

श्रीह्यामिनारायणो विजयतेतराम् ।

शिक्षापत्रि, पंचरत्नं,
नित्यकिष्किः ।

हरिजीवनदासेन परिष्कृत्य संशोधितः ।

50
२५/१२

सनातनधर्मधुरन्धराचार्यश्री-

आनन्दप्रसादमहाराजश्रीनी आज्ञाधी

वडतालमन्दिरतरफधी छपावी प्रसिद्धकर्ता-

कोठारी पु० धर्मस्वरूपदासजी ।

सं० १९९२. निर्णयसागरप्रेस मुंबई. सन १९९५.

किंमत रु. १-४-०

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the 'Nirniya Sagar' Press,
26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

Published by Shri Anand Prasadacharya Maharaj,
Swami Narayan Temple, Vadatal.

શ્રીસ્વામિનારાયણો જયતિ

વિશ્વસિ—

આ પુણ્યમાં ઓછા સપ્રત્યક્ષ સમાચિન સર્વને સમુપયોગી અનેક અવશ્ય વિષયોનો વિનિવેશ સર્વોત્તમ રીતે કરનારા આ-યો છે તેમાં પ્રથમ શિક્ષાપત્રી કે જે સર્વાધિકારી સર્વાર્થપરિપૂર્ણ સર્વસત્તાત્સાર સર્વ શ્રદ્ધિતાવદ હોઇને સપ્રત્યક્ષ પ્રથમ પ્રમાણપદે વિરાજે છે જેનો આ-વિ-ષ્કાર પરબદા ભગવાન શ્રીસદ્બળનદ્વન્દ્વામીએ સમાધિતોને સમુદેશીને ધ્યો છે જે આ લઘુ પ્રબન્ધ શ્રીહરિના અપર સ્વરૂપે વિરાજે છે જેમાં અહિં સાદે સદાચાર ઉપરાત વાત્વ હિત પુરુષાર્થનું સક્ષેપમાં સનિરૂપા ક્યું છે જેના પ્રતિદિન અવલુ પઠન પુનઃનવી આવરણતા શ્રીછમેજ સ્વમુખે કરી છે જેનું સમયન શતાનદ મહર્ષિએ સત્સંગિજીવન મહાવ્રથમાં ક્યું છે જેનો ગુર્જર અનુપદ નિવર્ત્યુપાનિતિ અભાસિજ્ઞેનાટે નિલ્લાનત્તુ ગુનિરે મ્યો છે તે આ ગુર્જરાનુવાદસહિત શિક્ષાપત્રીનો આમાં નિવેશ ક્યો છે તેનો મહિમા હેતુ આદિને નિરૂપા કરનારા તેના ધ્યાનસ્થોભોનો ગુર્જરાનુવાદ સાથે પ્રથમ સનિવેશ ક્યો છે

પ્રેચરજ (જનમગ સર્વમગ હરિમય સકલદરસ્તોત્ર વિશ્વમગજ સ્તોત્ર) કે જે ભગવાનના દિવ્ય સ્વરૂપ રૂપ ગુણ નિભૂતિ વિગેરેના મહિમા તિમયના નિરૂપારૂપ હોઇને પરબદા ભગવાન શ્રીહરિસાથેજ સાક્ષાત્ સખન્ધ ધરવે છે તેનો આમાં નિવેશ ક્યો છે તેમાં શતાનદ મહામુનિએ સત્સંગિ જીવન નામનો મહાનિબન્ધ ભગવદ્દાસથી રચીને, તેના પરિશીલનમાં અશક્ત જનોને તેનું સમગ્ર હાઈ સક્ષેપમાં જણાવામાંટે તેનો સમગ્ર સાર હૃદયમાં અવધારીને સદ્બ્રહ્માત્મક 'સર્વમંગળ નામનું સાર્થક સ્તોત્ર પ્રકરણાર્થકમને અનુસારે સમગ્ર સત્સંગિઓના નિલપાઠમાં સમુચિત ક્યું તેમાંપણ અદ્યમતિ જનોની નિલ પાઠમાં અશક્તિ અવધારીને ખોતે કરેલા તે સર્વમંગળસ્તોત્રનો સાર સમેપમાં સમુદરીને શ્રીહરિના સ્વરૂપ ગુણચરિત્રોને સક્ષેપમાં સૂચવનાર સર્વેએ સુખેથી પાઠ કરી શકાય એવું સુગમ આછો

તરસતનામાત્મક જનમંગળ નામનું સ્તોત્ર કર્યું છે જનમંગળની દીકા
 ભાવાર્થપ્રકાશિકા નામની અને સર્વમંગળની દીકા ભાવપ્રબોધિની
 નામની તેના વિસ્પષ્ટ અથમાટે શ્રીચુવીસચાર્યે વિરચી છે હરિકૃષ્ણ
 નામનું સ્તોત્ર નિત્યાનંદમુનિએ રચેડું નારાયણપંચમની શૈલીને અનુસરનાર
 ભયસ્થાનમા ત્યાગીગૃહીએ સર્વદા ધારણીય છે સંકટહરસ્તોત્ર રાત્રીઓ
 થકી સંકટ પામેલા અભય નરેશને હૃદયેશને ખજાગ રાજર્ષિએ ઉપદેશોડું
 સત્સંગિજીવનમા સચુચાએડું પ્રતિદિન પડનીય દશાવતારસ્તુતિરૂપ છે
 પવિત્રમંગળસ્તોત્ર નિત્યાનંદમુનિએ સ્વકૃત હરિદ્વિગવિજયમાથી ઉદ્ધા
 રેડું તેના સમય સારાયસમહરૂપ ૪૮મ્લોકાત્મક શ્રીહરિપ્રાર્થનારૂપ છે આ
 પચ્ચરત્ર સહિતારૂપ હોવાથી તેના અનભિજ્ઞોને અર્થજ્ઞાન થવામાટે તેનો ગુજ
 રાતી અનુવાદ તેની તેની મળી આવેલી દીકાઓને અનુસારે અપેક્ષિત
 અન્ય વિશેષ વિરચન સાથે વિસ્તૃત કરીને આમા નિવેશ કરવામા આવ્યો
 છે વળી જપ પૂનઢિકમા ઉપયોગી થવામાટે ઓકારાદિ નમોડત ચતુર્થી
 વિભક્તિથી જનમંગળ-સર્વમંગળનામાવચ્ચીનો પણ આમા નિવર
 ક્યો છે આ ઉપરાત શ્રીહરિપ્રાર્થનાસ્તોત્ર કે જે નિત્યાનંદમુનિવિરચિત
 હરિદ્વિગવિજયના ૪૮ ઉક્તિસમયથી ઉદ્ધારેડું રામ્લોકાત્મક શ્રીહરિમહિમાનુવાદ
 રૂપ છે નારાયણકૃષ્ણ કે જે શ્રીમદ્ભાગવતના પદ્મસ્કંધમા રહેડું આ આ
 મિમાદિ ભયનિવારણમાટે જપનીય છે વિષ્ણુગાયત્રીમંત્ર કે જે ચોવીશ
 અક્ષરા મક વૈદિક હોહને જેના જપાદિનું વિધાન વૈષ્ણવ સ્વામિતો પ્રતિ
 શ્રીહરિએ ઉપદેશોડું દીક્ષાવિધિમા સુસ્પષ્ટ છે આ ના સ્તોત્રનોપણ ઉત્તમ
 ગુર્જરાનુવાદ સાથે આમા સતિવેશ કરવામા આવ્યો છે ઉપરના સ્તોત્રોનો
 યાક કરનારાને અને અર્થાનુસંધાન કરનારાને અનુકૂળતા થવામાટે છપાવતી
 વખતે ઉપર સસ્કૃત ભાગ અને નીચે ગુજરાતી ભાગ રાખવામા આવ્યો છે
 વળી આ ઉપરાત સપ્રદાયમા સમગ્રે સમયે વપરાતા ઉપયોગી ઉત્તમ સ્તોત્રો
 (અષ્ટકો) વિવિધ વૃત્તમા વૃદ્ધોએ ગુમેલા શ્રીહરિના ગુણાનુવાદરૂપ પચાશેકનો
 નિવેશ કરવામા આવ્યો છે તથા હનુમાન ગાપતિ સિન પાર્વતી હનમતગંગા
 ગોમતી સરસ્વતી લક્ષ્મી આદિકના સ્તોત્રો તથા મુક્તારમત્તુ મ્લોકોનો નિવેશ

કરવામા આવ્યો છે, જેથી તેને માટે બીજા જ્ઞોત્સમદ પુસ્તકની હવે અપેક્ષા રહે નહિ.

નિવૃત્તિવિધિ—પ્રાત કાળને પ્રારંભીને રાચનપર્વત નિવૃત્તિ સર્વ ઉપયોગી નિયમનો આમા સમાવેશ કરવામા આવ્યો છે તેમા પ્રાત રમણગુરુલોકો ગુરુગતીઅનુનાદ સાથે દાખન કર્યા છે પણ પ્રસાતમયદ, ઓગ સમદ આરતીસમદ ધૂત્ય પ્રાર્થના, શ્રીરાધિમાહુષ્ણાદક (ગુરુગતી સાથે) થાગપદ, એકાદશી પદ અને બીજા પ્રથમ દરિને 'વદુ સદ્બલનદ' વિગેરે વિવિધ રાગમા ગુણના શ્રીદરિનીનાચરિતગર્ભિત તથા ઉપદેશગર્ભિત ઉપયોગી બહુધા વપરાતા બસો પદો (કીર્તનો)નો સમિવેશ થયો છે, જેથી કીર્તનોમાટે પણ અન્ય કીર્તનસમાપુસ્તકની બહુધા અપેક્ષા રહે નહિ આ કીર્તનોપણુ આધુનિક નહિ મિત્ર મુક્તાનદસ્વામી પ્રદાનદસ્વામી પ્રેમાનદસ્વામી નિષુળા નદસ્વામી વિગેરે સપ્રદાયમા મુપ્રસિદ્ધ સ્વીકારાયે રચેના બાનખરિત લખેલી પ્રતને અનુસરીને સોધેલા સમગ્ર છે તેપણી સારભૂત સક્ષિપ્ત કેટલાક વ્યત્ના મૂતો તથા મૂતકનિર્ણય ધર્મશાસ્ત્રાનુસારી નિરૂપતનો વિનિવેશ વિશેષત કરવામા આવ્યો છે આ ઉપરાત મહાભારતના સારભૂત વિષ્ણુસહસ્રનામ કે જેને ભગવાન શ્રીહરિએ રનાખિમત આઠ રાખ્યાઓમા ગાળેને જેનો મહિમા વિશેષ કહેવાપૂર્વક જેના જપાદિની આવશ્યકતા સપ્રદાયમા સદગાવી છે તેનોપણુ આમા નિવેગ કરવામા આવ્યો છે તથા ભુગોળખગોળુ સારથી વિવેચન દાખન કર્યું છે એરીતે આ પુસ્તકમા સપ્રદાયાખિમત અનેક અખિનોપયોગી અનુષ્ઠાન અન્ય અહર્નિશ અનુસ્મરણીય નિયમોનો વિસ્તારથી વિનિવેશ મુરીતે કરવામા આવ્યો છે.

આમાના કેટલાક વિધયોના વિનિવેશવાળી આવૃત્તિઓ અત્યારમુધીમા કેટલીક બિત્તભિન્નરૂપે છપાઇ છે તેના સર્વેસર સાથે બીજા કેટલા નૂતન અન્ય સર્વોપયોગી વિધયોના વિનિવેશવાળી આ આવૃત્તિ સુધારાસાથે રમણીય મોહવહ્નીધી છપાવામા આવી છે આમા સપ્રદાયના સમસ્ત સાંજોનો તત્પર્ય આવી જલો હોવાથી આ એકજ પુસ્તક પાને હોય તો સાપ્રાચિન જનને બીજા કોઇ સમઢની બહુધા જરૂર રહે નહિ આન પર આથી અધિક રાખ્દથી કે

અર્થથી કે છપામણી વિગેરેથી સૌષ્ઠવ લાવવાનો સ્તમ્ભ નથી. આમા શિક્ષાપત્રી રીવાયના બધા શુભશતી લાખાતરો સપ્તદાયના અભિજ્ઞ અગ્રેસરોની અનુ મતિથી તેની તેની રીકાને અનુસારે વિરોધ વિવેચન સાથે નવેસરથી વડતાવ પાઠશાળાના પ્રધાનપંક્તિ જોખાર કૃષ્ણમાચાર્યજીની સર્વા સહાયતાથી મેં કર્યા છે આજ આ સર્વદા સર્વોપયોગી પુસ્તક વડતાન મહિરતરફથી છપાનામા સરસતા સરવતા ભરેલી હોવાથી તેવો વિચાર થતા ધૃં ધું આચાર્યશ્રી આનંદપ્રસાદજી મહારાજશ્રીની મનુમતિ મેળની કો પુ ધર્મસ્વરૂપદાસે છપાવાનો ઉપક્રમ કર્યો આ પુસ્તકની રમણીયતા લાવવામાટે મુબહમા નિર્ણયસાગર જેવા સર્વોત્તમ મુખસિદ્ધ પ્રેસમા નવી નજ ટાઇપોથી ઉત્તમ કાગળો ઉપર ચારે બાજુ સુદર બાઈર સાથે છપાવી ઉત્તમ બોર્ડીંગ કરાવી તૈયાર કરાવ્યું છે આ બધા જે સુદર વિરોધો તેતો આના જેવા વાચવા વિચારવા ઉપરથી અને અભ્યારમુખીમા લ્યા લ્યા જેમ તેમ અશુદ્ધ છપાએવા પુસ્તકોના જેવા ઉપરથી જલ્દારો જેથી તેના વિરોધ વિવેચનની હવે જરૂર નથી આ પુસ્તકના સરોધનમા સર્વત રમૃતિ રાખ વામા આવી છે અને વિરોધમા મુબહમા રા રા જમનાદાસ વસનજી- વાઘ ખાસે એકવાર પ્રકો તપાસવાની તરફી લેવરાવી છે છતા કોઈ જમ વશાત્ કે પ્રેસદોષવશાત્ અશુદ્ધિ થઈ હોય તો સાક્ષર ગુણુમાલી મુજનોએ સુધારી વાચવું

આ પુસ્તક આજ રમણીયતમ બનાવ્યા છતા તેની મીમત બહુ ન વધી જાય તે ઉપર લક્ષ આપીને થોડી પડી કીમતેજ પ્રસિદ્ધિમા મુખ્ય છે તેતો વીક્ષણુ ઉપરથી વિહિત થશે આ પુસ્તક મોટા મહિરોમા મળી રાકે એવી તજવીજ કરવામા પણ કાગજ રાખી છે એજ વિજ્ઞપ્તિ

લિ. શાસ્ત્રી હરિજીવનદાસ,

વડતાલ.

विषयानुक्रमणिका ।

विषय.	पृष्ठ.
शिक्षापत्रीध्यानश्लोक. } गुजरातीसाधे.	१-३
शिक्षापत्री.	<u>५-४६</u>
(पंचरत्नम्)	
जनमङ्गलस्तोत्रम्. गुजरातीसाधे	४७-६४
जनमङ्गलनामावली.	६५-६७
सर्वमङ्गलस्तोत्रम्. गुजरातीसाधे.	६८-१८३
सर्वमङ्गलनामावली.	१८४-२०६
थीहरिकवचम् गुजरातीसाधे.	२०७-२३०
सङ्कटहर-दशावतारस्तोत्रम् गुजरातीसाधे.	२३१-२३५
विश्वमङ्गल-थीहरिप्रार्थनास्तोत्रम् गुजरातीसाधे	<u>२३६-२४८</u>
(स्तोत्रसङ्ग्रह-)	
थीहरिप्रार्थनास्तोत्रम् गुजरातीसाधे	२४९-२६२
नारायणकवचम् "	२६३-२७२
श्रीविष्णुगायत्री "	२७३-२७५
अन्यस्तोत्रसंग्रहः	<u>२७६-३३७</u>
(नित्यविधि)	
प्रातः स्मरणम्.	३३८-३४०
प्रभातसंग्रह	३४०-३४८
गोबीसंग्रह .	३४९-३५०

विषय.	पृष्ठ.
आरतीसमूह-धुन्य.	३५१-३५३
धीराधिकाष्टपञ्चाष्टकम् शुचरातीमाधे.	३५४-३५६
प्रार्थना	३५६-३५७
याळपद.	३५७-३५८
एकादशीपद.	३५९-३६१
लीलाचिंतामणि (प्रथम हरिनेरे)	३६१-३६६
ध्यानचिंतामणि (बन्धु सहजानन्द)	३६७-३६९
अन्यरीतिनसङ्ग्रह.	३७०-४४३
धचनामृत	४४४-४६४
सूतकनिर्णयसार	४६५-४७३
विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम्	४७३-४८२
भूगोलरागोलविवेचन.	४८२-४८७
शुद्धिपत्रम्	४८८

याथा निर्मलया सुधामधुरया यां नाथ ! शिक्षामदास्तां स्वमेऽपि संस्-
 राम्यहमहंभावावृत्तो निरूपः । इत्यागःशतशालिनं पुनरपि स्वीयेषु मां
 विभ्रतस्वत्तो नास्ति दयानिधिर्यदुपते ! मत्तो न मत्तः परः ॥१॥
 पातालं घ्नज याहि या सुरपुरीमारोह मेरोः शिर. पारावारपरम्परां तर
 तथाप्याशा न शान्ता तव । आधिब्याधिजरापराहत यदि क्षेमं निजं
 वाञ्छसि श्रीकृष्णेति रसायनं रसय रे शून्यैः किमन्यैः श्रमैः ॥२॥
 घञं पापमहीभृतां भयगदोद्देवस्य सिद्धौषधं मिथ्याज्ञाननिशादिशाल-
 तमसस्तिग्मांशुविम्बोदयः । दूरक्षेमहीरुहामुतरज्जालाजटालः शिष्यी
 द्वारं निवृत्तिसन्नो विजयते कृष्णेति वर्णद्वयम् ॥३॥

अपराधसहस्रभाजनं पतितं मीमभयार्णवोदरे ।
 भगतिं शरणागतं हरे ! कृपया केवलमारमसाखुरु ॥१॥
 भविवेकघनान्धदिप्सुरे बहुधा सन्ततदुःखवर्षिणि ।
 भगवन् ! भवदुर्दिने पथः स्पलितं मामवलोकयाच्युत ! ॥२॥
 न मृषा परमार्थमेव मे शृणु विज्ञापनमेकमग्रतः ।
 यदि मे न दयिष्यसे ततो दयनीयस्त्व नाथ ! दुर्लभः ॥३॥
 तदह त्वद्वते न नाथवान् मरते त्वं दयनीयवान्न च ।
 विधिनिर्मितमेतमन्वय भगवन् ! पालय मास जीह्वपः ॥४॥
 वपुरादिषु योऽपि कोऽपि वा गुणतोऽस्तानि यथा तथाविध. ।
 तदयं तव पादपद्मयोरहमद्यैव मया समर्पितः ॥५॥
 मम नाथ ! यदस्ति योऽस्म्यहं सकलं तद्धि तवैव माधव ! ।
 नियतस्वमिति प्रतुद्रद्धीरयवा विष्णु समर्पयामि ते ? ॥६॥
 अवबोधितवानिमां यथा मयि नित्यां भवदीयतां स्वयम् ।
 कृपयैवमनन्यभोग्यतां जगन् ! भक्तिमपि प्रयच्छ मे ॥७॥
 तव दास्यसुखैकसङ्गिनां भवनेष्वस्त्वपि कीटजन्म मे ।
 इतरावसथेषु मा स्त शूदपि मे जन्म चतुर्मुखात्मना ॥८॥

विधीदता नाथ विषानलोपमे विषादभूमौ भवसागरे विमो ।
 पर प्रतीकारमपश्यताधुना भयायमात्मा भवते निवेदितः ॥ १ ॥
 भवानलज्वालविलुप्तचेतन शरण्य तेऽङ्घ्रिं शरण भयादयाम् ।
 विभाष्य भूयोऽपि दयासुधाभ्युधे विधेहि मे नाथ यथा यथेच्छसि २
 विहाय संसारमहामरस्थलीमलीकदेहादिमिलन्मरीचिकाम् ।
 मनोमृगो मे करुणामृताभ्युधे विगाहुमीश त्वयि गाढमीहते ॥ ३ ॥
 त्वदङ्घ्रिफुल्लान्जमप्यनिर्गलन्मरन्दनि स्वन्दनितान्तलम्पट ।
 मनोमिलिन्दो मम मुक्तापलस्रवदन्यमीशान कृणाय मन्यते ॥ ४ ॥
 जगद्यन्त्राणविधौ धृतप्रत तदाङ्घ्रिराजीवमपास्य ये जना ।
 शरण्यमन्यन्मृगयन्ति यान्ति ते नितान्तमीशान कृतान्तदेहलीम् ॥ ५ ॥
 रमासुखाम्भोजविकासनक्षमो जगद्योदोधविधानदीक्षित ।
 कदा मदज्ञानविभावरौ हरे हरिष्यति त्वन्नयनाहणोदय ॥ ६ ॥
 सुरासुरस्यान्तचकोरचुम्बिता समस्तसन्तापचयापनोदिनी ।
 महानिशीये मम मानसे कदा स्फुरिष्यति त्वन्मुखचन्द्रचन्द्रिका ७
 सुयौवनापाण्डुरगण्डमण्डलप्रतिस्फुरलुण्ठलताण्डवाद्भुतम् ।
 गदाप्रज त्वन्मुखपुल्लपद्मज कदा मददणोरतिधीभविष्यति ॥ ८ ॥
 सुरापगातुद्रतरङ्गचालिता सुरासुरानीकललाटलालिवाम् ।
 कदा दधे देव दयामृतोदधे भवपदाम्भोरहधूलिधोरणीम् ॥ ९ ॥
 महाजवाङ्घ्रिविवेकरश्मयो मदोद्धता देव मदक्षवाजिन ।
 हरे समासाद्य तवाङ्घ्रिमन्त्रुरामपास्तवेगा दधवा सुशीलताम् ॥ १० ॥
 पुरातनाना वचसामगोचर महेशितारं पुरुषोत्तम पतिम् ।
 अपास्य त र्यां निरयग्रपा सती सती मतिर्मे कथमन्यमेष्यति ॥ ११ ॥
 न जाग्रता स्वप्नगतेन वा मया समीहित ते करुणास्वाहते ।
 गिरं मदीया यदि वेत्ति तात्त्विकीं तदा जगन्नायक मामुरीकुरु ॥ १२ ॥

શ્રીસ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ।

શિક્ષાપત્રીધ્યાનમ્ ।

વિજ્ઞાને વિલયં ગતે પ્રસરતિ ક્ષોણ્યાં સમસ્યાન્તરે દિદ્મૂઢેષુ ભવાધ્મ-
નેષુ પરિત. પીઠૈકદોષે ત્રિધૌ । કારણ્યાદવતીર્થં મુક્તિજનનીં શિક્ષામદ્વા-
દ્યામિમાં સાક્ષાદક્ષરદિવ્યધામનિલયસ્થામન્વહં ચિન્તયે ॥૧॥ સંસારક-
ર્દમપિયતેનપટ્ટિલાનાં નૈર્મલ્યમાવલયિતું રચિતાષવારામ્ । આવિઘસંત-
મસનિર્હરણે સમર્થામાદેશપત્રિ ! ભવતીમનુચિન્તયામિ ॥૨॥ કાઽપ્ય-
જનશલાયેયમન્તસ્તિમિરહારિણી । પ્રજ્ઞાદટ્ટિપ્રકાશાય શિક્ષાપત્ર્યુપસેવ્ય-
તામ્ ॥૩॥ નાનાદેશનિવાસિશિષ્યજનતામુદિદ્ય યાઽઽવિષ્કૃતા સાક્ષા-
દક્ષરવાસિના નૃયપુષા નારાયણેન સ્વયમ્ । સા દ્ય સદ્ગચિતાસિ પાવનિ !

જ્યારે જગતમા વિજ્ઞાનનો વિવેક થયો અને અતરના અજ્ઞાનરૂપ અધકારનો પ્રસાર થયો અને સસારમાર્ગમા જામતા પ્રાણીઓ દિદ્મૂઢ થયા-કર્ત-
વ્યાર્થમા જ્ઞાન્ત થયા અને વૈદિક કર્મમાત્રનુ સર્વપ્રકારે કેવળ પ્રાણીઓને પીડા
કરવામાજ પર્યવસાન થયું ત્યારે કેવળ મ્હેલાથીજ સાક્ષાત્ અક્ષરધામાપ્રિપતિ
સ્વયં શ્રીહરિએ અવતાર ધારણ કરીને મોક્ષ કરનારી જે શિક્ષા આપી છે તે
આ શિક્ષાપત્રીનું હું પ્રતિદિન ધ્યાન કરું ॥૧॥ સસારરૂપ કાદવમા ચારેતરફ
આગેાપણથી કાદવવાળા થયેના મનુષ્યોને તેમનો મન ધોઇને નિર્મળ કરવા
માટે જેનો અવતાર થયોછે અને અવિધારૂપ ગાઢ અધકારને ઢાળવામા સમર્થ
એની હે શિક્ષાપત્રિ ! તારું હું ચિંતન કરું તારા આ શિક્ષાપત્રી, અતરના
તિમિર (અજ્ઞાનરૂપ દોષ)ને હરનારી કોઇ અપૂર્વ અજનશલાકા (અજન
કરવાની શળી) છે, માટે તે પ્રજ્ઞારૂપ દષ્ટિના પ્રકાશમાટે સર્વ કોઇએ ઉપસેવન
કરવા યોગ્ય છે ॥૩॥ જે આ શિક્ષાપત્રી નાનાપ્રકારના દેશમા રહેલા શિષ્ય
સમૂહોને ઉદ્દેશીને સાક્ષાત્ અક્ષરધામનિવાસી મનુષ્યભૂતિ શ્રીસ્વામિનારા
યણુ ભગવાને પોતે આવિષ્કાર કરેલી છે, તે હું પાવનિ ! સતાનદમુનિએ

શતાનન્દર્પિણા પ્રન્યતઃ શિક્ષાપત્રિ ! ભવાપહસિ ! ભવતીમમ્યાન્વહં
 ચિન્તયે ॥૪॥ શતાનન્દેન મુનિના મધ્યે સત્સદ્વિજીવનમ્ । પ્રથિતાં
 ભગવત્પ્રોક્તાં શિક્ષાપત્રીમહં શ્રયે ॥૫॥ સમસ્તશાસ્ત્રદુઘ્ધાન્ધિમધ્યોદ્યુત-
 મનુષ્યમ્ । શિક્ષાપત્રમૃતં વિદ્વિદમૃતત્વાય કૃપતે ॥૬॥ શિક્ષાપત્ર-
 મૃતં યદેવ સહજાનન્દ શરણ્ય સતાં દેવઃ પ્રાણયદાધિતાનિહ મુકુન્દા-
 નન્દમુખ્યાન્ પુરા । ચરણીત્વા પ્રભવન્તિ સમ્પદમનાયાસેન તામાસુરીમુ-
 વ્ચેતું તદુપાસતે ભવભયપ્રધ્વંસનકૌપધમ્ ॥૭॥ સંસારસાગરગતાન્સવ-
 મુદ્ધિર્પીઠું શ્રેયસદેવમસ્તિલેખમિકાહુમાણ । આદેસમાલિખિતુમાદૃત-
 પત્રલેખો નારાયણ સ્ફુરતુ મે હૃદિ ઘર્ણિવેપ ॥૮॥ મ્યક્ષયજ્ઞાધિતલેહં
 મુગ્ધક્ષિતમુદામ્બુજ । આદેશમાલિપત્રસ્તુ હૃદિ મે ધર્મનન્દન ॥૯॥

અન્યમા અથિત કરેલી હુ, સસારની નિવૃત્તિ કરનારી હો શિક્ષાપત્રિ ! માત
 તમને હું પ્રતિદિન ચિંતન કરું છું ॥૪॥ શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાને કહેલી
 અને શ્રીશતાનંદમુનિએ શ્રીસત્સન્નિષ્ઠપનના મધ્યમા અથિત કરેલી શિક્ષાપ-
 ત્રીને હુ આશ્રય કરું છું ॥૫॥ સમસ્ત શાસ્ત્રરૂપ ક્ષીરસાગરના મધ્યમાથી
 ઉદ્ધાર કરેલું સર્વાત્મ શિક્ષાપત્રીરૂપ કાઈ અપૂર્વ અમૃત મનુષ્યાના અમૃત
 (મોક્ષ) માટે કૃપાયછે, અર્થાત્ જે પાન કરે તે સર્વને મોક્ષ આપનાર
 થાયછે ॥૬॥ સત્પુરુષોના શરણ્ય (રક્ષક) એવા શ્રીસહજાનન્દસ્વામી દેવે જે
 શિક્ષાપત્રીરૂપ અમૃત આ લોકમા મુકુદાનંદાદિક આશ્રિતોને પ્રથમ પાન
 કરાવ્યું હતું, જે શિક્ષાપત્રીઅમૃતને પાન કરીને દેવી મનુષ્યો અનાયાસથી
 પ્રસિદ્ધ એવી આસુરીસપત્તિને ઉચ્છેદ કરવાને માટે સમર્થ થાયછે, સસારરૂપ
 રાગને નાશ કરવામા મુખ્ય ઔપધરૂપ એટલે તે શિક્ષાપત્રીરૂપ અમૃતનુ અમો
 ઉપાસન કરીએ છીએ ॥૭॥ સસારસાગરમા પડેલા પ્રાણીઓને ઉદ્ધાર કરી,
 તેમનુ આત્મિક શ્રેય કરવાની ઈચ્છાથી ઉપદેશ લખવામાટે જેમણે પૃથ્વી
 ખને સ્વીકાર કર્યોછે એવા વર્ણિવેષ શ્રીનારાયણમુનિ મારા હૃદયમા સદા
 રુકુણાયમાન રહો ॥૮॥ આશ્રિતોહવર રનેદને સૂચવતા અને સુદર મદ
 હાસવાળું મુખકમળ જેમનુ છે અને શિક્ષાપત્રીને લખતા ધર્મનંદન એવા

સ્વામિનારાયણસ્યૈતત્સ્વરૂપમપરં હરેઃ । શિક્ષાપત્યારમના મૂર્તો ચક્રાસ્ય-
 ચિલ્મદ્વલમ્ ॥૧૦॥ શિક્ષાપત્રિ ! સમસ્તશિષ્યનિવહૈરભ્યર્થિતેનાદરાત્
 દેવેનાચિલ્કારણેન સહજાનન્દેન યાઽઽત્રિષ્કૃતા । તાં ત્વાં સર્વફલપ્રદાં
 ભગવતો દેવસ્ય તત્સાપરાં મૂર્તિં દેવિ ! વિભાવયન્નુદિનં સેવે મુહુ-
 પ્રેમતઃ ॥૧૧॥ શિક્ષાપત્યમૃત હિતાય જગતામાવિષ્કૃત યન્મયા મદ્ગતૈરિ-
 દમાદરાદનુદિનં સેવ્યં સમસ્તૈરપિ । દૃશ્યાદિદમનુસરન્ ભગવતઃ પ્રેમ્ના-
 મ્બહં યઃ પટેલ્ શિક્ષાપત્રમિદં સ યાતિ પરમં ધામાક્ષરં શાશ્વતમ્ ॥૧૨॥

શ્રીહરિ મારા હૃદયમા સદા રહેઃ ॥૬॥ ભગવાન્ સ્વામિનારાયણ શ્રીહરિનુ
 સર્વકાંઈનુ ભગવા કરનાર આ ખીનુ સ્વરૂપ શિક્ષાપત્રીરૂપે પૃથ્વી ઉપર
 પ્રકાશીતે ॥૧૦॥ હે શિક્ષાપત્રિ ! સમસ્ત શિષ્યસમૂહોએ આદરતાથી પ્રાર્થના
 કરેલા સર્વકારણ દેવદેવ એવા શ્રીસદ્બલનદરવામીએ જેને આવિષ્કાર
 કરેલો છે, સર્વ કળને આપનારી તે તને 'દેવ એવા ભગવાનની ખીન મૂર્તિ
 છે' એવી ભાવના કરીને હે દેવિ ! પ્રતિદિન પ્રેમથી વારંવાર સેવુછ ॥૧૧॥
 'જગતના હિતમાટે જે જે શિક્ષાપત્રીરૂપ અમૃત પ્રકટ કર્યું છે તે આ અમૃત
 સમસ્ત મારા ભક્તોએ પ્રતિદિન આદરતાથી સેવવા યોગ્ય છે' આવી
 ભગવાનની આજ્ઞાને અનુસરણ કરીને જે પુરૂષ પ્રેમથી આ શિક્ષાપત્રીને
 પાડ કરે છે તે સનાતન પરમ અક્ષર ધામને પામે છે ॥૧૨॥

ૐ નારાયણાય વિદ્મહે વાસુદેવાય
 ધીમહિ, તન્નો વિષ્ણુઃ પ્રચોદયાત્ ।

શ્રીકૃષ્ણ ! ત્વં ગતિર્મમ ।
 બ્રહ્માહં કૃષ્ણદાસોઽસ્મિ ।

शिक्षापत्रीविषयानुक्रमणिका ।

- १-१० भगणायरत्नादि उपोद्घात.
 ११-१२१ साधारणधर्म
 १२२ साधारणधर्मोपसंहार.
 १२३-१३२ आचार्यना विशेषधर्म
 १३३-१३४ आचार्यपत्नीना विशेषधर्म.
 १३५-१५६ गृहस्थना विशेषधर्म.
 १५७-१५८-राजाना विशेषधर्म
 १५९-१६२ सधवास्त्रीना विशेषधर्म.
 १६३-१७२ विधवास्त्रीना विशेषधर्म
 १७३-१७४ सधवाविधवाना सामान्यधर्म
 १७५-१८७ ब्रह्मचारीना विशेषधर्म
 १८८-१९६ साधुना विशेषधर्म
 १९७-२०२ वस्त्रसाधुना मिश्रित धर्म
 २०३-२१२ उपसंहार

कालमायापापकर्मयमदूतभयादहम् ।
 श्रीकृष्णदेवं शरणं प्रपन्नोऽस्मि स पातु माम् ॥
 उत्तिष्ठोत्तिष्ठ गोविन्द ! उत्तिष्ठ गरुडध्वज ! ।
 उत्तिष्ठ कमलाकान्त ! त्रैलोक्यं मङ्गलं कुरु ॥
 आगच्छ भगवन् ! देव ! स्वस्थानात्परमेश्वर ! ।
 अहं पूजां करिष्यामि सदा त्वं संमुखो भव ॥
 स्वस्थानं गच्छ देवेश ! पूजामादाय मामकीम् ।
 इष्टकामप्रसिद्धयर्थं पुनरागमनाय च ॥

શ્રીસ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ।

શિક્ષાપત્રી ।

(અર્થસહિતા)

ધામે યસ્ય સ્થિતા રાધા શ્રીશ્ચ યસ્યાસ્તિ યશ્નસિ । વૃન્દા-
વનવિહારં તં શ્રીકૃષ્ણં હૃદિ ચિન્તયે ॥૧॥ લિપામિ સહજા-
નન્દસ્વામી સર્વાન્નિજાધિતાન્ । નાનાદેશસ્થિતાન્ શિક્ષા-
પત્રી વૃત્તાલયસ્થિતઃ ॥૨॥ આત્રો રામપ્રતાપેચ્છારામયોર્ધર્મ-

શ્રીસહજનન્દસ્વામી જેતે પોતાના સત્સંગી પ્રત્યે શિક્ષાપત્રીને લખ-
તાયકા પ્રથમ પોતાના ઇષ્ટદેવ જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેનું ધ્યાનરૂપ
મગળાચરણ કરેછે-હું જેતે મારા હૃદયનેવિષે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું
ધ્યાન કરુધુ તે શ્રીકૃષ્ણ કેવા છે તો-જેના ડાબા પડખાનેવિષે રાધિ-
કાજી રહ્યા છે અને જેના વક્ષ સ્થળનેવિષે લક્ષ્મીજી રહ્યાં છે અને
વૃંદાવનનેવિષે વિહારના કરનારા છે ॥૧॥ અને વૃત્તાલય ગામનેવિષે
રહ્યા એવા સહજનન્દસ્વામી જેઅમે તેઅમે જેતે નાનાપ્રકારના જે
સર્વે દેશ તેમનેવિષે રહ્યા એવા જે અમારા આશ્રિત સર્વે સત્સંગી તેપ્રત્યે
શિક્ષાપત્રીને લખીએ છીએ ॥૨॥ શ્રીધર્મદેવથાથી છે જન્મ જેમનો
એવા જે અમારા ભાઈ રામપ્રતાપજી તથા ઇચ્છારામજી તેમના પુત્ર

જન્મેનોઃ । યાચયોઘ્યાપ્રસાદાસ્થરઘુવીરામિઘૌ સુતૌ ॥૩॥
 મુકુન્દાનન્દમુર્યાશ્ચ નૈષ્ઠિકા બ્રહ્મચારિણઃ । ગૃહસ્થાશ્ચ મયા-
 રામભટ્ટાચા યે મદાશ્રયાઃ ॥૪॥ સઘવા વિઘવા યોપા યાશ્ચ
 મચ્છિપ્યતાં ગતાઃ । મુક્તાનન્દાદયો યે સ્યુઃ સાધવશ્ચાશિલા
 અપિ ॥૫॥ સ્વધર્મરક્ષિકા મે તૈઃ સર્વેર્વાચ્યાઃ સદાશિપઃ ।
 શ્રીમદ્ધારાયણસ્મૃત્યા સહિતા. શાસ્ત્રસમ્મતાઃ ॥૬॥ ૧૬ એકાગ્રે-
 નૈવ મનસા પત્રીલેપઃ સહેતુકઃ । અવધાર્યોઽયમશિલૈઃ સર્વ-
 જીવહિતાયહઃ । ૭॥ ૧૭ યે, પાલયન્તિ મનુજા. સચ્છાત્રપ્રતિ-
 પાદિતાન્ । સદાચારાન્ સદા તેઽન્ન પરન્ન ચ મહાસુખાઃ
 ॥૮॥ તાનુલ્લઘ્વાન્ન ઘર્તન્તે યે તુ સ્થૈરં કુયુદ્ધયઃ । ત ઇહામુગ્ર

જે અયોઘ્યાપ્રસાદનામે અને સ્થુવીરનામે (જેને અમે અમારા દત્ત-
 પુત્ર કરીને સર્વે સત્સગિના આચાર્યપણાનેવિષે સ્થાપન કર્યા છે)
 ॥૩॥ તથા અમારા આશ્રિત એવા જે મુકુદાનન્દ આદિક નૈષ્ઠિક બ્રહ્મ-
 ચારી તથા અમારા આશ્રિત જે મધારામભટ્ટ આદિક ગૃહસ્થ સત્સગી
 ॥૪॥ તથા અમારે આશ્રિત જે મુવાસિની અને વિઘવા એવી સર્વે
 બાઈયો તથા મુક્તાનન્દ આદિક જે સર્વે સાધુ ॥૫॥ એ સર્વે તેમણે
 પોતાના ધર્મની રક્ષાના કરનારા અને શાસ્ત્રનેવિષે પ્રમાણરૂપ અને
 શ્રીમદ્ધારાયણની સ્મૃતિએ સહિત એવા જે અમારા સદા આશિર્વાદ તે
 વાચવા ॥૬॥ અને આ શિક્ષાપત્રી લખ્યાનુ- જે કારણ છે તે સર્વે
 તેમણે એટલે મને કરીને ધારણ અને આ શિક્ષાપત્રી જે અમે લખી
 છે તે સર્વેના જીવને હિતની કરનારી છે ॥૭॥ અને શ્રીમદ્ભાગવત
 પુરાણ આદિક જે સચ્છાત્ર તેમણે જીવના કલ્યાણને અર્થે પ્રતિપા-
 દન કર્યા એવા જે આદિસા આદિક સદાચાર તેમને જે મનુષ્ય પાળે
 છે તે મનુષ્ય જેતે આ લોકનેવિષે ને પરલોકનેવિષે મહાસુખિયા

ચ મહદ્ભયમન્તે કષ્ટમેવ હિ ॥૧૯॥ અતો મયદ્દિમંચિઠ્ઠ્યૈઃ સંવિ-
ધાનતયાઽખિલૈઃ । પ્રીત્યૈતામનુસૃત્યૈવ વર્તિતવ્યં નિરન્તરમ્
॥૨૦॥ કસ્યાપિ પ્રાણિનો હિંસા નૈવ કાર્યાઽત્ર મામકૈઃ ।
સૂક્ષ્મયૂકામત્કુળાદેરપિ ચુદ્ધ્યા કદાચન ॥૨૧॥ દેવતાપિતૃ-
યાગાર્થમપ્યજાદેશ્ચ હિંસનમ્ । ન કર્તવ્યમહિંસૈવ ધર્મઃ પ્રો-
ક્તોઽસ્તિ યન્મહાન્ ॥૨૨॥ હિંસા ધનસ્ય ચા પ્રાપ્ત્યૈ સામ્રાજ્ય-
સ્યાપિ ચા ક્વચિત્ । મનુષ્યસ્ય તુ કસ્યાપિ હિંસા કાર્યા ન
સર્વથા ॥૨૩॥ આત્મઘાતસ્તુ તીર્થેઽપિ ન કર્તવ્યશ્ચ ન ક્રુધા ।

થાયછે ॥૮॥ અને તે સદાચારનુ ઉલ્લંઘન કરીને જે મનુષ્ય પોતાના
મનમા આવે તેમ વર્તે છે તેતો કૃષ્ણદ્વિવાળા છે અને આ લોક ને
પરલોકનેવિષે નિશ્ચય મોટા કદનેજ પામે છે ॥૯॥ તેમજ આમારા શિષ્ય
એવા જે તમે સર્વે તેમણે તો પ્રીતિએ કરીને આ શિક્ષાપત્રીને અનુ-
સરીનેજ નિરતર સાવધાનપણે વર્તવું પણ આ શિક્ષાપત્રીનું ઉલ્લંઘન
કરીને વર્તવું નહિ ॥૧૦॥

હવે તે વર્ત્તાની રીત કહીએ છીએ જે-આમારા જે સત્સંગી
તેમણે કોઈ જીવ પ્રાણિમાત્રની પણ હિંસા ન કરવી અને ભણિનેતો
ઝીણા એવા જુ માકડ ચાચક આદિક જીવ તેમનીપણ હિંસા ક્યારેય
ન કરવી ॥૧૧॥ અને દેવતા અને પિતૃ તેના યજ્ઞનેઅર્થ પણ બકરા
મૃગલા શશલા માછલા આદિક કોઈ જીવની હિંસા ન કરવી, કેમ જે
આહિંસા છે તેજ મોગે ધર્મ છે એમ સર્વ શાસ્ત્રમા કહ્યો છે ॥૧૨॥
અને સ્ત્રી, ધન અને રાજ્ય તેની પ્રાપ્તિનેઅર્થે પણ કોઈ મનુષ્યની
હિંસાતો કોઈ પ્રકારે ક્યારેય પણ નજ કરવી ॥૧૩॥ અને આત્મઘાત
તો તીર્થનેવિષે પણ ન કરવો અને ક્રોધે કરીને ન કરવો અને ક્યારેક ક્રોધ

અયોગ્યાચરણાત્ કાપિ ન વિપોદ્વન્ધનાદિના ॥૧૪॥ ન ભક્ષ્યં
 સર્વથા માંસં યદ્દાશિષ્ટમપિ ક્વચિત્ । ન પેયં ચ સુરામદ્યમપિ
 દેવનિવેદિતમ્ ॥૧૫॥ અકાર્યાચરણે કાપિ જાતે સ્વસ્ય પરસ્ય
 વા । અદ્વચ્છેદો ન કર્તવ્યઃ શસ્ત્રાદૈશ્વ ક્રુધાપિ વા ॥૧૬॥ સ્તેન-
 કર્મ ન કર્તવ્યં ધર્માર્થમપિ કેનચિત્ । સસ્વામિકાષ્ટપુષ્પાદિ
 ન ગ્રાહ્યં તદ્દનાશ્રયા ॥૧૭॥ વ્યમિચારો ન કર્તવ્યઃ પુમ્ભિઃ
 સ્ત્રીમિશ્ચ માં ધિતૈઃ । દ્યુતાદિ વ્યસનં ત્યાજ્યં નાદ્યં મદ્ધાદિ
 માદ્ધકમ્ ॥૧૮॥ અગ્રાહ્યાત્તેન પક્કં ચદન્નં તદ્દુદકં ચ ન ।

અયોગ્ય આચરણુ થઈ જાય તેથી મુઝાધને પણ આત્મઘાત ન કરવો
 અને જેર ખાધને તથા ગળેડુંપો ખાધને તથા હુવે પડીને તથા પર્વત
 ઉપરથી પડીને ઇત્યાદિક કોઈરીતે આત્મઘાત ન કરવો ॥૧૪॥ અને
 જે માંસ છે તેતો યજ્ઞનું શેષ હોય તોપણ આપત્કાળમા પણ ક્યારેય
 ન ખાણુ અને ત્રણ પ્રકારની મુરા અને અગીયાર પ્રકારનું મદ્ય તે
 દેવતાનું નૈવેદ્ય હોય તોપણ ન પીણુ ॥૧૫॥ અને ક્યારેક પોતાવતે
 કાઠક અયોગ્ય આચરણુ થઈ ગયું હોય અથવા કોઈ જીજ્ઞવતે અયોગ્ય
 આચરણુ થઈ ગયું હોય તો શસ્ત્રાદિકે કરીને પોતાના અગનું તથા
 ખીજના અગનું છેદન ન કરવું અથવા ક્રોધે કરીને પણ પોતાના અગનું
 તથા ખીજના અગનું છેદન ન કરવું ॥૧૬॥ અને ધર્મે કરવાને અર્થે
 પણ અમારા સત્સંગી ક્રોધએ ચોરનું કર્મ ન કરવું અને ધણિયાણું જે
 કાષ્ઠ પુષ્પ આદિક વસ્તુ તે તેના ધણિની આજ્ઞા વિના ન લેવું ॥૧૭॥
 અને અમારા આશ્રિત જે પુરુષ તથા સ્ત્રિયો તેમણે વ્યભિચાર ન કરવો
 અને જુગદું આદિક જે વ્યસન તેનો ત્યાગ કરવો અને ભાગ્ય, મદ્ય, મદ્ય,
 માજ્ય, ગાંજે એ આદિક જે દેહ કરનારા વસ્તુ તે ખાવા નહિ અને

જગન્નાથપુરં હિત્વા ગ્રાહ્યં કૃષ્ણપ્રસાદયપિ ॥૧૯॥ મિથ્યાપવાદઃ
 કસિંશ્ચિદપિ સ્વાર્થસ્ય સિદ્ધયે । નારોપ્યો નાપશબ્દાશ્ચ ભાષ-
 ãणीयाः कदाचन ॥२०॥ દેવતાતીર્થવિપ્રાણાં સાધ્વીનાં ચ
 સતામપિ । વેદાનાં ચ ન કર્તવ્યા નિન્દા શ્રવ્યા ન ચ ક્વચિત્
 ॥૨૧॥ દેવતાયૈ ભવેદસ્યૈ સુરામાંસનિવેદનમ્ । યત્પુરોઽજાદિ-
 હિંસા ચ ન મદ્યં તન્નિવેદિતમ્ ॥૨૨॥ દૃષ્ટ્વા શિવાલયાદીનિ
 દેવાગારાણિ ઘર્ત્મનિ । પ્રણમ્યં તાનિ તદ્દેવદર્શનં કાર્યમાદ-
 રાત્ ॥૨૩॥ સ્વચર્ણાશ્ચમધર્મો યઃ સ હાતવ્યો ન કેનચિત્ ।

પીવાં પણ નહિ ॥૧૮॥ અને જેના હાથનું રાંધેલ અન્ન તથા જેના
 પાત્રનું જળ તે ખપતું ન હોય તેણે રાંધેલ અન્ન તથા તેના પાત્રનું
 જળ તે શ્રીકૃષ્ણભગવાનની પ્રસાદી ચરણામૃતના માહાત્મ્યેકરીનેપણુ
 જગન્નાથપુરી વિના અન્ય સ્થાનકવિષે ગ્રહણુ ન કરવું અને જગન્ના-
 થપુરીનેવિષે જગન્નાથજીનો પ્રસાદ લેવાય તેનો દોષ નહિ ॥૧૯॥ અને
 પોતાના સ્વાર્થની સિદ્ધિને અર્થેપણુ ક્રોધનેવિષે મિથ્યા અપવાદ આરો-
 પણુ ન કરવો અને ક્રોધને ગાળતો ક્યારેય ન દેવી ॥૨૦॥ અને દેવતા,
 તીર્થ, ગ્રાહણ, પતિવ્રતા, સાધુ અને વેદ એમની નિંદા ક્યારેય ન કરવી
 અને ન સાંભળવી ॥૨૧॥ અને જે દેવતાને સુરા અને માંસનું નૈવેદ્ય
 થતું હોય અને વળી જે દેવતાને આગળ બકરા આદિકે જીવની હિંસા
 થતી હોય તે દેવતાનું નૈવેદ્ય ન ખાવું ॥૨૨॥ અને માર્ગનેવિષે ચાલતે
 શિવાલયાદિકે જે દેવમંદિર આવે તેને બોધને તેને નમસ્કાર કરવો અને
 આદરથપી તે દેવનુ દર્શન કરવું ॥૨૩॥ અને પોતપોતાના વર્ણાશ્રમનો
 જે ધર્મ તે કોઈ સત્સંગિએ લાગ ન કરવો અને પરધર્મનું આચરણુ
 ન કરવું તથા પાખડ ધર્મનું આચરણુ ન કરવું તથા કલિપત ધર્મનું

परधर्मो न चाचर्यो न च पापेण्डकल्पितः ॥२५॥ कृष्णभक्तेः
स्वधर्माद्वा पतनं यस्य चाप्यतः । स्यात्तन्मुखाद्वा वै श्रव्याः
कथाचार्ताश्च वा प्रमोः ॥२५॥ स्वपरद्रोहजननं सत्यं भाष्यं न
कर्हिंचित् । कृतघ्नसङ्गस्त्यक्तव्यो लुब्धा ग्राह्या न कस्यचित्
॥२६॥ चोरपापिव्यसनिनां सङ्गः पापेण्डिनां तथा । कामिनां
च न कर्तव्यो जनयश्चनकर्मणाम् ॥२७॥ भक्तिं वा ज्ञान-
मालम्ब्य स्त्रीद्रव्यरसलोलुभाः । पापे प्रवर्तमानाः स्युः कार्य-
स्तेषां न सङ्गमः ॥२८॥ कृष्णकृष्णाद्यताराणां रण्डनं यत्र
युक्तिभिः । कृतं स्यात्तानि शास्त्राणि न मान्यानि कदाचन
॥२९॥ अगालितं पातव्यं पानीयं च पयस्तथा । ज्ञानादि

આચરણુ ન કરવું ॥૨૪॥ અને જેના વચનને સાંભળવે કરીને શ્રીકૃષ્ણ-
ભગવાનની ભક્તિ ને પોતાનો ધર્મ એ ભેથછી પડી જવાય તેના મુખ-
થછી ભગવાનની કથા વાર્તા ન સાંભળવી ॥૨૫॥ અને જે સત્યવચન
ખોલવેકરીને પોતાનો દ્રોહ આય તથા પારકો દ્રોહ થાય એવું જે સત્ય-
વચન તે ક્યારેય ન ખોલવું અને જે કૃતદ્વી હોય તેના સંગનો ત્યાગ
કરવો અને વ્યવહારકાર્યનેવિષે કોઈની લાચ ન લેવી ॥૨૬॥ અને ચોર,
પાપી, વ્યસની, પાખડી, કામી તથા કિમિયા આદિક ક્રિયાએ કરીને
જનનો ઠગનારો એ છ પ્રકારના જે મનુષ્ય તેમનો સંગ ન કરવો ॥૨૭॥
અને જે મનુષ્ય ભક્તિનું અથવા જ્ઞાનનું આલ્લખન કરીને સ્ત્રી દ્રવ્ય
અને રસાસ્વાદ તેનેવિષે અતિશય લોલુપથકા પાપનેવિષે પ્રવર્તતા હોય
તે મનુષ્યનો સમાગમ ન કરવો ॥૨૮॥ અને જે શાસ્ત્રનેવિષે શ્રીકૃષ્ણ-
ભગવાન તથા શ્રીકૃષ્ણભગવાનના જે વરાહાદિક અવતાર તેમનું યુક્તિએ
કરીને ખડન કર્યું હોય એવા જે શાસ્ત્ર તે ક્યારેય ન માનવા અને ન

નૈવ કર્તવ્યં સૂક્ષ્મજન્તુમયામ્ભસા ॥૩૦॥ યદૌપધં ચ સુરયા
સમ્પૃક્તં પલ્લેન વા । અઘાતવૃત્તવૈધેન દત્તં ચાદ્યં ન તત્
કચિત્ ॥૩૧॥ સ્થાનેષુ લોકજ્ઞાત્રાભ્યાં નિષિદ્ધેષુ કદાચન ।
મલમૂજોત્સર્જનં ચ ન કાર્યં ધીવનં તથા ॥૩૨॥ અદ્વારેણ ન
નિર્ગમ્યં પ્રવેષ્યં ન તેન ચ । સ્થાને સસ્વામિકે ઘાસઃ કાર્યોઽ-
પૃષ્ઠા ન તત્પતિમ્ ॥૩૩॥ જ્ઞાનવાર્તાશ્રુતિર્નાર્યા મુપાત્ કાર્યા ન
પૂરુષૈઃ । ન વિદ્યાદઃ સ્ત્રિયા કાર્યો ન રાજા ન ચ તજ્જનૈઃ ॥૩૪॥
અપમાનો ન કર્તવ્યો ગુરુણાં ચ ચરીયસામ્ । લોકે પ્રતિષ્ઠિ-

સાલળવા ॥૩૨॥ અને ગાળ્યા વિનાનું જે જળ તથા દુધ તે ન પીવું
અને જે જળનેવિષે ઝીણા જીવ ઘણાક હોય તે જળે કરીને સ્નાનાદિક
ક્રિયા ન કરવી ॥૩૩॥ અને જે ઔપધ દારુ તથા માસ તેણે યુક્ત હોય
તે ઔપધ ક્યારેય ન ખાવું અને વળી જે વૈઘના આચરણને જાણતા ન
હોઈએ તે વૈઘે આખું જે ઔપધ તેપણ ક્યારેય ન ખાવું ॥૩૪॥ અને
લોક ને શાસ્ત્ર તેમણે મળમૂત્ર કરવાને અર્થે વળ્યો એવા સ્થાનક જે
જીર્ણ દેવાલય તથા નદી તલાવના આરા તથા માર્ગ તથા વાવેલું ખેતર
તથા વૃક્ષની છાયા તથા કુલવાડી બગિચા એ આદિક જે સ્થાનક તેમ-
નેવિષે ક્યારેય પણ મળમૂત્ર ન કરવું તથા થુકવું પણ નહિ ॥૩૫॥ અને
ચોરમાર્ગે કરીને પેસવું નહિ અને નિસરવું નહિ અને જે સ્થાનક ધણી
યાતું હોય તે સ્થાનકનેવિષે તેના ધણીને પુછ્યા વિના ઉતારો ન કરવો
॥૩૬॥ અને અમારા સત્સંગી જે પુરુષમાત્ર તેમણે આધમાણુસના
મુખ્યકરી જ્ઞાનવાર્તા ન સાલળવી અને સ્ત્રિયો સાથે વિવાદ ન કરવો તથા
રાત્ર સંઘાથે તથા રાત્રના માણસ સંઘાથે વિવાદ ન કરવો ॥૩૭॥ અને

૧ 'સમૃદ્ધ' इति पाठ । २ 'अमार्गेण' इति पाठ । ३ 'वाऽऽस' इति पाठ ।

તાનાં ચ વિદુષા શસ્ત્રધારિણામ્ ॥૩૫॥ કાર્યં ન સદસા
 કિञ્ચિત્કાર્યો ધર્મસ્તુ સત્વરમ્ । પાઠનીયાઽધીતવિદ્યા કાર્યઃ
 સક્નોઽન્યદ્ સતામ્ ॥૩૬॥ ગુરુદેવનૃપેક્ષાર્થં ન ગમ્ય રિક્ત
 પાણિમિ. । વિશ્વાસઘાતો નો કાર્ય. સ્વશ્લાઘા સમુત્પન્ન ચ
 ॥૩૭॥ યસ્મિન્ પરિહિતેઽપિ સ્યુદ્દંડયાન્યદ્ગ્ધાનિ ચાત્મનઃ ।
 તદ્દૂષ્યં ઘસનં નૈવ પરિધાર્યં મદાશ્રિતૈ ॥૩૮॥ ધર્મેણ રહિતા
 વૃષ્ણમક્તિ. કાર્યા ન સર્વથા । અજ્ઞાનિન્દાભયાન્નૈવ ત્યાજ્ય
 શ્રીવૃષ્ણસેવનમ્ ॥૩૯॥ ઉત્સવાદ્દેપુ નિત્ય ચ વૃષ્ણમન્દિર

ગુરુનુ અપમાન ન કરવું તથા જે અતિશય શ્રેષ્ઠ મનુષ્ય હોય તથા જે
 લોકનેવિષે પ્રતિષ્ઠિત મનુષ્ય હોય તથા જે વિદ્વાન્ મનુષ્ય હોય તથા જે
 શસ્ત્રધારી મનુષ્ય હોય તે સર્વેનુ અપમાન ન કરવું ॥૩૫॥ અને વિચાર્યા
 વિના તત્કાળ કાઈ કાર્ય ન કરવું અને ધર્મસંબંધી જે કાર્ય તેતો તત્કાળ
 કરવું અને પોતે જે વિદ્યા લખ્યા હોય તે પોતાને લાજાવવી અને
 નિત્ય પ્રત્યે સાધુનો સમાગમ કરવો ॥૩૬॥ અને ગુરુ દેવ અને રાજા
 એ પ્રણામ દર્શનને અર્થે જ્યારે જવું ત્યારે ઠાસે હાથે ન જવું અને
 કોઈનો વિશ્વાસઘાત ન કરવો અને પોતાને મુખે કરીને પોતાના વખાણ
 ન કરવા ॥૩૭॥ અને જે વસ્ત્ર પહેર્યેયે પશુ પોતાના અગ દેખાય તેવું
 જે ભુકુ વસ્ત્ર તે અમારા સત્સંગી તેમણે ન પહેરવું ॥૩૮॥ અને
 શ્રીકૃષ્ણભગવાનની જે લામ્બિ તે ધર્મે રહિત એવી કોઈ પ્રકારે ન કરવી
 અને અજ્ઞાની એવા જે મનુષ્ય તેમની નિંદાના લયથકી શ્રીકૃષ્ણભગ
 વાનની સેવાનો ત્યાગ કરવોજ નહિ ॥૩૯॥ અને ઉત્સવના દિવસનેવિષે
 તથા નિત્ય પ્રત્યે શ્રીકૃષ્ણના મંદિરમાં આવ્યા એવા જે સત્સંગી પુરુષ
 તેમણે તે મંદિરનેવિષે સ્ત્રીઓનો સ્પર્શ ન કરવો તથા સ્ત્રીઓ તેમણે
 પુરુષનો સ્પર્શ ન કરવો અને મંદિરમાંથી નિસર્ચા પછી પોતપોતાની

માગતૈઃ । પુમ્નિઃ સ્પૃશ્યા ન ચનિતાસ્ત્રજ તામિશ્ચ પૂરુષાઃ
 ॥૪૦॥ કૃષ્ણદીક્ષાં ગુરોઃ પ્રાપ્તૈસ્તુલસીમાલિકે ગલે । ધાર્યે
 નિત્યં ચોદ્યેપુણ્દ્રં લલાટાદૌ દ્વિજાતિમિઃ ॥૪૧॥ તત્તુ ગોપી-
 ચન્દનેન ચન્દનેનાથવા દરેઃ । કાર્યં પૂજાવશિષ્ટેન કેશરાદિ-
 યુતેન ચ ॥૪૨॥ તન્મધ્ય યથા કર્તવ્યઃ પુણ્દ્રવ્યેણ ચન્દ્રકઃ ।
 કુક્કુમેનાથવા વૃત્તો રાધાલક્ષ્મીપ્રસાદિના ॥૪૩॥ સન્દ્રુદ્રાઃ
 કૃષ્ણમક્તા યે તૈસ્તુ માલોર્ધ્વપુણ્દ્રકે । દ્વિજાતિચદારણીયે
 નિજધર્મેષુ સંસ્થિતૈઃ ॥૪૪॥ મતૈસ્તાદિતરેર્માલે ચન્દનાદીન્ધ-
 નોદ્ભવે । ધાર્યે કળ્થે લલાટેઽથ કાર્યઃ કેવલચન્દ્રકઃ ॥૪૫॥
 નિપુણ્દ્રુદ્રાક્ષધૃતિર્યેષાં મ્યાત્સ્યકુલાગતા । તૈસ્તુ વિપ્રાદિમિઃ

રીતે વર્તવું ॥૪૦॥ અને ધર્મવશી ગુરુચક્રી શ્રીકૃષ્ણની દીક્ષાને પામ્યા
 એવા જે બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય એ ત્રણ વર્ણના અમારા સત્સંગી
 તેમણે કંઠનેવિષે તુળસીની બેવડી માળા નિત્યે ધારવી અને લલાટ,
 હૃદય અને બે હાથ એ ચારે ઠેકાણે બિર્ધ્વપુડ્ડ તિલક કરવું ॥૪૧॥ અને
 તે તિલક જેતે ગોપીચન્દને કરીને કરવું અથવા ભગવાનની પૂજા કરતાં
 બાકી રહ્યું અને કેશર કુક્કુમાદિકે યુક્ત એવું જે પ્રસાદિ ચંદન તેણે
 કરીને તિલક કરવું ॥૪૨॥ અને તે તિલકના મધ્યનેવિષેજ ગોળ એવો
 જે ચાદલો તે જેતે ગોપીચન્દને કરીને કરવો અથવા રાધિકાજી અને
 લક્ષ્મીજી તેનું પ્રસાદિ એવું જે કુક્કુમ તેણે કરીને તે ચાદલો કરવો
 ॥૪૩॥ અને પોતાના ધર્મનેવિષે રહ્યા અને શ્રીકૃષ્ણના ભક્ત એવા જે
 સન્દ્રુદ્ર તેમણે તો તુળસીની માળા અને બિર્ધ્વપુડ્ડ તિલક તે બ્રાહ્મણ
 ક્ષત્રિય વૈશ્યની પેઠે ધારવા ॥૪૪॥ અને તે સન્દ્રુદ્રચક્રી બીજા જે જાતિએ
 કરીને ઉતરતા એવા ભક્તજન તેમણે તો ચંદનાદિક કાષ્ઠની જે બેવડી
 માળા તે ભગવાનની પ્રસાદિ કરાવીને કંઠનેવિષે ધારવી અને લલાટ-

ક્ષાપિ ન ત્યાજ્યા સા મદાશ્રિતૈઃ ॥૪૬॥ એકાત્મ્યમેવ વિશેયં
 નારાયણમહેશયોઃ । ઉમયોર્ગ્રહારૂપેણ વેદેષુ પ્રતિપાદનાત્
 ॥૪૭॥ શાસ્ત્રોક્ત આપદ્ધર્મો યઃ સ ત્વલ્પાપદિ કર્હિચિત્ ।
 મદાશ્રિતૈર્મુલ્યતયા ગ્રહીતવ્યો ન માનવૈઃ ॥૪૮॥ પ્રત્યહં તુ
 પ્રયોદ્ધવ્યં પૂર્વમેવોદયાદ્રવેઃ । વિધાય કૃષ્ણસરણં કાર્યઃ
 શૌચવિધિસ્તતઃ ॥૪૯॥ ઉપવિદ્યૈષ ચૈકદ્ર્ય કર્તવ્યં દન્તધા-
 યનમ્ । જ્ઞાત્વા શુચ્યમ્બુના ધૌતે પરિધાર્યે ચ વાસસી ॥૫૦॥
 ઉપવિદ્ય તતઃ શુદ્ધ આસને શુચિભૂતલે । અસઙ્કીર્ણં ઉપ-
 સ્પૃશ્યં પ્રાહ્નુલ્લં યોત્તરામુચમ્ ॥૫૧॥ કર્તવ્યમૂર્ધ્વપુણ્ડ્રં ચ

નેવિષે કેવળ આંદલો કરવો પણ તિલક ન કરવું. ॥૪૫॥ અને જે બ્રાહ્મ-
 ણાદિકને ત્રિપુંડ્ર જે આડું તિલક કરવું તથા રુદ્રાક્ષની માળા ધારવી
 એ જે વાનાં પોતાની કુળપરપરાએ કરીને આલ્યાં આલ્યાં હોય અને
 તે બ્રાહ્મણાદિક અમારા આશ્રિત થયા હોય તોપણ તેમણે તે ત્રિપુંડ્ર
 અને રુદ્રાક્ષનો ક્યારેય લાગ ન કરવો ॥૪૬॥ અને નારાયણ અને
 શિવજી એ બેનું એકાત્માપણું જ લેવું, કેમકે વેદનેવિષે એ બેનું
 બ્રહ્મરૂપે કરીને પ્રતિપાદન કર્યું છે ॥૪૭॥ અને અમારા આશ્રિત જે
 મનુષ્ય તેમણે શાએ કહ્યો જે આપદ્ધર્મ તે અલ્પ આપત્કાળને વિષે
 મુખ્યપણે કરીને ક્યારેય બ્રહ્મ ન કરવો ॥૪૮॥ અને અમારા સત્સંગી
 તેમણે નિત્ય સૂર્ય ઉગ્યાથી પ્રથમજ લેવું અને શ્રીકૃષ્ણ લગવાનું
 સ્મરણ કરીને પછી શૌચવિધિ કરવા જવું ॥૪૯॥ અને પછી એક
 સ્થાનનેવિષે બેસીને દાતાણું કરવું અને પછી પવિત્ર જગેકરીને જ્ઞાન
 કરીને પછી ઘોયલું વસ્ત્ર એક પહેરવું અને એક ઓઢવું ॥૫૦॥ અને
 તે વાર પછી પવિત્ર પૃથ્વીનેવિષે પાશર્યું અને શુદ્ધ ને કોઇ ખીજ આસ-
 નને અજીવું ન હોય અને જે ઉપર સારીપિંઠ બેસાય એવું જે આસન

પુમ્મિરેવ સચન્દ્રકમ્ । કાર્યઃ સઘવનારીભિર્માલે કુદ્દુમ-
ચન્દ્રકઃ ॥૫૨॥ પુણ્દ્રં વા ચન્દ્રકો માલે ન કાર્યો મૃતના-
થયા । મનસા પૂજનં કાર્યં તતઃ કૃષ્ણસ્ય ચાલિલૈઃ ॥૫૩॥
પ્રણમ્ય રાધાકૃષ્ણસ્ય લેસ્વાર્ચા તત આદરાત્ । શક્ત્યા
જપિત્વો તન્મન્ત્રં કર્તવ્યં વ્યાઘ્રહારિકમ્ ॥૫૪॥ યે ત્વમ્ચરીષ-
્યદ્ધક્તાઃ સ્યુરિહાત્મનિવેદિનઃ । તૈશ્ચ માનસપૂજાન્તં કાર્ય-
મુક્તક્રમેણ વૈ ॥૫૫॥ શૈલી યા ધાતુજા મૂર્તિઃ શાલગ્રામોઽર્ચ્ય

તેનવિષે પૂર્વમુખે અથવા ઉત્તરમુખે બેસીને આચમન કરવું ॥૫૧॥
અને પછી સત્સંગી પુરુષમાત્રને ચાંદલે સહિત ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરવું
અને મુવાસિની જે સ્ત્રિયો તેમણેતો પોતાના ભાલનેવિષે કુદ્દુમનો
ચાંદલો કરવો ॥૫૨॥ અને તે વિધવા સ્ત્રિયોમાત્રને પોતાના ભાલનેવિષે
તિલક ન કરવું ને ચાંદલો પણ ન કરવો અને તે પછી તે સર્વે જે
અમારા સત્સંગી તેમણે મનેકરીને કહ્ય્યા જે ચંદન પુષ્પાદિક ઉપચાર
તેમણે કરીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની માનસીપૂજા કરવી ॥૫૩॥ અને તેપછી
શ્રીરાધાકૃષ્ણની જે ચિત્રપ્રતિમા તેનું આદરથકી દર્શન કરીને નમસ્કાર
કરીને પછી પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે શ્રીકૃષ્ણનો જે અણક્ષર મંત્ર
તેનો જપ કરીને તે પછી પોતાનું વ્યાવહારિક કામકાજ કરવું ॥૫૪॥
અને જે અમારા સત્સંગિમા અળરીપ રાજની પેઠે આત્મનિવેદી એવા
ઉત્તમ ભક્ત હોય તેમણેપણ પ્રથમ કહ્યું તેવીરીતે અનુક્રમે કરીને
માનસીપૂજાપર્યન્ત સર્વે ક્રિયા કરવી ॥૫૫॥ અને તે જે આત્મનિવેદી
ભક્ત તેમણે પાપાણની અથવા ધાતુની જે શ્રીકૃષ્ણભગવાનની પ્રતિમા
અથવા શાળગ્રામ તેની જે પૂજા તે દેશકાળને અનુસરીને પોતાના સામર્થ્ય
પ્રમાણે પ્રાપ્ત થયાં જે ચંદન પુષ્પ કૃષ્ણાદિક વસ્તુ તેણેકરીને કરવી

एव तैः । द्रव्यैर्यथातैः कृष्णस्य जप्योऽथाष्टाक्षरो मनुः ॥५६॥
 स्तोत्रादेरथ कृष्णस्य पाठः कार्यः स्वशक्तितः । तथानधी-
 तगीर्वाणैः कार्यं तन्नामकीर्तनम् ॥५७॥ हरेर्विंशाय नैवेद्यं
 भोज्यं प्रासादिकं ततः । कृष्णसेवापरैः प्रीत्या भवितव्यं च
 तैः सदा ॥५८॥ प्रोक्तास्ते निर्गुणा भक्ता निर्गुणस्य हरैर्यतः ।
 सम्यग्धात्तत्क्रियाः सर्वा भवन्त्येव हि निर्गुणाः ॥५९॥ भक्तै-
 रेतैस्तु कृष्णाया नर्पितं चार्यपि क्वचित् । न पेयं नैव भक्ष्यं च
 पत्रकन्दफलाद्यपि ॥६०॥ सर्वैरशक्तौ धार्ढ्यकयाद्रतीयस्या-
 पदाऽथवा । भक्ताय कृष्णमन्यसौ दत्त्वा घृत्य यथावलम्

અને પછી શ્રીકૃષ્ણભગવાનનો જે અષ્ટાક્ષર મંત્ર તેનો જપ કરવો ॥૫૬॥
 અને તે પછી શ્રીકૃષ્ણભગવાનના જે સ્તોત્ર અથવા અથ તેનો જે પાઠ
 તે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે કરવો અને જે સંસ્કૃત ન ભણ્યા હોય
 તેમણે શ્રીકૃષ્ણભગવાનનું નામકીર્તન કરવું ॥૫૭॥ અને પછી શ્રીકૃષ્ણ-
 ભગવાનને નૈવેદ્ય કરીને પછી તે પ્રસાદિ એવું જે અન્ન તે જમવું
 અને તે જે આત્મનિવેદી વૈષ્ણવ તેમણે સર્વ કાળનેવિષે પ્રીતિએ કરીને
 શ્રીકૃષ્ણભગવાનની સેવાપરાયણ થવું ॥૫૮॥ અને નિર્ગુણ કે'તા માયાના
 જે સર્વાદિક ત્રણ ગુણ તેણે રહિત એવા જે શ્રીકૃષ્ણભગવાન તેના
 સંબંધથી તે આત્મનિવેદી ભક્તની જે સર્વ ક્રિયા તે નિર્ગુણે થાયછે
 તે હેતુભાટે તે આત્મનિવેદી ભક્ત જેતે નિર્ગુણ કહાયછે ॥૫૯॥ અને
 એ જે આત્મનિવેદી ભક્ત તેમણે શ્રીકૃષ્ણભગવાનને અર્પણ કર્યા વિનાનું
 જળપણ ક્યારેય ન પીવું અને પત્ર કદ ફળાદિક જે વસ્તુ તેપણ શ્રીકૃ-
 ણભગવાનને અર્પણ કર્યા વિનાનું ન ખાવું ॥૬૦॥ અને વગી સર્વ જે

૧ 'તદ્દળનીતનમ્' इति पाठ । २ 'नैवेद्य हरयेऽन्नाय' इति
 पाठ । ३ 'इदत्वात्' इति पाठ ।

॥૬૧॥ આચાર્યેણૈવ દત્તં યદ્યથ તેન પ્રતિષ્ઠિતમ્ । કૃષ્ણસ્વરૂપં
તત્સેવ્યં ચન્દ્રમેવેતરત્તુ યત્ ॥૬૨॥ ભગવન્મન્દિરં સર્વં સાયં
ગન્તવ્યમન્યદમ્ । નામસદ્ધીર્તનં કાર્યં તત્રોચૈ રાધિકાપતેઃ
॥૬૩॥ કાર્યાસ્તસ્ય કથાવાર્તાઃ ધ્યયાથ પરમાદરાત્ । વાદિત્ર-
સહિતં કાર્યં કૃષ્ણકીર્તનમુત્સવે ॥૬૪॥ પ્રત્યદ્દં કાર્યમિત્યં હિ
સર્વેરપિ મદાધિતૈઃ । સંસ્કૃતપ્રાકૃતપ્રન્યામ્યાસદ્ધ્યાપિ યથા-
મતિ ॥૬૫॥ યાદૃશૈર્યો ગુણૈર્યુક્તસ્તાદૃશે સ તુ કર્મણિ । યોજ-

અમારા સત્સંગીને તેમણે વૃદ્ધપણાથકી અથવા કોઈ મોટા આપતકાળે
કરીને અસમર્થપણું થઈ ગયે સંતે પોને સેવવાનું જે શ્રીકૃષ્ણનું સ્વરૂપ
તે બીજા ભક્તને આપીને પોતે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે વર્તવું ॥૬૧॥
અને જે શ્રીકૃષ્ણનું સ્વરૂપ પોતાને સેવવાને અર્થે ધર્મવશના જે આચાર્ય
તેમણેજ આપ્યું હોય અથવા તે આચાર્ય જે સ્વરૂપની પ્રતિષ્ઠા કરી
હોય તેજ સ્વરૂપને સેવવું અને તે વિના બીજાનું જે શ્રીકૃષ્ણનું સ્વરૂપ
તેતો નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે પણ સેવવા યોગ્ય નથી ॥૬૨॥ અને
અમારા જે સર્વે સત્સંગી તેમણે નિત્ય પ્રત્યે સાયકાળે ભગવાનના મંદિર
પ્રત્યે જવું અને તે મંદિરને વિષે શ્રીરાધિકાજીના પતિ એવા જે શ્રીકૃષ્ણ-
ભગવાન તેના નામનું ઉચ્ચ સ્વરે કરીને કીર્તન કરવું ॥૬૩॥ અને તે
શ્રીકૃષ્ણની જે કથા વાર્તા તે પરમ આદરથકી કરવી ને સાંભળવી અને
ઉત્સવને દિવસે વાજનસહિત શ્રીકૃષ્ણના કીર્તન કરવા ॥૬૪॥ અને
અમારા આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમણે જે પ્રકારે પૂર્વે કહ્યું એ પ્રકારે
કરીનેજ નિત્ય પ્રત્યે કરવું અને સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત એવા જે સદૃશ્ય
તેમનો અભ્યાસ પણ પોતાની શુદ્ધિને અનુસારે કરવો ॥૬૫॥ અને
જે મનુષ્ય જેવા ગુણે કરીને યુક્ત હોય તે મનુષ્યને તેવા કાર્યને વિષે
વિચારીનેજ યેસવો પણ જે કાર્યને વિષે જે યોગ્ય ન હોય તે કાર્યને વિષે

નીયો વિચાર્યેવ નાન્યથા તુ કદાચન ॥૬૬॥ અન્નઘસ્ટાદિમિઃ
 સર્વે સ્વકીયાઃ પરિચારકાઃ । સમ્ભાવનીયાઃ સતતં યથા-
 યોગ્યં યથાઘનમ્ ॥૬૭॥ યાદૃગ્ગુણો યઃ પુરુષસ્તાદશા વચનેન
 સઃ । દેશકાલાનુસારેણ ભાષણીયો ન ચાન્યથા ॥૬૮॥
 ગુરુભૂપાલવર્ષિષ્ઠત્યાગિવિદ્વત્તપસ્વિનામ્ । અભ્યુત્થાનાદિના
 કાર્યઃ સન્માનો વિનયોન્વિતૈઃ ॥૬૯॥ નોરૌ કૃત્વા પાદમેકં
 ગુરુવેદ્યનૃપાન્તિકે । ઉપવેદ્યં સમાયાં ચ જાનૂ ઘઘ્ના ન
 ઘાસસા ॥૭૦॥ વિઘાદો નૈવ કર્તવ્યઃ સ્વાચાર્યેણ સદ્વ કચિત્ ।
 પૂજ્યોઽન્નઘનઘઘ્નાદૈર્યથાશક્તિ સ ચાશ્ચિલૈઃ ॥૭૧॥ તમાયાન્તં

તેને ક્યારેય ન પ્રેરવો ॥૬૬॥ અને પોતાના જે સેવક હોય તે સર્વની
 પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે અન્ન વસ્ત્રાદિકે કરીને યથાયોગ્ય સંભાવના
 નિરંતર રાખવી ॥૬૭॥ અને જે પુરુષ જેવા ગુણુવાળો હોય તે પુરુષને
 તેવા વચનેકરીને દેશકાળાનુસારે યથાયોગ્ય બોલાવવો પણ એથી ખીછ
 રીતે ન બોલાવવો ॥૬૮॥ અને વિનયે કરીને યુક્ત એવા જે અમારા
 આશ્રિત સત્સંગી તેમણે ગુરુ, રાજા, અતિવૃદ્ધ, ત્યાગી, વિદ્વાન અને
 તપસ્વી એ ૭ જણા આવે ત્યારે સન્મુખ હિંતું તથા આસન આપવું
 તથા મધુરે વચન બોલાવવું ધૃત્વાદિક ક્રિયાએ કરીને એમનું સન્માન
 કરવું ॥૬૯॥ અને ગુરુ દેવ ને રાજા એમને સમીપે તથા સલાનેવિરે
 પગઉપર પગ ચઢાવીને ન બેસવું તથા વસ્ત્રે કરીને દીવણને બાધીને
 ન બેસવું ॥૭૦॥ અને અમારા આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમણે પોતાના
 આચાર્ય સંવાથે ક્યારેયપણુ વિવાદ ન કરવો અને પોતાના સામર્થ્ય-
 પ્રમાણે અન્ન ધન વસ્ત્રાદિકે કરીને તે પોતાના આચાર્યને પૂજવા ॥૭૧॥
 અમારા જે આશ્રિત જન તેમણે પોતાના આચાર્યને આવતા સાંભળીને

નિશમ્યાશુ પ્રત્યુદ્ગન્તવ્યમાદરાત્ । તસ્મિન્ ચાલ્યનુગમ્યં ચ
 પ્રામાન્તાવધિ મેચ્છિતૈઃ ॥૭૨॥ અપિ ભૂરિફલં કર્મ ધર્માપેતં
 ભવેદ્યદિ । આચર્યં તર્હિ તન્નૈવ ધર્મઃ સર્વાર્થદોઽસ્તિ હિ ॥૭૩॥
 પૂર્વેર્મહદ્ગિરપિ યદધર્માચરણં કચિત્ । કૃતં સ્યાત્તત્તુ ન ગ્રાહ્યં
 ગ્રાહ્યો ધર્મસ્તુ તત્કૃતઃ ॥૭૪॥ ગુણવાર્તા તુ કસ્યાપિ પ્રકાદ્યા
 નૈવ કુરચિત્ । સમદૃષ્ટવા ન કાર્યશ્ચ યથાર્હાર્ચાવ્યતિક્રમઃ
 ॥૭૫॥ વિશેષનિયમો ધાર્યશ્ચાતુર્માસેઽસ્તિલૈરપિ । એકસ્મિન્
 થાવળે માસિ સ ત્વશક્તૈસ્તુ માનવૈઃ ॥૭૬॥ વિષ્ણોઃ કથાયાઃ

આદરથકી તત્કાળ સન્મુખ જવું અને તે આચાર્ય પોતાના ગામથી
 પાછા પધારે ત્યારે ગામની ભાગીજીસુધી વળાવવા જવું ॥૭૨॥ અને
 ઘણુક છે કળ જેનેવિષે એવું પણ જે કર્મે તે બે ધર્મે રહિત હોય તો
 તેનુ આચરણ નજ કરવું, કેમજે ધર્મે છે તેજ સર્વ પુરુષાર્થનો આપ-
 નારો છે, માટે કોઈક કળના લોકો કરીને ધર્મનો ત્યાગ ન કરવો
 ॥૭૩॥ અને પૂર્વે થયા જે મોટા પુરુષ તેમણે પણ જે ક્યારેક અધર્મા-
 ચરણ કર્યું હોય તો તેનું ચહણુ ન કરવું અને તેમણે જે ધર્માચરણ
 કર્યું હોય તો તેનુ ચહણુ કરવુ ॥૭૪॥ અને કોઈની પણ જે ગુણવાર્તા
 તેતો કોઈઠેકાણે પણ પ્રકાશ કરવીજ નહિ અને જે જીવનુ જેવી રીતે
 સન્માન કરવું ઘટણુ હોય તેનુ તેવી રીતેજ સન્માન કરવુ પણ સમદૃ-
 ણિએ કરીને એ મર્યાદાનુ ઉદ્ધવન કરવુ નહિ ॥૭૫॥ અને અમારા જે
 સર્વે સત્સંગી તેમણે ચાતુર્માસનેવિષે વિશેષનિયમ ધારવો અને જે મનુષ્ય
 અસમર્થ હોય તેમણે તો એક શ્રાવણ માસનેવિષે વિશેષ નિયમ ધારવો
 ॥૭૬॥ અને તે વિશેષ નિયમ તે ક્રિયા તો-ભગવાનની કથાનુ શ્રવણ
 કરવુ તથા કથા વાચવી તથા ભગવાનના ગુણનુ કીર્તન કરવુ તથા

થવણં વાચનં ગુણકીર્તનમ્ । મહાપૂજા મન્ત્રજપઃ સ્તોત્રપાઠઃ
 પ્રદક્ષિણાઃ ॥૭૭॥ સાષ્ટાઙ્ગપ્રણતિશ્ચેતિ નિયમા ઉત્તમા મતાઃ ।
 एतेष्वेकतमो भक्त्या धारणीयो विशेषतः ॥७८॥ एकादशीनां
 सर्वासां कर्तव्यं व्रतमादरात् । कृष्णजन्मदिनानां च शिव-
 रात्रेश्च संतोत्सवम् ॥७९॥ उपवासदिने त्याज्या दिवानिद्रा प्रय-
 क्षतः । उपवासस्तया नश्येन्मैथुनेनेव यद्गुणाम् ॥८०॥ सर्व-
 वैष्णवराजश्रीवल्लभाचार्यनन्दनः । श्रीविठ्ठलेशः कृतवान् यं
 व्रतोत्सवनिर्णयम् ॥८१॥ कार्यास्तमनुसृत्यैव सर्वे एव व्रतो-

પચામૃત સ્નાનેકરીને ભગવાનની મહાપૂજા કરવી તથા ભગવાનના
 મંત્રનો જપ કરવો તથા સ્તોત્રનો પાઠ કરવો તથા ભગવાનને પ્રદક્ષિ
 ણાઓ કરવી ॥૭૭॥ તથા ભગવાનને સાષ્ટાઙ નમસ્કાર કરવો એ જે
 આઠ પ્રકારના નિયમ તે અમે ઉત્તમ માન્યા છે, તે માટે એ નિયમમાથી
 કોઈએક નિયમ જે તે ચોમાસાને વિષે વિશેષપણે ભક્તિએ કરીને
 ધારવો ॥૭૮॥ અને સર્વ જે એકાદશીઓ તેમજ વ્રત જે તે આદરથકી
 કરવું તથા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના જે જન્મપ્રમી આદિક જન્મદિવસ
 તેમજ વ્રત આદરથકી કરવું તથા શિવરાત્રિનું વ્રત જે તે આદરથકી
 કરવું અને તે વ્રતના દિવસનેવિષે મોટા ઉત્સવ કરવા ॥૭૯॥ અને જે
 દિવસે વ્રતનો ઉપવાસ કર્યો હોય તે દિવસે અતિશય યત્ને કરીને દિવ
 સની નિદ્રાનો ત્યાગ કરવો, કેમજે જેમ મૈથુનેકરીને મનુષ્યના ઉપવા-
 સનો નાશ થાયછે તેમજ દિવસની નિદ્રાએ કરીને મનુષ્યના ઉપવા
 સનો નાશ થઈજાયછે ॥૮૦॥ અને સર્વ વૈષ્ણવના રાજ એવા જે
 શ્રીવલ્લભાચાર્ય તેના પુત્ર જે શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તે જે તે જે વ્રત અને
 ઉત્સવના નિર્ણયને કરતા હવા ॥૮૧॥ અને તે વિઠ્ઠલનાથજીએ કર્યો જે
 નિર્ણય તેનેજ અનુસરીને સર્વે વ્રત ને ઉત્સવ કરવા અને તે નિઠ્ઠલના-

ત્સવાઃ । સેવારીતિશ્ચ કૃષ્ણસ્ય ગ્રાણા તદુદિતૈવ હિ ॥૮૨॥
 કર્તવ્યા દ્વારિકામુર્યતીર્થયાત્રા યથાવિધિ । સર્વૈરપિ યથા-
 શક્તિ ભાવ્યં દીનેષુ વત્સલૈઃ ॥૮૩॥ વિષ્ણુઃ શિવો ગણપતિઃ
 પાર્વતી ચ દિવાકરઃ । ઇતાઃ પૂજ્યતયા માન્યા દેવતાઃ પञ्च
 મામકૈઃ ॥૮૪॥ ભૂતાદ્યુપદ્રવે કાપિ ચર્મ નારાયણાત્મકમ્ ।
 જપ્યં ચ હનુમન્મન્ત્રો જપ્યો ન હુદ્રદૈવતઃ ॥૮૫॥ ર્થેરિન્દ્રો-
 શ્ચોપરાગો જાયમાનેઽપરાઃ ક્રિયાઃ । હિત્યાશુ શુચિમિઃ સર્વઃ
 કાર્યઃ કૃષ્ણમનોર્જપઃ ॥૮૬॥ જાતાયામથ તન્મુક્તૌ વૃત્ત્યા
 જ્ઞાનં સચેલકમ્ । દેયં દાનં ગૃહિજનૈઃ શક્ત્યાઽન્યૈસ્ત્યર્ચ્ય
 હૈશ્વરઃ ॥૮૭॥ જન્માશૌચં મૃતાશૌચં સ્વસમ્યન્ધાનુસારતઃ ।

થજીએ કહી જે શ્રીકૃષ્ણની સેવારીતિ તેનુજ અહણુ કરવુ ॥૮૨॥ અને
 સર્વે જે અમારા આશ્રિત તેમણે દ્વારિકા આદિક જે તીર્થ તેમની યાત્રા
 જેતે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે યથાવિધિએ કરીને કરવી અને વળી
 પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે દીન જનનેવિધે દયાવાન થવુ ॥૮૩॥ અને
 અમારા જે આશ્રિત તેમણે નિષ્ણુ, શિવ, ગણપતિ, પાર્વતી અને સૂર્ય
 એ પાંચ દેવ જેતે પૂજ્યપણે કરીને માનવા ॥૮૪॥ અને જે ક્યારેક
 ભૂતપ્રેતાદિકનો ઉપદ્રવ થાય ત્યારે તો નારાયણકવચનો જપ કરવો
 અથવા હનુમાનના મનનો જપ કરવો, પણ એ વિના બીજા કોઈ હુદ્ર
 દેવના સ્તોત્ર અને મંત્રનો જપ ન કરવો ॥૮૫॥ અને સૂર્યનુ ને ચંદ્ર-
 માનુ અહણુ થએસને અમારા જે સર્વે સત્સંગી તેમણે બીજી સર્વે ક્રિયાનો
 તત્કાળ લાગ કરીને પવિત્ર થાને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના મનનો જપ
 કરવો ॥૮૬॥ અને તે અહણુ મુગધ રહ્યા પછી વસ્ત્રસહિત સ્નાન કરીને
 જે અમારા ગૃહસ્થ સત્સંગી હોય તેમણે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે દાન
 કરવુ અને જે લાગી હોય તેમણે ભગવાનની પૂજા કરવી ॥૮૭॥ અને

પાલનીયં યથાશાસ્ત્રં ચાતુર્વર્ણ્યજનૈર્મમ ॥૮૮॥ ભાવ્યં શમદ-
મક્ષાન્તિસન્તોપાદિગુણાન્વિતૈઃ । બ્રાહ્મણે. શૌર્યધૈર્યાદિગુણો-
પૈતૈશ્ચ વાહુજૈ. ॥૮૯॥ વૈદ્યેશ્ચ કૃપિવાણિજ્યકુસીદમુસ
વૃત્તિભિઃ । ભવિતવ્યં તથા શૂદ્રેર્દિજસેવાદિવૃત્તિભિઃ ॥૯૦॥
સંસ્કારાશ્ચાહ્નિક ધ્યાનં યથાકાલ યથાધનમ્ । સ્વસ્વગૃહાણુ
સારેણ કર્તવ્ય ચ દ્વિજન્મભિઃ ॥૯૧॥ અજ્ઞાનાજ્ઞાનતો
વાઽપિ શુભ વા લઘુ પાતકમ્ । કાપિ સ્યાત્સર્હિં તત્પ્રાયશ્ચિત્તં
કાર્યં સ્વશક્તિત્વ. ॥૯૨॥ યેદાશ્ચ વ્યાસસૂનાણિ શ્રીમદ્ભાગ

અમારા સત્સંગી એવા જે આરે વર્ણના મનુષ્ય તેમણે જન્મનું સૂતક
તથા મરણનું સૂતક તે પોતપોતાના સંબંધને અનુસારે કરીને યથાશાસ્ત્ર
પાળવું ॥૮૮॥ અને જે બ્રાહ્મણ વર્ણ હોય તેમણે શમ, દમ, ક્ષમા
અને સતોષ એ આદિક જે ગુણ તેમણે યુક્ત થવું અને જે ક્ષત્રિય વર્ણ
હોય તેમણે શૂરવીરપણું અને ધીરજ એ આદિક જે ગુણ તેમણે યુક્ત
થવું ॥૮૯॥ અને વૈદ્ય વર્ણ હોય તેમણે કૃપિકર્મ તથા વણજવ્યાપાર
તથા વ્યાજનદો એ આદિક જે વૃત્તિયો તેમણે કરીને વર્તવું અને જે
શૂદ્ર વર્ણ હોય તેમણે બ્રાહ્મણાદિક ત્રણ વર્ણની સેવા કરવી એ આદિક
જે વૃત્તિયો તેમણે કરીને વર્તવું ॥૯૦॥ અને જે દ્વિજ હોય તેમણે ગર્ભા
ધાનાદિક સંસ્કાર તથા આહ્નિક તથા ધ્યાન એ ત્રણ જેતે પોતાના
ગૃહસૂત્રને અનુસારે કરીને જેવો જેનો અવસર હોય અને જેવી ધન
સપત્તિ હોય તે પ્રમાણે કરવા ॥૯૧॥ અને ક્યારેક જાણે અથવા
અજાણે જે નાનું મોટું પાપ થઈ જાય તો પોતાની શક્તિપ્રમાણે તે
પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું ॥૯૨॥ અને આર વેદ તથા વ્યાસસૂત્ર તથા
શ્રીમદ્ભાગવતનામે પુરાણ તથા મહાભારતનેવિષે તો શ્રીમદ્ભાગવત

ચતામિધમ્ । પુરાણં ભારતે તુ શ્રીવિષ્ણોર્નામસદ્ભક્તમ્ ॥૧૩॥
તથા શ્રીભગવદ્રીતા નીતિશ્ચ વિદુરોદિતા । શ્રીવાસુદેવ-
માહાત્મ્યં સ્કાન્દવૈષ્ણવપ્રજ્ઞગમ્ ॥૧૪॥ ધર્મશાસ્ત્રાન્તર્ગતા
ચ યાજ્ઞવલ્ક્યપ્રકરેઃ સ્મૃતિઃ । ઇત્યાન્યથ મમેષાણિ સચ્છા-
સ્ત્રાણિ ભવન્તિ હિ ॥૧૫॥ સ્વહિતેષ્વુભિરેતાનિ મન્થિતૈઃ
સકલૈરપિ । શ્રોતવ્યાન્યથ પાઠ્યાનિ કથનીયાનિ ચ દ્વિજૈઃ
॥૧૬॥ તન્નાચારવ્યવહૃતિનિષ્કૃતાનાં ચ નિર્ણયે । પ્રાહ્યા
મિતાક્ષરોપેતા યાજ્ઞવલ્ક્યસ્ય તુ સ્મૃતિઃ ॥૧૭॥ શ્રીમદ્ભાગ-
વતસ્યેષુ સ્કન્ધૌ દશમપંચમૌ । સર્વાધિકૃતયા શેષૌ કૃષ્ણ-
માહાત્મ્યબુદ્ધયે ॥૧૮॥ દશમઃ પંચમઃ સ્કન્ધો યાજ્ઞવલ્ક્યસ્ય

નામ ॥૧૩॥ તથા શ્રીભગવદ્રીતા તથા વિદુરજીએ કહેલી જે નીતિ
તથા સ્કન્દપુરાણનો જે વિષ્ણુખંડ તેને વિષે રહ્યું એવું જે શ્રીવાસુદેવમા-
હાત્મ્ય ॥૧૪॥ અને ધર્મશાસ્ત્રના મધ્યમાં રહી એવી જે યાજ્ઞવલ્ક્ય-
પ્રકરિની સ્મૃતિ. એ જે આઠ સચ્છાસ્ત્ર તે અમને ધણ છે ॥૧૫॥ અને
પોતાના હિતને ધ્યેયતા એવા જે અમારા સર્વે શિષ્ય તેમણે એ આઠ
સચ્છાસ્ત્ર જે તે સાંભળવાં અને અમારા આશ્રિત જે દ્વિજ તેમણે એ
સચ્છાસ્ત્ર જે તે ભણવાં તથા ભણાવવાં તથા એમની કથા કરવી ॥૧૬॥
અને તે આઠ સચ્છાસ્ત્રમાંથી આચાર, વ્યવહાર અને પ્રાયશ્ચિત્ત એ
ત્રણનો જે નિર્ણય કરવો તેને વિષે તો મિતાક્ષરા ટીકાએ યુક્ત એવી જે
યાજ્ઞવલ્ક્યપ્રકરિની સ્મૃતિ તેનું ગ્રહણ કરવું ॥૧૭॥ અને વળી એ
આઠ સચ્છાસ્ત્રને વિષે જે શ્રીમદ્ભાગવત પુરાણ તેના દશમ ને પંચમ નામે
જે એ સ્કન્ધ તે જે તે શ્રીકૃષ્ણભગવાનના માહાત્મ્ય જણાવાને અર્થે સર્વથી
અધિકપણે જણાવા ॥૧૮॥ અને દશમસ્કન્ધ તથા પંચમસ્કન્ધ તથા
યાજ્ઞવલ્ક્યની સ્મૃતિ એ જે ત્રણ ને અનુક્રમે કરીને અમારું ભક્તિશાસ્ત્ર

ચ સ્મૃતિઃ । ભક્તિશાસ્ત્રં યોગશાસ્ત્રં ધર્મશાસ્ત્રં ક્રમેણ મે ॥૧૧॥
 શારીરકાણાં ભગવદ્ગીતાયાશ્ચાવગમ્યતામ્ । રામાનુજાચાર્ય-
 કૃતં ભાષ્યમાધ્યાત્મિક મમ ॥૧૦૦॥ एतेषु यानि वाक्यानि
 श्रीकृष्णस्य वृषस्य च । अत्युत्कर्षपराणि स्युस्तथा भक्तिवि-
 रागयोः ॥१०१॥ मन्तव्यानि प्रधानानि तान्येवेतरवाक्यतः ।
 धर्मेण सहिता कृष्णभक्तिः कार्येति वद्वहः ॥१०२॥ धर्मो ज्ञेयः
 सदाचारैः श्रुतिस्मृत्युपपादितः । माहात्म्यज्ञानयुग्भूरिच्छेहो
 भक्तिश्च माधवे ॥१०३॥ वैराग्यं ज्ञेयमप्रीतिः श्रीकृष्णेतर-
 वस्तुषु । ज्ञानं च जीवमायेशरूपाणां सुषु वेदनम् ॥१०४॥

યોગશાસ્ત્ર અને ધર્મશાસ્ત્ર છે, કહેતા દશમસ્કંધ તે ભક્તિશાસ્ત્ર છે અને
 પચમસ્કંધ તે યોગશાસ્ત્ર છે અને યાજ્ઞવલ્ક્યની સ્મૃતિ તે ધર્મશાસ્ત્ર
 છે એમ જાણવું ॥૬૮॥ અને શ્રીરામાનુજાચાર્યે કર્યું એવું જે વ્યાસ-
 સૂત્રનું શ્રીભાષ્ય તથા શ્રીભગવદ્ગીતાનું ભાષ્ય એ જે એ તે અમારું
 અધ્યાત્મશાસ્ત્ર છે એમ જાણવું ॥૧૦૦॥ અને એ સર્વે સમ્પ્રદાયને વિષે
 જે વચન તે જેતે શ્રીકૃષ્ણભગવાનનું સ્વરૂપ તથા ધર્મ તથા ભક્તિ
 તથા વૈરાગ્ય એ ચારના અતિઉત્કર્ષપણાને કહેતા હોય ॥૧૦૧॥ તે
 વચન જેતે ખીજ વચન કરતા પ્રધાનપણે માનવા અને શ્રીકૃષ્ણભગ-
 વાનની ભક્તિ તે જેતે ધર્મસહિતજ કરવી, એવી રીતે તે સર્વે સમ્પ્રદા-
 યનું રહસ્ય છે ॥૧૦૨॥ અને શ્રુતિ સ્મૃતિ તેમણે પ્રતિપાદન કર્યો
 એવો જે સદાચાર તે ધર્મ જાણવો અને શ્રીકૃષ્ણભગવાનને વિષે મા-
 હાત્મ્યજ્ઞાને સહિત જે ઘણો સ્નેહ તે ભક્તિ જાણવી ॥૧૦૩॥ અને
 શ્રીકૃષ્ણભગવાન વિના અન્ય પદાર્થમા પ્રીતિ નહિ તે વૈરાગ્ય જાણવો
 અને શુભ, માયા અને ઇશ્વર તેમના સ્વરૂપને જે રીતે રીતે જાણવું

૧ 'પ્રમાણાનિ' હિતિ પાઠ । ૨ 'સદાચારશ્રુતિસ્મૃત્યુપપાદિત' હિતિ પાઠ ।

હૃત્સ્યોઽણુસૂક્ષ્મધિદ્રૂપો જ્ઞાતા ધ્યાપ્યાલિલાં તનુમ્ । ધ્યાન-
શક્ત્યા સ્થિતો જીવો જ્ઞેયોઽચ્છેદાદિલક્ષણઃ ॥૧૦૫॥ ત્રિગુ-
ણાત્મા તમઃ શૂણ્ણશક્તિર્દેહતત્તદીયયોઃ । જીવસ્ય ચાહંમમતા-
દેતુર્માયાવગમ્યતામ્ ॥૧૦૬॥ હૃદયે જીવચ્ચીવે યોઽન્તર્યા-
મિતયા સ્થિતઃ । જ્ઞેયઃ સ્વતઃ્ત્વ ઈશોઽસૌ સર્વકર્મફલપ્રદઃ
॥૧૦૭॥ સ શ્રીશૂણ્ણઃ પરંબ્રહ્મ ભગવાન્ પુરુષોત્તમઃ । ઉપાસ્ય
શ્વેદેવો નઃ સર્વાવિર્માયકારણમ્ ॥૧૦૮॥ સ રાધયા યુતો
જ્ઞેયો રાધાશૂણ્ણ इति પ્રભુઃ । રુક્મિણ્યા રમયોપેતો લક્ષ્મી-

તેને જ્ઞાન કહીએ ॥૧૦૪॥ અને જે શુભ છે તે હૃદયનેવિષે રહ્યો છે
ને અણુસરખો સૂક્ષ્મ છે ને સ્વતન્ત્રરૂપ છે ને જાણનારો છે અને
પોતાની જ્ઞાનશક્તિએ કરીને નખથી શિખાપર્યંત સમગ્ર પોતાના દેહ-
પ્રત્યે વ્યાપીને રહ્યો છે અને અણેય, અણેય, અજર, અમર હતા-
લિક છે લક્ષણ જેના એવો શુભ છે એમ જાણવો ॥૧૦૫॥ અને જે
માયા છે તે ત્રિગુણાત્મિક છે ને અધિકારરૂપ છે ને શ્રીકૃષ્ણભગવા-
નની શક્તિ છે અને આ શુભને દેહ તથા દેહના જે સબંધી તેમને
વિષે અહંમમત્વની કરાવનારી છે એમ માયાને જાણવી ॥૧૦૬॥ અને
જે ઈશ્વર છે તે જેતે જેમ હૃદયનેવિષે શુભ રહ્યો છે તેમ તે શુભને-
વિષે અતર્યામિષલે કરીને રહ્યો છે ને સ્વતંત્ર છે ને સર્વ શુભને કર્મ-
ફળના આપનારા છે એમ ઈશ્વરને જાણવા ॥૧૦૭॥ અને તે ઈશ્વર
તે કયા તો પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ એવા જે શ્રીકૃષ્ણભગવાન તે ઈશ્વર
છે અને તે શ્રીકૃષ્ણ જે તે આપણા ઇષ્ટદેવ છે ને ઉપાસના કરવા
યોગ્ય છે અને સર્વ અવતારના કારણ છે ॥૧૦૮॥ અને સમર્થ એવા
જે શ્રીકૃષ્ણ તે જેતે રાધિકાશ્રીએ યુક્ત હોય ત્યારે રાધાકૃષ્ણ એવે
નામે જાણવા અને રુક્મિણીરૂપ જે લક્ષ્મી તેમણે યુક્ત હોય ત્યારે

નારાયણ સ હિ ॥૧૦૯॥ જ્ઞેયોઽર્જુનેન યુક્તોઽસૌ નરનારા
 યણામિધ । ઘલમદ્રાદિયોગેન તત્તન્નામોચ્યતે સ ચ ॥૧૧૦॥
 પ્તે રાધાદયો ભક્તાસ્તસ્ય સ્યુ પાર્શ્વતઃ ક્વચિત્ । કચિત્
 દદ્ધેઽતિભેદાત્સ તુ જ્ઞેયસ્તદૈકલ ॥૧૧૧॥ અતઃશ્ચાસ્ય સ્વરૂપેષુ
 ભેદો જ્ઞેયો ન સર્વથા । ચતુરાદિમુજત્વ તુ દ્વિવાદોસ્તસ્ય
 ચૈચ્છિકમ્ ॥૧૧૨॥ તસ્યૈવ સર્વથા ભક્તિઃ કર્તવ્યા મનુજૈર્ભુવિ ।
 નિ શ્રેયસકર કિઞ્ચિત્તતોઽન્યથેતિ દૃઢ્યતામ્ ॥૧૧૩॥ ગુણિના
 ગુણવત્તાયા જ્ઞેય હોતત્ પર ફલમ્ । કૃષ્ણે ભક્તિશ્ચ સત્સ

લક્ષ્મીનારાયણ એવે નામે જાણવા ॥૧૦૯॥ અને એ શ્રીકૃષ્ણ જેતે
 અર્જુને યુગ્મ હોય ત્યારે નરનારાયણ એવે નામે જાણવા અને વગી
 તે શ્રીકૃષ્ણ જેતે બળદ્રાદિકને યોગે કરીને તેતે નામે કહેવાય છે
 એમ જાણવું ॥૧૧૦॥ અને એ જે રાધાદિક જામ તે જેતે ક્યારેક તો
 તે શ્રીકૃષ્ણભગવાનને પડખે હોયછે અને ક્યારેક તો અતિભેદે કરીને
 શ્રીકૃષ્ણભગવાનના અગનેવિષે રહેછે ત્યારેતો તે શ્રીકૃષ્ણભગવાન
 એકલા જ હોય એમ જાણવા ॥૧૧૧॥ એ હેતુભાટે એ શ્રીકૃષ્ણભગ
 વાનના જે સ્વરૂપ તેમનેવિષે સર્વે પ્રકારે કરીને ભેદ ન જાણવો અને
 અતુલ્ય પદ્મ અદ્ભુત પદ્મ સહઅભુત પદ્મ ઇત્યાદિક જે ભેદ જણાય
 છે તેતો દ્વિમુખ એવા જે તે શ્રીકૃષ્ણ તેમની હનગએ કરીને છે
 એમ જાણવું ॥૧૧૨॥ અને એવા જે તે શ્રીકૃષ્ણભગવાન તેની જે
 ભક્તિ તે જેતે પૃથ્વીનેવિષે સર્વ મનુષ્ય તેમણે કરવી અને તે ભક્તિ
 થકી બીજા કદયાણકારી સાધન કાંઈ નથી એમ જાણવું ॥૧૧૩॥
 અને વિષાદિક ગુણવાળા જે પુરૂષ તેમના ગુણવાનપણાનુ એ જ પરમ
 કૃષ્ણ જાણવું, કયુ તો-જે શ્રીકૃષ્ણભગવાનનેવિષે ભક્તિ કરવી ને સત્સંગ
 કરવો અને એમ ભક્તિ ને સત્સંગ એ બે વિના તો વિદ્વાન હોય

ક્ષોડ્ન્યથા યાન્તિ વિદોડ્પ્યથઃ ॥૧૧૪॥ કૃષ્ણસ્તદવતારાશ્ચ
ધ્યેયાસ્તત્પ્રતિમાડપિ ચ । ન તુ જીવા નૃદેવાઘા મક્તા ગ્રહ-
વિદોડપિ ચ ॥૧૧૫॥ નિજાત્માનં ગ્રહરૂપં દેહત્રયવિલક્ષણમ્ ।
ચિમાવ્ય તેન કર્તવ્યા ભક્તિઃ કૃષ્ણસ્ય સર્વદા ॥૧૧૬॥ ધ્યવ્યઃ
શ્રીમદ્ભાગવતદશમસ્કન્ધ આદરાત્ । પ્રત્યહં વા સરુદ્ધર્પે
યર્પે વાચ્યોડથ યણ્ડિતૈઃ ॥૧૧૭॥ કારણીયા પુરશ્ચર્યા પુણ્ય-
સ્થાનેડસ્ય શક્તિઃ । વિષ્ણુનામસદ્ધ્યાદેશ્ચાપિ કાર્યેત્સિત-

તેપણુ અધોગતિને પામેછે ॥૧૧૪॥ અને શ્રીકૃષ્ણભગવાન તથા
શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના જે અવતાર તે જેતે ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે તથા
શ્રીકૃષ્ણભગવાનની જે પ્રતિમા તેપણુ ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે, માટે
એમનું ધ્યાન કરવું અને મનુષ્ય તથા દેવાદિક જે જીવ તેતો શ્રીકૃ-
ષ્ણભગવાનના ભક્ત હોય અને ગ્રહવેત્તા હોય તોપણુ ધ્યાન કરવા
યોગ્ય નથી, માટે એમનું ધ્યાન ન કરવું ॥૧૧૫॥ અને સ્થળ સૂક્ષ્મ
અને કારણ એ જે ત્રણ દેહ તેયછી વિલક્ષણ એવો જે પોતાનો
જીવાત્મા તેને ગ્રહરૂપની ભાવના કરીને પછી તે ગ્રહરૂપે કરીને
શ્રીકૃષ્ણભગવાનની ભક્તિ જેતે સર્વ કાળનેવિષે કરવી ॥૧૧૬॥ અને
શ્રીમદ્ભાગવત પુરાણનો જે દશમસ્કન્ધ તે જેતે નિત્યપ્રત્યે આદરથક્ષી
સાંભળવો અથવા વર્ષોવર્ષ એકવાર સાંભળવો અને જે પંડિત હોય
તેમણે નિત્યપ્રત્યે વાંચવો અથવા વર્ષોવર્ષ એકવાર વાંચવો ॥૧૧૭॥
અને એ જે દશમસ્કન્ધ તેનું પુરશ્ચરણ જેતે પુણ્ય સ્થાનકનેવિષે
પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે કરવું કરાવવું અને વળી વિષ્ણુસદ્ગુણનામ
આદિક જે સમજાવે તેનું પુરશ્ચરણ પણ પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે
કરવું કરાવવું, તે પુરશ્ચરણ કેવું છે તો પોતાના મનવાંછિત ફળને

પ્રદા ॥૧૧૮॥ દૈવ્યામાપદિ કષ્ટાયાં માનુષ્યાં વા ગદાદિષુ ।
 યથા સ્વપરરક્ષા સ્થાત્તથા વૃત્યં ન ચાન્યથા ॥૧૧૯॥ દેશ-
 કાલયયોવિત્તજાતિશક્ત્યનુસારતઃ । આચારો વ્યવહારશ્ચ
 નિષ્કૃતં ચાવધાર્યતામ્ ॥૧૨૦॥ મતં વિશિષ્ટાદૈતં મે ગોલોકો
 ધામ ચેપ્સિતમ્ । તથા બ્રહ્માત્મના કૃષ્ણસેવા મુક્તિશ્ચ ગમ્ય-
 તામ્ ॥૧૨૧॥ एते साधारणा धर्माः पुंसां स्त्रीणां च सर्वतः ।
 मदाथितानां कथिता विशेषानथ कीर्तये ॥૧૨૨॥ મહ્યેષ્ટા-
 ચરજભ્રાતૃસુતાભ્યાં તુ કદાચન । સ્વાસન્નસમ્યન્ધનીના નોપ-

આપે એવું છે ॥૧૧૮॥ અને કદની દેનારી એવી કોઈ દેવસંબન્ધી
 આપદા આવી પડે તથા મનુષ્યસંબન્ધી આપદા આવી પડે તથા
 રોગાદિક આપદા આવી પડે તેનેવિષે જેમ ખોતાની ને ખીલની રક્ષા
 થાય તેમ વર્તવું પણ ખીલ રીતે ન વર્તવું ॥૧૧૯॥ અને આચાર
 વ્યવહાર અને પ્રાયશ્ચિત એ જે ત્રણ વાનાં તે જેતે દેશ કાળ અવસ્થા
 દ્રવ્ય જાતિ અને સામર્થ્ય એટલાને અનુસારે કરીને જાણવાં ॥૧૨૦॥
 અને અમારો જે મત તે વિશિષ્ટાદૈત છે એમ જાણવું અને અમને
 પ્રિય એવું જે ધામ તે ગોલોક છે એમ જાણવું અને તે ધામનેવિષે
 શ્રદ્ધારૂપે કરીને જે શ્રીકૃષ્ણજગવાનની સેવા કરવી તે અમે મુક્તિ
 માની છે એમ જાણવું ॥૧૨૧॥ અને આ જે પૂર્વે સર્વે ધર્મ કહ્યા તે
 જેતે અમારા આશ્રિત જે ત્યાગી ગૃહસ્થ બાઈ બાઈ સર્વ સત્સંગિ
 તેમના સામાન્યધર્મ કહ્યા છે, કહેતાં સર્વ સત્સંગિમાત્રને સરખા
 પાળવાના છે અને હવે એ સર્વેના જે વિશેષધર્મ છે તેમને પૃથક્
 પૃથક્ પહેલું કરીને કહીએ છીએ ॥૧૨૨॥

હવે પ્રથમ ધર્મવંશી જે આચાર્ય અને તેમની પત્નિયો તેમના જે
 વિશેષધર્મ તે કહીએ છીએ—અમારા મોટાભાઈ અને નાના ભાઈ તેમના

દેદયા દિ યોપિતઃ ॥૧૨૩॥ ન સ્પષ્ટવ્યાધ્ય તા. કાપિ ભાષણી-
યાધ્ય તા નદિ । કૌર્મ્ય કાર્ય ન કસ્મિંશ્ચિદ્યાસો રક્ષ્યો ન કસ્ય-
ચિત્ ॥૧૨૪॥ પ્રતિભૂત્વં ન કસ્યાપિ કાર્ય ચ વ્યાવહારિકે ।
મિક્ષયાપદતિક્રમ્યા ન તુ કાર્યમૃણં ક્વચિત્ ॥૧૨૫॥ સ્વશિ-
પ્યાર્પિતધાન્યસ્ય કર્તવ્યો વિક્રયો ન ચ । જીર્ણં દત્તવા નવીનં
તુ ગ્રાહ્યં તદ્દૈવ વિક્રય. ॥૧૨૬॥ ભાદ્રશુક્લચતુર્થ્યાં ચ કાર્યં
વિદેશપૂજનમ્ । રૂપકૃણ્ણચતુર્દશ્યાં કાર્યાઽર્ચા ચ હનૂમતઃ
॥૧૨૭॥ મદાધિતાનાં સર્વેષાં ધર્મરક્ષણદ્વેતવે । શુરત્યે સ્થાપિ-
તાભ્યાં ચ તાભ્યાં દીદયા મુમુક્ષવ. ॥૧૨૮॥ યથાધિકારં

ધુન જે અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીર તેમણે પોતાના સમીપ સખન્ધ
વિનાની જે બીજી સ્ત્રીયો તેમને મન ઉપદેશ ક્યારેય ન કરવો ॥૧૨૩॥
અને તે સ્ત્રીયોને ક્યારેય પણ અડવું નહિ અને તે સાથે બોલવું નહિ
અને કોઈ જીવનેવિષે કરપણું ન કરવું અને કોઈની આપણું ન રાખવી
॥૧૨૪॥ અને વ્યવહાર કાર્યનેવિષે કેનું પણ જમાનગર્હ ન કરવું અને
કોઈ આપતકાળ આવી પડે તો બિક્ષા માગીને પોતાનો નિર્વાહ કરીને
તે આપતકાળને ઉલ્લઘવો પણ કોઈનું કરજતો ક્યારેય ન કરવું ॥૧૨૫॥
અને પોતાના જે શિષ્ય તેમણે ધર્મનિમિત્ત પોતાને આપ્યું જે અન્ન
તે વેચવું નહિ અને તે અન્ન જીનું થાય તો તે જીનું કોઈકને દધને
નવું લેવું અને એવી રીતે જે જીનાનું નવું કરવું તે વેચ્યું ન કહેવાય
॥૧૨૬॥ અને ભાદરવા શુદ્ધ ચતુર્થીને દિવસે ગણપતિની પૂજા કરવી
તથા આસો વદી ચતુર્દશીને દિવસે હનુમાનની પૂજા કરવી ॥૧૨૭॥
અને અમારે આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમના ધર્મની રક્ષા કરવાને
અર્થે એ સર્વેના ગુરૂપણનેવિષે અમે સ્થાપન કર્યા એવા જે તે
અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીર તેમણે મુમુક્ષુ જનને દીક્ષા આપવી

સંસ્થાપ્યા સ્વે સ્વે ધર્મે નિજાશ્રિતા । માન્યા. સન્તશ્ચ કર્તવ્ય,
 સચ્છાસ્ત્રાભ્યાસ આદરાત્ ॥૧૨૯॥ મયા પ્રતિષ્ઠાપિતાનાં
 મન્દિરેષુ મહત્સુ ચ । લક્ષ્મીનારાયણાદીનાં સેવા કાર્યા
 યથાવિધિ ॥૧૩૦॥ ભગવન્મન્દિર પ્રાપ્તો યોઽન્નાર્થો કોઽપિ
 માનવ. । આદરાત્સ તુ સમ્માવ્યો દાનેનાદ્રસ્ય શક્તિઃ
 ॥૧૩૧॥ સંસ્થાપ્ય વિપ્રં વિદ્વાંસં પાઠશાલાં વિધાપ્ય ચ ।
 પ્રવર્તનીયા સદ્વિદ્યા ધુવિ યત્સુકૃતં મહત્ ॥૧૩૨॥ અથૈત-
 યોસ્તુ માર્યાભ્યામાદ્યા પત્યુરાત્મન. । કૃષ્ણમશ્વોપદેશશ્ચ
 કર્તવ્યઃ સ્ત્રીભ્ય ઇવ હિ ॥૧૩૩॥ સ્વાસન્નસમ્બન્ધહીના નરા-

॥૧૨૮॥ અને પોતાના આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમને અધિકાર
 પ્રમાણે પોતપોતાના ધર્મનેવિષે રાખવા અને સાધુને આદરથકી
 માનવા તથા સચ્છાસ્ત્રનો અભ્યાસ આદરથકી કરવો ॥૧૨૯॥ અને
 મોટા જે મંદિર તેમનેવિષે અમે સ્થાપન કર્યા એવાં જે શ્રીલક્ષ્મી-
 નારાયણ આદિક શ્રીકૃષ્ણના સ્વરૂપ તેમની જે સેવા તે યથાવિધિએ
 કરીને કરવી ॥૧૩૦॥ અને ભગવાનના મંદિરપ્રત્યે આવ્યોજે હરકોઈ
 અન્નાર્થી મનુષ્ય તેની પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે અન્નના દાને કરીને
 આદરથકી સલાવના કરવી ॥૧૩૧॥ અને વિદ્યાર્થી ભણાવ્યાની
 શાળા કરાવીને પછી તેમા એક વિદ્વાન્ બ્રાહ્મણને રાખીને પૃથ્વીને
 વિષે સદ્વિદ્યાની પ્રવૃત્તિ કરાવવી, કેમ જે વિદ્યાદાને કરીને મોટું
 પુણ્ય થાયજે ॥૧૩૨॥

અને હવે એ અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીર એ બેની જે પત્નિયો
 તેમજો પોતપોતાના પતિની આજ્ઞાએ કરીને સ્ત્રીયોનેજ શ્રીકૃષ્ણના
 મનનો ઉપદેશ કરવો પણ પુરૂષને ન કરવો ॥૧૩૩॥ અને વળી તે
 જે જલુની જે પત્નિયો તેમજો પોતાના સમીપ સબન્ધ વિનાના જે

સ્તાભ્યાં તુ ફર્દિચિત્ । ન સ્પૃષ્ટવ્યા ન માપ્યાશ્ચ તેભ્યો દર્શય
મુણં ન ચ ॥૧૩૪॥ ગૃહાપ્યાશ્રમિણો યે સ્યુઃ પુરુષા મદુષા-
શ્રિતાઃ । સ્વાસન્નસમ્બન્ધીના ન સ્પૃદ્યા વિધવાશ્ચ તૈઃ ॥૧૩૫॥
માત્રા સ્વસ્રા દુહિત્રા ચા વિજને તુ વયઃસ્થયા । અનાપદિ ન
તૈઃ સ્યેયં કાર્યં દાનં ન યોપિતઃ ॥૧૩૬॥ પ્રસન્નો વ્યવહારેણ
યસ્યાઃ કેનાપિ ભૂપતેઃ । ભવેત્તસ્યાઃ સ્ત્રિયાઃ કાર્યઃ પ્રસન્નો
નેય સર્વથા ॥૧૩૭॥ અન્નાદૈઃ શક્તિતોઽભ્યર્ચ્યો છતિચિસ્તૈ-
ર્ગૃહાગતઃ । દૈવં પૈત્ર્યં યથાશક્તિ કર્તવ્યં ચ યથોચિતમ્ ॥૧૩૮॥
યાવજ્જીવં ચ શુશ્રૂષા કાર્યા માતુઃ પિતુર્ગુરોઃ । રોગાર્તસ્ય

પુરુષ તેમનો સ્પર્શ ક્યારેય ન કરવો અને તેમની સાથે બોલવું નહિ
ને તેમને પોતાનું શુભપણું ન દેખાડવું એવી રીતે ધર્મવશી આચાર્ય
અને તેમની પતિયો તેમના જે વિશેષ ધર્મ તે કહ્યા ॥૧૩૪॥

હવે ગૃહસ્થાશ્રમિના જે વિશેષ ધર્મ છે તે કહીએ છીએ-અમારે
આશ્રિત જે ગૃહસ્થાશ્રમી પુરુષ તેમણે પોતાના સમીપ સખન્ધ
વિનાની જે વિધવા સ્ત્રીયો તેમનો સ્પર્શ ન કરવો ॥૧૩૫॥ અને તે
ગૃહસ્થાશ્રમી પુરુષ તેમણે યુવા અવસ્થાએ યુક્ત એવી જે પોતાની
મા ઇહેન અને દિકરી તે સઘાથે પણ આપત્કાળ વિના એકાંત-
સ્થળને વિષે ન રહેવું અને પોતાની સ્ત્રીનું દાન કોઈને ન કરવું
॥૧૩૬॥ અને જે સ્ત્રીને કોઈ પ્રકારના વ્યવહારે કરીને રાત્રનો
પ્રસંગ હોય તેવી સ્ત્રીનો જે પ્રસંગ તે કોઈ પ્રકારે પણ ન કરવો
॥૧૩૭॥ અને તે ગૃહસ્થાશ્રમી તેમણે પોતાને ઘર આવ્યો એવો જે
અતિથિ તેને પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે અન્નાદિકે કરીને પૂજવો
અને વળી હોમાદિક જે દેવકર્મ અને શ્રાદ્ધાદિક જે પિતૃકર્મ તે જે તે
પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે યથાવિધિ જેમ ઘટે તેમ કરવું ॥૧૩૮॥

મનુષ્યસ્ય યથાશક્તિ ચ મામકૈઃ ॥૧૩૯॥ યથાશક્ત્યુદયમઃ
 કાર્યો નિજવર્ણાશ્રમોચિતઃ । મુષ્કચ્છેદો ન કર્તવ્યો વૃષસ્ય
 કૃપિવૃત્તિમિઃ ॥૧૪૦॥ યથાશક્તિ યથાકાલં સદ્ગ્રહોઽન્નઘનસ્ય
 તૈઃ । યાવદ્વયં ચ કર્તવ્યઃ પશુમદ્ગિસ્તૃણસ્ય ચ ॥૧૪૧॥ ગવા-
 દીનાં પશૂનાં ચ તૃણતોયાદિભિર્યદિ । સમ્ભાવનં ભવેત્સ્વેન
 રક્ષ્યાસ્તે તર્હિ નાન્યથા ॥૧૪૨॥ સસાહ્યમન્તરા લેલં પુત્ર-
 મિત્રાદિનાઽપિ ચ । ભૂવિત્તદાનાદાનાભ્યાં વ્યવહાર્યં ન કર્હિ-
 ચિત્ ॥૧૪૩॥ કાર્યં વૈવાહિકે સ્વસ્યાન્યસ્ય વાર્પ્યઘનસ્ય તુ ।

અને અમારા આશ્રિત જે ગૃહસ્થ તેમણે માતા પિતા અને ગુરુ તથા
 શેગાતુર એવા જે કોઈ મનુષ્ય તેમની જે સેવા તે જીવતપર્યંત
 પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે કરવી ॥૧૩૯॥ અને વળી પોતાના વર્ણાશ્ર-
 મને ઘટિત એવો જે ઉદ્યમ તે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે કરવો અને
 કૃપિવૃત્તિવાળા જે ગૃહસ્થ સત્સંગી તેમણે બળધિયાના વૃષણનો
 ઉચ્છેદ ન કરવો ॥૧૪૦॥ અને તે ગૃહસ્થ સત્સંગી તેમણે પોતાના
 સામર્થ્ય પ્રમાણે સમયને અનુસરીને જેટલો પોતાના ઘરમાં વરો હોય
 તેટલા અન્ન દ્રવ્યનો સંગ્રહ જેતે કરવો અને જેના ઘરમાં પશુ હોય
 એવા જે ગૃહસ્થ તેમણે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે ચાર્ય પુજાનો સંગ્રહ
 કરવો ॥૧૪૧॥ અને ગાય બળદ ભેંસ ઘોડા આદિક જે પશુ તેમની
 તૃણ જળાદિકે કરીને પોતાવતે જે સંભાવના થાય તો તે પશુને
 રાખવા અને જે સંભાવના ન થાય તો ન રાખવાં ॥૧૪૨॥ અને
 સાક્ષિએ સહિત લખત કર્યા વિના તો પોતાના પુત્ર અને મિત્રાદિક-
 સાથે પણ પૃથ્વી ને ધનના લેણદેણે કરીને વ્યવહાર જેતે ક્યારેય ન
 કરવો ॥૧૪૩॥ અને પોતાનું અથવા બીજાનું જે વિવાહસંગ્રન્ધી કાર્ય
 તેનેવિષે આપવા યોગ્ય જે ધન તેનું સાક્ષિએ સહિત લખત કર્યા

ભાપાવન્ધો ન કર્તવ્યઃ સસાક્ષ્યં લેરામન્તરા ॥૧૪૪॥ આય-
 દ્રવ્યાનુસારેણ વ્યયઃ કાર્યો દિ સર્વદા । અન્યથા તુ મહદુઃસં
 ભવેદિત્યવધાર્યતામ્ ॥૧૪૫॥ દ્રવ્યસ્યાયો ભનેદ્યાવાન્ વ્યયો
 યા વ્યાવહારિકે । તૌ સંસ્મૃત્ય સ્વયં લેપ્યૌ સ્વક્ષરેઃ પ્રતિ-
 વાસરમ્ ॥૧૪૬॥ નિજતુર્યુદયમપ્રાપ્તધનધાન્યાદિતશ્ચ તૈઃ ।
 અપ્યૌદશાંશઃ કૃષ્ણાય વિશૌડશસ્તિવદ્દુર્વલેઃ ॥૧૪૭॥ એકા-
 દશીમુખ્યાનાં ચ વ્રતાનાં નિજશક્તિઃ । ઉદ્યાપનં યથાશાસ્ત્રં
 કર્તવ્યં ચિન્તિતાર્યદમ્ ॥૧૪૮॥ કર્તવ્યં કારણીયં ચા ધ્યાવજે
 માસિ સર્વદા । વિલ્વપત્રાદિમિઃ પ્રીત્યા શ્રીમદ્દાદેવપૂજનમ્
 ॥૧૪૯॥ સ્વાચાર્યાન્ન ઋણં ગ્રાહ્યં શ્રીરુષ્ણસ્ય ચ મન્દિરાત્ ।

વિના કેવળ જોક્ષીજ ન કરવી ॥૧૪૪॥ અને પોતાની ઉપજનુ જે
 દ્રવ્ય તેને અનુસારે નિરંતર ખરચ કરવો પણ તે ઉપરાત ન કરવો
 અને જે ઉપજ કરતા વધારે ખરચ કરેછે તેને મોટું દુઃખ થાયછે
 એમ સર્વે ગૃહસ્થોએ મનમાં ળણવું ॥૧૪૫॥ અને પોતાના વ્યવહાર
 કાર્યનેવિષે જેટલા ધનની ઉપજ હોય તથા જેટલો ખરચ હોય તે
 બેયને સભારીને નિત્યપ્રત્યે રૂકા અક્ષરે કરીને પોતે તેનું નામુ લખવું
 ॥૧૪૬॥ અને તે ગૃહસ્થાશ્રમી સત્સંગી તેમણે પોતાની જે વૃત્તિ અને
 ઉદ્યમ તેથકી પામ્યું જે ધન ધાન્યાદિક તેથકી દશમો ભાગ કાઢીને
 શ્રીકૃષ્ણભગવાનને અર્પણ કરવો અને જે વ્યવહારે દુર્બળ હોય તેમણે
 વિશમો ભાગ અર્પણ કરવો ॥૧૪૭॥ અને એકાદશી આદિક જે વ્રત
 તેમનું જે ઉદ્યાપન તે જેતે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે યથાશાસ્ત્ર કરવું,
 તે ઉદ્યાપન કેવું છે તો મનવાહિત રૂળનું આપનાર છે ॥૧૪૮॥ અને
 શ્રાવણમાસને વિષે શ્રીમદ્દાદેવનું પૂજન જેતે બિલ્વપત્રાદિકે કરીને
 પ્રીતિપૂર્વક સર્વ પ્રકારે પોતે કરવું અથવા ખીલ પાસે કરાવવું ॥૧૪૯॥

તામ્યાં સ્વવ્યવહારાર્થે પાત્રભૂષાંશુકાદિ ચ ॥૧૫૦॥ શ્રીકૃષ્ણ-
ગુરુસાધૂનાં દર્શનાર્થે ગતૌ પયિ । તત્સ્થાનેષુ ચ ન ગ્રાહ્યં
પરાત્રં નિજપુણ્યદૃષ્ટ ॥૧૫૧॥ પ્રતિજ્ઞાતં ધનં દેયં યત્સ્યાત્તત્
કર્મકારિણે । ન ગોપ્યમૃણશુદ્ધ્યાદિ વ્યવહાર્યે ન દુર્જનૈઃ
॥૧૫૨॥ દુષ્કાલસ્ય રિપૂણાં વા નૃપસ્યોપદ્રવેણ વા । લજ્જાધન-
પ્રાણનાશઃ પ્રાપ્તઃ સ્યાદન સર્વથા ॥૧૫૩॥ મૂલદેશોઽપિ સ

અને પોતાના જે આચાર્ય તેથકી તથા શ્રીકૃષ્ણભગવાનના જે મંદિર
તેથકી કરજ ન કાઢવું અને વળી તે પોતાના આચાર્યથકી અને
શ્રીકૃષ્ણનાં મંદિરથકી પોતાના વ્યવહારને અર્થે પાત્ર ઘરેણા અને
વસ્ત્રાદિક જે વસ્તુ તે માગી લાવવા નહિ ॥૧૫૦॥ અને શ્રીકૃષ્ણ-
ભગવાન તથા પોતાના ગુરુ તથા સાધુ એમના દર્શન કરવાને અર્થે
ગમેસતે માર્ગનેવિષે પારકું અન્ન ખાતુ નહિ તથા શ્રીકૃષ્ણભગવાન
તથા પોતાના ગુરુ તથા સાધુ તેમના જે સ્થાનક તેમનેવિષે પણ પારકુ
અન્ન ખાતું નહિ, કેમજે તે પારકુ અન્ન તો પોતાના પુણ્યને દુરિતે
એવું છે માટે પોતાની ગાઠનુ ખરચ ખાતું ॥૧૫૧॥ અને પોતાના
કામકાજ કરવા તેજ્યા જે મલુર તેમને જેટલું ધન અથવા ધાન્ય
દિધાનું કહ્યું હોય તે પ્રમાણેજ આપવું પણ તેમાથી ઓછુ ન આપવું
અને પોતાપાસે કોઈ કરજ માગતો હોય અને તે કરજ દઈ સુખ્યા
હોઇએ તે વાતને છાની ન રાખવી તથા પોતાનો વશ તથા કન્યાદાન
તે પણ છાનું ન રાખવું અને દુષ્ટ એવા જે જન તેમની સાથે વ્યવ-
હાર ન કરવો ॥૧૫૨॥ અને જે ઠકાણે પોને રહેતા હોઇએ તે ઠકાણે
કોઈક કાવુ-ભુગે કાળ અથવા શત્રુ અથવા રાજ તેમના ઉપદ્રવે
કરીને સર્વપ્રકારે પોતાની લાજ જતી હોય કે ધનનો નાશ થતો હોય
કે પોતાના પ્રાણનો નાશ થતો હોય ॥૧૫૩॥ અને તે બે પોતાના

સ્વેપાં સઘ ઇવ વિચક્ષણૈઃ । ત્યાજ્યો મદાશ્રિતૈઃ સ્થેયં ગત્વા
 દેશાન્તરં સુખમ્ ॥૧૫૪॥ આત્મૈસ્તુ ગૃહિમિઃ કાર્યા અહિંસા
 વૈષ્ણવા મત્તાઃ । તીર્થેષુ પર્વસુ તથા મોજ્યા વિપ્રાશ્ચ સાધવઃ
 ॥૧૫૫॥ મહોત્સવા ભગવતઃ કર્તવ્યા મન્દિરેષુ તૈઃ । દેયાનિ
 પાત્રવિપ્રેભ્યો દાનાનિ વિવિધાનિ ચ ॥૧૫૬॥ મદાશ્રિતૈર્નૃપૈ-
 ર્ધર્મશાસ્ત્રમાશ્રિત્ય ચાશિલાઃ । પ્રજાઃ સ્વાઃ પુત્રવત્પાલ્યા ધર્મઃ
 સ્થાપ્યો ધરાતલે ॥૧૫૭॥ રાજ્યાક્ષોપાયપદ્ધર્ગા જ્ઞેયાસ્તીર્થાનિ
 ચાલ્લસા । વ્યવહારવિદઃ સમ્યા દળ્ઢ્યાદળ્ઢ્યાશ્ચ લક્ષણૈઃ
 ॥૧૫૮॥ સમર્થકામિર્નારીભિઃ સેવ્યઃ સ્વપતિરીશચત્ । અન્ધો

મૂળ ગરાસનું તથા વતનનું ગામ હોય તોપણ તેનો વિવેકી એવા જે
 અમારા સત્સંગી ગૃહસ્થ તેમણે તત્કાળ ત્યાગ કરી દેવો અને જ્યાં
 ઉપદ્રવ ન હોય તેવો જે ખીલે દેશ તેપ્રત્યે જનને સુખેથી રહેવું
 ॥૧૫૪॥ અને ધનાઢ્ય એવા જે ગૃહસ્થ સત્સંગી તેમણે હિંસાએ
 રહિત એવા જે વિષ્ણુસંખન્ધી યજ્ઞ તે કરવા તથા તીર્થનેવિષે તથા
 દ્વાદશી આદિક પર્વનેવિષે આદ્યણુ તથા સાધુ તેમને જમાડવા
 ॥૧૫૫॥ તે ધનાઢ્ય એવા જે ગૃહસ્થ સત્સંગી તેમણે ભગવાનના
 મંદિરનેવિષે મોટા ઉત્સવ કરાવવા તથા મુપાત્ર એવા જે આદ્યણુ
 તેમને નાનાપ્રકારનાં દાન દેવાં ॥૧૫૬॥

અને અમારે આશ્રિત એવા જે સત્સંગી રાજા તેમણે ધર્મશાસ્ત્રને
 આશરીને પોતાના પુત્રનીપેઠે પોતાની પ્રબળતા પાલન કરવું અને
 પૃથ્વીનેવિષે ધર્મનું સ્થાપન કરવું ॥૧૫૭॥ અને તે રાજા તેમણે
 રાજ્યનાં જે સાત અંગ તથા ચાર ઉપાય તથા છ ગુણો તે જેતે
 લક્ષણે કરીને યથાર્થપણે બાણવાં અને તીર્થ જે ચાર મોકલ્યાનાં
 સ્થાનક તથા વ્યવહારના બાણુનારા જે સલાસદ તથા દડવા યોગ્ય

રોગી દરિદ્રો વા પण्डो वाच्यं न दुर्वचः ॥૧૫૯॥ रूपयौवन-
 युक्तस्य गुणिनोऽन्यनरस्य तु । प्रसङ्गो नैव कर्तव्यस्तामिः
 साहजिकोऽपि च ॥૧૬૦॥ नरेक्ष्यनाम्न्युरुकुचाऽनुत्तरीया च
 नो भवेत् । साध्वी स्त्री न च भण्डेक्षा न निर्लजादिसङ्गिनी
 ॥૧૬૧॥ भूपासदंशुकघृतिः परगेहोपवेशनम् । स्याज्यं
 ह्यास्यादि च स्त्रीभिः पत्यौ देशान्तरं गते ॥૧૬૨॥ विधवा-

જે માણસ તથા દડવા યોગ્ય નહિ એવા જે માણસ એ સર્વને લક્ષણે
 કરીને યથાર્થપણે બાણવા ॥૧૫૮॥

હવે સુવાસિની બાધ્યોના વિશેષ ધર્મ કહીએ છીએ—અમારે
 આશ્રિત જે સુવાસિની બાધ્યો તેમણે પોતાનો પતિ અથ હોય, રોગી
 હોય, દરિદ્રી હોય, નપુસક હોય તોપણ તેને ધન્યરનીપેઠ સેવવો અને
 તે પતિપ્રત્યે કટુક વચન ન બોલવું ॥૧૫૯॥ અને તે સુવાસિની સ્ત્રીયો
 તેમણે રૂપ ને યૌવન તેણે મુકા અને ગુણવાન એવો જે અન્ય પુરૂષ
 તેનો પ્રસંગ સહજ સ્વભાવે પણ ન કરવો ॥૧૬૦॥ અને પતિવ્રતા એવી
 જે સુવાસિની સ્ત્રીયો તેમણે પોતાની નાશિ સાધજ અને છાતી તેને
 બીજે પુરૂષ દેખે એમ ન વર્તવું અને ઓઢવાના વસ્ત્ર વિના ઉઘાડે
 શરીરે ન રહેવું અને બાડબવાઈ જેવા ન જવું અને નિર્લજ્જ એવી
 જે સ્ત્રીયો તથા સ્વૈરિણી કામિની અને પુશ્વલી એવી જે સ્ત્રીયો
 તેમનો સંગ ન કરવો ॥૧૬૧॥ અને તે સુવાસિની સ્ત્રીયો તેમણે
 પોતાનો પતિ પરદેશ ગયેસને આભૂષણ ન ધારવાં ને રૂડા વસ્ત્ર
 ન પહેરવા ને ખારકે ઘેર બેસવા ન જવું અને હાસ્ય વિનોદાદિકનો
 ત્યાગ કરવો ॥૧૬૨॥

હવે વિધવા સ્ત્રીયોના વિશેષધર્મ કહીએ છીએ—અમારે આશ્રિત
 જે વિધવા સ્ત્રીયો તેમણે તો પતિશુદ્ધિએ કરીને શ્રીકૃષ્ણભગવાનને

મિસ્ત્રુ યોપામિ. સેવ્ય. પતિધિયા હરિઃ. આશાયા પિતૃપુત્રા-
 દેર્ઘ્યં સ્વાતન્ત્યતો ન તુ ॥૧૬૩॥ સ્વાસન્નસમ્બન્ધહીના નરાઃ
 સ્પૃદ્યા ન કદ્દિચિત્. તરુણેસ્તેશ્ચ તારુણ્યે ભાષ્યં નાવશ્યક
 વિના ॥૧૬૪॥ સ્તનન્ધયસ્ય નુ. સ્પર્શં ન દોષોઽસ્તિ પશોરિચ ।
 આવશ્યકે ચ વૃદ્ધસ્ય સ્પર્શં તેન ચ ભાષણે ॥૧૬૫॥ વિદ્યાઽના-
 સન્નસમ્બન્ધાત્તામિઃ પાઠ્યા ન કાઽપિ નુ. । વ્રતોપવાસેઃ
 કર્તવ્યો મુહુર્દેહદમસ્તથા ॥૧૬૬॥ ધનં ચ ધર્મકાર્યેઽપિ સ્વનિ-
 ર્વાહોપયોગિ યત્. દેયં તામિર્ન તત્ કાપિ દેય ચેદધિકં તદા
 ॥૧૬૭॥ કાર્યશ્ચ સદૃદાહારસ્તામિ. સ્વાપસ્તુ ભૂતલે । મૈથુના

સેવવા અને પોતાના પિતા પુત્રાદિક જે સખન્ધી તેમની આશાને
 વિષે વર્તવું પણ સ્વતંત્રપણે ન વર્તવું ॥૧૬૩॥ અને તે વિધવા
 સ્ત્રીયો તેમણે પોતાના સમીપ સખન્ધ વિનાના જે પુરૂષ તેમનો
 સ્પર્શ ક્યારેય ન કરવો અને પોતાની યુવાવસ્થાનેવિષે અવશ્ય
 કાર્ય વિના સમીપ સખન્ધ વિનાના જે યુવા પુરૂષ તેમની સાથે
 ક્યારેય પણ બોલવું નહિ ॥૧૬૪॥ અને ધાવણો જે આળક તેના
 સ્પર્શનેવિષે તો જેમ પ્રશુને અડી જવાય અને દોષ નથી તેમ દોષ
 નથી અને કોઈ અવશ્યનું કામકાજ પડે તેનેવિષે કોઈક વૃદ્ધ પુરૂષને
 અડી જવાય તથા તે વૃદ્ધ સાથે બોલાય તેનેવિષે દોષ નથી ॥૧૬૫॥
 અને તે વિધવા સ્ત્રીયો તેમણે પોતાના સમીપ સખન્ધ વિનાના જે
 પુરૂષ તેમથી કોઈપણ વિદ્યા ન ભણવી અને વ્રત ઉપવાસે કરીને
 વારંવાર પોતાના દેહનું દમન કરવું ॥૧૬૬॥ અને તે વિધવા સ્ત્રીયો
 તેમણે પોતાના ઘરમાં પોતાના જીવતપર્યન્ત દેહનિર્વાહ થાય એટલુંજ
 જે ધન હોય તો તે ધન જેતે ધર્મકાર્યનેવિષે પણ ન આપવું અને

સક્તયોર્વાંક્ષા ક્વાપિ કાર્યા ન દેહિનોઃ ॥૧૬૮॥ વેપો ન ધાર્ય-
સ્તામિશ્ચ સુવાસિન્યાઃ સ્ત્રિયાસ્તથા । ન્યાસિન્યા ધીતરાગાયા
વિકૃતશ્ચ ન કર્હિંચિત્ ॥૧૬૯॥ સદ્ગો ન ગર્ભપાતિન્યાઃ સ્પર્શઃ
કાર્યશ્ચ યોપિતઃ । શૂદ્ધારવાર્તા ન નૃણાં કાર્યાઃ શ્રવ્યા ન વૈ
કચિત્ ॥૧૭૦॥ નિજસમ્વન્ધિમિરપિ તારુણ્યે તરુણૈર્નરૈઃ ।
સાકં રહસિ ન સ્વેયં તામિરાપદમન્તરા ॥૧૭૧॥ ન હોલા-
શ્ચેલનં કાર્યં ન ભૂપાદેશ્ચ ધારણમ્ । ન ધાતુસૂત્રયુક્ત્સૂક્ષ્મ-
વચ્ચાદેરપિ કર્હિંચિત્ ॥૧૭૨॥ સધવાવિધવામિશ્ચ ન જ્ઞાતવ્યં

જે તેથી અધિક હોય તો આપડુ ॥૧૬૭॥ અને વિધવા સ્ત્રીયો તેમણે
એકવાર આહાર કરવો અને પૃથ્વીનેવિષે સુવું અને મૈથુનાસક્ત એવા
જે પશુ પક્ષી આદિક જીવ પ્રાણિમાત્ર તેમને જોવા નહિ ॥૧૬૮॥
અને તે વિધવા સ્ત્રીયો તેમણે સુવાસિની સ્ત્રીના જેવો વેષ ન ધારવો
તથા સંન્યાસણી તથા વેરાગણી તેના જેવો વેષ ન ધારવો અને
પોતાનો દેશ કુળ અને આચાર તેને વિરુદ્ધ એવો જે વેષ તેમણે
ક્યારેય ન ધારવો ॥૧૬૯॥ અને ગર્ભની પાડનારી જે સ્ત્રી તેનો સગ
ન કરવો અને તેનો સ્પર્શપણ ન કરવો અને પુરૂષના શૃંગારરસ
સખન્ધી જે વાર્તા તે ક્યારેય ન કરવી અને ન સાક્ષળવી ॥૧૭૦॥
અને યુવા અવસ્થાનેવિષે રહી એવી જે વિધવા સ્ત્રીયો તેમણે યુવા
અવસ્થાવાળા જે પોતાના સખન્ધી પુરુષ તેમની સઘાથે પણ એકાત
સ્થળને વિષે આપત્કાળ પડ્યા વિના ન રહેવું ॥૧૭૧॥ અને
હોળીની રમત ન કરવી ને આભૂષણાદિકનું ધારણ ન કરવું અને
મુવણાદિક ધાતુના તારે યુક્ત એવાં જે ઝીણાં વસ્ત્ર તેનું ધારણ
પણ ક્યારેય ન કરવું ॥૧૭૨॥

અને સુવાસિની ને વિધવા એવી જે સ્ત્રીયો તેમણે વસ્ત્ર પહેર્યાં

નિરમ્બરમ્ । સ્વરજોદર્શનં સ્ત્રીભિર્ગોપનીયં ન સર્વથા ॥૧૭૩॥
મનુષ્યં ઘાંત્રુકાદીનિ નારી કાપિ રજસ્વલા । દિનત્રયં સ્પૃશે-
ન્નૈવ સ્નાત્વા તુર્યંઽદિ સા સ્પૃશેત્ ॥૧૭૪॥ નૈષ્ઠિક્યતવન્તો યે
વર્ણિનો મદુપાશ્રયાઃ । તૈઃ સ્પૃદયા ન સ્ત્રિયો ભાષ્યા ન ન
વીદયાશ્ચ તા ધિયા ॥૧૭૫॥ તાસાં વાર્તા ન કર્તવ્યા ન
શ્રન્યાશ્ચ કદાચન । તત્પાદચારસ્થાનેષુ ન ચ સ્નાનાદિકાઃ
ક્રિયાઃ ॥૧૭૬॥ દેવતાપ્રતિમાં હિત્વા લેપ્યા કાષ્ઠાદિજાપિ વા ।
ન યોષિત્પ્રતિમા સ્પૃદયા ન વીદયા તુદ્ધિપૂર્વકમ્ ॥૧૭૭॥

વિના નહિ નહિ અને પોતાનું જે રજસ્વલાપણુ તે કોઈ પ્રકારે ગુપ્ત
ન રાખવું ॥૧૭૩॥ અને વળી રજસ્વલા એવી જે યુવાસિની અને
વિધવા સ્ત્રીયો તે ત્રણ દિવસમુધી કોઈ મનુષ્યને તથા વસ્ત્રાદિકને
અડે નહિ અને ચોથે દિવસે નાહિને અડવું. (એવી રીતે ગૃહસ્થા-
શ્રમી એવા જે પુરુષ અને સ્ત્રીયો તેમના જે આ વિશેષધર્મ કદા તે
સર્વે ધર્મવશી આચાર્ય અને તેમની પત્નીયો તેમણે પણ પાળવા,
દ્રુમકે એ ગૃહસ્થ છે) ॥૧૭૪॥

હવે નૈષ્ઠિક શ્રદ્ધાચારીના જે વિશેષ ધર્મ તે કહીએ છીએ-અમારે
આશ્રિત એવા જે નૈષ્ઠિક શ્રદ્ધાચારી તેમણે સ્ત્રીમાત્રનો સ્પર્શ ન કરવો
અને સ્ત્રીયો સઘાથે બોલવું નહિ અને બાણીને તે સ્ત્રીયો સન્મુખ
જેવું નહિ ॥૧૭૫॥ અને તે સ્ત્રીયોની વાર્તા ક્યારેય ન કરવી અને
ન સાંભળવી અને જે સ્થાનકનેવિષે સ્ત્રીયોનો પગદેર હોય તે
સ્થાનકનેવિષે સ્નાનાદિક ક્રિયા કરવા ન જવું ॥૧૭૬॥ અને દેવતાની
પ્રતિમા વિના બીજી જે સ્ત્રીની પ્રતિમા, ચિત્રની અથવા કાષ્ઠાદિકની
હોય તેનો સ્પર્શ ન કરવો અને બાણીને તો તે પ્રતિમાને બોલી પણ
નહિ ॥૧૭૭॥ અને તે નૈષ્ઠિક શ્રદ્ધાચારી તેમણે સ્ત્રીની પ્રતિમા ન

ન સ્ત્રીપ્રતિરુત્તિઃ કાર્યા ન સ્પૃદ્યં યોપિતોઽનુકમ્ । ન વીક્ષ્યં
 મૈથુનપરં પ્રાણિમાત્રં ચ તૈર્ધિયા ॥૧૭૮॥ ન સ્પૃદ્યો નેક્ષણીયઃ
 નારીવેપધરઃ પુમાન્ । ન કાર્યં સ્ત્રીઃ સમુદ્દિવ્ય ભગવદ્ગુણ-
 ફીર્તનમ્ ॥૧૭૯॥ વ્રત્તચર્યવ્રતત્યાગપરં ધાન્યં ગુરોરપિ । તેનં
 માન્યં સદા સ્યેયં ધીરૈસ્તુદૈરમાનિમિઃ ॥૧૮૦॥ સ્વાતિનેકદ્ય-
 માયાન્તી પ્રસમં યનિતા તુ યા । નિધારણીયા સામાપ્ય
 તિરસ્કૃત્યાપિ યા દ્રુતમ્ ॥૧૮૧॥ પ્રાણાપદ્યુપપદ્માયાં સ્ત્રીણાં
 સ્વેપાં ચ યા ક્વચિત્ । તદા સ્પૃદ્ધાપિ તદ્રક્ષા કાર્યા સમ્ભાવ્ય
 તાઽથ યા ॥૧૮૨॥ તૈલાભ્યક્તો ન કર્તવ્યો ન ધાર્યં ધાયુષં તથા ।

કરવી અને સ્ત્રીયે પોતાના શરીર ઉપર ધારેલું જે વસ્ત્ર તેને અડધું
 નહિ અને મૈથુનાસહ્ય એવા જે પશુપદ્યાદિક પ્રાણિમાત્ર તેમને
 જાણીને એવા નહિ ॥૧૭૮॥ અને સ્ત્રીના વેપને ધરી રહ્યો એવો જે
 પુરુષ તેને અડધું નહિ અને તેની સામુ એવું નહિ અને તે સાથે
 બોલવું નહિ અને સ્ત્રીનો ઉદ્દેશ કરીને ભગવાનની કથા વાર્તા ધીર્તન
 પણ ન કરવા ॥૧૭૯॥ અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તેમણે પોતાના
 બ્રહ્મચર્યવ્રતનો ત્યાગ થાય એવું જે વચન તેતો પોતાના ગુરુનું પણ
 ન માનવું ને સદાકાળ ધીરજવાન રહેવું અને સતોષે યુક્ત રહેવું
 ને માને રહિત રહેવું ॥૧૮૦॥ અને બળાત્કારે કરીને પોતાને
 અતિશય સમીપે આવતી એવી જે સ્ત્રી તેને બોલીને અથવા તિર-
 સ્કાર કરીને પણ તુરત વારવી પણ સમીપે આવવા દેવી નહિ
 ॥૧૮૧॥ અને જે ક્યારેય સ્ત્રીઓનો અથવા પોતાનો પ્રાણ નાશ થાય
 એવો આપદાળ આવે પડે ત્યારે તો તે સ્ત્રીઓને અગ્નિને અથવા તે
 સાથે બોલીને પણ તે સ્ત્રીઓની રક્ષા કરવી અને પોતાની પણ રક્ષા
 કરવી ॥૧૮૨॥ અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તેમણે પોતાને શરીરે તૈલ-

વેપો ન વિકૃતો ધાર્યો જેતવ્યા રસના ચ તૈઃ ॥૧૮૩॥ પરિવેષણ-
કર્ત્રો સ્પાદ્યત્ર સ્ત્રી વિપ્રવેદમનિ । ન ગમ્યં તત્ર ભિક્ષાર્યં ગન્ત-
વ્યમિતરત્ર તુ ॥૧૮૪॥ અભ્યાસો વેદશાસ્ત્રાણાં કાર્યથ ગુરુ-
સેવનમ્ । વર્જ્યઃ સ્ત્રીણામિવ સ્ત્રીણપુંસાં સદ્ગથ તૈઃ સદા ॥૧૮૫॥
ચર્મવારિ ન ચૈ પેયં જાત્યા વિપ્રેણ કેનચિત્ । પલાણ્ડુલશુ-
નાયં ચ તેન ભક્ત્યં ન સર્વથા ॥૧૮૬॥ જ્ઞાનં સન્ધ્યાં ચ ગાયત્રી-
જપં શ્રીવિષ્ણુપૂજનમ્ । અકૃત્વા ચૈશ્વદેયં ચ કર્તવ્યં નૈવ
ભોજનમ્ ॥૧૮૭॥ સાધવો યેઽથ તૈઃ સર્વેનૈષ્ઠિકગ્રહચારિચત્ ।

મર્દન ન કરવું ને આયુધ ન ધારવું ને બચ્ચકર એવો જે વેષ તે ન
ધારવો અને રસના ઇન્દ્રિયને છતવી ॥૧૮૩॥ અને જે બ્રાહ્મણના
ઘરનેવિષે સ્ત્રી પીરસનારી હોય તેને ઘેર શિક્ષા કરવા જવું નહિ ને
જ્યાં પુરુષ પીરસનારો હોય ત્યાં જવું ॥૧૮૪॥ અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મ-
ચારી તેમણે વેદ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો ને ગુરુની સેવા કરવી ને
સ્ત્રીયોની પેઠેજ સ્ત્રી પુરુષનો સંગ જેતે સર્વકાળે વર્જવો ॥૧૮૫॥
અને જાતિએ કરીને જે બ્રાહ્મણ હોય તે કોઈએ પણ ચર્મવારિ ન
પીવું ને ડુંગળી ને લસણ આદિક જે અલક્ષ્ય વસ્તુ તે બ્રાહ્મણ
જાતિ હોય તેણે કોઈ પ્રકારે ન ખાવું ॥૧૮૬॥ અને જે બ્રાહ્મણ હોય
તેણે જ્ઞાન, સન્ધ્યા, ગાયત્રીનો જપ, શ્રીવિષ્ણુની પૂજા અને વૈશ્વદેવ
એટલાં વાનાં કર્યાં વિના ભોજન કરવુંજ નહિ. (એવી રીતે નૈષ્ઠિક
બ્રહ્મચારીના વિશેષ ધર્મ કહ્યા) ॥૧૮૭॥

હવે સાધુના જે વિશેષધર્મે તે કહીએ છીએ—અમારે આશ્રિત
જે સર્વે સાધુ તેમણે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીની પેઠે સ્ત્રીયોનાં દર્શન
ભાષણાદિક પ્રસંગનો ત્યાગ કરવો તથા સ્ત્રી પુરુષના પ્રસંગા-

ન કર્તવ્યો રોગાઘાપદમન્તરા । ગ્રામ્યવાર્તા ન કાર્યા ચ ન
 શ્રવ્યા યુદ્ધિપૂર્વકમ્ ॥૧૧૬॥ સપ્ય ન તૈશ્ચ શદ્વાયા વિના
 રોગાદિમાપદમ્ । નિદ્રાચ ચર્તિતવ્ય ચ સાધુનામગ્રત સદા
 ॥૨૦૦॥ ગાલિદાન તાડન ચ વૃત કુમતિભિર્જનૈ । ક્ષન્તવ્યમેવ
 સર્વેષા ચિન્તનીય હિત ચ તૈ ॥૨૦૧॥ દૂર્તકર્મ ન કર્તવ્ય
 પૈશુન ચારકર્મ ચ । દેહેઽહન્તા ચ મમતા ન કાર્યા સ્વજના
 દિષુ ॥૨૦૨॥ इति सङ्क्षेपतो धर्मा सर्वेषा लिखिता मया ।

અને રોગાદિક આપત્કાળ પડ્યા વિના દિવસે સુષુ નહિ અને
 ગ્રામ્યવાર્તા કરવી નહિ ને બળીને સાલણવી નહિ ॥૧૧૬॥ અને
 તે નૈષિક બ્રહ્મચારી ને સાધુ તેમણે રોગાદિક આપત્કાળ પડ્યા
 વિના ખાટલા ઉપર સુષુ નહિ અને સાધુની આગળતો નિરતર
 નિષ્કપટપણે વર્તણુ ॥૨૦૦॥ અને તે સાધુ ને બ્રહ્મચારી તેમણે કોઈક
 કુમતિવાળા દુષ્ટ જન હોય ને તે પોતાને ગાળ દે અથવા મારે તો
 તે સહનજ કરવુ પણ તેને સામી ગાળ ન દેવી ને મારવો નહિ
 અને તેનુ જેમ હિત થાય તેમજ મનમા ચિંતવન કરવુ પણ તેનુ
 છુડુ થાય એવો તો સકટપ પણ ન કરવો ॥૨૦૧॥ અને કોઈનું દૂત
 પણ ન કરવુ તથા માડીયાપણુ ન કરવુ તથા કોઈના આરથકુ
 ન થવુ અને દેહનેવિષે અહચ્ચુદ્ધિ ન કરવી ને સ્વજનાદિકનેવિષે
 મમતા ન કરવી (એવી રીતે સાધુના વિશેષધર્મ કહ્યા) ॥૨૦૨॥

અને અમારે આશ્રિત એવા જે સત્સંગી બાઈ બાઈ સર્વે તેમના
 જે સામાન્ય ધર્મ અને નિશેષ ધર્મ તે જેતે સક્ષેપે કરીને આવીરીતે
 અમે લખ્યા છે અને આ ધર્મનો જે વિસ્તાર તેતો અમારા સમ્રદાયના

સામ્પ્રદાયિકગ્રન્થેભ્યો જ્ઞેય एषां तु विस्तरः ॥૨૦૩॥ સચ્છા-
સ્ત્રાણાં સમુદ્ઘૃત્ય સર્વેષાં સારમાત્મના । પત્રીયં લિખિતા
નૃણામમીષ્ટફલદાયિની ॥૨૦૪॥ इमामेव ततो नित्यमनुसृत्य
ममाश्रितैः । यतात्मभिर्यतिर्तितव्यं न तु स्वैरं कदाचन ॥૨૦૫॥
ચતિપ્યન્તે ય ઇત્યં હિ પુરુષા યોપિતસ્તથા । તે ધર્માદિ-
ચતુર્યર્ગસિદ્ધિ પ્રાપ્સ્યન્તિ નિશ્ચિતમ્ ॥૨૦૬॥ नेत्यं य आचरि-
ष्यन्ति ते त्वस्मत्सम्प्रदायतः । यद्विभूता इति ज्ञेयं स्त्रीपुंसैः
સામ્પ્રદાયિકૈઃ ॥૨૦૭॥ शिक्षापत्र्याः प्रतिदिनं पाठोऽस्या
मदुपाश्रितैः । कर्तव्योऽनक्षरहस्तु श्रवणं कार्यमादरात्
॥૨૦૮॥ घक्रभावे तु पूजैव कार्याऽस्याः प्रतिवासरम् । मद्रूप-

ને અથ તેથકી જાણવો ॥૨૦૩॥ અને સર્વે ને સમ્પ્રદાય તેનો ને સાર
તેને અમે અમારી શુદ્ધિએ કરીને ઉદ્ધારીને આ શિક્ષાપત્રી ને તે લખીછે
તે દેવી છે તો સર્વે મનુષ્યમાત્રને મનવાહિત ફળની દેનારી છે
॥૨૦૪॥ એ હેતુભાટે અમારા આશ્રિત ને સર્વે સત્સંગી તેમણે સાવ-
ધાનપણે કરીને નિત્યપ્રત્યે આ શિક્ષાપત્રીને અનુસરીનેજ વર્તવું પણ
પોતાના મનને જાણે તો ક્યારેય ન વર્તવું ॥૨૦૫॥ અને ને અમારા
આશ્રિત પુરુષ ને સ્ત્રીયો તે ને તે આ શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે વર્તશેતો
તે ધર્મે, અર્થ, કામ ને મોક્ષ એ ચાર પુરુષાર્થની સિદ્ધિને નિશ્ચય
પામશે ॥૨૦૬॥ અને ને બાઈ બાઈ આ શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે નહિ વર્તે
તેતો અમારા સંપ્રદાયથકી બાહેર છે એમ અમારા સંપ્રદાયવાળા
સ્ત્રી પુરુષ તેમણે જાણવું ॥૨૦૭॥ અને અમારા ને આશ્રિત સત્સંગી
તેમણે આ શિક્ષાપત્રીનો નિત્યપ્રત્યે પાઠ કરવો અને જેમને જાણતાં
આવડતું ન હોય તેમણે તો આદરથકી આ શિક્ષાપત્રીનું શ્રવણ
કરવું ॥૨૦૮॥ અને આ શિક્ષાપત્રીને વાંચી સલજાવે એવો કોઈ ન

ન કર્તવ્યો રોગાદ્યાપદમન્તરા । ગ્રામ્યવાર્તા ન કાર્યા ચ ન
 શ્રવ્યા બુદ્ધિપૂર્વકમ્ ॥૧૯૯॥ સ્વપ્નં ન તૈશ્ચ ચદ્વાયાં વિના
 રોગાદિમાપદમ્ । નિશ્ચય વર્તિતવ્યં ચ સાધુનામગ્રતઃ સદા
 ॥૨૦૦॥ ગાલિદાનં તાડનં ચ કૃતં કુમતિભિર્જનૈઃ । ક્ષન્તવ્યમેવ
 સર્વેષાં ચિન્તનીયં હિતં ચ તૈઃ ॥૨૦૧॥ દૂતકર્મ ન કર્તવ્યં
 પૈશુનં ચારકર્મ ચ । દેહેડહન્તર ચ મમતા ન કાર્યા સ્વજના-
 દિપુ ॥૨૦૨॥ इति सहेपतो धर्माः सर्वेषां लिखिता मया ।

અને રોગાદિક આપત્કાળ પડ્યા વિના દિવસે સુવુ નહિ અને
 ગ્રામ્યવાર્તા કરવી નહિ ને જાણીને સાચાળવી નહિ ॥૧૯૯॥ અને
 તે નૈષ્ઠિક અક્ષયારી ને સાધુ તેમણે રોગાદિક આપત્કાળ પડ્યા
 વિના ખાટલા ઉપર સુવું નહિ અને સાધુની આગળતો નિરતર
 નિષ્કપટપણે વર્તવું ॥૨૦૦॥ અને તે સાધુ ને અક્ષયારી તેમણે કોઈક
 કુમતિવાળા કુદ જન હોય ને તે પોતાને ગાળ દે અથવા મારે તો
 તે સહનજ કરવું પણ તેને સામી ગાળ ન દેવી ને મારવો નહિ
 અને તેનું નેમ હિત થાય તેમજ મનમા ચિંતવન કરવું પણ તેનું
 કુદ થાય એવો તો સકલ પણ ન કરવો ॥૨૦૧॥ અને કોઈનું કલ

વિના ॥૧૧૩॥ પુમાનેવ ભવેદ્યત્ર પક્ષાત્રપરિવેષણઃ । ઈક્ષણાદિ
ભવેન્નૈવ યત્ર સ્ત્રીणां ચ સર્વેયા ॥૧૧૪॥ તત્ર ગૃહિગૃહે ભોક્તું
ગન્તવ્યં સાધુમિર્મમ । અન્યથામાત્રમર્થિત્વા પાકઃ કાર્યઃ
સ્વયં ચ તૈઃ ॥૧૧૫॥ આર્પમો ભરતઃ પૂર્વં જડવિપ્રો યથા ભુવિ ।
દ્યવર્તતાત્ર પરમહંસૈર્ઘૃત્યં તથૈવ તૈઃ ॥૧૧૬॥ વર્ણિમિઃ સાધુ-
મિશ્વૈતૈર્ઘર્જનીયં પ્રયક્ષતઃ । તામ્બૂલસ્યાહિકેનસ્ય તમાલોદેશ્ય
મક્ષણમ્ ॥૧૧૭॥ સંસ્કારેષુ ન ભોક્તવ્યં ગર્ભાધાનમુત્પેષુ તૈઃ ।
પ્રેતશ્રાદ્ધેષુ સર્વેષુ શ્રાદ્ધે ચ દ્વાદશાહિકે ॥૧૧૮॥ દિયાસ્વાપો

કાળ નિગમવો નહિ, નિરંતર ભક્તિ કરીનેજ કાળ નિગમવો ॥૧૧૩॥
અને જે ગૃહસ્થના ઘરનેવિષે રાધેજ અન્નનો પીરસનારો પુરુષજ
હોય તથા સ્ત્રીયોનો દર્શનાદિક પ્રસંગ કોઈ રીતે થાય એમ ન હોય
॥૧૧૪॥ તેવી રીતનું જે ગૃહસ્થનુ ઘર તેપ્રત્યે અમારા સાધુ તેમણે
જમવા જવું અને એ કહ્યું તેવું ન હોય તો કાચું અન્ન માગીને
પોતાના હાથે રસોઈ કરવી ને ભગવાનને નેવેઘ ધરીને જમવું ॥૧૧૫॥
અને પૂર્વે ઋષભદેવ ભગવાનના પુત્ર જે ભરતજી તે જેતે પૃથ્વીને-
વિષે જડ આદ્યજીવકા જેમ વર્તતા હવા તેમજ પરમહંસ એવા જે
અમારા સાધુ તેમણે વર્તવું ॥૧૧૬॥

અને નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી ને એ સાધુ તેમણે તાજીજી તથા અફિણ
તથા તમાકુ ઇત્યાદિકનું ભક્ષણ તે જતને કરીને વર્જવું ॥૧૧૭॥ અને
તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી ને સાધુ તેમણે ગર્ભાધાન આદિક જે સંસ્કાર
તેમનેવિષે જમવું નહિ તથા એકાદશાહપર્યંત જે પ્રેતશ્રાદ્ધ તેમને-
વિષે જમવું નહિ તથા દ્વાદશાહ શ્રાદ્ધનેવિષે જમવું નહિ ॥૧૧૮॥

સ્ત્રીસ્ત્રીણસદ્ગાદિ વર્જ્ય જેતવ્યાશ્ચાન્તરારયઃ ॥૧૮૮॥ સર્વેન્દ્રિ-
યાણિ જેયાનિ રસના તુ વિશેષતઃ । ન દ્રવ્યસદ્ગદ્ધઃ કાર્યઃ
પારણીયો ન કેનચિત્ ॥૧૮૯॥ ન્યાસો રક્ષ્યો ન કસ્યાપિ ધૈર્ય
ત્યાજ્યં ન વર્હિચિત્ । ન પ્રવેશયિતવ્યા ચ સ્વાવાસે સ્ત્રી
કદાચન ॥૧૯૦॥ ન ચ સદ્ગં વિના રાત્રૌ ચલિતવ્યમનાપદિ ।
एकाकिभिर्न गन्तव्यं तथा ष्वापि विनापदम् ॥૧૯૧॥ અનર્ચ્ય
ચિન્નિત વાસ્ત કુસુમ્ભાદૈશ્ચ રક્ષિતમ્ । ન ધાર્યં ચ મહાવહ્નં
પ્રાત્તમન્યેચ્છયાપિ તત્ ॥૧૯૨॥ મિશ્રાં સર્ભાં વિના નેષ ગન્તવ્ય
ગૃહિણો ગૃહમ્ । વ્યર્થઃ કાલો ન નેતવ્યો ભક્તિં ભગવતો

દિકનો ત્યાગ કરવો અને અતઃ શત્રુ જે કામ, ક્રોધ, લોભ અને
માન આદિક તેમને છૂટવા ॥૧૮૮॥ અને સર્વે જે ઇન્દ્રિયો તે
છૂટવા ને રસના ઇન્દ્રિયને તો વિશેષે કરીને છૂટવી અને દ્રવ્યનો
સમગ્ર પોતે કરવો નહિ ને કોઈ બીજાપાસે પણ કરાવવો નહિ
॥૧૮૯॥ અને કોઈની થાપણ ન રાખવી અને ક્યારેય પણ ધીરજ
તાનો ત્યાગ ન કરવો અને પોતાના ઉતારાની બંધગા બધિની હોય
તો તેનેનિષે ક્યારેય પણ સ્ત્રીનો પ્રવેશ થવા દેવો નહિ ॥૧૯૦॥ અને
તે સાધુ તેમણે આપતકાળ પડ્યા વિના શત્રુનેનિષે સહસોળત
વિના આલસુ નહિ તથા આપતકાળ પડ્યા વિના ક્યારેય પણ એકલા
આલસુ નહિ ॥૧૯૧॥ અને જે વસ્ત્ર બહુ મૂલ્યવાળું હોય તથા ચિન
પિચિત્ર લાલસુ હોય તથા કસુબાદિક જે રંગ તેણે કરીને રંગેલું હોય
તથા સાલ કુસાલા હોય ને તે જે બીજાની ઇચ્છાએ કરીને પોતાને
પ્રાપ્ત થયું હોય તોપણ તે વસ્ત્ર પોતાને પહેરવું ઓઢવું નહિ ॥૧૯૨॥
અને ભિક્ષા તથા સલાપ્રસંગ એ જે કાર્ય વિના ગૃહસ્થના ઘરપ્રત્યે
જવું નહિ અને ભગવાનની જે નવ પ્રકારની ભક્તિ તે વિના વ્યર્થ

સામ્પ્રદાયિકગ્રન્થેભ્યો જ્ઞેય एपां तु विस्तर. ॥૨૦૩॥ સચ્છા-
 દ્વાનાં સમુદ્વૃત્ય સર્વેપાં સારમાત્મના । પત્રીયં લિખિતા
 નૃણામમીષ્ટફલદાયિની ॥૨૦૪॥ इमामेव ततो नित्यमनुसृत्य
 ममाश्रितैः । यतात्मभिर्वर्तितव्यं न तु स्वैरं कदाचन ॥૨૦૫॥
 ચર્તિપ્યન્તે ય ઇત્યં હિ પુરુષા યોપિતસ્તથા । તે ધર્માદિ-
 ચતુર્વર્ગસિદ્ધિ પ્રાપ્સ્યન્તિ નિશ્ચિતમ્ ॥૨૦૬॥ नेत्यं य आचरि-
 प्यन्ति ते त्वस्मत्सम्प्रदायतः । बहिर्भूता इति ज्ञेयं स्त्रीपुंसैः
 साम्प्रदायिकैः ॥૨૦૭॥ शिक्षापत्याः प्रतिदिनं पाठोऽस्या
 मदुपाश्रितैः । कर्तव्योऽनक्षरश्चेत्तु श्रवणं कार्यमादरात्
 ॥૨૦૮॥ वक्रभावे तु पूजैव कार्याऽस्या. प्रतिवासरम् । मद्रूप

જે અથ તેથકી જાણવો ॥૨૦૩॥ અને સર્વે જે સચ્છાત્ર તેનો જે સાર
 તેને અમે અમારી શુદ્ધિએ કરીને ઉદ્ધારીને આ શિક્ષાપત્રી જેતે લખીએ
 તે કેવી છે તો સર્વે મનુષ્યમાત્રને મનવાહિત કૃણની દેનારી છે
 ॥૨૦૪॥ એ હેતુમાટે અમારા આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમણે સાવ-
 ધાનપણે કરીને નિત્યપ્રત્યે આ શિક્ષાપત્રીને અનુસરીને ૪ વર્તવું પણ
 પોતાના મનને જાણે તો ક્યારેય ન વર્તવું ॥૨૦૫॥ અને જે અમારા
 આશ્રિત પુરુષ ને સ્ત્રીયો તે જેતે આ શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે વર્તશે તો
 તે ધર્મે, અર્થ, કામ ને મોક્ષ એ ચાર પુરુષાર્થની સિદ્ધિને નિશ્ચય
 પામશે ॥૨૦૬॥ અને જે બાઈ બાઈ આ શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે નહિ વર્તે
 તેતો અમારા સપ્રદાયથકી બાહેર છે એમ અમારા સપ્રદાયવાળા
 સ્ત્રી પુરુષ તેમણે જાણવું ॥૨૦૭॥ અને અમારા જે આશ્રિત સત્સંગી
 તેમણે આ શિક્ષાપત્રીનો નિત્યપ્રત્યે પાઠ કરવો અને જેમને જાણતા
 આવડતુ ન હોય તેમણે તો આદરથકી આ શિક્ષાપત્રીનું શ્રવણ
 કરવું ॥૨૦૮॥ અને આ શિક્ષાપત્રીને વાચી સભળાવે એવો કોઈ ન

ન કર્તવ્યો રોગાદ્યાપદમન્તરા । ગ્રામ્યવાર્તા ન કાર્યા ચ ન
 થવ્યા વુદ્ધિપૂર્વકમ્ ॥૧૯૯॥ સ્વપ્નં ન તૈશ્ચ સ્વદ્વાયાં વિના
 રોગાદિમાપદમ્ । નિદ્રછદ્ધ વર્તિતવ્યં ચ સાધૂનામગ્રતઃ સદા
 ॥૨૦૦॥ ગાલિદાનં તાડનં ચ દૃતં કુમતિમિર્જનઃ । ક્ષન્તવ્યમેવ
 સર્વેષાં ચિન્તનીયં હિતં ચ તેઃ ॥૨૦૧॥ દૂતકર્મ ન કર્તવ્યં
 પૈશુનં ચારકર્મ ચ । દેહેઽહન્તા ચ મમતા ન કાર્યા સ્વજના-
 દિષુ ॥૨૦૨॥ इति सङ्क्षेपतो धर्माः सर्वेषां लिखिता मया ।

અને રોગાદિક આપત્કાળ પડ્યા વિના દિવસે મુખ નહિ અને
 ગ્રામ્યવાર્તા કરવી નહિ ને બાણીને સાલળવી નહિ ॥૧૯૯॥ અને
 તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી ને સાધુ તેમણે રોગાદિક આપત્કાળ પડ્યા
 વિના ખાટલા ઉપર મુખ નહિ અને સાધુની આગળતો નિરતર
 નિષ્કપટપણે વર્તવું ॥૨૦૦॥ અને તે સાધુ ને બ્રહ્મચારી તેમણે કોઇક
 કુમતિવાળા દુષ્ટ જન હોય ને તે પોતાને ગાળ દે અથવા મારે તો
 તે સહનજ કરવું પણ તેને સામી ગાળ ન દેવી ને મારવો નહિ
 અને તેનું જેમ હિત થાય તેમજ મનમા ચિંતવન કરવું પણ તેનું
 ભુદુ થાય એવો તો સકલ્પ પણ ન કરવો ॥૨૦૧॥ અને કોઇનું દૂત
 પણ ન કરવું તથા આડીયાપણુ ન કરવું તથા કોઇના આચક્ષુ
 ન થવું અને દેહનેવિષે અહણુદ્ધિ ન કરવી ને સ્વજનાદિકનેવિષે
 મમતા ન કરવી (એવી રીતે સાધુના નિશેષધર્મ કહ્યા) ॥૨૦૨॥

અને અમારે આશ્રિત એવા જે સત્સંગી બાઈ બાઈ સર્વે તેમના
 જે સામાન્ય ધર્મ અને વિશેષ ધર્મ તે જેતે સક્ષેપે કરીને આવીરીતે
 અમે લખ્યા છે અને આ ધર્મનો જે વિસ્તાર તેતો અમારા સપ્રદાયના

શ્રીહરિર્જયતિ ।

(પञ્ચરત્નમ્)

જનમङ્ગલસ્તોત્રમ્ ।

(ગુર્જરાનુવાદસહિતમ્)

નમોનમઃ શ્રીહરયે શુદ્ધિદાય દયાવતે । ભક્તિધર્માઙ્ગજા-
તાય ભક્તકલ્પદ્રુમાય ચ ॥૧॥ સુગન્ધપુષ્પહારાદ્યૈર્વિવિધૈરુપ-
હારકૈઃ । સમ્પૂજિતાય ભક્તૌઘૈઃ સિતામ્બરધરાય ચ ॥૨॥
નાન્નામષ્ટોત્તરશતં ચતુર્વર્ગમમીપ્સતામ્ । સદ્યઃ ફલપ્રદં નૃણાં
તસ્ય યજ્યામિ સત્પતેઃ ॥૩॥

ભગવાન્ શ્રીહરિને હું (સ્તોત્રકર્તા શતાનંદમુનિ) આદરથી નમસ્કાર કરું છું
કેવા શ્રીહરિ તો—જે ભક્તિધર્મના પુત્ર, નવીન ગ્રથ રચનામાં ઉપયોગી
શુદ્ધિકૌશળને આપનારા તેમજ ‘દદામિ શુદ્ધિયોગ તથેન મામુપયામિતે’
આ ગીતાક્રાંત પ્રકારે સ્વસ્વરૂપના યથાર્થ જ્ઞાનરૂપ શુદ્ધિયોગને આપનારા,
નિરૂપધિ નિરૂપધિ દયાના નિધિરૂપ, ભક્તોના કરપરક્ષની પેઠે સમગ્ર મનો
રથોને પરિપૂર્ણ કરનારા, નાનાદેશોધકી આવેલા ભક્તસંયોગે સુરભિ
મદન પુષ્પહાર વસ્ત્ર વિભૂષણ વિગેરે વિવિધ ઉપચારોવડે પ્રીતિપૂર્વક પૂજા
કરેલા, સમસ્ત શ્વેત વસ્ત્રોના ધારણુમાં રૂચિવાળા છે ॥૧ ૨॥ તે સત્પતિ શ્રીહ

૧ શતાનંદ મહામુનિએ સત્સંગિજીવન નામનું મહાશાસ્ત્ર રચીને તેના પરિ
શીલનમાં અશક્ત જ્ઞાનેને તેનું સમસ્ત હાડું સુક્ષિપ્ત જાણવા માટે સહસ્રનામાત્મક
સર્વભંગળ નામનું સ્તોત્ર સકળ સત્સંગિઓના નિત્યપાઠમાં ઉચિત કર્યું તેમાં
પણ અસ્થમનિઓની નિત્યપાઠમાં અશક્તિ અવધારીને પોતે કરેલા સર્વ-
ભંગળસ્તોત્રનો સાર સમુદ્ધરીને શ્રીહરિસ્વરૂપ—ગુણ—ચરિત્રને સંક્ષેપમાં બોધ
કરનાર, સર્વેએ પ્રતિદિન પાઠ કરી શકાય એવું આ અષ્ટોત્તરશતનામાત્મક
જનભંગળ નામનું સ્તોત્ર કર્યું છે

મિતિ મદ્ધાળી માન્યેયં પરમાદરાત્ ॥૨૦૯॥ યુક્તાય સમ્પદા
 દેવ્યા દાતવ્યેયં તુ પત્રિકા । આસુર્યા સમ્પદાલ્ભાય પુંસે
 દેયા ન કર્હિંચિત્ ॥૨૧૦॥ વિક્રમાર્કશકસ્યાદ્દે નેત્રાષ્ટવલુ-
 મ્ભૂમિતે । વસન્તાદ્યદિને શિક્ષાપત્રીયં લિખિતા શુભા ॥૨૧૧॥
 નિજાશ્રિતાનાં સકલાર્તિહન્તા સધર્મમકેરવનં વિઘાતા ।
 વ્રાતા સુલાનાં મનસેપ્સિતાનાં તનોતુ કૃષ્ણોઽધિલમજ્જલં
 નઃ ॥૨૧૨॥ ઇતિ શ્રીસહજનન્દસામિલિખિતા શિક્ષાપત્રી સમાપ્તા ।

હોય ત્યારે તો નિત્યપ્રત્યે આ શિક્ષાપત્રીની પૂજા કરવી અને આ જે
 અમારી વાણી તે અમારું સ્વરૂપ છે એ રીતે પરમ આદરથી
 માનવી ॥૨૦૯॥ અને આ જે અમારી શિક્ષાપત્રી તે જેતે દૈવી-
 સંપદાએ કરીને યુક્ત જે જન હોય તેને આપવી અને જે જન
 આસુરીસંપદાએ કરીને યુક્ત હોય તેનેતો ક્યારેય ન આપવી ॥૨૧૦॥
 સંવત્ ૧૮૮૨ અઢાર વ્યાસિના માહા શુદ્ધિ પંચમીને દિવસે આ
 શિક્ષાપત્રી અમે લખી છે તે પરમ કલ્યાણકારી છે ॥૨૧૧॥ અને
 પોતાના આશ્રિત જે લક્ષ્મણ તેમની જે સમય પીડા તેના નાશ
 કરનારા એવા ને ધર્મે સહિત જે ભક્તિ તેની રક્ષાના કરનારા એવા
 ને પોતાના લક્ષ્મણને મનવાંછિત મુખના આપનારા એવા જે
 શ્રીકૃષ્ણલગવાનુ તે જેતે અમારા સમગ્ર મંગળને વિસ્તારો ॥૨૧૨॥

ઇતિ શ્રીસહજનન્દરવામિશિષ્યનિત્યાનંદમુનિલિખિતા
 શિક્ષાપત્રીટીકા સમાપ્તા ।

‘હ્રીશ્ચ તે હૃદમીશ્ચ પદ્યૌ’ ‘વિષ્ણો ધ્રીરનવાયિની’ ઇત્યાદિ શ્રુતિસ્મૃતિ
 ઓએ પરમદા કૃષ્ણુનુ સ્વરૂપ નિત્ય લક્ષ્મીવિશિષ્ટપણે ઉપપાદન કર્યું છે
 અથવા શ્રી રાધાવક્ષમીરૂપ શ્રીએ વિશિષ્ટ એવા કૃષ્ણ તે શ્રીકૃષ્ણ કહેવાય.
 (આથી પરાતપર મૂળસ્વરૂપ કહ્યું) કૃષ્ણુરાખ્દ સદાનંદવાળી પ્રસિદ્ધ છે,
 (‘સંહાનનંદ’ એવો એનો અર્થ છે) તેમાં ‘કૃષિર્મૂવાચક શરદો નશ્વ નિર્વૃ-
 ત્તિવાચક । કૃષ્ણસક્તાયોગાચ’ એવી સ્માર્ત નિરૂપિત છે (૨) ધીવા-
 મુદેવ—સર્વ બૂતોમા સ્વયં વસેછે અને સર્વ બૂતો એમા વસેછે માટે
 વાસુદેવ નામથી કહાછે ‘સર્વત્રાસૌ સમન્તં ચ વસત્યત્રેતિ ધૈયત । તત
 સ વાસુદેવેતિ વિદ્વન્નિ પરિપચ્યતે ॥’ એવી નિરૂપિત છે અથવા શ્રી-
 કૃષ્ણમણીરૂપ લક્ષ્મીએ ધુમ્મ એવા વાસુદેવ-વસુદેવના પુત્ર તે શ્રીવાસુદેવ
 (લક્ષ્મીનારાયણ) કહા છે ‘વસુદેવાપત્યતશ્ચ વાસુદેવઃ પ્રકીર્તિત’
 એવું નિરૂપિત છે અથવા શ્રી—અતિક્રાંતિએ સહિત વાસુદેવ-વસુદેવરાખ્દથી
 કહેવા વિશુદ્ધ અત કરણુમા આવિર્ભાવ પામેછે માટે શ્રીવાસુદેવ કહા
 છે ‘વાસુદેવશ્ચ’ એવો પાઠ હોય તો ચતુર્બહેમા પ્રથમ બૃહદરૂપ છે માટે
 વાસુદેવ નામથી કહાછે (૩) નરનારાયણ—ધર્મભૂતિયથી ‘નર’ ‘નારાયણ’
 એવા દ્વિરૂપથી ધર્માધ્યમમા પૂર્વે પ્રાદુર્ભવેલા હોવાથી નરનારાયણ કહા છે
 અથવા નરે સહિત એવા નારાયણ તે નરનારાયણ કહા છે (બદરિકાધ્યમમા
 દુર્વાસાનો શાપ પોતાના અવતારમા હેતુપણે અગીકાર કર્યો છે માટે બદરી
 પનિરૂપ) (૪) પ્રમુ—સ્વસ્તકરૂપથી ૪ સર્વ કાર્ય કરવા સમર્થ થાય ॥ માટે
 પ્રમુ કહા છે (કેવળ દુર્વાસાના શાપથી મનુષ્યાકૃતિ થયા એમ નહિ,
 કિંતુ સ્વેચ્છાથી ૪ અવર્ગોએદપૂર્વક એકાતિક ધર્મસંસ્થાપનાયે નરનારા
 યણના ઉદ્દેશથી પોતે પ્રાદુર્ભવેલા હોવાથી અતિસમર્થ) (૫) મક્તિ
 ધર્માત્મજ—દુર્વાસાના શાપથી માનવભાવને પામેલા લક્ષિતધર્મે કે જેમણે
 પોતાની પ્રસન્નતા મેળવવા પૂર્વે બહુ તપ કર્યું હવે તેમના પુત્રરૂપે પ્રકટ
 થયેલા (૬) અજન્મા—સર્વદા સ્વત સિદ્ધ દિવ્ય સ્વરૂપવાળા છે માટે
 અજન્મા કહા છે, ‘ન જાતો ન જનિષ્યતે’ ‘નહિ જાતો ન જાયેહ ન

અસ્ય શ્રીજનમઙ્ગલાચ્યસ્ય શ્રીહર્યષ્ટોત્તરશતનામસ્તોત્રમ-
ન્નસ્ય શતાનન્દ ઋષિઃ । અનુષ્ટુપ્ છન્દઃ । ધર્મનન્દનઃ શ્રીહરિ-
દેવતા । ધાર્મિક્વ ઇતિ વીજમ્ । યૃહદ્વ્રતધર ઇતિ શક્તિઃ । ભક્તિ-
નન્દન ઇતિ કીલકમ્ । ચતુર્વર્ગસિદ્ધ્યર્થે જપે વિનિયોગઃ ।

અથ ધ્યાનમ્—

ઘણિંવેપરમણીયદર્શનં મન્દહાસરચિરાનનામ્યુજમ્ । પુ-
જિતં સુરરોચ્ચમૈર્મુદા ધર્મનન્દનમહં વિચિન્તયે ॥૪॥ શ્રીકૃષ્ણઃ
શ્રીવાસુદેવો નરનારાયણઃ પ્રભુઃ । ભક્તિધર્માત્મજોઽજન્મા

રિના સ્વરૂપાનુબન્ધિ ગુણાનુબન્ધિ અને કર્માનુબન્ધિ અષ્ટોત્તરશત (૧૦૮)
નામો કે જે ધર્માદિ ચાર પુરુષાર્થને પામવા ઇચ્છતા પુરુષોને જલદી ઇચ્છિત
ફળને આપનારા હોવાથી સર્વએ સદા પઠનીય છે તેને હું કહું છું ॥૪॥

આ જનમંગળ નામના શ્રીહરિઅષ્ટોત્તરશતનામસ્તોત્રમત્રના ઋષિ
'શતાનન્દ' છે આ સ્તોત્રમત્રનો છંદ 'અનુષ્ટુપ્' છે આની દેવતા 'ધર્મન-
ન્દન શ્રીહરિ' છે આનુ બીજ 'ધાર્મિક્વ' એવા શ્રીહરિ છે આની શક્તિ
'યૃહદ્વ્રતધર' એવા શ્રીહરિ છે આ સ્તોત્ર મત્રનો ધીનક (આશયસ્તભ)
'ભક્તિનન્દન' શ્રીહરિ છે આ સ્તોત્રમત્રનો વિનિયોગ ધર્માદિ ચતુર્વર્ગની
સિદ્ધિ મટિના જપમા છે

જેનાં આ નામો છે તે જાગવાનના નામોના પાઠારંભમાં
પાઠ કરનારે કરવાનું સ્વરૂપધ્યાન કહે છે—નેષિકે વલ્લિવરના જેવા
વેપથી પણ અતિ રમણીય દર્શન જેમનું છે, મદહાસવડે મધુર મુખારવિદ
જેમનું છે, સુરોત્તમો અને નરોત્તમોએ પ્રહર્ષપૂર્વક ચંદન પુષ્પાદિવડે
પૂજા કરેલા એવા ધર્મનન્દન શ્રીહરિનું હું ધ્યાન કરું છું (આ રીતે ધ્યાન
કરીને આ સ્તોત્રનો પાઠ કરવો) ॥૪॥

(૧) શ્રીકૃષ્ણ—શ્રી-લક્ષ્મીએ યુક્ત એવા કૃષ્ણ તે શ્રીકૃષ્ણ કહેવાય,

૧ 'વાસુદેવચ્ચ' ઇતિ પાઠાન્તરમ્ ।

મક્તિનન્દનઃ । વૃહદ્રતઘરઃ શુદ્ધો રાધાકૃષ્ણેષ્ટદૈવતઃ ॥૬॥
મરુત્સુતપ્રિયઃ કાલીમૈરવાચતિમીપણઃ । જિતેન્દ્રિયો જિતા-

મે હરિચ્છેષ્ટસાદ્વરિરિતિ સ્મૃતઃ ॥' એવી નિર્દેશિત છે. અથવા આશ્રિ-
તોની અખિલ આપદને હરે છે અને જન્મસમયે કર્કશશિમાં ચંદ્રમા છે
માટે હરિ નામથી કહ્યા છે, 'યુવયોગ્ય સ્વકીયાનાં હર્તાંડસાધાપદો દ્વિજ ! ।
હરિસંશોડસ્યતઃ કર્કશશિસ્થેન્દોશ્ચ જન્મનિ ॥' એમ સત્સંગિશ્વરનામાં
કહ્યું છે તથા 'હરણાત્સર્વદુઃસ્થાનાં હરિરિત્યભિધીયતે' એવું નિર્દેશિત છે ॥૫॥

(૧૦) હરિકૃષ્ણઃ-હરતિ-આશ્વાદદાયી હોવાથી પોતાની બાળલીલાને
નિરીક્ષણ કરનાર નરનારીઓના હૃદયને પોતાવિષે આહરે છે માટે હરિ
અને કર્વતિ-ભક્તદ્રોહીઓને મૂળમાંથી નાશ કરે છે અથવા બાહ્ય વયમાં
પણ અનાયાસથી શ્રીકૃષ્ણની પેઠે અસુરોને નાશ કરનારા છે માટે કૃષ્ણ
આ બે નામે મળીને હરિકૃષ્ણ એવું સાર્યક નામ નામકરણસમયે માર્કંડેય
મુનિએ જેમને આપ્યું છે. (૧૧) ઘનશ્યામઃ-દિવ્ય વિશ્વરૂપેના વર્ણ નવીન
ઘનસમાન શ્યામ હોવાથી ઘનશ્યામ નામથી નિર્દેશ કરાવતા. (૧૨)
ધાર્મિકઃ-બાલ્ય વયમાં પણ પોતાના પિતાએ પ્રતિદિન કરાવતા પ્રાતઃના
વિશુષ્ટન ધ્યાનાદિકને અનુકરણ કરતા હોવાથી ધાર્મિક અથવા
ધર્મના અપલ્લ-પુત્ર હોવાથી ધાર્મિક નામથી કહેવાતા. (૧૩) મક્તિ-
નન્દનઃ-મૂર્તિના અવતારભૂત ભક્તિદેવીને નંદન-પુત્રરૂપે અતિરાય આનેદ
આપનારા. (૧૪) વૃહદ્રતઘરઃ-બૃહદ્રત જે નૈમિક પ્રદાયર્થમત તેના વેપ
ધરનારા અને તેના આચારને આચરનારા. (૧૫) શુદ્ધ-સ્વયં સ્વરૂપથી
સર્વથા શુદ્ધ-નિર્દોષ હોઈને પોતાના આશ્રયમાત્રથી મહાપાપિઓને પણ
શુદ્ધ કરનારા. (૧૬) રાધાકૃષ્ણેષ્ટદૈવતઃ-માનવ ભાવમા રાધાસહિત
કૃષ્ણને છષ્ટદેવપણે માનનારા. અથવા 'જે આપણા છષ્ટદેવ શ્રીહરિ છે તે
રાધાપતિ શ્રીકૃષ્ણ છે' એમ સત્સંગિઓએ માનેલા ॥૬॥ (૧૭) મરુત્સુત-
પ્રિયઃ-વાયુપુત્ર હનુમાનજીને અતિપ્રિય અથવા તે અતિપ્રિય જેમને છે.

કૃષ્ણો નારાયણો હરિઃ ॥૧૦॥ હરિકૃષ્ણો ઘનદ્યામો ધાર્મિકો

જનિષ્યે કદાચન' એવી શ્રુતિસ્મૃતિ છે અથવા ભક્તિધર્મના પુત્રરૂપે પ્રકટ થયા છે તથાપિ પ્રાકૃત જીવોની પેઠે કર્મપરતત્રપણે જન્મ નહિ હોવાથી અજન્મતા કહ્યા છે, 'અજાયમાનો યદુધા વિજાયતે' એવી શ્રુતિ છે (૭) કૃષ્ણ — અતિસુદર મેધરયામ અપ્રાકૃત દિવ્ય વિશદવાજા છે, સર્વના ચિત્તને પોતાવિશે આકર્ષણ કરે છે અને ચૈત્રભાસમાં જન્મ છે માટે કૃષ્ણનામથી કહ્યા છે 'કૃષ્ણો વર્ણશ્ચ મે યસાત્તેન કૃષ્ણોઽહમર્જુન' એમ ભારતમાં કહ્યું છે 'કૃષ્ણાલ્પ. કૃષ્ણવર્ણસ્વાત્સર્ગિશ્ચાકર્પણાદ્ હૃદ' । મધુમાસજનેશ્વાસૌ સુતો મધતિ સે મુવિ ॥' એમ સત્સંગિજીવનમાં કહ્યું છે (૮) નારાયણ. — નરોનો—ચિદચિદ્રૂપ સમસ્ત નિત્ય વસ્તુઓનો સમૂહ તે નાર કહેવાય, તે નાર જયન—આશ્રય જેમને છે (નારનો આશ્રય કરી રહેલા) તેમજ તે નારના આશ્રય છે માટે નારાયણ નામથી કહ્યા છે તેમાં 'યદ્દ ક્રિષ્ણિજગત્સર્વં દશ્યતે શ્રૂયતેઽપિ યા । અન્તર્બહિશ્ચ તત્સર્વં વ્યાપ્ય નારાયણઃ સ્થિત ॥' એવું શ્રોત નિર્જાત છે અથવા 'નારાયણાય વિદ્મહે' 'નારાયણ પરમહંસ' 'एको ह वै नारायण आसीत्' 'अथ दिव्यो देव एको नारायण' એ રીતે પ્રત્યેક સાખ્યામાં પરવસ્તુનું અન્ય કાવાદિ ભૂતિઓપથી વ્યાવૃત્તિ કરનાર અસાધારણ નામ હોવાથી નારાયણનું સામ્યથી નિર્દેશ વેળા અથવા સમ દમ તપાદિ ગુણોએ કરીને બહરીપતિ નારાયણનું નામને તું'ય હોવાથી શુર રામાનંદસ્વામિએ દીક્ષાદાનસમયે 'નારાયણમુનિ' એવું જેમનું નામ કર્યું છે એવા (૯) હરિ — અઘ્નાદિ સર્વને સ્વવસમાં હરે છે માટે હરિ કહ્યા છે, 'બ્રહ્માણમિન્દ્ર રુદ્ર ય યમ ઘરણમેવ ચ । પ્રસજ્ય હરતે યસાત્ત-સ્સાવ્ હરિરિતીર્યતે ॥' આદિ નિર્જાતિ છે અથવા જેમતેમ સ્મરણ કરવાથી પણ પાપને હરે છે અને યજ્ઞભાગને હરે છે અને હરિત્ વર્ણવાળા છે માટે સાર્યક હરિ નામથી કહ્યા છે, તેમાં 'હરિર્હરતિ પાપાનિ દુષ્ટ ચિત્તૈરપિ સ્મૃત' 'हराम्यघ हि स्मर्तुणां हविर्मांशं प्रनुत्पहम् । वणश्च

રતિર્ઘર્યવાન્ । જ્ઞાની પરમહંસઃ તીર્થકૃતૈર્થિકાર્ચિતઃ ॥૮॥
ક્ષમાનિધિઃ સદોન્નિદ્રો ધ્યાનનિષ્ઠસ્તપઃપ્રિયઃ । સિદ્ધેશ્વરઃ
સ્વતન્ત્રઃ ગ્રહાવિદ્યાપ્રવર્તકઃ ॥૯॥ પાપણ્ડોચ્છેદનપટુઃ સ્વસ્થ-

(૨૬) જ્ઞાની-જીવેશ્વરાદિકનાં સ્વરૂપોને યથાર્થપણે સ્વાનુભવથી નિરૂપણ કરનારા. (૨૭) પરમહંસઃ-પરમ-કૌટુંબ એવા હંસ-યોગી તે પરમ-હંસ કહેવાય, અર્થાત્ મહાપ્રાણિપણે તપસ્વિઓએ બળેલા. અથવા પરમ-હંસસંજ્ઞાથી પ્રસિદ્ધ એવા જે જીવંતભરતાદિક ભાગવતો તેમની પેઠે આત્મ-નિષાદિસહિત ભક્તિનિષ્ઠપણાને ક્ષીણે પરમહંસ નામથી પ્રસિદ્ધ અથવા સ્વાશ્રિત સાધુઓને તેવા પરમહંસ ધર્મોના જ ઉપદેશ પ્રધાનપણે આપતા હોવાથી પરમહંસ સંજ્ઞાથી પ્રસિદ્ધ પામેલા. (૨૮) તીર્થકૃત-ગંડકી ગંગા આદિક જ્ઞાનપ્રધાન તીર્થોમાં જઇને આનુદિ તીર્થવિધિને આચરનારા. (૨૯) તૈર્થિકાર્ચિતઃ-તીર્થવાસી મુનિવિશેષેએ પોતાયકી અધિક ધર્મ-નિષ્ઠાના દર્શનથી સુવિનય આદરપૂર્વક પૂજેલા ॥૮॥ (૩૦) ક્ષમાનિધિઃ-પરાપરાધસહનરૂપ મહાગુણ ક્ષમાના સમુદ્ર. (જીવોના બહુ અપરાધોને સહન કરવાના સ્વભાવવાળા) (૩૧) સદોન્નિદ્રઃ-નિર્વર નિદ્રાએ રહિત. (જીવનિદ્રા હોવાથી નાસાએ સ્થિર નિર્નિમેષ નેત્રવૃત્તિવાળા) (૩૨) ધ્યાનનિષ્ઠઃ-સ્વસ્વરૂપના ધ્યાનમાં જ નિર્વર સ્થિતિવાળા. (૩૩) તપઃ-પ્રિયઃ-સ્વયં પ્રીતિથી કૃધ્ન્યાંદ્રાધ્યાદિ તપને આચરનારા અને પોતાના આશ્રિતોને તપશ્ચર્યાના પ્રીતિથી ઉપદેશ કરનારા. (૩૪) સિદ્ધેશ્વરઃ-સિદ્ધ-યોગસિદ્ધિ તપઃસિદ્ધિ અને જ્ઞાનસિદ્ધિને પામેલા જે સત્પુરુષો તેમના પણુ ધન્ય-તેમનાયકી પણુ અધિકપણે વર્તતા હોવાથી તેમણે ધન્યરૂપે બળેલા. (૩૫) સ્વતન્ત્રઃ-અન્ય અધિપતિ નહિ હોવાથી સ્વતંત્ર કહ્યા છે. અથવા બધાંકવર્તી જીવેશ્વરના પરાભવમાં સમર્થ એવાં બાહ્ય આંતર કરણોની પરતંત્રતાએ રહિત માટે સ્વતંત્ર કહ્યા છે. (૩૬) ગ્રહાવિદ્યાપ્રવર્તકઃ-પોતાના આશ્રિતોમાં ગ્રહાવિદ્યાને પ્રવર્તાવનારા ॥૯॥ (૩૭) પાપણ્ડો-

હારસ્તીવૈરાગ્ય આસ્તિક ॥૭॥ યોગેશ્વરો યોગકલાપ્રવૃત્તિ

(૭૫૫) આ અયોધ્યામાં અને હિમાલયની તળેટીમાં હનુમાનજીએ પરા પ્રીતિથી સેવ્યા હતા અને પોતે શ્રીહરિએ અયોધ્યામાં ખાગલીવાવડે અતિ પ્રીતિથી તેમને સેવ્યા હતા માટે) (૧૮) કાલીઘેરવાદિત્તમીપણ - સ્વયં સોમ્યભૂતિ છે પણ પોતાને હણવા ઇચ્છતા કાલી ઘેરવાદિકને તે અતિભયકર આકૃતિપાણે દેખાતા (૧૯) જિતેન્દ્રિય - તપસ્વિનીનામાં યોગબળથી સમસ્ત ઇન્દ્રિયોને વશ કરીને બીજાઓને પણ ઇન્દ્રિયો વશ કરી આપનારા (૨૦) જિતાહાર - જિતેન્દ્રિય છે પણ 'જિત સર્વ જિતે રસે' આપુ વિરોધ વાક્ય હોવાથી અહારને સ્વાચ્છ કરનારા પણ રસનાને વશ વર્તનારા નહિ તેમજ બીજાઓના પણ આહારને વશ કરી આપનારા (૨૧) સીમૈરાગ્ય - તીવ્ર વૈરાગ્યવાળા (માટેજ ક્રોધ વચના આરબ માળ અતિસમૃદ્ધ શુદ્ધ બન્ધુજનાદિઓ ત્યાગ કરીને વનમાં આવી નીકળેલા) (૨૨) આસ્તિક - સર્વત્ર સર્વદા ભગવાન રક્ષક છે 'એવા મહા વિશ્વામવાળા ('વિમનિતોઽવતિ મોષસજ્જાન' ઇત્યાદિ વાક્યમાં દંડ વિશ્વાસને લીધે ખાલ્યમાં પણ શુદ્ધાદિકનો ત્યાગ કરી મુવાદિકની પેઠે વનમાં આવી નીકળેલાઓને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન રક્ષણ કરેજ છે એમ સુમુખ્યોને શિખવવા પોતે પણ તેમ વર્તતા) ॥૭॥ (૨૩) યોગેશ્વર - યોગ-અધ્યાગ યે ૧ સુપત્ર યોગિઓના ઇશ્વર-તેમણે ધ્યેયપત્રો માનેલા અથવા યોગિએ ના ઇશ્વર-તેમને તેમને અભીષ્ટ કૃણ આપનારા (૨૪) યોગકલાપ્રવૃત્તિ - યમ નિયમાદિકના અભ્યાસ વિનાપણ કૃપાથી પોતાના બળોમાં યોગની સમગ્ર કળાઓને એકદમ પ્રવર્તાવનારા (૨૫) જાતિધૈર્યવાન-વિકારનું કારણ ઉપશિત થતાં પણ ચિત્તમાં નહિ વિકાર પામનારા 'વિકાર દ્વેષો સતિ વિશ્રિયતે યેષાં ન ચેતાંસિ ત યુવ પીતા' એવી અભિયુક્તિ છે (માટેજ મહાભયકર એવા પણ વનમાં નિરક્ષપણે સચરતા અને પાંચ ૭ દિવસપર્યંત અનાદિકના અલાભમાં પણ આનિને નહિ પામતા)

સાકારમહાવર્ણનઃ । સ્વામિનારાયણઃ સ્વામી કાલદોષનિ-

પ્રમાણ પચનોવડે યાત્રીય દિશાના નિબેધપૂર્વક અદિસામય યજ્ઞને સ્થાપન કરનારા (૪૮) સાકારમહાવર્ણનઃ—મહાસમામા વેદાંતિઓ સાથે યતા વિનાદમાં પ્રબળ શ્રુતિસ્મૃતિનાં પ્રમાણ પચનોવડે માધિકાકારપણાનો નિબેધ કરવાપૂર્વક શ્રીકૃષ્ણ પરંબલના દિવ્યવિગ્રહપણાને સ્થાપન કરનારા. (૪૯) સ્વામિનારાયણ — જડચિદાત્મક સમસ્ત જગત્ જેની અપેક્ષાએ સ્વ-રોપ ભૂત (યવેષ્ટ વિનિયોગયોગ્ય) યાયતે સ્વામી-પતિ કહેવાય, ‘પતિ વિશ્વસ્ય’ ‘પતિ પતીનામ્’ ‘મુબનસ્ય જાત. પતિરેક આસીત્’ ‘૯૫ મૂતપતિરેપ મૂત-પાહ’ એવી શ્રુતિઓ છે ‘કૃષ્ણસ્ય હિ કૃતે મૂતમિદં વિશં ચરાચરમ્’ ‘તસર્વં યે હરેશ્ચનુ’ ‘હૃદં સર્વં શરીરં તે’ ‘દાસમૂતાઃ સ્વત. સર્વે દ્યારમાનઃ પરમાત્મનઃ’ ‘૯૫ પૂન હરિ સ્વામિશબ્દવાચ્યોઽસ્તિ સર્વથા’ ‘હરે સ્વામ્યં’ ‘સ્વામિરં મહાણિ સ્થિતમ્’ જેવી સ્મૃતિઓ છે નારા.—સ્વરૂપ પ્રવાહથી જે નિલ વસ્તુઓ તેના સમૂહો તે નાર કહેવાય, તે અચન—આશ્રય જેમને છે (નારનો વ્યાપકપણે આશ્રય કરી રહેવા) તેમજ તેઓના આશ્રય (અંત રાત્માપણે આધારમૂત) તે નારાયણ કહેવાય, ‘અન્તર્યમિદ્ શ્ચ તસર્વં વ્યાપ્ય નારાયણ સ્થિત.’ આવી શ્રુત્યનુસારી નિરક્તિ છે આ સકળ જીવ નિષદોમા પ્રસિદ્ધ, પરવસ્તુનું અન્ય મૂર્તિઓયકી આવર્તક, અસાધારણ નામને નિર્દેશ છે તેમા ‘નારાયણાય વિશ્વહે’ ‘નારાયણઃ પરંમહા’ ‘અય પુનરેવ નારાયણ’ ‘અય દિવ્યો દેવ ઇકો નારાયણ’ ઇત્યાદિ શ્રુતિઓ છે અથવા નર—પ્રકૃતિના અધિષ્ઠાતા પુરૂષયકી પ્રકૃતિદ્વારા યએવા મહદાદિ જેતત્વો તે નાર કહેવાય, તે નારશબ્દવાચ્ય તત્ત્વો સ્વત જગત્સર્ગ કરવા અસમર્થ યતાં તેને અચતે—જગત્સર્ગવાનું સામર્થ્યે યોગવામાટે કારણાત્મના વ્યાપે છે તેથી નારાયણ નામથી કહ્યા છે તેમાં ‘નરાજાત્તાનિ તપ્તાનિ નારાણીતિ ત્રિદુર્બુધ્ધાઃ । તાન્યેવ જ્ઞાયનં સસ્ય તૈન નારાયણઃ

રૂપાચલસ્થિતિ । પ્રશાન્તમૂર્તિર્નિર્દોષોઽસુરગુર્વાદિમોહન.
 ॥૧૦॥ અતિકારણ્યનયન ઉદ્ધવાધ્વપ્રવર્તક । મહામત
 સાધુશીલ સાધુવિપ્રપૂજક ॥૧૧॥ અહિંસયજ્ઞપ્રસોતા

જલેદનપદ - ૫૫૪ વેદવિશ્વ અર્થને પ્રતિપાદન કરનારા મતવાદિઓના
 મધ્યે હુરાચારોનું સપ્રમાણ બરિષ્ઠ વાક્યોવડે ખ્યાન કરવામાં અતિચતુર
 (૩૮) સ્વસ્ત્રરૂપાચલસ્થિતિ - અક્ષરધામમાં રહેલા શ્રીકૃષ્ણનામના
 સ્વસ્ત્રરૂપમાં અચળ-ક્ષણમાત્ર પણ પ્રચ્યુતિએ રહિત સ્થિતિ જેમની છે
 (અર્થાત્ સાદુશીલ અખંડ સમાધિવાળા) (૩૯) પ્રશાન્તમૂર્તિ -
 પ્રશાન્તા સમસ્ત ઇન્દ્રિયમોહની અચળતાએ રહિત અને પોતાના દર્શનમાં
 ત્રથી પ્રેક્ષકજનોને પણ અતિશય શાંતિ આપનારી મૂર્તિ-આકૃતિ જેમની છે
 (૪૦) નિર્દોષ - અધર્મસર્જીય દબલોભાદિ સમગ્ર હેયદોષ રહિત (૪૧)
 અસુરગુર્વાદિમોહન - પૂર્વે અસુર હોઇને પછી ભગવાનના દ્રોહ માટે ભૂમિમાં
 મનુષ્યોવિષે ગુરુત્પાદિકના રૂપથી ઉત્પન્ન થયેલાઓને વિચિત્ર ચરિત્રોવડે
 મોહ ઉપભવનારા ॥૧૦॥ (૪૨) અતિકારણ્યનયન - અપાર અકારણ
 કૃપાથી પરિપાળે નેત્રકમળ જેમના છે (કેવળ નિષ્કલ્પ કશ્ચાથીજ
 પતિત જનોના ઉદ્ધાર કરનારા) (૪૩) ઉદ્ધવાધ્વપ્રવર્તક - શ્રીકૃષ્ણરૂપ
 પોતે આચાર્યપદ જેમને આપ્યું છે એવા ઉદ્ધવજીના અવતારમૂળ શીરામાં
 નદરવાનિએ પ્રવર્તવિના સપ્રેમ્યને આવરણપ્રચારણાદિવડે વિરોધપણે
 પ્રવર્તાવનારા (૪૪) મહામત મનુષ્યોથી અસાધ્ય સનિયમ કૃત્તિ
 પ્રતોને વાં વારે કરનારા અથવા યોગશાસ્ત્રમાં પ્રસિદ્ધ દેસકાળાદિકના અવ
 રોદે રહિત માય વાણી મનથી અદિસાદિ પાંચ મહાપ્રતોને ધારી રહેના
 (૪૫) સાધુશીલ - સાધુ-લોભશાસ્ત્રથી અવિરહ શીલ-સ્વાભાવિક આચ
 રણ જેમનું છે એવા (૪૬) સાધુવિપ્રપૂજક - સાધુ બ્રાહ્મણોને આર
 બાવપૂર્વક ચંદન પુષ્પ વસ્ત્રાદિકવડે સ્વયં પૂજનારા અને બીજાઓપાસે
 પૂજવનારા ॥૧૧॥ (૪૭) અહિંસયજ્ઞપ્રસોતા - વિદ્વત્સખામાં પ્રમળ

સાકારબ્રહ્મચર્ણનઃ । સ્વામિનારાયણઃ સ્વામી કાલદોષનિ-

પ્રમાણ વચનોવડે યાગીય હિસાના નિષેધપૂર્વક અદિમામય યજ્ઞને સ્થાપન કરનારા. (૪૮) સાકારબ્રહ્મચર્ણનઃ-મહાસભામા વેદાંતિઓ માથે થતા વિવાદમાં પ્રબળ શ્રુતિસ્મૃતિનાં પ્રમાણ વચનોવડે માયિકાકારપણાને નિષેધ કરવાપૂર્વક શ્રીકૃષ્ણ પરબ્રહ્મના દિવ્યવિશદ્વપણાને સ્થાપન કરનારા. (૪૯) સ્વામિનારાયણ-જગદિદાત્મક સમસ્ત જગત્ જેની અપેક્ષાએ સ્વ-રોપ-ભૂત (યથેષ્ટ વિનિયોગયોગ્ય) થાય તે સ્વામી-પતિ કહેવાય, 'પતિં વિશ્વસ્ય' 'પતિં પત્નીનામ્' 'સુવનસ્ય જાતઃ પતિરેક આસીત્' 'ઘૃપ ભૂતપતિરેવ ભૂત-પાહ.' એવી શ્રુતિઓ છે 'કૃષ્ણસ્ય હિ કૃતે ભૂતમિદં વિશ્વં ધરાચરમ્' 'તાસર્વંયે હરેઃશત્રુઃ' 'હં સર્વં શરીરં તૈ' 'દાસભૂતાઃ સ્વતઃ સર્વે દ્યારમાનઃ પરામાત્મનઃ' 'એક ઇવ હરિઃ સ્વામિતાન્દવાગ્ધોઽસ્તિ સર્વંય' 'હરેઃ સ્વામ્યં' 'સ્વામિત્વં વ્રહ્મણિ સ્થિતમ્' જેવી સ્મૃતિઓ છે નારા-સ્વરૂપ પ્રવાહથી જે નિલ વસ્તુઓ તેના સમૂહો તે નાર કહેવાય, તે જયન-આશ્રય જેમને છે (નારનો વ્યાપકપણો આશ્રય કરી રહેલા) તેમજ તેઓના આશ્રય (અંત-રાત્માપણે આધારભૂત) તે નારાયણ કહેવાય. 'અન્તર્નહિશ્વ તાસર્વં વ્યાપ્ય નારાયણઃ સ્થિત.' આવી શ્રુત્યનુસારી નિરંજિ છે આ સકળ ઉપ-નિષદોમા પ્રસિદ્ધ, પરવસ્તુનું અન્ય ભૂતિઓયકી બાવર્તક, અસાધારણ નામનો નિર્દેશ ■ તેમાં 'નારાયણાય વિશ્વહે' 'નારાયણઃ પરંબ્રહ્મ' 'અથ પુનરેવ નારાયણ.' 'અથ દિવ્યો દેવ એકો નારાયણ.' ઇત્યાદિ શ્રુતિઓ છે અથવા નર-પ્રકૃતિના અધિષ્ઠાતા પુરુષવધી પ્રકૃતિદ્વારા થએલાં મહ-દાદિ જે તત્વો તે નાર કહેવાય, તે નારસંપ્તવાચ્ય તત્વો સ્વતઃ જગત્સર્જ કરવા અસમર્થ થતાં તેને જયતે-જગત્સર્જવાનું સામર્થ્ય પોષવામાટે કારણાત્મના વ્યાપે છે તેથી નારાયણ નામથી કલા છે. તેમાં 'નરાજાતાનિ તત્વાનિ નારાણીતિ વિદુર્બુધાઃ । તાન્યેવ જ્ઞાયનં તસ્ય તૈન નારાયણઃ

વારક ॥૧૨॥ સત્ચારાચર્યસન સઘ સમાધિસ્થિતિકારક ।

સ્મૃત ॥' એણે ભારતમા વચન છે અથવા નાર-નરયણી થએલા જે જળો તે અચન-આશ્રય જેમને છે (જળનો આશ્રય મરી રહેલા) તે નારાયણ કહેવાય તેમા 'આપો નારા હિતિ પ્રોક્તા આપો વૈ નરસૂનય । ધ્યન સસ તા પૂર્વે તેન નારાયણ સ્મૃત ॥' એણે સ્માર્ત નિર્મળ છે સ્વામિ નામથી સર્વનિયામતા કહી અને નારાયણ નામથી સર્વતોષાપિકતા કહી અને નામો મળીને 'સ્વામિનારાયણ' એણે એક નામ થયું એતના એતનાત્મક સર્વ વિશ્વમા આત્માપણે વ્યાપીને સર્વને નિયમમા કરે છે તેથી 'સ્વામિનારાયણ' એણે સાર્યક એક નામ થયું આ અર્થમા 'અન્ત પ્રવિષ્ટ જ્ઞાતા જનાના સર્વાત્મા' એની શ્રુતિ પ્રમાણ છે આ રીતે આ યોગશક્તિ નામ જાણુ (૫૦) સ્વામી-સ્વ-જૈશ્વર્થ એમનું છે મારે સ્વામી, જૈશ્વર્થાનિ શયના દર્શનથી આશ્રિત લોકોએ સ્વામિનામથી નિર્દેશ કરાવતા અર્થાત્ સર્વજૈશ્વર્થસપત્ર અથવા સ્વામિરાજ પતિપર્યાય લેવો પોતાના આશ્રિત સમસ્ત જનોનું કાળ માયા યમાદિકથી રક્ષા કરવામા સમર્થ છે મારે પતિ કલા છે તે શ્રીભાગવતમા કહ્યું છે- 'સ વૈ પતિ સ્વાદકૃતોભય સ્વય સમતત પાતિ મયાતુર જનમ્ ધતિ 'રક્ષતે મગવાન્ વિષ્ણુર્મૃગાનામ દારીરવત્' એની સ્મૃતિ છે (૫૧) કાલદોષનિવારક - કળિકાળસુખ ધી જે લોભદમાદિ દોષો તેને પોતાના સામધ્યવડે ભક્તના હૃદયથી કાઢવાપૂર્વક સનયુગના ધર્મોને પ્રવર્તાવનારા ॥૧૨॥ (૫૨) સત્ચારાચર્યસન - સ્વામિભત વેદાદિ આક સત્ચારાઓના શ્રવણાદિકમા બેસનવત્ અનુરાગથી સ । વ્યાસન (૫૩) સઘ સમાધિસ્થિતિકારક - સઘ યમાદિ સાધનસપતિ નિના પાણુ પોતાના જૈશ્વર્થથી જેને તેને પણ સમાધિયોગમા સ્થિતિ કરાવનારા (આ પ્રકટ જૈશ્વર્થને જાણવનાર નામ છે) (૫૪) કૃષ્ણાર્ચસ્થાપનકર - નરનારાયણ સમીનારાયણ આદિક ભાવત્યતિમાઓની મદામદિરામા પ્રતિષ્ઠા કરનારા (૫૫) કૌલદ્વિદ્-ગૌળ મત (સાકી-વામનાર્ય)ને સપ્રમાણ અન

કૃષ્ણાર્ચાસ્થાપનકરઃ કૌલદ્વિદ્ કલિતારકઃ ॥૧૩॥ પ્રકાશ-
રૂપો નિર્દમ્ભઃ સર્વજીવહિતાવહઃ । મક્તિસમ્પોષકો વાગ્મી
ચતુર્વર્ગફલપ્રદઃ ॥૧૪॥ નિર્મત્સરો મન્નવર્મા બુદ્ધિદાતાઽતિ-

કરનારા (૫૬) કલિતારકઃ—સપરિવાર કળિબળયથી નોકાવડે નાવિક ૪
જેમ જેમ જોનોને ઉદ્ધાર કરવામાં મદાસમર્થ ॥૧૩॥ (૫૭) પ્રકાશ-
રૂપા—પ્રકાશમય અદ્ધાર બ્રહ્મપુર ધામમાં સદા દિવ્ય રૂપથી વિરાજમાન
'દિવ્યે બ્રહ્મપુરે દ્યોષ સ વ્યોઙ્ગ્યાત્મા પ્રતિષ્ઠિત.' એવી શ્રુતિ છે અથવા
નિરતિરાપ પ્રકાશે યુક્ત દિવ્ય રૂપ—મૂર્તિ જેમની છે. 'આદિત્યવર્ણં તમસઃ
પરસ્તાત્' એવી શ્રુતિ છે 'દિવિ સૂર્યસહસ્રસ્ય મયેષુગપદુરિયતા । યદિ
માઃ સદશી સા સ્વાદ્વાસસ્તસ્ય મહારમન.' એમ ગીતામાં કહ્યું છે (૫૮)
નિર્દમ્ભ.—ખીબને કમવા માટે સ્વધર્મ બક્તિનો આડુંબર બતાવવો તે દલ
કહેવાય, તેણે રહિત (સર્વ કાળમાં સમચત્તિરાજા) (૫૯) સર્વજીવ-
હિતાવહઃ—શત્રુભિન્નાદિ ભેદબુદ્ધિ વિના સર્વકોઈ જીવોનું બૈદિક પારબૌદિક
હિતનું ચિંતન કરનારા (૬૦) મક્તિસમ્પોષક.—સપરિવાર શ્રવણ કીર્ત
નાદિરૂપા સ્વબક્તિનું રૂડી રીતે પોષણ કરનારા. (૬૧) વાગ્મી—
વેદવક્તા પ્રશસ્ત વાણીના પ્રથમ વક્તા છે તેમજ પ્રશસ્ત જયશીલ મધુર
ગંભીર પ્રિય હિત વાણીને વદનારા છે માટે વાગ્મી કહ્યા છે. (૬૨)
ચતુર્વર્ગફલપ્રદઃ—ધર્મ અર્થ કામ અને મોક્ષ આ ચાર પુરુષાર્થને પોતેજ
આપનારા 'एकः बहूनां यो विदधाति कामान्' એવી શ્રુતિ છે. 'સકલ-
ફલપ્રદો વિષ્ણુ' 'यथा कल्पद्रुमारसर्वं प्राप्यते मनसेप्सितम् । तथा
सम्प्राप्यते विष्णोरपि स्यादुल्लंभं द्विज ! ॥' એવી સ્મૃતિ છે ॥૧૪॥ (૬૩)
નિર્મત્સરઃ—પરોક્ષાર્થસાધનરૂપ ચિત્તદોષે રહિત. (પરોક્ષર્થને સાધવાને કે

પાવનઃ । અબુદ્ધિદ્વદ્વદ્વધામદર્શકશ્યાપરાજિતઃ ॥૧૫॥ આસ-
મુદ્રાન્તસત્કીર્તિં શ્રિતસંસૃતિમોચન । ઉદારઃ સહજાનન્દઃ

દેખીને તેની પ્રસાપરજ, પણ તેથી અનુતાપ નહિ પામનારા) (૬૪)

મક્કવર્મા-અન્તોજ વર્મ-અવયની પેઠે ચોમેર આવરક જેમને છે (સર્વદા
અન્તસપથી થીટાએના) 'મક્કવર્મ' એવા પાઠ હોય તો અન્તોને વર્મ-અવ

યની પેઠે ચોમેરથી રક્ષણ કરનારા (૬૫) બુદ્ધિદાતા-પોતાના અન્તોને

પોતાની પ્રશ્નિમા કષયોગી બુદ્ધિને આપનારા 'તેણે સતસયુક્તાનાં મનતા

પ્રીતિપૂર્વકમ્ । દદામિ બુદ્ધિયોગ ત ચેન મામુપવાન્તિ તે ॥' એમ

ગીતામા અવ્ય કહ્યું છે (૬૬) અતિપાવન-પોતાના સખન્ધથી પાવન

તાને પામેલા ગુનાદિકે મરીને જગતને અતિરાય પાવન કરનારા અથવા

પાપરોધક પ્રાયશ્ચિત્તોની અપેક્ષાએ પણ જેમના નામનુ અવપુત્રીર્તનાદિ

અતિરાયિત પાવન છે મટિ અતિપાવન મ્હા છે (૬૭) અબુદ્ધિ-

દ્વત્-અબુદ્ધિ-અજ્ઞાનને ઠરનારા, અનાદિ કાળથી જે સ્વવિષયક જીવને

અજ્ઞાન ■ તેને પોતેજ પોતાના પ્રતાપાતિરાય પ્રદર્શનથી કે અનન્યઅન્તો

દ્વારા નારા કરનારા (૬૮) મલ્લધામદર્શક-સાધનશ્રમ વિનાજ કેટલાક

અન્તોને દિવ્ય દૃષ્ટિ આપવાપૂર્વક પોતાનુ અક્ષરધામ પ્રદર્શાવનારા (૬૯)

અપરાજિત-દિગ્વિજયમા ક્યારેય પણ કોઈપણથી પણ પરાજયને નહિ પામેલા

અથવા અપર-પોતાના જે અનન્યઅક્ષરો તેમણે આ સર્વત જીત પ્રેમથી

વશ કરી લીધેલા તે ભાગવતમા કહ્યું છે-'અજિતજિત સમમતિમિ સાધુ

મિર્મવાન્' 'અહ મક્કપરાધીન' 'ઘણચરણનયા છતાદ્વિપદ્મ' ઇતિ ॥૧૫॥

(૭૦) આસમુદ્રાન્તસત્કીર્તિં-અસુદૃષ્યત પ્રસરી છે શોભન મોગી શ્રેય કરી

કીર્તિ જેમની (૭૧) શ્રિતસંસૃતિમોચન-ચરણે આવેના જનોને જન્મ

મરણરૂપ સંસૃતિવધી કૃપાબળથી મુક્ત કરનારા (૭૨) ઉદાર-દાન

શર (તત્કાલ દાતા અને અદુ દાતા) 'તદન્યો કો મહોદર પ્રાર્થિત દાતુ

રકઃ । નિયામકશ્ચોપશમસ્થિતિર્વિનયવાન્ ગુરુઃ ॥૧૯॥ અજા-
તવૈરી નિર્લોભો મહાપુરુષ આત્મદઃ । અરણ્ડિતાર્પમર્યાદો

(૧૧) ઉપશમસ્થિતિઃ—સમસ્ત ઈન્દ્રિયવૃત્તિઓની ઉપરતિમાં સદા સ્થિતિ-
વાળા. (૧૨) વિનયવાન્—સ્વભાવસિદ્ધ વિનયશુભ્રશાળી. (૧૩) ગુરુઃ—
બ્રહ્માદિકને વેદનો ઉપદેશ કરનાર છે માટે પ્રથમ શ્રી ‘યો વે વેદાંશ્ચ
મહિનોતિ ત્વમ્’ એવી શ્રુતિ છે અથવા શ્રી-સર્વને યથાધિકાર તત્ત્વ હિત
પુરુષાર્થનો ઉપદેશ આપનારા, માટેજ સર્વના અજ્ઞાનને હરનારા. ‘ઘરાચર-
ગુરું હરિમ્’ ‘મમાપ્યસ્તિલલોકાનાં ગુરુર્નારાયણો ગુરુઃ’ ‘સ્વમસ્ય પૂજ્યશ્ચ
ગુરુર્ગૌરીવાન્’ એવી સ્મૃતિ છે. અથવા મહાસભામાં પોતાના દત્તપુત્રોને
સ્વાશ્રિતોના શ્રીપદમાં સ્થાપીને સ્વાશ્રિતો પાસે તેમની પૂજા કરાવીને
‘તમારા આ બન્ને યથાવિભાગ શ્રી કર્યા છે’ એમ આશ્રિતોને ઉચિત ઉપદેશ
કરનારા ॥૧૯॥ (૧૪) અજાતવૈરી—જેના મનમાં કોઈપણ શત્રુજ યથો-
નથી, અર્થાત્ અજાતશત્રુ (૧૫) નિર્લોભઃ—અનવધિક વિષ વસ વિભૂષણ
વાહનાદિકની પ્રાપ્તિમાં પણ કદાપિ કોઈપણ પદાર્થમાં તેના સંમુદ્બોધો
રહિત. (૧૬) મહાપુરુષઃ—નરાકૃતિ છે પણ વરાહસંહિતાદિકમાં કહેવાં
બત્રીસ મહાપુરુષના લક્ષણોએ યુક્ત હોવાથી સ્વાશ્રિતોએ તેવી રીતે જાણેલા
માટેજ ‘વેદાહમેતં પુરુષં મહાન્તં’ ‘તસ્યૈકસ્ય મહાન્તં હિ સ ચૈકઃ પુરુષઃ
સ્મૃતઃ । મહાપુરુષશબ્દં સ વિમલેઋઃ સનાતનઃ ॥’ ઇત્યાદિ શ્રુતિ સ્મૃતિએ
મહાપુરુષપણે વર્ણન કરેલા (૧૭) આત્મદઃ—એકાત્મિક ભક્તોને સ્વાત્મા
પણ આપી દેનારા. ‘તસ્યૈવ આત્મા વિવૃણુતે તન્નું સ્વામ્’ આવી શ્રુતિ છે.

પદ્મિર્મિવિજયક્ષમ ॥૧૮॥ નિરહકૃતિરદ્રોહ ઋણુ સર્વોપકા

‘અપ્યહ જીવિત જહ્યા ત્વા વા સીતે’ સલક્ષ્મણામ્ । ન તુ પ્રતિજ્ઞા સશ્ચિત્ત
 માહ્યણેભ્યો વિશેષત ॥’ ‘હૌ પતેતૃથિવી શીયત્ હિમવાન્ શકલી
 મથેત્ । શુષ્યેત્તોયનિધિ કૃષ્ણે’ ન મે મોઘ ચ્ચો મથેત્ ॥’ એમ સ્વયં
 ભગવાનેજ કહ્યું છે (૮૨) મહાવત્સલ - મક્કા - અનન્યભાવથી પોતાના
 શરણુને પામેલા જે જનો તેમનેવિષે વત્સલ અતિપ્રીતિવાળા અથવા ભક્તોને
 વત્સલ - અતિપ્રિય એવા (તે કાણુ પ્રસન્નતા વાસોમા ગાયો જ જેમ એમ
 ભક્તોવિષે અતિશય પ્રીતિવાળા) ‘વિદિત સ હિ ધર્મજ્ઞ શરણાગતધરસલ’
 ‘રિપૂણામપિ ધરસલ’ એવી સ્મૃતિ છે (૮૩) અરોપણ - પોતાના અપકારી
 ઉપર પણ રોષ નહિ રાખનારા ‘અરોપણો હાસૌ દેવ’ એવી સ્મૃતિ છે
 (૮૪) દીર્ઘદર્શી - સર્વ કાર્યોમા પૂર્વાપરણુ અનુસંધાન રાખનારા (૮૫)
 પદ્મિર્મિવિજયક્ષમ - પદ્મિ નામના દોષોના વિશેષપણે જયમા સમર્થ
 રોક મોઢ ક્રુધા તૃષા જરા મૃત્યુ આ છ ધર્મિઓ કહી છે મનુષ્યના અનુ
 કરણથી તે તે સમયે પ્રાપ્ત થતા આ દોષોએ કરીને વિકારને કદાપિ નહિ
 પામતા ॥૧૮॥ (૮૬) નિરહકૃતિ - ભક્તો આગળ માને રહિત અથવા
 દેહદૈહિકમા અભિમાને રહિત તેમજ વિદ્યા કુળ ધનાદિકના અભિમાને રહિત
 (૮૭) અદ્રોહ - કોઈવિષે પણ દ્રોહવૃત્તિ નહિ રાખનારા અર્થાત્ સર્વના
 મુંઢેત્ (૮૮) ઋણુ સર્વ સ્વભાવવાળા સાર-ચતો આશ્રિતોવિષે મન
 વાળી કાય વૃત્તિઓની એકરૂપતા હોવાથી કુટિનતાએ રહિતપણુ (વિશ્વાસા
 સ્પદપણુ) (મનસ્યેક વચ્ચસ્યેક કાય ચૈક મહાત્મનામ્) એની પેઠે
 નહિવડુ અથવા આશ્રિતહત્વને અનુસારે રહેવાપણુ (૮૯) સર્વોપ
 કારક - પ્રયુષકારની અપેક્ષા નહિ રાખીને સર્વજનો ઉપર યથાયોગ્ય
 ઉપકાર કરવાના સ્વભાવવાળા (૯૦) નિયામક - પોતાના વશમાજ
 સ્વાશ્રિત જનોને સ્થાપનારા (જેની આજ્ઞા પ્રતિદત થાય નહિ)

નાગુણવિચેષ્ટિતઃ ॥૨૨॥ इत्येतत्परमं स्तोत्रं जनमङ्गलसंक्षि-
तम् । यः पठेत्तेन पठितं भवेद्दे सर्वमङ्गलम् ॥२३॥ यः पठे-
च्छृणुयाद्भक्त्या त्रिकालं श्रावयेच्च वा । एतत्तस्य तु पापानि
नश्येयुः किल सर्वेशः ॥२४॥ एतत्संसेवमानानां पुरुषार्थ-
चतुष्टये । दुर्लभं नास्ति किमपि हरिरुष्णप्रसादतः ॥२५॥
भूतप्रेतपिशाचानां डाकिनीग्रहक्षरक्षसाम् । योगिनीनां तथा

(૧૦૭) પુણ્યશ્રવણકીર્તનઃ—જેમની કથાવાર્તાનું શ્રવણ અને જેમના ગુણકર્મે
નામોનું કીર્તન પુણ્ય-પોતાના સંબન્ધમાત્રથી પાવનકારી છે. (જેમના નામ
માત્રના શ્રવણથી કે કીર્તનથીપણ પતિતપણ પુણ્ય અવકાળે તત્કાલ સમસ્ત
પાપમાથી વિમુક્ત થઇને, યમદૂતમથે રહિત થઈ પરમપદને પામે છે તેવા મહા-
પ્રતાપવાન) ‘કલૌ સદ્કીર્ત્યં વેદાયં’ એમ ભાગવતમા કહ્યું છે. (૧૦૮) સર્વ-
મંગલસદ્ગુણનાનાગુણવિચેષ્ટિતઃ—જેમની દિવ્ય મૂર્તિ, કાર્ણવ્ય સૌરભિય વાત્સ-
લ્યાદિ અનેક દિવ્ય ગુણો અને દિવ્ય ચરિત્રો સર્વ પ્રાણિઓનું મંગળ-કલ્યાણ
કરનારાં છે અથવા સર્વમંગળ નામના સદસનામસ્તોત્રમાં જેમનાં દિવ્ય
રૂપ-નાનાવિધ ગુણ-ચેષ્ટિતો સ્પષ્ટપણે વર્ણન કર્યાં છે ॥૨૨॥ આ રીતે તે આ
સર્વજનોનું મંગળ-સ્થાણ કરનાર દોનાથી સાર્યક જનમંગળ સજ્જાન
પરમ શ્રીહરિસ્તોત્ર મેં કહ્યું આ સ્તોત્રનો જે જન પ્રતિદિન પાઠ કરે તેણે
સદસનામાત્મક સર્વમંગળસ્તોત્રનો પાઠ કર્યો નિશ્ચે યાચઠે. ॥૨૩॥ જે
જન આ જનમંગળ સ્તોત્રનો ત્રિકાળ (પ્રાતઃ મધ્યાહ્ન સાયં) ભક્તિથી પાઠ
કરે કે સાભળે કે સમજાવે તેનાં તે સમસ્ત પાપો નિ શેષ મૂળમાથી નિશ્ચે
નાશ થઈ જાય છે ॥૨૪॥ આ સ્તોત્રનું પ્રીતિથી પઠન શ્રવણાદિકે કરીને
આદરપૂર્વક સેવન કરનારા જનોને ધર્માદિ ચાર પુરુષાર્થમા એક પણ અર્થ
ભગવાન શ્રીહરિકૃષ્ણના પ્રસાદનેલીધે દુર્લભ રહેતો નથી (સ્તોત્રપાઠા
દિકથી પ્રસન્ન થએલા શ્રીહરિકૃષ્ણ ભગવાન ચચારવાલિવગિત ધર્મે અર્થ
કામ અને મોક્ષને તત્કાળ આપેછે) ॥૨૫॥ ભૂત પ્રેત પિશાચ ડાકિની

વ્યાસસિદ્ધાન્તવોધકઃ ॥૨૦॥ મનોનિગ્રહયુક્તિશો યમદૂત-
વિમોચકઃ । પૂર્ણકામઃ સત્યવાદી ગુણગ્રાહી ગત્તસયઃ ॥૨૧॥
સદાચારપ્રિયતરઃ પુણ્યથ્રયણફીર્તનઃ । સર્વમલ્લસદ્રૂપના-

પુરાણ-ઇતિહાસ-સૂત્રને રચનારા વ્યાસમુનિના સિદ્ધાન્ત-અવિરોધથી તાત્પર્યથીને યથાર્થિત પ્રકાશ કરનારા ॥૨૦॥ (૧૦૦) મનોનિગ્રહયુક્તિઃ-
અંથજ દુર્નિમિદ્ધ એવા પણ મનના નિમિદ્ધની અનેક યુક્તિઓ (અભ્યાસ
વૈરાગ્યારિક) સ્વાશ્રિતોને શીખવનારા. (૧૦૧) યમદૂતવિમોચકઃ-
જે જે સ્વભક્ત દેહને ત્યાગ કરે તેના તેના અંતકાળમાં પોતેજ કે બક્ષાત્રપે
સન્નિધિમાં જઈને, પોતાના પ્રતાપથીજ તેને તેડી જવા આવેલા અતિભયંકર
દર્શનવાળા ચમદૂતોને તત્કાલજ દૂર કરીને, તેને તેને સ્વધામપ્રતિજ પહોં-
ચાડનારા. (૧૦૨) પૂર્ણકામઃ-સંપૂર્ણ છે સર્વ સંકલ્પો જેના. (સત્ય-
સંકલ્પ) 'સત્યકામઃ સત્યસદ્રૂપઃ' એવી શ્રુતિ છે અથવા પૂર્ણ-સંપૂર્ણ
કર્મા છે કામ-ભક્તમનોરથો જેમણે, બક્ષોના અતિદુર્લભ કોઈ પણ અભિ-
લાષને અવરોધ નહિ રાખનારા. (૧૦૩) સત્યવાદી-સત્યજ યોગવાના
સ્વભાવવાળા અથવા સત્ય-બ્રહ્મજ શ્રુતિસ્મૃતિ આદિકના પ્રમાણોએ સદિત
હોવાથી વાદિઓએ ન પડિતાર થાય એવો વાદ જેમનો પ્રશસ્ત છે તે સત્ય-
વાદી કહેવાય. (અર્થાત્ વાદિઓ સાથે સભામાં વિવાદ કરતાં સત્યજ
પક્ષને મદદજુ કરીને તે સર્વનો પરાજય કરનારા) (૧૦૪) ગુણગ્રાહી-
કોઈ પણ પુરુષ સર્વથા નિર્દોષ છેજ નહિ, તેા સર્વપણ જીવેના દોષોને
નહિ ગણીનેજ તેમાં રહેલા એકપણ ગુણને પ્રધાનપણે દષ્ટાત્રેયની પેઠે
મદદજુ કરનારા (૧૦૫) ગત્તસયઃ-સર્વત્ર સ્વયં અપરાજિત હોઈને પણ
તેના ગર્વે રહિત. (અમાનવ કર્મ કરીને પણ તેના વિશ્વમે રહિત) ॥૨૧॥
(૧૦૬) સદાચારપ્રિયતરઃ-સદાચાર-લોકસાચ શિષ્ટાચારપટ્ટી અવિરૂદ્ધ
એવો આચાર જેમને અતિપ્રિય છે. (પોતે અતિપ્રીતિથી સદાચાર-
માંજ વર્તતા અને સ્વાશ્રિત જનોને પણ તેમાંજ આદરથી વર્તાવતા.

जनमङ्गलनामावली ।

१ ॐ श्रीकृष्णाय नमः	२२ आस्तिनाय नमः
२ ॐ श्रीवासुदेवाय नमः	२३ योगेश्वराय नमः
३ ॐ गरनारायणाय नमः	२४ योगकलाप्रवृत्तये नमः
४ ॐ प्रभवे नमः	२५ अतिधैर्यवते नमः
५ ॐ भक्तिधर्मोत्सवाय नमः	२६ ज्ञानिने नमः
६ अजन्मने नमः	२७ परमहंसाय नमः
७ कृष्णाय नमः	२८ तीर्थकृते नमः
८ नारायणाय नमः	२९ तैर्भिकार्चिताय नमः
९ हरये नमः	३० क्षमानिधये नमः
१० हरिकृष्णाय नमः	३१ सद्योक्षिद्राय नमः
११ धनश्यामाय नमः	३२ ध्याननिष्ठाय नमः
१२ धार्मिकाय नमः	३३ तप प्रियाय नमः
१३ भक्तिनन्दनाय नमः	३४ सिद्धेश्वराय नमः
१४ घृहव्रतधराय नमः	३५ स्वतन्त्राय नमः
१५ शुद्धाय नमः	३६ ब्रह्मविद्याप्रवर्तकाय नमः
१६ राधाकृष्णेष्टदेवताय नमः	३७ पापण्डोच्छेदनपटवे नमः
१७ मरुमुतप्रियाय नमः	३८ स्वस्वरूपाचलस्थितये नमः
१८ कालीभैरवाद्यतिभीषणाय नमः	३९ प्रज्ञान्तमूर्तये नमः
१९ जितेन्द्रियाय नमः	४० निर्दोषाय नमः
२० जिताहाराय नमः	४१ अमुरगुर्वादिमोहनाय नमः
२१ तीव्रवैराग्याय नमः	४२ अतिकारुण्यनयनाय नमः
	४३ उद्धवाध्वप्रवर्तकाय नमः

વાલગ્રહાદીનામુપદ્રવ ॥૨૬॥ અભિચારો રિપુદૃતો રોગશ્ચા-
ન્યોઽપ્યુપદ્રવ. । અયુતાવર્તનાદસ્ય નશ્યત્યેવ ન સંશયઃ ॥૨૭॥
દશાવૃત્ત્યા પ્રતિદિનમસ્યામીદં સુખં ભવેત્ । ગૃહિભિસ્ત્યાગિ-
ભિશ્ચાપિ પઠનીયમિદ તત. ॥૨૮॥ इति श्रीशतानन्दमुनिविरचित
धीजनमहालक्ष्मी श्रीहर्यष्टोत्तरशतनामस्तोत्र सम्पूर्णम् ॥

યોગિની બ્રહ્મરાક્ષસ જાળમદ આદિક ને સર્વે અતિનિર્દય સર્વજનોપદ્રવ
કારક મલિન સુદૃઢેવયોનિઓ વર્તેછે તેમના સખન્ધી શરીરપીડા ધન
નાશાદિ પીડારૂપ ને ઉપદ્રવ આવેછે તથા શત્રુને કરેલો અભિચાર (આભિ
ચારિકમત્રોથી શ્વેતું મારણ ઉચ્ચાટનાદિક) છે તથા મહાજ્વરાદિ રોગ
અને બીજા પક્ષુ ને કોઈ ઉપદ્રવ લોકમા આવે છે તે સર્વપક્ષુ ઉપદ્રવ
આ સ્તોત્રનો યથાવિધિ દશહમ્બર વાર પાઠ કરવાથી નાશજ થઈ જાય
છે એમા સશય નથી ॥૨૬ ૨૭॥ આ સ્તોત્રનો ભગવત્પૂજન કર્યા પછી
તેમની સન્નિધિમાજ દશવાર પ્રતિદિન પાઠ કરવાથી ગૃહિભિસ્ત્યાગિઓને રવાબીદ
સુખ થાયછે માટે ગૃહિઓએ અને ત્યાગિઓએ પણ આ સ્તોત્રનો
પ્રતિદિન પાઠ પ્રીતિથી કરવો ॥૨૮॥ ઇતિશ્રી શતાનંદમુનિવિરચિતં
જનમહાલાખ્યં શ્રીહર્યષ્ટોત્તરશતનામસ્તોત્રં સંપૂર્ણમ્ ।

९० नियामकाय नमः	१०० मनोनिग्रहयुक्तिज्ञाय नमः
९१ उपशमस्थितये नमः	१०१ यमदूतविमोचकाय नमः
९२ विनयवते नमः	१०२ पूर्णकामाय नमः
९३ गुरवे नमः	१०३ सत्यवादिने नमः
९४ अज्ञातवैरिणे नमः	१०४ गुणप्राहिणे नमः
९५ निर्लोभाय नमः	१०५ गतस्मयाय नमः
९६ महापुरपाय नमः	१०६ सदाचारप्रियतराय नमः
९७ आत्मदाय नमः	१०७ पुण्यध्वजकीर्तनाय नमः
९८ अश्रृङ्खितार्पमर्यादाय नमः	१०८ सर्वमङ्गलसद्गुण-
९९ व्याससिद्धान्तयोधकाय नमः	विचेष्टिताय नमः

इति जनमङ्गलनामावली समाप्ता ।

४४ महाव्रताय नमः
 ४५ साधुशीलाय नमः
 ४६ साधुविप्रप्रपूजकाय नमः
 ४७ अहिंसयज्ञप्रस्तोत्रे नमः
 ४८ साकारब्रह्मवर्णनाय नमः
 ४९ स्वामिनारायणाय नमः
 ५० स्वामिने नमः
 ५१ कालदोषनिवारकाय नमः
 ५२ सच्छास्त्रव्यसनाय नमः
 ५३ सद्य समाधिस्थितिकारकाय नमः
 ५४ कृष्णाचांस्यापनकराय नमः
 ५५ कौलद्विप्रे नमः
 ५६ कलितारकाय नमः
 ५७ प्रकाशरूपाय नमः
 ५८ निर्दम्भाय नमः
 ५९ सर्वजीवहितावहाय नमः
 ६० भक्तिसम्पोषकाय नमः
 ६१ चाग्निने नमः
 ६२ चतुर्वर्गफलप्रदाय नमः
 ६३ निर्मलसराय नमः
 ६४ भक्तचर्मणे नमः
 ६५ बुद्धिदात्रे नमः
 ६६ अतिपायनाय नमः

६७ अबुद्धिहृते नमः
 ६८ ब्रह्मधामदर्शकाय नमः
 ६९ अपराजिताय नमः
 ७० आसमुद्रान्तसत्कीर्तये नमः
 ७१ श्रितसंसृतिमोचनाय नमः
 ७२ उदाराय नमः
 ७३ सहजानन्दाय नमः
 ७४ साध्वीधर्मप्रवर्तकाय नमः
 ७५ कन्दर्पदर्पदलनाय नमः
 ७६ वैष्णवकृतकारकाय नमः
 ७७ पञ्चायतनसन्मानाय नमः
 ७८ वैष्टिकव्रतपोपकाय नमः
 ७९ प्रगटभाय नमः
 ८० निःस्पृहाय नमः
 ८१ सत्यप्रतिज्ञाय नमः
 ८२ भक्तवत्सलाय नमः
 ८३ शरोपनाय नमः
 ८४ दीर्घदर्शिने नमः
 ८५ पद्ममिविजयक्षमाय नमः
 ८६ निरहङ्कृतये नमः
 ८७ अद्रोहाय नमः
 ८८ भ्रजवे नमः
 ८९ सर्वोपकारकाय नमः

९० नियामकाय नमः	१०० मनोनिग्रहयुक्तिज्ञाय नमः
९१ उपशमस्थितये नमः	१०१ यमदूतविमोचकाय नमः
९२ विनयवते नमः	१०२ पूर्णकामाय नमः
९३ गुरवे नमः	१०३ सत्यवादिने नमः
९४ अजातघैरिणे नमः	१०४ गुणग्राहिणे नमः
९५ निर्लोभाय नमः	१०५ गतस्मयाय नमः
९६ महापुरुषाय नमः	१०६ सदाचारप्रियतराय नमः
९७ आत्मदाय नमः	१०७ पुण्यध्वजकीर्तनाय नमः
९८ अष्टाङ्गितापमर्यादाय नमः	१०८ सर्वमङ्गलसद्गुणानाङ्गुण-
९९ व्याससिद्धान्तशोधकाय नमः	विचेष्टिताय नमः

इति जनमङ्गलनामावली समाप्ता ।

શ્રીહરિર્જયતિ । સર્વમદ્ગ્લસ્તોત્રમ્ ।

ગુર્નરાનુવાદસહિતમ્ ।

સ્વામિનારાયણં કૃષ્ણં ભક્તિધર્માત્મજં ભુવિ । પ્રાદુર્ભૂતમદ્
ઘન્દે પાતુ સદ્ધર્મમાસુરાત્ ॥૧॥ કલૌ ઘોરેઽપિ યદ્ગ્લોઽષ્ટા
ક્લયોગથ્રમ વિના । સઘ સમાધૌ તદ્ધામ ગોલોકાદિ સમી
ક્ષતે ॥૨॥ ચન્દ્રામોદ્યારણાદેચ મલૌઘાં કલિસમ્ભવા । સઘ

જે પરમદ્ધ પરમાત્મા સર્વેશ્વર શ્રીકૃષ્ણભગવાન્ પૌતાના પરમ પદ અક્ષ
રમા નિલ્લભ્યો સાથે સદા વિરાજેછે, તેજ પોતે પુણ્ય ભારત ભૂમિમાં
આસુર-અસુરસમૂહધર્મી > અસુરકૃતપીડનધર્મી સતો અને ધર્મનું સરખણ
કરવા ભક્તિધર્મના પુત્રરૂપે સ્વામિનારાયણ સાધક નામથી સમગ્ર જૈનધર્મ
સાથે પ્રાદુર્ભવેલા શ્રીહરિને હું (શાનાનદ્યુનિ) સ્તોત્રારામમાં મુગ્ધમ
કાયવાળીમનથી અતિવદન કરું છું ॥૧॥ જેના અભય સંભાષયને પામેણી જે
કોઈ પણ પુણ્ય આ ધોર કળિમાં પણ ચમાદિ અધ્યાગ યોગના સાધનશ્રમ વિના
પણ તત્કાલ જ સ્વમાધિમાં ગોલોકાદિ તેમના દિવ્ય ધામેને યથાસ્થિત
જીવે છે ॥૨॥ વળી જેમના દિવ્ય સ્વામિનારાયણાદિ નામોના ઉચ્ચ સ્થ
માનથીજ કળિબળને લીધે સમુદ્ભવતા પાપપુણ્ય તત્કાલ જ નિરોધ નારા
યણે લય છે તે ધર્મનદન શ્રીહરિની સદ્સનામસ્તોત્રથી હું સ્તુતિ કરું

૧ જાવાન શ્રીહરિનાં જન્મગુણવિરોધને સંસ્પૃષ્ઠી તેમજ વિસ્તારથી અનુક્રમ
કરવા ઇચ્છતા મહર્ષિવર્ય શાતાન મુનિએ પ્રથમ સત્સમિચ્છવન ગ્રંથ કર્યો તત્કાલ
અખિલ જ્ઞાન સંપન્ન થઈને તથા તેમાં નહિ કહેલાં પણ કેટલાંક શ્રીહરિનાં
ગુણવિરોધે પોતાના શુદ્ધિમાં ધારીને તેને પ્રકરણવર્કમને અનુસરવ પૂર્વક
શ્રીહરિનામોમાં સમારોપીને આ સદ્સનામગાત્રક સર્વધર્મગણસ્તોત્રમ

एव विनश्यन्ति तमीडे धर्मनन्दनम् ॥३॥ नाम्नां सदस्रं
तस्याहं ह्ये सत्सङ्गिजीवनात् । उद्धृतं यस्य पाठेन सर्वं तत्प-
ठितं भवेत् ॥४॥

; ॐ अस्य श्रीसर्वमङ्गलाय्यस्य श्रीहरिनामसदस्रस्तोत्रस्य
शतानन्द ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । धर्मनन्दनः श्रीहरिर्देवता ।
धर्मप्रिय इति बीजम् । नैष्ठिकेन्द्र इति शक्तिः । भक्तिपोषक
इति फीलकम् । मम सकलमनोरथञ्चसिधे जपे विनियोगः ।

अथ करन्यासः ।

ॐ श्रीहरये नमोऽङ्गुष्ठाभ्यां नमः ।

ॐ कृष्णाय नमस्तर्जनीभ्यां नमः ।

આવેા હરિનામકીર્તનમદિમા રમૃતિમાં ખડુધા કહ્યો છે-‘શમાયાલં જલં
પદ્મેસમસો ભાસ્કરો યથા । શાન્તિઃ કલેરઘૌઘસ્ય નામસહીર્તનં
હરેઃ ॥’ ‘અજ્ઞાનાદયથા જ્ઞાનાદુત્તમશ્લોકનામ યન્ । સહીર્તિતમયં પુંસો
દહેદેધો યથાઽનલઃ ॥’ ‘હરેર્નામૈવ નામૈવ નામૈવ મમ જીવનમ્ ।
કલૌ નાસ્ત્યેવ નાસ્ત્યેવ નાસ્ત્યેવ ગતિરન્યથા ॥’ ‘અવશેનાપિ યન્નાન્નિ
ફીર્તિતે સર્વપાતકૈઃ । પુમાન્ વિમુચ્યતે સઘઃ સિંહપ્રસેમુંગૈરિવ ॥’
ઈત્યાદિ ॥૩॥ તે, ધર્મનંદન શ્રીહરિનું નામસદસ્રાત્મક સ્તોત્ર કે જે સત્સંગિ-
જીવન મહાઅંયયકી સાતરપે સંક્ષિપ્તમાં સમુદ્ધાર કરેલું અને જેનો પાઠ
કરવાથી સમગ્ર સત્સંગિજીવનનો પાઠ ક્યો ચાપ છે તેને કહું છું ॥૪॥

આ સર્વમંજળ નામના શ્રીહરિનામસદસ્રસ્તોત્રના ઋષિ ‘શતાનન્દ’
છે. આનો છંદ ‘અનુષ્ટુપ’ છે. આની દેવતા ‘ધર્મનન્દન શ્રીહરિ’ છે. આ
સ્તોત્રનું બીજ ‘ધર્મપ્રિય’ શ્રીહરિ છે. આની શક્તિ ‘નૈષ્ઠિકેન્દ્ર’ શ્રીહરિ
જી. આનું ફીલક ‘મક્તિપોષક’ શ્રીહરિ છે. આનો વિનિયોગ મારા સકળ
મનોરથની સિદ્ધિમાટેની બધામાં છે.

શ્રીહરિર્જયતિ । સર્વમદ્ગલસ્તોત્રમ્ ।

ગુર્જરાનુવાદસહિતમ્ ।

સ્વામિનારાયણં કૃષ્ણં ભક્તિઘર્માત્મજં ભુવિ । પ્રાદુર્ભૂતમહં
ઘન્દે પાતું સદ્ધર્મમાસુરાત્ ॥૧॥ કલૌ ઘોરેઽપિ યદ્ગુલોઽપિ
જ્ઞયોગથમ વિના । સઘ-સમાધૌ તદ્દામ ગોલોકાદિ સમી-
ક્ષતૈઃ ॥૨॥ યદ્દામોષારણાદેય મલૌઘા* કલિસમ્ભવાઃ । સઘ

જે પરબ્રહ્મ પરમાત્મા સર્વેશ્વર શ્રીકૃષ્ણભગવાન પોતાના પરમ પદ અક્ષ-
રમા નિભ્યુક્તો સાથે સઘ વિરાજેછે, તેજ પોતે પુણ્ય ભારત ભૂમિમા
આસુર-અસુરસમૂહયત્રી કે અસુરકૃતપીડનયત્રી સતો અને ધર્મેનું સરક્ષણ
કરવા ભક્તિધર્મેના પુત્રરૂપે સ્વામિનારાયણ* સાર્થક નામથી સમગ્ર શ્રીધર્મ
સાથે પ્રાદુર્ભવેલા શ્રીહરિને હું (સત્તાનદ્ભુતિ) સ્તોત્રારબમા ભગળમાટે
કાચવાળીમનથી અભિવંદન કરું છું જેના અભય સમાશ્રયને પામેલો જે
કોઈ પણ પુરુષ આ ઘોર કળિમા પણ યમાદિ અઘાત યોગના સાધનશ્રમ વિના
પણ તત્કાલજ્ઞ સમાધિમા ગોલોકાદિ તેમના દિવ્ય ધામોને યદાસ્થિત
જીવે છે ॥૨॥ વળી જેમના દિવ્ય સ્વામિનારાયણાદિ નામોના ઉચ્ચારણ
માત્રથીજ કળિબળને લીધે સમુદ્ધવતા પાપપુણ્ય તત્કાલજ નિરોધ નારા
યઈ બંધ છે તે ધર્મેનદન શ્રીહરિની સહસ્રનામસ્તોત્રથી હું સ્તુતિ કરું

૧ ભગવાન શ્રીહરિના જન્મશુદ્ધિરોને સંક્ષેપથી તેમજ વિસ્તારથી અનુક્રમ
કરવા ઇચ્છતા મહર્ષિવર્ય શતાનન્દુનિએ પ્રથમ સત્સંગિજીવન ગ્રંથ કથો તેમજ
અખિસ અર્થ સંક્ષેપમા લખે તેમા તેમા નહિ કહેલા પણ કેટલાક શ્રીહરિનાં
શુદ્ધિરોને પોતાના જીવિમાં ધરીને તેને પ્રકરણક્રમે અનુસરવાપૂર્વક
શ્રીહરિનામોર્મા સમારોપીને આ સહસ્રનામાત્મક સર્વભંગજસ્તોત્ર કર્યું છે

एष विनश्यन्ति तर्मादे धर्मनन्दनम् ॥३॥ नास्त्रां सदृशं
तस्याहं ह्रुवे सत्सङ्गिजीवनात् । उद्धृतं यस्य पाठेन सर्वं तत्प-
ठितं भवेत् ॥४॥

ॐ अस्य श्रीसर्वमङ्गलायस्य श्रीहरिनामसदृशस्तोत्रस्य
शतानन्द ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । धर्मनन्दनः श्रीहरिर्देवता ।
धर्मप्रिय इति बीजम् । नैष्ठिकेन्द्र इति शक्तिः । भक्तिपोषक
इति कीलकम् । मम सकलमनोरथञ्चसिर्थे जपे विनियोगः ।

अथ करन्यासः ।

ॐ श्रीहरये नमोऽङ्गुष्ठाभ्यां नमः ।

ॐ कृष्णाय नमस्तर्जनीभ्यां नमः ।

આવે। હરિનામકીર્તનમહિમા સ્મૃતિમાં બહુધા કહ્યો છે-‘શમાયાલં જલં
ઘહેસમસો ભાસ્કરો યથા । શાન્તિઃ કલેરધૌઘસ્ય નામસકીર્તનં
હરેઃ ॥’ ‘અજ્ઞાનાદયથા જ્ઞાનાદુત્તમશ્લોકનામ યત્ । સકીર્તિતમયં પુંસો
દહેદેધો યથાઽનલઃ ॥’ ‘હરેર્નામૈવ નામૈવ નામૈવ મમ જીવનમ્ ।
કલૌ નાસ્ત્યેવ નાસ્ત્યેવ નાસ્ત્યેવ ગતિરન્યથા ॥’ ‘અવશેનાપિ યદ્વાક્ષિ
કીર્તિતે સર્વપાતકૈઃ । પુમાન્ વિમુચ્યતે સઘઃ સિંહગ્રસૈર્મૃગૈરિષ ॥’
ઈત્યાદિ ॥૩॥ તે, ધર્મનંદન શ્રીહરિનુ નામસદૃશાત્મક સ્તોત્ર કે જે સત્સંગિ-
જીવન મહાગ્રંથધરી સારસ્વતે સક્ષેપમાં સમુદ્ધાર કરેલું અને જેનો પાઠ
કરવાથી સમગ્ર સત્સંગિજીવનનો પાઠ ક્યોં ચાપ છે તેને કહ્યું છે ॥૪॥

આ સર્વમંગળ નામના શ્રીહરિનામસદૃશસ્તોત્રના ઋષિ ‘શત્તાનન્દ’,
છે. આનો છંદ ‘અનુષ્ટુપ્’ છે. આની દેવતા ‘ધર્મનન્દન શ્રીહરિ’ છે. આ
સ્તોત્રનું બીજ ‘ધર્મપ્રિય’ શ્રીહરિ છે આની શક્તિ ‘નૈષ્ઠિકેન્દ્ર’ શ્રીહરિ
છે. આનું કીલક ‘ભક્તિપોષક’ શ્રીહરિ છે. આનો વિનિયોગ મારા સકળ
મનોરથની સિદ્ધિપ્રાપ્તિની જગ્યા છે.

- ૐ હરિવૃષ્ણાય નમો મધ્યમામ્યા નમ ।
- ૐ નીલકણ્ઠાય નમોઽનામિકામ્યા નમ. ।
- ૐ નારાયણાય નમ કનિષ્ઠિકામ્યા નમ. ।
- ૐ સ્વામિનારાયણાય નમ કરતલકરપૃષ્ઠામ્યાં નમ ।

અથ પદ્મન્યાસ. ।

- ૐ શ્રીહરયે નમો હૃદયાય નમ. ।
- ૐ કૃષ્ણાય નમ શિરસે સ્વાહા ।
- ૐ હરિવૃષ્ણાય નમ શિરાયૈ ઘપદ્. ।
- ૐ નીલકણ્ઠાય નમ કવચાય હુમ્ ।
- ૐ નારાયણાય નમો નેત્રામ્યાં વૌપદ્. ।
- ૐ સ્વામિનારાયણાય નમોઽસ્ત્રાય પદ્. ।

અથ ધ્યાનમ્ ।

શ્રીમચ્છારદપૂર્ણચન્દ્રવિલસત્સ્મેરાનન શ્રીહરિં તુલ્કે પીઠવરે
સ્થિત પરિવૃત્ત સદ્ગુણવૃન્દૈર્યથા । તારામિર્ધિધુમર્ચ્યમાનસુ
રઘા તૈશ્વન્દનૈ કૌસુમેદારિ શેષરપદ્ધિમિશ્ર હૃદયે શુક્લામ્બર

(આ રથો મૂળમાં લખ્ય પ્રમ પે અવ બે શીરે ૩૨ યાસ અને ૫૬ગન્થાસ
કરવાના બાપી લેવા)

જેમનું નામસહસ્ર કહેવાતું છે તે શ્રીહરિના ધ્યાનના પ્રકારને કહે છે-
બગવાન શ્રીહરિનું હૃદયારવિદ્યા હું ધ્યાન મ્હવું કેવા શ્રીહરિ તો- શોભન
સાર કાલીન પૂર્વ ચદ્રમાના જેવું અતિશય શોભાયમાન આહુલાદ્દાયિ મદ
હાસમધુર મુખ જેમનું છે સચુતત સુદર સિદ્ધાસનમાં વિરાજમાન
સારામળથી વીંટાએલા ચદ્રમાજ જેમ જેમ લાગી શ્રદ્ધી ભક્તવટોથી
ચોમેર વીંટાએલા તે ભક્તવટોએ મુગ્ધાન્ધિ ચદન પુષ્પહાર અને તોરાની

ચિન્તયે ॥૫॥ સ્વામી દ્રહ્ય પરદ્રહ્ય શ્રીકૃષ્ણ. પુરુષોત્તમ. ।

પન્થિઓપડે પ્રેમપૂર્વક પૂજ કરેલા અને સર્વ ચેત વસ્ત્રોને ધારી રહેલા છે (આ પ્રકારે ધ્યાન કરીને સ્તોત્રો પાડ કર્વો) ॥૫॥

૧ સ્વામી—ચેતનાચેતનાત્મક સમસ્ત જગત્ જેની અપેક્ષાએ સ્વ-રોપ (યથેષ્ટપિનિરોગયોગ્ય નિયામ્ય) યાચ તે સ્વામી (શેઠી-પતિ) કહેવાય, 'યસ્યાત્મા શરીર' 'યસ્ય પૃથિવી શરીર' 'જગત્ સર્વં શરીર છે' 'તાનિ સર્વાણિ તદ્દુષુ' 'સાસર્વં વૈ હરેન્મતુ' 'કૃષ્ણસ્ય હિ કૃત્ને ભૂતમિદં વિશ્વ ચરાચરમ્' એવી શ્રુતિ સ્મૃતિ છે 'દ્વૈષ પરાધર્મ્યાત્' એવું સૂત્ર છે ઈશ્વર પતિ ઈશિતા નાયક નેતા પ્રભુ અધિપતિ આ બધા સખ્દો સ્વામિપર્યાયમા વપરાય છે આથી જે સર્વસ્વામી હોય તેનુજ ઉપારથપણ કહી ન્યારે ઉપાસક પોતાવિષે અવત્ત્વ અને ઉપાસ્ય (ભગવાન) વિષે સ્વામિત્વ સમજે ત્યારેજ ઉપાસનવિધિ પ્રવર્તે છે (સ્વામિસેવકભાવ સમજ્યા વિના ઉપાસન ઘટે નહિ) માટેજ શ્રુતિસ્મૃતિઓ તેવા અર્થને અવગણ્યા આપનારા સખ્દોપડે ઉદ્દેશોપીને પરમાત્માને નિરૂપે છે—'પતિં પતીનામ્' 'પતિં વિશ્વસ્વામૈશ્વર' 'દૃષ્ટ સર્વેશ્વર' 'પ્રધાનસ્તેષ્વરપતિ' 'સ કારણ કરણાધિપાધિપ' 'દૃષ્ટ ભૂતપતિ ભૂતપાલ' 'ભૂતમગ્યભવન્નાથ' 'જગન્નાથસ્ય ભૂપતે' 'નાન્વોઽસ્તિ જગત્ પતે' 'ઇકં દૃષ્ટ હરિ સ્વામિ-શબ્દવાચ્યોઽસ્તિ સર્વથા । અમ્યસ્તુ તદુપાસ્ત્યાસત્તુણ્યોગાત્તથોદ્યતે ॥' 'આત્મદાસ્ય હરે સ્વામ્ય સ્વભાવ ય સદા સ્મર' 'સ્વત્વમાત્મનિ સજ્ઞાત સ્વામિત્વ વ્રહ્મણિ સ્થિતમ્ । ઉમયોરેષ સમ્બન્ધો ન પરોઽભિમતો મમ ॥' 'દાસભૂતા સ્વત સર્વે દ્વારમાન પરમાત્મન' ઇત્યાદિ આવા સ્વામિ પાત્રને ઉપપાદન કરનાર સ્વ-ઐશ્વર્ય (સર્વ જગતનુ સર્જનાપણું આત્માપણું અતર્યામિપણું ધારકપણું પોષકપણું સકળકૃણદાતાપણું વિરે) જેમનું છે

૧ સત્સંગિજીવનમાં બધેલા પ્રકાર ક્રમને અનુસારે તેના અર્થની જેમાં ગોઠવણ છે એવા શ્રીકૃષ્ણના દિવ્ય સહસ્ર નામોને અનુક્રમે કહે છે—

તેથી પણ સ્વામી કહેવાય, અર્થાત્ સર્વ ઐશ્વર્ય સપત્ત 'સ્વામિનૈશ્વર્યે'
આ સુત્રથી સ્વામીશબ્દ સિદ્ધ થયો છે આ અર્થે અર્થ સર્વ નામોના
બીજરૂપ હોવાથી પ્રથમ સ્વામી નામનો નિર્દેશ કર્યો છે આવા અનેક
ઐશ્વર્યના અવગોચરથી આશ્રિતોએ પણ સ્વામિશબ્દથી નિર્દેશ કર્યો છે,
માટે પણ સ્વામી કહાય છે

૨ બ્રહ્મ-કલ્યાણુતમ ૨૧૩૫ ૩૫ શુદ્ધ વિભવોવડે વૃહતિ-વર્ધતે નિત્ય
નિરત્યયિકાતિશયપણે વર્ધે છે અને પોતાવિશે અનન્ય મનવાળા ભક્તોત્તમોને
વૃદ્ધયતિ-વર્ધયતિ સાધર્મ્ય યોગથી બૃહત્પણ (મોટાપણ) કરી આપે છે
માટે વેદાત્તવેદ જે પરતત્ત્વ તે બ્રહ્મશબ્દથી કહ્યું છે 'વૃહતિ વૃદ્ધયતિ ત
સ્માદુચ્યતે પરમ્બ્રહ્મ' 'વૃહત્વાકૃદ્ગુણત્વાદ્ બ્રહ્મેતિ પરિફોલ્ક્યત' આવી
શ્રુતિસ્મૃતિએ નિર્દેશ કરી છે ૨૧૩૫થી અને ૨૧૩૫થી જે નિરતિશય
બૃહત્પણ (મોટાપણ) તે બ્રહ્મશબ્દપ્રવૃત્તિનું નિમિત્ત છે આવા શુદ્ધ
યોગથીજ શ્રુતિસ્મૃતિમા બ્રહ્મશબ્દનો પ્રયોગ છે 'બ્રહ્મ વા હૃદમેવામ
આસીત્' 'સત્ય જ્ઞાનમનન્ત બ્રહ્મ' 'સર્વં પરિવિદ્ય બ્રહ્મ' 'તદ્વિનિ
જ્ઞાસસ્વ તદ્બ્રહ્મેતિ' 'નારાયણ પરમ્બ્રહ્મ' 'પરમ્બ્રહ્મ પરધામ' 'શ્રુત્વા કૃષ્ણ
પરમ્બ્રહ્મ' 'સ વા અયમ્બ્રહ્મમહદ્વિશ્વમ્' ઇત્યાદિ આવા હેતુથીજ 'અધાતો
બ્રહ્મનિજ્ઞાસા' આ સુત્રના શ્રીબાખ્યમા- 'સયત્ર વૃહત્ત્વગુણયોગેન હિ બ્રહ્મ
શબ્દ, વૃહત્ય ચ સ્વરૂપેણ ગુણેષ્વ યત્રાનવધિકાતિશય સોઽસ્ય મુરયોઽથ ।
સ ચ સર્વેશ્વર ઇવ । અતો બ્રહ્મશબ્દસ્તત્રૈવ મુરયવૃત્ત । તસ્માદન્યથ
તદ્ગુણલેશયોગાદૌપચારિક ।' એમ બાખ્યાન કર્યું છે આવાજ અભિ
પ્રાયથી ગાર્હમા વેદે ભૂરિપ્રયોગાચ ગુણયોગાચ શાદ્વિનિ । તસ્મિન્નેવ
બ્રહ્મશબ્દો મુરયવૃત્તો મહામુને । ॥ યસ્મિન્ પ્રયુજ્યમાને તુ ગુણયોગ
સુપુષ્કલ । તત્રૈવ મુરયવૃત્તોઽયમન્યત્ર દ્યુપચારત ॥' એમ કહ્યું છે આર્થ
બૃહત્પણ શ્રુતિસ્મૃતિએજ બદ્ધા વર્ણવ્યું છે- 'મહતો મહીયાન્' 'પરાત્પર
યન્મહતો મહાન્તમ્' 'મહાન્ત વિશુમામાન' 'ન તત્સમશ્ચાભ્યધિકશ્ચ
દૃશ્યતે' 'ન શ્વસમોસ્ત્યભ્યધિક કુતોઽય' 'નાસ્ત્યન્તો વિસ્તરસ્ય મે'

‘અથૈતસ્યૈવાન્તો નાસ્તિ ચદ્રશ્ચ’ ‘અનન્તમૂતયે’ ‘નાન્તોઽન્તિ મમ દિવ્યાનાં વિમૂતીનાં પરન્તપ’ ઇત્યાદિ.

૩ પરમહ-‘તજ્ઞાનં મહાસંશિતમ્’ નિર્દોષં હિ સમં મહા’ આ વચનમાં બ્રહ્મરાખ્દને પ્રયોગ જ્વાતામામાં કયો છે, ‘મમ ચોર્નિર્મહદ્રશ્ચ’ આ વચનમાં બ્રહ્મરાખ્દને પ્રયોગ માયામાં કયો છે, તે આ અર્વાચીન જાત્રેના નિવારણ માટે પરં વિરોધી આપ્યું છે. અર્થાત્ જ્ઞેનેવિષે સ્વરૂપથી અને શુદ્ધથી અનવધિ બુદ્ધત્વ હોય તેજ પરંબ્રહ્મ કહેવાય. અથવા બ્રહ્મ-અક્ષરમહાથકી પર-સ્વરૂપસ્વભાવાદિકથી ઉત્કૃષ્ટ તે પરંબ્રહ્મ કહેવાય ‘અક્ષરાત્પરતઃ પરઃ’ ‘યોઽક્ષરે સદ્યરન્’ એવી શ્રુતિ છે. ‘ક્ષરાક્ષરેભ્યશ્ચ પરસ્ય મહા પરમં હરે!’ ‘મત્તઃ પરતરં નાન્યત્કિશ્ચિદન્તિ ધનજય’ ‘ય કેષિદાહુઃ પરમાત્મસંજં કેચિત્પરંમહા પરાપરં ચ’ ઇત્યાદિ સ્મૃતિ છે

૪ શ્રીકૃષ્ણઃ-અનવધિ આનંદના નિધિ હોવાથી કૃષ્ણ કહ્યા છે, ‘કૃપિ-ભૂવાચકઃ શબ્દો જશ્ચ નિર્વૃત્તિવાચકઃ । તયોરૈક્યં પરમહા કૃષ્ણ જ્ઞત્યભિધીયતે ॥’ એવી સ્મૃતિ છે વળી અતિરમણીય મેધસ્થામ અપ્રાકૃત દિવ્યવિમલવાળા હોવાથી કૃષ્ણ કહ્યા છે, ‘કૃષ્ણો વર્ણશ્ચ મે યસ્માત્તસ્મા-ત્કૃષ્ણોઽહમર્જુન’ એમ ભારતમાં કહ્યું છે. ‘અપ્રાકૃતાતિરુચિરમેચકઃ કૃષ્ણ ફરિતઃ’ એવી નિઝકિતિ છે દિવ્ય વપુમાં નિરતિશય દીપ્તિયોગ હોવાથી શ્રીકૃષ્ણ કહ્યા છે. અથવા શ્રી-લક્ષ્મીએ મુક્ત એવા કૃષ્ણ તે શ્રીકૃષ્ણ કહ્યા છે. ‘હ્રીશ્ચ તે લક્ષ્મીશ્ચ પદયૌ’ ‘વિષ્ણોઃ શ્રીરમણયિની’ ‘વૈકુણ્ઠે તુ પરે લોકે શ્રિયા સાર્ધં જગત્પતિઃ । આસ્તે વિષ્ણુરચિન્ત્યાત્મા’ એવી શ્રુતિસ્મૃતિ છે

૫ પુરુષોત્તમઃ-પુરૂષ-ક્ષરાક્ષર (જદ્દમુક્ત) પુરોયયકી ઉત્તમ-સ્વરૂપ સ્વભાવાદિકવડે અતિશય ઉત્કૃષ્ટ હોવાથી પુરૂષોત્તમ નામથી કહ્યા છે. ‘સ ઉત્તમઃ પુરુષઃ’ ‘ઉત્તમઃ પુરુષસ્તવન્યઃ પરમાત્મેષુદાહતઃ’ ‘યસ્માત્ક્ષ-રમતીતોઽહમક્ષરાદપિ ચોત્તમઃ । અતોઽસ્મિ લોકે વેદે ચ પ્રથિતઃ પુરુષોત્તમઃ’ ‘અંશાવતારં પુરુષોત્તમસ્ય’ એવી શ્રુતિ સ્મૃતિ છે.

બ્રહ્મધામા યાસુદેવ ईशेशो दिव्यविग्रहः ॥૬॥ સુવ્રતાત્મા

૬ બ્રહ્મધામા—પરમપદ પરમાકાશ બ્રહ્મપુર અક્ષર વૈષ્ણવ ગોલોક આદિક શબ્દોથી શ્રુતિ સ્મૃતિમા વર્ણવેલા પ્રકૃતિપર અપુનરાવૃત્તિ દિવ્ય ધામમા સદાય નિત્યમુખો સાથે દિવ્ય વિગ્રહથી નિવાસ કરી રહેવા તેમા 'દિવ્યે બ્રહ્મપુરે ક્ષેપ સ ધ્યોઙ્ગ્યાત્મા પ્રતિષ્ઠિત' 'તદક્ષરે પરમે ધ્યોમન્' 'તદ્વિષ્ણો પરમ પદમ્' 'ક્ષયન્તમસ્ય રજસ પરાકે' 'યત્રત્યા ન નિવ-
તંતે તદ્દામ પરમ મમ' 'પ્રાપ્યાવધ્ય બ્રહ્મપુર રાજેવ સ્યામહ સુખી' 'દર્શયામાસ લોક સ્વ ગોપાનો સમસ પરમ્' 'ક્ષેમ વિન્દતિ મસ્થાન યદ્બ્રહ્મ પરમ વિદુ' 'બ્રહ્માણ્ય ધામ તે યાન્તિ' 'સ્વધામતિ બ્રહ્મણિ રસ્યતે નમ' 'લોક વિકુળમુપનેપ્યતિ ગોકુલ સ્મ' 'ક્રાન્ત્વા દશોત-
રગુણા પ્રાપ ગોલોકમજ્જતમ્ । ધામ તેજોમય તદ્દિ પ્રાપ્યમેકાન્તિકૈ-
ર્હરે ॥' ઈત્યાદિ શ્રુતિસ્મૃતિઓ છે

૭ યાસુદેવ—યાસવતિ યસતીતિ યાસુ —સમસ્ત વિશ્વને પોતા વિષે સૂતમાજ જેમ એમ વાસેછે તથા પાખોવડેજ જેમ એમ એને આઆહન કરેછે એને પોતે તે સર્વેલા વિશ્વમા અનુપ્રવેશ કરીને વસેછે માટે યાસુ કહેવાય એને કીડ્યતીતિ દેવ —સુદ્ધિસ્થિતિયવડે કીડાદિકને કરેછે માટે દેવ કહેવાય યાસુઆસૌ દેવથ યાસુદેવ —યાસુ, દેવ બન્ને મળીને યાસુદેવ કલા છે 'ईशा वासमिद सर्वं' એવી શ્રુતિ છે 'છાદ યામિ જગત્સર્વં भूवा सूर्य इवांशुमि । सर्वंभूताधिवासश्च यासुदेव-
स्ततः स्मृत' 'वसनासर्वंभूतानां यसुत्वादेवयोनिर्त । यासुदेव-
स्ततो ज्ञेय सर्वेषामपि पठ्यते ॥' એવી મહાભારતમા નિશ્ચિત્ત કરી છે 'सर्वेभ्रातृ समस्त च वसत्यत्रेति वै यत । यत स यासुदेवेति विद्वन्नि परिपठ्यते ॥' 'सर्वाणि तत्र भूतानि वसन्ति परमारमनि । भूतेषु च स सर्वात्मा यासुदेवस्तत स्मृत' એવી વિષ્ણુપુરાણમા નિશ્ચિત્ત છે અથવા વસુદેવ (વસુઓસાથે કીડા કરતા દોવાથી વસુદેવ, આનંદદુદ્ધુભિ

જેમનું બીજું નામ છે)ના પુત્ર દોષાથી વામુદેવ ક્ષણ છે. 'વસુદેવાપ-
સ્યતશ્ચ વાસુદેવઃ પ્રકીર્તિતઃ' એવી નિશ્ચિત છે.

૮ હંશેના-સર્વે અવસ્થામાં બદ્ધમુક્તનિત્યાદિ સમસ્ત વસ્તુઓની
અવસ્થા કરવાના સ્વભાવવાળા. 'તમીશ્વરાણાં પરમં મહેશ્વરમ્' 'સર્વેસ્ય
યશી સર્વેસ્યેશાનઃ સર્વેસ્યાધિપતિઃ' 'एष सर्वेश्वर एष भूताधिपतिरेष
भूतपाल एष सेतुः' 'स वा अयमारमा सर्वेषां भूतानामधिपतिः सर्वेषां
भूतानां राजा' 'न तस्य कश्चित्पतिरस्ति लोके न चेदिता नैव च तस्य
लिङ्गम् । स कारणं करणाधिपाधिपो न चास्य कश्चिज्जनिता न चाधिपः'
'ईशानो भूतभक्ष्यस्य' 'क्षरारमानाधीशते देव एकः' 'ईश्वरः सर्वभूता-
नाम्' 'ईशते भगवानेकः सत्यमेवद्वयीमि ते' 'परमारमा च सर्वेषा-
माधारः परमेश्वर.' 'समस्तशक्तिः परमेश्वरावयः' 'यस्येदं सेश्वरं यशो'
'तस्मिंस्तुष्टे किमप्राप्यं जगतामीश्वरेश्वरे' 'गृहीतमूर्तित्रय ईश्वरेश्वर।'
ઈત્યાદિ શ્રુતિસ્મૃતિઓ આ અર્થને નિરૂપણ કરે છે.

૯ દિવ્યવિગ્રહ-દ્વિ૦૫-૫૨ બૃહ નિભવાદિ સર્વે અવસ્થામાં પણ
નિરવધિ સૌન્દર્ય લાવણ્ય યોગ્ય સૌક્યમાર્ગાદિ કલ્યાણુશુભસંપન્ન નિત્ય
સિદ્ધ નિર્દોષ પ્રકાશમય અપ્રાકૃત વિશ્વદ-શ્રીમૂર્તિ જેમની છે આ
અર્થને ૨૫૪ ઉપપાદન કરનારી શ્રુતિ સ્મૃતિઓ છે- 'वेदाहमेतं पुरुषं महान्तं
आदित्यवर्णं तमसः परस्तात्' 'तत्ते रूपं कल्याणतमं पश्यामि' 'यदा
पश्यः पश्यते स्वमवर्णं' 'य एषोऽन्तरादित्ये हिरण्यमयः पुरषो दृश्यते
हिरण्यश्मश्रुर्हिरण्यवेद्य आप्रणखात्सर्वं एव सुवर्णः तस्य यथा कप्यासं
पुण्डरीकमेवमक्षिणी' 'तस्य ह वा एतस्य पुरुषस्य रूपं यथा महा-
रजनं वास.' 'भारूप....सर्वकामः सर्वगन्धः सर्वरसः' 'सर्वे निमेषा
जज्ञिरे विद्युतः पुरपादधि' 'तस्यैव आत्मा विवृणुते तनुं स्वाम्' 'स्वमाभं
स्वप्नधीगम्यं' 'जन्मकर्म च मे दिव्यं' 'न तस्य प्राकृता मूर्ति-
मांसमेदोऽस्थिसम्भवा' 'न भूतसङ्घसंस्थानो देहोऽस्य परमात्मनः'

જગન્નાથ હૃદ્દ કરુણાનિધિ । પ્રતાપસિંહશરણં શતાનન્દ

‘પરમાત્મા ઘાસુદેવો ભગવાન્ દિવ્યવિમ્લ’ નિર્દોષપૂર્ણગુણવિમ્લ .
 આનન્દમાત્રકરપાદમુખોદરાદિ’ ઇત્યાદિ (આ રીતે નવનામાત્મક આ
 પદથી નવવિધ ભક્તિના આશ્રય, સકળ ઐશ્વર્યે સુખ, જે ભગવાન છે
 તેજ આ ધર્મનન્દન શ્રીહરિ સર્વથા સર્વેએ સમુપાસનીય છે, આલો ભગ
 વપદનો સદર્શી સમક્ષો છે) ॥૬॥

(હવે સત્સંગિજીવનના ત્રણ અધ્યાયથી કહેવા ઉપોદ્ધાતપ્રકરપુર્યને
 ‘સુવત્તાત્મા’ ઇત્યાદિ ॥ નામથી કહે છે-) ૧૦ સુવત્તાત્મા-સુ-શીભન દે
 વત-ભગવદ્વિધક સકલપવાળા હોવાથી જેમનું ‘સુવત’ નામ સાર્યક છે,
 ધર્મક્ષેત્ર કુશક્ષેત્રમા જન્મેના, શ્રીહરિના એકાતિક ભક્તરાજ, ત્રિકાળક શ્રી
 શતાનન્દજીની આજ્ઞાથી તીર્થયાત્રામા પ્રવર્તતા પુણ્ય જગન્નાથપુરીવિષે ચક્ર
 તીર્થમા આવી વસેના, આવા સુવત્તમુનિના આત્મા-આત્મવત્તેમારપદ
 કે હૃદયમા સ્થિર વસી રહેલા અથવા સુગત છે આત્મા-તદામત્તધારણ
 જેમના (તેમના વિના આત્મધારણને નહિ પામતા) તે સુવત્તાત્મા
 કહેવાય આથી એમનું જ્ઞાનિભક્તપણુ કહ્યું ‘જ્ઞાની સ્વાત્મય મે મતમ્’
 ‘જ્ઞાનિનરવહમેવેષ્ટ’ ‘જ્ઞાની પ્રિયતમોઽસો મે’ એમ ભગવાનેજ કહ્યું ॥
 આવા ભગવદ્વીયમા ભગવાનના ગુણનો આવિર્ભાવ નિત્ય હોવાથી એમનામા
 નિધારણ કારણ્ય પદોપકારાદિ ધર્મોનુ સાદુજીવણુ સમજત મટિજ
 વેરાચ્ચવેગને લીધે સ્વયં નિરુદ્ધ છતાપણુ શુકાદિકનીપેટે ભગવદ્ભક્તિમા
 રસિક હોવાથી તેમની તીર્થયાત્રાપરતા અને સુમુશુરાબને સત્સંગિજીવનનો
 ઉપદેશ આદિક પદોપકારપરતા સુપટે છે ૧૧ જગન્નાથ-સ્વયં સમસ્ત
 જગતના સર્વ અવસ્થામા અત્યામિપણે નિયામક પાળક હોવાથી પુરો
 તમપુરીમા જગન્નાથ અર્યાવતાસરપેણ સુવતાદિ સ્વભક્તોને સ્વસ્વરૂપનુ
 પ્રત્યક્ષ દર્શન આપતા હોવાથી જગન્નાથ ક્ષણે અથવા જગન્નાથ
 મૂર્તિને નિદાનતા સુવતાદિ સ્વભક્તોએ તેમા પણુ સ્વસ્વરૂપના દર્શન
 કરાય છે મટિ જગન્નાથ ક્ષણે છે ૧૨ હૃદ્દ-સુવત્તમુનિ વિગેરે

વરપ્રદઃ ॥૭॥ નારાયણો નરસયો વદરીશસ્તપઃપ્રિયઃ । સ્વધ-

સ્વમક્તો ને મુમુક્ષુઓનું નિઃશ્રેયસપર્યવતું અણીદ ઇચ્છે (આનું ઇદ પૂર્ણ
યાય એમ) તેમને તેનું સમ્યક્ દાન કરનારા. ૧૩ કરુણાનિધિઃ-નિરૂપધિ
કરુણાના નિધિરૂપ, આજ એનાં જીવોનાં અનંતજન્મદૃત દુરંત દુષ્ટતાના
અનાદરપૂર્વક તેમને નિઃશ્રેયસ આપવામાં હેતુ છે. અર્થાત્ કરુણાનિધિ
હોવાથી કરુણાથીજ અનિદનિવારણપૂર્વક ઇદ ફળનેઆપનારા. ૧૪ પ્રતાપ-
સિંહશરણં-પ્રતાપસિંહ રાજા કે ને મુમુક્ષાવેગથી રાજ્યનો પરિત્યાગ કરી
કૃષ્ણનાં પ્રત્યક્ દર્શનની લાલસાથી તીર્થયાત્રામાં પ્રવર્તતાં જગન્નાથપુરી-
વિષે મુમુક્ષુઓના સમાગમમાં આવી રહેલા હતા તે રાજધિના શરણુ-
મુમુક્ષુઓના અમથદાન આપીને સંસૃતિયટી સંરક્ષણ કરનારા.
૧૫ શ્રીરામચંદ્રવરપ્રદઃ-સીતાનંદ મહાદેવ કે ને સોએસો ભક્તવૃંદોને ભગવદ્-
શુભ્રીકૃતનાદિવડે અત્યાનંદ આપતા હોવાથી સાર્થક સંસારાવાળા, ત્રિયિલા-
નગરીમાં જન્મ પામેલા, સર્વસમ્પાન્નતત્ત્વજ્ઞ, મહાવિરજા, ત્રિકાળજ્ઞ,
પ્રત્યક્ ભગવદ્દર્શનની સિંસારાવાળા, માટેજ શ્રદ્ધાનો ત્યાગ કરી તીર્થયાત્રામાં
પ્રવર્તતાં બદરીકાશ્રમમાં જઈને છ માસપર્યંત તીવ્ર તપમાં પ્રવર્ત્યા હતા,
તે નૈષ્ઠિક વર્ણુને વર-પોતાપાસે વાસ તથા પોતાના દિવ્યચરિત્રામૃતને
અંથકરણુ વિગેરે વરદાનને સ્તુતિપ્રસન્ન શ્રીનારાયણરૂપે આપનારા ॥૭॥

૧૬ નારાયણઃ-નરનો સમૂહ તે નાર કહેવાય, તેને અચ્યતે-પામેછે
તે અચન-આશ્રય કહેવાય, શરણુભક્ત તે નરસમૂહના અચન તે નારા-
યણુ કહેવાય. અર્થાત્ શરણુગત અનેક નરોના અનુમદાર્થેજ તપઃપર
શ્રીનારાયણરૂપિરૂપે નગરાજ દિમાલયમાં આવેલા બદરીકાશ્રમમાં વિરાજ-
માન. ૧૭ નરસયઃ-નરનામના ને પોતાના બ્રાતા તે સખા-અપ્રેરિત
હિતકારક મિત્રની પેઠે વર્તતા કે તીવ્ર તપશ્રયામાં ઉપયોગી સેવામાં સદા-
મમૂત જેમને છે એવા. ૧૮ વદરીશ-બદરીરક્ષ કે ને પક્ષીઓના
માળાઓએ રહિત, પોતાના અંગભૂત કાટાએ વર્જીત, ધાટી શીતળ
છાયાવાળો, મધુર મદાફળવાળો, અતિવિરાજ છે તેનાથી ઉપલક્ષિત (આજ-
ખાતો) એવા આશ્રમના ઇશ-સ્વામી (તેમનુંજ તે ધામ હોવાથી ધણી)

મંસ્યો મુનિધ્યેયો મહર્ષિગણપૂજિત. ॥૮॥ અધર્મવૈરી દુર્વાસ-

હોવાથી બદરીશ કહ્યા છે ૧૧ તપ પ્રિય -સ્વય ઋષિભૂતિ હોવાથી ઋષિધર્મે તે તપ તેજ અતિપ્રિય જેમને છે ૨૦ સ્વધર્મસ્થ -મટિજ તપ અર્થાથ ૨૪ધર્મમા ભક્તસિક્ષાએ દંડપણે સર્વદા વર્તતા ૨૧ મુનિધ્યેય - આત્મમનનશીત ઋષિઓએ ધ્યાન કરવા ચોચ, મટિજ નાના તીર્થોમા વિચરીને તેનું ફળ પામવા મરીચિપ્રમુખ મુનિઓએ પ્રત્યક્ષપણે દર્શન કરવા ઈચ્છેલા ૨૨ મહર્ષિગણપૂજિત -દર્શનાર્થે સન્નિધિમા આવેલા મરી આદિ મહર્ષિગણે ગંગાસ્નાનપૂર્વક પોતે આણેલા નાનાવિધ પુષ્પફળાદિ ઉપચારોવડે પ્રેમથી યથાવિધ પૂજા કરેલા ॥૮॥

૨૩ અધર્મવૈરી-અધર્મ-ધર્મવિરુદ્ધ આચરણના વૈરી-નિવારણ સમર્થ મટિજ મહર્ષિમહાજે નિવેદન કરેલી, કળિબળને લીધે ભૂતળમા અભિવૃદ્ધિ પામતી અધર્મસર્જની પ્રવૃત્તિને સાબળીને તેના નિવારણનેા જેમણે દંડ સકલ્પ કર્યો છે અથવા અધર્મ જેમા ધર્મ નથી એવા અસુરા વતાર શુર નૃપાદિકના વૈરી-સાસન કરવા વાછતા ૨૪ દુર્વાસ વાસધર્મા ઘનુમદ -દુર્વાસા કે જે તેવા ભગવાત્સકલ્પથીજ તત્સણુ લ્યા આવેલા પ્રેમ પ્રકર્ષથી ભગવાનવિષેજ સુદંડ દહિ પરાવી ડીધેલી હોવાથી ધર્માદિકાએ જેમનું અતર્કિત આગમન ભવ્યુ નથી, મારો આમણે અનાદર કર્યો એમ માની બેઠેલા, મટિજ રોષ ધામેતા રૂદાસભૂત હતા તેમણે 'મારો સભામા આદર નહિ કરતા તમે સર્વેપા માનમત્સરમસ્ત અસુરોએ પીરા પમાડાતા મનુષ્ય યશો' એમ શાપ આપેવા જે તે સભામા બેઠેલા ધર્મે ઉદ્ભવ ઋષિગણુ આદિક હતા તેમની ઉપર દુર્વાસાની અતર્કિતિને પ્રેરીને તેમના મુખથીજ 'માનુષભાવમા પણ તમારી ધૃતાવતાર આ ભગવાન અધાર્મિકો યકી રક્ષા કરીને મારા શાપયકી મુકાવશે' આવેા અનુમદ કરનારા ૨૫ ધર્માવતાર -ધર્મને અવતારે જે માટે ધર્માવતાર કહ્યા છે (હે ધર્મ ! તમે ચિતાલેશ કરશો નહિ પૃથ્વીઉપર હું પણ મનુષ્યમા તમારા યકી-૪ પ્રકટ થઈને દુર્વાસાસાપિત તમેા સર્વેની અસુરોપદ્રવયકી

શક્તિધર્માનુગ્રહઃ । ધર્માવતારો ધર્માત્મા મક્તિધર્માનુશાસનઃ
॥૧॥ રામાનન્દો જનાનન્દ ઔદ્ધવાધ્વપ્રવર્તકઃ । વિષ્ણુયાગ-

રક્ષા કરીશ' એમ આશ્વાસન આપીને તેમને મનુષ્યવિગ્રહ મહાહુની આજ્ઞા આપનારા.) ૨૬ ધર્માત્મા-ધર્મ કે જે ભારતભૂમિમા વર્તતા ઉત્તરકોસળ દેશમા બાળશર્મા દ્વિજયજી પ્રકટ થઈ દેવશર્મા નામથી વિખ્યાત થયા હતા તેમના આત્મા-આત્મવત્ પ્રેમારુપદ અને હિતકારક માટેજ તેમને અનુરૂપ શુભશીવસંપત્તિ લાગ્યાં મેળવી આપનારા. ૨૭ મક્તિધર્માનુ-શાસનઃ-ધર્મપત્ની મૂર્તિ કે જે એજ કોસળ દેશવિષે છપૈયાપુરમા કૃષ્ણરામા દ્વિજયજી પ્રકટ થઈ ભક્તિનામથી વિખ્યાત થયા હતા તેમની સાથે મનુષ્યા કૃતિ ધર્મનું વિવાહમંત્રણ પરિપૂર્ણ થતાં તે દમતીને જાન લઈ આવેલા બાળશર્માદ્વિજયે (ધર્મના પિતા) પતિવ્રતાધર્મ અને શુદ્ધસ્વધર્મના ઉપદેશ કરનારા હોવાથી ભક્તિધર્માનુશાસન કહ્યા છે ॥૬॥

૨૮ રામાનન્દઃ-રામ કે જે અયોધ્યામાં અજય વિપ્રયજી સુમતિભાર્યામાં ઉત્પન્ન થયેલા, પોતાના એકાતિકભક્ત, રમણીય શુભાકાર હોવાથી રામ આખ્યાયી વિખ્યાત થયા હતા તે ઉદ્ધવને આનન્દવત્તિ-પ્રથમ ગોપનાથ શિવાયયમા રહેલા આત્માનન્દમુનિના ઉપદેશે કરીને ધ્યાનમા નિરાકાર બ્રહ્મતેજોમાત્રના દર્શન થવાથી વ્યાકુળિત થતા, ત્યાંથી નીકળી શ્રીફળક્ષેત્રમા જતાં ત્યાં સમાધિમા શ્રીરામાનુજઆચાર્યે વૈષ્ણવીદીક્ષાદાનદ્વારા સ્વસ્વરૂપના સાક્ષાત્કારાદિવડે મહાસુખ આપનારા હોવાથી રામાનન્દ કહ્યા છે ૨૯ જનાનન્દ-મુમુક્ષુજનોને રામાનન્દસ્વામિકૃત ઉપદેશદ્વારા સ્વસ્વરૂપના સાક્ષાત્કારાદિવડે આનન્દ આપતા હોવાથી જનાનન્દ કહ્યા છે. ૩૦ ઔદ્ધવા-ધ્વપ્રવર્તક.-શ્રીકૃષ્ણે જેમને પોતાયજી અણુપણુ ન્યૂત નદિ નળીને આચાર્ય પદ આપ્યું હવે તે ઉદ્ધવજીના અવતારભૂત શ્રીરામાનન્દ સ્વામિએ પ્રવત્તવિલો જે મગ્ગા-ધર્મસહિત સ્વભક્તિમાર્ગ તેને પોતાના પ્રતાપથી તેમાં અંત-રાયભૂત અસુરોનો અભિન્નવ કરવાપૂર્વક પૃથ્વીઉપર વિરોધત વિસ્તારનાર હોવાથી ઔદ્ધવાધ્વપ્રવર્તક કહ્યા છે. (આથી-ત્યાંથી આરબીનેજ ભૂમિ-

પ્રિયો ભક્તિધર્મારાધિત ईश्वरः ॥૧૦॥ વૃન્દાવનેન્દુવૈરદો મુનિ-
સદ્વહિતાવહઃ । દ્રૌણ્યાર્તિહર્તા વિઘ્નેશો ધર્મસદ્ગુણાશનઃ ॥૧૧॥

ઉપર ઉદ્ધવસંપ્રદાયની પ્રવૃત્તિ સચવી) ૩૧ વિષ્ણુયાગપ્રિયઃ-વિષ્ણુયાગ
કે જે ચતુર્વર્ગ કૃષ્ણને આપનારા, પોતાનાજ સંબંધવાળો યજ્ઞવિરોધ છે
તે સ્વામિય જનોનું હિત કરનાર હોવાથી પ્રિય જેમને છે. માટેજ દુર્વાસાના
શાપથી માનવદેહને પામેલા, અસુરપીડિત, સ્વાધિત, ભક્તિ ધર્મ મુનિ-
ગણોમાં અત્યાભિપ્રેક્ષ્ય અસુરોપદ્રવની સાતિમાટે તેવા યાગના આચરણની
બુદ્ધિને પ્રેરનારા. ૩૨ ભક્તિધર્મોરાધિતઃ-ભક્તિ ધર્મે (મુનિઓ સાથે)
પોતાને અકારણ આવેલા અસુરોપદ્રવના પરિહારમાટે વૃંદાવનમાં જપા-
ત્મક વિષ્ણુયાગવડે આરાધન કરેલા. ૩૩ ईश्वरः-ભક્તિ ધર્મે અને મુનિ-
ઓએ જેએલા તેજઃપુંજમાં સાક્ષાત્ પોતાનું દિવ્યરૂપે દર્શન આપીને,
તેવાજ રૂપે હૃદયમાં વ્યાપવા માટે સમર્થ હોવાથી ઇશ્વર કહ્યા છે ॥૧૦॥

૩૪ વૃન્દાવનેન્દુઃ-વૃંદાવનમાં ઇન્દુ-ચંદ્રમાની પેઠે ત્યાંના સકળ જનોને
આહ્વાન આપનારા માટેજ ત્યાં આવી રહેલા સ્વોપાસનાસક્ત ધર્માદિકના
પણ સંકલ્પના નિવારણનો સંકલ્પ જેમણે કર્યો છે એવા. ૩૫ વરદઃ-
ધર્માદિકને અસુરોપદ્રવ દારિદ્ર્યનાશાદિ વરદાન આપનારા. ૩૬ મુનિ-
સદ્વહિતાવહઃ-દ્વિતિ કુળમાં ઉદ્ભવેલા મરીઆદિ મહાધિસંપાત્ર હિત
(દેશકાળને અનુસારે કવચિત્ કવચિત્ પોતાના પૂર્વજન્મની સ્મૃતિ
વિસ્મૃતિનું દાનરૂપ) સંપાદન કરનારા. ૩૭ દ્રૌણ્યાર્તિહર્તા-ધર્મેભક્તિને
વૃંદાવનયત્રી ગૃહે આવતાં વનમાં મળેલા દ્રોણપુત્ર અચત્યામાયત્રી આવેલી
પીડા (પોતાના પુત્રને આપેલા શાપના અવલુચી ઉપજેલી)ને ગણપતિવ્રતા-
ચરણસંકલ્પપૂર્વક તત્કાળે સ્મૃતિમાર્ગમાં આવેલા શ્રીમાદિતિરૂપે આશ્વાસન-
પૂર્વક નિવારનારા. ૩૮ વિઘ્નેશઃ-ધર્મેદેવને ભગવદ્ધર્મમાં અંતરાયભૂત
અસુરાંશ નરોના ઇરા-પ્રશાસ્તઃ, અર્થાત્ તેમને નિર્વિદ્ધ કરીને સ્વસંપ્રદાયધર્મને
સંપાદનારા અને દેવીરૂપે અસુરસંહારના ઉચ્છેદનો શાપ આપનારા. ૩૯ ધર્મ-
સદ્ગુણાશનઃ-ધર્મેદેવના દારિદ્ર્યરૂપ દુરંત દુઃખને નાશ કરનારા ॥૧૧॥

મક્તિધર્માત્મજો મૂમા મક્તિધર્મતપ ફલમ્ । સાવર્ણિગોત્રતિ-
લકો મધ્વાચનવમીજનુઃ ॥૧૨॥ જનમદ્ગલદિવ્યાદ્જો નરાકૃ-
તિરલૌકિકઃ । મૂતલાનન્દજનકો દ્વિજેન્દ્રકુલમૂષણમ્ ॥૧૩॥
રામપ્રતાપાવરજો હનૂમદમિરક્ષિતઃ । હરિકૃષ્ણો હરિ. કૃષ્ણો

૪૦ મક્તિધર્માત્મજ —ભક્તિધર્મથી આત્મના—સર્વદા અક્ષરધામમા
રહેલા નિત્યસિદ્ધ દિવ્ય રૂપથી બ્રાહ્મણેના ૪૧ મૂમા—નિરતિરાય સુખરૂપ
હોવાથી મૂમા કહ્યા છે આ અર્થ ‘મૂમા ત્વેવ વિજિજ્ઞાસિતઃ’ આ શ્રુતિમા
પ્રસિદ્ધ છે અથવા નરભાવમા પણ અપારમહિમાવાળા હોવાથી મૂમા
નામથી કહ્યા છે ‘અનન્તારિહગુણવાનન્તૈશ્વર્યસંવિત્ । અનન્તજીવે-
શપતિ કૃષ્ણો મૂમાઽલિલેષ્ટ ॥’ એમ પચસત્રમા કહ્યું છે (બ્રાહ્મણ
પ્રકરણાર્થને સમજ કરનાર આ નામ છે) ૪૨ મક્તિધર્મતપ ફલ—ભક્તિ
ધર્મના ભગવત્પ્રાપ્ત્યર્થે કરેના તીવ્રતપના ફળ—ફળભૂત દર્શન જેમનું ॥ ૪૩
સાવર્ણિગોત્રતિલક—ગોત્રપ્રવર્તક સાવર્ણિકૃષ્ણિના ગોત્રના તિલક—બા-
તિતકવત્ આભૂષણભૂત ૪૪ મધ્વાચનવમીજનુ—ચેત્ર માસના શુક્લ
પક્ષની નવમી તિથિએ જન્મ જેમનું છે ॥૧૨॥

૪૫ જનમદ્ગલદિવ્યાદ્જ—જનોનું દર્શનાદિકવડે મંગળ મધ્યાણ કરનારા
દિવ્ય બ્રાહ્મણુલરહિત અંગે કરચરણાદિ અવયવો જેમના છે અથવા
જનોને મંગલરૂપ દિવ્ય અંગ—શ્રીમૂર્તિ જેમનું છે ૪૬ નરાકૃતિ—બ્રાહ્મણ
સમયે પ્રેમનતીએ તથા દરિપ્રસાદે સ્તુતિ કર્યા પછી સ્વેચ્છાથી તત્કાણે
બાળ મદાપુરપાદિતને પારી રહેના ૪૭ અલૌકિક—નરાકારધારણમા પણ
બ્રાહ્મણ પુરુષપદી વિનશ્ણુ દિવ્ય આચરણવાળા હોવાથી અલૌકિક કહ્યા છે
૪૮ મૂતલાનન્દજનક—મૂતળવાસી સમગ્ર પ્રાણિઓને (લોકાનરવાસીઓને
પણ) પોતાના બ્રાહ્મણથી આનંદાતિરાય ઉપભવનારા ૪૯ દ્વિજેન્દ્રકુલ
મૂષણ—દ્વિજેન્દ્ર દરિપ્રસાદના કુળ—વસના બૂષણ—બૂષણવત્ સોભાતિરાયને
આપનારા અથવા દ્વિજેન્દ્ર દરિપ્રસાદના કુળ—ગૃહના બૂષણમ્ ॥૧૩॥

૫૦ રામપ્રતાપાવરજઃ-ધર્મેદેવના જ્યેષ્ઠપુત્ર રામપ્રતાપજીના કનિષ્ઠભાતા

૫૧ હનૂમદમિરક્ષિતઃ-હનુમાનજીએ સર્વતઃ રક્ષા કરેલા અર્થાત્ પોતાની દષ્ટિના પાતમાત્રથી અતિશય બળવું અગ્નિ જેવું છે, ભૂમિઉપર પોતાને મુકી દઇને દૂર રહેલી બાળગ્રહમડળીને પાખીને તેની સાથે ખલાયન કરી જતી ડાઠરા રાક્ષસણીને આક્રિતિએ ચોમેરથી પોતાના પુછવડે બાધીને પોતાની લાતોવડે બહુ પ્રહરીને કકમા પ્રાણ આવી જતા તેણીને પરહરીને, ભૂમિ-ઉપર મુકેલા બાળહરિને તથાને પ્રેમવતીને સમર્પણ કર્યું હવે માટે સર્વતઃ રક્ષણ કર્યા હોય ને શું ? એમ અનુકરણ કરનારા. ૫૨ હરિકૃષ્ણઃ-હરતીતિ હરિ.-સ્મરણમાત્રથી સ્વભક્તોના સમસ્ત પાપોને નાશ કરે છે, કિંવા સ્વયં આનન્દમય હોવાથી પોતાની બાળશીવાને નિહાળતા નરનારી જનોના હૃદયને પોનાવિરે હરણ કરે છે, માટે હરિ કહ્યા છે 'હરિર્હરતિ પાપાનિ કુલ-ચિત્તૈરપિ સ્મૃતઃ । જનિષ્ઠયાડપિ સંસૃષ્ટો વહલ્યેષો યથાજનકઃ ॥' 'હરામ્યયં હિ સર્વેણાં' એવી સ્મૃતિ છે કર્પતીતિ કૃષ્ણઃ-સ્વભક્તાદ્રોહી એને મૂળભાથી નાશ કરે માટે કૃષ્ણ કહ્યા છે બંને નામ મળીને એક 'હરિકૃષ્ણ' એવા નામથી કહ્યા છે. ૫૩ હરિ.-આશ્રિતોની અખિલ આપત્તિને હરે છે, તેમજ જન્મસમયે કર્કરાશિમા ચક્રમા વર્તે છે, માટે હરિનામથી કહ્યા છે 'યુવયોશ્ચૈવ સ્વકીયાનાં હતાંસાવાપદૌ દ્વિજ ! । હરિસંજોડસવતઃ કર્કરાશિસ્યેન્દ્રોશ્ચ જન્મમ્મિ ॥' એમ સત્સચિલ્પનમા નિરૂપિત કરી છે. 'હરણારસર્વંદુ સ્નાનાં હરિરિત્યભિધીયતે' એવી નિરૂપિત ॥ ૫૪ કૃષ્ણ.-નિરવધિ સહનનદરવરૂપ હોવાથી કૃષ્ણનામથી કહ્યા છે 'કૃદિ-મૂંવાચકઃ શબ્દો ગણ નિવૃત્તિવાચક । કૃષ્ણસદ્વાવયોગાદ્ય' એવું આર્ય નિરૂપિત ॥ અથવા દિવ્ય વિરહનો વર્ણ નવીન મેઘસમાન રચામ છે અને પોતાવિરે દિવ્ય સૌન્દર્ય લાવવયાદિ અનંત કન્યાણુગુણોવડે સ્વભક્તોના ચિત્તને આકર્ષે ॥ અને ચેત્ર માસમા જન્મ છે માટે સાર્થક કૃષ્ણનામથી કહ્યા છે 'કૃષ્ણો વર્ણશ્ચ મે યસ્યાત્તેન કૃષ્ણોડ્દમર્જુન' એમ સ્વમુખે કહ્યું ॥ 'કૃષ્ણાલ્ય. કૃષ્ણવર્ણત્વાસ્ત્વિસ્યાકર્પણાદ્ દ્વદઃ । મધુમાસજનેશ્વાસી

નીલકण્ઠો વૃષાત્મજઃ ॥૧૪॥ સ્ત્રીવૃન્દલાલિતો ભક્તિનન્દનઃ
પ્રિયદર્શનઃ । હરિપ્રસાદહર્ષાન્ધિધર્મપત્નીસ્તનન્ધયઃ ॥૧૫॥
ક્રીડદ્વાલમ્જાનન્દઃ કાલીદત્તમદાપનુત્ । ઇચ્છારામાગ્રજો-

સુતો ભવતિ તે ભુવિ ॥' એમ સત્સંગિજીવનમાં કહ્યું છે ૫૫ નીલકણ્ઠઃ—
ત્યાગતપાદિ ગુણોત્તરે નીલકંઠ—પાર્વતીપતિને તુલ્ય હોવાથી નીલકંઠ નામથી
કહ્યા છે 'ત્યાગજ્ઞાનતપોધર્મે પાર્વતીપતિના સમઃ । વૃષ માધી ચ યોગેન
નીલકણ્ઠાભિધોઽસ્થતઃ ॥' એમ તેમાં કહ્યું છે (આ ચાર નામો માર્કંડેય
મુનિએ નામકરણ સરકારસમયેજ ગુણગુણથી ક્યાં છે) ૫૬ વૃષાત્મજઃ—
૫૫-ધર્મેના આત્મજ-પુત્રપણે સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ થએલા ॥૧૪॥

૫૭ સ્ત્રીવૃન્દલાલિત—સ્ત્રીવૃદોએ નિ સીમ શ્રેષ્ઠથી બહુ લાડ લડાવેલા
(માટેજ પ્રેમવતીને લાલનનો અવસર નહિ મળેનો બાબતે) ૫૮ ભક્તિ-
નન્દન,—માતા ભક્તિને પોતાની લલિત બાળથીલાના પ્રદર્શનથી અનવધિ
આનંદ આપનારા ૫૯ પ્રિયદર્શન—પ્રેક્ષક સર્વ કોણે પણ દિવ્ય બાલ-
લીનાવડે સસારદુઃખનું વિસ્મરણ કરાવતા હોવાથી સુખશ્રવ દર્શન જેમનું
છે ૬૦ હરિપ્રસાદહર્ષાન્ધિ—દિવ્ય બાલચેષ્ટાના દર્શનાદિવડે હરિપ્રસાદ
પિતાને હર્ષસમુદ્રમાં સર્વદા સમગ્ર કરી દેનારા ૬૧ ધર્મપત્નીસ્તનન્ધયઃ—
ધર્મપત્ની માતા ભક્તિને સ્તનપાનલીનાવડે સુખાતિશય આપનારા અથવા
પોતાવિષે પ્રેમાતિશયને લીધે સવતા સ્તન જેમના છે એની શ્રદ્ધાદિ દ્વાદશ
ધર્મપત્નીઓનો (પોતાની અપર માતાઓનો) મનોરથ પરિપૂર્ણ કરવા દ્વાદશ
રૂપે સ્વયં થઈ તેમના પૃથક્પૃથક્ સ્તનપાન કરનારા ॥૧૫॥

૬૨ ક્રીડદ્વાલમ્જાનન્દ,—રમતા બાળકોની મઠાળીને સ્વયં તેના
અનુકરણથી આનંદ આપનારા ૬૩ કાલીદત્તમદાપનુત્—કાલીદત્ત કે જે
શાન્તસમૂહને અધિપતિ અસુરાચાર્ય વિપ્રવિશેષ હતો તેનો મદ-પ્રથમ
પોતે મોકલેલા કૃત્યાગણનો ભગવદ્દષ્ટિથી પરાભવ થયો સુણીને રોપવશ
થતા, 'હું પોતેજ તેમની સમીપે જઈને બાળહરિને કાણુમાં નારા કરીશ'
એવો સંકલ્પ કરી, બાળકો ન્યાં રમતા હતા તે આગ્રબાગમાં આવીને

ડયોધ્યાવાસો ચાલ્યમનોહર. ॥૧૬॥ સરયૂનિયતજ્ઞાન સી-
તારામેક્ષણોત્સુક. । પ્રદક્ષિણીકૃતાયોધ્ય. કરાત્તજપમા-
લિકઃ ॥૧૭॥ દર્શનીયોર્ધ્વતિલક પુરાણથવળાદર । યર્ણિ
વતઘરો દાન્તો ગુરુમત્ત ઉદારધી ॥૧૮॥ અધીતાસિલસ

હરિને હણવા માટે માયાપ્રયોગ વિસ્તારતા તેમણે પોતાથી દક્ષિણાથી
ભ્રમણી ભ્રમણી વિવિધ વૃક્ષમડમાં અથડાવી અથડાવીને અતિશય વ્યથિત
કરીને મરણથી તેના ગર્વને નારા કરનારા ૬૪ હૃચ્છારામામ્રજ - પોતાના
પ્રાદુર્ભાવ પછી જન્મ થએલો દોવાથી ઇચ્છારામ નામના હરિપ્રસાદપુત્રના
અમ્રજ - ન્યેષ્ઠાભાતા ૬૫ અયોધ્યાવાસ - જન્મભૂમિ હયેયામાં અસુરોપ
દ્રવતું આધિક્ય અવરોધીને ચિત્તમાં હઢેજ પામેના પિતાએ અયોધ્યામાં
આણેના દોવાથી ત્યાં નિવાસ કરી રહેલા ૬૬ ચાલ્યમનોહર - દિવ્ય બાળ
લીલાવડે સાદર નિરીક્ષક પૌર જનેના મનને પોતાવિષે હરણ કરનારા ॥૧૭॥

૬૭ સરયૂનિયતજ્ઞાન - સરયૂનદીમાં પ્રતિદિન સૂરોદય પહેલા જ જ્ઞાન
નિયમવાળા ૬૮ સીતારામેક્ષણોત્સુક - મદિરોમાં અર્ચાશ્પ સીતારામના
નિત્ય દર્શન કરવામાં ઉત્સાદવાળા ૬૯ પ્રદક્ષિણીકૃતાયોધ્ય - આખી
અયોધ્યાને પ્રદક્ષિણા કરનારા ૭૦ કરાત્તજપમાલિક - જમણા કરકમળમાં
ભગવન્નામજપાયે ટુળસીમાળાને ધારી રહેલા ॥૧૮॥

૭૧ દર્શનીયોર્ધ્વતિલક - દર્શનીય બેર્વપુંડ્ર તિલકને લક્ષાટાદિકમાં ધારી
રહેલા ૭૨ પુરાણથવળાદર - તે તે ભગવન્મદિરોમાં વેપાલોએ વચાતા
શ્રીમદ્ભાગવતાદિ પુરાણોના પ્રતિદિન એકામ્ર મનથી શ્રવણમાં અતિઆદર
વાળા ૭૩ યર્ણિવતઘર - ઉપનીતધારણ પછી વાંહિને કર્તવ્યપણે કહેલા
ત્રિકાળસંધ્યાવદન - ગુરુશુશ્રુષા બેઠાચરણાદિક વ્રત-નિયમોને ધારી રહેલા
૭૪ દાન્ત - વપની સિદ્ધિમાટે પોતાના ઇન્દ્રિયોને નિયમમાં કરનારા
૭૫ ગુરુમત્ત - ગુરુ-વેદાદિકના અચાપક પિતાના ભક્ત-ન્યાયાસમય
યથોચિત શુશ્રૂષામાં ભક્તિથી તથા ૭૬ ઉદારધી - ઉદાર-ઉદાપોદાદિ
શુભપુત્ર દોવાથી મોટી ધી-શુદ્ધિ જેમની ૭ ॥૧૯॥

ચ્છાસ્ત્રઃ સામગો નિરહકૃતિઃ । પ્રસૂપદિદ્વસાદ્વાત્મભક્તિરજ્ઞા-
નહારકઃ ॥૧૧॥ પિતૃપ્રત્તાત્મવિજ્ઞાનઃ પિતૃદિવ્યગતિપ્રદઃ ।
નિરાશસ્તીવૈરાગ્યઃ સન્ત્યક્તગૃહવાન્ધવઃ ॥૨૦॥ વર્ણિવેષો
મહાસત્ત્વઃ સ્વજનાદ્વાતનિર્ગમઃ । અંસલમ્બિતસચ્છાસ્ત્રસારો-

૭૭ અધીતાલિલસચ્છાસ્ત્રઃ-સાંગ વેદાદિક સમસ્ત સમ્પ્રદાયોને યથા-
વિધિ અન્યથન કરી એવા ૭૮ સામગઃ-સ્વયં સામવેદી હોવાથી પ્રતિહિત
સામના ગાયનમાં તત્પર. ૭૯ નિરહકૃતિ-વિદ્યાગર્વ રહિત, અર્થાત્ વિદ્યા-
વિનયે સંપન્ન ૮૦ પ્રસૂપદિદ્વસાદ્વાત્મભક્તિઃ-માતા પ્રેમવતીને સાંગ આત્મ-
ભક્તિને। પથાધ્યાયી હરિગીતા નામથી ('સ્વધર્મજ્ઞાનવૈરાગ્યયુજા ભક્તયા
સ સેવ્યતામ્ । યુક્તાકૈસ્તુ સ્વધર્મમંદેશિભિર્ભક્તિર્મહામતે । । ણાપિ કેનાપિ
વિદ્વેન નૈવેહ પ્રતિહન્યતે ॥ ' ધર્માદીનાં લક્ષણાનિ ભક્ત્યજ્ઞાનામધામ્વ !
સે ।' ઇલાદિકથી) ઉપદેશ કરનારા (સ્વધર્મ જ્ઞાન વૈરાગ્ય, આ ત્રણ
ભક્તિના અંગ કલા ૭) ૮૧ અજ્ઞાનહારકઃ-માતાને પર્વતા સ્વદિવ્ય-
સ્વરૂપવિષયક અજ્ઞાનને દિવ્યસ્વરૂપના પ્રલક્ષ દર્શનથી હરનારા ॥૧૬॥

૮૨ પિતૃપ્રત્તાત્મવિજ્ઞાનઃ-એમને। મૃત્યુ સમીપમાં આવ્યે। ૭ એવા
પિતાને ગુણુતીત સ્વસ્વરૂપના પ્રલક્ષ જ્ઞાનને પ્રકાશ કરી આપનારા.
૮૩ પિતૃદિવ્યગતિપ્રદઃ-માત તાતને શાપપ્રાપ્ત માનવદેહને। સંમન્ધ ભાગ
કરાવાપૂર્વક સ્વેષિત દિવ્ય ગતિને આપનારા ૮૪ નિરાશઃ-સ્તીધનશુખા-
દિકની આશાએ સર્વથા રહિત ૮૫ તીવૈરાગ્યઃ-તીવ્ર-રમણીયતર વિષયો-
પવબ્ધિમાં પણ ક્યાંયપણુ ન અપહાર થાય એવા વૈરાગ્યવાળા ૮૬ સન્ત્યક્ત-
ગૃહવાન્ધવઃ-રામપ્રતાપાદિસ્વળન્ધુજનોને પુછ્યા વિના પ્રાત જ્ઞાનના ગિપથી
પાછું નહિ આવવાના નિઃશયથીજ ગૃહચડી વનપ્રતિ ચાલી નીકળેવા ॥૨૦॥

૮૭ વર્ણિવેષઃ-વર્ણિનો વેષ-મુંજની મેખળા-કોપીન-ચત્રોપવીત-જટા-
દંડાદિધારણરૂપને ધારી રહેલા. ૮૮ મહાસત્ત્વઃ-મહત્-પ્રાકૃત વિપ્ર-
બાળકમાં અસંભાવિત અને વનવર્તી મહાતપસ્વિઓએ પણ બહુકાળસાધ્ય

દ્વારાત્પુસ્તકઃ ॥૨૧॥ ગણેશસ્મરણસ્તીર્ણસરયૂર્દેવ્યમોહનઃ ।

હોવાથી ગુરતર સત્ત્વ-‘એકાકી બાળની અરણ્યમા પણ લગવાનું વ્યાધિ સર્પાદિકથી રક્ષા કરે છે’ એવો નિશ્ચય જેમનો છે અથવા મહત્ સત્ત્વ ધૈર્ય જેમનું છે, એટલે ‘ગંડન વનમા વિચરતા બાળ એવા પણ મને તેમા રહેવા વ્યાધિવ્યાધાદિ શું કરનાર છે ? એવા મહાધૈર્યવાળા મારેજ દુર્ગમ વનાદિ ક્રમા પણ નિર્ભયપણે ગમન કરનારા અથવા મોક્ષમૂળ મહાસત્ત્વગુણના પ્રવર્તક હોવાથી મહાસત્ત્વ કલા છે ‘મહાન્ પ્રભુર્વે પુરુષ’ સર્વસંપ્રદાય પ્રવર્તક’ એવી કૃતિ છે ‘સર્પેન મુત્યત્તેજન્તુ સર્પ નારાયણાત્મકમ્’ એવી સ્મૃતિ છે ૮૯ સ્વજનાજ્ઞાતનિર્ગમ-સમપ્રતાપાદિ સ્વશૃદ્ધવાસી એવા પણ બન્ધુ જનોએ નથી બંધુ શૃદ્ધયથી બદાર નીકળવું જેમનું ૯૦ અંસલક્ષિત સપ્તઞ્ચસારોદ્ધારાત્પુસ્તક-ખલા ઉપર વસખટથી બાધીને લટકવું ધારું છું સમ્પ્રાપ્તોના સારોદ્ધારત્વ આત્મ (સૂક્ષ્મ મત્તજોમા સૂક્ષ્મ અક્ષરોથી લખેલું હોવાથી લખું) પુસ્તક (ગાઠકો) જેમણે સમ્પ્રાપ્તોતો આર્થ આસ્તિક અથો બાળવા તેનો સાર તો-શ્રીમદ્ભાગવતના દશમ પૃથમસ્કંધ, ૨૬૬ પુરાણમા રહેલું શ્રીવાસુદેવમાહાત્મ્ય, મહાભારતમા રહેલી શ્રીભગવદ્ગીતા વિદુરનીતિ અને વિષ્ણુસહસ્રનામસ્તોત્ર આ ત્રણ અથો, ધર્મરાત્રોમા રહેલી થાણવલ્કયસ્મૃતિ, આ સાત અથો સમજવા તેનો ઉદ્ધારતો તે તે અથયથી પૃથક્પૃથક્ કરીને એકત્ર લખવું તે બાળવો ॥૨૧॥

૯૧ ગણેશસ્મરણ-સ્વગમનમા નિવિધિતા સિધ્ધિયે ‘ત્રિમેશ વિગ્રહવચ્ચ જ્ઞાનનામધેય’ ઇલાદિ આઠ શ્લોકોવાડે નરનાટ્યાનુકરણથી ગણપતિની સ્તુતિ કરનારા ૯૨ તીર્ણસરયુ-મહાનદી સરયુને પોતાના કુળબળથી જ સાડા ત્રણ પહોરે પાર ઉતરી ગએલા ૯૩ દૈત્યમોહન-દૈત્ય કે જે સ્વમારણ માટે આવેતો, પ્રથમ પોતાના પ્રતાપબળથી હણાએના અસુરમધ્યેથી બાકી રહેલો અસુર તેને મોહન-સરયૂતરણમા કરચણાદિકના અચાળનથી અચેતન સ્વમૂર્તિના દર્શન દેતા આ તો મરી ગયા એમ જાત કરનારા ૯૪ વનવાસ રવિ-વનવાસમાજ (પણ આમ્ય સુખમા નહિ) રચિવાળા ૯૫ શ્રાદ્ધ-

વનવાસરુચિઃ શ્રાદ્ધો વિપ્રેન્દ્રો નૈષ્ઠિકાગ્રણીઃ ॥૨૨॥ હિમાદ્રિ-
સાનુચરણો નિર્મયો મીતમૈરવઃ । નિઃશઙ્કસંસ્થો હનુમદ્દત્ત-
સ્વાદુફલાશનઃ ॥૨૩॥ પુલહાશ્રમવાસોઽર્કપ્રીણનોઽર્કસમી-

શ્રદ્ધા-પ્રેમાચરણરૂપ શ્રવેદાદિવાક્યમા સત્યપણાના નિશ્ચયથી વિશ્વાસ
વર્તે છે માટે શ્રાદ્ધ કહ્યા છે અથવા શ્રદ્ધાથીજ એક પ્રાપ્ય. માટેજ શ્રદ્ધાળુ
હનુમાનજીએ અયોધ્યામાં દર્શનાયે રોધતા ન્યારે નહિ મળ્યા ત્યારે ધ્યાનથી
વનચર જાણીને ત્યાં જોમનાં દર્શન કર્યાં છે એવા ૧૬ વિપ્રેન્દ્રઃ-વિપ્રોમાં
ધન્વ-શ્રેષ્ઠ હોવાથી વિપ્રેન્દ્ર કહ્યા છે માટેજ આપત્કાળમા આપહર્ષને
અનુસારે પણ સ્વધર્મનો નહિ ત્યાગપૂર્વક તેનું સસીવન કરનારા ૧૭ નૈષ્ઠિ-
કાગ્રણી.-નિષ્ઠા-દેહપાતપર્યંત સ્વઅક્ષયર્થવતને વૈરાગ્યબળથી પાળે તે
નૈષ્ઠિક કહેવાય, તેમા અગ્રણી-મુખ્ય માટેજ ભરતાખ્યાનના પાઠાદિકથી
અસંગમતિ પ્રાપ્ત થએલી હોવાથી પુલહાશ્રમમા જઈને તપશ્ચરણમાં
બહુ ઉત્સાહવાળા ॥૨૨॥

૧૮ હિમાદ્રિસાનુચરણઃ-સ્થામ દિમાલયના શિખરોમાં વિચરતા
૧૯ નિર્મય.-વિકટ વનમાં વ્યાધ્ર વ્યાજ વિગેરેનું દર્શન થાય તો પણ
તેને સન્મુખ જવામાં ભયલેશે રહિત ૧૦૦ મીતમૈરવ-મહાવનવાસી
ભૂતરાજ ભૈરવ જેનાયથી ભય પામી ગયો હતો ૧૦૧ નિ શઙ્કસંસ્થ-
ભૂત ભૈરવાદિકૃત સ્વમારણી શંકાએ રહિત સ્થિતિ જોમની ૭
૧૦૨ હનુમદ્દત્તસ્વાદુફલાશન.-મહાવનમા સ્વદર્શનાયે આવેલા માર્ગિતિએ
પોતાને ચાર કોરા ઉપવાસો થયા જાણી, જલદી લાવીને અતિપ્રેમથી
પોતાને અર્પેલાં સ્વાદુ ફળને તેમની પ્રીતિમાટે જમનારા ॥૨૩॥

૧૦૩ પુલહાશ્રમવાસ.-દિમગિરિમાં વિચરતા માર્ગની વિરમૃતિ થતાં
આવેલી નદીમા પ્રતિપૂર જવામા શક્ય આવતાં મૂર્તિમાન દિમાલયે માર્ગ
ખતાવતાં જેન દિમાલયના પાર્શ્વભાગમાં વર્તતા પુલહાશ્રમને પામીને તપ
ધર્મયે કેટલોક કાળ ત્યાં કર્યો છે નિવાસ જોમણે ૧૦૪ અર્કપ્રીણનઃ-સૂર્યને
ગાયત્રીજપોપસ્થાનવડે પ્રસન્ન કરનારા ૧૦૫ અર્કસમીક્ષણઃ-સૂર્યનારા-

ક્ષણ. । ઊર્ધ્વદોરેકપાદસ્યો વિસ્થાપિતતપોધન. ॥૨૪॥ કૃશો
મહાતપાઃ શુદ્ધો ભક્તિધર્મનિવેવિતઃ । ગોપાલયોગિસમ્પ્રાપ્ત-

યજ્ઞનેજ એકાગ્ર દૃષ્ટિથી નિરીક્ષણ કરતા ૧૦૬ ઊર્ધ્વદો - સૂર્યોપસ્થાન
સમયે બાહુને ઊર્ધ્વ-દશાકાર કરી રહેલા ૧૦૭ કૃકપાદસ્ય - તે સમયે
એક પાદથી સ્થિર ઉભા રહેલા ૧૦૮ વિસ્થાપિતતપોધન - તીવ્ર તપશ્ચર્યાએ
કરીને ત્યાના તપસ્વી જનોને 'આ સનત્કુમાર દુરો કે શું ? કે કાતિકસ્વામી
દુરો કે શું ?' એવી શકા ઉપજાવનારા અથવા અમાનુષ્ય તપશ્ચર્યાથી સતુષ્ટ
થઈ સાક્ષાત્ સ્વસમીપે આવેલા સૂર્યદેવે કહેલા પોતાના પરમેશ્વરપણાના
શ્રવણથી અને સૂર્યે આપેલા વરના શ્રવણથી પુલહાશ્વમવાસી તપસ્વી મુનિ
એને અતિશય વિસ્મય પમાડતા ॥૨૪॥

૧૦૯ કૃશ - તીવ્ર તપશ્ચર્યાને લીધે રૂધિર ખાસ શુકાઈ ગયેલું હોવાથી
ઉઘાડી સ્પષ્ટ દેખાતી નાકીએથી બાહ્ય શરીરવાળા ૧૧૦ મહાતપા -
મહત્-કળિકાળમા દુષ્કર પચ્ચાગ્નિતાપાદિ તપને આચરનારા અથવા મહત્
તપ-જ્ઞાન જેમનું છે એવા, 'વસ્ય જ્ઞાનમયસ્ય' એવી શ્રુતિ છે ૧૧૧ શુદ્ધ -
યથાવિધિ શૌચાચરણથી અને સમસ્ત જનહિતચિંતનથી બાહ્ય આકર્ષતર
શુદ્ધિએ સુપત્ર અથવા સ્વયમ્ભૂત ઉપકારોમા ચત્કિચિત્ પણ પ્રત્યુપકારની
અપેક્ષા નહિ રાખનારા હોવાથી શુદ્ધ કલા છે અથવા પ્રાકૃત સત્વાદિ
શુભવિકારોએ સર્વથા રહિત હોવાથી શુદ્ધ કલા છે 'શુદ્ધમપાપવિદ્મ્'
એવી શ્રુતિ છે 'સર્વાદયો ન સન્તીશે યત્ર ચ પ્રાકૃતા ગુણા । ॥ શુદ્ધ
સર્વશુદ્ધેમ્ય પુમાનાય પ્રસીદમ્' 'પર પરાણા સકલા ન યત્ર હેશાદય
સન્નિત પરાવરેશે' એવી સ્મૃતિ છે ૧૧૨ ભક્તિધર્મનિવેવિત - એક પગે
ઉભા રહી સૂર્યોપસ્થાનસમયે અતિકૃશારીર તેમની ભૂપાતશકાને લીધે દિવ્ય
દેહ સન્નિધર્મે દક્ષિણ વાગ ભાગમા સ્થિતિથી અવલગન આપ્યું હોય એમ

૧ આ શ્રીહરિનું નામ તેમની પ્રવ્રત્યા પછી તેમના બહુઓએ વિલાપ કર્યા
યકી અનન્ય બહુ વનવિચિત્ કરતાં આર્ગમા આવેલા શુદ્ધોવપતનમાં મહાસ્ત
નામના રાજાને અને તેની ત્રૈયા નામની લગિનીને સ્વસ્વરૂપનું જ્ઞાનપ્રદાનપ તેમના
ચરિત્રયકી અનન્ય ચરિત્રયકી યથેહ સમર્થનું

સાક્ષયોગોઽતિઘેર્યવાન્ ॥૨૫॥ યોગક્રિયાપટુઃ કર્તા કૃતહો
ભૂરિતીર્થકૃત્ । બ્રહ્માત્મસંસ્થિતિઃ શાન્તઃ સિદ્ધવલ્લભપૂજિતઃ

ભાવના કરાતા. ૧૧૩ ગોપાલયોગિસમ્પ્રાપ્તસાક્ષયોગઃ—મહાભવનમાં વસતા
ગોપાલયોગી નામના સિદ્ધયોગી કોઈ બ્રહ્મચારીયજી સારી રીતે યમનિયમાદિ
અષ્ટાંગે સદ્વિત યોગ—સમાધિસિદ્ધિને પામેલા. ૧૧૪ અતિઘેર્યવાન્—દીર્ઘકાળ
યોગાભ્યાસમાં પણ આકુળતાએ રહિત હોવાથી અતિ ઘેર્યશાળી ॥૨૫॥

૧૧૫ યોગક્રિયાપટુઃ—ચિત્તવૃત્તિનિરોધરૂપ યોગના અનુશાનમાં અતિ-
પ્રવીણ, માસસાધ્ય ક્રિયાને એક દિવસેજ સિદ્ધ કરવામાં નિપુણ. ૧૧૬
કર્તા—સ્વતંત્રપણે સર્વને કરનારા. અથવા પ્રતિદિન યોગાભ્યાસને યથોક્ત-
સ્થાનમાં કરનારા. ૧૧૭ કૃતજ્ઞઃ—પરકૃત ઉપકારને જાણનારા, ઉપકારલેશને
પણ બહુ માનનારા. તે કહ્યું છે—‘ન સ્મરત્યપકારાણાં શતમપ્યારામવત્તયા ।
કથાશ્ચિદુપકારેણ કૃતૈર્નકેન તુલ્યતિ ॥’ ઇતિ. પોતે કાગવાને પણ કહ્યું છે કે—
‘નોવિન્દેતિ યદાકન્દશ્કૃણ્ણા માં કૂરવાસિનમ્ । જ્ઞાનં પ્રવૃદ્ધમિવ ને
હૃદયાદ્વાપસર્પતિ ॥’ ઇતિ. અથવા કદાપિ સ્વકૃત આશ્રિતપ્રાર્થનાલંગને
અવસર પ્રાપ્ત થતાં તેના અપેક્ષિતના પૂરણમાટે સાનુતાપ જાણે છે માટે કૃતજ્ઞ
કહ્યા છે. તે પોતેજ કહ્યું છે કે—‘શિરસા યાચતસ્સય ન કૃતં વચનં મયા’
ઇતિ. આથી પરકૃત ઉપકારનું અવિસ્મરણ સ્વભાવપણું કહ્યું. માટેજ ગુરુ
ગોપાલયોગિકૃત શુદ્ધ યોગોપદેશાદિ ઉપકારને સ્વયં જાણીને બ્યાપ્રોના
ભયને લીધે તેમના આશ્રમમાં આવેલા ગવાદિ પશુઓના પરિરક્ષણથી અને
તેમને બ્રહ્મધામમાં સ્વસેવાના આનંદપ્રદાનથી પ્રત્યુપકાર કરનારા હોવાથી
‘આ કર્મા કૃતને જાણનારા છે’ એમ આપણુઆદિકે જાણેલા. ૧૧૮ ભૂરિતીર્થ-
કૃત્—જાણી તીર્થોની યાત્રા કરનારા. ૧૧૯ બ્રહ્માત્મસંસ્થિતિઃ—બ્રહ્મરૂપ સ્વસ્વ-
રૂપમાંજ સમ્યક્ સ્થિતિવાળા, સ્વયં પરબ્રહ્મ પરમાત્મા છે તો પણ નર-
નાટ્યને કરતાં બ્રહ્મભાવને પામ્યા હોય ને શું ? એમ વર્તતા ૧૨૦ શાન્તઃ—
અવિકૃત મનવાળા. ૧૨૧ સિદ્ધવલ્લભપૂજિતઃ—સિદ્ધવર્ણના નામના, વંગ-
દેશવર્તી શીરપુરના રાજાએ પોતાના સ્થાનમાં રાખેલા અનેક સિદ્ધોની

॥૨૬॥ ગોપાલરક્ષકઃ સિદ્ધદર્પદ્વા માન્વિકાર્ચિતઃ । તૈલદ્રવિ-

શીતવર્ષાદિ નદિ સદૃશ યવાથી પલાયનપરતા બેધને તેમને અનાદર કરવા-
પૂર્વક 'શીતોપ્પાદિન્દ્રસહિષ્ણુ આત્મનિષ્ઠ આ એકજ સાચા સિદ્ધ છે'
એવી શુદ્ધિથી સાદર સમર્ચન કરેલા ॥૨૬॥

૧૨૨ ગોપાલરક્ષકઃ-ગોપાળદાસ સાધુ કે જે પોતાને સેવક હતો તેને
મત્સરી સાક્ષાદિ માંત્રિકાએ સમગ્ર આધ્યુષિથી વિકલચિત્ત કરી દેતાં
પોતાની દષ્ટિમાત્રથીજ પૂર્વ અવસ્થાને પમાડવારૂપ રક્ષાને કરનારા. ૧૨૩
સિદ્ધદર્પદ્વા-સિદ્ધાભિમાનિઓના 'અમારે સદૃશ કોઈ પણ નથી' આવા
ગર્વને તેમના પલાયનથી નાશ કરનારા. ૧૨૪ માન્વિકાર્ચિતઃ-શુદ્ધ કાલી
ભેરવાદિ મંત્રોને બાજુનારા સિદ્ધોએ પ્રતાપાતિશયના દર્શનથી સ્વાભિમાન
ભાગ કરીને પ્રેમથી પૂજા કરેલા. ૧૨૫ તૈલિદ્રવિપ્રદોષઃ-તૈલિદ્રદેશયથી
આવેલો વેદાદિશાસ્ત્રકા દરિદ્રવિપ્રતો દોષ જે તત્કાલ તેના અંગમાં રચામતાના
હેતુસૂત્ર હુષ્પ્રતિગદ્યના પાપ તેને દયાથી શ્રીકૃષ્ણમંત્રોપદેશમાત્રથી તત્કાલ
ગૌર રૂપના પ્રાપ્ત્યથી નિવારણ કરનારા ૧૨૬ કૃત્યામીપણદર્શનઃ-સાક્ષાદિ
માંત્રિકાએ પોતાના હૃદય માટે મોકલેલા કૃત્યા વીર વિગેરેને ત્રાસ કરનાર જે
દર્શન-દષ્ટિપાત જેમનું ॥૨૭॥

૧૨૭ વિવૈકમાનહઃ-પુનઃ પુનઃ સુરાપાન કરનારાઓમાં મુખ્ય હોવાથી
પિબૈક નામથી પ્રસિદ્ધ કોઈ બ્રહ્મબન્ધુના બહુ દેવતાવરીકરણ મંત્રા-
ભિષ્પણના અભિમાનને તેણે મારવા મોકલેલા દેવતાઓના અકિચિત્કર-
તાથી નાશ કરનારા ૧૨૮ કાલમૈરગ્રાસદેશનઃ-કાલભેરવ કે જેને
પિબૈક મહામાંસથી સમર્ચન કરીને પોતાના મારણ માટે મોકલેલો હતો
તેને અતિશય ત્રાસ કરનાર છે દર્શન જેમનું, પોતાના દર્શનમાત્રથી એને
પલાયન કરાવનારા. ૧૨૯ જૈમલાયપુરાવાસઃ-જગત્રાયપુરમાં વર્તતા હિન્દ-

૧ શ્રીહરિનું આ નામતો નવલખા નામના ત્રિદિવરમાં બહુકાળથી પોતાની પ્રાપ્તિ
માટે તપ કરતા નવલાખ સિદ્ધોને નિબંધરૂપના દર્શનરૂપ તપ રૂપ આપીને, ત્યાંથી
વહવાઈને પામીને જંગાસાગરરૂગમમાં આન કરી કપિવલગવતૃત સ્વસેવાના
સ્વીકારરૂપ તેમના ચરિત્રથી અનંતર ચરિત્રથી યજેલું બાજું.

પ્રદોષઃ કૃત્યામીપણદર્શન. ॥૨૭॥ પિવૈકમાનહા કાલમૈર-
વનાસદેક્ષણઃ । જગન્નાથપુરાવાસ આસુરાવેશહૃદિભુઃ ॥૨૮॥
ધાર્મિકોઽસુરગુર્વોઘોચ્છેદહેતુરવિક્રિયઃ । સત્રધર્માર્ચિતઃ
કાન્તઃ સ્વપ્રતાપક્ષિતાસુરઃ ॥૨૯॥ નાનાતીર્થકૃતાવાસઃ પ્રાવૃ-

ણ્ન સરોવરના તટમા દસ માસપર્યંત નિવાસ કરી રહેલા ૧૩૦ આસુરા-
વેશહૃત્-જગન્નાથપુરમા આવેલા હાલરોહાલર અસુરસંઘમા જેઓ પ્રથમ
દેવી જીવે હોવા છતાં પણ અસુરસગને લીધે અસુરભાવને પામ્યા હતા
તેમનાજ તે આસુરભાવને સ્વપ્રતાપાતિશયદર્શનવડે હરનારા ૧૩૧ વિષુ -
જેશ્વરેવાત્ બાસે છે માટે વિષુ કહ્યા છે અર્થાત્ અસુરસગને લીધે આસુર
ભાવને પામેલા કેટલાએક દેવી જીવેને 'આ પરમેશ્વર છે' એવા પોતાને
નિશ્ચય કરાવનારા અથવા દેશભાગવસ્તુપરિચ્છેદે રહિત હોવાથી વિષુ
કહ્યા છે 'નિત્ય વિષુ સર્વગત સુસુક્ષ્મમ્' એવી મુતિ છે ॥૨૮॥

૧૩૨ ધાર્મિક -ભાગવત ધર્મને સ્વયં આચરે છે અને અન્ય સ્વાશ્રિતોને
ઉપદેશે છે માટે ધાર્મિક કહ્યા છે અથવા ધર્મના પુત્ર હોવાથી ધાર્મિક
કહ્યા છે અર્થાત્ 'ધર્મપુત્ર આ સાક્ષાત્ નારાયણ છે' એવું મનાક પુરવાસી
જનોને જ્ઞાન આપનારા ૧૩૩ અસુરગુર્વોઘોચ્છેદહેતુ -અસુર-મનુષ્યાદિ
પણ મધમાસમહાપ્રાદિ અસુરકર્મને કરનારા જે ગુરુઓ-હોદ્દોને હાવ્યા
માટે શૈવ વૈષ્ણવક્ષિગના ધારણથી પરોપદેશાદિપ ગુરુધર્મને ધારી રહેલા,
સ્વામિસાધુમહાપુરુષાદિ નામવાળા હતા તે પ્રચ્છન્ન પાપો રાક્ષધારીઓના
સમૂહોના ઉચ્છેદમા-અતિ ક્રોધ મત્સરવડે પરસ્પર મહાપ્રુદ્ધથી વિનાશનમા
હેતુભૂત ૧૩૪ અવિક્રિય -અસુરરૂપ અનેક અસહ્ય ઉપદ્રવથી પણ આત્મ
નિષાળનને લીધે નિર્વિકારપણે રહેતા ૧૩૫ સત્રધર્માર્ચિત-માનસપુર
વાસી સત્રધર્મ ચાલએ મહાપુરુષપ્રુદ્ધથી સ્વસ્થાનમા નિવાસનપૂર્વક પ્રીતિથી
પૂજેલા ૧૩૬ કાન્ત -સ્વયં સૌન્દર્ય સૌક્યમાર્થ લાવણ્યાદિ મુલોત્તરે પ્રેક્ષક
પૌર જનોના મનને આત્યંત હરનારા હોવાથી કાન્ત કહ્યા છે ૧૩૭ સ્વપ્રતાપ-
ક્ષિતાસુર -પોતાના પ્રતાપબળથી નૃપદ્વારા અસુરો કે જે શત્રુએ પોતા

હધ્રાવકાશકૃત્ । ગ્રીષ્મસાધિતપજ્વાગ્નિ શિશિરામ્બુસ્થિતિ-
શુચિ ॥૩૦॥ નિર્માનો નિર્મમોઽસ્ત્રેહો નિષ્કામો નિર્જિતેન્દ્રિય ।

ઉપર વાદવાર પથ્થર ફેંનારા, પોતાના હનન માટે રાત્રીને ઉગામી રહેલા,
વેધુવ વેધધારી અનુષ્ઠાકાર હતા તેને । ક્ષય ધમાડનારા ॥૨૮॥

૧૩૮ નાનાતીર્થકૃતાવાસ - નાનાવિધતીર્થો પોતાની તપશ્ચર્યાને ઉચિત,
દક્ષિણદેશપ્રસિદ્ધ, વેંકટાદિ શિવકાચી વિષ્ણુકાચી શ્રીરંગ સેતુબદ્ધ સુદર
રાજ આદિક પુણ્યક્ષેત્રોમા વિગ્ન વૃક્ષવળાદિકમા કચો છે નિવાસ જેમણે
અર્થાત્ પુણ્યક્ષેત્રોમા બહુધા અસુરલુચના પ્રસારથી અધર્મપ્રવૃત્તિ દેખાતી
હોવાથી તેના વિનાશ માટેજ તપશ્ચર્યામિપથી ત્યા ત્યા ક્યાક બે ત્રણ
દિવસો તો ક્યાક પાંચ છ દિવસો તો ક્યાક પક્ષ તો ક્યાક માસ તો ક્યાક
બે માસ નિવાસ કરી રહેતા ૧૩૯ પ્રાનૃદધ્રાવકાશકૃત્-પ્રકૃદ વર્ષાકાળમા
અધ્રાવકાશમત જે જે વનમા વૃક્ષનો પાલુ આશ્રય છોડી દઇને આહનિરા
વૃદ્ધિવાનના સહનરૂપ છે તેને કરનારા ૧૪૦ ગ્રીષ્મસાધિતપજ્વાગ્નિ-
ગ્રીષ્મકાળમા સગવડમથને આડળીને અપરાદ્ધસુધી, ઉપર સૂર્ય પાંચમા
જેમા છે એવા ચાર દિશામા ચાર અગ્નિને સેવનારા ૧૪૧ શિશિરામ્બુ
સ્થિતિ - શીત કાળમા ઠંડપર્યંત જળમા વસનારા ૧૪૨ શુચિ - સ્વત
સિદ્ધ મહાદેવસિમાન્ હોવાથી શુચિ કહ્યા છે અથવા કામ વાણી મનથી
અવિદિત ક્રિયાએ રહિત શુદ્ધ હોવાથી શુચિ કહ્યા છે અથવા પ્રેક્ષક
જનમાનને શુચિ-પાવન કરનારા હોવાથી શુચિ કહ્યા છે ॥૩૦॥

૧૪૩ નિર્માન - દેહાભિમાને રહિત ભક્તોવિષે માને વર્ણવે અથવા પર
દૃવ સ્વચ્છમાનેઽગ્નિ રહિત ૧૪૪ નિમમ - દેહ દૈદિક મમતાએ વર્ણવે
૧૪૫ અસ્ત્રેહ - ભગવાન્ ભાગવતયજી ઈતર વસ્તુઓમા શ્રેયે વર્ણવે. ૧૪૬
નિષ્કામ - ભગવતપ્રસન્નતા મધી અન્ય અભિનાપાએ રહિત ૧૪૭ નિર્જિ
તેન્દ્રિય - ચક્ષુરાદિ ઇન્દ્રિયોને સંન્યા છૂટી રહેલા માટે / ઇન્દ્રિયપારત્યયને
લીધે મથેઽગ્નિરહે વર્ણવે ૧૪૮ નિતનિત્ર - નિદ્રા નામની તથોત્થિતિને છૂટી
રહેલા, માટેજ ધ્યાનજપાદિ કાળમા નિદ્રાપારવશ્યે વર્ણવે ૧૪૯ તિત

જિતનિદ્રો જિતક્રોધો નિર્મદો નિઃસ્પૃહોઽચલઃ ॥૩૧॥ કૃચ્છ્ર-
વ્રતી સત્યવાદી ક્ષમી ધમનિસન્તતઃ । જિતવ્યવસ્થો મેઘાવી
દમ્ભહીનસ્તપોધનઃ ॥૩૨॥ ઉપવીતી વલ્કવાસાસ્તરમૂલનિકે-
તનઃ । અહિંસવૃત્તિસ્તેજસ્વી નિર્નિમેષવિલોચનઃ ॥૩૩॥ ધનુર્મુ-

ક્રોધ - ક્રોધ કે જે પરકૃત સ્વેચ્છાપાતથી ઉપજતી, આકોરાતાડનાદિકમા
હેતુભૂત મનસ્તાપરૂપા તમોવૃત્તિ છે તેને છતી રહેવા ૧૫૦ નિર્મવ - વિદ્યા
ધનાભિજનાદિકના મદે રહિત ૧૫૧ નિ સ્પૃહ - અવાપ્તસમસ્તકામ હોવાથી
એવ્યવસ્તુઓના આદરે રહિત ૧૫૨ અચલ - આપકાળમા પણ સ્વધર્મ
દિકથકી નહિ ચવાયમાન યનારા હોવાથી અથવા અનુરોધે અબેદ
હોવાથી અચળ હવા છે ॥૩૧॥

૧૫૩ કૃચ્છ્રવ્રતી - કૃચ્છ્રસહિત આદ્રાચણ પારાકાદિ વ્રતોને આચરનારા
૧૫૪ સત્યવાદી - સ્વપરદ્રોહવર્જિત સત્યવચનવલ્લશીન ૧૫૫ ક્ષમી - પર
પરાધસહનશ્ચ ક્ષમાશીલ ૧૫૬ ધમનિસન્તત - અતિક્રુશતાને લીધે ઉપાડી
દેખાતી નાડીઓથી વ્યાપ્ત વધુવાળા ૧૫૭ જિતવ્યવસ્થ - ભયત્ સ્વપ્ર
સુધુષ્ઠિ નામની ત્રણ અવસ્થાઓને છતીને સર્વદા તુરિય પદસહિત સ્વાત્મા
માજ સ્થિતિવાળા ૧૫૮ મેઘાવી - નિ સીમ નિત્ય સદૃશ સાર્વજન્યશુ
ભુદિશાળી ૧૫૯ દમ્ભહીન - દબે રહિત, અર્થાત્ નિષ્કપટ વર્તનવાળા ૧૬૦
તપોધન - તપઃ ધન - ધનવત્ સર્વદા પ્રયત્નથી રક્ષણીય વસ્તુ જેમને છે ॥૩૨॥

૧૬૧ ઉપવીતી - બ્રહ્મચારી હોવાથી એક ઉપવીતને ધારી રહેવા ૧૬૨
વલ્કવાસા - વાળ વસ્ત્રને ધારી રહેલા ૧૬૩ તરુમૂલનિકેતન - જે કોઈ
વૃક્ષના મૂળનેજ નિવાસસ્થાનપણે સ્વીકારનારા ૧૬૪ અહિંસવૃત્તિ - કોઈપણ
પ્રાણિની જેમા અલ્પ હિંસા - પીડા નથી એવી વૃત્તિ - વર્તન કે આહારને
રાખનારા ૧૬૫ તેજસ્વી - પ્રજાવાતિશયરાળી અથવા અધર્મોચ્છેદપરા
ક્રમશાળી અથવા તામસોના પણ અનાદિ અવિદ્યા નામના તમને નારા
હરનાર અતિશય તેજ જેમનું છે એવા ૧૬૬ નિર્નિમેષવિલોચન - એવો
જેમે વર્જિત વિશેષનવાળા હોવાથી સર્વદા સ્થિર દષ્ટિવાળા ॥૩૩॥

કેપુગમનો બ્રહ્મદર્શી મહામતિ । અયાચિતાહુતાહારો નિર્દુન્દ્વો
નિષ્પરિગ્રહઃ ॥૩૪॥ વાચ્યાહારો જલાહારો મિતાહારોઽક્ષતા-
ન્નકઃ । જ્ઞાની જ્ઞ્યાની જિતસ્વાદઃ પ્રત્યાહારહઠોઽસ્યયઃ ॥૩૫॥
પાવનસ્તર્થિકગુરુર્ધર્ષિરાજો દયાકરઃ । જટી કૌપીનવસનઃ

૧૬૭ ધનુમંતેપુગમન - ધનુષયટી બળવાને કેડે ના બાણની ગતિ જેવી
હતાવળી થયેલું ગતિ જેમની છે ૧૬૮ મહાદર્શી-બ્રહ્મ-સ્વાત્મસ્વરૂપનેજ
જેવાના શીવવાળા, એટલે નિવિકલ્પ સમાધિ સિદ્ધિને પામ્યા હોય એમ
વર્તતા ૧૬૯ મહામતિ - મહત્વી-સર્વોપરિ વર્તતી સકલાર્થપ્રવીણ પ્રજા
જેમની છે અથવા મહા મતિ-જ્ઞાનસ્વરૂપ જેમનું છે ૧૭૦ અયા-
ચિતાહુતાહાર - યાચના વિના મળેલા કે ભિદ્ધાથી મળેલા આહારને કરનારા
એટલે ક્યારેક અયાચિતાહારી તો ક્યારેક વલ્લિધર્મપાલનાથ બૈશાહારી
અથવા યાચના વિનાજ કોઈએ આણીને અન્નાદિ આપ્યું હોય તો તેનેજ
જમનારા, અન્યથા તો ઉપવાસ કરનારા ૧૭૧ નિર્દુન્દ્વ - આત્મનિષ્ઠ
હોવાથી રાગદ્વેષાદિ દ્વંદ્વધર્મથી કદાપિ નહિ પરામર્શ પામેલા ૧૭૨ નિષ્પરિ-
ગ્રહ - ભોવ્ય પદાર્થના પરિમલે પરિવર્તિત ॥૩૪॥

૧૭૩ વાચ્યાહાર - ક્યારેક વાણુમાત્રના આહારથી વર્તતા ૧૭૪ જલા
હાર - ક્યારેક જળમાત્રના આહારથી વર્તતા ૧૭૫ મિતાહાર - ક્યારેક
અલ્પ આહારથી વર્તતા ૧૭૬ અક્ષતાન્નક - જેમના અગોને રાસાદિકથી
ક્ષતિ થઈ નથી એવા ૧૭૭ જ્ઞાની-સર્વાત્મના સ્વસ્વરૂપનું યથાર્થ જ્ઞાન
જેમને નિત્ય છે માટેજ દેશકાળ સમાહિની વિષમતામા પણ જેમની આત્મ
સ્થિતિ હપ્તાતી નથી ૧૭૮ જ્ઞ્યાની-જ્ઞાનનિષ્ઠ મહાયોગિની પેઠે સ્વયં વર્તતા
૧૭૯ જિતસ્વાદ - મધુરાદિ રસાસક્તિને છટી રહેલા માટેજ દેહરક્ષણાર્થે
ઓષધવત્ યથાવબ્ધ અન્નફલાદિકનો ઉપયોગ કરનારા ૧૮૦ પ્રત્યાહારહઠ -
ઇન્દ્રિયોના પ્રત્યાહારમા હઠ દંઢ આગ્રહ જેમનો છે ૧૮૧ અસ્યય - છતેન્દ્રિય
પણુ આદિક અસાધારણ ધર્મસંપત્તિને લીધે ઉપજતા ગર્વ રહિત ॥૩૫॥

શાલગ્રામતૃપાહરઃ ॥૩૬॥ શિવાસસક્તરક્ષોમ્યો નિઃસક્નોઽ-

૧૮૨ પાવનઃ-પોતાના દર્શનાદિ સંબન્ધમાત્રથીજ વનવાસી મૃગ પક્ષી ચોર જનોને પણ પવિત્ર કરનાર હોવાથી પાવન કલા છે, ‘પવિત્રાણાં પવિત્રં યો મદ્ગલાનાં ચ મદ્ગલમ્’ એવી સ્મૃતિ છે. ૧૮૩ તૈર્થિકગુહઃ-તૈર્થવિધિ પાલનપૂર્વક નાનાતૈર્થયાત્રાને કરનારા ધાર્મિક પુરુષોના પણ શુર-તેમણે પણ સ્વત શિક્ષણીય સદાચારને પાળનારા અથવા તૈર્થિક-ભગવદ્ભક્તિએ રહિત કેવળ તૈર્થયાત્રાને કરતા શુષ્કધર્મસ્થ પુરુષોના શુર-ભક્તિસહિત ધર્મના ઉપદેશ. ૧૮૪ ઘર્ણિરાજઃ-અરણ્યમાં પણ નૈદ્ધિક બ્રહ્મચારિઓના ધર્મોના પાલનમાં સમર્થ હોવાથી ઘર્ણિરાજ કલા છે. ૧૮૫ દ્વયાકરઃ-અરણ્ય-વાસી તપસ્વિઓના રાત્રીભૂત કોપનો ભાગપૂર્વક પ્રાકૃત જનોમાં અનુકંપાના આકર-ખાણુરૂપ. ૧૮૬ જટ્ટી-અદ્ય જટાને ધારી રહેલા. ૧૮૭ કૌપીન-વસનઃ-કેવળ કૌપીનવસ્ત્રને ધારી રહેલા (એ રીતે સ્વયં આચરણથી અરણ્યવાસી તપસ્વિજનોને સમુચિત સહ્ધર્મનિહાના શિક્ષણાર્થે અને અધર્મ નાશપૂર્વક સહ્ધર્મસ્થાપનાર્થે ધૃત્વીઉપર પુણદાશ્રમાદિ તૈર્થયાત્રાના ત્રિમયી પર્યટતા ધર્મનંદન શ્રીહરિનાં ‘નાનાતૈર્થિક્તાવાસ’ અને આરબીને ‘કૌપીનવસન’ આ પર્યટ પયાસ નામો બાણવા, ફરી પણ તેવા ‘અક્ષોમ્યાઃ’ ઈલાદિ ‘યોગીન્દ્રદુશ્ચારાચારઃ’ ઈત્યત છત્રીશ નામો કહેશે એવા યજ્ઞ.સુદરશ જે સ્ત્રેત્રયથી ભૂતપુરીપ્રતિ પધારતા શ્રીહરિના તત્ત્વધ્વવર્તિ ચરિત્રવિરોધને કહેવા માટે બે નામોને કહે છે-) ૧૮૮ શાલગ્રામતૃપાહરઃ-પોતાને પ્રતિદિન પૂજ્ય શાળગ્રામની સેતુબંધયથી ભૂતપુરી જવાના માર્ગમાં આવેલા મહાવનમાં પાંચ દિવસના ઉપવાસથી ઉપજેલી અતિ તૃપાને સ્વય કુવાયકી કાઢી આણેલા ચાર કમંડળાપરિમિત જળવડે ટાળનારા ॥૩૬॥

૧૮૯ શિવાસસક્ત-શાળગ્રામ ચાર કમંડળ પરિમિત જળપાન કરી

(૧ આ તો તેમના દર્શનાર્થે મહાઅરણ્યમાં આવેલા ચોગિષેધારી ઉમામહે-ધરને આધાર્ય ઉપજવા માટે કરેલા ચરિત્રને સમ્બંધ કરનાર નામ છે)

ધ્યાત્મવિત્તમ । સદાસમાધિરાનન્દી નિર્દોષો દોષનાશન
॥૩૭॥ કાન્તારગતિરેકાકી સર્વસાધુગુણાલય । તૈર્થિકસ્તી-

ગયા તેના દર્શનથી વિસ્મય થાએવા શિવશિવાએ પૂનઃસમયે બુધ્યા શાળ
આમને શુ નિવેદન કર્યુ એમ મનમાં મહત્વ જરૂર પોતાને આપેલા સાચ
વામાંથી ચાવતપ્રયોગન અદલ્લ કરી વિપ્લુને નેવેલ ધરી તેમને પ્રસાદજ
સ્વય જાનનારા ૧૧૦ અશ્વોમ્ય - કોઈએ પણ ક્યારેય પણ સ્વધર્મયથી
અજિત કરી શકાય નહિ એવા અથવા બહીરાશય હોવાથી કદાપિ ક્ષોભ-
વિકાર નહિ પામનારા ૧૧૧ નિ સદ્ધ - સર્વમાં સ્વરૂપત આપી રહેલા છતા
તદ્ગત દોષસંગે રહિત અથવા કોઈને પણ સજ-સાહચર્ય જેમને નથી
(આત્મવાર્તાના શ્રવણભયથી અસંગપણે વર્તતા) અથવા સ્વસેવાઈ મોઈને
પણ પોતાની પાસે નહિ રાખનારા ૧૧૨ અધ્યાત્મવિત્તમ - આત્મા
પરમાત્માને અધિકાર કરીને પ્રવર્તેલા સમસ્ત વેદાતસાસ્ત્રને પૂર્વાપરસખન્ધ
જેળવવાપૂર્વક યથાસ્થિતપણે જાણીને તેના વર્તવાઈને નિર્ણય કરનારા ૧૧૩
સદાસમાધિ - સર્વદા સમાધિ અદરબહાર સ્વસ્વરૂપમાં સ્થિતિવાળા ૧૧૪
આનન્દી - સ્વય આનંદવહીમાં મીમાસા કરેલા મન વાણીને અંગોચર મહા
આનંદવાળા હોઈને તેઓ આનંદ મુક્તિદશામાં મુક્તોને પમાડતા હોવાથી
આનંદી કહ્યા છે મટિજ અત્રાપિ સ્વામિતોને આનંદમય સ્વસ્વરૂપનો
અવબોધ આપીને આનંદિત કરનારા 'યતો યાચો નિવર્તન્ને અમાપ્ય
મનસા સદ્ધ । આનન્દ પ્રહણો વિદ્વાન્ ન વિમેતિ કુતશ્ચન' 'પૂતસ્યેવા
નન્દસ્ય અન્યાનિ મૂતાનિ માત્રામુપજીવમિત' 'ઞ્ચ દ્યેવ આનન્દયાતિ'
'રસ દ્યેવાય લક્ષ્વા આનન્દીમવનિ' ઈત્યાદિ શ્રુતિઓએ આ અથ અનુ
વર્ણીયો છે ૧૧૫ નિર્દોષ - સત્વાદિ પ્રાકૃત સમસ્ત દોષોએ રહિત દોવાથી
નિર્દોષ કહ્યા છે, 'અપહતપાપ્મા વિજરો વિમૃત્યુર્વિશોકોઽપિપાસોઽવિ
વિઘ્રતમ' 'સત્વાદ્યો ન સન્તીશે યત્ર ધ પ્રાકૃતા ગુણા' એવી શ્રુતિ
સ્મૃતિ છે ૧૧૬ દોષનાશન - સ્વય સર્વદા નિર્દોષ હોઈને અન્ય સ્વરાશુ
ગત જાનેના સમસ્ત દોષોને જ્ઞાનેષદેશથી નાશ કરનારા ॥૩૭॥

ર્થધર્મજ્ઞસ્તીર્થસ્થાધર્મનાશન ॥૩૮॥ અનાદતવપુ સૌરય. પ્રા-
ણાયામપરો વ્રતી । ઋષિવૃત્તિર્મુનિર્મોની નિર્વિકલ્પોઽલ્પમા-
પણ ॥૩૯॥ વસ્ત્રપૂતોદકપિવો યાવદર્થોઽન્નચેષ્ટિત । વ્રહ્મજ્ઞસ્યે-

૧૧૭ કાન્તારગતિ - દુર્ગમ વનમા ૨૧૨૭૬ ગતિવાળા ૧૧૮ પુકાફી-
સિંહ બ્યાધ્ર બ્યાળાદિ મહાભયમા પણ સહાયની અપેક્ષાએ રહિત ૧૧૯
સર્વસાધુગુણાલય - સમગ્ર 'કૃપાસુરકૃતવ્રોહ' ઈત્યાદિકથી કહેવા સાધુ
શુભ્રાના આશ્રયભૂત ૨૦૦ સૌર્થિક - પ્રત્યેક તીર્થમા આનાદિ વિધિને આચર
તા ૨૦૧ સૌર્થધર્મજ્ઞ - તીર્થોમા યાત્રાગુઓએ પાળવાના અહિંસાદિધર્મોને
જાણીને તેને યથાસ્થિત પાળનારા ૨૦૨ સૌર્થસ્થાધર્મનાશન - તીર્થમા
રહેલા જનોમા જે અધર્મ તીર્થમાહાત્મ્યના અવલંબનથી પાપની અક્રિયિત્વ
રતાશુદ્ધિને લીધે દુશચાર પ્રવર્ત્યો હતો તેને 'પુણ્યક્ષેત્રમા કરેલું પાપ વળ
લેખ થશે' ઈત્યાદિ તીર્થવિધિવચનોપદેશવડે ત્યાગ કરાવતા ॥૩૮॥

૨૦૩ અનાદતવપુ સૌરય શીતસમયાદિકમા શરીરસુખના હેતુભૂત
કયાધારણાદિકને પણ આદરથી નહિ સ્વીકારનારા ૨૦૪ પ્રાણાયામપર -
૨૧૫ સિદ્ધયોગી છે છતા પણ પ્રતિદિન પૂરક કુબક-રેચકભેદથી ત્રણ પ્રકારના
પ્રાણાયામમા તત્પર ૨૦૫ વ્રતી પ્રથમ બે ત્રણ ઉપવાસો યથા હોય
તોપણ વ્રતદિને અત્રાદિકના લાભમા પણ એકાદર્યાદિ વ્રતનિયમને નહિ
ત્યાગ કરનારા ૨૦૬ ઋષિવૃત્તિ - ઋષિઓની ખેડ્યા વિના પાકેલા અન્ન
ફળાદિકના આહારરૂપ વૃત્તિને અનુસરેલા ૨૦૭ મુનિ - વેદશાસ્ત્રપુરાણ
ર્થના મનનશીલ ૨૦૮ મૌની - આશ્વવાર્તાદિકમા મૌન ધારણ કરનારા
૨૦૯ નિર્વિકલ્પ - ચિત્કલ્પ-અતિશુદ્ધતાદિકની વિષમતાવાળાઓના પણ
સાસ્થ્ય થવામા વિરોધાનોચને રહિત 'સર્વસ્ય શરણ સુહૃદ' 'સર્વલોક
શરણ્યાય' 'સુહૃદ સર્વભૂતાના' 'સમોઽહ સર્વભૂતેષુ એવી સ્મૃતિ ॥
૨૧૦ અલ્પમાપણ - અલ્પ-પરિમિત લાખણુરીય ॥૩૯॥

૨૧૧ વસ્ત્રપૂતોદકપિવ - ગાળમા વિનાનું જળ માસતુલ્ય કહેલું હોવાથી

સ્વર્તિત્વબોધિગ્રન્થવિવર્જન. ॥૪૦॥ નિરુપાનદપૃષ્ઠાધ્વા ઘોરા-
રણ્યચરોઽધ્રમ । હ્યદ્ગન્ધાસહોઽસક્તો જહાદ્ગિરસવર્તનઃ
॥૪૧॥ ઝર્ધ્વરેતા ગ્રહચારી યોગી યોગદ્વસન્નત. । યોગીન્દ્રહુ-

તેને ત્યાગ કરીને વસ્ત્રવડે ગાળેના જળનું જ પાન કરનારા ૨૧૨ ચાવદર્યાન્ન-
ચેષ્ટિત — ૪૨ ચરણાદિકના ચાલનને ચાવતપ્રયોજનનું કરનારા ૨૧૩ ગ્રહજ-
સ્વર્તિત્વબોધિગ્રન્થવિવર્જન — બ્રહ્મજ્ઞાનિષ્ઠાને યથેષ્ટ વર્તનમાં દોષ નથી
એમ બોધ કરનારા ૩થેનો વિરોધપણે ત્યાગ કરનારા મુક્તપ્રાપ્તિપણે યથેષ્ટ
ચરણથી બહુધા બ્રહ્મ યથેષ્ટા દેખાય છે માટે તેને ત્યાગ કરાવનારા ॥૪૦॥

૨૧૪ નિરુપાનત્—કાઠા કાકરામથ માર્ગમાં પણ પગરખા પહેર્યા વિના જ
ચાલનારા ૨૧૫ અપૃષ્ઠાધ્વા—માર્ગને પસારો ન દેખાય કે જે માર્ગમાં
કોઇને પણ પોતાને જવાનો માર્ગ નહિ પુછનારા ૨૧૬ ઘોરારણ્યચર —
ઘોર સિદ્ધ બ્યાઝ બ્યાજ મહાગૃહાદિકવડે ભયકર એવા પણ અરણ્યમાં એકા
બીજ વિચરનારા ૨૧૭ અધ્રમ — દિગ્ધ્રમે રહિત ૨૧૮ હ્યદ્ગન્ધાસહ —
શ્વિયોના અગસતિ ગંધના મદલુમાં પણ નાસિકાછિદ્રને બંધ કરી દેવાપૂર્વક
તત્કાલ દૂર ચાલી જનારા (આથી નેહિમ્પણાતુ નિરવધિપણે મળે)
૨૧૯ અસક્ત — રમ્ય પદાર્થની આસિ થાય તોપણ તેયકી નેત્રાદિવસ્તિને
પાછી વાળી લેનારા ૨૨૦ જહાદ્ગિરસવર્તન — લોકદષ્ટિથી જડ જાણતા,
વિપ્રવર યોગીશ્વર્યસુખન બ્રહ્મભૂત ભરતજીના જેવું નિર્માનત્વ નિ સગવ
આત્મનિષ્ઠતાદિ વર્તન જેમનું છે ॥૪૧॥

૨૨૧ ઝર્ધ્વરેતા — નીચેને ઝર્ધ્વ — બ્રહ્મરથમાં જ રાખનારા અર્થાત્ ઝર્ધ્વ
રેતાપણુમાં દેહભૂત યોગકાળાઓમાં અતિપ્રતીક્ષુ ૨૨૨ ગ્રહચારી—બ્રહ્મ
રાખવાચ્ચ જે વેદોક્ત સમસ્ત ધર્મે અને અનન્યચાંચ તપ તેણે સપત્ત
દોવાથી બ્રહ્મચારી કહ્યા છે અથવા લોકમાં બ્રહ્મચારી નામથી વિદિત
થએલા ૨૨૩ યોગી—મુક્તિમાં સાક્ષાત્ ઉપાય દોવાથી યોગી કહ્યા
'અહ ત્વાં સર્વેપાપેભ્યો મોક્ષયિષ્યામિ મા શુચ' એમ ગીતામાં સ્વય કહ્યું
અથવા યોગીનામથી પણ પ્રખ્યાતિને પામેલા ૨૨૪ યોગજસન્નત —

શ્રરાચાર સૌરાષ્ટ્રજનપાવન ॥૪૨॥ લોજલોકમહાનન્દ સાધુ,
સાધુપૂજિત. । અનુચારિતદુર્વાન્યો મધુરાક્ષરભાષણ ॥૪૩॥

યોગિપુરધાએ સ્વાભિમાનસાગપૂર્વક નમસ્કાર કરેલા ૨૨૫ યોગીન્દ્ર-
દુશ્રરાચાર - યોગીન્દ્રોએ પણ ન આચરણ કરી રામચ એવા આચારવાળા
૨૨૬ સૌરાષ્ટ્રજનપાવન - સૌરાષ્ટ્ર દેશના જનોને પોતાના નિવાસથી અને
દર્શનાદિવડે પવિત્ર કરનારા ॥૪૨॥

૨૨૭ છોજલોકમહાનન્દ - લોજપુરવાસી લોકોને સ્વકૃતનિવાસ દર્શ-
નાદિકવડે મહા આનંદ આપનારા ૨૨૮ સાધુ - 'અપકારિણુ ય સાધુ'
સાધુવે તત્ત્વ કો ગુણ । અપકારિણુ ય સાધુ સ સાધુ સન્નિરુપ્યતે ॥'
'યથાલક્ષ્યેડપિ સન્નુષ્ટ સમચિત્તો જિતેન્દ્રિય । હરિપાદાધ્યયો લોકે
દ્વિજ સાધુરનિન્દક ॥ છોભમોહમદક્રોધકામાદિરહિત સુખી ।
કૃષ્ણાક્રિયારણ સાધુ સહિષ્ણુ સમવર્ણન ॥' આમા કહેલા લક્ષણવાળા
હોનાથી લા સાધુસંજ્ઞાથી પ્રખ્યાત થએના અથવા ખીનપણ સાધુઓને
યોગક્રિયાઓ સંધાવનાર હોવાથી સાધુ કહ્યા છે ૨૨૯ સાધુપૂજિત -
શ્રીરામાનંદસ્વામિના શિષ્ય મુન્તાનદાદિ સાધુવંશજસપ્ત સાધુઓએ પોતાની
અપેક્ષાએ સાધુશુભોનુ આધિન્ય દેખીને અતિપ્રીતિથી સન્માનપૂર્વક સ્વસ્થા
નમા નિવાસ કરાવેના ૨૩૦ અનુચારિતદુર્વાન્ય - કુત્રાપિ કોઈના પ્રતિપણ
પરિહાસમા પણ અપરાધોને નહિ ઉચ્ચારા કરનારા ૨૩૧ મધુરાક્ષરભા-
ષણ મનુર મનોહર અક્ષરોવાળુ ઉચિત વચન બોલવાના સ્વભાવવાળા ॥૪૩॥

૧ શ્રીહરિનુ આ નામ તો જૂનાપુરીમા અર્ચારૂપ રામાનુજચાર્યના દર્શન કરી
કુમારીમેત્ર પત્રન લક્ષેત્ર જનાઈનક્ષેત્રને પામીને આદિત્યવર્ણેત્રમાં સ્વલજ્જા લેના
રાત્રપાસે બે હબર અમુરોને ન શ કરાવી મગ્યાદ્રિમા સ ક્ષિપ્રોપાળના દર્શન કરી
૫ રપુરમા પ્રતિમારૂપ શ્રીવિગ્ને ભેગીને હઠકારણ્યની પ્રદક્ષિ કરી નાસિકપુરમા
અનન્દચરને નમસ્કાર કરી તાપી નર્મ । મહી સાક્ષમળી નદીને ઉતરીને લાક્ષ દેશમા
બીમનાથ મહાવેનદર્શન કરી યોપનાથમેત્રને પામી પચતીર્થમા આવેના મારગેજ
પરને પામ્યા ત્યાગુધીમા પએનુ શ્રીહરિચરિત્ર કલાધરી અનનર ચરિત્રસખન્ધિ ભાવુ

ત્યાગિમાન્યો મહાયોગી સદાશ્ચર્યક્રિય સ્થિર । ધ્યાતા ધ્યા
ત્મનોદર્શી મનસ્વી માનદો મૃદુ ॥૪૪॥ પ્રશ્નોત્તરપદ્ધવેદત-

૨૩૨ ત્યાગિમાન્ય - મુક્તાનદાદિ ત્યાગિઓએ તેમનો અવૌકિક મહિમા દેખીને તેમનાયથી હિતોપદેશની પ્રાપ્તિમાં સર્વદા સન્માનપૂર્વક આશ્રય કરવા યોગ્ય ૨૩૩ મહાયોગી - જેમનો અઘટિતાર્યધટનારૂપ મહાપ્રભાવ અતિશયપણે નિત્ય વર્તે છે માટે મહાયોગી નામથી કહ્યા છે 'પદ્મ મે યોગમૈશ્વરમ્' 'યોગેશ્વર કૃષ્ણ' 'યોગ યોગેશ્વરાત્કૃષ્ણાત્' 'મહાવોગે શ્વરો હરિ' એમ ગીતામાં કહ્યું છે અથવા યોગાચાર્યસપ્ત મુક્તાનદાદિ સાધુઓએ યોગાચાર્ય પણ અતિશયિત યોગકળાકૌશલ્ય દેખીને 'કાંધપણુ આ મહાયોગી છે એમ નિશ્ચયથી નહેલા ૨૩૪ સદાશ્ચર્યક્રિય - મહા યોગી હોવાથી જ સર્વકાળમાં પણ સર્વને અતિશય આશ્ચર્ય કરનારી દિવ્ય સર્વ ક્રિયાઓ જેમની છે ૨૩૫ સ્થિર - સર્વદા સર- સરીતથી ખેસનારા અથવા ગીત વાદિત નૃપસૈન્ય આદિને આવડુ સામગ્રીને પણ તેને જેવાની ઇચ્છાદિકે રહિત હોવાથી સ્થિર કહ્યા છે ૨૩૬ ધ્યાતા - સર્વદા ભગવાન શ્રીકૃષ્ણને લભ કરીને નાસાત્રિભાગમાં નિર્નિમેષ દક્ષિને રાખનારા ૨૩૭ ઇવાત્મનોદર્શી - ધ્યાનરિયત મુક્તાનદાદિ સાધુઓની ધ્યેય ભગવત્સ્વરૂપનો ત્યાગ કરી અહીં તહીં ભગવતી મનોવૃત્તિને યોગબળથી તેમના અતર્હુદયમાં પ્રવેશ કરી સાક્ષાત્ જેમને તેમને તેમ કહેવાના સ્વભાવવાળા ૨૩૮ મનસ્વી - પ્રશસ્તમનવાળા કાર્પણ્યવૃત્તિએ રહિત મનવાળા ૨૩૯ માનદ - ન ધ ગુણોને પણ માન આપનારા ૨૪૦ મૃદુ - કોમળ હૃદયવાળા જે કોઈ પણ દુષ્ટીને દેખીને ૨૪૧ દ્રવતા મનવાળા માટે જ સાપરાધોએ પણ સહસા આશ્રય કરી શકાય એવા અને આશ્રિતોનો વિશ્લેષ ન સહન કરી શકે એવા ॥૪૪॥

૨૪૧ પ્રશ્નોત્તરપદ્ધ - સાધુએ જે પુછેલા વિવિધ પ્રશ્નોના ઉત્તર આપવામાં અને સ્વયં પ્રશ્ન પુછવામાં અતિપ્રીતિ ૨૪૨ ચેદત્તાયન્ - વેદતાવા મેંને અસરાય અવિધર્માસુ નાહનારા અથવા 'ધામુદેવપરા ચેદા' દિલાદિ

ચ્ચક્ષો બુદ્ધિમાન્બુધઃ । ઉદ્ધવેક્ષોત્સુકોઽનન્તઃ પત્રીલેષપટ્ટઃ
પ્રમુ. ॥૪૫॥ ૫-યુત્તરજ્ઞાતનિજૈશ્વર્યસાધ્વતિમાનિતઃ । રામા-
નન્દસ્વામિવીક્ષાનન્દઃ સાધુપ્રિયઃ પ્રિયઃ ॥૪૬॥ વોધન્યાસમ-

વચનોવડે વેદનું પરમ તાત્પર્ય શ્રીકૃષ્ણ પરબ્રહ્મ વાસુદેવમાજ વર્તે છે એવા
તત્ત્વને જાણનારા માટેજ દુર્બોધ વેદાર્થજનનમાં ધ્યાનએવાઓને તેના તત્ત્વા
ર્થનો બોધ કરીને સરાયને હરનારા 'વેદવિદેષ યાહ' એમ ગીતામાં સ્વયં
કહ્યું છે ૨૪૩ બુદ્ધિમાન્ સમસ્ત સામ્યાર્થતત્ત્વનો નિશ્ચય કરવારૂપ બુદ્ધિ
વાળા હોવાથી બુદ્ધિમાન્ કહ્યા છે ૨૪૪ બુધ -પૃથક્ હોઈને જયદી જાણુ
નારા હોવાથી બુધ કહ્યા છે ૨૪૫ ઉદ્ધવેક્ષોત્સુક -બુજનગરમાં રહેલા
ઉદ્ધવાવતારમૂલ રામાનન્દસ્વામીના સાક્ષાત્ દર્શન કરવામાં મહાહત્સાહવાળા
૨૪૬ અનન્ત -સ્વરૂપ રૂપ ગુણાદિકોનો અત-પાર નહિ હોવાથી 'સસ્ય જ્ઞાન-
મનન્ત બ્રહ્મ' 'અનન્તમૂર્તયે' 'નાસ્ત્યન્તો વિચારસ્ય મે' 'અનન્તશક્તિ'
'પરાસ્ય શક્તિર્વિવિધૈવ ધ્રુવતે સ્વાભાવિકી જ્ઞાનબલક્રિયા ચ' 'ગન્ધર્વા-
પ્સરસ સિદ્ધા વિચરોરગચારણા । નાન્ત ગુણાના ગચ્છન્તિ તેનાનન્તોઽય-
મુચ્યતે' 'અવતારા દ્વાસરચેયા' ઈત્યાદિ શ્રુતિસ્મૃતિએ અનન્ત નામથી કહ્યા
છે ૨૪૭ પત્રીલેષપટ્ટ રામાનન્દસ્વામિપ્રતિ સ્વવૃત્તાતને જણાવનારી પત્રી
કાના લેખનમાં ચતુર ૨૪૮ પ્રમુ -પોતે લખેલી પત્રિકાના વાચવાના
ક્ષણમાજ સ્વામિના હૃદયમાં પ્રભુપણે સ્ફૂર્તિમાં આવેના ॥૪૫॥

૨૪૯ ૫-યુત્તરજ્ઞાતનિજૈશ્વર્યસાધ્વતિમાનિત -પોતાની પત્રિકાના રામા
નન્દસ્વામિએ લખી મોકલેના હત્તરથી જાણ્યું છે દિવ્ય નિરૈશ્વર્ય જેમણે એવા
મુક્તાનદાદિ સાતુઓએ મહાનુભાવબુદ્ધિથી અતિશય સન્માન કરેના
૨૫૦ રામાનન્દસ્વામિવીક્ષાનન્દ -રામાનન્દ સ્વામિના પિપજાણુમાં પ્રત્યક્ષ
દર્શન થવાથી બહુકાલીન નિરૂદ્ધતાપની ઉપશાન્તિરૂપ આનન્દને પામેના અથવા
રામાનન્દસ્વામિને પોતાના સાક્ષાત્ દર્શન આપવાવડે આનન્દિત કરનારા
૨૫૧ સાધુપ્રિય -રામાનન્દસ્વામિની અતિશય પ્રીતિ જોઈને સમસ્ત સાતુ

હાદીક્ષો ગુરુસેવાપરોયમી । મક્તો નારાયણમુનિઃ સદ્ગજાનન્દ
આત્મદક્ ॥૪૭॥ ગુરુમાન્યો ગુરુપ્રેષ્ઠો ગુર્વન્તિકૃતાઙ્ગલિઃ ।

ઓને પણ પ્રિય-પ્રેમાસ્પદભૂત ૨૫૨ પ્રિય — પ્રેક્ષક જીનેને અતિશય સુખી
કરેછે માટે પ્રિય કરા છે અર્થાત્ સર્વેએ પ્રીતિથી દર્શનીય ॥૪૭॥

૨૫૩ યોગન્યાસમહાદીક્ષ — પ્રબોધની એકાદશીએ ગુરુપણે આશરેના
રામાનંદસ્વામિયજી મહાદીક્ષાને યથાનિધિ પામેના માટેજ તે સ્વામીના
શિષ્યપણે પ્રખ્યાત ૨૫૪ ગુરુસેવાપર — તેજ ગુરુવરની સેવામા તૃપ્ત તેથીજ
શિષ્યધર્મેને પ્રદર્શાવનારા ૨૫૫ યમી — યદપિ અદ્વિસા બ્રહ્મચર્યાદિ ધર્મ
નિયમો સ્વતઃ સિદ્ધજ અનુવર્તે છે તથાપિ મહાદીક્ષાસમયે ગુરુએ ઉપદેશોવા
તેને 'ઓમ' એમ સ્વીકારનારા ૨૫૬ મક્ત — મહાદીક્ષાદિને આરંભીને
ઉદ્ધવસપ્રદાયાનુસારી ભક્તિમાર્ગને આશરીને વર્તનારા હોવાથી બ્રહ્મ નામથી
કહેલા ૨૫૭ નારાયણમુનિ — સ્વામીએ ચાતુર્માસ્યપરિચયથી તેમની નારાય
ણમયિનીયેટે નૈદિષ્ટવ્રત અને કૃપાહુત્વાદિ ધર્મોમા દૃઢ સ્થિતિ જોઈને મહાદી
ક્ષાદાનાવસરે 'નારાયણમુનિ' એવી જેમની સાર્થક સજ્ઞા કરીછે ૨૫૮ સદ્-
ગજાનન્દ — સર્વદેવ સાહચર્ય નિરતિશય આનંદરૂપ જેમને જોઈને શ્રીસ્વામીએ
'સદ્ગજાનન્દ' એવું બીજા ગુણાનુગુણ નામ જેમનું કર્યું છે ૨૫૯ આત્મદક્ —
આત્મા-સ્વસ્વરૂપમાજ સર્વદા દૃષ્ટિ જેમની છે અથવા આત્મરાખ્દવાચ્ય
જીવોમા અદ્વ બહાર તેમણે તેમણે જેવા ગુણાગુણ કર્મનું જ્ઞાન જેમને છે
'યો વેતિ યુગપત્તર્વ પ્રત્યક્ષેણ સદા સ્વતઃ' 'યઃ સર્વજ્ઞઃ સર્વમિદ'
એવી કૃતિ છે ॥૪૭॥

૨૬૦ ગુરુમાન્ય — ગુરુનાપણ ગુણાતિશયદર્શનથી સન્માનને યોગ્ય
૨૬૧ ગુરુપ્રેષ્ઠ — હિજી તોકમહાનંદ આને આરશીને સર્વદા મિત્રભાવપ્રદર્શન
પૂર્વક ગુરુને સદાનંદમય સ્વસ્વરૂપનું દર્શન આપતા હોવાથી તેમને અતિપ્રિય

૧ 'સદ્ગજાનન્દ' આ નામમુખીનાં બીજા નામો મુખ્યાનંદિગુનિયોએ નિહાળેલાં
શ્રીહરિનાં ગુણચરિત્રોપજી વચ્ચેલા અર્ણવો

ગુર્વાજ્ઞાકૃતતત્પાશ્વોપવેશગમનક્રિયઃ ॥૪૮॥ નારાયણાનન્ય-
મતિરેકાન્તિકમુનિપ્રિયઃ । ઘર્ષાન્દ્રો નૈષ્ઠિકપ્રેષ્ઠ ઇકાન્તિકસ-
દર્ચકઃ ॥૪૯॥ યશસ્વી ભૂરિતેજસ્વી વૈદિકો બ્રહ્મવર્ચસી । સ-

અથવા ગુરુ છે પ્રિય જેમને એવા. ૨૬૨ ગુર્વન્તિકકૃતાજ્ઞલિઃ—ગુરુની સમી
પમાં સર્વદા જે હાથ લેણીનેજ રહેતા ૨૬૩ ગુર્વાજ્ઞાકૃતતત્પાશ્વોપવેશગમન-
ક્રિયઃ ગુરુની આજ્ઞાથીજ તેમની પાસે જેસવા જવા આવવાની ક્રિયાને
કરનારા. અર્થાત્ ગુરુની અનુવૃત્તિરૂપ શિષ્યધર્મને પ્રવર્તાવનારા ॥૪૮॥

૨૬૪ નારાયણાનન્યમતિઃ—ગુરુએ ઉપદેશોવા શ્રીકૃષ્ણાખ્ય સ્વેષ્ટદેવ
નારાયણુમા અનન્યા—એકાતિકી મતિ જેમની છે ૨૬૫ ઇકાન્તિકમુનિ-
પ્રિય.—એક ભગવાનમાજ અંત-સમાપ્તિ જેની છે તે એકાન્ત-અનન્યભાવ
કહેવાય, તે જેમને વર્તે છે તે એકાતિક-ભગવદ્ધર્મનિષ્ઠ કહેવાય, આવા
એકાતિક મુનિસંજ્ઞિત સાધુઓ પ્રિય જેમને છે અથવા તેમને પ્રિય એવા માટેજ
'પ્રિયો હિ જ્ઞાનિનોઽસ્ત્યર્થમહં સ ચ મમ પ્રિય' એમ બીતામાં સ્વર્થ કહ્યું છે
તથા 'ન સત્સાન્યઃ પ્રિયતરઃ પ્રતિબુદ્ધૈર્મહાત્મભિઃ । વિચતે ત્રિપુ લોકેષુ
તત્તોઽસ્યેકાન્તિતાં ગતઃ ॥ નારદૈતદ્વિ તે સત્યં યચનં સમુદાહૃતમ્ ।
નાત્ય ભક્તૈઃ પ્રિયતરો લોકે કશ્ચન વિચતે ॥' એમ અન્યત્ર કહ્યું છે
૨૬૬ ઘર્ષાન્દ્રઃ—ગુરુસમીપે વર્તતા વર્ણુઓમાંયે ઇન્દ્ર-દેવોમાં ઇન્દ્રજ જેમ
એમ મુખ્યપણે વર્તતા ૨૬૭ નૈષ્ઠિકપ્રેષ્ઠ.—નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચર્યવ્રતવાળા જનોજ
જેમને અતિરાય પ્રિય છે ૨૬૮ ઇકાન્તિકસદર્ચન.—એકાતિક સંતોને
પ્રતોત્સવતિથિએ સ્વદનપુષ્પાદિવડે પૂજનારા ॥૪૯॥

૨૬૯ યશસ્વી—ત્યાં ત્યા નરનારીઓએ સદાચરણુજન્ય સત્કીર્તિનું ગાન
કરાવ હોવાથી યશસ્વી કહ્યા છે ૨૭૦ મૂરિતેજસ્વી—ભૂરિ-સમસ્તપણુ
ગુરુશિષ્યોપકી અધિક તેજ-પ્રતાપ (પરબ્રહ્માવાભિભવરૂપ) જેમને છે,
તેમજ કાર્ય કરવામાં સહકારીની અનપેક્ષતારૂપ મહત્ તેજ જેમનું છે,
તેમજ તામસોના પણુ અનાદિ અવિભારૂપ તમને હરનાર મહત્ તેજ જેમનું

ધ્યાયવર્તી નિર્દેયો મક્તિહર્ષવિવર્ધન ॥૫૦॥ ગૃહીતહિતવાક્
સર્વમૂતતત્ત્વવિદ્ધવાન્ । સત્યપ્રિય. સત્યપરો નિષ્કામનરવ-
હ્રમ ॥૫૧॥ અદ્રોહક સદોચોગી પદ્મમિવિજયક્ષમ. । ધર્મ-

છે, તેમજ સૂચાદિકને તિરસ્કાર કરનાર મહત્ મૂર્તિતેજ જેમણે છે, માટે
ભૂરિતેજસ્વી કહ્યા છે ૨૭૧ વૈદિક -અગ્નિબળથી વેદોક્ત ધર્મોને નહિ
ભાગ કરનારા ૨૭૨ પ્રહાવર્ચસી-અક્ષરાબ્દવાચ્ય વેદ કે તપની સપત્તિ
જેમને વર્તે છે તેથી અક્ષવર્ચસી કહ્યા છે ૨૭૩ સજ્જામવર્તી-શોભન
ન્યાયમાજ વર્તવાના સ્વભાવવાળા ૨૭૪ નિર્દેય -કોઈની પણ ઉપર દ્વેષ
ભાવે રહિત ૨૭૫ મક્તિહર્ષવિવર્ધન -મક્તિને તત્પ્રવૃત્તિમાં અતરાયના
નિવારણથી હર્ષને વધારનારા ॥૫૦॥

૨૭૬ ગૃહીતહિતવાક્-હિતકારિણી વાણીને સર્વે આદરથી મહત્ત્વ
કરનારા 'વાહ્યપિ સુમાયિત ગ્રાહ્ય' એવા ન્યાય છે ૨૭૭ સર્વમૂતતત્ત્વ
વિત્-સર્વ પ્રાણીઓનું તત્ત્વ-યથાર્થ દેવાસુરસ્વરૂપત્વને જાણનારા અથવા સર્વ
ભૂતોમાં અતર્યામિબળે રહેલા પરમાત્મતત્ત્વને યથાર્થ જાણીને જોનારા
૨૭૮ હ્રવાન્-સર્વે પદાર્થસ્વીકારમાં અને કાર્યાકાર્યમાં તત્ત્વન્ય સ્વદિત્તા
હિતના વિચારને કરનારા ૨૭૯ સત્યપ્રિય -સત્ય-યથાર્થ વચનજ જેમને
પ્રિય છે ૨૮૦ સત્યપર -સત્ય શાખામાં તત્પર માટેજ આશ્રિતોને
સત્ય શાખામાં પ્રવર્તાવનારા ૨૮૧ નિષ્કામનરવહ્રમ -નિષ્કામ નરોજ
જેમને અતિવહાલા છે નિષ્કામ નરો સાથેજ મૈત્રાદિકને કરતા ॥૫૧॥

૨૮૨ અદ્રોહક -કોઈનો પણ કાચ વાણી મનથી દ્રોહ નહિ કરનારા
૨૮૩ સદોચોગી-સત્કર્મચરણમાં સદાય ઉચોગી રહેનારા (આજસે રહિત)
૨૮૪ પદ્મમિવિજયક્ષમ -અરાનાયા-પિપાસા શોક-મોહ-જરા મૃત્યુરૂપ
છે ભૂમિઓના વિજયમાં સમર્થ ૨૮૫ ધર્મકાર્યક્ષિપ્રકારી ધર્મેની ત્વરિત
ગતિ હોવાથી ધર્મસુખાન્ધિ કાર્યને જલદી સકલપક્ષાભાજ કરનારા પણ તેમાં
દીર્ઘસૂત્રી નહિ થનારા ૨૮૬ દીર્ઘદર્શી-સર્વે કાર્યાવશમાં તેના પરિણામ

કાર્યક્ષિપ્રકારી દીર્ઘદર્શી વિચારવાન્ ॥૫૨॥ દેશકાલાદ્યવિ-
હતસ્વસ્વરૂપાચલસ્થિતિઃ । સત્તમો દમઘૃદક્ષો વિનીતઃ સ્મૃ-
તિમાનૃજુઃ ॥૫૩॥ સચ્છાસ્ત્રવ્યસનોઽવ્યગ્રોઽભિમાનિપુરુષા-
રુચિઃ । અતિસર્વમતિર્વાગ્મી સત્સદ્ગિજનવલ્લભઃ ॥૫૪॥ અપ્ર-

ક્ષણે યથાસ્થિત ભલુતા હોવાથી દીર્ઘદર્શી કહાય છે. ૨૮૭ વિચારવાન્-
સારાસારના વિવેકવાળા માટેજ સર્વતઃ સારમાત્રને સ્વીકારનારા ॥૫૨॥

૨૮૮ દેશકાલાદ્યવિહતસ્વસ્વરૂપાચલસ્થિતિ -અતિપકવસમાધિવાળા
હોવાથી દેશકાળક્રિયાસમાદિ વિમ્બોએ ક્ષીને પણ નથી હણાતી સ્વસ્વરૂપમાં
અચળપણે વર્તતી સ્થિતિ જેમની ૨૮૯ સત્તમઃ-અતિરાયિત સન્-સાધુ
હોવાથી સત્તમ કહ્યા અર્થાત્ સાધુધર્મોને કદાપિ નહિ ભ્રાંશ કરનારા
૨૯૦ દમઘૃત્-દમ-ક્ષમા ધૈર્યાદિ ગુણોના ઉદયમા મૂળભૂત ઇન્દ્રિયનિગ્રહને
ધરનારા ૨૯૧ દક્ષ-ગુરૂપા સપાદનમા અતિનિપુણ ૨૯૨ વિનીતઃ-તપો
વિદ્યાદિ સદ્ગુણવાળાઓ વિષે વિનયવાળા ૨૯૩ સ્મૃતિમાન્-એકવાર
અનુભવવાને બહુકાળ વીનિ જતા પણ સ્મૃતિમાં રાખનારા ૨૯૪ નચ્ચ-
સરલસ્વભાવશાળી આમિતોવિષે મન વાણી કાયની એકરૂપતા હોવાથી
કુટિલતાએ રહિત ॥૫૩॥

૨૯૫ સચ્છાસ્ત્રવ્યસનઃ-સમ્બાઓના વ્યસનવત્ત્રવણાદિવ્યાસંગવાળા
૨૯૬ અવ્યગ્ર-ગુર્વાંશાપાવન શિષ્યબોધનાદિકમા બ્યાકુળતાએ રહિત
૨૯૭ અભિમાનિપુરુષારુચિઃ-અભિમાની સ્તબ્ધ પુરુષોવિષે જેમને રૂચિ-
પ્રીતિ નથી ૨૯૮ અતિસર્વમતિઃ-ગુરૂત સભ્યપ્રશ્નમા તત્ક્ષણે તેનો
અભિપ્રાય ભણુવાપૂર્વક યથાર્થ ઉત્તર આપે છે માટે 'આ સર્વથકી અધિક
બુદ્ધિવાળા છે' એમ ગુર્વાંદિકે બણેલા ૨૯૯ વાગ્મી-પ્રચરત વેદલક્ષણ
વાણીને પ્રથમ વદનારા છે અને પ્રચરત મધુર ગૃહીર પ્રિય હિતવાણીને વદનારા
છે માટે વાગ્મી કહ્યા છે ૩૦૦ સત્સદ્ગિજનવલ્લભઃ-સમસ્ત સાસગિ
જનોને અતિપ્રિય ॥૫૪॥

મત્તોઽતિપ્રગલ્ભોઽનલસોઽન્યગુણગ્રહઃ । સદાચારપ્રિયઃ શુ-
 ક્ષાણિવાદતમોરવિઃ ॥૫૫॥ કૃષ્ણાર્પિતાગ્નગન્ધાદિદેવતાપિ-
 તૃયાજકઃ । સદ્યઃપ્રક્ષસમાધાનવિસ્થાપિતસમાજનઃ ॥૫૬॥
 અજાતશત્રુઃ સમદક્ ધર્મનિષ્ઠમહાદરઃ । અનસૂયોઽચલપ્રજ્ઞઃ

૩૦૧ અપ્રમત્ત - ભગવદ્ગુણાદિ સર્વ ક્રિયાઓમા સર્વદા અત્યંત સાવ-
 ધાનપણે વર્તનારા ૩૦૨ અતિપ્રગરમ - પ્રતિભાએ યુક્ત તે પ્રગલ્ભ કહેવાય,
 અતિશય પ્રગલ્ભ તે અતિપ્રગલ્ભ કહેવાય, નવનવ ઉન્મેષશાળિની છુદ્ધિને
 પ્રતિભા કહે છે, એવી બહુ છુદ્ધિવાળા ૩૦૩ અનલસ - અગ્નિસત્તાએ રહિત
 માટેજ ગુરૂએ આજ્ઞા કરેલા કાર્યને જલદી કરનારા ૩૦૪ અન્યગુણગ્રહ -
 અન્યજનોના ગુણોને મદદી કરનારા, પણ તેમા રહેલા દોષોને નહિ
 ૩૦૫ સદાચારપ્રિય - દિશાદિદોષરહિત દોવાથી શોભન શ્રુતિસ્મૃતિ
 વિદિત આચાર જેમને પ્રિય છે ૩૦૬ શુક્ષ્ણાણિવાદતમોરવિ - શુ-
 ક્ષાણી - ભક્તિરહિત આત્મજ્ઞાનના અભિમાનવાળાઓનો વાદ - 'નિરાકાર
 બ્રહ્મજ સત્ય છે, ઇશ્વરવિમુક્તો માયિક છે' આવા દુરામદજ્ઞપદ્મ
 અધકારને સૂર્યજ જેમ જેમ તલ્લાજ ટાળનારા ॥૫૫॥

૩૦૭ કૃષ્ણાર્પિતાગ્નગન્ધાદિદેવતાપિતૃયાજક - કૃષ્ણને પ્રથમ અર્પવાળ
 અન્નચદનપુષ્પાદિકવડે અન્ય દેવપિત્રોનો પૂજન કરનારા ૩૦૮ સદ્યઃ પ્રક્ષ-
 સમાધાનવિસ્થાપિતસમાજન - સમામા શાસ્ત્રશાદિકે કરેલા પ્રશ્નોના તત્કાલ
 પ્રત્યુત્તર આપવાવડે સમસ્તજનોને અતિશય વિસ્મય પમાડનારા ॥૫૬॥

૩૦૯ અજાતશત્રુ - પોતાનો અપકાર કરનારાઓવિષે પણ શત્રુભાવે
 રહિત ૩૧૦ સમદક્ - સર્વત્ર અતર્કામિપણે રહેલા ભગવાનને ભાજનારા
 દોવાથી સમદક્ કહ્યા છે માટેજ સર્વત્ર ભગવદ્ભાવથી યથોચિત સર્વેનુ
 સન્માન કરનારા ૩૧૧ ધર્મનિષ્ઠમહાદર - ધર્મપાળનમા દૃઢ સ્થિતિવાળા
 જનોવિષે મહાન્ આદરવાળા ૩૧૨ અનસૂય - પરગુણોમા દોષારોપ
 છુડપ અસુચાવૃત્તિએ રહિત ૩૧૩ અચલપ્રજ્ઞ - અચળ - સ્થિર નિશ્ચયા

કામશાસ્ત્રવિવર્જનઃ ॥૫૭॥ દીનાલ્પચિત્તચત્વેક્ષાજાતતીવ્રવ્ય-
થાકુલઃ । સ્વધર્માદિગુણોપેતદ્વ્યંમક્તજનાસચિઃ ॥૫૮॥ સન્મ-
ષ્ઠલાવાસસચિઃ સન્મષ્ઠલપરાયણમ્ । સચ્છાસ્ત્રનિન્દિત-
ત્યાગી પ્રશસ્તાર્થનિપેયકઃ ॥૫૯॥ સમ્પદાપત્તસમો મોક્ષધિ-

ભિક્ષા એકજ પ્રમા-બુદ્ધિ જેમની છે 'વ્યવસાયાત્મિકા શુદ્ધિરેવેહ શુદ્ધ-
નન્દન' એવું ભગવદ્વચન છે ૩૧૪ કામશાસ્ત્રવિવર્જન. -મન દોષમમા હેતુ
દોષાથી અને બન્ધહેતુ દોષાથી કામશાસ્ત્રો રતિરહસ્ય અનંગરગાદિકને।
વિરોધપણે ત્યાગ કરાવનારા ॥૫૭॥

૩૧૫ દીનાલ્પચિત્તચત્વેક્ષાજાતતીવ્રવ્યથાકુલઃ-દીન-દુર્બળ રંક અનાથ
પ્રાણિનું અલ્પપણુ દીનપણુ દેખનાથી તત્કાળ ઉપજતી તીવ્ર વ્યથાએ કરીને
વ્યાકુળ વર્તનારા કોઈનું પણુ દૈન્યદર્શન થાય તો તેના પરિહારમાટે અન્ન-
વસ્ત્રાદિ અપાવા બહુ વ્યાકુળ થનારા (આ દયાનિશયને જાણાવનાર એક
નામ છે) ૩૧૬ સ્વધર્માદિગુણોપેતદ્વ્યંમક્તજનાસચિઃ-સ્વધર્મ જ્ઞાન
વૈરાગ્યાદિ ગુણોએ યુક્ત છે પણ જે ભગવદ્ભક્તિએ રહિત છે તો તેવા
જનવિષે જેમને હેરા રૂચિ નથી સ્વધર્મ જ્ઞાન વૈરાગ્યવાળા પુરુષમાં ભગવદ્
ભક્તિને જોઈને તો અતિપ્રસન્નપણે વર્તતા માટેજ 'ગુણિનાં ગુણવત્તાયા જ્ઞેયં
હોતત્પરં ફલમ્ । કૃષ્ણો ભક્તિશ્ચ સત્મદ્જ્ઞોઽન્યયા યાન્તિ વિદ્વોઽપ્યધઃ ॥'
એમ ઉપદેશનારા ॥૫૮॥

૩૧૭ સન્મષ્ઠલાવાસસચિઃ-તીવ્ર વૈરાગ્યબળથી એકત્ર સ્થિતિમાં સ્વયં
ઉદાસીન હો તથાપિ સત્સંગમાં અતિરૂચિ દોષાથી સાધુમંડળોમાંજ રહેવાની
રૂચિવાળા ૩૧૮ સન્મષ્ઠલપરાયણઃ-સાધુઓએ પણ પોતાવિષે વર્તતા
અલ્પ સાધુગુણોની વૃદ્ધિ માટે અને પોતાવિષે નહિ વર્તતા સાધુગુણોની
પ્રાપ્તિ માટે પરમાદરથી આશ્રય કરેલા દોષાથી સન્મંડલપરાયણુ કલા છે
૩૧૯ સચ્છાસ્ત્રનિન્દિતત્યાગી-સચ્છાસ્ત્રનિન્દિત પદાર્થોને ત્યાગ કરવાના
સ્વભાવવાળા ૩૨૦ પ્રશસ્તાર્થનિપેયકઃ-સચ્છાસ્ત્રે પ્રશસ્તપણે કહેલા
પદાર્થોનેજ સેવન કરનારા ॥૫૯॥

પણ: પ્રતિમાનવાન્ । સુચિરશ્રુતસચ્છાસ્ત્રો નાપમાનિતસ-
જ્જન: ॥૬૦॥ વાક્યાર્થક્ષિપ્રવિચ્છન્નુમિત્રદત્તસમોત્તર: । અપ્રા-
હ્યવસ્ત્વનાકાહ્વીનપ્તવસ્તુશુચોઽજ્ઞિત: ॥૬૧॥ યથોચિતસમા-
રમ્મ: સફલારબ્ધસત્ક્રિય: । સચ્છાસ્ત્રાનુગતપ્રજ્ઞો દૈવપિત્ર્ય-

૩૨૧ સમ્પદાપ્તસમ - સપતિ આપત્તિમા પણ તેને પમાડનાર પ્રારબ્ધ
કર્મદષ્ટિથી હર્ષશોકે રહિત હોવાથી તુલ્ય વૃત્તિવાળા ૩૨૨ મોક્ષધિપણ -
જેણે કરીને જીવેલી સમૃદ્ધિથી મુક્તિ થાય એવી બુદ્ધિને પ્રવર્તાવનારા
'દદામિ બુદ્ધિમોગ તત્તેન મામુપયાન્તિ તે' એમ ઓળખાતા કહ્યું છે
૩૨૩ પ્રતિમાનવાન્-પ્રતિમાન જે ઉત્તરપ્રત્યુત્તરમા તત્કાલે રહિત થઈ
નવીન બુદ્ધિયાવૃત્તિ તે જેમનું છે ૩૨૪ સુચિરશ્રુતસચ્છાસ્ત્ર - બહુકાળ
સચ્છાસ્ત્રીય ભગવત્કથાવાર્તાના અવલૂપ્ત આદરવાળા ૩૨૫ નાપમા-
નિતસજ્જન-સર્વદા સાધુજનોને સન્માન કરનારા પણ કદાપિ તેઓનું
અપમાન નહિ કરનારા ॥૬૦॥

૩૨૬ વાક્યાર્થક્ષિપ્રવિત્-વાક્યાર્થ શાસ્ત્રમા રહેલા દૂરાવધિ સદર્ભને
પણ તેના દરીનક્ષણમા ભણનારા અર્થાત્ વાક્યાર્થનો નિશ્ચય કરી પ્રકરણા
ર્થની સાથે તેનો સળન્ધ પ્રદર્શવનારા ૩૨૭ જ્ઞાનુમિત્રદત્તસમોત્તર -
ગૂઠાર્થ પ્રશ્ન કરનાર શત્રુ કે મિત્રને તુલ્યપણે તેનો ઉત્તર આપનારા અર્થાત્
જેમ મિત્રને યથાર્થ ઉત્તર આપે તેમજ શત્રુને પણ આપે પણ વિષમતાથી
નહિ, કેમકે પોતે અનંતશત્રુ છે ૩૨૮ અપ્રાહ્યવસ્ત્વનાકાહ્વી-પોતે વશિષ્ઠેય
હોવાથી અમાલ મહાવત્સાદિ સુવર્ણાભરણાદિકની કદાપિ આકાંક્ષા નહિ
રાખનારા ૩૨૯ નપ્તવસ્તુશુચોઽજ્ઞિત - પોતાનું કે સુહૃદનું પ્રિય વસ્ત્રપાત્રાદિ
વસ્ત્ર કોઈ કારણથી નષ્ટ થાય તો પણ તેના શોકે રહિત 'નાપ્રાપ્યમભિવા
ચ્છન્તિ નપ્ત નેચ્છન્તિ શોચિતુમ્ । આપ્તસુ ચ ન મુહ્યન્તિ નરા પण्डित-
बुद्धय ॥' એમ વિદુરે કહ્યું છે ॥૬૧॥

૩૩૦ યથોચિતસમારમ્મ - સ્વાધિકાર સ્વશક્તિને અનુરૂપજ ક્રિયા

સ્વકર્મકૃત્ ॥૬૨॥ અપૈશુન્યકૃદદ્યુતઃ પાપિસંસર્ગનાદરઃ । બ્ર-
હ્મનિન્દાશ્રવઃ સેદઃ સ્ત્રીપ્રસન્નમૃશારુચિઃ ॥૬૩॥ અકાર્યાચરણ-
હીતઃ સમયોચિતભાષણઃ । નિર્લજ્ઞાનતસદ્વિપ્રગુરુદેવપદા-
મ્બુજઃ ॥૬૪॥ મુક્તાનન્દાનુગસ્તુષ્ઠો ગુણાદિધઃ સન્મનોદરઃ ।

એનો આરંભ કરનારા, અન્યથા નહિ ૩૩૧ સફલારણ્યસત્ક્રિયઃ-સંકળ
સરક્રિયાએનોજ આરંભ કરનારા, પણ નિષ્કળ અધર્મદેહ ક્રિયાએને
નહિ કરનારા ૩૩૨ સદ્ગુણાનુગતપ્રજ્ઞ-સંસ્કારનેજ અનુસરનારી પણ
તેથી વિશદ નહિ એવી પ્રજ્ઞા જેમની છે ૩૩૩ દૈવવિન્યસ્યકર્મકૃત્-
દૈવસંબંધિ અને પિતૃસંબંધિ સ્વકર્મને યથાકાળ યથાવિધિ કરનારા ॥૬૩॥

૩૩૪ અપૈશુન્યકૃત્-પરહિદ્રસૂચનરૂપ પિશુનકર્મ (ચાડીયાપણ) નહિ
કરનારા ૩૩૫ અદ્યુત્-પાસાની રમત નહિ રમનારા ૩૩૬ પાપિસંસર્ગ-
નાદરઃ-પાપિએનો સંસર્ગ કરનારા પુરોચિયે અનાદર જેમને વર્તે છે અથવા
પાપિએ અને તેના સંસર્ગિએ તે બંનેવિષે પણ અનાદર જેમને વર્તે છે
૩૩૭ બ્રહ્મનિન્દાશ્રવ સેદ-બ્રહ્મસાબ્દવાચ્ય વેદ બ્રાહ્મણ ભગવાનની કોઈએ
પણ કરાતી નિંદાના સાદશ્ચક પણ અવણથી અતરમા બહુ ખેદ પામનારા
ન્યારે વેદાદિનિંદાના અવણમાત્રથી ખેદ પામે છે તે તેના આચરણની તો
વાતજ શી કરવી? ૩૩૮ સ્ત્રીપ્રસન્નમૃશારુચિ-સ્ત્રિએના નિરીક્ષણાદિ
પ્રસંગમા અત્યંત આશ્ચિવાળા ॥૬૩॥

૩૩૯ અકાર્યાચરણહીત-અકાર્ય-સાત્ત્વનિષિદ્ધતા આચરણમા લગ્ન
શીય ૩૪૦ સમયોચિતભાષણ-જે સમયમા જેવું ઉચિત હોય તેવું જણાવણ
કરનારા ‘અવસરપઠિતા ઘાળી ગુણગણરહિતાપિ જ્ઞોભત્તે પુસામ્’ એવી
અભિયુક્તિ છે ૩૪૧ નિર્લજ્ઞાનતસદ્વિપ્રગુરુદેવપદામ્બુજ-સાધુવિપ્રગુરુ
દેવના ચરણકમળને લોકવાળનો ત્યાગ કરી સાધ્યાગ નમસ્કાર કરનારા ॥૬૪॥

૩૪૨ મુક્તાનન્દાનુગ-રામાનંદસ્વામિની આજ્ઞાથી મુક્તાનંદમુનિની
આજ્ઞામા અનુવર્તતા ૩૪૩ સુષ્ઠ-ચયાવાભથી સુષ્ઠ રહેનારા ૩૪૪ ગુણા-
દિધ-ધર્મસર્ગીય જ્ઞાન વૈરાગ્યાદિ ગુણોના સમુદરરૂપ ‘સમસ્તકલ્યાણગુણા-

ગુરુદત્તજનસ્વામ્યઃ સુરમ્યવિપયારુચિઃ ॥૬૫॥ ગુરુયાચિતમ-
ક્તાન્તદુ લ્લસ્વપ્રાસિસદ્ધરઃ । અતિમાનુપસત્કર્મા સુરસેવ્યો-
ઽપિલેષ્ટદ. ॥૬૬॥ પ્રપન્નામયદ. શ્રીમાનુત્તમોત્તમ આત્મવાન્ ।

મૃતોદધિ 'સમસ્તકટયાણગુણાત્મકોઽસૌ' એની સ્મૃતિ છે ૩૪૫ સન્મ
નોહર-સાધુજનોના મનને તેમની સેવાનિપુણતાથી સ્વવશમાં મૂકનારા
૩૪૬ ગુરુદત્તજનસ્વામ્ય -ગુરુ સમાનદસ્વામિએ આશ્રયથી સમર્પણ કર્યું છે
સ્વામિત સમસ્ત નરનારીજનોનું સ્વામિપણુ જેમને ગુરુએ સમય સ્વશિષ્યો
થઈ તેમનેવિષે શુભાંતિરામ ભાષીને સ્વપદમાં સ્થાપન કરેલા ૩૪૭ સુર-
મ્યવિપયારુચિ -સ્વામી યવાથી આશ્રય જનોએ પોતાને અર્પણ કરેલા અતિ
સ્મરણીય પદાર્થોમાં શ્વિલેશે સહિત ॥૬૫॥

૩૪૮ ગુરુયાચિતમક્તાન્તદુ લ્લસ્વપ્રાસિસદ્ધર -'લજ્જોને અતકાળે
પ્રારબ્ધવશાત્ અવશ્ય ભોગવવાનું જે દોઢિ વીંછીદસસદશ અસહ્ય દુઃખ
આવી પડે છે તે મનેજ પ્રાપ્ત થાય અને તેઓ નિર્દુઃખી થાય' ઇત્યાદિ
ઉત્તમ વરદાન ગુરુ સમાનદયથી દાવાવશાત્ થાયનારા ૩૪૯ અતિમાનુપ-
સત્કર્મા-મનુષ્યોથી ન કરી શકાય એવું સર્વલાધનીય ગુરુના ઔર્વદેહિકાદિ
ધર્મકર્મને કરનારા ૩૫૦ સુરસેવ્ય -પૂજ્ય ગુરુપદમાં સ્થિતિ છે તથાપિ
ક્રોધાદિ શુભો નહિ દોષાથી સર્વેએ પણ સુખથી સેવા કરી શકાય એવા
૩૫૧ અપિલેષ્ટદઃ-સમસ્ત સ્વામિતોને વાઙ્મતાર્થ આપનારા (આ રીતે
૩૫૧ પ્રથમ પ્રકરણાર્થના નામો છે) ॥૬૬॥

૩૫૨ પ્રપન્નામયદ -પોતાના સત્ત્વને પામેલા જનોને અશય-અવશ
યના અભાવને આપનારા 'પ્રપન્નાના મયાપહમ્' 'સકૃદેવ પ્રપન્નો યસ્તવા-

૧ એ રીતે પૃથ્વીમાં ભગવદ્ભજ સાધુશ્રદ્ધાદિઓને ધોતના આચરણથીજ
સદ્ધર્મમાં ૬૬ રિયતિરીતિને શીખવતા અને નૈઋત્યનિઠ્ઠત્વનાખને ભગવતા
ભગવાન શ્રીહરિવિરે સમાનદસ્વામિએ ભાગેલા અસાધ્યત્વ સદ્ધર્મરિયત્વાદિ તેમના
શુભચરિત્રોને બોધ કરનારા 'આત્મદક્' આને આરભીને 'સન્મનોહર' ઉત્પદ
૮૭ નામો ભણવાં.

તાપત્રિતયદ્વદ્વાર્તઃ સદસદ્યક્તિવિત્તમઃ ॥૬૭॥ સત્પતિઃ સર્વ-
હિતચક્ષુઃજ્ઞાનદો ભવમોચકઃ । મૂરિપ્રતાપો નિર્મોહો મહારાજો

સ્તીતિ ચ યો વદંત્ । અમય સર્વેતસસી દદાદેતદ્વત્ હરે 'એવી સ્મૃતિ છે
૩૫૩ ધીમાન્-શ્રી-ને શુરપદરચના સામર્થ્યાતિશયથી શોભાવિરોધ તે
જેમને વર્તે છે તે શ્રીમાન્-શ્રી છે ૩૫૪ ઉત્તમોત્તમ-એ ત્રણ શ્લોથી
શ્રેષ્ઠપણે ખ્યાત થએલા પૂર્વદક્ષિણ શુરઓયથી પણ ઉત્તમ સકળસદ્ગુણ
સપત દોવાથી 'શુરો આ' મુમુક્ષોએ કરવા' એમ ઉત્તમોત્તમપણે સર્વેએ
જાણેલા ૩૫૫ આત્મવાન્-આત્મા ને પરમાત્મા શ્રીકૃષ્ણ તે આરાધ્યપણે
જેમને છે તેથી આત્મવાન્ કહ્યા છે, સ્વાશ્રિતોએ પોતાની ભગવતાના
અનુભવથી આ 'પરમાત્મા છે' એમ દૃઢ નિશ્ચિત કર્યા છે તથાપિ સ્વય
માનુષભાવના અનુકરણથી પરમાત્માનુ આરાધન કરનારા અથવા પ્રસન્ન-
સર્વજન-લાભનીય આત્મા-સ્વભાવ જેમને છે મારે આત્મવાન્ કહ્યા છે
૩૫૬ તાપત્રિતયદ્વદ્વાર્ત-જેમની સયુક્તિ સદૃશાનુસંપ્રમાણ સદ્વાર્તા સસારિ
ઓના હૃદયને દાઢ કરનારા આધ્યાત્મિકાદિ ત્રણ તાપોને તત્ક્ષણ દાળનારી
છે એવા ૩૫૭ સદસદ્યક્તિવિત્તમ-સત્ અસતની વ્યક્તિ-સ્પષ્ટપણે
પ્રકાશનને વિરોધત જાણનારા આશ્રિતોને અવબોધ આપવાના અવસરે ને
ને જેવો પદાર્થ દોય તેને તેને તેવાપણે પ્રમાણ કરનારા ॥૬૭॥

૩૫૮ સપતિ-સંતોના પતિ-સર્વંત સર્વથા રક્ષક દોવાથી સત્પતિ
કહ્યા છે ૩૫૯ સર્વહિતકૃત્ શત્રુ મિત્ર સર્વ કોઈનું પણ હિત કરનારા
૩૬૦ જ્ઞાનદ-પોતાને અભિયુજ થએલા જોને અજ્ઞાનના વિનાશનમા
સમર્થ એવું આત્મપરમાત્મસ્વરૂપનું યથાર્થ જ્ઞાન આપનારા, 'દદામિ બુદ્ધિ-
યોગ ત્વ યેન મામુપયાન્તિ તે । તેષામેવાનુકમ્પાર્થમહમજ્ઞાનજ તમ ।
નાશયામ્યાત્મભાવસ્યો જ્ઞાનદીપેન માસ્વતા' એમ ગીતામા કહ્યું છે
૩૬૧ ભવમોચક-આશ્રિતોને જ્ઞાનોપદેશની દૃઢતા કરાવાવડે બવયથી
મુકાવનારા ૩૬૨ મૂરિપ્રતાપ-સ્વસળ-ધમાનથી પતિતપાવનત્વાદિરૂપ
મહાન્ પ્રતાપ જેમને છે ૩૬૩ નિર્મોહ-કોઈપણ પદાર્થમા વિપર્યયબુદ્ધિએ

નૃપાર્ચિતઃ ॥૬૮॥ અધૃબ્યોઽવિકૃતોઽજય્યઃ શરણ્યો મક્તવ-

રહિત ૩૬૪ મહારાજ —પ્રતાપપ્રકર્ષથી જે શોભે છે તે રાજા કહેવાય, મોટા એવા રાજા તે મહારાજ (રાજધિરાજ) કહેવાય. પ્રાકૃત રાજા સ્વદેશમાં સન્માનાદિવડે શોભે છે પણ અન્યત્ર નહિ આ તેા સર્વત્રપણુ શોભે છે માટે એમનું સર્વાધિક મહત્ત્વ છે. અથવા પોતાયથી ઇતર સમસ્ત ચેતનાચેતનાત્મક વસ્તુઓના નિરૂપાધિક સ્વામિભૂત હોવાથી મહારાજ નામથી કહ્યા છે. ૩૬૫ નૃપાર્ચિત —સ્વામિના ઔર્ધ્વદૈદિક કર્મેષા આવેલા તદામિત અનેક રાજાઓએ સ્વસ્વદેશમાં પધારવાની પ્રાર્થના કરવાપૂર્વક પૂજેલા ॥૬૮॥

૩૬૬ અધૃબ્ય —કોઈએ પણ અભિભવ કરી શકાય નહિ એવા ૩૬૭ અવિકૃત —વિકૃત-ખીભાસદર્શન નથી માટે અવિકૃત (સૌમ્યદર્શન) કહ્યા છે. ૩૬૮ અજય્ય —બ્રહ્મવિદ્યાના સિદ્ધાંતનિર્ણયમાં કોઈપણુ વિદ્વાને વાદથી છટી શકાય નહિ એવા હોવાથી અજય્ય કહ્યા છે. ૩૬૯ શરણ્ય —શરણાગતજનોના શરણાલુમાં તત્પર હોવાથી શરણ્ય કહ્યા છે. 'સર્વલોકશરણ્યાય' 'શરણ્ય શરણ ચ ત્વામાહુર્દિધ્યા મહર્ષય' 'મામેક શરણ વ્રજ' ઇત્યાદિ સ્મૃતિઓ છે (આથી સર્વકોઈ મુમુક્ષુઓએ આજ સર્વથા સમાશ્રયણીય છે એમ કહ્યું છે) ૩૭૦ મક્તવસલ —શરણાગત બહુઓવિષે તત્કાળ પ્રસવેલા વાસોમાં ધેનુજ જેમ એમ નિરવધિ વત્સેષી શ્રેષ્ઠતિથયવાળા 'વિદિત સ હિ ધર્મશ્ચ શરણાગતવત્સલ' 'રિપૂણામપિ વત્સલ' 'નારાયણેનિ યસ્યાસ્યે યતંતે નામ મફલમ્' નારાયણસામન્વાસે વત્સં ગૌરિય વત્સલા' ઇત્યાદિકમાં ભક્તવાત્સલ્ય પ્રસિદ્ધ છે. ૩૭૧ અતર્ક્ય —કેવળ તર્કથી નિશ્ચય કરી શકાય નહિ એવા દિવ્ય માનુષ ચરિત્રનું સદ્દર્શન હોવાથી કેવળ સ્વમુદ્ધિથી નિશ્ચય કરવા અશક્ય 'ત્રૈણ ચક્રેણ મતિરાપનેયા' એવી શુનિ છે, 'તર્કા પ્રતિષ્ઠનાત્' એનું વ્યાસક્ષર છે. ૩૭૨ અનુપમ —જેને ઉપમા નહિ હોવાથી અનુપમ કહ્યા છે, 'ન સસ્ય પ્રતિમા અનિ યસ્ય નામ મહદ્વત' એવી શુનિ છે 'તસ્માદ્વિરુપમં સ્મૃતમ્' એવી સ્મૃતિ છે. ૩૭૩ અપાર —જેના વિદ્યા દયા જ્ઞાનાદિ શુભેષા પાર નહિ હોવાથી અપાર કહ્યા છે. એક પણ

ત્સલઃ । અતર્ક્યોઽનુપમોઽપારોઽપ્રમાદોઽવ્યય ઉક્ત્વલઃ ॥૬૧॥
ધર્મશંસી ધર્મહેતુર્વેદગૂદાર્થબોધકઃ । કાલમાયાભયત્રાતા

દિવ્ય ગુણનો અત કોઈએ પ્રમાતો નથી એવા ૩૭૪ અપ્રમાદ. - ધર્મકાર્યમા પ્રમાટે રહિત ૩૭૫ અવ્યય - આપતકાળમા પણ ઉપશીલુ નહિ ધનારા માટે અઠ્યય કહ્યા છે દુર્ભિદ્દાદિકમાં પણ અત્રસત્રપ્રવૃત્તાદિકના સંકોચે રહિત અથવા સ્વરૂપ સ્વભાવાદિકનો વ્યય-વિનાશ કે વિકાર નહિ હોવાથી અઠ્યય કહ્યા છે 'અજરોઽમરોઽવ્યય.' એવી શ્રુતિ ॥ અથવા પોતાના પરમ પદને પામેવાની પુનરાવૃત્તિ નહિ કરનારા માટે અઠ્યય કહ્યા છે, 'ન ચ પુનરાવર્તતે' એવી શ્રુતિ છે, 'મામુપેત્ય તુ કીન્તેય ! પુનર્જન્મ ન વિષ્યતે' એવી ગીતા છે ૩૭૬ વજ્રચલ - નિરતિરાય ઔત્ત્ત્વવ્યભૂતિ હોવાથી ઉત્ત્ત્વળ કહ્યા છે ભારત્વરતાને ઔત્ત્ત્વવ્ય કહે છે અથવા જ્ઞાનતપાદિ ગુણશ્રીથી અતિરાય પ્રકારો છે માટે ઉત્ત્ત્વળ કહ્યા છે અથવા ઉત્ત્ત્વળ સત્કર્મચરણને ક્ષીણે ઉત્ત્ત્વળ કહ્યા છે ॥૬૮॥

૩૭૭ ધર્મશંસી-સર્વને યથાધિકાર સ્વસ્વધર્મપાળનને સભામા બહુધા આરાસનારા ૩૭૮ ધર્મહેતુ - આચરણ આચારણવડે ધર્મની પ્રવૃત્તિમા પ્રથમ કારણ અથવા ધર્મમા હેતુભૂત શ્રદ્ધા નિયમ દેશાદિકને ઉદ્બોધ આપનારા હોવાથી ધર્મહેતુ કહ્યા છે ૩૭૯ વેદગૂદાર્થબોધક - વેદનો જે સાકારશ્રવણરૂપાપનરૂપ ગૂદાર્થ છે તેનો સભામા સપ્રમાણ બોધ કરનારા ૩૮૦ કાલમાયાભયત્રાતા-કાળ માયાયત્રી આવતો જે ભારે ભય વારેવારે જન્મમરણાદિરૂપ તેયત્રી આશ્રિતોની જ્ઞાનદાનાદિવડે સર્વથા રક્ષા કરનારા

૧ આ રીતે સ્વાશ્રિતસિદ્ધાંતે સભામા વિરાજમાન, સ્વાશ્રિતોએ પ્રપન્નાલયદ ત્વાદિ શુભોએ શુભપણે નિહાળેલા, શરૂપદમા રહેલા હોવાથી શરૂપ સ્ત્રીસહસ-સ્વાભીષ્ટ સમધિક ધન-નાનાવિધ રસારવાદ-સાન્નિધ્યમાન આદિક મહારાજ વિભૂતિ સ્વાધીન વર્ને છે તથાપિ તેમા અવિકૃત ચિત્તવાળા, સકલસંશયશૂન્ય સુખ હોવાથી જેમણે શરૂપાણુ સાર્થક છે એવા શ્રીહરિના 'પ્રપન્નામયદ' આને આદર્શીને 'વજ્રચલ' આ પર્વન વીસ નામો જાણવા

મક્તવર્મ સુમજ્જલ ॥૭૦॥ ઉપાસનારીતિવક્તા મહાધામમદ-

અથવા કાળમાયાના બંધે વર્ણવે એવા પોતાના અક્ષરપદપ્રતિ ભક્તોને
પહોંચાડતા હોવાથી તેવા કલા છે ૩૮૧ મક્તવર્મ-ભક્તોના વર્મ-રાશ્ત્રો થકી
કવચજ જેમ એમ દુર્જનાદિકથકી રક્ષા કરનારા 'રક્ષતિ મગવાન્ વિષ્ણુ
મક્તાનાત્મશરીરવત્' એવી રમૃતિ છે ૩૮૨ સુમજ્જલ-સમસ્ત હેયગુણ
રહિત અને કલ્યાણગુણોકાશ્રય સ્વરૂપ હોવાથી સુમંગળ કલા છે અથવા
શોભન મગજો ધર્મ જ્ઞાન વૈરાગ્ય ભક્તિ આદિક જેમના થકી મળે છે તે
સુમંગળ કલા છે આ અર્થે 'મજ્જલ પરમ્' 'મજ્જલાનાં ચ મજ્જલમ્' 'મજ્જલ
મગવાન્ વિષ્ણુ' 'મજ્જલાયતનો હરિ' આમા અનુવર્ણવ્યે ॥૭૦॥

૩૮૩ ઉપાસનારીતિવક્તા-ભગવદુપાસનાની ધર્મોદિઅગસદિતાનું
જ્ઞાનરૂપ રૂપી રીતિને સભામા સપ્રમાણ નિરૂપણ કરનારા ૩૮૪ મહાધામ
મદ્દર્શક - 'દિવ્યે મહાપુરે શેષ' 'સદક્ષરે પરમે ધ્યોમન્' 'મહાધામ ધામ તે
યાન્તિ' 'સ્વધામનિ મહાણિ રસ્યતે નમ' ઇત્યાદિ કૃતિરમૃતિઓમા બ્રહ્મ
પુરાદિ શબ્દથી પ્રખ્યાત જે દિવ્ય સ્થાન તેને સાધન વિના અનાયાસથી
પ્રાપ્ત જોનેને પણ કૃપાથી વત્સલ્ય પ્રદર્શવનારા ૩૮૫ મહામૂલપરમહો
પાસનાસ્થાપક બ્રહ્મભૂત-બ્રહ્માત્મસાક્ષાત્કારવાળાઓએ પણ પરમહ
પરમાત્મા શ્રીનારાયણની ઉપાસના અવશ્ય કરવી એમ સપ્રમાણ પ્રતિપાદન
કરનારા 'વરદા વિશ્વયા વેદ્ય ઉપાસ્યો મહાભિ પ્રભુ' 'ભારમારામાશ્વ
મુનયો નિર્મળ્યા અપ્યુરુકમે । કુર્વન્ત્યહેતુર્વી ભક્તિમિત્યભૂતગુણો હરિ'
'નિષ્કિંચના યે મુનય ભારમારામા યમુપાસતે ડવર્ગાય' 'પરિનિષ્ઠિતોડપિ
નૈગુંપ્યે.. આરુપાન યદ્ધીતવાન્' ઇત્યાદિ પ્રમાણે છે અથવા બ્રહ્મભૂત-
'નિષ્કારમાન મહારૂપ' આમા કલા પ્રમાણે બ્રહ્માત્માવલોકનપર થઇને
પરબ્રહ્મની ઉપાસના-ભક્તિ કરવી એમ સપ્રમાણ પ્રતિપાદન કરનારા 'મહા
મૂલઃ પ્રસધારમા મદ્દર્શિ લભતે પરામ્' એમ ભગવદ્ગીતામા કહ્યું છે
૩૮૬ મહાર-સ્વરૂપ સ્વભાવમા વિકારે રહિત દોવાથી અક્ષર કલા છે
અથવા દેશકાળાદિકની વિષમતામા પણ સ્વરૂપરિચિતિથકી પ્રચ્યુતિને પામતા

શકઃ । વ્રહ્મભૂતપરબ્રહ્મોપાસનાસ્થાપકોઽક્ષરઃ ॥૭૧॥ કન્દર્પ-
દર્પદલનો નૈષ્ઠિકવ્રતપોષકઃ । અદીનદિવ્યચરિતો મનોનિગ્ર-
હયુક્તિદઃ ॥૭૨॥ વરણીયોઽન્યદુઃસહઃ સંસારાર્ણવનાવિકઃ ।

નથી માટે અક્ષર નામથી કહ્યા છે. ‘યસ્યાનુમૂતિઃ કાલેન લયોત્પાયાદિ-
નાઽસ્ય વૈ । સ્વતોઽન્યસ્માદ્ ગુણતો ન કુતશ્ચન રિપ્યતિ ॥’ એમ સાગ-
વતમાં કહ્યું છે પરમપદમાં મુક્તો સદાય અનુભવે છે તે પણ નિરવધિ શુભ-
ગૌરવથી ક્ષરણ નહિ પામતાં ઉત્તરોત્તર લોભપણે ઉપચયજ પામતા
નથી માટે અક્ષર કહ્યા છે આવા હેતુથીજ ‘પુતસ્ય વા અક્ષર પ્રજાસને
ગર્ગિ ! સૂર્યાચન્દ્રમસૌ વિપ્લવૌ તિષ્ઠતઃ’ ‘અથ પરા યયા તદક્ષરમધિ-
ગમ્યતે’ ‘યેનાક્ષરં પુરુષં વેદ’ ઇત્યાદિ શ્રુતિઓ અક્ષરશબ્દથી કહે છે ॥૭૧॥

૩૮૭ કન્દર્પદર્પદલનઃ—કામના ત્રેલોક્યવશીકરણજન્ય જે ગર્વ તેને
નાશ કરનારા. એટલે પોતાવિષે અને બીજાંવિષે તેની પ્રવૃત્તિને અવકાશ નહિ
આપનારા. (આથી સામર્થ્યાતિશય પ્રદર્શાવ્યો) ૩૮૮ નૈષ્ઠિકવ્રતપોષકઃ—
નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચર્ય કે જે બ્રહ્મપ્રાપ્તિના મુખ્ય સાધનપણે બહુધા પ્રશંસા કરેલું
છે તેને ધરણધારણવડે પરિપોષણ કરનારા ૩૮૯ અદીનદિવ્યચરિતઃ—
મહત્ દિવ્ય-અપ્રાકૃત સર્વપણ ચરિત્ર જેમનું છે. ‘જન્મકર્મ વ મૈ દિવ્યં’
એવું ભગવદ્વચન છે ૩૯૦ મનોનિગ્રહયુક્તિઃ—આમિત જનેના દુનિર્મલ
ચંચળ એવા પણ મનને નિગ્રહ જે અહીંતહીં ભ્રમણલાભપૂર્વક સ્વભૂતિમાંજ
નિશ્ચળપણે સ્થાપન તેમા વૈરાગ્ય જ્ઞાનાભ્યાસ ધ્યાનમુદ્રાદિ ઉપાયોના
બક્તોને યથોચિત ઉપદેશ આપનારા ॥૭૨॥

૩૯૧ વરણીય—નિરપાધિક સ્વામિપણે સમાશ્રય કરવા યોગ્ય. જેમ
કન્યાને વરવરણ આવશ્યક છે તેમ મુમુક્ષુઓને મહાસમર્થ ભગવાનનું વરણ
પણ મુખ્ય આવશ્યક છે ૩૯૨ અન્યદુઃસહઃ—પરદુઃખને જાણનારા, માટેજ
દયાવશથી તેના પરિહાર માટે પ્રવર્તતા ૩૯૩ સંસારાર્ણવનાવિકઃ—જન્મ-
મરણના પ્રવાહરૂપ જે સંસાર તેરૂપ અપાર સમુદ્રના નાવિકજ એમ પાર

સ્વામિનારાયણો વાક્યસુધાતર્પિતસત્સમ. ॥૭૩॥ વિધવાસ્પ
ર્શદોષાતિપ્રસ્થાતોપશમસ્થિતિઃ । પ્રતિવિશ્વાંશભાદાદિમત-
તૂલદવાનલઃ ॥૭૪॥ સમક્ષિધર્મધર્માલ્યમક્તિયોગપ્રવર્તકઃ ।

ઉત્તારનારા 'સસારાર્ણવમગ્નાનાં વિષયાસક્તચેતસામ્ । વિષ્ણુપોત વિના
નાન્યત્કિંચિદસ્તિ પરાયણમ્ ॥' એવી સ્મૃતિ છે ૩૯૪ સ્વામિનારાયણ -
સકળએકધર્મસપત્ત હોવાથી સ્વામી અને સર્વના અર્થાભી હોવાથી
નાશાયણુ મળીને સ્વામિનારાયણુ કલા છે 'एक एव हरि स्वामि-
शब्दवाच्योऽस्ति सर्वथा' એવી સ્મૃતિ છે 'અન્તર્બહિશ્ચ તત્સર્વં વ્યાપ્ય
મારાયણ સ્થિત' એવી શ્રુતિ છે ૩૯૫ વાક્યસુધાતર્પિતસત્સમ -
સ્વવચનામૃતવડે સતસમાને તૃપ્ત કરનારા ॥૭૩॥

૩૯૬ વિધવાસ્પર્શદોષાતિપ્રસ્થાતા - 'વિધવા વનિતાના સ્પર્શમા મહા
દોષ છે' એમ 'અમજ્જલાનાં સર્વેણાં વિધવા કાલ્યમજ્જલમ્ । અતસાં ન સ્પૃશો
હીમાન્ સ્વસન્મન્થિશ્ચિયં વિના ॥' કલ્યાદિ બહુ પ્રમાણોવડે બહુધા પ્રતિ
પાદને કરનારા ૩૯૭ ઉપશમસ્થિતિ - સર્વધન્દ્રિયકૃતિના ઉપશમરૂપ સ્થિતિ
મમા સદા સ્થિતિ જેમની છે ૩૯૮ પ્રતિવિશ્વાશવાદાદિમતતૂલદવાનલ -
'જવ તો બ્રહ્મનુ પ્રતિબિંબ છે માટે તે યાત્રી બિંબ નથી, જવ બ્રહ્મને બરા
(પરિણામ) છે માટે તે યાત્રી બિંબ નથી' કલ્યાદિ વિભવ વાદોને ટુણેને દવા
નક્ષત્ર જેમ એમ અનાયાસથી ખડન કરવાપૂર્વક જવાતમા પરમાત્માનો સર્વ
અવસ્થામા ભેદપ્રતિપાદક વિશિષ્ટદ્વૈત મતને સ્થાપન કરનારા ॥૭૪॥

૩૯૯ સમક્ષિધર્મધર્માલ્યમક્તિયોગપ્રવર્તક - ભક્તિએ સહિત ધર્મ
અને ધર્મે સહિત ભક્તિયોગને આચરણપ્રચારણવડે સર્વત્ર પ્રવર્તાવનારા
ભક્તિધર્મનું પત્નીપતિભાવથી નિલ સાદચર્ય હોવાથી તેણીએ વર્ણત તેનું
અને તેણે વર્ણત તેણીનું વિફળપણુ દોવાથી તેણીએ યુક્ત તેટ્ર અને તેણે
યુક્ત તેણીનું સ્વાચરણુ પરાચારણુવડે પ્રવર્તન કરનારા 'કો વાયં આહોઽ
મજતાં સ્વધર્મેત' 'વર્ણાશ્રમવર્તા ધર્મે યુષ આચારલક્ષણ । સ યુષ

પ્રોક્તાસદ્દેશકાલાદિદોષો નિષ્કપટપ્રિયઃ ॥૭૫॥ સદ્દેશકા-
લાદિગુણજ્ઞાપકઃ સત્પ્રજ્ઞાંસકઃ । સ્વધર્મશિથિલાપ્રીતિર્મત્ત-

મદ્ગતિયુતો નિઃધેયસકરઃ પરઃ' 'મત્તિઃ સિધ્ધતિ ધર્મેણ' 'ધર્મો મદ્ગતિ-
કૃત્પ્રોક્તઃ' 'યદ્ગતિયોગોઽભયદઃ સ્વધર્મમનુતિષ્ઠતામ્' ઇત્યાદિકથી ભક્તિ-
સહિત ધર્મેની અને ધર્મેસહિત ભક્તિની સફળતા કહી છે ૪૦૦ પ્રોક્તાસ-
દ્દેશકાલાદિદોષઃ—અશુભ દેશ કાળાદિ આહુનું ભક્તિધર્મના હાસમા હેતુપણું
હોવાથી તેના દોષાતિરાયને પ્રતિપાદન કરનારા (આ રીતે નામેનું ચોપું
રાતક વિવરણ કયું) ૪૦૧ નિષ્કપટપ્રિયઃ—નિષ્કપટ જનો જેમને પ્રિય છે
નિર્દોષ આક્રિતો વિશેષ આયાતરણમાં હેતુભૂત એવી ભગવત્કૃપાને ઉદય
થાય છે 'યેષાં સ પુષ્ય ભગવાન્ દયયેદનન્તઃ સર્વાત્મના શ્રિતપદો યદિ
નિર્ગ્યલીકમ્ । તે હુસ્તરામસિતરમ્તિ ચ દેવમાયાં' 'પુંસામમાયિનાં
સમ્યગ્મજતાં માવવર્ધનઃ । શ્રેયો વિશત્વભિમતં ચદ્મમાંદિપુ દેહિનામ્'
એવું ભાગવતવાક્ય છે ॥૭૫॥

૪૦૨ સદ્દેશકાલાદિગુણજ્ઞાપકઃ—શુભ દેશકાળાદિ આહુનો જે શુભ
ભક્તિધર્મની વિવૃદ્ધિમા હેતુપણુક તેના રૂઢી રીતે અવબોધ આપનારા.
૪૦૩ સત્પ્રજ્ઞાંસકઃ—સાધુજનોની સપ્રમાણ પ્રશંસા કરનારા. 'નાહમાત્મા-
નમાદાસે મદ્ગતિઃ સાધુર્ભિર્વિના' 'સાધવો હૃદયં મહં' 'સન્ત આત્માહ-
મેવ ચ' 'જ્ઞાતી ત્વાત્મેવ મે મતમ્' 'ન હ્યમ્મયાનિ સીર્થાંતિ...ર્શના-
દેવ સાધવઃ' 'દૃષ્ટાઃ સ્પૃષ્ટા નતા વા કૃતપરિચરણાઃ' ઇત્યાદિ પ્રમાણો છે
૪૦૪ સ્વધર્મશિથિલાપ્રીતિઃ—સ્વય ધર્મપ્રિય હોવાથી અને સ્વધર્મમાં
શિથિલ વર્તનારાઓને ધર્મની સિદ્ધિ થતી નહિ હોવાથી તેવા જનોવિષે
જેમને લેરા પ્રીતિ નથી ૪૦૫ મત્તકૃત્પમહીરહઃ—ભક્તોના કૃપાવૃક્ષની પેઠે
સમગ્ર મનોરથોને પરિપૂર્ણ કરનારા 'મત્તપ્રિયો યદસિ કરુણતરસ્વભાવઃ'
એવું ધર્મરાજનું વચન છે 'યથા કલ્પહુમાત્સર્વં પ્રાપ્યતે મનસેપ્સિતમ્ ।
તથા સમપ્રાપ્યતે વિષ્ણોરપિ સ્યાદુર્લભ દ્વિજ ॥' 'તદન્યઃ કો મહોદારઃ
પ્રાર્થિત વાતુમીશ્વર.' 'સર્વલક્ષ્મ્યપ્રદો હિ વિષ્ણુ. એવી સ્મૃતિ છે ॥૭૬॥

કલ્પમહીરુહઃ ॥૭૬॥ ધર્મહીનજ્ઞાનમક્તિદોષમૂયસ્ત્વબોધકઃ ।

૪૦૬ ધર્મહીનજ્ઞાનમક્તિદોષમૂયસ્ત્વબોધકઃ-ધર્મની જ્ઞાનભક્તિમાં અંગતા શાસ્ત્રમાં નિરૂપણ કરેલી હોવાથી અંગની અસિદ્ધિમાં અંગિની સિદ્ધિ નથી, તેા ધર્મ-કર્મયોગે રહિત એવા જ્ઞાનયોગ ભક્તિયોગમાં અસિદ્ધિરૂપ અધિક દોષને સપ્રમાણ પ્રતિપાદન કરનારા કર્મયોગની જ્ઞાનયોગ ભક્તિ-યોગમાં અંગતા કૃતિરશ્રુતિમાં નિરૂપણ કરી છે-‘તમેતં વેદાનુવચનેન બ્રાહ્મણા વિવિદિષન્તિ યજ્ઞેન દાનેન તપસાઽનાશકેન’ ‘ક્રિયાવાનેષ બ્રહ્મવિદાં યરિષ્ઠઃ’ ‘કુર્વન્નેવેહ કર્માણિ જિજીવિષેચ્છતં સમા.’ ‘કર્મણૈવ હિ સંસિદ્ધિમાશ્વિતા ઝનકાદય.’ ‘સ્વકર્મણા તમમ્યર્થ્ય સિદ્ધિં વિન્દતિ માનવા.’ ‘યજ્ઞો દાનં તપશ્ચૈવ પાવનાનિ મનીષિણામ્ । કતેશ્યાનીતિ મે પાર્થ! નિશ્ચિતં મતમુત્તમમ્ ॥’ ‘કર્માણિ ન ત્યજેત્પ્રાજ્ઞ.’ ‘કપાયે કર્મભિઃ પક્ષે તથો જ્ઞાનં પ્રવર્તેતે’ ‘અક્તિઃ સિચ્ચતિ ધર્મેણ’ ‘ધર્મો મદ્ગતિર્મોક્ષઃ’ ‘યદ્ગતિયોગોઽભયદઃ સ્વધર્મમનુતિષ્ઠતામ્’ ‘અક્ષિન્ લોકે વર્તમાનઃ સ્વધર્મસ્યોઽનઘ. શુચિ. । જ્ઞાન વિદ્યુદમામોતિ મદ્ગતિં વા યદચ્છયા’ ઇત્યાદિ માર્તેજી શિક્ષાપત્રીમાં સ્વર્થ ભગવાને ‘ધર્મેણ રહિતા કૃષ્ણમક્તિઃ કાર્યા ન તર્પયા’ ‘ધર્મેણ સહિતા કૃષ્ણમક્તિઃ કાર્યેતિ તદ્વદ’ એમ ૨૫૪ કહ્યું છે વળી સમસ્ત જીવહિતકારી ધર્મના સ્થાપન માર્તે પોતાનેા અવતાર હોવાથી ધર્મસહિતજ જ્ઞાનભક્તિને પ્રતિપાદન કરનારા છે. ૪૦૭ સ્વધર્મહીનપુરુષપત્યામી-જ્ઞાનભક્તિના અંગભૂત સ્વધર્મનેા સ્વભાવ-દોષથી કે જ્ઞાનભક્તિના બળથી લ્યાગ કરનારા પુરુષને સ્વસંપ્રદાયયત્રી બદ્ધિષ્ટ કરનારા તેવા પુરુષના પ્રસન્નથી ધર્મનિષ્ઠ જીવની પણ ધર્મશુદ્ધિનેા પ્રંશ અવશ્ય થાય છે માર્તે તેવાનેા તત્કાળ લ્યાગ કરનારા ૪૦૮ સત્ય-પ્રતિજ્ઞા-સત્ય છે પ્રતિજ્ઞા એમની ભક્તોનિયે કરેલી પ્રતિજ્ઞાને મિથ્યા કદાપિ નહિ કરનારા ‘અપ્યહં જીવિતં જહ્યાં ત્વાં યા સીતે! સલદમગામ્ । ન તુ પ્રતિજ્ઞાં સંશ્રિત્ય બ્રાહ્મણેષુ વિશેષતઃ ॥’ ‘ઘૌઃ પતેતૃપ્થી દાર્ધેત્ હિમવાન્

સ્વધર્મહીનપુરુષત્યાગી સત્યપ્રતિશ્રુતઃ ॥૭૭॥ યદ્વન્નસત્રો વિ-
ષ્ણવાદિપદ્ધાયતનમાનનઃ । વિપ્રાપરાધસહનઃ સત્યસદ્કલ્પ
આશુદઃ ॥૭૮॥ સાન્વયાધર્મમૂલજ્ઞો યજ્ઞકુદ્રાણપ્રિયઃ । વિ-

શકલીમવેત્ । શુષ્યેત્તોયનિધિઃ કૃષ્ણે ! ન મે મોઘં વચો મવેત્ ॥
એમ ભગવાને પોતેજ પોતાની પરા પ્રકૃતિ કહી છે ॥૭૭॥

૪૦૯ યદ્વન્નસત્રઃ—કળિમાં સર્વ દાનોયજ્ઞી અત્રદાનનો વિરોધ વર્ણવેલા
હોવાથી અત્રાર્થિએ માટે ન્યાં ત્યા ંહુવિધ બહુ અત્રસત્રોને પ્રવર્તાવનારા.

૪૧૦ વિષ્ણવાદિપદ્ધાયતનમાનનઃ—વિષ્ણુપ્રધાન પદ્ધાયતનસંશિત દેવોને
પૂજ્યપણે સ્થાપન કરનારા. માટેજ ‘વિષ્ણુઃ શિવો ગણપતિઃ પાર્યતી ચ

દિવાકરઃ । પૃતાઃ પૂજ્યતયા માન્યા દેવતાઃ પદ્મ મામકૈઃ’ એમ આશ્રિતોને
ઉપદેશ આપનારા ૪૧૧ વિપ્રાપરાધસહનઃ—વિપ્રોના અપરાધમાત્રને સહન

કરનારા, પણ તેમની ઉપર કદાપિ કોપ નહિ કરનારા. માટેજ ‘વિપ્રં કૃતાત્-
સમપિ નૈવ દુદ્યત મામકાઃ । મન્તં યદુ શપન્તં યા નમસ્કુરુત તિલ્લજા’ એમ

પોતાની પ્રભુઓને ઉપદેશ આપનારા ૪૧૨ સત્યસદ્કલ્પ.—સત્ય છે સંસ્કૃપ
જેમને. ‘સત્યકામઃ સત્યસદ્કલ્પ.’ એવી શ્રુતિ છે ૪૧૩ આશુદઃ—પોતે

સંસ્કૃપેશું વસ્તુ વિપ્રાદિકને જલદીજ આપનારા, પણ વિલગથી નહિ ॥૭૮॥

૪૧૪ સાન્વયાધર્મમૂલજ્ઞઃ—દશ લોભાદિરૂપ વંશે સહિત અધર્મેના સમૂજ
સમુચ્છેદક. ૪૧૫ યજ્ઞકુદ્રાણપ્રિયતના હિતમાટે યજ્ઞને પ્રથમ કરનારા

હોવાથી યજ્ઞકૃત કલા છે. ‘સહયજ્ઞાઃ પ્રજ્ઞાઃ સૃષ્ટ્વા’ ‘અહં હિ સર્વયજ્ઞાનાં
મોક્તા ચ પ્રમુરેવ’ એમ ગીતામાં કહ્યું છે માટેજ માગરોળમાં વાપિકાના

ઉત્સર્ગકર્મમાં હવિષવડે ઇન્દ્રાદિ દેવતાઓના સંતર્પણરૂપ યજ્ઞને કરનારા.
અથવા યજ્ઞો વૈ વિષ્ણુઃ’ એવી શ્રુતિ છે તો યજ્ઞશબ્દવાચ્ય વિષ્ણુની પૂજને

૧ એ રીતે સુરપદ્મમાં વિરાજ્યા પછી પોતાના અવતારરૂપ પ્રયોજન વિચારીને
પોતાના રહેલા, સ્વાશ્રિતો વિષે પોને પ્રવર્તાવવા મનમાં વિચારેલા શુભવંતે

જાણવનારા ‘વેદગૂઢાર્યસોધક’ ઇત્યાદિ ‘સાન્વયાધર્મમૂલજ્ઞ’ ઇત્યત
શ્રીહરિનાં ૩૬ નામો જાણવા

ષ્ણુસ્વરૂપાવિષ્કારો નિર્માય. સર્વદર્શન. ॥૭૧॥ જનસાહસ્ર-
યુગપત્સમાધિસ્થિતિકારક. । સ્વેશ્ચાયાતનરહ્યોધાન્યોન્યા
સમ્મર્દસદ્દશાઃ ॥૮૦॥ વિપ્રમોજનસંહૃષ્ટો વિપ્રાત્મા વિપ્રપૂ-

હરનારા ૪૧૬ મ્રાહ્મણપ્રિય -બ્રાહ્મણો અતિપ્રિય જેમને છે માટેજ મન્ત
શપન્ત પરપ ધવન્ત યો મ્રાહ્મણ ન પ્રણમેલ્યાદૃં 'વદ્માહ્મણસ્ય મુખતશ્ચ-
રતોઽનુયાસ' 'વિપ્રપ્રસાદાદસુરાન્ જયામિ' 'કિં પુનર્માહ્મણા પુણ્યા'
'ન મ્રાહ્મણાન્મે દયિત રૂપમેતદ્વતુર્થુજમ્ । સર્વેવેદમયો વિપ્ર સર્વેદેવમયો
હ્રદમ્' એમ પોતેજ પ્રીતિપ્રકર્યને પ્રદર્શાવનારા અથવા બ્રાહ્મણોને પ્રિય
માટેજ મયારામાદિ બ્રાહ્મણોએ વિદ્યા કુળ ધનાતિનો મદ ત્યાગ કરવાપૂર્વક
નિષ્કપટ બાવથી પ્રેમપૂર્વક સન્માન કરેના ૪૧૭ વિષ્ણુસ્વરૂપાવિષ્કાર -
વિષ્ણુસ્વરૂપ કે જે વામદક્ષિણબાગમા ધર્મભક્તિએ સેવેલુ ચતુર્ભુજ દિવ્ય ૪૫
■ તેને મયારામાદિ યાજક વિદ્યોને પ્રત્યક્ષ પ્રદર્શાવનારા ૪૧૮ નિર્માય -
માયાના પરિણામાદિ વિચારોએ રહિત હોવાથી નિર્માય કહ્યા છે 'નિરવય
નિરજનમ્' 'નિરજન નિર્ગુણમદ્વય' એવી શ્રુતિસ્મૃતિ છે અથવા બ્રાહ્મણો
યજ્ઞી ટાળી નાખી છે માયા કપટ માનુષત્વરૂપ જેમએ માટેજ તેમને પોતાના
દિવ્ય પરાત્પર સ્વરૂપનું દર્શન દીધું ૪૧૯ સર્વદર્શન -અનન્ય ભક્તોને
સર્વ સ્વભદ્ધિમાને દર્શાવનારા 'તમમ્વતુ પદ્યતિ ધીતશોકો ધાતુ પ્રસાદા
મ્મહિમાનમીશમ્' 'તસ્યૈવ આત્મા વિગૃણુતે તનૂ સ્વામ્' એવી શ્રુતિ છે
અથવા સર્વેનો બાવ યથારિચત બહુનારા માટેજ તે સમયે સમીપમા
રહેલા પશુ કેટલાક અનધિકારિઓને સ્વદિવ્યરૂપનું દર્શન ન દીધું ॥૭૮॥

૪૨૦ જનસાહસ્રયુગપત્સમાધિસ્થિતિકારક -પોતાના દર્શનજ ૨૨
નારા હજારોહજાર લોકોને એક સાથેજ પોતાના તિલ્ય સ્વરૂપમા મનોનિરોધરૂપ
સમાધિસ્થિતિને કરાવનારા ૪૨૧ સ્વેશ્ચાયાતનરહ્યોધાન્યોન્યાસમ્મર્દસ
દ્દશા -પોતાના દર્શન કરવા અર્ધી વર્ધીથી આવેલા નરસથો અને નારી સથોનો
પરસ્પર અસ્પર્શરૂપ (એક બીજાને સ્પર્શ ન થાય તે) જે અસમદ તમન્ય
શોભન યશ જેમનું છે (મકે તે અન્યત્ર અદૃષ્ટપૂર્વે અશ્રુતપૂર્વે હતું) ॥૮૦॥

જિત । વેદૈકવેદો દિવ્યાક્ષો મેઘજિહ્વર્પમહનઃ ॥૮૧॥ સર્વ-
યોગકલોદ્ગાસી સ્વતન્ત્ર સર્વવિદ્વશી । ષષ્ઠાત્માઽઽષ્ટષ્ટદયો

૪૨૨ વિષ્ણુમોજનસદૃષ્ટ - તે પૂર્તકર્મમા મામાતરયથી બોલાવેલા અને
સ્વત આવેલા ત્યાના બ્રાહ્મણને જમાડવાથી અતિ હર્ષ પામેલા ૪૨૩ ત્રિ
પ્રાત્મા-વેદવેદી સ્વધર્મનિષ્ઠસ્વભાવ બ્રાહ્મણો આત્મભૂત જેમને છે 'પ્રાક્ષણા
મામફી સન્નુ' એવું વચન છે વિષ્ણુસ્વરૂપે બ્રાહ્મણપૂજનને પ્રવર્તાવનારા
અથવા વિપ્રો આત્મવત્ અતિપ્રિય જેમને છે 'ન પ્રાક્ષણાન્મે દયિત રૂપ
મેતદ્વત્તુર્મુવન્મ' એમ આત્મવતમા પોતેજ હું છે ૪૨૪ વિષ્ણુનિત - દિવ્ય
પના પ્રદશનથી દૃઢનિશ્ચયવાળા વિપ્રોએ વેદમત્રોચ્ચારપૂર્વક પો'શો'પચારવડે
પૂજ કરેલા ૪૨૫ વેદૈકવેદ - વેદોવડે એકજ વેદ તે વેદૈકવેદ કહેવાય
અર્થાત્ વિવિધ દેવતાને પ્રતિપાદન કરનારા પા' વેદોએ તેના તેના અતર્થાભિ
રૂપે આ દરિજ એક પ્રતિપાદન કરાય છે એમ વિપ્રોએ જાણેલા 'સર્વે વેદા
યત્પદમામનન્તિ' 'સર્વે વેદા યગ્રૈક ભયન્તિ' 'ન તા સપયથસા પ્રતિષ્ઠા
યન્ન શાશ્વતી' 'વેદૈશ્ચ સર્વેરહમેવ વેદ' 'નારાયણપરા વેદા' 'વાસુદેવ
પરા વેદા' ઇત્યાદિ શ્રુતિસ્મૃતિ છે ૪૨૬ દિવ્યાક્ષ - દિવ્ય-અપ્રાપ્ત
અગ જેમનું છે 'પરાપર પુરપમુપૈતિ દિવ્ય' 'દિવ્યો હમૂર્ત પુરપ'
'ન તસ્ય પ્રાકૃતા મૂર્તિ' 'ભગવાન્ દિવ્યવિગ્રહ' 'જન્મ કર્મ ય મે દિવ્ય'
એની શ્રુતિસ્મૃતિ છે ૪૨૭ મેઘનિહર્વર્પમહન - મેઘવત્ કે જે સ્વતન્ત્રસમાધિ
વાળો ગમાનભુનિનો શિષ્ય વલિદ્ હતો તેનો જ સર્વગુણોએ સપત સર્વા
ધિહુ એવા ગર્વને સ્વેચ્છાથી પ્રાણો કમપુસમયે પ્રાપ્તપાનમતિને શક્તિને
હૃત્યમ'યેજ રચાપનરૂપોતાના પારનેથઈના આવિષ્કારવડે દરનારા ॥૮૨॥

૪૨૮ સપયોગકલોદ્ગાસી - યોગની એક એક અગમા પૃથક પૃથક સમગ્ર
પ્રાપ્તવાનુધારૂ વિગેરે સમગ્રયુક્તિઓનો પોતાના સમાવિતોમા પ્રકાશ
કરનારા ૪૨૯ સ્વતન્ત્ર - પોતેજ તન પ્રધાન હોવાથી સ્વતન્ત્ર કલા છે
અથાન્ અન્યને અધીન નહિ જોય સ્વતન્ત્ર હશોડસૌ એમ પોતેજ કહ્યું

દેશિકો દિવ્યદર્શનઃ ॥૮૨॥ ગોલોકરમણો મહાક્રીડો વૈકુ-

૥ માટેજ તેવી યોગકળાના પ્રકાશનાદિકમા સહાયતાતર સાધનાતરની અપેક્ષાએ રહિત ૪૩૦ સર્વવિત્-સર્વને સર્વાત્મના સર્વદા સ્વતંત્ર નાણુનારા 'યઃ સર્વજઃ સર્વવિત્' 'યો વેતિ યુગપત્તર્વં પ્રત્યક્ષેણ સદા સ્વતંત્ર' એવી શ્રુતિ છે અથવા ભક્તોનુ શક્ય અશક્ય સાધ્ય અસાધ્ય આદિક સર્વને અનુસંધાન કરનારા અથવા સ્વાત્મને સર્વાત્મના કૃષ્ણ પોતેજ નાણુનારા (અન્ય નહિ) 'સ્વમેવ ત્વાં વેત્ય યોગસિ સોગસિ' એવી શ્રુતિ છે 'સ્વમેવાત્મનાડગમાન યૈત્ય ત્વ પુરુષોત્તમ!' એમ ગીતામા કહ્યું છે ૪૩૧ ઘડી-સર્વ પણ જેમને સદા વરા વર્તે છે (અર્થાત્ પ્રભુ) 'સર્વસ્ય વશી સર્વસ્પેશાન.' 'જગદ્વશો વર્તેતેદ કૃષ્ણસ્ય સચરાચર' ઇત્યાદિમા પરમ પ્રભુત્વ પ્રસિદ્ધ છે, માટેજ શેષ-વૈષ્ણવ-સાંકટ-ગાણુપત્ય-સૌર-આવક-ન્યવન વિગેરેને તેમના તેમના ઇષ્ટદેવના દર્શન કરાવનારા ૪૩૨ કૃષ્ણાત્મા-કૃષ્ણ આત્મા-સ્વરૂપ જેમનું છે માટેજ જન્માદ્યમી ઉત્સવના ભગવંતુમા શ્રીકૃષ્ણસ્વરૂપનો આલિંગાર કરનારા ૪૩૩ આકૃષ્ટ-કૃદય -માટેજ દિવ્ય આનંદમય સ્વસ્વરૂપમા પ્રેક્ષક જનેના હૃદયોને આકર્ષણ કરનારા ૪૩૪ દેશિક -સર્વના નિરૂપાધિક દેશિક-ગુરુ માટેજ આશ્રિતોને નારાયણગીતા નામથી સામાન્ય વિશેષ ધર્માદિકનો ઉપદેશ કરનારા ૪૩૫ દિવ્યદર્શન -અનન્યબક્તોને દિવ્ય-અપ્રાકૃત સમગ્ર સ્વવૈભવ દર્શાવનારા અથવા અલૌકિક દર્શન જેમનું છે પ્રાકૃતોને મનુષ્યાકારથી બાસે છે તથાપિ દિવ્યાકારપણેજ અનન્યપ્રેક્ષકોને હસ્તિગોચર થતા ૥૮૨॥

૪૩૬ ગોલોકરમણ -કળવાણી આગમા કેટલાક બક્તોને ઇચ્છિત પરમ દિવ્ય ગોપીક ધામમા રહેલી અખડ રાસલીલાને પ્રદર્શાવનારા ૪૩૭ મહાક્રીડા -કેટલાક બક્તોને દિવ્ય અક્ષરમહા ધામમા રહેલી શ્રીમૂર્તિને પ્રદર્શાવનારા ૪૩૮ વૈકુણ્ઠનાયક -કેટલાક બક્તોને પ્રકૃતિપર વૈકુણ્ઠીકમા રહેલા સ્વસ્વરૂપને પ્રદર્શાવનારા ૪૩૯ અનેકમૂર્તિ -અનેક-હંભરોહળર અસાધારણ દિવ્ય મૂર્તિઓ જેમની છે, એકજ સ્થાનમા સ્વમૂર્તિનું બાહુલ્ય બતા

ણનાયકઃ । અનેકમૂર્તિરણ્ડસ્યો વહ્નિઃ સ્યો યોગશિક્ષકઃ ॥ ૮૩ ॥
પુરઃ સરો મનોવેગઃ સ્વનેતા દર્શિતામરઃ । વિષ્ણુયાગસમારમ્મઃ
પળ્માસાશિતવાઙ્મવઃ ॥ ૮૪ ॥ નાનાદેશગતિર્નાનાયકઃ કુદ્ધૂરિદ-

વનારા અથવા લોકાનુમદાર્યે ગ્રહણ કરેલી દિવ્ય મત્સ્યાદિ મૂર્તિઓ અનેક છે માટે અનેક મૂર્તિ કલા છે. 'વહ્નિ મે વ્યતીતાનિ જન્માનિ' જ્યવતારા દ્વસંખ્યેયા હરેઃ સર્વનિષેદિજાઃ' એવી સ્મૃતિ છે. ૪૪૦ અણ્ડસ્યઃ-અંડ-બ્રહ્માંડની અંદર વર્તતાં સકળ સ્વસ્વરૂપને દર્શાવનારા. ૪૪૧ વહ્નિસ્યઃ-બ્રહ્માંડયત્રી બદાર વર્તતાં ભૂમાદિ સ્વસ્વરૂપને દર્શાવનારા. ૪૪૨ યોગશિક્ષકઃ-યોગ-અગ્નિસમાધિને સ્વલક્ષ્મીદારાપણુ બહુધા કરાવનારા. સદ્બ્રહ્મ-માધિના પ્રવર્તક ॥ ૮૪ ॥

૪૪૩ પુરઃ સરઃ-સર્વની આગળ લેતાવળા ચાવનારા અથવા સમાધિને પામેલા ભક્તોને ધામભાર્ગવદર્શનાર્યે આગળ ગતિ કરનારા ૪૪૪ મનોવેગઃ-મનના જેવો વેગ જેમનો છે અર્થાત્ કવચિત્ ધનુષમાયી કુટલા બાણુની પેઠે વેગથી ચાલનારા અથવા જમનોવેગઃ-જેવો પાઠ લેવો મનનો વેગ જે સંકટપ્રવાહ તેણે સહિત-રિધર મનવાળા, જેવો અર્થ કરવો ૪૪૫ સ્વનેતા-સ્વકીયજનોના નેતા-નાયક અથવા અનન્યભક્તોને શોભન આર્ચિરાદિભાર્ગવકે ઇચ્છિત ધામપ્રતિ પહોચાડનારા અથવા ભક્તોએ નિયોજેલું કર્મ કરનારા હોવાથી પણ સ્વનેતા કલા છે. ૪૪૬ દર્શિતામરઃ-કેટલાક ભક્તોને સમાધિમા ઇન્દ્રાદિ અમરોનો સાક્ષાત્કાર કરાવનારા ૪૪૭ વિષ્ણુયાગસમારમ્મઃ-પિપલાણુ આખા ગામનામધ્યે ઓઝલ નદીના તટમા મદાસભારથી વિષ્ણુયાગમહોત્સવ કરાવનારા. ૪૪૮ પળ્માસાશિતવાઙ્મવઃ-બ્રાહ્મણુપ્રિય હોવાથી ત્યાં છે માસપર્યંત બ્રાહ્મણુને યથેષ્ટ રૂડીરીતે જમાડનારા ॥ ૮૪ ॥

૪૪૯ નાનાદેશગતિઃ-તે તે દેશમા રહેલા ભક્તોનો મનોરથપરિપૂરણ કરવા અને ધર્મસ્થાપન માટે કયો છે અનેક દેશમાં વિચરણુનો સંકટપ્રત્યેક. ૪૫૦ નાનાયકકુત્-અનેકવિધ અનેક યજ્ઞોને ત્યાં ત્યાં સ્વલક્ષ્મી-

ક્ષિણ. । સદય સમાધિ. સર્વાત્મા નિરીશમતલણ્ડન ॥૮૫॥ મ
કારપણ્ણકોચ્છેત્તા ધર્મસર્ગપ્રવોષક । પાપિકૃતાન્તઃ પરમ.

પાસે કરાવનારા ૪૫૧ મૂરિદક્ષિણ - તે સમસ્ત યજ્ઞોમા મુખ્ય પક્ષથીજ
બહુ દક્ષિણા દેનારા ૪૫૨ સદય સમાધિ - યમનિયમાદિ સાધનશ્રમ વિના
પશુ જેમના દર્શનમાત્રથી પ્રાપ્ત જોને પણ સમાધિ યાચે એવા
૪૫૩ 'સર્વાત્મા-સર્વતા આત્મા ધારક નિયતા રોષી 'અન્ત પ્રવિષ્ટ
જાણતા જનાના સર્વાત્મા' 'પુણ્ય સર્વભૂતાન્તરાત્મા' 'માત્રાત્મા ચાક્ષરાત્મા
ચ' એવી શ્રુતિશ્રુતિ છે અથવા સર્વ સામોને આત્મવત્ પરમ પ્રિય છે
માટે સર્વાત્મા કહેા છે ૪૫૪ નિરીશમતલણ્ડન - સર્વકર્તા સર્વજ્ઞ
દાતા પરમેશ્વર જેમા નથી એવા મતોનુ સપ્રમાણ સધુક્તિ ખડન કરીને
રોશિયર વાદને રથાપન કરનારા ॥૮૫॥

૪૫૫ મકારપણ્ણકોચ્છેત્તા - કૌવાયમમામય માસ મત્સ્ય-હ્રદા મૈથુન,
આ પાંચ મકારશબ્દવાચ્ય પ્રસિદ્ધ પાપોને પ્રમાણુવચનોવડે દોષદર્શનપૂર્વક
નિવારણ કરીને સન્માર્ગને પ્રવર્તાવનારા ૪૫૬ ધર્મસર્ગપ્રવોષક - ધર્મ
સર્ગ શુભ પ્રસાદ અભયાદિકને તેના પ્રતિપક્ષની નિવૃત્તિ પૂર્વક સર્વથા પોષણ
કરનારા ૪૫૭ પાપિકૃતાન્તઃ - પ્રાણિપીડનાદિ પાપકર્મમા પ્રવર્તેલા જોને
માળ જેવા ભયકર દેખાતા ૪૫૮ પરમ - જેનાથી પર ઉત્કૃષ્ટ કોઈ પણ નથી
મટે પરમ કહેા છે 'તસ્માદ્દાન્ય ન પર વિદ્યાનાસ' 'ન તત્સમક્ષા
સ્વધિકશ્ચ દૃશ્યતે' યસા પર નાપરમસિ કિંચિત્' 'ન પર પુણ્ડરીકાક્ષા
દૃશ્યતે ભરતર્પમ' 'પર હિ પુણ્ડરીકાક્ષાન્ન મૂત ન ભવિષ્યતિ' ન દૈવ
કર્તૃત્વાપરમ્' 'મત્ત પરતર નામ્યત્' 'પર પરાણા પરમ પરમાત્મા'
દત્તાદિ શ્રુતિશ્રુતિઓ છે અથવા પરા સર્વો કૃષ્ણ મા વિજયવંશી જેમની છે
માટે પરમ નામથી કહેા છે ૪૫૯ પુણ્યકીર્તિ - પુણ્ય પાપિઓના સમગ્ર
પાપને પ્રજ્વાલ કરનારી છે કીર્તિ - નામાદિકનુ ગ્રીવેન જેમનુ તે પુણ્ય-
કીર્તિ કહેા છે 'નામસદ્ગીર્તન મહયા વિલાપનમનુષ્ઠમમ્ । મૈત્રેયાદોષ
પાપાના ધાતુનામિવ પાવક ॥' 'અવશેનાપિ યજ્ઞાક્ષિ કીર્તિતે સર્વ

પુણ્યકીર્તિઃ પૃથુધ્રવાઃ ॥૮૬॥ કૃશોદ્ધવાધ્વસમ્પોષ્ટા સાધ્વીધ-
ર્મમ્વર્તકઃ । દૈત્યાંશગુરુસચોતમાસ્કરો ધર્મધારકઃ ॥૮૭॥

પાતકૈઃ । પુમાન્ વિમુચ્યતે સઘઃ સિંહચક્ષુર્મૃગૈરિવ ॥' 'કલો સહીત્યં
કેશવં' ઇત્યાદિ વચનો છે. અથવા પુણ્ય-અનંત જન્મમાં સંપાદન કરેલા
સુદૃઢવાળા જનોમાંજ કીર્તિ-સર્વદા સંકીર્તન જેમનું છે તે પુણ્યકીર્તિ
કલા છે. 'સત્તુર્વિધા મજ્જન્તે માં જનાઃ સુકૃતિનોડર્જુન' એમ ગીતામાં
કહ્યું છે. અથવા પુણ્ય-અવલુભાતથી પાપિઓને પણ પવિત્ર કરનારી છે
કીર્તિ-યશ જેમનું એવા. ૪૬૦ પૃથુધ્રવાઃ-પૃથુ-મેઠું સર્વવ્યાપિ અવ-
યશ જેમનું છે. અર્થાત્ મહાકીર્તિ 'જ્ઞાને હૃષીકેશ ! તવ પ્રકીર્ત્યાં
જગત્પ્રહૃલ્યત્પનુરજ્યતે ચ' એમ ગીતામાં કહ્યું છે ॥૮૬॥

૪૬૧ કૃશોદ્ધવાધ્વસમ્પોષ્ટા-કૃશ-કળિકાળ અધર્મભળથી ઉદ્ધત બનેલા
અસુરાંશ નૃપાદિકના અનાચારથી સંકેત્ય પામેલા ઉદ્ધવપ્રવર્તિત મુક્તિ
માર્ગ સંપ્રદાયના આચરણપ્રચારણવડે રૂપીરોતે સંપ્રવર્તક ૪૬૨ સાધ્વી-
ધર્મમ્વર્તકઃ-સાધ્વી-પતિવ્રતા નારીઓનો ધર્મ જે ચતિપરિચયાર્થે તેને
સ્વાશ્રિત સ્ત્રિયોવિશે પ્રવર્તાવનારા અથવા સાધ્વીઓનો ધર્મ ભર્તાની અનન્ય
ભક્તિરૂપ જેમ છે તેમ ભગવાનવિશે એકાતિક ભક્તિરૂપ ધર્મને ભક્તોવિશે
પ્રવર્તાવનારા ૪૬૩ દૈત્યાંશગુરુસચોતમાસ્કરઃ-મધમાંસાદિ ભક્ષણચિહ્નથી
જણાતા આસુરવંશજી ગુરુઓ જે રૂદાક્ષ-તુળસીમાળા-ત્રિપુંડ-જીર્ધવુંડ
ધારણાદિકના આરુંબરથી અને બાહ્યતઃ શૈવ-વૈષ્ણવજાળપણે ઉચ્ચાસનમાં
બેસવાવડે ગુરુપણે પ્રસિદ્ધ યજ્ઞેશ પુરુષો છે તેરૂપ બહોતોના હૃદ્ય પ્રકારાની
પ્રવૃત્તિના અપહરણમા સંચરૂપ ૪૬૪ ધર્મધારકઃ-માણાવદરમાં જન્મા
દમીએ વ્રતધર્મોને ધરનારા અને ભક્તોને ધરાવનારા અથવા ધર્મભંગનાં
છિદ્રોને ગોતનારા ॥૮૭॥

૧ આ રીતે મેલગુરને પામીને રવજ દિવના કણ્ડ ખના નિવારણપૂર્વકે ત્યાં
જે માસપર્યંત નિવાસ કરી રહેલા ગ્રીહનિના નાનાચરિત્રસળખી 'નાનાદેશગતિ.'
ઇત્યાદિ 'દૈત્યાંશગુરુસચોતમાસ્કરઃ' ઇત્યંત ૧૫ નામો જણવા

લોભાદિદોષગદિતા તામસવ્રતવર્જનઃ । સુવ્રતઃ સિદ્ધિદ-
સિદ્ધઃ સિદ્ધેશ સિદ્ધિપોઽચ્યુતઃ ॥૮૮॥ કૌલાષ્વશાપદ. પ્રોક્તા-

૪૬૫ લોભાદિદોષગદિતા-તેજ પુરમા મયારામભટ્ટપ્રતિ ધર્માધર્મ
સંગ્રહયન પછી લોભ-કામ-રસાસ્વાદ-એક-માન, આ પાપમા રહેલા દોષો
ને વસિષ્ઠ-બ્રહ્મા-ઋષ્યશુગ-ભરત-દક્ષ આદિક મોટાઓની પણ દુર્દશા
સ્પષ્ટનારા અવગુણો તેને તેમના તેમના ઇતિહાસોવડે પૃથક્ પૃથક્
નિરૂપણ કરનારા ૪૬૬ તામસવ્રતવર્જન -તમોગુણપ્રધાન, મદ્યમાસાદિપ્રિય,
કાળભૈરવાદિ ક્ષુદ્રદેવોના મતોને ભાડેર પુરમા બ્યામજીત રાજ આદિક પાસે
લાગ કરાવનારા, ૪૬૭ સુવ્રત -'ન મૈ પાર્યાસિકર્તવ્ય' આ ન્યાયથી સ્વાર્થ-
કર્તવ્યના અભાવથી કેવળ પરાર્થપ્રવૃત્તિપણ છે માટે સુ-ચોક્ષ્ણ મત-
નિયમ જેમનો ૮ તે સુમત કહ્યા છે અથવા જે કોઈ પ્રકારે પ્રવિષ્ઠ થએલા
ઓનું સર્વથા પરિપાળન કરવાના દૃઢ ચોક્ષ્ણ મતવાળા હોવાથી સુમત
કહ્યા છે 'સક્રુદેવ પ્રપચાય તયાસીતિ ચ યાચતે । અમય સર્વભૂતેભ્યો
દદામ્યેતદ્વત મમ' એમ પોતેજ કહ્યું છે અથવા ભક્તશિક્ષાર્થે સુ-ચોક્ષ્ણ
અહિંસાદિ નિયમવાળા મતોને ધારી રહેવા ૪૬૮ સિદ્ધિદ-સાધકોને
અશ્વિમા ગરિમાદિ અષ્ટ સિદ્ધિઓને આપનારા અથવા પોતાના કલાપ્રમાણે
આચરેલા મતધર્માદિકના ફળને આપનારા ૪૬૯ સિદ્ધ -નારણામતોને
સ્વરૂપથીજ સિદ્ધ પણ ઉપાયોવડે સાધ્ય નહિ માટે સિદ્ધ કહ્યા ૮ 'ન્યાસ
હૃત્યાદુર્મનીપિણો મહાજાળમ્' એવી શ્રુતિ છે ચરણાગતિમા સિદ્ધ ઉપાય
ભગવાન છે, તેથી સ્વત સિદ્ધજ છે અથવા પોતે કહેલા મતધર્માદિકનું
ફળ એમનાયથી નિષ્પત્ત યાયછે માટે સિદ્ધ કહ્યા છે અથવા
સિદ્ધિ-સકળ જૈશ્વર્થો સ્વત સિદ્ધપણે વર્તે છે જેમને તે સિદ્ધ કહ્યા છે
૪૭૦ સિદ્ધેશ -પોતે કહેલી રીતિને અનુસારે આચરેલા મતધર્માદિકની ફળ
સિદ્ધિને પામેલાઓના ઇશ-નિયતા માટે સિદ્ધેશ કહ્યા ૮
૪૭૧ સિદ્ધિપ -સિદ્ધિ-સમય જૈશ્વર્થોને ભક્તવાહિતાર્થના પ્રમાણે રક્ષણ
કરનારા ૪૭૨ અચ્યુત -ચરણાગતો થકી પૂર્વે કદાપિ અચ્યુત નહિ થએલા

સુરલક્ષ્માઽસુરાતિગઃ । મુજક્કનગરાનન્દો નિજમક્કસ્તુતો

(તેમના યોગક્ષેમપરાયણ હોઈને સતત તેમની સન્નિધિમાં રહેનારા) તેમજ સ્વયં આશ્રિતરક્ષણમતધારી હોવાથી આશ્રિતોની મ્યુતિ જેમને પામીને પછી કદાપિ નથી માટે અમ્યુત નામથી કહ્યા છે. તેહું વચન છે. ‘યસ્માન્ન ચ્યુતપૂર્વોઽહમચ્યુતસ્તેનકર્મણા’ ‘તસ્યાહંન પ્રણયમિમિ’ ‘ન સ્વજેયં કયચ્છન’ ઇતિ ‘મકેમ્યોઽચ્યુતપૂર્વત્વાદચ્યુતઃ પરિકીર્તિતઃ’ ‘આશ્રિતાનાં ચ્યુતિર્ય- સ્માન્નસિ સોઽચ્યુત ઈરિતઃ’ એવી નિરૂપિત છે. અથવા સ્વરૂપ સ્વભાવ વિભૂતિ વિગેરેથી થકી કદાપિ લેશતઃ પ્રમ્યુતિ નહિ પામનારા હોવાથી અમ્યુત કહ્યા છે. ‘શાશ્વતં શિયમચ્યુતં’ ન કર્મણા વર્ધતે નો કનીયાન્ ‘ન સ સાધુના કર્મણા મૂયાન્નો પૃથાસાધુના કનીયાન્’ એવી શ્રુતિ છે. અથવા બ્રહ્મેન્દ્રા- દિકના તે તે લોકોમાં તેને તેને સમતીય દિવ્યાકારયોગથી તેમનાજ હિતમાટે આવિર્ભાવ પામતાથકા પણ સ્વાધારણ સમસ્ત ઐશ્વર્યથી ‘મજોઽપિ સદ્ગવ્યવારમા મૂતાનામીશ્વરોઽપિ સન્’ આગીતાવચનમાં કહ્યા પ્રમાણે લેશ- પણ પ્રમ્યુતિ પામતા નહિ હોવાથી અમ્યુત કહ્યા છે. તેહું નિરૂપિત છે ‘ચ્ચવનોત્પત્તિયુકેષુ મહોન્દ્રવરણાદિષુ । યસ્માન્ન ચ્યવતે સ્થાનાત્તસ્મા- રસદ્વીર્ત્યંતેઽચ્યુતઃ ॥’ ‘સાધર્મ્યેનાવતારેઽપિ મહોન્દ્રવરણાદિભિઃ । ન સ્વૈશ્વર્યાત્પચ્યુતો યઃ સોચ્યુતઃ પરિકીર્તિતઃ ॥’ ઇતિ. અથવા જન્માદિ પદભાવવિકારે રહિત હોવાથી અમ્યુત કહ્યા છે ॥૮૮॥

૫૭૩ કૌલાષ્વશાપદઃ-કૌલ કે જે મકારપંચકાદિ કુળધર્મનિષ્ઠો છે તેમને જે માર્ગ (વામમાર્ગ) તેમાં રહેલા જનોને વંશછેદાદિરૂપ શાપ આપનારા. ૫૭૪ પ્રોક્તાસુરલક્ષ્મા-આદ્રાનાગના ગામમાં સભાવિષે આસુર પુરુષોનાં યથાર્થિતલક્ષણેને કહેનારા. ૫૭૫ અસુરાતિગઃ-અસુરોને પોતાના પ્રતાપથી અતિક્રમ કરી રહેલા, અર્થાત્ તેમનાથી ન પરાક્ષય થાય એવા. અથવા અસુરોને સર્વથા અગ્રેયર ૫૭૬ મુજક્કનગરાનન્દઃ-મુજનગરના સમગ્ર જનોને પોતાનાં દર્શન સ્પર્શન સંલાપ સદુપદેશાદિવડે સમધિક આનંદ આપનારા. ૫૭૭ નિજમક્કસ્તુતઃ-ત્યાંના સુદરશ્ય ગંગારામપ્રમુખ

પેમર્યાવઃ પરગુહ્યાપ્રકાશકઃ । પાત્રાર્પિતયદુદ્રચ્ચો યથાયુ-
ક્તોપદેશકઃ ॥૧૩॥ અવિગ્રહપ્રિયો યાણીદ્રવ્યપારુપ્યવર્જિતઃ ।

૪૯૧ પરગુહ્યાપ્રકાશક —પરના ગુહ્ય-રહસ્યને કાઢી પહો આગળ પ્રકાશ
નહિ કરનારા ૪૯૨ પાત્રાર્પિતયદુદ્રચ્ચ —પાત્ર વિપ્રોને યથાવિધિ બહુ દ્રવ્ય
આપનારા ૪૯૩ યથાયુક્તોપદેશક —યથાયુક્ત-મયાધિકાર તેમના તેમના
ધર્માદિકને ઉપદેશ કરનારા ॥૬૩॥

૪૯૪ અવિગ્રહપ્રિયા-વિમલ-કલહ જેમને હેરા પ્રિય નથી દેહદેહિ
ક્રમા અહુમમતાએ રહિત હોવાથી કાઢી સાથે કજીયાને નહિ કરનારા
૪૯૫ યાણીદ્રવ્યપારુપ્યવર્જિત —વાણીદ્રવ્ય અને વાણીપારુપ્યે રહિત તેમા
‘આને તાડન કરો, આને કાઢી ખુકો’ ઇત્યાદિ વાણીનું ઉચ્ચારણુ તે વાણીદ્રવ્ય
કહેવાય છે ગાળો દેવી, મર્મભેદક વચન બોલુ, અપરાધ બોલવા વિગેરે વાણી
પારુપ્ય કહેવાય છે ૪૯૬ વ્રહ્મણ્યદેવ —બ્રહ્મરાખ્તવાચ્ય વેદ, વેદવેદ્ય ધર્મ
અને વેદધર્મનિષ્ઠ બ્રાહ્મણોનું દિત તે તે સમયે અવતરીને કરે છે માટે બ્રહ્મણ્ય
એવા દેવ તે બ્રહ્મણ્યદેવ કહેવાય અથવા જેઓ બ્રહ્મણ્યે, -વેદ અને
વેદિક ધર્મના પ્રવર્તનથી બ્રહ્મણ્ય દિત કરનારાઓ છે, તેવા સતોએ
સ્તુતિ કરવા યોગ્ય દેવ તે બ્રહ્મણ્યદેવ કહેવાય અથવા બ્રહ્મરાખ્તવાચ્ય
પ્રધાન છવ અક્ષર, એ સર્વેનું તેના તેના અતર્થામિષ્ટે સન્નિધિ આપીને
તેની તેની સત્તાના ધારક યદને દિત કરનારા તે બ્રહ્મણ્ય કહેવાય, બ્રહ્મણ્ય
એવા દેવ તે બ્રહ્મણ્યદેવ કહ્યા છે અથવા બ્રાહ્મણ્યવિષે દિત કરનારાઓ તે
બ્રહ્મણ્યે કહેવાય, તેમના દેવ-તેમા મુખ્ય તે બ્રહ્મણ્યદેવ કહેવાય અથવા
બ્રહ્મરાખ્તવાચ્ય બ્રાહ્મણોને સમૂહ તે બ્રહ્મણ્ય કહેવાય, તે દેવની પેઠે માન્ય
પૂજ્ય જેમને છે તે બ્રહ્મણ્યદેવ કહેવાય ૪૯૭ દેવેજ્ય —બ્રહ્માદિ સમસ્ત
દેવોને પૂજ્ય હોવાથી દેવેજ્ય કહ્યા છે, ‘ત દૈવતાના પરમ ય દૈવત’ એવી
શ્રુતિ છે અથવા જનોને અદરચરણાના કે જનોની અદર પ્રવેશોલા દેવોએ
દાન્ય-પૂજ્ય અથવા જનોએ સ્વસમાધિમા ‘દેવોએ પૂજ કરાતા’ એમ
જાણેલા ૪૯૮ દશરૂપપ્રદર્શક —દશસખ્યાપરિમિત પુરોહિતમ-સાધાપ્ત્ય

બ્રહ્મણ્યદેવો દેવેજ્યો દશરૂપપ્રદર્શક. ॥૧૪॥ અકુણ્ઠિતવચા
દેશાચારશોઽનાદતોદ્ધત । શિષ્યાર્થક્ષણરુદ્ધિત્યમેત્ર. સચ્છા
સ્વસદ્ગ્રહી ॥૧૫॥ ધર્મિપક્ષ સાધુસેવી પુણ્યશ્રવણકીર્તન ।

બ્રૂમાપુરૂષ વિપ્ર-હિરણ્યમયપુરૂષ-ચક્ષુપુરૂષ-મહાપુરૂષ-યોગેશ્વર-નર-નારા
યપુ નામના તે તે અક્ષરાર્થિ સ્થાનમાં રહેલા દિવ્ય રૂપોને તેમની તેમની
શક્તિએશ્વર્યે સહિતપણે તે તે ગામ નગરોમાં સ્વલપ્તોને સ્વપ્રતાપથી
સહજ સમાધિમાં પ્રદર્શાવનારા ॥૮૪॥

૪૧૧ અકુણ્ઠિતવચા - સમાવિષે બાપણમાં અસ્ખલિત બાપણ જેમનું છે
૫૦૦ દેશાચારજ્ઞ - ધર્મોપદેશસમયે તે તે દેશોના આચારોએ સહિત
ધર્મશાસ્ત્રોક્ત આચારોને ઉપદેશ કરનારા (આ રીતે નામોનું પાત્રમુ
શતક વિવરણ કર્યું) ૫૦૧ અનાદતોદ્ધત - ઉદ્ધત શાસ્ત્રનિષ્ઠ વર્તનવાળા
જનોને આદર નહિ કરનારા ૫૦૨ શિક્ષાર્થક્ષણરુદ્ધ - શિક્ષાર્થે-સધર્મવર્તન
પ્રત્યેજ્ઞાનેજ અલપ કાળરોપ જેમને રહે છે ઉપદેશસમયે જો કોઈ પોતે ઉપ
દેશોના ધર્મવર્તનમાં શિથિલ બોલે તો કાણુમાત્ર તેની ઉપર રોષ બતાવે પણ
તે રોષના દર્શનથી તે જન લય પામીને સ્વામ્ય ધર્મોમાં બહુ આદરવાળો
થાય માટે જળમાં રેખાની પેઠે કિંચિત્ ક્રોધ કરનારા 'જલે રેલેય મહતાં
ક્રોધ ક્ષિન્ન જાયતે । અદમરેલેય નીચાના ક્રોધો ભવતિ દુસ્ત્યજ'
એવી સ્મૃતિ છે ૫૦૩ નિત્યમેત્ર - નિત્ય મેત્ર જેમનું છે તે નિત્યમેત્ર
કરતા છે સર્વનું પણ સર્વના અપ્રેરિત દિવ કરનારા 'કરાવિવ શરીરસ્ય
નેત્રયોરિવ પદમણી । અપ્રેરિત હિત કુર્યાન્નદ્ધિ મિત્ર પ્રચક્ષતે ॥' એક
મિત્રનું લક્ષણ છે આડ નિરૂપાધિ મેત્ર ગુહરાત્ર શબરી-અર્જુન-ગોપાળા
દિગ્મા સ્પષ્ટ છે 'અહો ! માગ્યમહો ! માગ્ય નન્દગોપવ્રજૈકસામ્ ।
યન્મિત્ર પરમાનન્દ પૂર્ણ બ્રહ્મ સનાતનમ્ એમ બાગવતમાં કહ્યું છે
૫૦૪ સચ્છાસ્વસદ્ગ્રહી - પકન પાકનને કરનારા જનોનું હિત કરનારા વેદાદિ
પુસ્તકોનો સમ્બંધ કરનારા ॥ ૫૫ ॥

૫૦૫ ધર્મિપક્ષ - ભગવદ્ધર્મવાળા પુરુષોનોજ પક્ષપાત જેમને છે

મહાન્ ॥૮૯॥ અહિંસાસ્થાપકો મૂરિનિજૈશ્વર્યપ્રદર્શકઃ । દૂર-
દેશસ્થાત્મમક્તદત્તસાક્ષાત્સ્વદર્શનઃ ॥૯૦॥ સચ્છાસ્ત્રોદિતસ-
ત્કીર્તિરાત્યન્તિકગતિપ્રદઃ । પરાલ્પકોપકારાતિસ્મરણઃ સર્વ-

નિજલક્ષ્મીએ મહાપૂજા કરીને પોતપોતાના અભિપ્રાયને અનુસારે સ્તુતિ
કરેલા. ૪૭૮ મહાન્-મહાતે-પરમપ્રકૃષ્ટપણે પૂજાયછે માટે મહાન્ કહ્યા
છે. ૪૭૯ જનોએ સંપૂર્ણલા ॥૮૯॥

૪૭૯ અહિંસાસ્થાપક.-“યશ્નમાં પણ પ્રલક્ષપશુહિંસા ન કરવી”
આવા સનાતન શુદ્ધ સાત્વિક ધર્મનું રાજસભામાં પ્રમાણવાક્યોવડે પ્રતિ-
પાદન કરનારા. ૪૮૦ મૂરિનિજૈશ્વર્યપ્રદર્શકઃ-પોતાના વાક્યનો અનાદર
કરનારા શાકત યાજ્ઞિકાદિકનો રાજ્યે કરેલા આક્રમિક ઉચ્છેદથી પ્રલક્ષપણે
નિરતિશય નિઃશ્વર્યને પ્રદર્શવનારા. ૪૮૧ દૂરદેશસ્થાત્મમક્તદત્તસાક્ષા-
ત્સ્વદર્શનઃ-દૂર દેશમાં રહેલાપણુ આક્રમીય લક્ષ્મીને સાક્ષાત્ પોતાનું દર્શન
આપનારા ॥૮૯॥

૪૮૨ સચ્છાસ્ત્રોદિતસત્કીર્તિઃ-સ્વયં લખવાન હોવાથી સર્વ સચ્છા-
સ્ત્રોએ સાક્ષાત્ કે પરંપરાએ વર્ણન કરી છે શોભન પાવન મહાકીર્તિ જેમની
૪૮૩ આત્યન્તિકગતિપ્રદઃ-લક્ષ્મીને અવિદ્યા-કર્માદિ સમમ બંધનોથી
એકાંતત અને અત્યંતત યિમુક્તિ થવાપૂર્વક અપુનરાવૃત્તિ પરમપદમાં સ્વાત્મ-
પરમાત્માનુભવાનંદપ્રાપ્તિરૂપ આત્યંતિકી ગતિને આપનારા. આ બધે અર્થ
‘તસ્મૃત્તદુષ્ટકૃતે વિધૂનુતે’ ‘તદા વિદ્વાન્ પુણ્યપાપાદિમુક્ત’ ‘જાત્વા દેવં
મુચ્યતે સર્વપાપૈઃ’ ‘અથ દૈવ રોગાણિ વિધૂય પાપં’ ‘નામરૂપે વિદ્યાય’
‘મિચ્છતે હૃદયમન્થિઃ’ ‘માયામેતાં તરન્તિ તે’ ‘દિગ્ધેન ચક્ષુષા મન-
સૈવાન્ પश्यન્ રમતે’ ‘નિરજનઃ પરમં સામ્યમુપૈતિ’ ‘મમ સાધ્યમ્મા-
ગતાઃ’ ‘પરામૃતાત્પરિમુચ્યન્તિ સર્વે’ ‘મામુપયાન્તિ તે’ ‘પરંજ્યોતિરૂપ-
સમ્પદ સ્થેન રૂપેનાભિનિવ્રજતે’ ‘સર્વાન્ કામાન્ સહ મલ્લના વિવ-
શ્રિતા’ ‘સા કાષ્ઠા સા પરા ગતિ.’ ‘વિદ્યામાનાં પરાયણમ્’ ‘મામેવાનુત્તમાં

ભાવવિત્ ॥૯૧॥ પરાપકારસાહસ્રવિસ્મૃતિઃ કોમલાન્તરઃ ।
પાપણ્ડરક્ષિતાત્મીયો દૈત્યમોહનચેષ્ટિતઃ ॥૯૨॥ અસ્ત્રણ્ડિતા-

ગતિ' 'આમોતિ સ્વારાજ્ય' 'સ સ્વરાટ્ ભવતિ' 'આત્મલાભાન્ન પર વિચયે'
દત્તાદિ શ્રુતિસ્મૃતિઓએ નિરૂપણ કર્યો છે ૪૮૪ પરાપકારકોપકારાતિ-
સ્મરણ -પરકૃત અટપ ઉપકારનેપણ બહુ માનતાયકા તેને કદાપિ વિસ્મરણ
નહિ કરનારા 'ન સ્મરત્યપકારાણાં શતમપ્યાત્મવત્તયા । કથન્નિદુષકારેણ
કૃતેભૈકેન જુષ્યતિ' એવી સ્મૃતિ છે પોતેપણ કહ્યું છે કે- 'ગોવિન્દેતિ યદાક-
ન્દરકૃષ્ણા મા દૂરવાસિનમ્ । ઋણ પ્રવૃદ્ધમિવ મે હૃદયાન્નાપસર્પતિ' 'અપિ
ચેરસુદુરાચારો સમ્યગ્વ્યવસિતો હિ સ' ઇતિ માર્દેજ ક્ષુદ્ર પત્રપુષ્પાદિકથી
પ્રસન્ન થનારા ૪૮૫ સર્વભાવવિત્-સ્વકીય પરકીય સર્વેના ભાવ-અભિ
પ્રાયને જાણનારા અથવા ચેતનાચેતન સમગ્ર ભાવોને તત્ત્વથી જાણનારા ॥૮૧॥

૪૮૬ પરાપકારસાહસ્રવિસ્મૃતિ -પરકૃત અનત અપરાધોને નિરવધિ દયા
ક્ષમાને કીધે સ્મૃતિમા નહિ લાવનારા માર્દેજ પ્રતિભવ નિરતર અનત અપરા
ધોને કરનારા શિશુપાળાદિકની મુક્તિ સ્મરવે છે, નિરતિશય ક્ષમાશીન દયાશીલ
સમર્થની દૃષ્ટિમા અપરાધનુ અતુરમશણ નથી 'ન સ્મરત્યપકારાણાં શત-
મપ્યાત્મવત્તયા' એવી સ્મૃતિ છે ૪૮૭ (પરાપરાધસહસ્રના વિસ્મરણમા
હેતુપણે નામાતર કહે છે) કોમલાન્તર -દયાતિશયે કરીને માખણ જેવું
મૃદુ અત કરણ જેમનું છે માર્દેજ સાપરાધોએ પણ આશ્રય કરી રાકાય એવા
૪૮૮ પાપણ્ડરક્ષિતાત્મીય -પાપક નિરીશ્વર નારિતક માર્ગ થકી સન્માર્ગના
ઉપદેશવડે આત્મીય જનોને પાઠા વાગનારા ૪૮૯ દૈત્યમોહનચેષ્ટિત -
દેવોની પેઠે સ્વદ્રોહ અર્નિદાપર જનોને 'આ હથ્થર નથી આવી જુદિ
ઉપર એવું મનુષ્યનાટય જેમનું છે 'અજ્ઞત્વ પારવશ્યત્વ વિધિમેદાદિક
તથા । તથા પ્રાવૃત્તદેહરૂપ દેહત્યાગાદિક તથા । અસુરાણા વિમોહાય
દોષા વિષ્ણોર્ન હિ ક્વચિત્ એમ બ્રહ્મપુરાણમા કહ્યું છે ॥ ૩॥

૪૯૦ અસ્ત્રણ્ડિતાર્પમર્યાદ -ઋષિપ્રણીત સર્વ ધર્મમર્યાદાને ધિચિત્ પણ
અતિ નહિ યવા દેનારા અર્થાત્ સ્મૃત્યુક્ત ધર્મજેતુના પાળનમા તત્પર

પંમર્યાદ. પરગુહ્યાપ્રકાશકઃ । પાત્રાર્પિતવહુદ્રવ્યો યથાયુ
કોપદેશકઃ ॥૧૩॥ અવિગ્રહપ્રિયો વાણીદળ્ડપારુવ્યવર્જિતઃ ।

૪૯૧ પરગુહ્યાપ્રકાશક -પરના ગુહ્ય-રહસ્યને કાઢની પણ આગળ પ્રકાશ
નહિ કરનારા ૪૯૨ પાત્રાર્પિતવહુદ્રવ્ય -પાત્ર વિપ્રોને યથાવિધિ બહુ દ્રવ્ય
આપનારા ૪૯૩ યથાયુક્તોપદેશક -યથાયુક્ત-યથાધિકાર તેમના તેમના
ધર્માદિકનો ઉપદેશ કરનારા ॥૮૩॥

૪૯૪ અવિગ્રહપ્રિયઃ-વિગ્રહ-કલહ જેમને લેશ પ્રિય નથી દેહદેહિ
કમા અહમમતાએ રહિત હોવાથી કાઢની સાથે કલ્યાણને નહિ કરનારા
૪૯૫ વાણીદળ્ડપારુવ્યવર્જિત -વાણીદડ અને વાણીપારુએ રહિત તેમા
'આને તાડન કરો, આને કાઢી મુકો' ઇત્યાદિ વાણીનુ ઉચ્ચારણ તે વાણીદડ
કહેવાય છે ગાળો દેવી, મમ્મેદક વચન બોલવુ, અપરાધ બોલવા વિગેરે વાણી
પાડ્ય કહેવાય છે ૪૯૬ પ્રહણ્યદેવ -બ્રહ્મરાષ્ટ્રવાચ્ય વેદ વેદવેદ ધર્મ
અને વેદધર્મનિષ્ઠ બ્રહ્મણોનુ દિત તે તે સુમયે અવતરીને કરે છે માટે બ્રહ્મણ્ય
એવા દેવ તે બ્રહ્મણ્યદેવ કહેવાય અથવા જેએ બ્રહ્મણ્યો-વેદ અને
વેદિક ધર્મના પ્રવર્તનથી બ્રહ્મણુ દિત કરનારાઓ છે, તેવા સતોએ
સ્તુતિ કરવા યોગ્ય દેવ તે બ્રહ્મણ્યદેવ કહેવાય અથવા બ્રહ્મરાષ્ટ્રવાચ્ય
પ્રધાન જીવ અક્ષર, જે સર્વેનું તેના તેના અતર્થાભિપ્રો સન્નિધિ આપીને
તેની તેની સત્તાના ધારક યદને દિત કરનારા તે બ્રહ્મણ્ય કહેવાય, બ્રહ્મણ્ય
એવા દેવ તે બ્રહ્મણ્યદેવ કલા છે અથવા બ્રાહ્મણોવિષે દિત કરનારાઓ તે
બ્રહ્મણ્યો કહેવાય, તેમના દેવ-તેમા મુખ્ય તે બ્રહ્મણ્યદેવ કહેવાય અથવા
બ્રહ્મરાષ્ટ્રવાચ્ય બ્રાહ્મણોના સમૂહ તે બ્રહ્મણ્ય કહેવાય, તે દેવની પેઠે માન્ય
પૂજ્ય જેમને છે તે બ્રહ્મણ્યદેવ કહેવાય ૪૯૭ દેવેજ્ય -બ્રહ્માદિ સમસ્ત
દેવોને પૂજ્ય હોવાથી દેવેજ્ય કલા છે, 'સ દૈવતાના પરમ ચ દૈવત' એ
શ્રુતિ છે અથવા જનોને અદરશરૂપતાના કે જનોની અદર પ્રવેશતા દેવોએ
ઇત્ય-પૂજ્ય અથવા જનોએ સ્વસમાધિમા 'દેવોએ પૂજ કરાતા' જેમ
જેએલા ૪૯૮ દસરૂપમદ્યક -દશરૂપાપરિમિત પુરુષોત્તમ-સાધારૂપ્ય

મહાન્યદેવો દેવેજ્યો દશરૂપપ્રદર્શકઃ ॥૧૪॥ અકુણ્ઠિતવચા
દેશાચારજ્ઞોઽનાદતોદ્ધતઃ । શિક્ષાર્થક્ષણરુદ્ધિત્યમૈત્રઃ સચ્છા-
સ્ત્રસદ્ગ્રહી ॥૧૫॥ ધર્મિપક્ષ- સાધુસેવી પુણ્યશ્રવણકીર્તનઃ ।

બુદ્ધાપુરુષ વિપ્લુ-હિરણ્યમયપુરુષ-ચક્રપુરુષ-મહાપુરુષ-યોગેશ્વર-નર-નારા-
યણ, નામના તે તે અક્ષરાર્થિ સ્થાનમાં રહેલા દિવ્ય રૂપોને તેમની તેમની
શક્તિએથી સહિતપણે તે તે ગામ નગરોમાં સ્વભક્તોને સ્વપ્રતાપથી
સહજ સમાધિમાં પ્રવેશાવનારા ॥૮૪॥

૪૧૧ અકુણ્ઠિતવચા - સભાવિષે બાપણુમાં અસ્ખલિત વાપણુ જેમનું છે
૫૦૦ દેશાચારજ્ઞ - ધર્મોપદેશસમયે તે તે દેશોના આચારોએ સહિતજ
ધર્મશાસ્ત્રોક્ત આચારોને ઉપદેશ કરનારા (આ રીતે નામોનું પાત્રમુ-
શતક વિવરણ કર્યું) ૫૦૧ અનાદતોદ્ધત - ઉદ્ધત શાસ્ત્રવિદ્ધ વર્તનવાળા
જનોનો આદર નહિ કરનારા ૫૦૨ શિક્ષાર્થક્ષણરુદ્ધ - શિક્ષાર્થે-સદ્ધર્મવર્તન
પ્રયોજનેજ અ પ મળ રોષ જેમને રહેછે, ઉપદેશસમયે જો કાઈ યોગે ઉપ-
દેશોના ધર્મવર્તનમાં શિથિ નોતે તો સહુમાં તેની ઉપર રોષ બતાવે, પછી
તે રોષના દર્શનથી તે જન ભય પામીને સ્વોક્ત ધર્મોમાં જહુ આદરવાળો
થાય, માટે જળમાં રેખાની પેઠે ક્રિચિત્ ક્રોધ કરનારા ‘જલે રેરોચ મહતાં
ક્રોધ કિન્નન જાયતે । અમરેરોચ નીચાના ક્રોધો ભવતિ દુસ્ત્યજ’
એવી સ્મૃતિ છે ૫૦૩ નિત્યમૈત્ર - નિત્ય મૈત્ર જેમનું છે તે નિત્યમૈત્ર
કરતા છે સર્વનું પણ સર્વદા અપ્રેરિત હિત કરનારા ‘કરાવિવ દારીરસ્ય
નેત્રયોરિવ પદમણી । અપ્રેરિત હિત કુર્યાત્તદ્દિ મિત્ર પ્રચક્ષતે ॥’ એવું
મિત્રનું વક્ષણ છે આડ નિરૂપાધિ મૈત્ર ગુહસ્ત્ર સંજયી-અર્જુન-ગોપાળા
દિગ્મા સ્પષ્ટ છે ‘અહો ! મામ્યમહો ! મામ્ય નન્દગોપત્રનૌકસામ્ ।
યન્મિત્ર પરમાનન્દ પૂર્ણ વ્રહ્મ સનાતનમ્ એમ ભાગવતમાં મળું છે
૫૦૪ સચ્છાસ્ત્રસદ્ગ્રહી-પકડ પાકડને કરનારા જનોનું હિત કરનારા વેદાદિ
પુસ્તકોનો સમદ્ધ કરનારા ॥’ ૫૫

૫૦૫ ધર્મિપક્ષ - ભગવદ્ધર્મવાળા પુરોહિતોજ વક્ષણને જેમને ❧

પ્રણતાર્તિહર પૂજ્યો વિપયાસક્તનિન્દક ॥૨૬॥ ભક્તદેહાન્ત
સમયદત્તદિવ્યસ્વદર્શન । ચમદૂતાવિતસ્વીયો નરકાર્તિનિવા

૫૦૬ સાધુસેવી-સાધુવક્ષણસપત્નિ નિષ્કપટ ભગવદ્ભક્તોની દાસવત્
શુશ્રૂષા કરનારા હોવાથી આધુસેની કક્ષા છે ૫૦૭ પુણ્યધ્રુવણકીર્તન -
જેમના શુભ કર્મ નામેનું શ્રવણ કીર્તન તત્કાલ સ્વસળન્ધમાત્રથી પાતકી
ઓને પણ પાવનકારી ॥ 'નામસદ્કીર્તન ભક્ત્યા વિલાસનમનુત્તમમ્ ।
નૈત્રેયાશોપપાપાના ધાતુનામિષ પાવક ॥' 'અવશેનાપિ યજ્ઞાક્ષિ
કીર્તિતે સર્વપાતકૈઃ । પુમાન્ વિમુચ્યતે સઘ સિંહપ્રસૈરૃગૈરિવ ॥'
'કીર્તનગદેય કૃષ્ણસ્ય મુક્તવન્ધ પર પ્રજેત્' 'પુતાવતાલમધનિર્હરણાય
પુતા સદ્કીર્તન મગધતો ગુણર્મનાશ્ચામ્' 'શૃણ્વતાં સ્વકથાં કૃષ્ણ
પુણ્યધ્રુવણકીર્તન । હૃદયન્ત સ્થો હ્યમદ્રાણિ વિદુનોતિ મુદાસવામ્'
'નામોચ્ચારણમાહારમ્ય હરે પશ્યત પુત્રકા । અજામિલોઽપિ યેનૈવ
મૃદુપાશાદમુચ્યત' 'અશોપસદ્દેશશમ મિચતે ગુણાનુવાદધ્રુવણ મુરારે'
'યત્કીર્તન યાસ્મરણ યદીક્ષણ યદ્વન્દન યદ્ધ્રુવણ યદર્હણમ્ । લોકસ્ય
સઘો વિદુનોતિ યદમપતયી સુમદધ્રુવણે નમ નમ' 'યદ્ર સદ્કીર્તનેનૈવ
સર્વં સ્વાર્થોઽભિલ્ખ્યતે ।' ઇત્યાદિ અનેક વચનોથી આ અર્થ અત્યાદરથી
અનુવર્ણ્યો ॥ ૫૦૮ પ્રણતાર્તિહર -શ્રુતવૃત્તોની સમમ પીડાને દરનારા
'પ્રપન્નાના મયાપહ' પ્રણતક્રેશનાશાય' આપદ્મલોકવૃત્તિનોપશમોદયાય'
'મૂયો નમ સદ્ગજિનચિહ્ને' 'દેવ પ્રણતાર્તિહર 'શ્રુત્યર્તિહ પ્રણતપાલ-
મવાધિપોત' ઇત્યાદિ સ્મૃતિઓએ આ અર્થ વર્ણવ્યો છે ૫૦૯ પૂજ્ય -
સર્વેશ્વર હોવાથી સર્વેએ પૂજનીય 'પિતાસિ લોકસ્ય ધરાધરસ્ય દમસ્ય
પૂજ્યશ્ચ ગુરુમરીયાન્' જેમ ગીતામાં કહ્યું છે ૫૧૦ વિપયાસક્તનિન્દક -
ભગવાન ભાગવતમાં પ્રીતિને ત્યાગ કરી જેઓ આમ્ય વિષયોમાં આસક્ત છે
તેમની તેનું દુઃખ જુ અરૂપ બતાવીને મર્દપ્રા કરનારા ॥ ૬૧ ॥

૫૧૧ ભક્તદેહાન્તસમયદત્તદિવ્યસ્વદર્શન - ગીતાના એકાદશ અધ્યોને

રક્તઃ ॥૧૭॥ સન્માર્ગવર્તિતાશેપસ્વાશ્રિતઃ શીઘ્રસિદ્ધિઃ ।
અનાયરોગિવૃદ્ધાર્ભમિશ્રુપોષણકારકઃ ॥૧૮॥ ગૂઢાશયો ગૂઢ-
મન્નઃ સર્વજીવાપ્રતારકઃ । ભક્તાસદ્વાસનોચ્છેત્તાઽસદામ્નહ-
વિવર્જનઃ ॥૧૯॥ પોષ્યવર્ગાનુવિહિતતત્સમાનમિતાશનઃ ।

દેહાંતસમયે સપરિકર દિવ્ય સ્વસ્વરૂપનાં દર્શન દેનારા. ૫૧૨ યમદૂતા-
વિત્સ્વીયઃ-યમદૂતો કે જેઓ મરનારાને યમપુરમાં લઈ જવા અધિકૃત
કરેલા અતિ વિકરાળ દાદ મુખવાળા છે તેયડી પોતાના ભક્તોની રક્ષા
કરીને તેમને સ્વધામ પહોંચાડનારા. ૫૧૩ નરકાર્તિનિવારકઃ-તામિત્ર
અંધતામિત્ર આદિક અનેક નરકોની અનવધિ પીડાને નિવારનારા ॥૬૭॥

૫૧૪ સન્માર્ગવર્તિતાશેપસ્વાશ્રિતઃ-નારદ સનકાદિક અને કુંભ પ્રહલાદ
અંબરીષાદિકોએ પરિશીલન કરેલા શુભ ભક્તિમાર્ગમાં પોતાના સમસ્ત
આશ્રિતોને પ્રવર્તાવનારા. ૫૧૫ શીઘ્રસિદ્ધિઃ-જલદીઁ સિદ્ધિ-ભક્તાભિ-
લષિત કૃળને આપનારા. ૫૧૬ અનાયરોગિવૃદ્ધાર્ભમિશ્રુપોષણકારકઃ-
જેનો કોઈ નાય-રક્ષક નથી એવા દીનેા, રોગિઓ, વૃદ્ધો, બાળકો અને
વર્ધિ વિગેરે શિશુઓ, આ સર્વેનું સ્વયં પોષણ કરનારા અને સ્વાશ્રિતો
પાસે કરાવનારા ॥૬૮॥

૫૧૭ ગૂઢાદાયઃ-ગૂઢ-ખીજ બુદ્ધિમાનેઓ ન બાણી સકાય એવા ગંભીર
અભિપ્રાયવાળા. ૫૧૮ ગૂઢમન્નઃ-‘વદકર્ણો મિચતે મન્નઃ’ એવી નીતિ છે,
તો ગ્રિયતમ જન સાથે મંત્ર-કરેલો જે કર્તવ્યાર્થવિચાર તેને ગૂઢ-ગીતે જન
ન બાણે એમ રાખનારા. ૫૧૯ સર્વજીવાપ્રતારકઃ-સર્વ છવો (રાત્રીઓ) નું
પણ પ્રતારણ-(છેતરપંદી) કદાપિ નહિ કરનારા. ૫૨૦ ભક્તસદ્વાસનો-
ચ્છેત્તા-ભક્તોની અસદ્વાસનાઓ જે પ્રાચીન દુષ્કર્મ સંસ્કારજન્ય અસક્તિયા-
પ્રવૃત્તિઓ તેને મૂળમાંથી ઉચ્છેદન કરનારા અથવા ભક્તોની અસદ્વાસનાઓ
જે અનાદિકાળાવ્યસ્ત માધિકવિષયભોગેષણારૂપ સંસ્કારો તેને પોતાના માદા-
ભ્યજાનના ઉપદેશવડે સમૂળ નાશ કરનારા. ૫૨૧ અસદામ્નહવિવર્જનઃ-
દેહદેદિકમાં અદ્ભુતમતારૂપ જે અસદામ્નહ અનુવર્તે છે તેનો વિરોધપણે ત્યાગ

આપત્કાલાત્કનિજ. પશ્ચકાલાર્ચિતાચ્યુત. ॥૧૦૦॥ યોગે-
શ્વરો મુનિપતિર્નિત્યમુક્તો મહામુનિઃ । યૌદ્ધાદિનાસ્તિરુમત-

કરાવનારા અથવા સ્ત્રી ધન ધરા ધામાદિક માયિક પદાર્થના ભોગ સખન્ધિ
ને અસત્ આગ્રહ-દંડ વર્તે છે તેનો તત્વોપદેશથી લ્હાગ કરાવનારા ॥૮૮॥

૫૨૨ પોષ્યવર્ગાનુવિહિતતત્સમાનમિતાશન-પોષ્ય વર્ગને જમાખ્યા
પણીય પ્રમુખને ભોજનનું વિધાન હોવાથી તેમજ પુજિભેદમા દોષ મ્હેડો
હોવાથી તેમજ મિતાદારનું વિધાન હોવાથી સ્વયં આશ્રિતશિક્ષણાર્થે
પોષ્યવર્ગને જમાગેનેજ તેમને વૃથાજનિતજ (દેહધારણમાત્રમા ઉપયોગી)
ભોજનને કરનારા ૫૨૩ આપત્કાલાત્કનિવ-સ્વસ્થ કાળમાજ જેમ એમ
દુર્ભિક્ષાદિ આપત્કાળમા પણ સ્વાશ્રિત જનોનો લ્હાગ નહિ કરનારા-યથાયોગ્ય
પોષણ કરનારા ૫૨૪ પશ્ચકાલાર્ચિતાચ્યુત-પશ્ચકાળમા પૂજનનું મુખ્ય
પક્ષપણું હોવાથી પાચેય કાળમા (પ્રાત-સમય-મધ્યાહ્ન-અપરાહ્ન-સાયાહ્ન)
દેશકાળાનુસારે યથોચિત વિધ્યુ (પ્રતિભાસ્વરૂપ કે શાળમામસ્વરૂપ) નું
યથાવિધિ અર્ચન આવશ્યકનારા ॥૧૦૦॥

૫૨૫ યોગેશ્વર-યોગ ને અપદિત અર્ચની યદનારૂપ મહાપ્રભાવ તે
અતિશયપણે અને નિલપણે વર્તેતા હોવાથી યોગેશ્વર કહ્યા છે 'પદ્મ્ય મે
યોગમૈશ્વર' 'યોગેશ્વર કૃણ્ણ' 'યોગ યોગેશ્વરાકૃણ્ણાત્' 'મહાયોગેશ્વરો
હરિ' ઇત્યાદિ ગીતામા મ્હુ છે અથવા સદૃજ સમાધિવાળા સનકાદિક
યોગિઓના પણ ઇશ્વર-ધુરધર હોવાથી સ્વામી કહ્યા છે અથવા સાક્ષાત્
યોગના પ્રવર્તકપણે નિયતા હોવાથી યોગેશ્વર કહ્યા છે અથવા યોગસાધ
કાના ઇશ્વર-તે તે અનેક સરવ યોગકળાઓના ઉપદેશ ૫૨૬ મુનિપતિ -
આત્મસ્વરૂપના મનનરૂપ મુનિઓના પણ પતિ-કથેય હોવાથી સ્વામી
અથવા સ્વમૂર્તિના દર્શનદાનથી પરિપાલક હોવાથી મુનિપતિ કહ્યા છે
૫૨૭ નિત્યમુક્ત-નિરૂપાધિક નિત્યમુક્ત તો એક સર્વેશ્વરજ હોવાથી
નિરૂપમુક્ત નામથી કહ્યા છે અથવા અવતરણકાળમા નિલ-સર્વ કાળમા
પણ સમલીય વિષયોથી આકર્ષિતચિત નહિ હોવાથી ક્યાર્થી પણ બ્રહ્માએલા

ચણ્ડન. પષ્ઠિતાર્ચિત. ॥૧૦૧॥ અહિંસયજ્ઞપ્રસ્તોતા વૈષ્ણવક-
તુકારકઃ । મધમાસસુરાગન્ધાગ્રાણશુદ્ધિવિધાપકઃ ॥૧૦૨॥
મત્તોન્મત્તલલાવાદી પુરસ્કૃતગુણાધિક. । નાનામકજના-

નહિ મટે નિત્યમુક્ત કલા છે (હ તે અનાદિ મુક્ત છુ કોઈના ઉપદેશે
કરીને મુક્ત થયો નથી એમ પોતેજ કહ્યું છે) ૫૨૮ મહામુનિ - સમસ્ત
મુનિઓના અપેક્ષાએ શુભોવડે અધિક હોવાથી મહામુનિ કલા છે
૫૨૯ ધૌંદાદિનાસ્તિકમતલણ્ડન - ખૌદ્દ લૈનાદિ નાસ્તિક મતોનુ સમુક્તિ
પ્રમાણુવચનોવડે ખડન કરનારા ૫૩૦ પવિટ્ટતાર્ચિત - ૫૩૧-વ્યવસાયા
ત્મિકા બુદ્ધિ જેમની છે એવા જ્ઞાનિઓએ પરમેશ્વરબુદ્ધિથી પ્રીતિપૂર્વક પૂજા
કરેલા અથવા જેમણે ખડિતોનુ પૂજન કર્યું છે એવા ॥૧૦૨॥

૫૩૧ અહિંસયજ્ઞપ્રસ્તોતા-અહિંસા ધર્મનુ મહત્ત્વ હોવાથી હિંસાવર્જિત
શાંતિની જ અતિશય પ્રસાસ કરનારા ૫૩૨ વૈષ્ણવકતુકારક - દેવોમા
વિષ્ણુ ભગવાનનુ ઉપાગ્રમપણે પ્રાધાન્ય હોવાથી તે જેમા પ્રધાન દેવ છે એવા
યાગોને સ્વયં કરનારા અને આશ્રિતો પાસે કરાવનારા ૫૩૩ મધમાસ
સુરાગન્ધાગ્રાણશુદ્ધિવિધાપક - અગીયાર પ્રકારનુ મધ માસ અને ત્રણ
પ્રકારની સુરાના સુધવામા થણુ દોષ કહેતો હોવાથી તેની થણુ શુદ્ધિ
પ્રાયશ્ચિત્ત વત્સલ જ આશ્રિતોપાસે કરાવનારા ॥૧૦૨॥

૫૩૪ મત્તોન્મત્તલલાવાદી-મત્ત ઉન્મત્ત અને ખળ જનો સાથે વિવાદનો
પ્રતિપેદ્ય હોવાથી તેવાઓની સાથે વિવાદ નહિ કરવાના સ્વભાવવાળા
(તેમા મધપાનાદિ વડે ગાડો બની બેસે તો તે મત્ત બન્યો વાતરોગાદિક
વડે વિક્ષિપ્ત બિતવાળો તે ઉન્મત્ત બન્યો સઠ નીચ કૂને ખળ બન્યો)
૫૩૫ પુરસ્કૃતગુણાધિક - ગુણાધિક પુરુષોનેજ સર્વ કાર્યોમા સુખ્ય આગમ
રાખનારા (પણુ ગુણુથન્યોને નહિ) અર્થાત્ ગુણુગુણુપરીક્ષણુમા પ્રવીણ
હોવાથી ગુણુવાન જનોનુ સર્વત્ર સર્વથા સન્માન કરનારા (ગુણુકૃત ગૌરવ
નેજ સુખ્ય માનનારા) ૫૩૬ નાનામકજનાનન્દ - નાનાવિધ સ્વભાવ
વાળા હોઈને સ્વસ્વભાવને અનુસાર પોતાનુ બજન કરનારા સર્વ પણુ

નન્દ સદસદ્યક્તિદર્શક ॥૧૦૩॥ મૃગુનન્દીશાપાર્તજનર-

જનોને તેના તેના અભીષ્ઠાનથી આનંદ આપનારા ‘યે યથા માં પ્રપચન્તે
 સાંસ્યૈવ મજામ્યદમ્’ એમ ગીતામાં પોતે કહ્યું છે અથવા નાનાવિધ પુર
 શામવાસી બન્યા જોને દર્શનદાનાદિકવડે આહ્વાદ આપનારા ૫૩૭ સદ-
 સદ્યક્તિદર્શક - સદ્યક્તિ મોક્ષબુદ્ધિ અને અસદ્યક્તિ આવહારિકબુદ્ધિના
 સ્વરૂપને યથાસ્થિત પ્રકાશનારા અથવા સચ્ચિદ્વાચ્ય સાધુઓ અને
 અસચ્ચિદ્વાચ્ય અસાધુઓની વ્યક્તિ-સ્વરૂપ સ્વરૂપને પ્રતીવનારા ॥૧૦૩॥

૫૩૮ મૃગુનન્દીશાપાર્તજનરક્ષક - બૃહ્સ્પતિએ ‘પાપ્મનીયાવ શૌચા
 ચારરહિત મૃત્યુદ્ધિ યાવ ઇત્યાદિ આપેલા શાપથી પીડા પામતા શૈવ
 જનો અને નદિકેરો વિદવાણીમાં મોઢ પામે, સર્વભક્ષ યાવ, યાચક યદ્
 સર્વેત્ર રમ્ભો’ ઇત્યાદિ આપેલા શાપથી પીડા પામતા વૈષ્ણવ જનોનું રક્ષણ
 તે શાપના પરિહારપૂર્વક સમાર્થમાં સ્થાપનરૂપ રક્ષણમાં મહાસમર્થ
 અથવા બૃહ્સ્પતિ અને નદિકેરો આપેલા શાપથી પીડા પામતા જે દુરાચાર
 શૈવવૈષ્ણવજનો તેમજી સ્વાચિત જનોનું રક્ષણ કરનારા ૫૩૯ ઉત્તમ -
 ક્ષરાક્ષરાદિ પુરુષોયજી સ્વરૂપસ્વભાવાદિવડે અધુ કૃષ્ણ હોવાથી ઉત્તમ નામથી
 કહ્યા છે, ‘સ ઉત્તમ પુરુષ’ ‘ઉત્તમ પુરુષસ્તત્ત્વમ્’ એવી શ્રુતિ સ્મૃતિ છે
 અથવા સ્વયં ઉત્-ગય છે તમ-તમોગુપ્ત અને તત્કાર્ય અજ્ઞાનાદિ લેયજી એવા
 હોઈને આશ્રિતોના તમ જીવગત અનાદિ અજ્ઞાનને ઉત્ નિવૃત્ત કરે છે મટ
 ઉત્તમ મહા ॥ ૫૪૦ વેદવિદ્-મુખ્ય વેદ અને વેદાયને સરાયવિપયાંસે
 રહિત યથાસ્થિત બાનારા હોવાથી વેદવિત્ નામથી કહ્યા છે ‘વેદાન્ત
 કૃત્ વેદવિદેવ વ્યાહ એમ ભગવાને કહ્યું છે અથવા ‘વેદૈઃ વેદયતે જ્ઞાપ્યતે
 હૃતિ વેદ’ આવી વ્યુત્પત્તિથી વેદબોધિત જે ધર્મ તે વેદ કહેવાય, તેને
 વિન્દતિ-પોતાના આરાધનપણે પામે છે અથવા તેના પ્રકાશક પ્રવર્તકપણે
 પામે છે માટે વેદવિત્ કહ્યા છે જે વેદધર્મો છે તે સર્વતનુ ભગવાનના
 આરાધનરૂપ છે તેને પ્રકાશ કરનારા તેમજ પ્રવર્તવનારા અને રક્ષણ
 કરનારા ભગવાનજી છે ‘વેદૈર્વેદયતયા વેદસદયો ધર્મો ઉચ્યતે । તદનુષ્ઠા

ક્ષક ઉત્તમઃ । વેદવિચ્છાસ્ત્રવિદ્વાદિદુર્જયો હૃતસંશયઃ ॥૧૦૪॥
સ્વદ્વાક્ષાત્મા હૃદમ્ભોજધ્યેયો ધ્યાતૃમનોહરઃ । જ્યોતિઃસંસ્થો-

પનાક્ષિત્યં ભગવાન્ વેદવિત્ સ્મૃતઃ' એવી નિરૂપિત છે. ૫૪૧ શાસ્ત્રવિત્-
મીમાંસાદિ શાસ્ત્રોને વેદાર્થના અવિરોધપણે વાત્પર્યથી તત્વતઃ બાળુનારા.
૫૪૨ વૌદિદુર્જયઃ-તે તે શાસ્ત્રોના વાત્માં પ્રવીણ વિદ્વાનોએ વાદમાં જીતી
શકાય નહિ એવા, હસતા તેઓને પરાભવ કરવા મહાસમર્થ. ૫૪૩ હૃત-
સંશયઃ-‘સંશયાત્મા ચિનિદ્યતિ’ એમ અનર્થ કહેલો હોવાથી આશ્રિતોના
સમસ્ત સ્વસ્વરૂપવિષયાદિ સંશયોને સર્વથા સંહરનારા. માટેજ સારધાર-
પુરમાં તુંગજીત્ રાજના હૃદયમાં રહેલો ‘કામાદિશત્રુઓમાં પ્રબળતર કાણુ છે’
આવા સંશયને લોકાનું બળવત્તરપણુ બતાવાપણે નિવારનારા ॥૧૦૪॥

૫૪૪ સ્વદ્વાક્ષાત્મા-ખટ્વાંગ રાજ કે જે કારીયાણીના નિવાસી એકાંતિકલ-
કતરાજ હતા તેમના આત્મા-તે દ્વારા દુર્ગપત્તનના નિવાસી અભયરાજ આદિક
મુમુક્ષુવૃંદના પોતાના સમસ્ત દિવ્ય ગુણચરિત્રપ્રતાપના પ્રકાશનવટે અજ્ઞાન-
અંધકારને અપહરનારા. ૫૪૫ હૃદમ્ભોજધ્યેયઃ-શાસ્ત્રમાં હૃદયક્રમજને
ધ્યાનારૂપદપણે કહેવું હોવાથી તેમાં મુમુક્ષુઓએ સદા ધ્યાન કરવા યોગ્ય.
‘શ્રીકૃષ્ણં હૃદિ ચિન્તયે’ એવું પોતાનુંજ વચન છે. ૫૪૬ ધ્યાતૃમનોહરઃ-
સ્વયં અમૃતમય દિવ્યમૂર્તિ હોવાથી પોતાનું ધ્યાન કરનારાજનોની મનોવૃત્તિને
અનવધિ લાવવામૃતથી પોતાવિષે આકર્ષણ કરનારા. ૫૪૭ જ્યોતિઃસંસ્થાઃ-
હૃદયારવિદમાં રુકુરણાયમાન થતા અક્ષરબ્રહ્મપ્રકાશમાં સમ્યક્ રિયતિ જેમની
છે. ૫૪૮ અતિરમ્યાક્ષઃ-દર્શનમાત્રથી મુમુક્ષુઓના મનને હરનારા દિવ્ય મુંદર

૧ આ રીતે બુબ્બનગરવધી નીકળી સરધારપુર પધારવા પહેલાં ધમકકા લચાઉ
કુંકોટ પીપળાનું રાજકોટપુરમાં લકાતંજનારે ચલાયોચ નિવાસ કરી રહેલા,
અનેકવિધ અદ્ભુત ઐશ્વર્ય આદિકના પ્રદર્શનપૂર્વક સ્વામિતોને પરમ પ્રસન્ન
કરતા શ્રીહરિનાં દર્શના તે લોકોએ જોએલા છતાં અને ચરિત્રોના સંબંધવાળાં
‘દૂરદેશસ્થાત્મભક્તદત્તસાક્ષાસ્ત્વદર્શનઃ’ આને આરંભીને ‘વાદિદુર્જયઃ’
આ પર્યંતનાં ૬૨ નામો બાળુવા.

ડતિરમ્યાદ્ઃ સુરેશ્ચારણપત્તલ. ॥૧૦૫॥ ચાર્યકુલિર્નલેન્દ્રાલિ-
પ્રમાપહતદત્તમા । પદ્મકોશાતિમૃદુલચરણસ્તુક્કગુલ્ફકઃ
॥૧૦૬॥ હસજહો વૃત્તજાનુ સમોરઃ સત્સિતાંશુકઃ । ગમ્મી
રનામિરાજાનુભુજસ્તતભુજાન્તરઃ ॥૧૦૭॥ કણ્ઠલમ્બિતહા-
રાલિ. કમ્બુકણ્ઠોડરુણાધરઃ । પ્રફુલ્લપદ્મવદન. કુન્દવન્તો

સ્વચરણાદિઅવયવો જેમના ॥ ૫૪૯ સુરેશ્ચારણપત્તલ - રોશનધ્વજ કમળ
થય અકુશ ડાંબેરેખાઆદિક અસાધારણ રેખાકાર સોળ ચિહ્નોથી સમવૃત્ત
પદ્મકોમળ રક્તકાંતિ દિવ્ય ચરણતળ જેમના છે ॥૧૦૫॥

૫૫૦ ચાર્યકુલિ - મુદર-અનુક્રમે એક એક થઈ નાની સુગંધી કોમળ
ચરણાગુણિયો જેમની છે ૫૫૧ જરોન્દ્રાલિપ્રમાપહતદત્તમા - પાદાગુણિ
ઓના નખરપ ચદ્રમાઓની આહુલાદકારિ રીતે તળ દિવ્ય કાંતિથી ધ્યાતા
જેમના હૃદયમા રહેલા અજ્ઞાનઅધકારને નાશ કરનારા ૫૫૨ પદ્મકો
શાતિમૃદુલચરણ - કમળના ડોડા જેવા અત્યંત કોમળ ચરણ જેમના છે
૫૫૩ સ્તુક્કગુલ્ફક - કમળ (ચપટી નહિ) રમણીય ધુમી જેમની છે ॥૧૦૬॥

૫૫૪ હસજહ - પદ્મવ જેવી કોમળ, અનુક્રમે વિપુળ ગોળ કરવ
(અતિ લીધે નહિ) સુદર જધા જેમની છે ૫૫૫ વૃત્તજાનુ - ગોળાકાર
જાનુ (લીંચણ) જેમના છે ૫૫૬ સમોર - હસ્તિની સુદ જેવા સમાન
પુષ્પ સાયળવડે સમવૃત્ત ૫૫૭ સત્સિતાંશુક - રોશનાયમાન શ્વેત વસ્ત્રોવડે
વિરાજીત ૫૫૮ ગમ્મીરનામિ - ગમ્મીર ગોળ લંબી નામિ જેમની છે
૫૫૯ આજાનુભુજ - જાનુપર્યંત લાંબા બુજ જેમના છે ૫૬૦ તતભુજા-
ન્તર - વિરાળ વક્ષ સ્થળવડે વિરાજમાન ॥૧૦૭॥

૫૬૧ કણ્ઠલમ્બિતહારાલિ - કમળા અનુક્રમે રહેલી લાંબી વિવિધ સુગન્ધિ
યુગ્મહારિની પ્રક્રિયાઓવડે સુરોચિત ૫૬૨ કમ્બુકણ્ઠ - શબ્દસદરા તણ
રેખાથી અકિત કઠ જેમનો છે ૫૬૩ ઋણાધર - પાકા ધીરોડા જેવા રક્ત
વર્ણવાળો અધર-હોઠ જેમનો છે ૫૬૪ પ્રફુલ્લપદ્મવદન - પ્રકુલિત કમળ જેવું

મિતસિતઃ ॥૧૦૮॥ તિલપુષ્પામનાસાન્તર્યામવિન્દુઃ સમ-
ધ્રવાઃ । ચામધ્રવોઽન્તર્યામવિન્દુઃ પદ્મદલેક્ષણઃ ॥૧૦૯॥ વિ-
શાલમાલતિલકઃ સૂક્ષ્મચક્રશિરોરુહઃ । શિરઃપટલસત્પુષ્પા-
પીડરાજિઃ સ્વમક્તદક ॥૧૧૦॥ અવતારી મયત્રાતાઽમયરાજ-

સુશોભન મુખ જેમનું છે. ૫૬૫ કુન્દદન્તઃ-મોગરાની કળી જેવા સુંદર દંતોની
પંક્તિવડે વિરાજત ૫૬૬ મિતસિતઃ-મંદ મંદ હસવું જેમતું છે ॥૧૦૮॥

૫૬૭ તિલપુષ્પામનાસાન્તર્યામવિન્દુઃ-તિલપુષ્પની શોભાને ઢરનારી
સુંદર નાસિકાના દક્ષિણ પ્રાંતભાગમાં સ્થામ (જમુંડાના જેવા વર્ણવાળો)
ખિન્દુ (તિલાકારચિહ્ન) જેમને છે. ૫૬૮ સમધ્રવાઃ-સમાનાકાર સુંદર કણ
જેમના છે. ૫૬૯ ચામધ્રવોઽન્તર્યામવિન્દુઃ-વામકણના અંતર્ભાગમાં
સ્થામ ખિન્દુ જેમને છે. ૫૭૦ પદ્મદલેક્ષણઃ-કમળદળ જેવાં વિશાળ લલિત
લોચન જેમનાં છે 'તસ્ય યથા કપ્યાસં પુષ્કરીકમેવમક્ષિણી' એવી શ્રુતિ
છે ॥૧૦૯॥

૫૭૧ વિશાલમાલતિલકઃ-વિશાળ ભાગમાં કુંકુમચંદ્રકે સહિત બાવ-
પુંડ્રને ધારી રહેલા. ૫૭૨ સૂક્ષ્મચક્રશિરોરુહઃ-સૂક્ષ્મ વક્ર સુંદર મસ્તક-
કેશ જેમના છે. ૫૭૩ શિરઃપટલસત્પુષ્પાપીડરાજિઃ-પાથમાં શોભાય-
માન વિવિધ સુગંધિ પુષ્પનિર્મિત તોરાઓની પંક્તિઓને ધારી રહેલા.
૫૭૪ સ્વમક્તદક-પોતાના ભક્તોને કશ્ચાભરપુર મધુરદષ્ટિથી જોનારા ॥૧૧૦॥

૫૭૫ અવતારી-મત્સ્યકૂર્માદિ અવતારો (રૂપો) જેમના છે, સકળ
અવતારોને ધરનારા. ખટ્વાંગ રાજાએ દયાવતારધારિપણે સંકટદરસ્તોત્રમાં
અને સકળ અવતારધારિપણે શ્રીહરિસ્તુતિમાં સંસ્તુતિ કરેલા ૫૭૬ મય-
ત્રાતા-પોતાનાં પ્રત્યક્ષ દર્શન કરવામાં તીવ્ર ત્વરાવાળા કુર્ગપુરવાસી અભયાદિ
ભક્તોની પ્રબળ ચૈરિઓયથી આવેલા ભયથથી રક્ષા કરનારા. ૫૭૭ અમય-

૧ શ્રીહરિનું આ નામ તો ઘડીચાણી ગ્રામમાં તથાવ ખોતાવી તેનો ઉત્સર્ગ-
વિષ્ણુયાગરિપાત રતિરેવનૃપાખ્યાન કલાયથી અનંતર કરેલા ચરિત્રનું બાલ્યું.

ચરપ્રદ । વૃત્તદુર્ગપુરાવાસ ક્રોધયન્તાઽદ્વૃત્તક્રિયઃ ॥૧૧૧॥
 નાનાદેશમેપિતસ્વમક્ષનાશિતદુષ્ક્રિય । અસુરક્ષિપ્તસત્સહ-
 સાન્ત્વન સાધુચહ્લમ ॥૧૧૨॥ સદ્ગોદિગુરુમૂપાલશિક્ષકદમે-

રાજચરપ્રદ —અમયરાજ કે જે દુર્ગપુરાના અધીશ અને પોતાના દર્શનથી
 પરમાનંદને પામ્યા હતા તેમને 'અક્ષતપા મટિ પુરાતર આમાતર જઈ
 આવીને પણ ફરી ફરી આવીને દુર્ગપુરમાજ નિચત નિવાસાદિ કરીશ' એવા
 વરદાનને આપનારા ૫૭૯ વૃત્તદુર્ગપુરાવાસ —મટિજ પચાળદેશમા વર્તતા
 દુર્ગપુરમાજ લાના અન્તોને પ્રીત્યતિશય બેઠને બહુધા નિવાસ કરી રહેતા
 ૫૭૯ ક્રોધયન્તા—લાજ મહાસમામા 'ક્રોધ અવશ્ય હતવેા' એવા પ્રતિ
 પાદનથી આશ્ચિતોપાસે તેનેા લાગ કરાવનારા ૫૮૦ અદ્વૃત્તક્રિય —સર્વદા
 સર્વથા સર્વના અનુભવમા આવવા છતાં પણ અપૂર્વવત્ સર્વ ક્રોધને અતિ
 વિરમય કરનારી ૬ સર્વ ક્રિયાઓ (સમર્થ કરાવતી, મહોત્સવો કરવા,
 સાધુ વિપ્રસંધાનુ સતર્પણ મહાદાનાદિ) જેમની એવા ॥૧૧૧॥

૫૮૧ નાનાદેશમેપિતસ્વમક્ષનાશિતદુષ્ક્રિય —૨૧૫ દુર્ગપુરમા રહીનેજ
 અનેક દેશોમા મોકલેના સાધુજનેદારાજ સદ્ધર્મોપદેશવડે તે તે પ્રામનગરના
 જનોની મધમાસમક્ષાદિ દુષ્ક્રિયાઓને નાશ કરનારા ૫૮૨ અસુરક્ષિપ્ત
 સત્સહસામ્વન —હિતોપદેશાર્થે નાનાદેશોમા મોકલેવા મુનિમંડળોને લા
 લા આસુરાના ગુરુ નૃપાદિકે વચ્ચાદરપુ—વાડન તિરસ્કાર આદિક અસહ્ય
 પ્રકારોવડે બહુ બહુ ક્રોશ પમા તા પોતાપાસે આવેલા તેમને 'પરાપકાર
 સહન કરવે અને ક્ષમામત ધારણ એજ સાધુઓનો ધર્મ છે' ઇલાદિ સાધુ
 ધર્મોપદેશથી અને 'તમારે હવે વૈરિભીતિ ન રાખવી, તમારી રક્ષા કરનાર
 રાજ આજ્યો છે' ઇલાદિ અનિવર્તક વચનોથી તેમની સાત્વના કરનારા
 ૫૮૩ સાધુચહ્લમ —સાધુઓજ અતિવહાતા જેમને છે 'સાધવો હૃદય
 મદ્ધ' 'નાહમાત્માનમાશાસે મદ્ધકૈ સાધુભિર્વિના' 'સન્ત આસ્માદમેવ ચ'
 'જ્ઞાતી સ્વામૈવ મે સતમ્' એમ પોતેજ કહે છે મટિજ તેમના સ્વશાસ્ત્રમા
 સદાય તત્પર ॥૧૧૨॥

શરાજ્યદઃ । ગવેન્દ્રાર્ચિતપાદાબ્જો ગવેન્દ્રચરદોઽનઘઃ ॥૧૧૩॥
મક્ત્રાતોદ્ધવસ્વામિસમ્પ્રદાયપ્રકાશકઃ । વિપ્રપ્રશંસનસ્તીર્થ-
વિધિવોધક આર્તિહત્ ॥૧૧૪॥ વિપ્રસન્તર્પણો નાનાવતવક્તા

૫૮૪ સદ્રોહિગુરુભૂપાલશિક્ષકદમેશરાજ્યદઃ—સાધુઓનો પરિદ્રોહ કરવાનાજ સ્વભાવવાળા આસુરાંસા ગુરુભૂપાળોને શિક્ષા કરવામાં સમર્થ એવા રાજ (અંગ્રેજ ગવર્નર) ને સકળદેશાધિપત્યને સ્વસંકટપથી આપનારા. ૫૮૫ ગવેન્દ્રાર્ચિતપાદાબ્જઃ—ગવર્નરે રાજકોટપુરમાં બહુ સન્માન-પૂર્વક ખાસાવીને રાજપચારાવડે પ્રીતિથી પૂજન કર્યું છે ચરણકમળ જેમનું એવા ૫૮૬ ગવેન્દ્રચરદઃ—પોતાવિષે પરમ ભક્તિમાન ગવર્નર નૃપને તેમણે પ્રાર્થના કરેલા સ્વપાપમોચનાદિક વરને આપનારા ૫૮૭ અનઘઃ—કર્મવશ્ય નહિ હોવાથી તેમાં નિમગ્ન જીવોયકી વિશ્વક્ષણ છે મટિ અનઘ નામથી કહ્યા છે 'જીવેન્મયઃ કર્મવશ્યેભ્યો વ્યાવૃત્તશ્રાવઃ સ્મૃતઃ—એવી નિશ્ક્તિ છે. અથવા સંસારમધ્યે જન્મ મારણ કરીને પણ પાપપ્રતિરૂપી છે મટિ અનઘ કહ્યા છે ॥૧૧૩॥

૫૮૮ મક્ત્રાતા—ભક્તોનું સર્વ પ્રકારે રક્ષણ કરવાના સ્વભાવવાળા માટેજ સ્વતંત્ર પોતાને પુરાતર ગમનમાં 'ફરી નહિ પાછા આવે' એવી શંકાથી ઉદ્વિગ્ન મનવાળા દુર્ગપુરીય નૃપાદિ ભક્તોને ફરી પાછું આવવાના વરદાનથી પાળન કરનારા ૫૮૯ ઉદ્ધવસ્વામિસમ્પ્રદાયપ્રકાશકઃ—ઉદ્ધવ-સ્વામી કે જે પોતાની આજ્ઞાથી ભૂમિકપર સન્માર્ગના પ્રવર્તન માટે રામાનંદ-સ્વામિનામથી પ્રકટેલા સ્વગુરુ હતા તેમનો સપ્રદાય જે ભક્તિમાર્ગપ્રવર્તક ગુરુપરંપરા તેનો સભામા સૌવીરદેશના રાજ સુરસિંહે એકલેલા શિવરામ વિપ્રની આગળ મથાસ્થિતપણે ભૂજથી આરણીને સર્વને નિઃસશય કરવા પ્રકાશ કરનારા. ૫૯૦ વિપ્રપ્રશંસનઃ—મત્સ્થાવપુરમાં સુરસિંહ રાજ આદિકની આગળ સભામા વિપ્રોની જલુધા પ્રશંસા કરનારા ૫૯૧ તીર્થવિધિવોધકઃ—સિદ્ધપુરમાં સભાવિષે લીયોમાં કરવાનો વિધિ ઉપવાસ—બ્રાહ્મ—બ્રહ્મભોજ—મુંડનાદિકનો પ્રમાણુવચનોવડે યાત્રાજીઓને જોધ કરનારા ૫૯૨ આર્તિહત્—

મહાયજ્ઞાઃ । કૌલોચ્છિદ્વિજયો વર્ણ્યવિષ્ણુયાગમહોત્સવઃ
॥૨૧૫॥ મક્તિગમ્યો મક્તવશઃ કૃતદિગ્વિજયોઽક્ષયઃ । મક્તિ-

અક્તજનોની વિરહાપદાને પોતાના દર્શનદાનાદિકવડે નાશ કરનારા. 'નિજા-
શિષ્તાનાં સકલાર્તિહન્તા' એમ શિક્ષાપત્રીમાં શ્રીમુખે કહ્યું છે ॥૨૧૪॥

૫૧૩ વિપ્રસન્તર્પણઃ-સ્વયં બ્રાહ્મણપ્રિય દોષાથી વિરાનગર વડનગરમાં
અદ્વીમાસ સુધી બ્રાહ્મણોને ઇષ્ટ મિષ્ટ શ્રેષ્ઠ ભોજનો અને દક્ષિણાદાનાદિકવડે
સંતુષ્ટ કરનારા. ૫૧૪ જ્ઞાનામૃતવક્તા-વિરાનગરમાં સભાવિષે ચાતુર્માસ્યા-
દિકમાં કરવાનાં ઉપવાસાદિ નાનાવિધ તતોના વિધિનો યથાધિકાર યથેચ્છિત
ઉપદેશ કરનારા. ૫૧૫ મહાયજ્ઞાઃ-સમુદ્રપર્યંત બ્યાપતું છે ધર્મપ્રવૃત્તિજન્ય
મહાયજ્ઞ જેમનું એવા. અથવા શીનગરમાં મહાસભાવિષે જ જનોને
સ્વેચ્છાથી કરાવેલી બહુવિધ સમાધિઓમાં પોતાનાં પુરુષોત્તમાદિ દિવ્ય દર્શ
સ્વરૂપોનો આવિષ્કાર આદિક અદ્ભુત ચરિત્રોના દર્શનથી પૌરુષન વિગેરેએ
ઉદ્દગાન કરેલું છે મહત્ત્વ યરા જેમનું માટે મહાયજ્ઞ કહ્યા છે. ૫૧૬ કૌલો-
ચ્છિત્-જેતલપુરમાં સભાવિષે કીચક નામના મહારાજો સ્થાપવા માટેલા
કુલાર્જુવેદાંત અસન્માર્ગને પ્રબળ પ્રયાણવચનોવડે મૂળમાંથી ખંડન કરનારા.
૫૧૭ વિજયઃ-નાનામતવાદિઓને પરાજય કરે છે માટે વિજય નામથી
કહ્યા છે. ૫૧૮ વર્ણ્યવિષ્ણુયાગમહોત્સવઃ-ડબાણમાં મહાસામ્રાજીવડે મહા-
રાજાઓએ પશુ સાધ્યે વર્ણુન કરવા યોગ્ય વિષ્ણુયાગ નામના યજ્ઞમહો-
ત્સવને કરનારા ॥૨૧૫॥

૫૧૯ મક્તિગમ્યઃ-સુરતમાં બાલચંદ્ર ભક્તોત્તમને ઉદ્દેશીને ભક્ત
ભક્તિનું સ્વરૂપ કહેવાપૂર્વક 'હું ભક્તિથીજ એક ગમ્ય-પ્રાપ્ય છું' એમ પ્રતિ-
પાદન કરનારા. 'યમેવૈષ વૃણતે તેન લમ્યસ્તસ્યૈષ આત્મા ત્રિવૃણતે તનું
સ્વામ્' 'મક્તયાહમેકયા ગ્રાહ્યઃ' 'મક્તયેકલમ્યઃ પુરુષોત્તમોઽસૌ' 'મક્તયા
લમ્યસ્તવન્યયા' 'નાહં વેદૈર્ન તપસા... મક્તયા લ્વનન્યયા રાપય બહમે-
વંવિધોઽર્જુન' 'મવામ્ મક્તિમતા લમ્યો દુર્લભઃ સર્વદેહિનામ્' ઇત્યાદિ
વચનો છે. ૬૦૦ મક્તવશઃ-સ્વયં સ્વતંત્ર છે પણ પ્રેમથી બળતી જનને

ધર્મકૃતાનન્દઃ સર્વમહલદર્શનઃ ॥૧૧૬॥ ઉત્તમાત્મા જયાપ્રેષ્ઠો
લલિતેષ્ટવરપ્રદઃ । મુકુન્દસેવાસન્તુષ્ટો જયાનીતપયઃપિવઃ

વરા વર્તનારા. ‘અહં મક્તપરાધીનો હ્યન્વતઃ્વ હવ સ્મૃતઃ’ એમ પોતેજ
કહ્યું છે. માટેજ ધર્મપુરમાં કુશળકુંવર રાણીએ અતિમક્તિથી વરા કરી
દીવેલા હોવાથી ત્યાં પધારીને તેણીને સ્વદર્શનાદિ સુખને આપનારા. (આ
રીતે નામેનું છું રાતક વિવરણ કર્યું) ૬૦૧ કૃતદિગ્વિજયઃ—તે તે દિશામાં
પધારીને તે તે દિશાવાસી દુરાચાર પુરુષોનો પરાબલ કરનારા ૬૦૨
અક્ષયઃ—કોઈ દેશમાં કે કાળમાં અપક્ષય વિનારા પરિણામાદિવડે હણાતા
નથી માટે અક્ષય નામથી કહ્યા છે ‘અપક્ષયવિનાશામ્યાં પરિણામ-
ર્થિજન્મભિઃ । વર્જિતઃ શક્યસે યક્તું યઃ સદાઽસ્તીતિ કેવલમ્ ॥’
એવી સ્મૃતિ છે. અથવા મુક્તોએ સદાય યથેષ્ટ અનુભવવા છતાં પણ કદાચિત્
પણ નિરવધિ શુભભોરવધથી ખુદી જતા નથી માટે અક્ષય કહ્યા છે.
અથવા નથી ક્ષય-નિષ્પત્તિ નિવાસસ્થાન જેમને તેથી અક્ષય કહ્યા છે.
૬૦૩ મક્તિધર્મકૃતાનન્દઃ—ભક્તિધર્મ કે જે દિવ્ય રૂપથી સદાય પોતાપાસે
રહ્યાં છે તેમને નિર્વિદ્ધ અતિ આનંદ આપનારા ૬૦૪ સર્વમહલદર્શનઃ—
સ્વયં મંગળમૂર્તિ હોવાથી જોનારા સર્વ જનોના મંગળને કરનાર ॥ દર્શન
જેમનું એવા (આ પ્રકારે ૨૫૩ દ્વિતીયપ્રકરણાર્થનાં નામે બહુવાં) ॥૧૧૬॥

૬૦૫ ઉત્તમાત્મા—અમરરાજના પુત્ર ઉત્તમ રાજના આત્મા—આત્મ
વત્રેમારપદ્મવત્ હોવાથી ઉત્તમાત્મા કહ્યા છે. ૬૦૬ જયાપ્રેષ્ઠઃ—ઉત્તમ
રાજનાં મોટાં બહેન જથાને અતિપ્રેમથી ભજનીય. ૬૦૭ લલિતેષ્ટવરપ્રદઃ—
જયાથી નાનાં લલિતાને વાછિત વર (પ્રતિમાપૂજનસમયે નિવેદન કરેલા
અતનું ભોજન હું પ્રલક્ષ્યણે પ્રતિદિન કરીશ એવા) આપનારા.
૬૦૮ મુકુન્દસેવાસન્તુષ્ટઃ—મુકુન્દનંદનામના વહ્નિરાજની નિષ્કપટ નિષ્કામ
સેવાથી તેમની ઉપર સદા સંતુષ્ટ રહેનારા ૬૦૯ જયાનીતપયઃપિવઃ—
જયાએ ઉન્મત્તગંગાવધી આણેલા જળનું પાન કરનારા ॥૧૧૭॥

॥૧૧૭॥ નારાયણધૃતામત્રો વાસુદેવાત્તચન્દનઃ । ગોપાલમ-
જિતામત્રોઽસ્વળ્હાસાર્ચનસાધનઃ ॥૧૧૮॥ ઉમાનાથાસપુષ્પા-
દિર્જયપ્રક્ષાલિતામ્બરઃ । લલિતાસંસ્કૃતાઘ્રાદિઃ પન્ચાલ્યાલિ-
સપાકભૂઃ ॥૧૧૯॥ અવરામાર્જિતાવાસઃ શિવોપાનીતપાદુકઃ ।
દયગોચિન્દાસવન્યો મયરામાવિતામ્બરઃ ॥૧૨૦॥ પ્રયાગોક્ત-

૬૧૦ નારાયણધૃતામત્રઃ—નારાયણાનંદ નામના વર્ણિએ પોતાપાસે
રાખ્યું છે ઉપપાત્રે સહિત પાનીપાનપાત્ર જેમનું એવા. ૬૧૧ વાસુદેવા-
ત્તચન્દન—વાસુદેવાનંદ નામના વર્ણિપાસે ચંદનપાત્ર અને ચંદન ધસવાનું
સાધન રખાવનારા. ૬૧૨ ગોપાલમજિતામત્રઃ—ગોપાલાનંદ વર્ણિપાસે
શીઠ્ઠાપૂજનમાં ઉપયોગી પાત્રોને મેળવનારા. ૬૧૩ અસ્વળ્હાસાર્ચનસા-
ધન—અખંડાનંદ વર્ણિપાસે પૂજેપયોગી ગદ્યાં સાધનો સંપાદીને રાખી
મુકાવનારા ॥૧૧૮॥

૬૧૪ ઉમાનાથાસપુષ્પાદિઃ—ઉમાબલ્ય અને નાથજીવ નામના ક્ષત્રિય
વૈશ્ય બંને પાસેથી પૂજ્યસમયે પુષ્પ પત્ર ફળાદિકને પામનારા. ૬૧૫ જયપ્ર-
ક્ષાલિતામ્બરઃ—જયાનંદ વર્ણિપાસે પોતાનાં વસ્ત્રોને ધોવાડનારા. ૬૧૬ લલિ-
તામ્સંસ્કૃતાઘ્રાદિઃ—જયાથી નાનાં લલિતાએ રસોદયસમયે શુદ્ધ કરીને આપેલા
અન્નધૂત દુગ્ધ સાકાદિકને સ્વીકારનારા. ૬૧૭ પાન્ચાલ્યાલિસપાકભૂઃ—લલિ-
તાથી નાનાં પાન્ચાળીએ લીધી શુદ્ધ કરેલી પાકસાળામાં પાક કરનારા ॥૧૧૯॥

૬૧૮ અવરામાર્જિતાવાસઃ—પાન્ચાળીથી નાનાં નાની નામનાં બંને
વાળીને શુદ્ધ કરેલા નિવાસસ્થાનમાં વસનારા. ૬૧૯ શિવોપાનીતપાદુકઃ—
શીયાળી આમના શિવરામવિષે વાલવાસમયે સમીપે આવેલી પાદુકાને પહે-
રનારા. ૬૨૦ દયગોચિન્દાસવન્યઃ—દયાનંદ અને ગોવિંદાનંદ વર્ણિએ આપેલા
સમિધ દર્શાદિકને યદલ કરનારા. ૬૨૧ મયરામાવિતામ્બરઃ—મયરામવિષ્-
પાસે રાખી મુકાવેલાં યથાકાળ તેમણે આપેલાં વસ્ત્રોને યદલ કરનારા ॥૧૨૦॥

૬૨૨ પ્રયાગોક્તપુરાણાદિઃ—પ્રયાગજીવ નામના પુરાણીએ યથાકાળ

પુરાણાદિર્નિશાનિત્યકથાદરઃ । મુક્તવ્રહ્મસ્તુતયશઃ પ્રેમગી-
તગુણશ્રુતિઃ ॥૧૨૧॥ મહાનુભાવમુદિતઃ શુકરક્ષિતપુસ્તકઃ ।
આનન્દકલ્પિતાવાસઃ સોમસૂરાદિપાર્ષદઃ ॥૧૨૨॥ યથાર્હકારિ-
તાત્મીયસેવનો ભક્તકામધુક્ । નિવદ્ધોત્સવપર્યાયો વિજ-
યતિવા પુરાણાદિક્ષે સાંભળનારા ૬૨૩ નિશાનિત્યકથાદરઃ-પ્રતિરાત્ર
નિત્યાનંદમુનિએ કરેલી ગીતાભાષ્યાદિ કથાને આદરથી સાંભળનારા ૬૨૪
મુક્તવ્રહ્મસ્તુતયશઃ-મુનિવર મુક્તાનંદ તથા બ્રહ્માનંદે પ્રકૃત બાધાથી ગુરુ છે
હિંચ યશ અરિત્ર જેમનું ૬૨૫ પ્રેમગીતગુણશ્રુતિ-પ્રેમાનંદમુનિએ બાધનો-
ચિત પદોવડે ગાન કરી છે હિંચ શુભકીર્તિ જેમની એવા ॥૧૨૧॥

૬૨૬ મહાનુભાવમુદિતઃ-મહાનુભાવાનંદ મુનિએ સ્વદર્શનાર્થે આવેલા
સાધુ ભક્તજનોનું આતિથ્ય કરવાવડે બહુ હર્ષ પમાડેલા ૬૨૭ શુકરક્ષિતપુ-
સ્તકઃ-શુકાનંદમુનિપાસે વેદ સ્મૃતિ પુરાણાદિ પુસ્તકોનું સોધવું લખવું વિગે
રેવડે સુરક્ષણ કરાવનારા ૬૨૮ આનન્દકલ્પિતાવાસઃ-શિવપરાશરને
બાળનારા આનંદાનંદમુનિદ્વારા સ્વનિવાસોચિત મંદિરોને કરાવનારા
૬૨૯ સોમસૂરાદિપાર્ષદ-સોમવર્માપ્રમુખ સમીપવર્તી સંજ્ઞધારી પ્રવર
પાર્ષદોથી સદા વિદ્યાએવા ॥૧૨૨॥

૬૩૦ યથાર્હકારિતાત્મીયસેવનઃ-જે જે ભક્તજન જેવા શુભવાળો હોય
તેની તેની પામે તેને અનુરૂપ જોતાની સેવાને કરાવનારા ૬૩૧ ભક્તકા-
મધુક્-ભક્તોના કામવેનુની પેડે સમગ્ર મનોરથોને સ્વસેવાપ્રદાનથી પરિ-
પૂર્ણ કરનારા, ‘एकं वहूनां यो विदधाति कामान्’ એવી શ્રુતિ છે ‘દાતા
સુલાનાં મનસેસ્સિતાના’ એમ પોતે જ કહ્યું છે ૬૩૨ નિવદ્ધોત્સવપર્યાય-
‘શુકલપક્ષમાં આવતા ઉત્સવોમાં જ્યાંએ જ શ્રીકૃષ્ણમહાપૂજા સાંપુસંતર્પ-
ણાદિ કરવું અને કૃષ્ણપક્ષમાં આવતા ઉત્સવોમાં લલિતાએ જ તે કરવું’ એમ
વારાથી ઉત્સવોની વ્યવસ્થા કરી આપનારા ૬૩૩ વિજયોત્સવતોષિતઃ-
વિજયદશમીના ઉત્સવમાં બહુ સામગ્રીથી કરેલા સાધુસંતર્પણાદિવડે જ્યાંએ
અતિ સંતોષ પમાડેલા ॥૧૨૩॥

યોત્સવતોપિતઃ ॥૧૨૩॥ અન્નકૂટકૃતાનુજો મહાસમ્મારહાર-
 રકઃ । પત્રદૂતાહૂતમક્કઃ પાકશાલાવલોકનઃ ॥૧૨૪॥ પ્રત્યુ-
 દ્રતમુનિધાતો માનિતાલિલવૈષ્ણવઃ । સત્પ્રીણનઃ ક્ષણસ્વાપો
 દીપાલીમદ્ગલાણ્ણવઃ ॥૧૨૫॥ ગ્રાહ્યક્ષણાશુવિહિતનૈત્યકોઽલિ-

૬૩૪ અન્નકૂટકૃતાનુજ - અન્નકૂટનો ઉત્સવ કરવાની ઉત્તમનૃપદ્વારા લલિ-
 તાને અનુજા આપનારા ૬૩૫ મહાસમ્મારહારક - અન્નકૂટોત્સવમાં ઉપ-
 યોગી સમગ્ર સામગ્રીને ઉત્તમનૃપદ્વારા આભાર દેશાવરચક્રી મગાવનારા
 ૬૩૬ પત્રદૂતાહૂતમક્ક - પત્રો લખીને અને દૂતો મોકલીને નાના દેશવાસી
 લાગિગૃહી લોકોને જોવાવનારા ૬૩૭ પાકશાલાવલોકન - સ્ત્રીપુરુષોની
 પૃથક્ પૃથક્ પ્રેક્ષી પાકશાળામાં રહેલા પક્ષાનુસંધાને આદરથી તેને
 કરનારાની પ્રશંસાપૂર્વક જોનારા ॥૧૨૪॥

૬૩૮ પ્રત્યુદ્રતમુનિધાત - યોગીના જોવાવવાથી દેશાવરચક્રી આવેલા
 મુનિમંડળોને સન્મુખ જઈને યથોચિત સન્માન કરનારા ૬૩૯ માનિતાલિ-
 લવૈષ્ણવ - આવેલા લાગિ ગૃહી સર્વ લોકોનું યથોચિત ઉત્તરસ્પર્શ-સમા-
 પણ-હાર્ત્ય-દર્શનાદિકપર અને ઉતારો આપવો વિશેષરૂપે સન્માન કરનારા
 ૬૪૦ સત્પ્રીણ - સાધુજનોને દર્શનદાન-સમાપણ-સોજન આદિકપરે પ્રસન્ન
 કરનારા ૬૪૧ ક્ષણસ્વાપ - અપકાળ સ્વાપ-સંચન કરનારા ૬૪૨ દીપા-
 લીમદ્ગલાણ્ણવ - દીપાવલિ દિવસે અશ્વોદ્યમસમયે તેનાભ્યંતરપૂર્વે મગન
 જ્ઞાનને કરનારા ॥૧૨૫॥

૬૪૩ ગ્રાહ્યક્ષણાશુવિહિતનૈત્યક - ગ્રાહ્યમુદ્ધર્તમા જગતી નિત્યકર્મ કરવાનું
 વિધાન હોવાથી સ્વયં લોકસિદ્ધાંતે ગ્રાહ્યમુદ્ધર્તમા જગતી જ્ઞાન સંધ્યા-પ્રાદિ
 નિત્યકર્મને કરનારા ૬૪૪ અપિલઘર્મવિત્ - સ્વયં ધર્મસ્વરૂપ દોવાથી
 સ્વાસ્થ્યમાં અસ્વાસ્થ્યમાં આપતિમાં અને પ્રવાસમાં યાગવાના ધર્મમાં
 સોમ સર્વ ધર્મતત્ત્વને જાણનારા ૬૪૫ પારુષ્ણકવીરુદ્ધ - ચક્ર જેવા
 ગોળ રમણીય રૂબરૂતા આસન (ચાકળો)માં વિરાજમાન થએલા ૬૪૬

લધર્મવિત્ । ચારુચક્રકપીઠસ્ય ઉત્તમક્ષ્મેશપૂજિતઃ ॥૧૨૬॥
 ભક્તસ્ત્રેક્ષાપ્રદાનોત્કો મયરામેક્ષણસિતઃ । ભક્તસમ્પ્રીણનઘૃ-
 તનૂતનાંશુકભૂષણઃ ॥૧૨૭॥ અનર્ઘ્યપીતકૌશેયપરિધાનવિ-
 ચક્ષણ । મુકુટાકૃતિસમ્બદ્ધશોણશીર્ષપટધૃતિઃ ॥૧૨૮॥ સ-
 સ્વર્ણચિન્દુકૌસુમ્મસત્કઞ્ચુકધૃતિપ્રમઃ । રુન્ધોલ્લસદ્દેમપટઃ
 કટિવદ્ધારુણાંશુકઃ ॥૧૨૯॥ હૈમાન્નદલસદ્ધાહુઃ કર્ણશોભિત-

ઉત્તમક્ષ્મેશપૂજિત - તે સમયે ઉત્તમરાત્રિએ નવીન વસ્ત્રો અલકારે એક
 પુષ્પદારાત્વિટે પ્રીતિથી પૂજા કરેલા ॥૧૨૬॥

૬૪૭ ભક્તસ્ત્રેક્ષાપ્રદાનોત્ક - અન્નદ્યોતસવ ઉપર આવેલા સર્વ ભક્તોને
 પોતાનું દર્શન દેવામાં ઉત્સાદવાળા (માટેજ પ્રાતઃ જ આહ્નિકને સમાપ્ત કરી
 રહેલા) ૬૪૮ મયરામેક્ષણસિત - મયારામવિપ્રને નવીન વસ્ત્રની પોટલી
 ધાપમાં ધારીને પોતાપાસે આવતા જોઈને મદ મદ હાસ્યરસને પ્રકાશ કર
 નારા ૬૪૯ ભક્તસમ્પ્રીણનઘૃતનૂતનાંશુકભૂષણ - સમસ્ત નરનારી ભક્તોની
 પ્રસન્નતા માટેજ નૂતન વસ્ત્ર વિભૂષણેને ધારી રહેલા ॥૧૨૭॥

૬૫૦ અનર્ઘ્યપીતકૌશેયપરિધાનવિચક્ષણ - નિપુણતાથી બહુમૂલ્યવાળું
 પીતામર પહેરી રહેના ૬૫૧ મુકુટાકૃતિસમ્બદ્ધશોણશીર્ષપટધૃતિ - મસ્તકે
 મુકુટને આકારે બાધેની રક્ત વર્ણની પાવની કાતિથી શોભાપમાન ॥૧૨૮॥

૬૫૨ સસ્વર્ણચિન્દુકૌસુમ્મસત્કઞ્ચુકધૃતિપ્રમ - સુવર્ણમય પુષ્પાંજલિ સહિત
 મુગન શોભન કઞ્ચુક (ટંગની અગરપુ) ના ધારણથી બદ્ધ શોભતા
 ૬૫૩ રુન્ધોલ્લસદ્દેમપટ - ખાખા ઉપર ઉન્નતવજ સુવર્ણસૂત્રમય વસ્ત્ર
 (ખેસ) ને ધારી રહેલા ૬૫૪ કટિવદ્ધારુણાંશુક - કટિભાગમાં રક્તવ
 ર્ણના પટકાને ધારી રહેવા ॥૧૨૯॥

૬૫૫ હૈમાન્નદલસદ્ધાહુ - ધારેના સુવર્ણમય બાળુબધથી સુશોભિત જે
 બાહુ ભેમતા છે ૬૫૬ કર્ણશોભિતકુણ્ડલ - કર્ણમાં મક્કરાપર સુશોભન
 કુણ્ડળને ધારી રહેના ૬૫૭ વ્રણ્ટમ્બિતસસ્વર્ણમુક્તાહારાલિશોભન -

કુણ્ડલઃ । કણ્ઠલમ્બિતસસ્વર્ણમુક્તાહારાલિશોભનઃ ॥૧૩૦॥
 ચન્દ્રસુવર્ણકટકશૃંગ્હલામકરદ્વયઃ । સદ્રક્ષણચિતસ્વર્ણમુદ્રિ-
 કાશોભિતાઙ્ગુલિઃ ॥૧૩૧॥ સત્કેસરોર્ધ્વતિલકઃ સરક્ષાક્ષત-
 ચન્દ્રક- । અવતંસોલ્લસત્કર્ણશ્ચલત્કૌસુમશેખરઃ ॥૧૩૨॥ સુ-
 ગન્ધિપુષ્પહારાલિદર્શનીયો મનોહરઃ । ગજેન્દ્રગમનોઽર્કશુ-
 ચન્દ્રદ્વાસાઃ સ્મિતાનનઃ ॥૧૩૩॥ ઉચ્ચરમ્યાસનાસીનો મુનિમ-

કકમા લાખા ધારેલા, સુવર્ણસૂત્રના શુથેના સુક્રતાહારોની પકિતવડે બહુ
 શોભાયમાન ॥૧૩૦॥

૬૫૮ ચન્દ્રસુવર્ણકટકશૃંગ્હલામકરદ્વય -ચળકતા કનકમય કકા સા-
 બાવડે શોભાયમાન બે કટકમળ જેમના છે ૬૫૯ સદ્રક્ષણચિતસ્વર્ણમુદ્રિ-
 કાશોભિતાઙ્ગુલિ -અમૂલ્ય રત્નોથી જડેલી સુવર્ણમય વીંટીઓવડે શોભાય
 માન આગળીયો જેમની છે ॥૧૩૧॥

૬૬૦ સરકેશરોર્ધ્વતિલક -સુગન્ધિ કેશરભિન્નિત ચદનથી કરેલા બાંધ
 પુંડૂતિનકથી શોભાયમાન લગાટ જેમનું છે ૬૬૧ સરક્ષાક્ષતચન્દ્રક -
 તિવકના મધ્યમા કુક્રમશ્લેષ અક્ષતોએ સહિત કુક્રમચક્રને ધારી રહેલા
 ૬૬૨ અવતંસોલ્લસત્કર્ણ -પુષ્પભિન્નિત શુષ્કતાવડે શોભાયમાન કર્ણ જેમના
 છે ૬૬૩ ચલત્કૌસુમશેખર -મુંદર પાવમા ધારેલા ઢાલતા સુગન્ધિ પુ પ
 મય તોરાઓવડે વિરાજમાન ॥૧૩૨॥

૬૬૪ સુગન્ધિપુષ્પહારાલિદર્શનીય -કકમાં ધારેલા સુરભિ પુષ્પોના
 હારોની પકિતવડે દર્શનીય ૬૬૫ મનોહર -સ્વાભાવિક સૌશીલ સૌહાર્દાદિ
 સ્વરૂપશ્રેણી તથા સૌન્દર્ય સૌકુમાર્યાદિ રૂપશ્રેણી તથા વસ્ત્રગ્ન્યવદારપુષ્પમા
 ળાઓની શોભાવડે ભક્તજનોના મનને પોતાવિષે હરનારા ૬૬૬ ગજેન્દ્ર-
 ગમન -ગજરાજના જેવી ગતિર ગતિ જેમની છે ૬૬૭ અર્કશુચન્દ્ર
 દ્વાસા -પ્રાતઃકાલીન સૂર્યના કિરણસ્પર્શવડે ચક્રચક્ર વણે જેમના છે
 ૬૬૮ સ્મિતાનન -અદ્દાસવડે મધુર પ્રેમજન મુખકમળ જેમનું છે ॥૧૩૩॥

ઘડલમધ્યગઃ । સોમવર્મોદ્યુતચ્છત્રો મુકુન્દધૃતનક્તકઃ ॥૧૩૪॥
અલયભૃગુજિદ્રજ્જલદણ્ડચામરવીજિતઃ । સૂરનાઙ્ગાત્તવ્યજનો
જપમાલાલસત્કરઃ ॥૧૩૫॥ ડશીરચારુવ્યજનકરોત્તમકૃતા-
દરઃ । સ્વેક્ષણાનન્દિતસ્વીયઃ શ્રુતકીર્તિર્નિજાર્ચિતઃ ॥૧૩૬॥
વિપ્રસાત્કૃતવિષ્ણુઘો દાનશૂરો નિરેષણઃ । ડન્મત્તગદ્ગાણ્ડવનો

૬૬૯ ડચરગ્યાસનાસીનઃ-ઉત્તર રમણીય સિદ્ધાસનમાં વિરાજમાન થયેલા ૬૭૦ મુનિમણ્ડલમધ્યગઃ-તારામંડળથી ચંદ્રમાળ જેમ એમ મુનિ-ઓનાં મંડળોથી વિરાજેલા ૬૭૧ સોમવર્મોદ્યુતચ્છત્રઃ-સોમવર્મા બક્તો ઉત્તુ ધાર્યુ છે સુંદર છત્ર જેમની ઉપર એવા ૬૭૨ મુકુન્દધૃતનક્તકઃ-મુકુન્દાનંદવર્ણિએ ધાર્યો છે રૂમાલ જેમનો એવા ॥૧૩૪॥

૬૭૩ અલયભૃગુજિદ્રજ્જલદણ્ડચામરવીજિતઃ-ક્ષત્રભટ્ટીય ભક્ત અથથેા અને ભૃગુજીએ રત્નજડિત મુખર્ણમય દાંડાવાળાં ચામરોવડે સેવા કરાતા ૬૭૪ સૂરનાઙ્ગાત્તવ્યજનઃ-સૂરવર્મા નાંજવર્મા બક્તોએ પવન નાંખવામાટે મદલ કરેલા વીંજણાથી સેવા કરાતા ૬૭૫ જપમાલાલસત્કરઃ-જપાઈ ધારેલી તુળસીમાળાવડે શોભતો જમણો હસ્ત જેમનો છે ॥૧૩૫॥

૬૭૬ ડશીરચારુવ્યજનકરોત્તમકૃતાદરઃ-વીરણનાં મૂળીયાંથી બનાવેલા રમણીય વીંજણાને જમણા હાથમા ધારીને ઉત્તમરાત્રીએ અતિશય આદર-સત્કાર કરેલા ૬૭૭ સ્વેક્ષણાનન્દિતસ્વીયઃ પોતાપાસે આવેલા આત્મીય જનોને પોતાના પ્રદીપદાનથી અતિશય આનંદ આપનારા ૬૭૮ શ્રુતકીર્તિઃ-સર્વત્ર નિખ્યાત થઈ છે કીર્તિ (લાખો ભક્તજનોને યથા-યોગ્ય ધર્મમાં સ્થાપનરૂપ) જેમની એવા અથવા દેશદેશયત્રી આવેલા અનેક ભક્તોના મુખયત્રી સાંભળી છે કીર્તિ (સ્વાશ્રિત જનોને બીજાએ કુબ્ધર એવા સદ્ધર્મમાં દંડપણે સંસ્થાપનરૂપ યશ) જેમણે એવા ૬૭૯ નિજાર્ચિતઃ-દેશદેશયત્રી આવેલા નિજભક્તોએ પોતપોતાના દેશયત્રી આણેલા વિવિધ રમણીય મહોપચારોવડે પ્રીતિથી પૂજા કરેલા ॥૧૩૬॥

૬૮૦ વિપ્રસાત્કૃતવિષ્ણુઘઃ-નાનાદેશયત્રી આવેલા ધનાઢય ભક્તોએ

દીપાવલિમહોત્સવ. ॥૧૩૭॥ નિત્યકર્માદરો નૂલવસનો દીન-

પૂનમા સનપેનો દ્રવ્યસમૃદ્ધ તત્કાલ ગ્રાહણેને દાન કરી દેનારા
 ૬૮૧ દાનશૂર - પોતે પહેરેલા અમૂલ્ય વસ્ત્ર અનમરેણુ તત્કાળે દાન કરી
 દીધું છે માટે અન્યથા દાનશૂર નામથી પ્રખ્યાત થયે ના ૬૮૨ નિરેષણ -
 સ્વયં સ્વરૂપથી પૂર્ણકામ દોવાથી કોઈપણ લોભ્ય પદાર્થની એપણાએ રહિત
 ૬૮૩ ઉન્મત્તગદ્ગાહુવન - દુર્ગપુરના પ્રાતઃકાગમા વહેતી ઉન્મત્તગંગા નદીમા
 અમાવાસ્યા પર્વનિમિત્તે ભક્તસંઘસાથે જળક્રીડાસહિત મધ્યાહ્નભ્રાત્રને
 યથાવિધિ કરનારા ૬૮૪ દીપાવલિમહોત્સવ - રાત્રિએ ભક્તજનોએ કરેલી
 ટંબરો દીપપ્રક્રિયોમા મહોત્સવ (વીણા તાગ મૃદંગાદિ વાજીઓ વગડવા
 પૂર્વક શ્રીકૃષ્ણકીર્તનગાયનરૂપ) કરાવનારા ॥૧૩૭॥

૬૮૫ નિત્યકર્માદર - નિત્ય મેં કરનામા આદર (આપનાગમા પણ
 અત્યાગરૂપ) જેમને છે (અતઃક્રોત્સવમા સુધોલ્લસથી અનંતર ભક્તજનોની
 બારે બીકથ થઈ જતા સારી રીતે તેની નિષ્પત્તિ ન થતા અપરરાત્રિએજ
 સ્વસ્થપણે તેનું અનુપ્રાન કરેડુ દોવાથી નિત્યકર્માદર એડુ નામ છે)
 ૬૮૬ નૂલવસન - પ્રાતઃ પૂનસમયે ઉત્તમ ભૂરે આપે ના નવીન વસ્ત્રોને
 સ્વીકારનારા ૬૮૭ દીનવત્સલ - પોતાની દૃષ્ટિના માઈમા આવે ના મણ
 પડ્યાદિ દીન છયોવિયેપણુ અતિશય પ્રીતિવાળા (દર્શનમાત્રથી તેમને
 સસુતિયકી મુકાવનારા) અથવા કશ્ચાક નામના સ્તોત્રથી પૂર્વ દિગરો
 પોતાની સ્તુતિ કરનારા દીનામાય નામના વિષ્ણુ પોતે પહેરે ના અમૂલ્ય મહા
 વસ્ત્રોનું દાન અતિ પ્રીતિથી કરી દીધું હો માટે દીનવત્સલ નામથી કલા છે
 ૬૮૮ સદર્શિત - મુકાનનાદિ સહચરો તથા દેશાત્મથી આવે ના સાધુઓએ
 ચંદન ધુપ્પ ફળાદિકવડે અને યથાસય સ્તુતિઓવડે પૂજન કરેલા ૬૮૯ અન્ન
 કુટેક્ષ - ભખોએ રચે ના અન્નકૂટની રચનાને લા આવીને આરનીસમયે નિરી
 ક્ષણ કરનારા ૬૯૦ રમારક્ષનમોહન - રમા જય્યા આલેક એમતિક ભક્ત
 સ્ત્રિયોના રજનમાટે પોતાની પ્રતિમામા લલિતાએ ધ્યાન કરેલા પોતાના
 પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપનું દર્શન આપવાપૂર્વક પ્રત્યક્ષ લોભનલીનાને કરનારા ॥૧૩૮॥

વત્સલ. । સદર્શિતોઽચ્ચક્રદેશો રમારક્ષનમોજન. ॥૧૩૮॥ સ-
દાશનો ચક્રકટિઃ સ્વમક્તપરિવેષણ । મક્તમુક્તીક્ષણાનન્દ-
સદાનન્દો મહાશય. ॥૧૩૯॥ સત્સદ્ગદીપકો મક્તશિક્ષાદક્ષ

૬૯૧ સદાશન —સર્વ સાધુઓને પ્રીતિથી સારી રીતે જમાડનારા
૬૯૨ ચક્રકટિ —સાધુઓને પીરસવા માટે વસ્રવડે દૃઢ કટિને બાધી રહેલા
૬૯૩ સ્વમક્તપરિવેષણ —સ્વમક્ત સાધુ પાર્શ્વદાદિકને સ્વય પીરસનારા
૬૯૪ મક્તમુક્તીક્ષણાનન્દ —જમતા સર્વ ભક્તોને ગળાપર્યંત જમીને તૃપ્ત
થએના લેખને બહુ આનંદ પામનારા ૬૯૫ સદાનન્દ —સર્વ માન્યા પ્રસ-
ન્ન રહેનારા કદાપિ કોઈની પણ ઉપર મેષ નહિ કરનારા અથવા પોતે
પીરમેના પામવાનાદિકને જમનારા સતોને તૃપ્તિપ્રસ્નાદિકવડે અતિ આનંદ
આપનારા ૬૯૬ મહાશય —મહા ઉદાર આરામ જેમનો છે, માટેજ પોતાના
ભક્ત ઉત્તમરાજ આદિકની પ્રસન્નતામાટે સાધુપ્રમુખ નિભાવિતોને રાખવા
પૂર્વક ધીમેધીમે મહાસામગ્રીને તૈયાર કરાવનારા ॥૧૩૮॥

૬૯૭ સત્સદ્ગદીપક —સત્સંગનું ભક્તિવૃદ્ધિમા લેનુપલ્લુ હોવાથી સત્
રાખ્તથી કહેવા પડનાર ભગવાન, તેમના એકાત્મ સતો, તે બન્નેએ કહેનો
સદ્ગમે અને આ ત્રણના આશ્રયવાળું મુચ્છાસ્ત્ર આ ચારના સંગનું સ્વરૂપ
દીપની પેટે મહાસમામા પ્રકાશ કરનારા હોવાથી સત્સંગમંદી પદ કહ્યા છે
૬૯૮ મક્તશિક્ષાદક્ષ —સમસ્ત સમાવિતોને શિક્ષા—યથાધિમર યથાશક્તિ
યથાનિધિ સ્વવર્માચરણનો ઉપદેશ આપવામા અતિચતુર ૬૯૯ ઉત્ક્રમ —
મહાનુકમ—આનવાના સમયે પાદવિશેષ જેમનો છે, જનતાની જીવનમા
પણ ગમન આગમનમા અતર્ક્ય ગતિવાળા ૭૦૦ ધર્મરક્ષાકર —અતર્કનો
ઉત્સવ પરિપૂર્ણ યથા પછી ભક્તિદેવીના જન્મોત્સવપર્યંત ઉત્તમનૃપે રાખેના
સમસ્ત સાધુ ભક્તજનોની સમામા હેમતસિદ્ધ રાજ પ્રત્યે ધર્મની રક્ષાના
સાધનોનો (અસન્ દેસ કાળાદિકના લાગથી અને સત્ દેસ કાળાદિકના
આશ્રયથી) ઉપદેશ કરનારા (આ રીતે નામોનું સાવધુ શતક વિવરણુ હું)
૭૦૧ સ્પર્શવિવેક —સમામા સમસ્ત સ્વાશ્રિતોપ્રત્યે સ્પર્શનો વિવેક (માર્થ

ઉત્ત્રક્રમઃ । ધર્મરક્ષાકરઃ સ્પર્શવિવેકો ધર્મસિદ્ધિઃ ॥૧૪૦॥
 નિષ્કામસિદ્ધિદસ્ત્યાગિસેવ્યોઽદ્વૈતો જપપ્રિયઃ । ઇકાદશીવ્રત-
 વિધિપ્રવક્તૈકાદશીશ્વરઃ ॥૧૪૧॥ પ્રયોધનીવ્રતાચારો મહાદા-

અકાર્યનું (વિવેચનથી જ્ઞાન) તેને ઉપદેશ કરનારા ૭૦૨ ધર્મસિદ્ધિઃ—સમામા
 શુકાનંદમુનિને ઉદેશીને ધર્મસિદ્ધિના હેતુઓના ઉપદેશ કરનારા ॥૧૪૦॥

૭૦૩ નિષ્કામસિદ્ધિઃ—સમામાં બ્રહ્માનંદમુનિને ઉદેશીને ત્યાગિઓએ
 પાળવાના નિષ્કામવ્રતની શુદ્ધિનો ઉપદેશ આપનારા. ૭૦૪ ત્યાગિસેવ્યઃ—
 સાધુઓએ પ્રતિદિન યથાધિકાર માનસપૂજાદિ સાધનોએ સેવનીય. અર્થાત્
 પોતાની આજ્ઞાથી સમગ્ર સાધુઓને ધર્મમાં વર્તાવવામાં અધિકાર આપેલા
 ગોપાળાનંદમુનિવર્યને ઉદેશીને સાધુઓના આદ્ધિકનો ઉપદેશ આપનારા
 ૭૦૫ અદ્વૈતઃ—સમામાં મુક્તાનંદમહામુનિપ્રત્યે સ્વરૂપાદૈવ (દિવ્યાકાર અને
 મનુષ્યાકાર સ્વરૂપમાં વાસ્તવિક ભેદ નથી, તે બન્ને એક જ છે) નો ઉપદેશ કર-
 નારા. તેમાં ‘કૃષ્ણમેનમયેદિ સ્વમાત્માનમ્ સિદ્ધારમનામ્’ ‘શુદ્ધા કૃષ્ણં
 પરંબ્રહ્મ પાર્થઃ પરમવિશિષ્ઠત.’ ‘ગૂઢં પરંબ્રહ્મ મનુષ્યલિંગં’ ઇત્યાદિ અનેક
 વચનો છે અને સમાધિનિષ્ઠોને માનુષ સ્વરૂપનું જ દિવ્યપણું દર્શન થાય ॥
 માટે તે બન્નેનું એકપણુ હોવાથી અદ્વૈત નામથી કહ્યા છે. ૭૦૬ જપપ્રિયઃ—
 વાસુદેવાનંદવર્ણિને ઉદેશીને પોતાના ભક્તોએ પ્રતિદિન કરવાના મંત્રજપનો
 જે વિધિ તેનો ઉપદેશ આપનારા ૭૦૭ ઇકાદશીવ્રતવિધિપ્રવક્તા—
 એકાદશીવ્રતના વિધિનો પ્રકર્યથી ઉપદેશ કરનારા. (પ્રકર્યે તો એકાદશી-
 ઉત્પત્તિ કથા, એકાદશીના પૃથક્ પૃથક્ નામો, તેમાં તેમાં પૂજ્ય દેવ દેવીનાં
 નામો, તેમાં તેમાં પૂજેપચારવિશેષો, દશમી એકાદશી દ્વાદશીએ પાળવાના
 નિયમો, પૂજના મંત્રો, વ્રતોધાપન, ઇત્યાદિકનો અવળોધ આપવારૂપ
 બન્યો.) ૭૦૮ ઇકાદશીશ્વરઃ—મોક્ષદા આદિક એકાદશીઓના કેશવાદિક
 ચોવીસ રૂપે સ્વામિપણે રહેલા ૧૧૪૧ ॥

૭૦૯ પ્રયોધનીવ્રતાચારઃ—સકળ ત્યાગિ ગૃહસ્થ ભક્તો સાથે પ્રયોધની
 એકાદશીનું વ્રત યથાવિધિ મહોત્સવથી રચ્ય કરનારા. ૭૧૦ મહાદાનવ્રતો-

નપ્રતોપિતઃ । મુનિપ્રતોષો વિદુરનીતિશાસ્ત્રપ્રશંસનઃ ॥૧૪૨॥
અક્ષરસ્યો મુનિવાતસ્તુતો યોપિદ્ગ્નેષ્ટિતઃ । ભક્ત્યેકતોષ્યો
ભક્ત્યાત્મા ભક્તગ્રામમહોત્સવઃ ॥૧૪૩॥ વૃત્તાલયપુરાવાસો

પિતઃ—એકાદશીએ જ્યાપાસે કરાવેલા ગુરુધેનુ આદિક દશવિધ ધેનુઓ
તથા ધાન્યપર્વતાદિ દશવિધ પર્વતોના યથાવિધી મુખ્યપક્ષથીજ દાનોવડે
અતિસ્તોષને પામેલા ૭૧૧ મુનિપ્રતોષઃ—જમવા માટે પંક્તિબધ બેઠેલા
મુનિઓને સ્વયં પીરમીને અત્યત વૃક્ષ કરનારા ૭૧૨ વિદુરનીતિશાસ્ત્ર-
પ્રશંસન—સભામાં પુજાજીત આદિક રાજ્યઓપ્રતિ કાર્યાકાર્યજ્ઞાનાદિકમાં
મુખ્યપક્ષે વિદુરનીતિ નામના શાસ્ત્રની બહુ પ્રશંસા કરનારા ॥૧૪૨॥

૭૧૩ અક્ષરસ્ય.—સમગ્ર ભક્તોપ્રતિ અક્ષરબક્ષ નામનું ધામ અને તેમાં
સર્વદા વિરાજમાન સ્વસ્વરૂપનું નિરૂપણ કરનારા ૭૧૪ મુનિવાતસ્તુત.—
મુનિમંડળે પોતાની આજ્ઞાથી દેશાતર જવાના સમયે ‘સ્વામિસ્ત્વં પરમેશ્વર.’
ઇત્યાદિ ૧૮ શ્લોકાત્મક મહાસ્તોત્રથી સ્તુતિ કરેલા ૭૧૫ યોપિદ્ગ્નેષ્ટિતઃ—
જ્યા રમાં આદિક ભક્તસ્ત્રીયોના વૃદ્ધોએ ચંદનપુષ્પહારાદિવડે પૂજા કરીને
પોતપોતાના અભિપ્રાયને અનુસારે સ્તુતિ કરેલા ૭૧૬ ભક્ત્યેકતોષ્યઃ—
ભક્તિવડેજ મુખ્યપક્ષે પ્રસન્ન કરવા યોગ્ય પાત્ર અન્ય સાધનોવડે નહિ, માટે
ભક્ત્યેકતોષ્ય કહ્યા છે તે ભગવાનેજ કહ્યું છે—‘ભક્ત્યાઽહમેકયા ગ્રાહ્યઃ શ્રદ્ધ-
યાત્મા પ્રિયઃ સત્તામ્’ ‘પ્રીયતેઽમલયા ભક્ત્યા હરિરન્યદ્વિદગ્ધનમ્’
‘ભક્ત્યા હમ્યસવનન્યયા’ ‘ભક્ત્યા ત્વનન્યયા શક્ય.’ ઇત્યાદિ માટેજ
પોતાની ભક્તસ્ત્રિયોપ્રતિ પોતાની અતિપ્રસન્નતાના હેતુભૂત ભક્તિરૂપ ગુણનો
મુખ્યપક્ષે ઉપદેશ આપનારા ૭૧૭ ભક્ત્યાત્મા—ભક્તિદેવીને આત્મવત્
અતિરાય પ્રિય દિવ્યરૂપ ભક્તિએ જ્યા રમાંદિ સ્ત્રિયોની આગળ અતિપ્રીતિથી
ગાન કર્યા છે ગુણગણુ જેમના એવા ૭૧૮ ભક્તગ્રામમહોત્સવ—ભક્તોએ
બહુધા પ્રાર્થના કરતા તેમના તેમના પુરગામપ્રતિ પધારીને યથાપ્રાપ્ત
પુષ્પદોળ અન્નફૂરાદિ મહોત્સવોને કરનારા ॥૧૪૩॥

૭૧૯ વૃત્તાલયપુરાવાસ.—પુષ્પદોળોત્સવ ઉપર વૃત્તાલયપુરના નિવાસી

મક્તસહસુલ્લપદઃ । પ્રાપ્તસ્વવન્ધુસન્માનો મૂરિતર્પિતપાર્વદઃ
 ॥૧૪૪॥ ગઢ્ઘાર્પિતફલાહારો મક્તસહસમર્ચિતઃ । નાનાદેશી-
 યમકૌઘાર્પિતવિઠૌઘદાનકૃત્ ॥૧૪૫॥ મક્તબ્રાતૃદ્વયાવાસપ-
 ર્યાયકૃતમોજનઃ । દોલોત્સવવિધાનક્ષો નરનારાયણાર્ચકઃ
 ॥૧૪૬॥ રક્તક્રીડનકૃન્મુક્તકામચારનિપેઘકઃ । સ્ત્રીપુંગ્વસન્ન-

કુબેરાદિ ભક્તોએ પ્રાર્થના કરીને દુર્ગપુરયજી ત્યાં પરિવ્રજે સાથે પદ્મસ્ત્રીને
 કેટલોક કાળ જતાલયપુરમાં નિવાસ કરાવેલા. ૭૨૦ મક્તસહસુલ્લપદ.—
 નાનાદેશીયજી જતાલયમાં આવેલા ભક્તસરોને પોતાના દર્શન સ્પર્શન
 બાપણાદિકવડે બહુ સુખને આપનારા ૭૨૧ પ્રાપ્તસ્વવન્ધુસન્માનઃ.—કોમળ
 દેશયજી પોતાના દર્શનાર્થે આવેલા રામપ્રતાપાદિ બંધુજનોએ પરમેશ્વરપણે
 નિશ્ચય કરીને કહ્યું છે બહુ સન્માન જેમનું એવા. ૭૨૨ મૂરિતર્પિતપાર્વદઃ—
 પોતાના પાર્વદોને મોતીયાલાડુ આદિક નાનાવિધ ભક્ત્યોજન્યવડે અત્યંત તૃપ્ત
 કરનારા ॥૧૪૪॥

૭૨૩ ગઢ્ઘાર્પિતફલાહાર.—ગંગા નામની ભક્ત બાલણીએ અતિચતુર્થી
 પુરયજી લાવીને બેઠાન મઠિ અપેલી ફલાહારસામગ્રીને પ્રીતિથી સ્વીકાર
 નારા. ૭૨૪ મક્તસહસમર્ચિતઃ.—અનેક દેશોયજી આવેલા ભક્તસરોએ
 નવીન યત્ર આબૂપણ ચદન પુષ્પ દ્રવ્ય આદિકવડે અત્યાદરથી પૂજા કરેલા.
 ૭૨૫ નાનાદેશીયમકૌઘાર્પિતવિઠૌઘદાનકૃત્.—નાનાદેશીય ભક્તોના
 સરોએ સમર્પેલા દ્રવ્યસમૂહોનું તત્કાલ બાલણાદિને દાન કરનારા ॥૧૪૫॥

૭૨૬ મક્તબ્રાતૃદ્વયાવાસપર્યાયકૃતમોજન.—પોતાપરિ પરમ પ્રીતિવાળા
 રામપ્રતાપ ઇન્ધારામ નામના બન્ને ભ્રાત્રાઓના નિવાસસ્થાનમાં અનુક્રમથી
 (વારાથી) પ્રતિદિન ભોજન કરનારા ૭૨૭ દોલોત્સવવિધાનજઃ.—રાખામાં
 દોલોત્સવ તિથિને નિર્ણય કહેવાપૂર્વક તેના નિધાનને વેષ્યુવસ્ત્રપ્રદાયને બહુ
 સારે નિરૂપણ કરનારા. ૭૨૮ નરનારાયણાર્ચકઃ.—દોલોત્સવમાં નરનારા-
 યણું યથાવિધિ મહાપૂજન કરનારા ॥૧૪૬॥

૭૨૯ રક્તક્રીડનકૃત્.—કેસરીયા રમવડે પોતાના ભંધોસાથે ક્રીડા કર-

મૂર્યાપદર્શકો ધર્મદેશિક. ॥૧૪૭॥ સાષ્ટાઙ્ગપ્રહ્લચર્યેકસ્થાપકો
ધર્મવિત્તમ. । ગૃહીતરનરચ્ચદ્વસ્પર્શદોષપ્રકાશક. ॥૧૪૮॥
સ્ત્રીપુસાન્યોન્યસંસ્પર્શવ્યવસ્થાઠ્ઠદ્વિદાંવર । આહારશુદ્ધિ-

નારા ૭૩૦ મુક્તકામચારભિવેધક -આશ્વ યોગવાળા પણ સૌભરી આદિક
વિધયાસન્નિને લીધે બ્રહ્મ યજ્ઞેના દેખાય છે, તે નારદપર્વતના દૃષ્ટાતથી
પોતાના બ્રહ્મભૂત મુક્તપ્રાય ભક્તોને યથેષ્ટાચરણને નિવેદ્ય કરનારા
૭૩૧ સ્ત્રીપુત્રસદ્ગમૂર્યાપદર્શક -બ્રહ્મચર્યવ્રતવાળા પતિવ્રતા સ્ત્રીઓને પણ
પુરુષના દર્શન સ્પર્શન સભાપણાદિ પ્રસંગેલીધે ધણી આપત્તિ આવે છે એમ
દેવતાની આદિના દૃષ્ટાતથી બોધ આપનારા ૭૩૨ ધર્મદેશિક -સભામાં
આહિસાદિ ધર્મોનો યથાધિકાર આશ્રિતોને ઉપદેશ આપનારા ॥૧૪૭॥

૭૩૩ સાષ્ટાઙ્ગપ્રહ્લચર્યેકસ્થાપક -અષ્ટ આંગે સહિત બ્રહ્મચર્યના મુખ્ય
સ્થાપક, (એમ તો આવો કોઇ પણ આચાર્ય બ્રહ્મચર્યનો સ્થાપક થયો નથી)
૭૩૪ ધર્મવિત્તમ -સવના પણ યથાધિકાર શાસ્ત્રવિદિત ધર્મોને સર્વાધિ-
પણે બાળનારા ૭૩૫ ગૃહીતરનરચ્ચદ્વસ્પર્શદોષપ્રવાશક -ગૃહસ્થોયકી
ઇતર ને બ્રહ્મચારી વાનપ્રસ્થ સન્યાસી ભાગીઓ છે તેમને સ્ત્રીઓના અગ્ને
સ્પર્શ કરવામાં બહુ હોષ છે એમ સમગ્રમાણે પ્રતિપાદન કરનારા 'સ્ત્રીણા
નિરીક્ષણસ્પર્શસલાપક્વેલનાદિકમ્ । પ્રાણિનો મિથુનીભૂતાનગૃહસ્થોઽ
મતસ્ત્યજેત્' ઇત્યાદિ સ્મૃતિ છે ॥૧૪૮॥

૭૩૬ સ્ત્રીપુસાન્યોન્યસંસ્પર્શવ્યવસ્થાકૃત-સ્ત્રીઓને પુરુષનો સ્પર્શ અને
પુરુષોને સ્ત્રીઓના સ્પર્શની વ્યવસ્થા (સમીપ સખન્ધવાળાઓનો કરવો અને
સમીપ સખન્ધે તટિત હોય તેનો ન કરવો એવી મર્યાદા) ને કરનારા ૭૩૭
વિદાવર -વિદ્વન્મનોને મન્યે વર સકળ શાસ્ત્રાર્થના અભિજ્ઞ હોવાથી એઓ
પ્રખ્યાતિ પામેલા ૭૩૮ આહારશુદ્ધિકૃત-અતઃ કરણની શુદ્ધિમાં આહાર
શુદ્ધિની હેતુતા હોવાથી આહારની શુદ્ધિ (જેણે સમૃદ્ધ અને અપદ્ધ હોય
એવા પુરુષે ધક્ક કરેતુ ભગવન્નિવેદિતજ અન્ન જમતુ ઇત્યાદિ) નો ઉપદેશ
કરનારા ૭૩૯ સઘ પાપનિષ્કૃતિકારક -બાળે અભોગે વ્રેતા શરૂ થતુ

કૃત્ સદ્યઃપાપનિષ્કૃતિકારકઃ ॥૧૪૯॥ વેદાન્તતત્ત્વપ્રથનઃ
 સાહ્યયોગાર્યદર્શકઃ । અદામ્મિકપ્રિયોઽતૃષ્ણો ગુણગ્રાહી
 ગુણપ્રિયઃ ॥૧૫૦॥ પુરાણશ્રવણૌત્સુક્યઃ પુરાણવિધિબોધકઃ ।
 શ્રીમદ્ભાગવતશ્રોતા શ્રીમદ્ભાગવતાર્ચકઃ ॥૧૫૧॥ શ્રીમદ્ભાગ-

પાપતું દેશકાળાદિકે અનુસારે પ્રાયશ્ચિત્ત જલદીન કરવું એમ આશિતોને
 ઉપદેશ આપનારા ॥૧૪૯॥

૭૪૦ વેદાન્તતત્ત્વપ્રથનઃ—શારીરકશૂનાદિ વેદાંતમંથેનો સિદ્ધાંત વાસુ-
 દેવ બળવાનપર ॥ એમ 'વાસુદેવપરા વેદાઃ' 'નારાયણપરા વેદાઃ' ઇત્યાદિ
 વચ્ચેનાવડે સલામાં પ્રખ્યાત કરનારા ૭૪૧ સાહ્યયોગાર્યદર્શકઃ—સાંખ્ય-
 શાસ્ત્ર અને યોગશાસ્ત્રનો બળપરપણારૂપ અર્થને ચોવીસ પંચાસ તત્ત્વમેદ
 સ્વરૂપના નિરૂપણપૂર્વક સ્પષ્ટપણે બોધ આપનારા. ૭૪૨ અદામ્મિકપ્રિયઃ—
 લોકને મોઢા કરનાર કપટધર્મેને આચરે તે દાંભિક કહેવાય, તેથી મિત્ર
 અદામ્મિક જનોનું જેમને અતિપ્રિય છે એવા ૭૪૩ અતૃષ્ણઃ—સ્વયં પરિપૂર્ણ-
 કામ હોવાથી વિષયમુખની તૃષ્ણાને સહિત. ૭૪૪ ગુણગ્રાહી—ભક્તોમાં
 રહેલા શ્રીત્યાદિ શુભોનેજ મદણ કરવાના સ્વભાવવાળા, પણ દોષનો પણ
 દોષ મદણ કરનારા નહિ એવા. ૭૪૫ ગુણપ્રિયઃ—સ્વા શુભા આદિક શુભોજ
 જેમની પ્રસન્નતાના દેવોએ છે એવા માર્તિજ દુર્ભપુત્રના ભક્તોના શુભોવદેજ
 આકર્ષાઈને વારેવારે ત્યાં આવીને નિવાસ કરનારા (એ રીતે ૧૪૧ તૃતીય-
 પ્રકરણાર્ચનાં નામે ભણ્યાં) ॥૧૫૦॥

૭૪૬ પુરાણશ્રવણૌત્સુક્યઃ—શ્રીમદ્ભાગવતાદિ મદ્યાપુરાણોના બહુ કાળ-
 અવળમાં બહુ ઉત્સાહવાળા. ૭૪૭ પુરાણવિધિબોધકઃ—મુખ્યપણે શ્રીમદ્-
 ભાગવત પુરાણના શ્રવણ-વાચન-દાન-પુરસ્કારમુદિક વિધિનો ઉત્તમનૃપ
 તિને ઉદ્દેશીને ઉપદેશ કરનારા. ૭૪૮ શ્રીમદ્ભાગવતશ્રોતા—સ્વનિર્મિત્તન
 માર્ગશીર્ષમાસમાં શ્રીમદ્ભાગવતનું નિયમપૂર્વક યથાવિધિ શ્રવણ કરનારા
 ૭૪૯ શ્રીમદ્ભાગવતાર્ચકઃ—શ્રીમદ્ભાગવતનું પ્રતિદિન શ્રવણરંજમાં સમ-
 વક પૂજન કરનારા ॥૧૫૧॥

ચતામિહ. શ્રીમદ્ભાગવતાર્પકઃ । શ્રીમદ્ભાગવતોત્કૃષ્ટપુરશ્ચરણ-
કારક. ॥૧૫૨॥ જન્માષ્ટમ્યુત્સવાપૂર્ણજીવવર્મમનોરથ. । કા
ર્યાયનનરાનન્દો વાસ્તુવેશ્મનિકેતન. ॥૧૫૩॥ સૂરસમ્ભાવન-
શાંકસંસ્કારાનન્દિતસ્વકઃ । નાગટકજનપ્રીતઃ શુકપ્રશ્નકુ-

૭૫૦ શ્રીમદ્ભાગવતામિહ - નિગમ૩૫ ૪૮૫૩૩ના ૩૭૩૫ શ્રીમદ્ભાગ
વતના નિગૂઢ સમગ્ર અર્થને સ્વયં બાલુતા દોવાથી શ્રવણસમયે પૌરાણિકને
પણ તે તે પ્રકરણાર્થને સ્પષ્ટ કરીને બોધ કરનારા ૭૫૧ શ્રીમદ્ભાગવતાર્પક -
શ્રીમદ્ભાગવતના નવીન પુસ્તકનું પાત્ર વિષ્ણુને યથાવિધિ મહાપૂજન પૂર્વક પ્રદાન
કરનારા ૭૫૨ શ્રીમદ્ભાગવતોત્કૃષ્ટપુરશ્ચરણકારક - શ્રીમદ્ભાગવતના ઉત્કૃષ્ટ
અષ્ટોત્તરશતપાસ્યણુ૩૫ પુરશ્ચરણોને વિષ્ણુદ્વારા યથાવિધિ કરાવનારા ॥૧૫૨॥

૭૫૩ જન્માષ્ટમ્યુત્સવાપૂર્ણજીવવર્મમનોરથ - જન્માષ્ટમી મહોત્સવને
બીજે દિવસે સૂરસંભાવન પકવાનાદિકથી ઉરભક્તસમુદય સતર્પણ વિગેરે
રીતે સારંગપુરપતિ જીવવર્માના મનોરથને સર્વથા સંપૂર્ણ કરનારા
૭૫૪ કાર્યાયનનરાનન્દ - સારંગપુરપતિ કારીયાણી પધારીને ત્યાં પ્રમોદિની
મહોત્સવપર્યંત સ્થિતિ કરીને પ્રતિદિન સપરિવાર પોતાના દર્શનાદિકવડે ત્યાંના
ભક્તોને ભારે આનંદ આપનારા ૭૫૫ વાસ્તુવેશ્મનિકેતવાસ - કારીયાણીના
ક્ષત્રવીર વસ્તાખાચરના દરબારમાં નિવાસ કરી રહેલા ॥૧૫૩॥

૭૫૬ સૂરસમ્ભાવન - નાગટકા પુરના અધિપતિ સૂરવર્મા નામના
ભક્તને તેમના પુરપ્રતિ પધારવાની પ્રતિજ્ઞાવડે સંભાવના કરનારા ૭૫૭ શાંક
સંસ્કારાનન્દિતસ્વક - સૂરવર્માના લોભાગામમાં સ્વહસ્તે બહુ ધૂતાદિ
સંસ્કારપૂર્વક પકવ કરેલા અમૃતમુર કોમળ વૃતાકશાકના જમાડવાવડે
પોતાના સાધુપાર્શ્વદાદિ ભક્તોને આનંદ આપનારા ૭૫૮ નાગટકજનપ્રીત -
નાગટકા પધારીને ત્યાંના ભક્તોઉપર પોતાના દર્શનદાન પૂજસ્વીકારાદિવડે
પ્રસન્નતાને પ્રદર્શાવનારા ૭૫૯ શુકપ્રશ્નકૃતોત્તર - શુકાનંદ નામના તપ પ્રિય
સ્વસહચર સાધુએ પૂછેલા માધ્વજ્ઞાન આદ્યાચાર્યતત્ત્વવિધિ વિષયવાળા પ્રશ્નો
પ્રમાણવચનોવડે ઉત્તર આપનારા ॥૧૫૪॥

તોત્તર ॥૧૫૪॥ ચાન્દ્રાયણવ્રતારાધ્ય પચ્ચાલજનપાવન ।
શિવરાત્રિવ્રતાચાર વૃત્તદોલામહોત્સવ ॥૧૫૫॥ દ્વૈતાદ્વૈતા
ર્થનિગમહાર્દયોષી મહોદય । દિવ્યાદ્ભક્તિધર્માદિરૂપપ્રેક્ષ
યિતાઽમૃત ॥૧૫૬॥ દ્વેમન્તાર્ચાસ્તુતિપ્રીતો જીર્ણદુર્ગજનાર્ચિ

૭૬૦ ચાન્દ્રાયણવ્રતારાધ્ય -પ્રાયશ્ચિત્તાર્થે સ્વપ્રીત્યર્થે અનુષ્ઠાન કરેલા
સ્વયમ્નિસંહિત આદ્યાપુનરતથી આરાધન કરતા આરાધકોને અસીદ્ધ ફળ
આપનારા ૭૬૧ પચ્ચાલજનપાવન -નાગકક્કાથી પચ્ચાળાપુરપ્રતિ પધારીને
ત્યાના હેમતસિદ્ધાદિ ભક્તજનોને પોતાના દર્શનદાનાદિવડે પાવન કરનારા
૭૬૨ શિવરાત્રિવ્રતાચાર -તેજ ગામમાં સમસ્તભક્તજનો સાથે શિવરાત્રિનું
ઉપવાસાદિદૃષ્ય મતને નિયમપાવનપૂર્વક આચરનારા ૭૬૩ વૃત્તદોલામહો
ત્સવ -તેજ ગામમાં પુખ્તદોલામહો સવને કરનારા ॥૧૫૫॥

૭૬૪ દ્વૈતાદ્વૈતાર્થનિગમહાર્દયોષી-તેજ ગામમાં ભક્તસમાવિષે પુણ્યતા
અપ્પાનદવર્ણિતને ઉદ્દેશીને દ્વૈત (જ્ઞાનિમુક્તની દૃષ્ટિએ છયેશ્વરાદિને) વાસ્તવિક
ભેદ) અને અદ્વૈત (મહામુખોની દૃષ્ટિએ દ્વૈતાભાવ) અર્થને પ્રતિ
પાદન કરનારી પુરુષોત્તમદ્વિતીય 'નિત્યો નિત્યાનાં હયાદિ શુનિઓના હાર્દને
સ્પર્શપણે સંપ્રદાન કરેલા કરનારા ૭૬૫ મહોદય -માનવઉદય-પ્રતાપ
વિસ્તારજેમનો છે એવા ૭૬૬ દિવ્યાદ્ભક્તિધર્માદિરૂપપ્રેક્ષયિતા-પચ્ચાળા
ગામપટ્ટી પશ્ચિમદિશામાં આજરાના વનમાં પાપમેચની એકાદશીના ભગ
સ્વપુસમયે મુનિપ્રમુખ સર્વ ભક્તોને દૃશ્યથી દિવ્યદૃષ્ય ભક્તિધર્માદિ રેવાલા
પોતાના દિવ્ય રૂપ પ્રત્યક્ષ દશન આપનારા ૭૬૭ અમૃત -હેમતસિદ્ધાદિકે
દેખેલા ભક્તપર્યાય અમૃતધામમાં રહેલા દોવાથી અમૃત નામથી કદા છે
અથવા ભક્તોને માટે નિરતિરાય મનુર છે તેમના જરામરણને નિવારણ કરે
છે અને સારો વાહવા હવા પા રૂપિત નથી માટે સ્વયં અમૃત કદા છે
જેની પ્રાપ્તિ થતા મૃત મૃતિભય નથી માટે અમૃત ભણના 'અવધામ્ય
મૃત' 'અમૃતસ્યેવ સેતુ' 'અમૃતો દિવ્યમય' 'અમૃતોઽમરોઽમૃત' હયાદિ
શુનિઓ છે 'અમૃતસ્યેવ વાતુપ્યન્ પ્રેક્ષમાણા તનાર્દનમ્' એવી રમૂનિ છે

ત. । કૃતતીર્થવિધિર્વિપ્રમોજનો મૂરિદોઽમવ ॥૧૫૭॥ દુર્ગમ-
ક્ષાતિસુખદ. કૃતકૃત્યો જગત્પતિ । રહ સ્યો ગૂઢસદ્ગુણો હ-
રિમન્દિરકારક ॥૧૫૮॥ મહારમ્મ સદાસ્યસ્ય. કલિદોષહ-
'જરામૃત્યોર્વારણેન દ્યુત્સેર્વાપિ સેવનાત્ । અમૃત સ્યાન્નિરતિશયમા-
ધુર્યેણ ચ સર્વદા' એવા નિર્દેશિ છે ॥૧૫૬॥

૭૬૮ હેમન્તાર્ચસ્તુતિપ્રોત્ત -હેમવર્સિદ રાજ્યે કરેલી પોતાની મહા
પૂજા અને સ્તુતિવડે તેમની ઉપર ભાવાતિશયદર્શનથી બહુ પ્રસન્ન થએલા
૭૬૯ જીણદુર્ગજનાર્ચિત -પચાળાથી જુનાગઢ પધારતા ત્યાંના ભક્તજનોએ
પ્રીતિથી પૂજા કરેલા ૭૭૦ કૃતતીર્થવિધિ -ફા-ગુની અભાવાસ્થાએ દૈવતગિ
રીમા રહેલા નાનાવિધ તીર્થોમા કરવાના વિધિને કરનારા ૭૭૧ વિપ્રમોજન -
જુનાગઢમા ચૈત્રદ્વાદશીએ અને પોર્ણમાસીએ વિપ્રોને મિશ્રાનવડે તૃપ્ત કર
નારા ૭૭૨ મૂરિદ બ્રાહ્મણોને બહુ દ્રવ્યનુ દાન કરનારા ૭૭૩ અમવ -
સાધનશૂન્ય એવા પણ પૌરજનોને પોતાના દર્શનલાભાદિકવડેજ ભવ સસાર
થકી નિવૃત્ત કરનારા હોવાથી અભવ નામથી કલા છે ॥૧૫૭॥

૭૭૪ દુર્ગમક્ષાતિસુખદ -દુર્ગપુર પાછા પધારવાવડે ત્યાંના
ભક્તોને અતિશય આનન્દ આપનારા ૭૭૫ કૃતકૃત્ય -પોતાના પ્રાદુર્ભાવનુ
ધર્મસંસ્થાપનાદિપ મર્થને રૂઢી રીતે સપાદન કરનારા ૭૭૬ જગત્પતિ -
જગતના પતિ સ્વામી માટેજ આત્મીય સર્વકોષ જનોનુ હિત કરવાનાજ
એજ પ્રયોજનવાળા ૭૭૭ રહસ્ય -પોતાના અતર્ધાન પડી બાવિ મનુષ્યોના
હિતના હેતુને વિચાર કરવા એજાત સ્થગમા બેઠેલા ૭૭૮ ગૂઢસદ્ગુણ -
ગઢ બીજ ન જાણે એવો સ્વતિરોધાનાદિ સુકલ્પ જેમનો છે ૭૭૯ હરિ
મન્દિરકારક -પ્રતિમારૂપ પોતાનીજ બહુકાળ સ્થિતિમા ઉચિત ભગવન્મદિ
રોને આનંદાનંદાદિ સાધુઓદ્વારા કરાવનારા ॥૧૫૮॥

૭૮૦ મહારમ્મ -નૃપાદિઓથી પણ ન બની શકે એવા મોટા છે મદિરાદિ
પૂર્તર્થના પ્રારભો જેમના એવા ૭૮૧ સદાસ્યસ્ય -સર્વકાળમા સ્વસ્થ-

રોચમઃ । કૃતશ્રીનગરાવાસો મહાસમ્મારસાધકઃ ॥૧૫૯॥
 શ્રીપુરેશાર્હિતઃ સમ્ય. પૂર્તકર્મપ્રશંસકઃ । નરનારાયણાર્ચા-
 સંસ્થાપકઃ પૌરમાનિતઃ ॥૧૬૦॥ ક્ષેત્રમાહાત્મ્યગદિતા મહો-
 ત્સવવિધાપકઃ । પ્કાહમોજિતાશેપૌરવિપ્રો યદુપ્રદ ॥૧૬૧॥
 પૂજોત્સવવ્યયસ્થારુદ્ધાદ્વેયપ્રાર્થિતો મનુ' । મુજદ્ગુરમકારિ-

અવ્યયપણે વર્તતા. માટેજ મહાકાર્યના આરભમા પણ સર્વદા અવ્યય મનથી
 રામાયણાદિકના શ્રવણમા તત્પર ૭૮૨ કલિદોષહરોચમ -વર્તમાન કળિ
 યુગના જે વૃથાકસહ અસત્યભાષણાદિ દોષો તેને હરવાનો ઉદ્યમ (સરસ્વત
 પ્રાકૃત સદ્ગ્રંથ પ્રવર્તનદ્વારા) કરનારા ૭૮૩ કૃતશ્રીનગરાવાસ -ગુર્જર
 દેશમા પ્રસિદ્ધ શ્રીનગરમા પોતે કરાવેલા મંદિરમા શ્રીનરનારાયણની પ્રતિષ્ઠા
 કરવા નિવાસ કરી રહેવા ૭૮૪ મહાસમ્મારકારક -દેવપ્રતિષ્ઠામા ઉચિત
 મહાસામગ્રીને અર્હીતર્હીથી સંપાદન કરનારા ॥૧૫૯॥

૭૮૫ શ્રીપુરેશાર્હિત -શ્રીપુરના અધિપતિ, ગનનરે સ્થાપેલા રાજાએ
 (કેકેકેરે) બહુમાનપૂર્વક પૂજન કરેલા ૭૮૬ સમ્ય -મહાસભાવિષે સમુ
 જત આસનમા મુખ્યપણે બેઠેલા દોવાથી સહય કલા છે ૭૮૭ પૂર્તકર્મ
 પ્રશંસક -દેવાવધાદિ પૂર્તકર્મની સભામા પ્રમાણુવચનોવડે બહુ પ્રશંસા
 કરનારા ૭૮૮ નરનારાયણાર્ચાસંસ્થાપક -નરનારાયણની પ્રતિમાને યથા
 વિધિ પ્રતિષ્ઠાપન કરનારા ૭૮૯ પૌરમાનિત -પુરવાસી સ્વબળોએ યથા
 શક્તિ વસ્ત્ર વિભૂષણાદિવડે સત્કાર કરેલા ॥૧૬૦॥

૭૯૦ ક્ષેત્રમાહાત્મ્યગદિતા -શ્રીપુરક્ષેત્રનુ માહાત્મ્ય સર્વને કહી સમજાવ
 નારા ૭૯૧ મહોત્સવવિધાપક -ગીત વાદિત્ર મહાનીરાગન આદિકવડે
 શ્રીનરનારાયણની પૂજનો મહોત્સવ કરાવનારા ૭૯૨ પ્કાહમોજિતાશેપ-
 પૌરવિપ્ર -સકલ્પ યતા એકજ દિવસે ચોરાશી જ્ઞાતિના સમગ્ર પુરવાસી
 વિપ્રોને યથેષ્ઠ પૂતરાકંડાસદિતલકદંચ બોલ્યવડે અત્યન તૃપ્ત કરનારા ૭૯૩ યદુ-
 પ્રદ -દેવપ્રતિષ્ઠાને અતે સુવર્ણાદિ બહુ દ્રવ્યનું વિપ્રોને દાન કરનારા ॥૧૬૧॥

પ્રીત પૌરપૂજિતઃ ॥૧૬૨॥ નરનારાયણપ્રતિષ્ઠાપકો વિપ્રપૂ-
જકઃ । નિવદ્ધોત્સવમર્યાદો મક્તામીષ્ઠફલપ્રદઃ ॥૧૬૩॥ વૃત્તા-
લયાક્ષિપદ્માર્કઃ શિલ્પિસન્માનકારકઃ । લક્ષ્મીનારાયણાદ્ય-

૭૯૪ પૂજારસચ્ચવચ્ચાકૃત્-પ્રતિદિન તથા ઉત્સવ દિનેમા અગવાનને
અર્પણ કરવા ચોગ્ય પૂજોપહારો અને ઉત્સવોની જે વ્યવસ્થા (આ દિને
આવા ઉપચારોવડે પૂજા કરવી, આ તિથિએ આ ઉત્સવ આવા ઉપહારોવડે
કરવો, જેવી મર્યાદા) તેને કરનારા ૭૯૫ શાસ્ત્રેયપ્રાર્થિત - શ્રીનગરથકી
દુર્ગપુરમા પાછા આવ્યા પછી બુજનગરથકી દુર્ગપુરમા આવેલા ગંગારામ
મહામજો પોતાના પુરમા મદિર કરાવાની પ્રાર્થના કરેલા ૭૯૬ મનુ -
મનનશીન હોવાથી મનુ કહ્યા છે માટેજ કચ્છદેશીય લોકોનું હિત વિચા-
રીને ત્યાં મદિર કરાવાનું અનુમોદન આપનારા અથવા સકલપક્ષવમાન
મનનથીજ સર્વ કાર્યને કરનારા છે માટે મનુ નામથી કહ્યા છે ૭૯૭ મુજ-
કપુરમક્તાપ્રીત - બુજનગરના અન્તોડપર તેમના શક્તિવિશેષના દર્શનથી
અતિશય પ્રસન્ન થએલા ૭૯૮ પૌરપૂજિત - બુજનપુરવાસી સુદેશ
આદિક ભક્તોએ નરનારાયણની પ્રતિષ્ઠાએ ત્યાં આવવાના સમયે મહોપચારો
વડે બહુ સત્કાર કરેલા ॥૧૬૨॥

૭૯૯ નરનારાયણપ્રતિષ્ઠાપક - ત્યાં નવીન મદિરમા પ્રતિમારૂપ નરનારા
યણની યથાવિધિ પ્રતિષ્ઠા કરનારા ૮૦૦ વિપ્રપૂજક - પ્રતિષ્ઠાના અગપણે
ત્યાંના અને દેશાતરથી આવેલા બહુ બ્રાહ્મણોને અલીષ્ઠ ભોજન દક્ષિણા
દાનાદિવડે પૂજનારા (આરીતિ નામોનું આઠમું શતક વિવરણ કર્યું) ૮૦૧
નિવદ્ધોત્સવમર્યાદ - વાર્ષિક સમગ્ર ઉત્સવોની વ્યવસ્થાને બાધનારા ૮૦૨
મક્તામીષ્ઠફલપ્રદ - અન્તાલીષ્ઠ ફળને પ્રકર્ષથી આપનારા માટેજ બુજનગ-
રના તથા દુર્ગપુરના અને વૃત્તાનથથકી નવીન મદિરનિર્માણની આજ્ઞા લેવામાટે
દુર્ગપુરમા આવેલા ભક્તોના પૃથક્ પૃથક્ મનોરથને પૂર્ણ કરનારા ॥૧૬૩॥

૮૦૩ વૃત્તાલયાક્ષિપદ્માર્ક - વૃત્તાવયમા પોતાની અનુજ્ઞાથી બનાવેલા
નવીન મદિરમા શ્રી નક્ષત્રનારાયણાલિંગની પ્રતિષ્ઠા કરવા સપરિવાર પધારીને

ર્ચાસ્થાપકોઽર્ચિતમૂસુરઃ ॥૧૬૪॥ મુક્તાદિષ્ટોત્પદચ્છેદશ્ચિત્રા-
ર્ચાર્ચાપ્રવર્તકઃ । દ્વારિકાપ્રેપિતસુહૃત્તીર્થવાસ્યદર્શકઃ ॥૧૬૫॥
સમ્રાતા દ્વારિકેશાત્મા મક્તાપદર્શનાક્ષમઃ । સચ્ચિદાનન્દય-

ત્યાના બંધો અને દેશાતરયથી આવેલા ભક્તોના નેત્રરૂપ કમળોને સૂર્યજ
નેમ એમ પોતાના દર્શનદાનથી પ્રકુલિત કરનારા અને આનંદ આપનારા.
૮૦૪ શિલિપસન્માનકારકઃ-ત્યા મહિર્ચનિર્માણ કરનારા શિલિપઓ
(કારીગરો)નું મહાવચ્ચદાનાદિકવડે સન્માન કરનારા ૮૦૫ હૃદ્મીનારા-
યજ્ઞાદ્યર્ચાસ્થાપકઃ-સદ્ભીસંહિત નારાયણની અર્ચા, ભક્તિધર્માર્ચાસંહિત
પોતાની વાસુદેવ નામની અર્ચા અને રાધાકૃષ્ણાર્ચાસંહિત પોતાની દ્વિ-
કૃષ્ણ નામની અર્ચા, એરીતે અર્ચાઓનું યથાવિધિ પ્રતિષ્ઠાપન કરનારા.
૮૦૬ ચર્ચિતમૂસુર-દેવપ્રતિષ્ઠાના અંગપણે વૃત્તાવયવના અને આગંતુક
બ્રાહ્મણોને યોગ્ય દક્ષિણાદાનાદિકવડે પૂજનારા ૧૧૩૪

૮૦૭ મુક્તાદિષ્ટોત્પદચ્છેદ-મુખાનંદ મદ્દામુનિને વષપતનમા પ્રવર્તેલા
કુમાર્ગતુ ઉચ્છેદન કરવાની આજ્ઞા કરનારા ૮૦૮ ચિત્રાર્ચાર્ચાપ્રવર્તકઃ-
દુર્ગનગરમાં નારાયણનામના સુતારપાસે બનાવેલી છાપેથી છાપેથી
થિજમય પોતાની પ્રતિમાઓનું પ્રતિદિન પૂજન સર્વમ પ્રવર્તાવનારા ૮૦૯
દ્વારિકાપ્રેપિતસુહૃદ્-દ્વારિકાતીર્થનું માહાત્મ્ય અને તેનો વિધિ કહેવા પૂર્વક
તે તીર્થની યાત્રા માટે જ્યેષ્ઠ કનિષ્ઠ સ્વપ્રાતૃપુત્રાદિ સમન્ધિજનોને મોક-
લનારા ૮૧૦ તીર્થવાસ્યદર્શક-તીર્થભૂમિમા જાતી વસેલા અતિશુબ્ધ
શુભળી બ્રાહ્મણોનું અપ જે પોતે મોકલેલા સાધુશ્રુત્સંપન્ન સન્નિધિશાનદ સાધુ
વરને પાણી શ્રીકૃષ્ણદર્શનનો પ્રતિબંધ ત્યાગ તિરસ્કારાદિ અપરાધ તેને ત્યા
આરેલા સન્નજનોને વસુવવાનારા ૧૧૩૫

૮૧૧ સમ્રાતા-સન્નિધિશાનદ સાધુનું ત્યાના વાસી દુર્લભોયથી અને કુધા
તૃપાદિ શોષાયથી રક્ષણ કરનારા ૮૧૨ દ્વારિકેશાત્મા-દ્વારિકાપતિ શ્રીકૃષ્ણ
જે આત્મા-સ્વરૂપ જેમનું એવા અર્થાત્ દ્વારિકેશ શ્રીકૃષ્ણરૂપે સમાધિર્મા
પ્રતિદિન સન્નિધિશાનદમુનિને દર્શન દેનારા ૮૧૩ મક્તાપદર્શનાક્ષમ -

રદો લક્ષ્મીનારાયણાત્મકઃ ॥૧૬૬॥ વર્ધિતક્ષેત્રમાહાત્મ્યસ્તત-
મુદ્રાદ્વિતસ્વકઃ । મુક્તાત્મા ત્રિયુગો વાદિજેતાઽનુયુગસમ્ભવઃ
॥૧૬૭॥ અસુરાવિદિતેશત્વઃ પ્રકટેશ્વરલક્ષણઃ । અન્તઃસંશ-

સ્વયં કૃપાનિધિ હોવાથી તે સાધુભક્તને દુર્લભાએ કરેલા ઉપદ્રવના દર્શનમાં
અસમર્થ, માટેજ પાંચમા દિવસની અપર રાત્રિએ પ્રત્યક્ષપણે તેમની સમીપે
આવીને પોતાના હસ્તતળથી દશ દિવસના ઉપવાસથી કરમાઇ ગયેલાં તેમનાં
અંગોનું પરિમાર્જન કરનારા ૮૧૪ સચ્ચિદાનન્દવરદઃ-અતિપ્રેમથી પોતાની
સ્તુતિ કરતા સચ્ચિદાનન્દ મુનિને વર (નિર્ધનેને પણ પોતાના દર્શનદાન માટે
પોતાનું વૃત્તાલયપુરમાં નિવાસરૂપ તેમનું અસીદ) આપનારા. ૮૧૫ લક્ષ્મી-
નારાયણાત્મકઃ-લક્ષ્મીસદ્વિત નારાયણ છે આત્મા-સ્વરૂપ જેમનું એવા.
અર્થાત્ દારિકાચક્રી વૃત્તાલયમાં આવીને તેરપે સ્થિતિ કરી રહેલા ॥૧૬૬॥

૮૧૬ વર્ધિતક્ષેત્રમાહાત્મ્યઃ-દારિકેશરૂપ પોતાની સ્થિતિથી વૃત્તાલય-
ક્ષેત્રનું વિશેષપણે સ્વમુખે માહાત્મ્યને વધારનારા ૮૧૭ વસમુદ્રાદ્વિતસ્વકઃ-
તપમુદ્રાએ (છાપો) વડે પોતાના સમસ્ત ભક્તોને બાહુ આદિક અંગમાં
અંકિત કરનારા ૮૧૮ મુક્તાત્મા-મુક્તાનંદમુનિરૂપે વટપત્તનમાં વાદિ-
પરાજય માટે રહેલા હોવાથી મુક્તાત્મા કહ્યા છે ૮૧૯ ત્રિયુગઃ-‘ઉત્પત્તિ
પ્રલયં ચૈવ ભૂતાનામાગતિં ગતિમ્ । યેતિ વિદ્યામવિદ્યાં ચ સ વાચ્યો ભગ-
વાનિતિ ॥’ ‘જ્ઞાનશક્તિઃસૌભ્યર્થવીર્યતેજાંસ્યશેષતઃ । ભગવદ્દ્વદ્વાવ્યાનિ
ત્રિના હૈયૈર્ગુણાદિભિઃ ॥’ આ સ્મૃતિએ કહેવાં ઉત્પત્ત્યાદિક કે જ્ઞાનાદિક ત્રણ
યુગ-યુગેના જેને વિષે વર્તે છે માટે ત્રિયુગ નામથી કહ્યા છે (પણ સત્યાદિ
ત્રણ યુગમાંજ પ્રાદુર્ભવે છે તેથી ત્રિયુગ નહિ) અર્થાત્ પોતાને વાચક જે
ત્રિયુગસખ્દ તેના અર્થને સપ્રમાણ પ્રકાશ કરનારા ૮૨૦ વાદિજેતા-
પ્રમાણવાક્યોવડે નાના મતને સ્થાપન કરનારા વટપત્તનવાસી વાદિવિદુષોને
મુક્તાનંદમુનિરૂપે છતનારા ૮૨૧ અનુયુગસમ્ભવઃ-યુગયુગમાં ધર્મસ્થા-
પન માટે આવિર્ભાવ જેમને છે ‘ધર્મસંસ્થાપનાર્થાય સમ્ભવામિ યુગે યુગે’
ઇત્યાદિ વચનથી ચારેય યુગમાં પોતાના પ્રાદુર્ભાવને સ્થાપન કરનારા ॥૧૬૭॥

યદ્દદ્વાર્તો દુરાચારવિમોચનઃ ॥૧૬૮॥ અશસ્ત્રો ધિપણાશસ્ત્ર
આસુરાવેશકર્પણ. । લઙ્કુકાદીઘગણપઃ સિન્દુરાદીઘમારુતિઃ
॥૧૬૯॥ વૃત્તાલયપ્રિયો ધર્મજન્માહાર્વિતસદ્વિજઃ । મહાસ-

૮૨૨ અસુરાવિદિતેશત્વ - આસુરી સુપત્તિવાળા દુષ્ટતિઓએ નથી
જાણે એશ્વર ભાવ જેમનો એવા 'નરાટિ સાક્ષાત્ આ પરમેશ્વર છે'
એમ આસુર જનોએ નહિ માને ના, 'અવ્યક્ત વ્યક્તિમાપન્ન મન્યન્તે મામ-
શુદ્ધય । પરમાયમજાનન્તો મમાવ્યયમનુત્તમમ્ ॥ માહ પ્રકાશઃ સર્વસ્ય
યોગમાયાસમાવૃત્ત । મૂલોડ્ય નામિજાનાતિ લોકો મામજમવ્યયમ્ ॥
અયજાનન્તિ મા મૂઢા માનુષીં તનુમાશ્રિતમ્ । પર માયમજાનન્તો મમ
મૂલમહેશ્વરમ્' ઈત્યાદિ ગીતામાં પોતે જ કહ્યું છે ૮૨૩ પ્રકટેશ્વરલક્ષણ -
દેવી સુપત્તિવાળા સુષ્ટિઓએ સાક્ષાત્ અનુભવ્યા છે સર્વેશ્વરપ્રભાને સૂચ-
વનારા તત્ક્ષણ સમાધિ કરાવવી વિગેરે લક્ષણો જેમના એવા 'મહારમાનસુ
ર્મા પાર્યં દૈર્ઘ્યં પ્રકૃતિમાશ્રિતા । મજન્ત્યનન્યમનસો જ્ઞાયા મૂતાદિમ-
વ્યયમ્ ॥' એમ ગીતામાં પોતે જ કહ્યું છે ૮૨૪ અન્ત સદાયદ્વાર્ત - અતરમાં
અનાદિયી અનુવર્તતા સદાયોને મૂળમાંથી દરેનારી ચમત્કારી વાર્તા જેમની
છે એવા ૮૨૫ દુરાચારવિમાચન - સત્ચાત્રનિષિદ્ધ મદમાસમશક્ષાદિ
દુરાચારોનો સર્વથા ત્યાગ કરાવનારા ॥૧૬૯॥

૮૨૬ અશસ્ત્ર - દુષ્ટવિનાશનારું ખદ્ગાદિ શસ્ત્રધારણે રહિત દેવાથી અ-
શસ્ત્ર કહ્યા છે ૮૨૭ ધિપણાશસ્ત્ર - તીક્ષ્ણ બુદ્ધિશાળી છે સત્ર - આસુરવિના-
શન આયુધ અને અજ્ઞાનવિનાશન આયુધ જેમને એવા અર્થાત્ અસત્ર છે પણ
બુદ્ધિશાળી સર્વ કાર્યને સાધનારા ૮૨૮ આસુરાવેશકર્પણ દેવી છવોમાં
ચએલા આસુરીસુપત્તિના આવેશને સમ્રાટ સદ્વાર્તાઓએ કાઢી નાખ-
નારા ૮૨૯ લઙ્કુકાદીઘગણપ - આદ્રપદ માસની શુકલ ચતુર્થીએ ગણપતિની
ગોળના લાડુ આદિ ઉપદ્રવોએ થયાવિધિ મહાપૂજા કરનારા ૮૩૦ સિન્દુ-
રાદીઘમારુતિ - આશ્વિન પૂજ્યચતુર્દશીએ દનુમાનજીની તેવમા નળેવા અઃ
દના વડા, આકરાના પુષ્પો સિન્દૂર આદિ ઉપચારોએ પૂજને કરનારા ॥૧૬૯॥

માસનો દત્તવિધ્યુપાતસુતદ્વયઃ ॥૧૭૦॥ પુત્રવિન્યસ્તગુરુતઃ
પુત્રસાત્કૃતસંશ્રિતઃ । સદોવિમક્તદેશાદિઃ સમ આચાર્યશિ-
ક્ષકઃ ॥૧૭૧॥ મક્તિજન્માહમકૌઘતર્પણશ્ચિત્રિતાધિપઃ । નૃ-

૮૩૧ વૃત્તાલયપ્રિય.-સ્વકીયપણે સ્વીકારેલું વૃત્તાલયપુર જેમને અતિ
પ્રિય છે એવા મોટેજ દુર્ગપુરથી ફરી ધર્મદેવનો જન્મોત્સવ કરના ત્યાં
પધારેલા. ૮૩૨ ધર્મજન્માહાર્ષિતસહિજ-પિતા ધર્મદેવનો જન્મદિવસ
કાર્તિક શુકલ એકાદશીએ તેમના મહાપૂજન પછી સાધુગુણસંપન્ન બ્રાહ્મ
છોડાનું સદસ દક્ષિણાદિવડે પૂજન કરનારા ૮૩૩ મહાસમાસનઃ-વૃત્તાલયમાં
એકાદશીએ થએલી સમસ્ત સમાશ્રિતોની મહાસભામાં શોભતા સમુત્ત
સિદ્ધાસનમાં વિરાજમાન થએલા ૮૩૪ દત્તવિધ્યુપાતસુતદ્વયઃ-સભામાં
પોતાના મોટા નાના બ્રાતાઓથી તેમના અયોધ્યાપ્રસાદ રહુવીર નામના બે
પુત્રોને ધર્મશાસ્ત્રોક્ત દત્તવિધાનથી પોતાના પુત્રપણે ચઢેલું કરનારા ॥૧૭૦॥

૮૩૫ પુત્રવિન્યસ્તગુરુત-તે દત્તપુત્રોને પોતાનું ગુરુપદ આપનારા. ૮૩૬
પુત્રસાત્કૃતસંશ્રિતઃ-સમસ્ત સ્વાશ્રિતોને દત્તપુત્રાધીન કરનારા ૮૩૭ સદો-
વિમક્તદેશાદિઃ-મહાસભામાં ઉત્તર દક્ષિણ દેશ વિભાગ કરીને બંને પુત્રોને
વહેંચી આપનારા ૮૩૮ સમ.-દેશાદિવિભાગમાં પક્ષપાતને લીધે થતા ન્યૂના-
ધિકભાવે રહિત હોવાથી સમ કહ્યા છે ૮૩૯ આચાર્યશિક્ષકઃ-આચાર્યપદમાં
સ્થાપેલા દત્તપુત્રોને અવશ્ય પાળનીય સકળ ધર્મોના ઉપદેશ આપનારા ॥૧૭૧॥

૮૪૦ મક્તિજન્માહમકૌઘતર્પણ.-માતા ભક્તિના જન્મદિવસ કાર્તિક
શુકલ પોર્ણમાસીને લાગી ગૃહી તમામ ભક્તોને વિવિધ ભક્ત્ય ભોજન્યાત્રવડે
વૃક્ષ કરનારા ૮૪૧ ચિત્રિતાધિપ.-ઉત્સવાદિકમાં પોતાના ઔદાર્યાતિશયના
આવિષ્કારથી નાના દેશીય રાજાઓને પણ આશ્ચર્ય ઉપભવનારા ૮૪૨ નૃપા-
માત્યાર્ષિતઃ-વટપત્તનના સયાશ્રાય મહારાજાએ પોતા પાસે મોકલેલા નાર
પંત નામના અમાત્યે વટપત્તનપ્રતિ પધારવાની બહુ પ્રાર્થના કરેલા ૮૪૩
પૌરપ્રીત-વટપુરવાસી જનો ઉપર પ્રસન્ન થઈને તેમને પોતાનું દર્શન આપવા
ઉઘમી થયેલા ૮૪૪ વટપુરાગમ-વટપુરપ્રતિ સપરિવાર પધારેલા ॥૧૭૨॥

પામાત્યાર્થિત. પૌરમીતો વટપુરાગમ. ॥૧૭૨॥ મન્ત્રિપ્રત્યુદ્ગતો
 નાનાવાઘવાદકસંવૃત. । સાલદ્વારગજારુદધ્વારચામરવી
 જિત. ॥૧૭૩॥ દક્રુપાવિતજનઘાત. સિંહજિન્નૃપપૂજિત. ।
 સ્વપ્રતાપપરાભૂતવિદ્વદ્દેરિકૃતાનતિ. ॥૧૭૪॥ સિંહજિત્સંશય-
 ચ્છેત્તા મક્કિરીતિપ્રદર્શક । રઘુવીરાર્પિતસ્વીયભૂપાવિત્તન-

૮૪૫ મન્ત્રિપ્રત્યુદ્ગત -રાનના નાવપત મત્રીએ અતુરગિણી સેનાસાહે
 એ- પોતની દૂર અભિભુજ આગ્રીને સન્માન કરેલા ૮૪૬ નાનાવાઘવાદ
 કસવૃત -મહાદુદુકિ તાસા વિગેરે વિવિધ વાણીનો વળડવામાં પ્રવીણ
 રાજકીય જનોથી પુરપ્રવેશમહોત્સવ સમયે વિદાયેલા ૮૪૭ સાલદ્વારગ
 જારુદ -સુવર્ણના અલકારોવડે અવકૃત કરેલા મગરાજ ઉપર રહેલી સુવ
 ર્ણમય અખાડીમાં વિરાજમાન થયેલા ૮૪૮ વાહચામરવીજિત -પાછળ
 બેઠેલા નાવપત રાજમત્રીને મુદર આમર દેખેલા ॥૧૭૩॥

૮૪૯ દક્રુપાવિતજનઘાત -પોતાના દર્શન માટે આગળ અને બે પડ
 ખામાં નિનિમેષ ધારી સ્થિતિથી રહેવા જનસમૂહોને પોતાની દૃપાદૃષ્ટિથી
 પાવન કરનારા ૮૫૦ સિંહજિન્નૃપપૂજિત -સયાછરાવ રાજ્યે પોતાની
 હવેલીમાં બહુ માનપૂર્વક સિદ્ધાસનમાં બેસારીને બહુવિધ અમૂલ્ય વસ્ત્ર
 અવકાર થઈને યુધ્ધદાર આદિક રાજ્યપચારોવડે પ્રીતિથી પૂજા કરેલા
 ૮૫૧ સ્વપ્રતાપપરાભૂતવિદ્વદ્દેરિકૃતાનતિ -પોતાના નિરતિશય અમાનુષ
 પ્રતાપથી (વિવાદથી નહિ) સમય પ્રચ્છન્ન સ્થિતિરૂપ પરાભવને પમાડેલા
 જે વિદ્વદ્દેરિઓ (સાક્ષાત્સિદ્ધ હોવા છતાં માત્ર મદ માનાદિ દોષોને
 લીધે પોતાવિશે વૈભવાવળી પુરેલા)એપણુ આગમનસમયે દૂરથીજ નમ
 સ્કાર કરેલા ॥૧૭૪॥

૮૫૨ સિંહનિરતસયચ્છેત્તા -સયાછરાવ ગબળા હિનવિષયક સરાયને
 હિતોપદેશથી દરનારા ૮૫૩ મક્કિરીતિપ્રદર્શક -ભક્તિની રીતિ (ધર્મમાં
 રહીનેજ કરવારૂપ)ને પ્રત્યાંવનારા ૮૫૪ રઘુવીરાર્પિતસ્વીયભૂપાવિત્તન
 વાચુક -વટપત્તનથી વૃત્તાવય પધારીને વટપત્તનમાં પોતાને પૂજામાં

વાંશુકઃ ॥૧૭૫॥ સર્વેજીવહિતઃ સર્વેસચ્છાસ્ત્રસદોદ્ધન ।
અનાકુલમના. શિક્ષાપત્રીલેખનકૃત્સ્વભૂઃ ॥૧૭૬॥ સામાન્ય
ધર્મવચનો વિશેષવૃપવર્ણન. । નિગમાદ્યપ્રસચ્છાસ્ત્રાતિરુચિઃ
શાસ્ત્રસારવિત્ ॥૧૭૭॥ વિશિષ્ટાદ્વૈતમતઘૃત્ સાકારબ્રહ્મવ-

પ્રાપ્ત થએના નવીન મહાવસ્ત્રો આભરણો વિત વિગેરે સર્વ શુભીરજીને
આપી દેનારા ॥૧૭૫॥

૮૫૫ સર્વેજીવહિત - પોતાના અતર્ધાનયકી અનતર મોક્ષોપયોગી વર્તન
રીતિને જાણાવવા પત્રીલેખનરૂપ સર્વ જીવોના હિતહેતુનો વિચાર કરનારા
૮૫૬ સર્વેસચ્છાસ્ત્રસદોદ્ધન - વેદાદિ સમસ્ત સમ્બાન્ધોના સારને (સ્વધર્મ
પાળનપૂર્વક શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ કરવારૂપ) ગાયકી કૃષ્ણનેજ જેમ એમ
પૃથક્ દોહન કરનારા ૮૫૭ અનાકુલમના - સમગ્ર સમ્બાન્ધોના સારને
સમુદ્ધાર કરવાવિષે સ્વસ્થ ચિત્તવાળા ૮૫૮ શિક્ષાપત્રીલેખનકૃત્ - સકળ
મનુષ્યોને યથાધિકાર ધર્મપાલનોપદેશોમા હેતુભૂત પત્રીને સ્વયં લખનારા
૮૫૯ સ્વભૂ - સ્વેન સ્વસ્વરૂપથીજ ભવતિ શિક્ષાપત્રીમા શ્રીકૃષ્ણનામથી
વર્તે છે માટે સ્વભૂ નામથી કહ્યા છે અર્થાત્ મુળગાથરજ્ઞાદિકમા શ્રીકૃ
ષ્ણના ભક્તની પેઠે જાણાતા છે પણ સ્વયં તેજ છે એમ વર્તતા અથવા
લીલાદિપ્રયોજન માટે સ્વેચ્છાથીજ (ઇતરવત્ કર્મધીનપણે નહિ) સ્વયં
પ્રાદુર્ભવે છે માટે સ્વભૂ નામથી કહ્યા છે 'પ્રકૃતિં સ્વામધિષ્ટાય સમ્મ
વામ્યાસ્મમાયયા' એમ ગીતામા કહ્યું છે ॥૧૭૬॥

૮૬૦ સામાન્યધર્મવચન - શિક્ષાપત્રીમા પ્રથમ અદિસાદિ સામાન્ય
ધર્મોનો ઉપદેશ કરનારા ૮૬૧ વિશેષવૃપવર્ણન - પછી આચાર્ય ગૃહસ્થા
દિકના વિશેષધર્મોનું વર્ણન કરનારા ૮૬૨ નિગમાદ્યપ્રસચ્છાસ્ત્રાતિરુચિ -
વેદ વ્યાસસૂત્રાદિ આઠ સમ્બાન્ધોનેવિષે અત્યંત રચિવાળા ૮૬૩ શાસ્ત્ર
સારવિત્ - સમગ્ર સમ્બાન્ધોનો જે સાર (ધર્મસહિત ભગવદ્ભક્તિ કરવારૂપ
અને સાક્ષાત્ તેમજ પરપરાએ ભગવત્પરપણારૂપ) તેને જાણનારા ॥૧૭૭॥

૮૬૪ વિશિષ્ટાદ્વૈતમતઘૃત્ - શ્રીરામાનુજાચાર્યે શ્રુતિસ્મૃતિસૂત્રપ્રમાણેથી

ર્જન' । રામાનુજકૃતપ્રત્યશ્રુતિપાઠપ્રવર્તકઃ ॥૧૭૮॥ ગૃહીત-
વિઠ્ઠલેશોકમતોત્સવવિધિઃ સુધીઃ । યથાધિકારસદ્ધર્મવક્તા
વૈદિકસમ્મતઃ ॥૧૭૯॥ શિક્ષાપત્રીસ્થાપિતસ્વમાહાત્મ્યઃ પા-
ઠસિદ્ધિદઃ । સદ્ધર્માતિપ્રવૃત્તીચ્છુઃ શિક્ષાપત્રીપ્રવર્તકઃ ॥૧૮૦॥
પ્રમોદિતાશ્રિતજનો નરનારાયણેક્ષણઃ । મહાદોલોત્સવોડયો-

પ્રતિપાદન કરેલા વિશિષ્ટાદ્વૈત નામના મતને સ્વપ્રીયપણે સ્વીકારનારા
૮૬૫ સાકારમહાવર્ણન - ગુણાવીન નિત્યસિદ્ધ દિવ્યવિશદ્ધવિશિષ્ટ બ્રહ્મ
શ્રીકૃષ્ણાખ્ય છે એમ સપ્રમાણ પ્રતિપાદન કરનારા ૮૬૬ રામાનુજકૃતપ્ર-
ત્યશ્રુતિપાઠપ્રવર્તક - રામાનુજાચાર્ય રહેલા શ્રીભાષ્ય ગીતાભાષ્યાદિ ગ્રંથોનાં
શ્રવણપડનની સ્વાશ્રિતોમા પ્રવૃત્તિ કરનારા ॥૧૭૮॥

૮૬૭ ગૃહીતવિઠ્ઠલેશોકમતોત્સવવિધિ - ચિત્રલેશ ગોસ્વામિએ સિદ્ધા-
તેના મતોત્સવવિધિને અભીષ્ટપણે સ્વીકારનારા ૮૬૮ સુધી - શોભન સદ્ધર્મ
પ્રવર્તનવિધયવાળીજ બુદ્ધિ જેમની છે એવા ૮૬૯ યથાધિકારસદ્ધર્મ-
વક્તા-અધિકારને અનુસારજ સદ્ધર્મોને યથાશક્તિ પ્રતિપાદન કરનારા ૮૭૦
વૈદિકસમ્મત - વૈદિક જનોએ સાદર માનનીય, વેદવાક્યને અનુસરનારા
ધર્મને સ્થાપન કરનારા ॥૧૭૯॥

૮૭૧ શિક્ષાપત્રીસ્થાપિતસ્વમાહાત્મ્ય - શિક્ષાપત્રી નામના ગ્રંથમા
પોતાનું માહાત્મ્ય સ્થાપનારા ૮૭૨ પાઠસિદ્ધિ - પ્રતિદિન શિક્ષાપત્રીપાઠનુ
ચતુર્વર્ગપ્રાપ્તિરૂપ ફળ આપનારા ૮૭૩ સદ્ધર્માતિપ્રવૃત્તીચ્છુ બક્ષિસદ્ધિતજ
ધર્મોની સર્વેત્ર અતિશય પ્રવૃત્તિ કરવા ઇચ્છતા ૮૭૪ શિક્ષાપત્રીપ્રવર્તક -
પ્રિય શિક્ષાપત્રીને ભૂમિ ઉપર સર્વેત્ર પ્રચારનારા ॥૧૮૦॥

૮૭૫ પ્રમોદિતાશ્રિતજન - શ્રીનગરના સત્સમિજનોને પોતાના દર્શન
બાપણ પ્રમોદિતરાદિવડે અતિશય હર્ષ પમાડનારા ૮૭૬ નરનારાયણે
ક્ષણ - શ્રીપુરમા પોતે પધરાવેલા નરનારાયણદેવના દર્શન કરનારા ૮૭૭
મહાદોહાસવ - શ્રીનગરમા ફાલ્ગુન કૃષ્ણપ્રતિપદાએ ભગવાનને દોળારે
હજી મહોત્સવને કરનારા ૮૭૮ જયોધ્યાપ્રસાદાર્પિતસદ્ધર્મ - શ્રીનગરમા

ધ્યાપ્રસાદાર્પિતસદ્ગુણઃ ॥૧૮૧॥ ધૌરેયસ્થાપિતશ્રીમદ્રાધામ-
દનમોહનઃ । પુત્રોપદિષ્ટશ્રીકૃષ્ણમન્ત્રદીક્ષાવિધિક્રમઃ ॥૧૮૨॥
પ્રોક્તદીક્ષિતસદ્ગુણઃ કૃષ્ણપૂજાવિધાપકઃ । પ્રોક્તાપરાધનિર્હારઃ
ક્ષમાસારઃ સદર્શનઃ ॥૧૮૩॥ શ્યાચાર્યપત્નીશિષ્યત્વસ્થાપકઃ
શિષ્યશાસનઃ । પુત્રદત્તમહાદીક્ષઃ પુત્રદીક્ષિતપૂરુષઃ ॥૧૮૪॥

યજ્ઞેલા દોલોત્સવમા પોતાને સત્સન્નિધિમાં સમર્પેલું અમૂલ્ય ધનવસ્ત્રાદિક
અયોધ્યાપ્રસાદ પુત્રને અર્પનારા ॥૧૮૧॥

૮૭૯ ધૌરેયસ્થાપિતશ્રીમદ્રાધામદનમોહન-ભાહુદેશમાં આવેલા
ધોલેરા નગરમાં ભક્તોએ કરાવેલા નવીન મંદિરમાં સોભનાકૃતિ રાધાસહિત
મદનમોહન શ્રીકૃષ્ણની યથારાસ પ્રતિષ્ઠા કરનારા ૮૮૦ પુત્રોપદિષ્ટશ્રી-
કૃષ્ણમન્ત્રદીક્ષાવિધિક્રમઃ-દત્તપુત્રોને ઉદ્દેશીને શિષ્યોને શ્રીકૃષ્ણમન્ત્રોપદે-
શમાં યથાધિકાર આપવાની ગુરૂવંતુ દીક્ષાના ક્રમનો યથાર્થિત સમગ્રપણે
ઉપદેશ કરનારા ॥૧૮૨॥

૮૮૧ પ્રોક્તદીક્ષિતસદ્ગુણઃ-કૃષ્ણદીક્ષાને મહત્ત્વ કરનારા ભક્તોના નિત્ય
પાળવાના સદ્ગુણોના સારી રીતે ઉપદેશ આપનારા. ૮૮૨ કૃષ્ણપૂજાવિધા-
પકઃ-સ્વાચાર્યપ્રાપ્ત શ્રીકૃષ્ણપ્રતિમાનું યથારાજિત માનસ બાહ્ય પૂજન દીક્ષિત
ભક્તોપાસે કરાવનારા ૮૮૩ પ્રોક્તાપરાધનિર્હારઃ-પૂજનકાળાદિકમાં ભણે
અભણે યતા ભગવદ્પરાધોનું પ્રાચલિત રૂઢી રીતે કહેનારા ૮૮૪ ક્ષમાસારઃ-
પરાપરાધસહનરૂપ ક્ષમાળુ સાર-અસાધારણ શ્રેષ્ઠ ગુણુ જેમનો જે એવા. ૮૮૫
સદર્શનઃ-સાધુપુરુષોને પૂજનારા અને પૂજવનારા ॥૧૮૩॥

૮૮૬ શ્યાચાર્યપત્નીશિષ્યત્વસ્થાપકઃ-દીક્ષાધિકારિણી સ્ત્રિયોને આથા
યંપતીનાજી શિષ્યભાવમાં સ્થાપન કરનારા (પણ આચાર્યના શિષ્ય-
ભાવમાં નહિ) ૮૮૭ શિષ્યશાસનઃ-આચાર્યણીના શિષ્યભૂત સ્ત્રિયોને
તદ્વચિત દીક્ષિતધર્મોનો ઉપદેશ કરનારા ૮૮૮ પુત્રદત્તમહાદીક્ષઃ-
આચાર્યપદમાં સ્થાપેલા દત્તપુત્રોને પોતેજ મહાદીક્ષા આપનારા ૮૮૯
પુત્રદીક્ષિતપૂરુષઃ-દીક્ષિત દત્તપુત્રોપાસે વિશક્ત સ્વસ્વદેશીય પુરુષોને
યથાધિકાર સામાન્ય વિશેષ દીક્ષા અપાવનારા ॥૧૮૪॥

છૂપાદીક્ષિતયોષ શ્રીરાધાકૃષ્ણેષ્ઠદેવત । સત્સન્નિધ્યેયસ
ન્મૂર્તિરેકાન્તિકપરાયણમ્ ॥૧૮૫॥ પુત્રપ્રોક્તાવ્દિકાશેષમ-
તોત્સવવિધિક્રમ । ગોપાલપ્રશ્નસદૃષ્ટ્યાગિધર્મોપદેશક
॥૧૮૬॥ લોમોન્મૂલનઘીદાતા કામોત્ખનનયુત્તિદ । દુર્જેયર

૮૧૦ છૂપાદીક્ષિતયોષ પુત્રપાસે દીક્ષા દેવસવેલી તેમની લાયકા
પાસે વિભન્ન સ્વસ્વદેશીય સ્ત્રિયોને કૃપાદીક્ષા આપવાનારા ૮૧૧ શ્રીરા
ધાકૃષ્ણેષ્ઠદેવત -શ્રી રાધાએ સહિત કૃષ્ણ ને પોતાનુજ સ્વસ્થ તેને માનુષ્ય
નારૂથમા ઇષ્ટદેવપો માનનારા ૮૧૨ સાત્સન્નિધ્યેયસન્મૂર્તિ -સ સન્નિધ
ક્ષિત સમસ્ત સ્વશક્તિઓએ યથાકાળ હૃદયમા અને જહાર ધ્યાન કરવા યોગ્ય
છે રમણીય સાક્ષાત્ સ્ત્રિય મૂર્તિ નેમની એવા ૮૧૩ વ્યક્તિકપરાયણમ્-
એક ભગવાન વિષે નેનો આત-સમાપ્તિ (તાત્પર્ય) છે તે એકાત-સ્વધર્મ
જ્ઞાન વેરાએ સહિત અનન્યમક્ષિતરૂપ ભાગવતસાત્ત્વપર્યાય ધર્મ કહેવાય
તેવા ધર્મને મુખ્યપો પાળનારા ને સ્વાનન્યભક્તો તે એમતિક કહેવાય
તેમના પર-મુખ્ય અથન આશ્રયભૂત અથવા એકાતિક સતોજ નેમને
પોતાના પ્રાણભૂતપણે અને આત્માપણે પરમ અથન (આશ્રય) છે
'જ્ઞાતી ત્યાસ્મેય મે મતમ્' એમ ગીતામા કહ્યું છે ॥૧૮૫॥

૮૧૪ પુત્રપ્રોક્તાવ્દિકાશેષમતોત્સવવિધિક્રમ -મતો સવવિધિને પુજના
દત્તપુત્રોને ઉદેશને વાર્ષિક સમગ્ર મતો સવેનો ને વિધિ તેને અનુક્રમથી
કહેનારા ૮૧૫ ગોપાલપ્રશ્નસદૃષ્ટ -ગોપાજાનદમુનિએ પુછેલા ત્યાગિ
ધર્મજ્ઞાસાવિચક પ્રશ્નને સાત્તળીને બદ્ધ ઉર્ધ્વથી તેનો ઉત્તર આપવા ત પર
યએવા ૮૧૬ ત્યાગિધર્મોપદેશક -ત્યાગી હસાત્તવિરક્ત સાધુઓના ને
લોનત્યાગાદિ ધર્મો તેનો ભાગધર્મને અનુસારે ઉપદેશ કરનારા ॥૧૮૬॥

૮૧૭ લોમોન્મૂલનઘીદાતા-વિષયતોમનો સમૂહ સમુચ્છે નેનાથી
ચાય એવા બુદ્ધિયોમનો ઉપદેશ આપનારા ૮૧૮ કામોત્ખનનયુત્તિદ -
કામદોષને મૂળમાથી કાઢે નાખનારા ઉત્તમ સદ્વિચાર મનાયર ત્રાદિ ઉપા
યોને ઉપદેશનારા ૮૧૯ દુર્જેયરમનિદોષ -દુર્જય એવા પાન રચાવનાર

સજિદ્વોધો નિઃક્ષેપ્તવિધાપકઃ ॥૧૮૭॥ માનસર્પવિપત્રાતા
કૃષ્ણૈકાન્તિકશંસનઃ । સઘર્મજ્ઞાનવૈરાગ્યમક્તિયોધનપાટવઃ
॥૧૮૮॥ જ્ઞાનસ્વરૂપનિર્ણેતા નિયન્તા પુરુષાત્મકઃ । પ્રકૃતીશો

મુખેથી છૂતી રાકાય એવો સદ્બોધ (તન્નિષ્ઠ દોષદર્શનાદિ) આપનારા.
૧૦૦ નિઃક્ષેપ્તવિધાપકઃ-આયિક પદાર્થમાં પ્રીતિએ સહિતપણાવડે
નિઃક્ષેપ્તપણાને આત્મજ્ઞાનાદિ ઉપદેશવડે કરાવનારા. (આ રીતે નાભોનું
નવમું રાતક ચિવરણ કર્યું) ॥૧૮૭॥

૧૦૧ માનસર્પવિપત્રાતા-માન (સ્તબ્ધતામાં હેતુભૂત મનોવિકાર)
રૂપ કૃષ્ણસર્પ (પરાપરાધાદિકની અસહિષ્ણુતારૂપ)નું જે વિષ (વિષની
પેટે તત્ક્ષણે પ્રાણને હરનારો માનજન્ય ક્રોધ) તેયથી સદૃષ્ટાત તેના લાગમાં
ઉપયોગી ઉપદેશો કરીને લાગિઓનું રક્ષણ કરનારા. ૧૦૨ કૃષ્ણૈકાન્તિક-
શંસન.-કૃષ્ણના જે એકાતિક (સ્વધર્માદિ અંગે સહિત અનન્યશક્તિ
વાળા) પુરુષો તેમને સર્વત્ર પૂજ્યપણે 'દૃષ્ટાઃ સ્પષ્ટા નતા' ઇત્યાદિ પ્રકારે
પ્રશસનારા. ૧૦૩ સઘર્મજ્ઞાનવૈરાગ્યમક્તિયોધનપાટવઃ-વર્ણાશ્રમવિહિત
સ્વધર્મે, આત્મપરમાત્મસ્વરૂપનું યથાર્થ જ્ઞાન અને આયિક પદાર્થમાત્રમાં
રાગાશાવરૂપ વૈરાગ્યે સહિત એવી અનન્યશક્તિનો બોધ આપવામાં બહુ
પ્રવીણતાવાળા ॥૧૮૮॥

૧૦૪ જ્ઞાનસ્વરૂપનિર્ણેતા-નિત્યાનંદ મુનિને હૃદયેશીને સક્ષાત્ જ્ઞાનના
સ્વરૂપનું બ્રહ્માડસર્ગાદિકથન દ્વારા નિર્ણય કરીને ઉપદેશનારા. ૧૦૫ નિય-
ન્તા-કાળમાયાદિકને પોતાની આજ્ઞામાજ વેતવે છે માટે નિયંત્રતા કલા
છે 'જઃ કાલકાલ.' 'પ્રધાનક્ષેત્રરૂપતિ.' 'માયિન ॥ મહેશ્વરમ્' ઇત્યાદિ
શ્રુતિઓ છે. ૧૦૬ પુરુષાત્મક-માયાના અધિષ્ઠાતા પુરુષરૂપે માયાનું ઇક્ષણ
કરનારા દોવાથી પુરુષાત્મક કલા છે. ૧૦૭ પ્રકૃતીશઃ-ભૂજ પ્રકૃતિના
ધરા-અદ્વાંડસર્ગાદિકમા પ્રવૃત્તિહેતુ દોવાથી પ્રકૃતીશ કલા છે. ૧૦૮ મહા-
કાલ.-મહાપુરુષસ્વરૂપ દોવાથી મહાકાળ કલા છે. ૧૦૯ માયેશઃ-પ્રધાન
શક્તિના ધરા-તેરૂપે અવ્યાહૃતાદિ ઉત્પત્તિમા હેતુ દોવાથી માયેશ કલા છે.

મહાકાલો માયેશોઽવ્યાકૃતાત્મક ॥૧૮૯॥ હિરણ્યગર્ભસ્ત-
ત્વાત્મા તત્ત્વલક્ષણલક્ષક । ચૈરાજોઽધિલવિશ્વાત્મા યુદ્ધિમે-

૧૧૦ અવ્યાકૃતાત્મક -પ્રધાન પુરુષનું આલિંગ્ય ને અવ્યાકૃત તે રૂપે કરીને
મહાતત્ત્વની ઉત્પત્તિમા હેતુ હોવાથી અવ્યાકૃતાત્મક કહ્યા છે ॥૧૮૮॥

૧૧૧ હિરણ્યગર્ભ -હિરણ્યમય બ્રહ્માડ નેના ગર્ભમા છે એવા હિરણ્ય
ગર્ભ સમયતંત્રામે ભૂતસ્ય જાત પતિરેક આસીત્' આ કૃતિમા કહેલા
ને હિરણ્યગર્ભ પુરુષ તેરૂપે મહાબ્રાહ્મણદિકને સર્જનારા મટિજ યથાસ્થિત
તેમના સ્વરૂપને નિરૂપા કરનારા અથવા નિત્ય નિર્દોષ પરમ સત્ત્વભ્રમક
દ્રવ્યવિશેષપણાને લીધે હિરણ્યને સમાન હોઈને હિત રમણીય છે મટિ
હિરણ્યશબ્દથી પરમધામ બહુવ્રુ તેમા નિત્ય નિવાસ હોવાથી તેના ગર્ભ
ભૂત છે માટે હિરણ્યગર્ભ નામથી કહ્યા છે તે વિષયમા આ કૃતિ છે-
'હિરણ્યમે પરે લોકે વિરજ વ્રહ્મ નિષ્કલમ્ । તચ્છુભ્ર ઝ્યોતિર્ણ ઝ્યોતિ
સ્તવદાતમવિદો વિદુ ॥' 'અ ત્વઃ સૂર્યો ભાતિ' ઇત્યાદિ 'હિરણ્ય પરમ
ધામ હિરણ્યસ્ય સમામતઃ । હિરણ્યગર્ભઃ ॥ પ્રોકલ્લભિન્ પસતિ ય
સદા' એવી નિરૂપિ છે અથવા હિત રમણીય હોવાથી હિરણ્યશબ્દથી
ધ્યાતાઓનું હૃદય બહુવ્રુ, તેમા શુભાશ્રયપણે રહેલા છે માટે હિરણ્યગર્ભ
કહ્યા છે અથવા હિરણ્યનિધિને સમ છે માટે હિરણ્યગર્ભ કહ્યા છે ૧૧૨
સાધારમા-મહદાદિ તત્ત્વોના આત્મા-તેરૂપે વિરાટને સર્જનારા અર્થાત્ તે
તત્ત્વોને સર્ગસામર્થ્ય સ્વયં આપનારા ૧૧૩ તત્ત્વલક્ષણલક્ષક -તત્ત્વોના
લગણો (અસાધારણ ધર્મો)ને જણાવનારા તેમનું યથાવત્ પૃથક્ પૃથક્
સ્વરૂપ કહેનારા ૧૧૪ ચૈરાજ -સદસશીર્ષપુરુષરૂપ ચૈરાજના સ્વરૂપને
જણાવનારા ૧૧૫ અધિલવિશ્વાત્મા-સમસ્ત જગતના આત્મા-ધારક
નિધામક રોપી. 'પતિ વિશ્વસ્યારમેશ્વરમ્' 'અન્ત પ્રપિષ્ટ જ્ઞાતા ઝનાનાં
સર્વાંમા' 'વિશ્વાત્માન પશાયણમ્' 'સ ભૂમિ વિશ્વતો વૃત્વા' 'દેનૈવ ભૂત
લિપ્ત્યન્તરાત્મા' 'યેન સર્વમિદ પ્રોત' 'યમાત્માનમન્વરો યમપતિ સ ત
આત્માઽન્તર્યામી' 'અહમાત્મા મુડાકેશ સર્વેભૂતાદાદસ્યત' ઇત્યાદિ કૃતિ

રક ઈશિતા ॥૧૧૦॥ જીવેશ્વરબ્રહ્મામાયારૂપયાથાર્થ્યવોધકઃ ।
નિર્ગુણો ગુણવૃત્તિશ્ચો વદ્ધજીવવિમોચનઃ ॥૧૧૧॥ મત્તયારાધ્યો
મહાદેવો શ્લેષો ધ્યેયઃ પ્રકાશકઃ । શેષીકૃતાક્ષરપરશ્રીકૃષ્ણઃ

સ્મૃતિઓ છે, માટેજ ચથાર્થ વિશ્વસર્જને નિરૂપણ કરનારા ૧૧૬ બુદ્ધિપ્રેર-
કઃ-સર્વની બુદ્ધિવૃત્તિઓના પ્રેરક અર્થાત્ તેમના તેમના અંતઃકરણની વૃત્તિ
ઓના અભિપ્રાયને બાંધીનારા. 'મત્ત, સ્મૃતિર્જ્ઞાનમપોહનં ચ' એમ પોતેજ
કહ્યું છે ૧૧૭ ઈશિતા-સર્વદા સકળ ઐશ્વર્યે સપત્રજ રહે ॥ માટે ઈશિતા
કહ્યા છે અર્થાત્ માનુષ્યનાટ્ય કરતા અનીશ્વર જેવા બાંધાય છે તેપણ
કદાપિ ઐશ્વર્યે રહિત નહિજ રહેનારા 'માનુર્પી તનુમાશ્રિતમ્ । પર માવ-
મજાનન્ત.' 'મૂતાનામીશ્વરોડપિ સન્' ઇત્યાદિ ગીતામા કહ્યું છે ॥૧૬૦॥

૧૧૮ જીવેશ્વરબ્રહ્મામાયારૂપયાથાર્થ્યવોધક - ૭૧ ઇશ્વર બ્રહ્મા અને
માયાના સ્વરૂપને તત્વથી પૃથક્ પૃથક્ સપ્રમાણ સ્પષ્ટપણે નિરૂપણ કરનારા
૧૧૯ નિર્ગુણ -માયિક સત્ત્વાદિ ગુણોએ રહિત હોવાથી નિર્ગુણ કહ્યા છે
'સત્ત્વાદયો ન સન્તીશે યત્ર ચ પ્રાકૃતા ગુણા.' 'યોડસૌ નિર્ગુણ ક્વચુક્ત-
શાસ્ત્રેષુ જગદીશ્વર । પ્રાકૃતૈર્હયસંયુક્તેર્ગુણર્હીનઃ સ ઇષ્યતે ॥' એવી
સ્મૃતિ છે ૧૨૦ ગુણવૃત્તિજ્ઞ -સત્ત્વાદિ ત્રણ ગુણોની ધૈર્ય આનંદાદિ વૃત્તિ
ઓને બાંધીને તેનું પૃથક્ પૃથક્ સ્વરૂપ નિરૂપણ કરનારા ૧૨૧ વદ્ધજીવવિ-
મોચન -અનાદિ અવિદ્યાથી બંધન પામેલા જીવોને આત્મજ્ઞાનોપદેશવડે
તેથી મુક્ત કરનારા ॥૧૬૧॥

૧૨૨ મત્તયારાધ્ય. -સાગ ભગ્નિવડેજ એક આરાધન કરવા યોગ્ય
હોવાથી ભક્તપાત્રાદ્ય કહ્યા છે 'મજ મા મક્તિમાવત' 'મા ચ યોડવ્ય-
મિચારેળ મકિયોનેન સેવતે' 'મવત્યા મામમિજાનાતિ' 'સત્સદ્ગલ-
ઢધયા મવત્યા સહિ મા ચો મિવેવતે' ઇત્યાદિ ગીતા ભાગવતમા કહ્યું છે
૧૨૩ મહાદેવ -મહાન્-સર્વોદ્ધ કે પૂજ્ય એવા દેવ-બ્રહ્માદિ ક્રીડનકોસાથે
કંદુભાદિકવેળ જેમ જેમ ક્રીડા કરનારા હોવાથી મહાદેવ (દેવદેવ)
નામથી કહ્યા છે તં દેવતાના પરમં ચ દેવતમ્' એવી શ્રુતિ છે 'સપ્રયોગ્ય

કાલકાલનઃ ॥૧૧૨॥ કૃષ્ણસેવાદીનમુક્તિચતુષ્કેચ્છાપદા-

વિયોજ્યાય કામકારકર પ્રમુ । ક્રીડતે મગવાન્ 'મોદતે મગવાન્
 વિષ્ણુર્વાલ ક્રીડનકૈરિવ' એવી સ્મૃતિ છે ૧૨૪ જ્ઞેય - જે જાણવા યોગ્ય
 હોય તે જ્ઞેય કહેવાય, જેના જ્ઞાનથી મુક્તિ મળે એજ મુખ્ય જ્ઞેય છે, જ્ઞેયનું
 જ્ઞાન એજ ઉપયોગી જ્ઞાન છે, અન્ય તો અજ્ઞાનજ છે, ભગવાનથી અન્યતો
 બધું હોવાથી અજ્ઞેય છે, ભગવાનના સ્વરૂપ સ્વભાવના જ્ઞાનથીજ આત્મ
 તિક મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે માટે ભગવાનજ એક તત્ત્વથી જ્ઞેય - જાણવા યોગ્ય
 હોવાથી જ્ઞેય નામથી કહ્યા છે 'સ વિજિજ્ઞાસિતસ્ય' એવી શ્રુતિ છે ૧૨૫
 ધ્યેય - હૃદયકમળમા સુમધુઓએ ધ્યાન કરવા યોગ્ય 'કારણ તુ ધ્યેય'
 'નિદિષ્યાસિતસ્ય' 'ધ્યેયો નારાયણ સદા' એવી શ્રુતિ સ્મૃતિ છે ૧૨૬
 પ્રકાશક - પ્રકાશકપદ્ધે પ્રસિદ્ધ એવા સૂર્યાદિકના પણ પ્રકાશક હોવાથી
 પ્રકાશક નામથી કહ્યા છે 'તમેવ માન્તમનુમાતિ સર્વં તસ્ય માતા
 સર્વમિદ યિમાતિ' એવી શ્રુતિ છે અથવા દિવ્ય રૂપના દર્શન કરવા હચ્છતા
 બાજીને તેનો પ્રકાશ કરી આપનારા હોવાથી પ્રકાશક કહ્યા છે 'દિવ્ય
 વદામિ તે ચક્ષુ પદ્ય મે યોગમૈશ્વરમ્' 'મુદુર્વંશમિદ રૂપ દૃષ્ટવાનાસિ મા
 યથા' એમ ગીતામા પોતે કહ્યું છે અથવા પોતાના પ્રકાશથી દેહ ધન્દિયો
 પ્રાણ આત્મકરણ અને છત્રોને પ્રકાશ કરનારા 'શ્રોત્રસ્ય શ્રોત્ર મનસો
 મનો યદ્વાચો હ વાચ સ ડ પ્રાણસ્ય પ્રાણશ્ચક્ષુષશ્ચક્ષુ' એવી શ્રુતિ છે
 ૧૨૭ દીવીકૃતાક્ષરપરધીકૃષ્ણ આધ્યતિક પ્રત્યક્ષે અતે એક અક્ષરપર
 શ્રીકૃષ્ણજ અવશેષ રહે છે એમ સપ્રમાણ પ્રતિપાલન કરનારા અથવા
 અક્ષરપર શ્રીકૃષ્ણને અક્ષરારૂ સમસ્ત રોપના રોગી-સ્વામિપદ્ધે પ્રતિપાલન
 કરનારા 'કૃષ્ણસ્ય હિ ષ્ટ્તે સર્વેમિદ મૂત ચરાચરમ્' 'મ્વત્પમાત્મનિ
 સજ્ઞાત સ્વામિત્વ પ્રદાણિ સ્થિતમ્' 'આત્મદાસ્ય હરે સ્વામ્ય સ્વમાય ચ
 સદા સાર' 'યસ્યાક્ષર શરીર' 'અક્ષરાત્પરત પર' એવી શ્રુતિ સ્મૃતિ છે
 ૧૨૮ કાલકાલના - યજ્ઞાદિવર્ગી સકળ દેવેશ્વરોને સ્વવરામા યર્નાવનારા
 એવા પણ કાળના કાળ-સ્વયં પુરુષોત્તમ હોવાથી નિયના છે માટે કાળ-
 કાળીન નામથી કહ્યા છે 'જુ કાલકાલ' એવી શ્રુતિ છે ॥૧૧૨॥

પકઃ । આદિષ્ટસાહ્યસિદ્ધાન્તો નિજજ્ઞાનફલપ્રદઃ ॥૧૧૩॥ ઋ-
પ્યાત્મરુચ્ચતુર્વર્ણાશ્રમધર્મનિરૂપકઃ । પદ્ધર્મવિધિનિર્ણેતા ગા-
યત્રીમંત્રદેવતઃ ॥૧૧૪॥ સ્માર્તવક્તા શ્રૌતવક્તા વિપ્રધર્મવિશે-

૧૨૧ કૃષ્ણસેવાહીનમુક્તિચતુષ્કેષ્ટાપહારક.-કૃષ્ણસેવાએ રહિત
એવી સાલોક્યાદિ ચતુર્ધા મુખિને પામવાની ઇચ્છાને પોતાના નિશ્ચિતશય
માહાત્મ્યજ્ઞાનના પ્રકાશથી ત્યાગ કરાવનારા ‘મત્સેવયા પ્રતીતં ચ સાલો-
ક્યાદિચતુષ્ટયમ્ । નેષ્ટન્તિ સેવયા પૂર્ણાઃ કુતોઽન્યત્કાલધિદ્રુતમ્ ॥’
‘સાલોક્યસાષ્ટિસામીપ્યસારુચ્યેકત્રયમપ્યુત્ત । દાયમાનં ન ગૃહ્ણન્તિ
વિના મત્સેવનં જના. ॥’ એમ ભાગવતમાં કહ્યું છે. ૧૩૦ આદિષ્ટસાહ્ય-
સિદ્ધાન્તઃ.-સેશ્વરસાખ્યશાસ્ત્રનો જે સિદ્ધાંત (બ્રહ્મભૂત યજ્ઞેશ્વાએ પણ ભગ
વાનની સેવા કરવી) તેને ઉપદેશ કરનારા. ૧૩૧ નિજજ્ઞાનફલપ્રદઃ-
સાક્ષાત્ દિવ્ય સ્વસ્વરૂપસંબન્ધિ જે દેહ નિશ્ચયાત્મક જ્ઞાન તેનું દેહાંતે
સ્વપ્રાપ્તિરૂપ જે કૃષ્ણ તેને પ્રકર્યથી આપનારા ‘જન્મ કર્મ ચ મે દિવ્યમેવં
યો વેત્તિ તત્તતઃ । સ્વત્વા દેહં પુનર્જન્મ મૈતિ મામેતિ સોઽર્જુન ॥’
એનું ગીતાવાક્ય છે (આ રીતે ૧૮૬ ચતુર્થ પ્રકરણાર્ચનાં નામો છે) ॥૧૬૩॥

૧૩૨ ઋપ્યાત્મક -મરીઆદિ મહર્ષિઓ આત્મવત્ પ્રિય જેમને છે
એવા ઋષિરૂપે રમૃતિત્રયોને કરનારા માટેજ શિવરામ નામના બક્ષ
બ્રાહ્મણના પ્રતિ આર્ય ધર્મને ઉપદેશ આપનારા ૧૩૩ ચતુર્વર્ણાશ્રમધ-
ર્મનિરૂપકઃ-બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય વૈશ્ય અને શૂદ્ર આ ચાર વર્ણો તથા બ્રહ્મચારી
ગૃહસ્થ વાનપ્રસ્થ અને સંન્યાસ, આ ચાર આશ્રમોના સામાન્ય વિશેષ ધર્મોને
સ્પષ્ટપણે યથાશાસ્ત્ર નિરૂપણ કરનારા ૧૩૪ પદ્ધર્મવિધિનિર્ણેતા-જ્ઞાન
સંન્યાસ હોમ સ્વાધ્યાય પિતૃવર્ષણ દેવતાપૂજન, દ્વિજોએ અનુદિન અનુ-
દિન કરવાના આ ષટ્ કર્મોના વિધિને નિર્ણયથી કહેનારા ૧૩૫ ગાયત્રીમંત્ર-
દેવત-આયત્રીમંત્ર જે ચોવીસ અક્ષરવાળો ચતુર્વેદસદિનામાં કહ્યો છે તે
દેવત-બ્રાહ્મણ હોવાથી દેવની પેઠે પ્રતિદિન જપનીય જેમને છે, અર્થાત્
ગાયત્રીમંત્રને દેવની પેઠે પ્રતિદિન જપનારા અથવા ગાયત્રીમંત્રના સૂર્ય-

પવિત્ર । જીવિકાવૃત્તિનિર્ણેતા દેવોપાદેયબોધકઃ ॥૧૧૫॥
આશૌચનિર્ણયઃ શ્રાદ્ધવિધિવક્તા વિધિપ્રિયઃ । કલિદેયાર્થ-
નિર્ણેતા રાજધર્મનિરૂપકઃ ॥૧૧૬॥ પતિવ્રતાધર્મવક્તા વિ-

નારાયણરૂપે પોતે દેવતા છે માટે તેમ કહેવા ■ અર્થાત્ ગાયત્રીમનવડે
આશાધ્મ હોવાથી તેનું આહ્વાન્ય કહેનારા ॥૧૮૪॥

૧૩૬ સ્માર્તવક્તા-સ્માર્તસંજ્ઞિત સંધ્યાવદન વૈશ્વદેવ આવસથ્ય આદિક
કર્મને યથાધિકાર કર્તૃત્વપણે પ્રતિપાદક ૧૩૭ શ્રૌતવક્તા-શ્રૌતસંજ્ઞિત
અગ્નિહોત્રાદિ કર્મના યથાધિકાર કર્તૃત્વપણે પ્રતિપાદક ૧૩૮ વિષ્ણુધર્મવિ-
શેષવિત્-શુદ્ધસ્થ બ્રાહ્મણોના જે ધર્મો છે તેમાં જે વિશેષ સાતપણું દાતપણું
વિશેષ છે તેને જાણનારા, અર્થાત્ બ્રાહ્મણોના વિશેષધર્મોને નિરૂપણ કરનારા
૧૩૯ જીવિકાવૃત્તિનિર્ણેતા શિલોંછ શાલીન આદિક છવિકાટસિંચોને
દેશકાળાનુસારે નિર્ણય કરી કહેનારા ૧૪૦ દેવોપાદેયબોધક-દેવ ઉપા-
દેયને (સાત્રનિષિદ્ધ હોય તે અકાર્ય છે અને સાત્રવિદિત હોય તે કાર્ય છે
એમ) આર્ય સદાચારવાક્યોવડે જાણાવનારા ॥૧૮૫॥

૧૪૧ આશૌચનિર્ણય-જન્મશોચ અને મૃતાશોચને યથાસાત્ર નિર્ણય
કરીને કહેનારા ૧૪૨ શ્રાદ્ધવિધિવક્તા-શુદ્ધસ્થોને અવસ્ય કર્તૃત્વપણે કહેલા
આદ્યકર્મના વિધિને રમૂનિવાક્યોથી પ્રતિપાદન કરનારા ૧૪૩ વિધિ-
પ્રિય-વિધિ જે સાત્રવિદિત કર્મચરણપ્રકાર તેજ પ્રિય જેમને છે એવા
પણુ સ્વેચ્છાકૃત્તિત ધર્મમાં રૂચિવાળા નહિ. ૧૪૪ કલિદેયાર્થનિર્ણેતા-
કલિદુગ્ધમાં લ્પાન્યપણે કહેલા જે ગોબેધમયપાનાદિ અર્થો તેને। યથાસાત્ર
નિર્ણય કરીને કહેનારા ૧૪૫ રાજધર્મનિરૂપક-રાજ્યાસનમાં રહેલા
રાજાના જે ધર્મો પ્રજાજન ધર્મસ્થાપન દુષ્ટનિયંત્રાદિ છે તેનું યથાસાત્ર
નિરૂપણ કરનારા ॥૧૮૬॥

૧૪૬ પતિવ્રતાધર્મવક્તા-પતિવ્રતા સ્ત્રીઓના પતિપતિવ્રતપ્રમુખ ધર્મોને।
સત્તીમીતાને અનુસારે ઉપદેશ કરનારા ૧૪૭ વિષ્ણુધર્મવક્તા-વિષ્ણુ
સ્ત્રીઓના જે કળરીજાધત્યાદિ ધર્મો છે તેનું યથાસાત્ર નિરૂપણ કરીને

ઘચાઘર્મરક્ષકઃ । નાનાવ્રતસમારાધ્યઃ પૂજાવિધ્યુપદેશકઃ
 ॥૧૧૭॥ સ્પર્શનિર્ણયકૃદ્વાનપ્રસ્થઘર્મપ્રદર્શકઃ । સદ્યાસઘર્મ-
 ગદિતા સાક્ષનિષ્કૃતિવોધકઃ ॥૧૧૮॥ જીર્ણદુર્ગસ્થાપિતશ્રીદ્વા-
 રિકેશાદિરાત્મદઃ । વ્રહ્મચારિઘર્મવક્તા વૃહદ્ધર્મમહાદરઃ ॥૧૧૯

સ્વાશ્રિત શ્રીયોને તેનું ગ્રહણ કરાવીને રક્ષણ કરનારા ૧૧૮ નાનાવ્રતસમા-
 રાધ્યઃ-ત્રિરાત્ર પંચરાત્ર ઉપવાસાદિ વિવિધ નિયમોવડે વિધવાઓએ ઉપા-
 સનીય એવા. અર્થાત્ તેણીઓને તે વ્રતોના ઉપદેશ કરનારા. ૧૧૯ પૂજા-
 વિધ્યુપદેશકઃ-પ્રતિદિન શ્રીઓએ કરવાની શ્રીકૃષ્ણપ્રતિમાપૂજના વિધિને
 ઉપદેશ કરનારા ॥૧૧૯॥

૧૫૦ સ્પર્શનિર્ણયકૃત્-૨૭સ્વળા શ્રીયોનો પરસ્પર સ્પર્શ અને મનુષ્યને
 તેણીના વસ્ત્રાદિકના સ્પર્શનો નિર્ણય (તેમા થતો દોષ અને તેના પ્રાયશ્ચિ-
 તનો નિશ્ચય) યથારાત્ર કરીને કહેનારા. ૧૫૧ વાનપ્રસ્થઘર્મપ્રદર્શકઃ-
 વાનપ્રસ્થાશ્રમના ધર્મોને યથારાત્ર પ્રદર્શવનારા ૧૫૨ સદ્યાસઘર્મગદિતા-
 સંન્યાસ આશ્રમના ધર્મોને રાત્રાનુસારે કહેનારા. ૧૫૩ સાક્ષનિષ્કૃતિયો-
 ધકઃ-પરિષદપાસે જહું વિગેરે અંગોએ સહિત એણું જે પાતકાદિષ્ટ્વિધ પાપોનું
 પ્રાયશ્ચિત્ત તેને યથારાત્ર કૃત્સાદિવ્રતલક્ષણ સહિત ઉપદેશ કરનારા ॥૧૧૮॥

૧૫૪ જીર્ણદુર્ગસ્થાપિતશ્રીદ્વારિકેશાદિઃ-જુનાગઢમાં ભક્તોપાસે કરા-
 વેલા નવીન મંદિરમા શ્રીદ્વારિકેશ સધારમણાદિ સ્વપ્રતિમાઓને યથાવિધિ
 પધરાવનારા ૧૫૫ આત્મદઃ-એકાતિક ભક્તોને સ્વસ્વરૂપનું દાન કરનારા,
 ભક્ત્યાધીનપણે વર્તનારા, માટેજ જુનાગઢમાં શ્રીદ્વારિકેશની પ્રતિષ્ઠા કરીને
 ફરી દુર્ગપુરીય એકાતિક ભક્તોને વશ થઈને તેમના પુરપ્રતિ પધારેલા. 'તસ્યેષ
 આત્મા વિગૃણુતે તનૂં સ્વામ્' એવી શ્રુતિ છે. ૧૫૬ વ્રહ્મચારિઘર્મવક્તા-મુકું-
 દાનંદવર્ણિને ઉદ્દેશીને નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારિઓના શુરશ્રૂષાદિ ધર્મોનો સમગ્રપણે
 ઉપદેશ કરનારા. ૧૫૭ વૃહદ્ધર્મમહાદરઃ-ગૃહધર્મ જે નૈષ્ઠિકબ્રહ્મચર્યવ્રત
 તેનેવિષે સર્વ ધર્મોગ્રંથી પણ અધિક આદરવાળા. માટેજ સંપ્રદાયમાં તેની
 મુખ્યપણે પ્રશ્નિત કરનારા ॥૧૧૮॥

દુર્ગાલયસ્થાપિતશ્રીગોપીનાથોઽધિલાર્થદ. । સહાજયોગોપ-
 દેષ્ટા પિષ્ઠદ્વ્યાણ્ડનિર્ણય. ॥૨૦૦॥ ભૂતસ્વરૂપનિર્ણેતા વાયુ-
 મેદનિરૂપક. । કાલજ્ઞાનવદો યોગસિદ્ધિહેતુપ્રદર્શક. ॥૨૦૧॥
 શતાનન્દસ્તુત. સ્તુત્યો મક્તવાઞ્છિતપૂરક. । શિક્ષાપત્રીઘ્ર-

૧૫૮ દુર્ગાલયસ્થાપિતશ્રીગોપીનાથ - દુર્ગાપુરમાં ઉત્તમભૂપતિએ કરા
 વેવા નવીન મંદિરમાં શ્રીગોપીનાથ નામના દ્વિબુજ સ્વસ્વરૂપ શ્રીકૃષ્ણની યથા
 વિધિ સ્થાપના કરનારા ૧૫૯ અધિલાર્થદ - સમગ્ર ભક્તોના મનોરથોને
 સફળ કરનારા ૧૬૦ સહાજયોગોપદેષ્ટા - સ્વસેવામાં પરિનિશ્ચિત શતાનન્દ
 મહર્ષિને ઉદ્દેશીને યમનિયમાદિ અંગોએ સહિત એવા જે અગ્નિસમાધિરૂપ
 યોગ તેનો વિવેચન કરીને બોધ આપનારા ૧૬૧ પિષ્ઠદ્વ્યાણ્ડનિર્ણય -
 પિંડ (છપદેહ) અને બ્રહ્માંડ (ઇશ્વરદેહ વિરાટ) નું સારત્રિનિશ્ચિત સ્વરૂપ
 નિરૂપણ કરનારા ॥૨૦૦॥

૧૬૨ ભૂતસ્વરૂપનિર્ણેતા - પૃથિવ્યાદિ બાહ્ય આત્મરૂપમાં મહાભૂતોના
 સ્વરૂપોનો નિર્ણય કરનારા ૧૬૩ વાયુમેદનિરૂપક - પિંડમહાંડમાં રહેલા
 સાત સાત પ્રકારના વાયુઓના સ્વરૂપવિવેકનો ઉપદેશ આપનારા ૧૬૪
 કાલજ્ઞાનવદ - યોગિઓને સમીપમાં આવેલા મૃત્યુનું જ્ઞાન-જ્ઞાનસાધન
 બિહીને કહેનારા ૧૬૫ યોગસિદ્ધિહેતુપ્રદર્શક - સામ્યમાન સમાધિયોગની
 જલદી સિદ્ધિના હેતુભૂત શુભ દેશકાળાદિકને સૂચવનારા ॥૨૦૧॥

૧૬૬ શતાનન્દસ્તુત - સ્વયંભૂતશ્રી અગ્નિવ યોગરાશીઆર્યને સામજનનારા
 શતાનન્દવર્ણિએ 'શ્રીવાસુદેવ વિમલામૃતધામવાસ' ઈત્યાદિ અગીયાર
 શ્લોકાત્મક અસાધારણ ચરિત્રસ્તોત્રથી વર્ણન કરેલા ૧૬૭ સ્તુત્ય - બ્રહ્માદિ
 સર્વકોષએ અનવધિ કાળમાં તેને અલિપિત અર્થની સિદ્ધિ માટે સ્તુતિ
 કરવાને યોગ્ય 'આદરેણ યથા સ્તૌતિ ધનવન્ત ધનેન્દ્રયા । તથા ચેદ્દિ
 શ્વરૂર્તાર કો ન મુચ્યેત ધન્યનાત્ ॥' એવી સ્મૃતિ છે ૧૬૮ મક્તવાઞ્છિ
 તપૂરક - પોતાવિશે નિરતિસય બાંકિતવાળા શતાનન્દમહર્ષિને બહુકાળનો
 સ્વચરિત્રવર્ણનમાંથી મનોરથને ત્રેકાલિક જ્ઞાનદાનસહિત તેના કરાવવાની આજ્ઞા

ન્યનક શિક્ષાપત્રીવિધિબ્રુવ ॥૨૦૨॥ શિક્ષાપત્ર્યર્થસન્તુષ્ટો
લીલાસન્દર્ભકારક । નિર્વાસનસ્તિરોધાનલીલાસમ્મોહિતા-
સુર ॥૨૦૩॥ વૈમાનિકાવૃત્તો હૃદયદેવવૃન્દસમર્ચિત . । સ્વાર્ચા
પ્રાદુષ્ટતૈશ્વર્યો દત્તપ્રત્યક્ષદર્શન ॥૨૦૪॥ મક્ષેશાહસિત પુ-

આપવાવડે સફળ કરનારા ૯૬૯ શિક્ષાપત્રીગ્રન્થનક -રાતાનદમુનિપાસે
સ્થાપિત શિક્ષાપત્રીને અનુક્રુપ પદોવડે રચાવનારા અર્થાત્ સત્સંગિજીવન
નામના મહાશયના વિરચન પહેલા શિક્ષાપત્રીસંદર્ભને કરાવનારા ૯૭૦
શિક્ષાપત્રીવિધિબ્રુવ -શિક્ષાપત્રીને પ્રતિદિન યથાવકારા એક રચનમા
બેસીને સ્પષ્ટાક્ષરથી પાઠ કરવાના વિધિને કહેનારા ॥૨૦૨॥

૯૭૧ શિક્ષાપત્ર્યર્થસન્તુષ્ટ -નિવાનદમુનિએ વાચેલા શિક્ષાપત્રીના
અર્થના શ્રવણથી સતુષ્ટ થયેના ૯૭૨ લીલાસન્દર્ભકારક -રાતાનદ મહા
મુનિપાસે સ સંગિજીવન નામના લીલાપ્રધાન ગ્રન્થને કરાવનારા ૯૭૩
નિર્વાસન -સંગ વિષયવાસનાએ રહિત તીવરેરાશ્યવાળાના જેવી લીલાને
પ્રકાશ કરનારા ૯૭૪ તિરોધાનલીલાસમ્મોહિતાસુર નરનાથના
તિરોધાનરૂપ લીલાવડે આસુરજનોને આતે મરી ગયા' એવો બહુ મોઢ
કપલવનારા ॥૨૦૩॥

૯૭૫ વૈમાનિકાવૃત્ત -ગોલોકમધ્યવર્તી અક્ષરબ્રહ્મ નામના સ્વધામપ્રતિ
પદારવાના સમયે વિમાનમા બેસીને આવેલા દેવોએ પોતાના બાગોમાથી
આણેના વિવિધ સુગન્ધિ પુષ્પ દિ કપડારોવડે પૂજ કરવા થોમેર વીટાયેતા
૯૭૬ હૃદયદેવવૃન્દસમર્ચિત -પોતાના દર્શનાદિકથી પરમાનંદપામેલા દેવોના
વૃન્દોએ રૂગીરીતે આદરથી અર્ચન કરેલા ૯૭૭ સ્વાર્ચાપ્રાદુષ્ટતૈશ્વર્ય -પોતે
પ્રતિજ્ઞા કરેલી ગોપીનાથ નરનારાયણ લક્ષ્મીનારાયણાદિ પોતાની મૂર્તિઓમા
પોતાના અતર્ધાન પહેરા બહુધા બહુ જનોને અલૌકિક ઐશ્વર્યાતિશયને
પ્રદર્શવનારા ૯૭૮ દત્તપ્રત્યક્ષદર્શન -પ્રેરનાક જનોને દિવ્ય માનુષ સ્વરૂપના
પ્રત્યક્ષ દર્શન આપનારા ॥૨૦૪॥

૯૭૯ મક્ષેશાહસિત -પ્રેમથી પોતાનુ દર્શન કરનારા બાળને જોધને

તમ્ । સ્વરૂપગુણચારિત્રાનુબન્ધીપ્સિતસિદ્ધિદમ્ ॥૨૦૮॥ ઇ-
તદ્ધિ પરમં સ્તોત્રં સર્વમદ્ગલસંશ્લિષ્ઠમ્ । ય પઠેચ્છૃણુયાદ્વાસૌ
નિત્ય મદ્ગલમાપુયાત્ ॥૨૦૯॥ ધર્મસર્ગે મતિસ્તસ્ય સ્થિરા
સ્યાન્મુક્તિદાયિની । જયેદ્ધર્મસર્ગે ચ ધન્વહેતુ સ સત્વરમ્
॥૨૧૦॥ મુક્તિ મુક્તિં તથૈકાન્તમર્કિં ચાસ્ય પ્રભાવત । દેહાન્તે
ચ હરેર્ધામ ગોલોકં પ્રાપુયાદ્ધિ સ ॥૨૧૧॥ તસ્માદેતત્સદા
મત્તયા પઠનીયમિદૌહૃદયૈ । મતૈ પુન્નિર્દિજૈઃ સ્ત્રીભિ સચ્છ
દૈરપિ દીક્ષિતૈઃ ॥૨૧૨॥ નેતત્પલાય દાતવ્યં ન ધર્મશિથિલાય

કાશ્વપાદિ ગુણાનુબધી અને ચરિત્રાનુબધી પ્રવર્તેલા હોઈને તેના શ્રોતા
વક્તાના વાહિતાર્થની સિદ્ધિને આપનારા છે ॥૨૦૮॥

સર્વ જનોનું નિ શ્રેયસરૂપ મગજ કરનાર હોવાથી સાર્વક સર્વમગજ
નામથી પ્રસિદ્ધ એવા આ પરમ સ્તોત્રનો જે જન પ્રતિદિન પાઠ કરે કે સામને
તે આ જન મગજ-ક આપુને નિશ્ચે પામે અર્થાત્ તેના સર્વ અમગજની
નિવૃત્તિ થાય ॥૨૦૯॥

વળી તેની ધર્મસર્ગીય જ્ઞાન વેશ્યાદિકમા મુક્તિદાયિની શુદ્ધિ અતિ દેહ
થાય અને તે જન અધર્મસર્ગીય દલનોશાદિ દોષો કે જે બવબધનમા દેહ
છે તેને જલદી છૂતવા સમર્થ થાય ॥૨૧૦॥

વળી આ સ્તોત્રનો પાઠ કરનાર કે અવપુ કરનારો જન આ સ્તોત્રના પઠન
અવલુના પ્રભાવથી પુન્નિ-આ લોકને વૈભવ અને પારલોકિક મુખ તથા
મુક્તિ-સ્વસ્વરૂપે રિષતિ અને સાનેકયાદિરૂપ તથા એકાતિક બન્નોએ
પામવાની ભગવત્સેવારૂપ ભક્તિને નિશ્ચે પામે તથા દેહને અંતે હરિના
ગોલોક ધામને નિશ્ચે પામે ॥૨૧૧॥

તે હેતુમટે આ લેખમા ઉદ્ધવસપ્રદાયમા રહીને શ્રીહરિને ભજતા નૈવર્ણિક
પુરૂષો અને તેમની સ્ત્રીઓ તથા દીક્ષા પામેલા સચ્છદ્વોએ પણ આ સ્તોત્રનો
પ્રતિદિન ભક્તિથી-ભગવાનમા મન જોડી હૃદયેજ પાઠ કરવો ॥૨૧૨॥

ચ । નામકાય કચિદ્દેયં દેયં મકાય સર્વથા ॥૨૧૩॥ એતત્સ-
દામદ્ગલકારિ પુંસાં તથાશિલામદ્ગલનાશકારિ । સ્તોત્રં ભવ-
ત્યુદ્ધવવર્ત્મભાજાં યતોઽધિકં કિશ્ચન નાસ્તિ પાઠ્યમ્ ॥૨૧૪॥
इति श्रीमदुद्धवसम्प्रदायाचार्यप्रवरश्रीसहजानन्दखामिशिष्य-शतानन्दमुनि-
विरचितं सर्वमङ्गलारूपं श्रीहरिसहस्रनामस्तोत्रं समाप्तम् ।

આ સ્તોત્ર ખુળ-ભગવાન અને તેમના ભક્તોનાં હિદ્દ ગોતનાર પુરુષને
કદાપિ ન આપવું. તથા જે ધર્મપાવનમાં શિથિલ હોય તેને ન આપવું
તથા અભક્ત-સાક્ષાત્ ભગવાનની ભક્તિએ સહિત હોય તે પુરુષને તો કદાપિ
નજ આપવું ભક્ત-ત્રેલોક ભગવન્નિહને તો સર્વથા આપવું ॥૨૧૩॥

આ સર્વભગવન્સ્તોત્ર પુરુષોને સર્વકાળમાં અવલુપ્તનાદિવડે પણ મંગળ-
પુણ્ય કરવાવાળું છે તથા અખિય અમંગળોના (લુપ્ત શુર પાપોના) નાશને
કરનાર છે. ઉદ્ધવસંપ્રદાયના આશ્રિત જનોને જે સ્તોત્રની અપેક્ષાએ અધિક
(અધિક ફળ આપનાર કે શુભ) કોઈ પણ સ્તોત્રાંતર પાઠ કરવા થોમ્મ
નથી માટે તેમણે સર્વદા આ સ્તોત્રનોજ પાઠ કરવો ॥૨૧૪॥

इति श्रीसर्वमङ्गलस्तोत्रं संपूर्णम् ।

પ્પાણુપાહર્તાઽદ્યમોજન । દ્ધીરપો નીરપ. સ્વોપયાચકેષ્ટાણુ-
સિદ્ધિદ. ॥૨૦૫॥ પુત્રદો વિત્તદો વિદ્યાપ્રદો ઘૈરિમયાપહ. ।

પ્રતિમારૂપે કવચિત્ દ્વારા કરનારા ૧૮૦ પુષ્પાણુપાહર્તા-ભક્તોએ ભક્તિથી સમર્પેલા પુષ્પાદિ ઉપહારોને પ્રતિમારૂપે પ્રત્યક્ષ કદાચિત્ સ્વીકારનારા ૧૮૧ અદ્યમોજન -કવચિત્ સ્વભક્તો પ્રીતિથી નિવેદન કરેના અનાદિકને પ્રતિમારૂપે પ્રત્યક્ષ જમતા ૧૮૨ દ્ધીરપ -કદાચિત્ ભક્તો પ્રેમથી નિવેદન કરેલા દુધને પ્રત્યક્ષ તે પાત્રને મહાપુ કરીને પાન કરતા ૧૮૩ નીરપ -કદાચિત્ ભક્તો ભાવથી ઝરીમા ઝરીને પોતાને સમર્પેલા જળને તેના હસ્તથકી તે પાત્રને લઇને પ્રત્યક્ષ પાન કરતા ૧૮૪ સ્વોપયાચકેષ્ટાણુસિદ્ધિદ -તે તે અભિવચિત અર્થેની કામનાથી દૂર દેશમાં કે સ્વસમાપદેશમાં પોતાની માનતા બાધા કરનારા જનોના અમીટને જલદી સિદ્ધ કરી આપનારા ॥૨૦૫॥

૧૮૫ પુત્રદ -માનતા કરનારા કેટલાક જનોને પ્રતિમારૂપે અલીષ્ટ પુત્રને આપનારા ૧૮૬ વિત્તદ -કેટલાક જનોને કોઈ ધનાઢ્ય જનના અતરમાં પ્રેરણા કરી તેદ્વારા એકદમ વાછિત ધન આપનારા ૧૮૭ વિદ્યાપ્રદ -કેટલાક ભક્તોને અભયન વિના પણ તેના અત કરાપુમાં એકદમ વેદશાસ્ત્રાદિક્તુ જ્ઞાન આપનારા ૧૮૮ ઘૈરિમયાપહ -પોતાની બાધા કરનારા જનોને પ્રબળ વૈરિઓથકી આનેવા લયને મર્ધ દ્વારા નાશ કરનારા ૧૮૯ અપમૃત્યુહર -કેટલાક જનોના અપમૃત્યુ (અકાળમરણ) ને પણ પોતાના પ્રતાપથી દૂર કરનારા ૧૯૦ મુક્તિપ્રદ -પોતાની પ્રતિમાઓની માનતા કરનારા કેટલાક દરિદ્ર ભક્તોને પણ અકસ્માત્ આ લોકમાં ખાનપાનાદિકની સમૃદ્ધિને કરી આપનારા ૧૯૧ મુક્તિદ -કેટલાક પાપિઓને પણ સાધન સપત્તિ વિના પણ સ્વાશ્રયમાત્રથી સસુતિથકી મુક્તિ આપનારા 'શરીરાદો વ્યમચાંશ્ચ મોગાશ્ચેવાનુપદ્ધિઋન્ । દદતિ ધ્યાયતા નિત્યમપવર્ગપ્રદો હરિ ॥' એવી સ્મૃતિ છે 'મુક્તિ મુક્તિ ચ ચચ્છત વિના સાધનસમ્પદમ્' એવી પણ સ્મૃતિ ■ ૧૯૨ આશ્રય -કેટલા નિરાશ્રયોને પણ આશ્રય આપનાર હોવાથી આશ્રય નામથી કહ્યા છે અર્થાત્ સર્વ કોઈના શરણુ

અપમૃત્યુહરો મુક્તિપ્રદો મુક્તિદ આશ્રયઃ ॥૨૦૬॥ ऐश्वर्यदो
रोगहरो ज्ञानकृद्भक्तिदोऽधिपः । समाधिदस्तमोहर्ता सर्वम-
ङ्गलमङ्गलम् ॥२०७॥ इत्येतच्छ्रीहरेर्नाम्नां सहस्रं परिकीर्ति-

(નિરૂપાધિ રક્ષક પ્રાપ્તક) 'તં હ દેવમાત્મવુદ્ધિપ્રકાશં મુમુક્ષુર્વે શરણમહં
પ્રપયે' 'નિવાસઃ શરણં મુહૂર્તતિર્નારાયણઃ' એવી શ્રુતિ છે. 'શરણ્યં શરણં
ચ ત્વામાહુર્દિવ્યા મહર્પયઃ' એવી સ્મૃતિ છે ॥૨૦૬॥

૧૧૩ ऐश्वर्यदः—કેટલાક ભક્તોને પરચિતાદિકની અભિજ્ઞતાદિ ઐશ્વર્યને
આપનારા. ૧૧૪ रोगहरः—પ્રતિભાષ પોતાની માનતા માનવાથી દુઃશ્ચિ-
કિત્સ્ય એવા પણ કુદ્યાદિ રોગોને નાશ કરનારા ૧૧૫ ज्ञानकृत्—કેટલાકના
હૃદયમાં ભૂત ભવિષ્ય વર્તમાન અર્થનુ વિજ્ઞાન પ્રેરનારા ૧૧૬ भक्तिदः—
નિષ્કપટ ભાવથી ભજતા કેટલાક ભક્તોને પોતાવિષે પ્રેમની વૃદ્ધિ કરી આપ-
નારા ૧૧૭ अधिपः—સ્વભક્તોને પોતાના દર્શનદાનાદિકવડે અધિક રક્ષા
કરનારા અર્થાત્ પોતાના નિલદર્શનાદિ નિયમવાળા જનોને પણ ક્ષયિત્
પ્રતિબંધવશાત્ પોતાનું દર્શન નહિ પામતા કષવાસાદિ કૃષ્ણપર ભક્તોને
તેમની સમીપે જઇને પોતાના દર્શનદાનાદિકવડે રક્ષણ કરનારા ૧૧૮ समा-
धिदः—પોતાની પ્રતિમાના દર્શનમાત્રથી કોઈ જનોને તત્ક્ષણ સમાધિ આપ-
નારા ૧૧૯ तमोहर्ता—કેટલાક જનોના અતરમાં અનાદિકાળથી અનુવર્તતા
અજ્ઞાનરૂપ અધકારને જ્ઞાનરૂપ દીપથી દૂર કરનારા 'તેષામેવાનુકમ્પાર્થ-
મહમજ્ઞાનજં તમઃ । નાશવામ્યાત્મભાવસ્યો જ્ઞાનદીપેન ભાસ્વતા ॥'
એમ પોતેજ કહ્યું છે ૧૦૦૦ सर्वमङ्गलमङ्गलम्—સર્વ મંગલોના પણ મંગળ
એવા. 'મઙ્ગલાનાં ચ મઙ્ગલમ્' 'મઙ્ગલં મગવાન્ વિષ્ણુ' 'મઙ્ગલાયતનો
હરિઃ' એવી સ્મૃતિ છે શતાનંદરૂપે પોતાના પ્રાદુર્ભાવની કથાએ સહિત
કહેલા હરિજયતીવ્રતમા સર્વ કોઈએ પૂજ્યાનમા સમાશ્રય કરવા યોગ્ય છે
મંગળરૂપ મૂર્તિ જેમની એવા (આરીતે નામોનુ દશમુ શતક ત્રિવરણ કયું)
(આરીતે ૬૯ પંચમ પ્રકરણાર્ચના નામો છે) ॥૨૦૭॥

આ પ્રકારે શ્રીહરિનાં દિવ્ય હૃદય નામો કલા જે નામો સ્વરૂપાનુબંધથી

તમ્ । સ્વરૂપગુણચારિત્રાનુબન્ધીપ્સિતસિદ્ધિદમ્ ॥૨૦૮॥
 તદ્ધિ પરમં સ્તોત્રં સર્વમદ્ગલસંઘિતમ્ । યઃ પઠેચ્છૃણુયાદ્વાસો
 નિત્યં મદ્ગલમાપુયાત્ ॥૨૦૯॥ ધર્મસર્ગે મતિસ્તસ્ય સ્થિરા
 સ્યાન્મુક્તિદાયિની । જયેદધર્મસર્ગે ચ ચન્ધહેતું સ સત્વરમ્
 ॥૨૧૦॥ મુક્તિ મુક્તિં તથૈકાન્તમાર્કિં ચાસ્ય પ્રભાવતઃ । દેહાન્તે
 ચ હરેર્ધામ ગોલોકં પ્રાપુયાદ્ધિ સઃ ॥૨૧૧॥ તસ્માદેતત્સદા
 ભક્ત્યા પઠનીયમિહૌદ્ધવૈઃ । ભક્તૈઃ પુમ્મિર્દિજૈઃ સ્ત્રોમિઃ સચ્છ-
 દ્રૈરપિ દીક્ષિતૈઃ ॥૨૧૨॥ નૈતત્સલ્લપ્ય દાતવ્યં ન ધર્મશિથિલાપ

કાશ્વયાદિ ગુણાનુબધથી અને ચરિત્રાનુબધથી પ્રવર્તેલા હોઇને તેના શ્રોતા
 વક્તાના વાંછિતાર્થની સિદ્ધિને આપનારા છે ॥૨૦૮॥

સર્વ જનોનું નિ શ્રેયસરૂપ મગ્ન કરનાર હોવાથી સાર્થક સર્વમંમળ
 નામથી પ્રસિદ્ધ એવા આ પ્રથમ સ્તોત્રનો જે જન પ્રતિદિન પાઠ કરે કે સાંભળે
 તે આ જન મગ્ન-કલ્યાણને નિશ્ચે પામે અર્થાત્ તેના સર્વ અમંગળની
 નિવૃત્તિ થાય ॥૨૦૯॥

જળી તેની ધર્મસર્ગીય જ્ઞાન વૈરાગ્યાદિકમા મુક્તિદાયિની શુદ્ધિ અતિ દૃઢ
 થાય અને તે જન અધર્મસર્ગીય દુઃખોપાદિ દોષો કે જે જનબંધનમા હેતુ
 ■ તેને જલદી છૂતવા સમર્થ થાય ॥૨૧૦॥

જળી આ સ્તોત્રનો પાઠ કરનાર કે શ્રવણ કરનારો જન આ સ્તોત્રના પડન
 શ્રવણના પ્રભાવથી ભુમ્તિ-આ લોકને વેળવ અને પારલોકિક સુખ તથા
 મુક્તિ-સ્વસ્વરૂપે સ્થિતિ અને સાલોક્યાદિરૂપ તથા એકાતિક બક્તોએ
 પામવાની ભગવત્સેવારૂપ ભક્તિને નિશ્ચે પામે તથા દેહને અતિ દરિના
 ગોલોક ધામને નિશ્ચે પામે ॥૨૧૧॥

તે હેતુમાટે આ લોકમા ઉદ્ધવસપ્રદાયમા રહીને શ્રીહરિને ભજતા ત્રેવર્ણિક
 પુરોહ અને તેમની સ્ત્રીઓ તથા દીક્ષા પામેલા સચ્છદ્રોએ પણ આ સ્તોત્રનો
 પ્રતિદિન ભક્તિથી-ભગવાનમાં મન જોડી દધનેજ પાઠ કરવો ॥૨૧૨॥

ચ । નામકાય ક્વચિદેયં દેયં મકાય સર્વથા ॥૨૧૩॥ એતત્સ-
દામઙ્ગલકારિ પુંસાં તથાશ્વિલામઙ્ગલનાશકારિ । સ્તોત્રં ભવ-
ત્યુદ્ધવર્ત્તમાજાં યતોઽધિકં કિઞ્ચન નાસ્તિ પાઠ્યમ્ ॥૨૧૪॥
इति श्रीमदुद्धवसम्प्रदायाचार्यप्रवरश्रीसहजानन्दस्वामिशिष्य शतानन्दमुनि-
विरचितं सर्वमङ्गलारूप श्रीहरिसहस्रनामस्तोत्रं समाप्तम् ।

આ સ્તોત્ર ખળ-ભગવાન અને તેમના ભક્તોના હિદ્ ગોતનાર પુરૂષને
કદાપિ ન આપવું. તથા જે ધર્મેષાનનમા સિધિવ હોય તેને ન આપવું
તથા અભક્ત-સાક્ષાત્ ભગવાનની ભક્તિએ રહિત હોય તે પુરૂષને તો કદાપિ
નજ આપવું ભક્ત-પ્રેમીજ ભગવન્નિષ્ઠને તો સર્વથા આપવું ॥૨૧૩॥

આ સર્વમંગલસ્તોત્ર પુરૂષોને સર્વકાળમા અવશ્યપડનાદિવડે પણ મંગળ-
પુણ્ય કરવાવાળું છે તથા અખિલ અમંગળોના (લઘુ શરૂ પાપોના) નાશને
કરનાર છે. ઉદ્ધવસમ્પ્રદાયના આશ્રિત જનોને જે સ્તોત્રની અપેક્ષાએ અધિક
(અધિક ફળ આપનાર કે મુખ્ય) કોઈ પણ સ્તોત્રાતર પાઠ કરવા યોગ્ય
નથી માટે તેમણે સર્વદા આ સ્તોત્રનોજ પાઠ કરવો ॥૨૧૪॥

इति श्रीसर्वमङ्गलस्तोत्रं संपूर्णम् ।

सर्वमङ्गलनामावली ।

१ ॐ स्वामिने नमः	२३ अधर्मवैरिणे नमः
२ ॐ ब्रह्मणे नमः	२४ दुर्वासःशसधर्माद्यनुग्रहाय०
३ ॐ परब्रह्मणे नमः	२५ धर्मावताराय नमः
४ ॐ श्रीकृष्णाय नमः	२६ धर्मात्मने नमः
५ ॐ पुरुषोत्तमाय नमः	२७ भक्तिधर्मानुशासनाय नमः
६ ॐ ब्रह्मघात्रे नमः	२८ रामानन्दाय नमः
७ ॐ घासुदेवाय नमः	२९ जनानन्दाय नमः
८ ॐ ईशेशाय नमः	३० भौदवाध्वप्रवर्तकाय नमः
९ ॐ दिव्यविग्रहाय नमः	३१ विष्णुयागप्रियाय नमः
१० सुप्रतात्मने नमः	३२ भक्तिधर्माश्रयिताय नमः
११ जगन्नाथाय नमः	३३ ईश्वराय नमः
१२ इष्टदाय नमः	३४ धृन्दावनेन्दवे नमः
१३ करुणानिधये नमः	३५ वरदाय नमः
१४ प्रतापसिंहशरणाय नमः	३६ मुनिसङ्ग्रहितायहाय नमः
१५ शतानन्दवरप्रदाय नमः	३७ क्षीण्यतिहर्त्रे नमः
१६ नारायणाय नमः	३८ विघ्नेशाय नमः
१७ नरसंखाय नमः	३९ धर्मसङ्ग्रहनाशनाय नमः
१८ बदरीशाय नमः	४० भक्तिधर्मात्मजाय नमः
१९ तप प्रियाय नमः	४१ भूमे नमः
२० स्वधर्मस्थाय नमः	४२ भक्तिधर्मतप फलाय नमः
२१ मुनिधेयाय नमः	४३ सावर्णिगोत्रतिलकाय नमः
२२ महर्षिगणपूजिताय नमः	४४ मध्वाद्यनवमीजनुदे नमः

४५ जनमङ्गलदिव्याङ्गाय नमः	६९ प्रदक्षिणीकृतापोध्याय नमः
४६ नराकृतये नमः	७० कराचजपमालिकाय नमः
४७ अलौकिकाय नमः	७१ दर्शनीयोर्ध्वतिलकाय नमः
४८ मूललानन्दजनकाय नमः	७२ पुराणध्वणादराय नमः
४९ द्विजेन्द्रकुलभूषणाय नमः	७३ वर्णिमत्तधराय नमः
५० रामप्रतापावरजाय नमः	७४ दान्ताय नमः
५१ हनूमदभिरक्षिताय नमः	७५ गुरुभक्ताय नमः
५२ हरिकृष्णाय नमः	७६ उदारधिये नमः
५३ हरये नमः	७७ अधीताखिलसच्छास्त्राय नमः
५४ कृष्णाय नमः	७८ सामगाय नमः
५५ नीलकण्ठाय नमः	७९ निरङ्कुतये नमः
५६ वृषारम्भजाय नमः	८० प्रसूपदिष्टसाङ्गारम्भक्तये नमः
५७ स्त्रीवृन्दलालिताय नमः	८१ अज्ञानहारकाय नमः
५८ भक्तिनन्दनाय नमः	८२ पितृपत्तारम्भविज्ञानाय नमः
५९ प्रियदर्शनाय नमः	८३ पितृदिव्यगतिप्रदाय नमः
६० हरिप्रसादहर्गोष्ठये नमः	८४ निराशाय नमः
६१ धर्मपत्नीस्तनन्धयाय नमः	८५ तीर्थचैराग्याय नमः
६२ श्रीद्वालमजानन्दाय नमः	८६ सन्त्यक्तगृहबान्धवाय नमः
६३ कालीदत्तमदापनुदे नमः	८७ वर्णिषेपाय नमः
६४ इच्छारामाग्रजाय नमः	८८ महासत्त्वाय नमः
६५ जयोध्यावासाय नमः	८९ स्वजनाज्ञातनिर्गमाय नमः
६६ यादवमनोहराय नमः	९० अंसलम्बितसच्छास्त्रसरोद्धा-
रापपुस्तकाय नमः
६७ सरयूनियतस्नानाय नमः	९१ गणेशस्मरणाय नमः
६८ सीतारामेशणोत्सुकाय नमः	

१८४ वर्णिराजाय नमः	२०८ मौनिने नमः
१८५ दयाकराय नमः	२०९ निर्विकल्पाय नमः
१८६ जटिने नमः	२१० अल्पभाषणाय नमः
१८७ कौपीनवसनाय नमः	२११ यक्षपूतोदकपिपाय नमः
१८८ शालग्रामनृपाहराय नमः	२१२ यावद्व्याहृयेष्टिताय नमः
१८९ शिवास्तसक्तये नमः	२१३ मन्त्रशस्त्रैरवर्तित्वयोधिग्रन्थ- विवर्नाय नमः
१९० अक्षोभ्याय नमः	२१४ निरुपानहे नमः
१९१ त्रि मङ्गाय नमः	२१५ अपृष्टाध्यने नमः
१९२ अध्वारमवित्तमाय नमः	२१६ घोरारण्यचराय नमः
१९३ सदासमाधये नमः	२१७ अभ्रमाय नमः
१९४ भानन्दिने नमः	२१८ कृष्णगन्धामदाय नमः
१९५ निर्दोषाय नमः	२१९ असक्ताय नमः
१९६ दोषनाशनाय नमः	२२० जडाङ्गिरसवर्तनाय नमः
१९७ कान्तारगतये नमः	२२१ ऊर्ध्वरेतसे नमः
१९८ पुष्पाकिने नमः	२२२ मन्त्रचारिणे नमः
१९९ सप्तसाधुगुणाख्याय नमः	२२३ योषिने नमः
२०० तैर्धिकाय नमः	२२४ योगशस्त्रताय नमः
२०१ तीर्थधर्मशाय नमः	२२५ योगी द्रुमुद्धराचाराय नमः
२०२ सीधह्याधर्मनाशनाय नमः	२२६ सौराष्ट्रजनपावनाय नमः
२०३ अनादितवपु सौरयाय नमः	२२७ लोजलोकमहानन्दाय नमः
२०४ प्राणायामपराय नमः	२२८ साधये नमः
२०५ प्रतिने नमः	२२९ साधुप्रपूणिताय नमः
२०६ ऋषिवृत्तये नमः	२३० अनुचारितदुर्वाक्याय नमः
२०७ मुनये नमः	

२३१ मधुराक्षरभाषणाय नमः	२५३ बोधन्यासमहादीक्षाय नमः
२३२ त्यागिमान्याय नमः	२५४ गुरुसेवापराय नमः
२३३ महायोगिने नमः	२५५ यमिने नमः
२३४ सदाश्चर्यक्रियाय नमः	२५६ भक्ताय नमः
२३५ स्थिराय नमः	२५७ नारायणमुनये नमः
२३६ ध्यात्रे नमः	२५८ सहजानन्दाय नमः
२३७ ध्यातृमनोदर्शिने नमः	२५९ आत्मदशे नमः
२३८ मनस्विने नमः	२६० गुरुमान्याय नमः
२३९ मामदाय नमः	२६१ गुरुप्रेष्टाय नमः
२४० मृदवे नमः	२६२ गुप्यन्तिककृताञ्जलये नमः
२४१ प्रश्नोत्तरपटये नमः	२६३ गृवांशाकृततत्पार्थोपदेशा- मनक्रियाय नमः
२४२ वेदतत्त्वज्ञाय नमः	२६४ नारायणानन्यमतये नमः
२४३ बुद्धिमते नमः	२६५ एकान्तिकमुनिप्रियाय नमः
२४४ बुधाय नमः	२६६ वर्णान्द्राय नमः
२४५ उद्धवेशोऽसुकाय नमः	२६७ नैष्ठिकप्रेष्टाय नमः
२४६ अनन्ताय नमः	२६८ एकान्तिकसद्वर्चकाय नमः
२४७ पञ्चीलेखपटये नमः	२६९ यशस्विने नमः
२४८ प्रभवे नमः	२७० मूरितेजस्विने नमः
२४९ पञ्चुत्तरज्ञातनिजैश्वर्यसाध्य- तिमानिताय नमः	२७१ वैदिकाय नमः
२५० रामानन्दस्वामिरीक्षान- न्दाय नमः	२७२ ब्रह्मवर्चसिने नमः
२५१ साधुप्रियाय नमः	२७३ सत्त्वायवर्तिने नमः
२५२ प्रियाय नमः	२७४ निर्दोषाय नमः
	२७५ भक्तिहर्षविवर्धनाय नमः

२७६ गृहीतहितवाचे नमः	२९९ धागिने नमः
२७७ सूर्यभूततत्त्वविदे नमः	३०० सतसङ्गिजनवह्नुभाय नमः
२७८ ऊहवते नमः	३०१ अप्रमत्ताय नमः
२७९ सत्यप्रियाय नमः	३०२ अतिप्रगल्भाय नमः
२८० सत्यपराय नमः	३०३ अमलसाय नमः
२८१ निष्कामनरयह्नुभाय नमः	३०४ अन्यगुणप्रदाय नमः
२८२ अद्रोहकाय नमः	३०५ सदाचारप्रियाय नमः
२८३ सद्योयोगिने नमः	३०६ शुष्कज्ञानिवादतमोरवये नमः
२८४ पद्मार्मिविजयक्षमाय नमः	३०७ कृष्णार्पिताज्ञानघाविदेभ- त्तापितृयाजकाय नमः
२८५ धर्मकार्यक्षिप्रकारिणे नमः	३०८ सद्यःप्रश्नसमाधानविस्त्रापि- तसमाजनाय नमः
२८६ दीर्घदर्शिने नमः	३०९ अजातशत्रवे नमः
२८७ विचारवते नमः	३१० समदृशे नमः
२८८ देवावाद्याद्यविदसत्यस्वरूपा- चलस्थितये नमः	३११ धर्मनिष्ठमहादराय नमः
२८९ सत्तमाय नमः	३१२ अनसूयाय नमः
२९० दमष्टते नमः	३१३ अचलप्रज्ञाय नमः
२९१ दक्षाय नमः	३१४ कामशास्त्रविवर्जनाय नमः
२९२ विनीताय नमः	३१५ दीनाल्पविकृत्वक्षेत्राजातती- व्ययाकुलमाय नमः
२९३ स्मृतिमते नमः	३१६ स्वधर्मादिगुणोपेतद्वयमङ्ग- जनारुचये नमः
२९४ ऋजवे नमः	३१७ सन्मण्डलावासरुचये नमः
२९५ सच्छास्त्रव्यसनाय नमः	
२९६ अव्यग्राय नमः	
२९७ अभिमानीपुरषारुचये नमः	
२९८ अतिसर्वमतये नमः	

- ३१८ सन्मण्डलपरायणाय नमः
 ३१९ सच्छास्त्रनिन्दितत्याग्निने
 नमः
 ३२० प्रशस्तार्थेनियेवकाय नमः
 ३२१ सम्पदापत्समाय नमः
 ३२२ मोक्षधिपणाय नमः
 ३२३ प्रतिभानवते नमः
 ३२४ सुचिरधुतसच्छास्त्राय नमः
 ३२५ नापमानितसज्जनाय नमः
 ३२६ वाक्यार्थक्षिप्रखिदे नमः
 ३२७ शत्रुमित्रदत्तसमोत्तराय
 नमः
 ३२८ अग्राह्यवस्वनाकाङ्क्षिणे
 नमः
 ३२९ नष्टवस्तुशुचोऽक्षिताय नमः
 ३३० यथोचितसमारम्भाय नमः
 ३३१ सफलारब्धसंक्रियाय नमः
 ३३२ सच्छास्त्रानुगतप्रज्ञाय नमः
 ३३३ देवपित्र्यस्वकर्मकृते नमः
 ३३४ अपैशुन्यकृते नमः
 ३३५ अचूताय नमः
 ३३६ पापिससर्गनादराय नमः
 ३३७ ब्रह्मनिंदाश्रव.खेदाय नमः
 ३३८ स्त्रीप्रसङ्गमृशारचये नमः
 ३३९ अकार्याघरणहीताय नमः
 ३४० समयोचितभाषणाय नमः
 ३४१ निर्लज्जानतसद्विप्रगुरुदेवप-
 दाम्बुजाय नमः
 ३४२ मुक्तानन्दानुगाय नमः
 ३४३ सुष्टाय नमः
 ३४४ गुणारब्धये नमः
 ३४५ सन्मनोहराय नमः
 ३४६ गुरुदत्तजनस्वाभ्याय नमः
 ३४७ सुरम्यविषयारुचये नमः
 ३४८ गुरुवाचितभक्तान्तदु.खस्व-
 प्राप्तिद्वाराय नमः
 ३४९ अतिमानुषसत्कर्मणे नमः
 ३५० सुखसेव्याय नमः
 ३५१ अखिलेष्टदाय नमः
 ३५२ प्रपन्नाभयदाय नमः
 ३५३ श्रीमते नमः
 ३५४ उत्तमोत्तमाय नमः
 ३५५ आत्मवते नमः
 ३५६ तापत्रितयदृढार्ताय नमः
 ३५७ सदसद्भक्तिवित्तमाय नमः
 ३५८ सत्पतये नमः
 ३५९ सर्वहितकृते नमः
 ३६० ज्ञानदाय नमः

- ३६१ भवमोचकाय नमः
 ३६२ भूरिप्रतापाय नमः
 ३६३ निर्मोहाय नमः
 ३६४ महाराजाय नमः
 ३६५ मृपार्चिताय नमः
 ३६६ अष्टस्याय नमः
 ३६७ अधिकृताय नमः
 ३६८ अजय्याय नमः
 ३६९ शरण्याय नमः
 ३७० भक्तवत्सलाय नमः
 ३७१ भक्तव्याय नमः
 ३७२ अनुपमाय नमः
 ३७३ अपाराय नमः
 ३७४ अप्रमादाय नमः
 ३७५ अध्ययाय नमः
 ३७६ उज्ज्वलाय नमः
 ३७७ धर्मशंसिने नमः
 ३७८ धर्महेतवे नमः
 ३७९ वेदगूढार्थोपकाय नमः
 ३८० कालमायामयश्रात्रे नमः
 ३८१ भक्तवर्मणे नमः
 ३८२ सुमङ्गलाय नमः
 ३८३ उपासनारीतिवक्त्रे नमः
 ३८४ ब्रह्मधामप्रदर्शकाय नमः
 ३८५ ब्रह्मभूतपरमहोपासनास्था-
 पकाय नमः
 ३८६ अक्षराय नमः
 ३८७ कन्दर्पदर्पदलनाय नमः
 ३८८ नैष्टिकमतपोपकाय नमः
 ३८९ अद्रीनदिव्यचरिताय नमः
 ३९० मनोनिग्रहयुक्तिदाय नमः
 ३९१ वरणीयाय नमः
 ३९२ अम्यदुःखज्ञाय नमः
 ३९३ संसारार्णवनाविकाय नमः
 ३९४ स्वामिनारायणाय नमः
 ३९५ वाक्यमुधातर्पितसत्सभाय
 नमः
 ३९६ विधवास्पर्शदोषातिप्रख्याप्रे
 नमः
 ३९७ उपशमस्थितये नमः
 ३९८ प्रतिविम्बांशवादादिमततु-
 लदवानलाय नमः
 ३९९ सभक्तिधर्मधर्माध्यभक्ति-
 योगप्रवर्तकाय नमः
 ४०० प्रोक्तासद्देशकालादिदोषाय
 नमः
 ४०१ निष्कपटप्रियाय नमः
 ४०२ सद्देशकालादिगुणज्ञापकाय
 नमः

४०३ सत्प्रशंसकाय नमः	४२३ विप्रारम्भने नमः
४०४ स्वधर्मशिथिलाप्रीतये नमः	४२४ विप्रपूजिताय नमः
४०५ भक्तकल्पमहीरूढाय नमः	४२५ वेदैकवेद्याय नमः
४०६ धर्महीनज्ञानभक्तिदोषभू- यस्त्वबोधकाय नमः	४२६ दिव्याङ्गाय नमः
४०७ स्वधर्महीनपुरुषत्यागिने०	४२७ मेघजिह्वर्षभक्षनाय नमः
४०८ सत्यप्रतिश्रुताय नमः	४२८ सर्वयोगकलोद्भासिने नमः
४०९ बह्वृक्षसन्नाय नमः	४२९ स्वतन्त्राय नमः
४१० विष्ण्वादिपञ्चायतनमान- नाय नमः	४३० सर्वविदे नमः
४११ विप्रापराधसहनाय नमः	४३१ वशिने नमः
४१२ सत्यसङ्कल्पाय नमः	४३२ कृष्णारम्भने नमः
४१३ आशुदाय नमः	४३३ आकृष्टद्वयाय नमः
४१४ सात्वताधर्ममूलप्राय नमः	४३४ देशिकाय नमः
४१५ यज्ञकृते नमः	४३५ दिव्यदर्शनाय नमः
४१६ ब्राह्मणप्रियाय नमः	४३६ गोलोकरमणाय नमः
४१७ विष्णुस्वरूपाविष्काराय०	४३७ ब्रह्मकीर्त्तनाय नमः
४१८ निर्मायाय नमः	४३८ वैकुण्ठनायकाय नमः
४१९ सर्वदर्शनाय नमः	४३९ अनेकमूर्तये नमः
४२० जनसाहस्रयुगपत्समाधि- स्थितिकारकाय नमः	४४० अण्डस्थाय नमः
४२१ स्वेक्षायातनरुषोघान्यो- न्यासगमर्दसद्यशसे नमः	४४१ बहिःस्थाय नमः
४२२ विप्रभोजनसंक्षेपाय नमः	४४२ योगशिक्षकाय नमः
	४४३ पुरःसराय नमः
	४४४ मनोवेगाय नमः
	४४५ स्वनेत्रे नमः
	४४६ दर्शितामराय नमः

४४७ विष्णुयागसमारम्भाय नमः	४७१ सिद्धिपाय नमः
४४८ पद्मसाशितवाट्याय नमः	४७२ मधुताय नमः
४४९ नानादेशगतये नमः	४७३ कौलाध्यक्षापदाय नमः
४५० नानायज्ञकृते नमः	४७४ प्रोक्तासुरलक्ष्मणे नमः
४५१ भूरिक्षिणाय नमः	४७५ असुरातिगाय नमः
४५२ सद्यःसमाधये नमः	४७६ भुजङ्गनगरानन्दाय नमः
४५३ सर्पात्मने नमः	४७७ निजमपस्तुताय नमः
४५४ निरीक्षतखण्डनाय नमः	४७८ महते नमः
४५५ मकारपञ्चकोष्ठेभ्ये नमः	४७९ अहिंसास्थापकाय नमः
४५६ धर्मसंगप्रपोषकाय नमः	४८० सूरिनिर्देश्यप्रदर्शकाय ०
४५७ पापिष्ठान्ताय नमः	४८१ दूरदेशस्थामभक्तदत्तसा-
४५८ परमाय नमः	क्षारस्वदर्शनाय नमः
४५९ पुण्यकीर्तये नमः	४८२ सच्छाखोदितसत्कीर्तये ०
४६० पृथुश्वसे नमः	४८३ आत्यन्तिकगतिप्रदाय नमः
४६१ हृन्मोदवाध्वसंपोष्टे नमः	४८४ परारूपकोपकारातिस्मरणाय
४६२ साध्वीधर्मप्रवर्तकाय नमः	४८५ सर्वभाषविदे नमः
४६३ दैत्यांशगुरुलघोतभास्कराय	४८६ परापकारसाहस्रविस्मृतये
४६४ धर्मधारकाय नमः	४८७ क्रोमळान्तराय नमः
४६५ लोभादिदोषगदित्रे नमः	४८८ पाषण्डरक्षितारभीयाय नमः
४६६ तामसव्रतवर्जनाय नमः	४८९ दैत्यमोहनचेष्टिाय नमः
४६७ सुव्रताय नमः	४९० अस्त्रिण्डितार्पणयौदाय नमः
४६८ सिद्धिदाय नमः	४९१ परगुह्याप्रकाशकाय नमः
४६९ सिद्धाय नमः	४९२ पात्रार्पितबहुद्वयाय नमः
४७० सिद्धेशाय नमः	४९३ यथायुक्तोपदेशकाय नमः

- ४९४ अविग्रहप्रियाय नमः
 ४९५ वाणीदण्डपारुष्यवर्जिताय०
 ४९६ ग्रहण्यदेवाय नमः
 ४९७ देवेज्याय नमः
 ४९८ दशरूपप्रदर्शकाय नमः
 ४९९ अकुण्ठितवचसे नमः
 ५०० देशाचारज्ञाय नमः
 ५०१ भनाइतोद्धताय नमः
 ५०२ शिक्षार्थक्षणरूपे नमः
 ५०३ नित्यमैश्राय नमः
 ५०४ सच्छास्त्रसङ्ग्रहिणे नमः
 ५०५ धर्मिपक्षाय नमः
 ५०६ साधुसेविने नमः
 ५०७ पुण्यध्वजकीर्तनाय नमः
 ५०८ प्रणवार्तिहराय नमः
 ५०९ पूज्याय नमः
 ५१० विषयासक्तनिन्दकाय नमः
 ५११ भक्तदेहान्तसमयदत्तदिव्य-
 स्त्वदर्शनाय नमः
 ५१२ यमवृत्तावितस्वीयाय नमः
 ५१३ नरकार्तिनिवारकाय नमः
 ५१४ सन्मार्गवर्तिताशेषस्वाश्रि-
 ताय नमः
 ५१५ शीघ्रसिद्धिदाय नमः
 ५१६ अनाथरोगिवृद्धार्भक्षुपो-
 षणकारकाय नमः
 ५१७ गूढाशयाय नमः
 ५१८ गूढमन्त्राय नमः
 ५१९ सर्वजीवाप्रतारकाय नमः
 ५२० भक्तासद्वासनोच्छेद्रे नमः
 ५२१ असदामहविवर्जनाय नमः
 ५२२ पोष्यवर्गानुविहिततासमा-
 नमिताशनाय नमः
 ५२३ आपरकालात्यक्तनिजाय०
 ५२४ पञ्चकलार्चिताप्युताय०
 ५२५ योगेश्वराय नमः
 ५२६ मुनिपतये नमः
 ५२७ नित्यमुक्ताय नमः
 ५२८ महामुनये नमः
 ५२९ बौद्धादिनास्तिकमतप्रण्ड-
 नाय नमः
 ५३० पण्डितार्चिताय नमः
 ५३१ अहिंसयज्ञप्रस्रोत्रे नमः
 ५३२ वैष्णवक्रतुकारकाय नमः
 ५३३ मद्यमाससुरागन्धाघ्राणशु-
 द्विविधापकाय नमः
 ५३४ मत्तोन्मत्तललावादिने नमः
 ५३५ पुरस्कृतगुणाधिकाय नमः

- ५३६ मानाभक्तजनानन्दाय नमः ५५८ गम्भीरनाभये नमः
 ५३७ सदसद्यक्तिदर्शकाय नमः ५५९ धाजानुभुजाय नमः
 ५३८ भृगुनन्दीशशापार्तेजनरक्ष- ५६० ततभुजान्तराय नमः
 काय नमः ५६१ कण्ठलम्बितहारालये नमः
 ५३९ उत्तमाय नमः ५६२ कम्बुकण्ठाय नमः
 ५४० वेदविदे नमः ५६३ अरुणाधराय नमः
 ५४१ शास्त्रविदे नमः ५६४ प्रफुल्लपद्मवदनाय नमः
 ५४२ वादिदुर्जेषाय नमः ५६५ कुन्ददन्ताय नमः
 ५४३ हृतसशयाय नमः ५६६ मितस्मिताय नमः
 ५४४ खट्वाङ्गारमने नमः ५६७ तिलपुष्पाभमासान्तश्याम-
 ५४५ हृदम्भोजप्लेयाय नमः विन्दवे नमः
 ५४६ ध्यातृमनोहराय नमः ५६८ समधवसे नमः
 ५४७ ज्योतिःसंस्थाय नमः ५६९ धामधरोन्तरश्यामविन्दवे
 ५४८ अतिरम्याङ्गाय नमः ५७० पद्मदलेक्षणाय नमः
 ५४९ सुरेखारणपत्तलाय नमः ५७१ विशालमालतिलकाय नमः
 ५५० चार्वङ्गुलये नमः ५७२ सुहृन्मयकशिरोरुहाय नमः
 ५५१ नखेन्द्रालिप्रभावद्वन्द्वत- ५७३ शिरःपटलसत्पुष्पादीहरा-
 मसे नमः जये नमः
 ५५२ पद्मकोशातिमृदुलचरणाय ५७४ स्वभक्तद्वये नमः
 ५५३ मुङ्गशुल्फकाय नमः ५७५ अवतारिणे नमः
 ५५४ ह्रस्वजहाय नमः ५७६ भयत्रात्रे नमः
 ५५५ धृतज्ञानवे नमः ५७७ भयराक्षवरप्रदाय नमः
 ५५६ समोरवे नमः ५७८ कृतदुर्गपुरावासाय नमः
 ५५७ सत्सिन्तांशुकाय नमः ५७९ क्रोधयन्त्रे नमः

५८० अङ्गुतक्रियाय नमः	६०१ कृतदिग्विजयाय नमः
५८१ नानादेशप्रेषितस्वभक्तना- शितदुष्टक्रियाय नमः	६०२ अक्षयाय नमः
५८२ असुरहृष्टसत्सङ्गसान्त्वनाय	६०३ भक्तिधर्मकृतानन्दाय नमः
५८३ साधुवल्लभाय नमः	६०४ सर्वमङ्गलदर्शनाय नमः
५८४ सद्गोहिरुभूपाळशिक्षक- क्षमेशराज्यदाय नमः	६०५ उत्तमात्मने नमः
५८५ गयेन्द्रार्चितपादाब्जाय नमः	६०६ जयाप्रेष्ठाय नमः
५८६ गयेन्द्रवरदाय नमः	६०७ ललितेष्टवरप्रदाय नमः
५८७ भनघाय नमः	६०८ मुकुन्दसेवासन्तुष्टाय नमः
५८८ भक्तप्राप्ते नमः	६०९ जयानीतपयःपिषाय नमः
५८९ उद्धवस्त्रासिसम्प्रदायप्रका- शकाय नमः	६१० नारायणघृतामघ्राय नमः
५९० विप्रप्रशंसनाय नमः	६११ धासुदेवात्तचन्दनाय नमः
५९१ तीर्थनिधिबोधकाय नमः	६१२ गोपालमङ्गितामघ्राय नमः
५९२ आर्तिहृते नमः	६१३ अखण्डाक्षार्चनसाधनाय०
५९३ विप्रसन्तर्पणाय नमः	६१४ उमानाथास्तपुष्पादये नमः
५९४ नानाव्रतवक्त्रे नमः	६१५ जयप्रक्षालितांबराय नमः
५९५ महायशसे नमः	६१६ ललितासंस्कृताब्जादये नमः
५९६ कौलोच्छिदे नमः	६१७ पञ्चाद्याल्लिप्तपाकभुषे नमः
५९७ विजयाय नमः	६१८ अवरामार्जितायासाय नमः
५९८ वर्ण्यविष्णुयागमहोत्सवाय	६१९ शिवोपानीतपादुकाय नमः
५९९ भक्तिगम्याय नमः	६२० दयगोविन्दाक्षवन्द्याय नमः
६०० भक्तवशाय नमः	६२१ मयारामाविताम्बराय नमः
	६२२ प्रयागोत्तपुराणादये नमः
	६२३ निशानित्यकथादराय नमः
	६२४ मुक्तयक्षस्तुतयशसे नमः

- ६२५ प्रेमगीतगुणधृतये नमः
 ६२६ महानुभावमुदिताय नमः
 ६२७ शुकरक्षितपुस्तकाय नमः
 ६२८ आनन्दकल्पितावासाय०
 ६२९ सोमसूरादिपारंपराय नमः
 ६३० यथाहंकारितसेवनाय नमः
 ६३१ भक्तकामदुहे नमः
 ६३२ निबद्धोत्सवपर्यायाय नमः
 ६३३ विजयोत्सवतोपिताय नमः
 ६३४ अन्नकूटकृतानुशाय नमः
 ६३५ महासम्भारहारकाय नमः
 ६३६ पत्रदूताहृतभक्त्याय नमः
 ६३७ पाकशालावलोकनाय नमः
 ६३८ प्रत्युद्गतमुनिमाताय नमः
 ६३९ मानिताखिलवैष्णवाय नमः
 ६४० सत्प्रीणनाय नमः
 ६४१ क्षणस्वापाय नमः
 ६४२ दीपालीमङ्गलाष्टवाय नमः
 ६४३ ब्राह्मक्षणाशुविहितनैत्यकाय
 ६४४ अखिलधर्मविदे नमः
 ६४५ चारुचक्रकपीठस्थाय नमः
 ६४६ उत्तमदमेशपूजिताय नमः
 ६४७ भक्तस्वेक्षाप्रदानोत्काय०
 ६४८ मयरामेक्षणक्षिताय नमः
 ६४९ भक्तसम्प्रीणनएतनूतनांशु-
 कभूषणाय नमः
 ६५० अनर्घ्यपीतकौशेयपरिधान-
 विचक्षणाय नमः
 ६५१ मुकुटाकृतिसम्बद्धशोणशी-
 र्षपटद्युतये नमः
 ६५२ सस्वर्णविभुसौमुभसरङ्ग-
 शुक्रएतिप्रभाय नमः
 ६५३ स्कन्धोलुसद्वैमपटाय नमः
 ६५४ कटिचन्द्राक्षणांशुकाय नमः
 ६५५ हेमाङ्गदलसद्वाहये नमः
 ६५६ कर्णशोभितपुण्डलाय नमः
 ६५७ कण्ठलम्बितसस्वर्णमुक्ताहा-
 रालिशोभनाय नमः
 ६५८ चञ्चलमुखर्णकटकशृङ्खलाम-
 करद्रवाय नमः
 ६५९ सद्गल्लक्षितस्वर्णमुद्रिका-
 शोभिताङ्गुलये नमः
 ६६० सत्केसरोर्ध्वतिलकाय नमः
 ६६१ सरत्ताक्षतचन्द्रकाय नमः
 ६६२ अवतंसोलुसरकर्णाय नमः
 ६६३ चलाकौमुभशेखराय नमः
 ६६४ सुगन्धिपुष्पहारादिदर्शनी-
 याय नमः

६६५ मनोहराय नमः	६८७ दीनवत्सलाय नमः
६६६ गजेन्द्रगमनाय नमः	६८८ सदर्चिताय नमः
६६७ अकाङ्क्षचञ्चलाय नमः	६८९ अन्नकूटेशाय नमः
६६८ क्षिताननाय नमः	६९० रमारञ्जनभोजनाय नमः
६६९ उच्चरग्यासमासीनाय नमः	६९१ सदाशमाय नमः
६७० सुनिमण्डलमध्यगाय नमः	६९२ बद्धकटये नमः
६७१ सोमरमौदुतछत्राय नमः	६९३ स्वभक्तपरिवेषणाय नमः
६७२ मुकुन्ददृष्टमन्त्रकाय नमः	६९४ भक्तभुक्तीक्षणानन्दाय नमः
६७३ भलयमृगुजिह्वदण्डचाम- रधीजिताय नमः	६९५ सदानन्दाय नमः
६७४ सूरनाक्षत्रव्यजनाय नमः	६९६ महाशयाय नमः
६७५ जपमालासत्कराय नमः	६९७ सत्सङ्गशीपकाय नमः
६७६ उशीरधारुव्यजनकरोत्तम- कृतादराय नमः	६९८ भक्तशिक्षादक्षाय नमः
६७७ स्वेक्षणानन्दितस्वीयाय०	६९९ उरुक्रमाय नमः
६७८ श्रुतकीर्तये नमः	७०० धर्मरक्षाकराय नमः
६७९ निजार्चिताय नमः	७०१ स्पर्शविवेकाय नमः
६८० त्रिप्रसाकृतवित्तोषाय नमः	७०२ धर्मसिद्धिदाय नमः
६८१ दानशूराय नमः	७०३ निष्कामसिद्धिदाय नमः
६८२ निरेपणाय नमः	७०४ त्यागितोषाय नमः
६८३ उन्मत्तगद्गापुवनाय नमः	७०५ अद्वैताय नमः
६८४ दीपावलिमहोत्सवाय नमः	७०६ जपप्रियाय नमः
६८५ नित्यकर्मोदराय नमः	७०७ एकादशीयतविधिप्रवक्त्रे०
६८६ नृत्नवसनाय नमः	७०८ एकादशीधराय नमः
	७०९ प्रबोधनीयताचाराय नमः
	७१० महादानप्रतोपिताय नमः

- ७११ मुनिप्रतोषाय नमः
 ७१२ विदुरनीतिशास्त्रप्रशंसनाय
 ७१३ अक्षरस्थाय नमः
 ७१४ मुनिप्रातस्तुताय नमः
 ७१५ योपिद्रुणेष्ठिताय नमः
 ७१६ भक्तयेकतोष्याय नमः
 ७१७ भक्तयामने नमः
 ७१८ भक्तप्राममहोत्सवाय०
 ७१९ वृत्ताक्षयपुरायासाय०
 ७२० भक्तसङ्गधुलप्रदाय नमः
 ७२१ प्राप्तस्वयम्भुसन्मानाय नमः
 ७२२ भूरितर्पितवार्यदाय नमः
 ७२३ गङ्गार्पितफलादाराय नमः
 ७२४ भक्तसङ्गसमर्चिताय नमः
 ७२५ नानादेशीयभक्तौघार्पितवि-
 सौधदानकृते नमः
 ७२६ भक्तभ्रातृदवावासपर्यायकृ-
 तभोजनाय नमः
 ७२७ दोलोरसवविधानशाय नमः
 ७२८ नरनारायणार्चकाय नमः
 ७२९ रङ्गक्रीडनकृते नमः
 ७३० मुक्तकामचारनिषेधकाय०
 ७३१ स्त्रीपुत्रसङ्गमूर्यापदर्शकाय०
 ७३२ धर्मदेशिकाय नमः
 ७३३ साष्टाङ्गप्रह्वचर्यैकस्थापकाय
 ७३४ धर्मवित्तमाय नमः
 ७३५ गृहीतरनररुयद्ग्लेषशोषप्र-
 काशकाय नमः
 ७३६ स्त्रीपुंसान्योन्यसंरक्षव्यव-
 स्थाकृते नमः
 ७३७ विदावराय नमः
 ७३८ आहारशुद्धिकृते नमः
 ७३९ सद्य वापनिष्कृतिकारकाय
 नमः
 ७४० वेदान्ततरंगप्रथनाय नमः
 ७४१ साङ्ख्ययोगार्थदर्शकाय०
 ७४२ अदाम्भिकप्रियाय नमः
 ७४३ अतृष्णाय नमः
 ७४४ गुणप्राहिणे नमः
 ७४५ गुणप्रियाय नमः
 ७४६ पुराणध्वजोत्सुक्याय नमः
 ७४७ पुराणविधिबोधकाय नमः
 ७४८ श्रीमद्भागवतश्रोत्रे नमः
 ७४९ श्रीमद्भागवतार्चकाय नमः
 ७५० श्रीमद्भागवताभिज्ञाय नमः
 ७५१ श्रीमद्भागवतार्पकाय नमः
 ७५२ श्रीमद्भागवतोरुकुटपुरश्चरण-
 कारकाय नमः

- ७५३ जन्माष्टम्युत्सवापूर्णजीव-
ममनोरथाय नमः
- ७५४ कार्यायननरानन्दाय नमः
- ७५५ वास्तुवेदमनिकेतनाय नमः
- ७५६ सूरसम्भावनाय नमः
- ७५७ शाकसंस्कारानन्दितस्व-
काय नमः
- ७५८ नागद्वज्जनप्रीताय नमः
- ७५९ शुक्रप्रभकृतोत्तराय नमः
- ७६० चान्द्रायणप्रताराध्याय०
- ७६१ पञ्चालजनपायनाय नमः
- ७६२ शिवरात्रिप्रताधाराय नमः
- ७६३ कृतदोलामहोत्सवाय नमः
- ७६४ द्वैताद्वैतार्थनिगमहार्दबो-
धिने नमः
- ७६५ महोदयाय नमः
- ७६६ दिव्याङ्गभक्तिधर्मादिरूपप्रे-
क्षयित्रे नमः
- ७६७ अमृताय नमः
- ७६८ हेमन्तार्चास्तुतिप्रीताय०
- ७६९ जीर्णदुर्गेजनार्चिताय नमः
- ७७० कृततीर्थविधये नमः
- ७७१ विप्रभोजनाय नमः
- ७७२ भूरिदाय नमः
- ७७३ अभवाय नमः
- ७७४ दुर्गभक्तातिसुखदाय नमः
- ७७५ कृतकृत्याय नमः
- ७७६ जगत्पतये नमः
- ७७७ रहःस्थाय नमः
- ७७८ गूढसङ्कल्पाय नमः
- ७७९ हरिमन्दिरकारकाय नमः
- ७८० महारम्भाय नमः
- ७८१ सदास्वस्थाय नमः
- ७८२ कलिदोषहरोद्यमाय नमः
- ७८३ कृतध्रीनगरावासाय नमः
- ७८४ महारसम्मारसाधकाय नमः
- ७८५ श्रीपुरेश्वार्हिताय नमः
- ७८६ सभ्याय नमः
- ७८७ पूर्तकर्मप्रशंसकाय नमः
- ७८८ नरनारायणार्चासंस्थापकाय
- ७८९ पौरमानिताय नमः
- ७९० क्षेत्रमाहात्म्यगदित्रे नमः
- ७९१ महोत्सवविधापकाय नमः
- ७९२ एकाहभोजिताशेषपौरवि-
प्राय नमः
- ७९३ बहुप्रदाय नमः
- ७९४ पूजोत्सवव्यवस्थाकृते नमः
- ७९५ गान्धेयप्रार्थिताय नमः

७९६ मनवे नमः	८१९ त्रियुगाय नमः
७९७ मुजङ्गपुरभक्तातिप्रीताय०	८२० वादिजेत्रे नमः
७९८ पौरप्रपूजिताय नमः	८२१ अनुयुगसम्भवाय नमः
७९९ नरनारायणप्रतिष्ठापकाय०	८२२ असुराविदितेशावाय नम
८०० विप्रपूजकाय नमः	८२३ प्रकटेश्वरलक्षणाय नमः
८०१ निषद्वोरसवमयांदाय नम	८२४ अन्त संशयहृदातीय नम
८०२ भक्ताभीष्टफलप्रदाय नम	८२५ दुराचारविमोचनाय नम
८०३ वृत्तालयक्षिपद्याकाय नमः	८२६ भगवत्काय नम
८०४ शिक्षिपसम्मानकारकाय०	८२७ विष्णुनादावाय नमः
८०५ लक्ष्मीनारायणाद्यर्चास्थाप- काय नमः	८२८ शासुरावेशकर्पणाय नम
८०६ अर्चितमूसुराय नमः	८२९ लङ्कादीष्टमणपाय नमः
८०७ मुक्तादिष्टोत्पथछेदाय नम	८३० सिन्दूरादीष्टमादृतये नमः
८०८ चित्रार्चाचोप्रवर्तकाय नम	८३१ वृत्तालयप्रियाय नम
८०९ द्वारिकाप्रेषितसुदृढे नम	८३२ धर्मजन्माहार्चितसद्भिजाय
८१० तीर्थवासवदर्शकाय नम	८३३ महासभासनाय नमः
८११ सप्राग्ने नम	८३४ दत्तत्रिभुवाचमुग्रदयाय०
८१२ द्वारिकेशारमने नमः	८३५ पुत्रविश्वस्तगुदताय नम
८१३ भक्तापहर्शनाक्षमाय नम	८३६ पुत्रसात्त्वस्तधिताय नमः
८१४ सधिदानन्दवरदाय नमः	८३७ सदोषिभक्तदेशादये नमः
८१५ लक्ष्मीनारायणामकाय०	८३८ समाय नम
८१६ वर्धितक्षेत्रमाहात्म्याय नम	८३९ आचार्यशिक्षकाय नमः
८१७ तत्समुद्राकृतस्वकाय नम	८४० भक्तिजन्माहमक्षौघतर्प- णाय नमः
८१८ मुक्तात्मने नमः	८४१ चित्रिताविषाय नमः

- ८४२ नृपामात्यार्थिताय नमः
 ८४३ पौरप्रीताय नमः
 ८४४ वटपुरागमाय नमः
 ८४५ मन्त्रिप्रयुद्धताय नमः
 ८४६ नानावाद्यवादकसंबुधाय०
 ८४७ सालङ्कारगजारूढाय नमः
 ८४८ चारुचामरयीजिताय नमः
 ८४९ हवपात्रितजनमाताय नमः
 ८५० सिंहजिष्णुपपूजिताय नमः
 ८५१ स्वप्रतापपराभूतविद्वद्भैरिक्त-
 तान्तये नमः
 ८५२ सिंहजित्संज्ञयच्छेद्रे नमः
 ८५३ भस्त्रिरीतिप्रदंशकाय नमः
 ८५४ रघुवीरार्पितस्त्रीयभूषाविच-
 नवांशुकाय नमः
 ८५५ सयंजीवहिताय नमः
 ८५६ सयंसच्छास्त्ररसदोहनाय०
 ८५७ अनाकुलमनसे नमः
 ८५८ शिक्षापत्रीलेखनकृते नमः
 ८५९ स्वभुये नमः
 ८६० सामान्यधर्मवचनाय नमः
 ८६१ विशेषरूपवर्णनाय नमः
 ८६२ निगमाद्यष्टसंछास्त्रातिरुधये
 ८६३ शास्त्रसारविदे नमः
 ८६४ विशिष्टाद्वैतमतप्रवर्तते नमः
 ८६५ साकारग्रहवर्णनाय नमः
 ८६६ रामानुजकृतग्रन्थश्रुतिपाठ-
 प्रवर्तकाय नमः
 ८६७ गृहीतविट्टलेशोक्तप्रतीतसव-
 विधये नमः
 ८६८ सुधये नमः
 ८६९ यथाधिकारसद्धर्मवक्त्रे नमः
 ८७० वैदिकसम्प्रदायाय नमः
 ८७१ शिक्षापत्रीस्थापितस्वमाहा-
 त्त्याय नमः
 ८७२ पाठसिद्धिदाय नमः
 ८७३ सद्धर्मातिप्रवृत्तीच्छये नमः
 ८७४ शिक्षापत्रीप्रवर्तकाय नमः
 ८७५ प्रमोदिताश्रितजनाय नमः
 ८७६ नरनारायणोद्भवाय नमः
 ८७७ महादोलोरसवाय नमः
 ८७८ अयोध्याप्रसादार्पितसद्धसपे
 ८७९ धौरेयस्थापितश्रीमद्वाधाम-
 दनमोहनाय नमः
 ८८० पुत्रोपदिष्टश्रीकृष्णमधर्मा-
 क्षाविधिक्रमाय नमः
 ८८१ ओक्तदीक्षितसद्धर्माय नमः
 ८८२ कृष्णपूजाविधायकाय नमः

८८३ प्रोक्तापराधनिहाराय नमः	९०४ ज्ञानस्वरूपनिर्णेत्रे नमः
८८४ क्षमासाराय नमः	९०५ नियन्त्रे नमः
८८५ सदर्शनाय नमः	९०६ पुरुषात्मकाय नमः
८८६ रुपाचार्यपत्नीशिष्यत्वस्थाप- काय नमः	९०७ प्रकृतीशाय नमः
८८७ शिष्यशासनाय नमः	९०८ महाकालाय नमः
८८८ पुत्रदत्तमहादीक्षाय नमः	९०९ मायेशाय नमः
८८९ पुत्रदीक्षितपुरुषाय नमः	९१० अन्याकृतात्मकाय नमः
८९० क्षुपादीक्षितपोषाय नमः	९११ हिरण्यगर्भाय नमः
८९१ श्रीराधाकृष्णोद्देवताय०	९१२ तत्त्वारमने नमः
८९२ सरसङ्गिध्येयसन्मूर्तये नमः	९१३ तत्त्वलक्षणलक्षकाय नमः
८९३ एकान्तिकपरायणाय नमः	९१४ वैराज्ञाय नमः
८९४ पुत्रप्रोक्ताब्दिफाशेषप्रतोरस- वविधिक्रमाय नमः	९१५ अखिलविश्वात्मने नमः
८९५ गोपालप्रभसंहृष्टाय नमः	९१६ बुद्धिमेरकाय नमः
८९६ त्यागिधर्मोपदेशकाय नमः	९१७ ईशित्रे नमः
८९७ लोभोन्मूलनपीडात्रे नमः	९१८ जीवेश्वरमहामाया रूपयाथा- र्थ्यबोधकाय नमः
८९८ कामोत्खननयुक्तिदाय नमः	९१९ निर्गुणाय नमः
८९९ दुर्जयरसजिह्वाधाय नमः	९२० गुणवृत्तिशाय नमः
९०० निःसंहावविधापकाय नमः	९२१ बद्धजीवविमोचनाय नमः
९०१ मानसर्पविषप्रात्रे नमः	९२२ भक्तपाराध्याय नमः
९०२ कृष्णैकान्तिकदत्तसनाय नमः	९२३ महादेवाय नमः
९०३ सद्धर्मज्ञानवैराग्यभक्तिपो- धनपाटवाय नमः	९२४ शेषाय नमः
	९२५ ध्येयाय नमः
	९२६ प्रकाशकाय नमः

९२७ शैपीकृताक्षरपरश्रीकृष्णाय	९५० स्पर्शनिर्णयकृते नमः
९२८ कालकालनाय नमः	९५१ वानप्रस्थधर्मप्रदर्शकाय०
९२९ कृष्णसेवाहीनमुक्तिचतुष्के- च्छापहारकाय नमः	९५२ सध्यासधर्मगदित्रे नमः
९३० आदिष्टसाङ्ख्यसिद्धान्ताय०	९५३ साङ्गनिष्कृतिबोधकाय नमः
९३१ निजज्ञानफलप्रदाय नमः	९५४ जीर्णदुर्गस्थापितश्रीद्वारिके- शादये नमः
९३२ ऋत्यात्मकाय नमः	९५५ आत्मदाय नमः
९३३ चतुर्वर्णाश्रमधर्मनिरूपकाय	९५६ ब्रह्मचारिधर्मवक्त्रे नमः
९३४ पद्मविधिनिर्णेत्रे नमः	९५७ बृहद्धर्ममहादराय नमः
९३५ गायत्रीमन्त्रदैवताय नमः	९५८ दुर्गालयस्थापितश्रीगोपीना- थाय नमः
९३६ स्मार्तवक्त्रे नमः	९५९ अत्रिछार्थदाय नमः
९३७ श्रौतवक्त्रे नमः	९६० सहाङ्गयोगोपदेष्टे नमः
९३८ विप्रधर्मविशेषविदे नमः	९६१ पिण्डब्रह्माण्डनिर्णयाय नमः
९३९ जीविकावृत्तिनिर्णेत्रे नमः	९६२ भूतस्वरूपनिर्णेत्रे नमः
९४० हेयोपादेयबोधकाय नमः	९६३ वायुभेदनिरूपकाय नमः
९४१ आशौचनिर्णयाय नमः	९६४ कालज्ञानवदाय नमः
९४२ धातुविधिवक्त्रे नमः	९६५ योगसिद्धिहेतुप्रदर्शकाय०
९४३ विधिप्रियाय नमः	९६६ शतानन्दस्तुताय नमः
९४४ कलिहेयार्थनिर्णेत्रे नमः	९६७ स्तुत्याय नमः
९४५ राजधर्मनिरूपकाय नमः	९६८ भक्तवाञ्छितपूरकाय नमः
९४६ पतिव्रताधर्मवक्त्रे नमः	९६९ शिक्षापत्रीग्रन्थनकाय नमः
९४७ विधवाधर्मरक्षकाय नमः	९७० शिक्षापत्रीप्रिधिप्रवाचे नमः
९४८ नानाप्रतसमाराध्याय नमः	९७१ शिक्षापत्र्यर्थसन्तुष्टाय नमः
९४९ पूजाविष्णुपदेशकाय नमः	

१ १७९ शृङ्गे मूलवचने 'विधिप्रवा' इति पाठ प्रामादिक, 'विधिप्रवाक्' इत्येव तु तात्पर्यम् ।

९७२ लीलासन्दर्भकारकाय नमः	९८६ वित्तदाय नमः
९७३ निर्वासनाय नमः	९८७ विद्याप्रदाय नमः
९७४ तिरोधानलीलासम्मोहिता- सुराय नमः	९८८ वैरिभयापहाय नमः
९७५ वैमानिकानृताय नमः	९८९ भयमृत्युहराय नमः
९७६ हृष्टदेवगृन्दसमर्चिताय०	९९० मुक्तिप्रदाय नमः
९७७ स्वाचां प्रादुर्भूतैश्वर्याय नमः	९९१ मुक्तिप्रदाय नमः
९७८ वृत्तप्रत्यक्षदर्शनाय नमः	९९२ आश्रयाय नमः
९७९ भक्तेक्षाहसिताय नमः	९९३ ऐश्वर्यदाय नमः
९८० पुष्पाद्युपाद्भे नमः	९९४ रोगहराय नमः
९८१ भक्तभोजनाय नमः	९९५ ज्ञानकृते नमः
९८२ क्षीरपाय नमः	९९६ भक्तिदाय नमः
९८३ नीरपाय नमः	९९७ अधिपाय नमः
९८४ स्त्रोपयाचकेष्टाशुसिद्धिदाय	९९८ समाधिदाय नमः
९८५ पुत्रदाय नमः	९९९ समोद्भे नमः
	१००० सर्वमङ्गलमङ्गलाय नमः

इति श्रीसर्वमङ्गललोकश्रीहरि-
सहस्रनामावली समाप्ता ।

શ્રીહરિર્જયતિ । શ્રીહરિકવચમ્ ।

(ગુર્જરાનુવાદસહિતમ્)

भक्तिधर्मात्मजं कृष्णं द्विजेन्द्रकुलभूषणम् । सावर्णिगोज-
तिलकं घण्डे सद्धर्मरक्षकम् ॥१॥ योगीन्द्रदुश्चराचार सर्वसा-

શ્રીહરિકવચને કહેવાનો આરભ કરતા નિત્યાનંદમુનિ નિર્વિઘ્નપરિસમા-
પ્તિમાટે શિષ્યાઆરપ્રાપ્ત ઈષ્ટદેવતાનમસ્કારરૂપ મગળને ‘મક્તિધર્માત્મજ’
છલ્યાદિ ત્રણ શ્લોકોથી બાંધેછે (તેમાં પ્રથમ શ્લોકથી ભગવાનના પ્રાદુર્ભા-
વનું ચરિત જણાવેછે) જે પરબ્રહ્મ પરમાત્મા નારાયણ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન
અક્ષર પરમાકાશમાં સદાય નિત્યમુક્તો સાથે વિરાજમાન છે, તેજ કૃપાથી
કળિયુગમાં સદ્ધર્મ—જે પારમૈકાતિક ધર્મે અથવા સતો અને ધર્મે તેના રક્ષણ
માટે, સાવર્ણિગોત્રીય દ્વિજેન્દ્રકુળને સાવતિલકવત્ અમભૂષણવત્ પોતાના
પ્રાદુર્ભાવથી અલક્ષ્ય કરવા, ધર્મદેવચક્રી તેમની બાર્યા બક્તિદેવીમાં પ્રાદુર્ભ-
વ્યાછે તે આ શ્રીહરિને હું વદન કરું ॥૧॥ હવે ધર્મરક્ષણાર્થે પ્રાદુર્ભાવેના
આ ભગવાનનું નૈલ્લિકબ્રહ્મચર્યવ્રતને ધારીને તપશ્ચર્યાભિયથી કરેલું જે વન
વિહરણચરિત્ર તેને સંક્ષેપમાં જણાવતાયકા કહેછે—યોગીન્દ્રદુશ્ચરાચાર—
જેમના યોગીન્દ્રોએપણ દુશ્ચર એવા તે તે વનમાં તીવ્રતપશ્ચર્યાદિ આચારો
યોગીન્દ્રોનેપણ અતિશય આશ્ચર્ય કરનારા થયા હતા એવા બહુ બહુ
તપસ્વિઓ કામકોધને વશચિત્તવાળા થઇને પોતે બહુ પ્રયાસથી સપાદન
કરેલા તપોબળને ફાળમાં ફાય મ્પી નાખેછે, તેવા આ ભગવાન નથી, આતો
સર્વસાધુગુણાલય છે, હપરાતચિત્તવાળા સાધુઓના જે સમ દમ તિતિક્ષા
ક્ષમા આદિક સર્વ ગુણો તેના આવયબૂત છે, ત્યાં ત્યાં તે તે આસુરોએ બહુ
પીડા પમાડતા પણ સ્વયં અવિકૃતચિત્તવાળા રહીને તેમના હિતાચરણમાં
પ્રવર્તવાથી સાધુઓના અગ્નિ જે ગણાયા હતા કંઈર્થદર્પદલન—આવા

ધુગુણાયમ્ । કન્દર્પદર્પદલન નૈષ્ઠિકવ્રતપોષકમ્ ॥૨॥ પ્રણ
તાર્તિહર સ્વામિસહજાનન્દમન્યુતમ્ । નારાયણમુર્તિ નૌસિ

ને ભગવાનને બાળીને કામતો દૂરથી જ પચાવન કરી નાચ છે તેમ જ જેમની
પરિચર્યાને આચરતા બાળીઓપણ કામ ભય પામી રહે છે નૈષ્ઠિકવ્રત-
પોષક-અષ્ટવિધ મૈથુનના સ્વાગરૂપ જે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચર્યવ્રત તેને પોતાના
આચરણથી પરિપોષણ કરનારા છે આવા તે શ્રીહરિને હું નમસ્કાર કરું
॥૨॥ હવે અરચાર્યપદને અનુકૂલ કરીને કરેલા ધર્મરક્ષણને સૂચવવા
કહે છે સ્વામિમહાન્નંદ-જેમનો આનંદ સહજ-સ્વાભાવિક છે, જે અન-
ન્યાધીન આનંદસ્વરૂપ છે (અર્થાત્ અનવધિકાનિશય આનંદદિવ્યસ્વરૂપ
છે) અને આ સર્વના સ્વામી છે આથી-શ્રીરામાનંદસ્વામીના સમાચયણથી
પામેલી મહાદીક્ષાના અમભૂત 'સહજાનંદસ્વામી' સજ્જાથી વિખ્યાતતાપણ
જણાવી પ્રજ્ઞુતાર્તિહર પ્રકર્યથી જે નત તે પ્રજ્ઞુવ કહેવાય, નમનમા પ્રક-
ર્યતો કાચ વાણી મનથી તેની સપત્તિરૂપ અને અન્યનમનરાહિત્યરૂપ જણાવો
'શુરપણે અને દેવપણે સેવ્ય એકજ છે' એમ સમગ્રીને અન્યનમને રહિત આ
તેમજ નમન છે, કેમ? તો તે આ શુરપદમા વિરાજમાન સાક્ષાત્ ભગવા-
ન જ છે શુરને અને દેવને પૃથક્ માનનારાને અન્ય (શુર)ને નમન કરવાનું
અવશીય રહે છે જેતો શુરપણે અને દેવપણે એકતેજ સને છે તેને શુરનમન
પૃથક્ રહેવું નથી તો શુરદેવભાવથી એ ભગવાનને જ કાચ વાણી મનથી
નમસ્કાર કરનારા પ્રાપ્ત જનોની આર્તિ-જે સસારદાવાનગપીડા તેને
નિરોધ હરનારા 'ત્રિજાધિતાનાં સકલાર્તિહન્તા' એવી સ્વોક્તિ જ છે
અન્યુત-મુમુક્ષુસમુજ્જવનવ્રતયથી પ્રચ્યુતિ નદિ પામનારા 'યસ્માદ્વ્યુ-
તર્ણવોઽહમન્યુતસેન કર્મેણ' એમ પોતે જ કહ્યું છે ભક્તિહર્ષવિવ-
ર્ધન-આશ્રિતોની જે સ્વવિષયક ભક્તિ અને દર્શ તેને વધારનારા
અર્થાત્ આશ્રિતોના ભક્તિવિરોધિ વાસનાદોષને ટાળીને ભક્તિને સ્વયં
વધારનારા તેમ જ સદુપદેશોવડેપણે ભક્તિને વધારનારા વળી તે તિ સમયે
ભક્તોને મુકતોના જ એ અનુસંધા આપવા દિવ્ય સ્વરૂપનો સાક્ષાત્કાર

મક્તિહર્ષવિવર્ધનમ્ ॥૩॥ વર્ણિરાજં નમસ્કૃત્ય શ્રીહરિં ધર્મન-
ન્દનમ્ । નિત્યાનન્દમુનિર્વક્ત્ર્યે વર્મ હર્યાત્મકં શુભમ્ ॥૪॥

ૐ અસ્ય શ્રીહરિકવચસ્તોત્રમાલામન્ત્રસ્ય વ્યાસમુનિર્કૃપિઃ ।
અનુષ્ટુપ્ છન્દઃ । મક્તિધર્મનન્દનઃ શ્રીહરિદેવતા । મક્તિધર્મવિ-
વર્ધન ઇતિ ફીલકમ્ । ધર્મરક્ષક ઇતિ बीजम् । गृहद्वतधर
इति शक्तिः । मम सकलमनोरथसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ।

अथ करन्यासः ।

ૐ શ્રીહરિકૃપ્ણાય નમોઽહુષ્ટાભ્યાં નમઃ । ૐ શ્રીમક્તિ-
ધર્માત્મજાય નમસ્તર્જનીભ્યાં નમઃ । ૐ શ્રીહરયે નમો મધ્ય-
માભ્યાં નમઃ । ૐ શ્રીકૃપ્ણાય નમોઽનામિકાભ્યાં નમઃ ।
ૐ શ્રીનીલકણ્ઠાય નમઃ કનિષ્ઠિકાભ્યાં નમઃ । ૐ શ્રીસ્વામિ-
નારાયણાય નમઃ કરતલકરપૃષ્ઠાભ્યાં નમઃ । ઇતિ કરન્યાસઃ ।

સંપાદન કરાવીને આનંદને વધારનારા છે. તે આ ભક્તિહર્ષવિવર્ધન
શ્રીનારાયણમુનિને હું નમસ્કાર કરું ॥૩॥

વર્ણિરાજ-અનેકવર્ણિમંડળોએ સેવાતાં છે ચરણકમળ જેમનાં એવા ધર્મ-
નંદન ભગવાન શ્રીહરિને નમસ્કાર કરીને નિત્યાનન્દમુનિ નામથી ઓળખાતો
હું શુભ હર્યાત્મક ઠવચ્ચને કહ્યું ભગવાન હરિ અનેક નામોવડે અનુ-
સ્મરણ કરતા સ્મરણ કરનાગની દુઃખાધાતયથી સર્વથા રક્ષા કરનારા
થવાથી તે પોતે કવચભાવને પામે છે માટે 'હર્યાત્મક વર્મ' એમ કહે છે સર્વ
અશુભને હરે છે અને સર્વ શુભને સંપાદે છે માટે શુભ કહ્યું આથી-શ્રોતા-
ઓના મનઃસમાધાનમાટે વક્ત્ર્ય અર્થ અને પ્રયોગનનુ નિરૂપણ થયું ॥૪॥

આ શ્રીહરિકવચસ્તોત્રમાળામંત્રના કૃપિ વ્યાસમુનિ છે છન્દ અનુષ્ટુપ્
છે. આ મંત્રના દેવતા 'મક્તિધર્મનન્દન' શ્રીહરિ છે કીલક 'મક્તિધર્મ-
વિવર્ધન' શ્રીહરિ છે આ મંત્રનું ખીજ 'ધર્મરક્ષક' શ્રીહરિ છે. આ મંત્રની
રામ્નિ 'ગૃહદ્વતધર' એવા શ્રીહરિ છે. આનો વિનિયોગ મારા સમગ્ર
મનોરથની સિદ્ધિનિમિત્તના જ્ઞપ્તમાં છે.

અથ પઢક્રન્યાસ ।

ૐ શ્રીહરિકૃષ્ણાય નમો હૃદયાય નમઃ । ૐ શ્રીમક્તિ-
ધર્માત્મજાય નમઃ શિરસે સ્વાહા । ૐ શ્રીહરયે નમ શિષ્યાયૈ
વપદ્ । ૐ શ્રીકૃષ્ણાય નમ કવચાય હુમ્ । ૐ શ્રીનીલ-
કણ્ઠાય નમો નેત્રાભ્યા વૌપદ્ । ૐ શ્રીસ્વામિનારાયણાય
નમોઽસ્ત્રાય ફદ્ । इति पङ्कन्यास ।

અથ ધ્યાનમ્ ।

શ્રીકૃષ્ણં પુરુષોત્તમ ઘૃપસુત વર્ણાન્દ્રિમીશેશ્વર તુક્તે પીઠવરે

મૂળમાં કહ્યા પ્રમાણે કરન્યાસ અને પ.ગ.ન્યાસને કરીને પછી ધ્યાન કરવું
તે ધ્યાનપ્રકારને નિરૂપણ કરનારો ગ્રંથોક કહે છે શ્રીકૃષ્ણ-સદા આનંદમય
'કૃપિર્મુવાચક શબ્દો જાણ નિર્વૃત્તિવાચક । કૃષ્ણસત્જ્ઞાનયોગાદ્ય' એવી
નિશ્ચિત છે તે આનંદમય કહ્યા તેજ સર્વના અવસરમાં છે આ કૃષ્ણરામ
અક્ષરપર પુરુષોત્તમ પરમાત્મામાં ૩૬ છે પુરુષોત્તમ-ને ક્ષર તથા અક્ષર
પુરુષ તેમજ સ્વરૂપ સ્વભાવશક્તિવડે ઉત્તમ દોષથી પુરુષોત્તમ કહ્યા છે
'ક્ષર સર્વાણિ મૂતાનિ કૂટસ્યોઽક્ષર ડચ્ચતે । ઉત્તમ પુરુષસ્યમ્
પરમામેત્યુદાહૃત ॥ યો લોકપ્રયમાવિશ્ય વિમત્યંઽયય ફંશર ।
યક્ષાક્ષરમતીતોઽહમક્ષરાદપિ ચોત્તમ । અતોઽસિ લોકે પેદે ચ
પ્રચિત્ત પુરુષોત્તમ ॥' એમ બીજામાં કહ્યું છે ફંદોશર-સર્વેશ્વરેશ્વર અભય
ઈશ્વર તે આ પોતે એકજ છે (બીજાના કાળથી વ્યય પામતા ઈશ્વર છે)
'તર્મીશરાણા પરમ મહેશ્વરમ્' એવી શ્રુતિ છે 'વિમત્યંઽયય ફંશર'
'જગતર્મીશ્વરેશ્વરમ્' એવી સ્મૃતિ છે ઘૃપમુન-સાવુઆના પરિરક્ષાનું મારે,
દુષ્ટમિત્યોના વિનાશમાટે અને ધર્મના સરથાપનમાટે કરિમા ધર્મદેવના
સુતરૂપે પ્રાદુર્ભવેલા તુક્તે પીઠવરે સ્થિત-મદ્દામ્બામાં સદર્શનો અવબોધ
આપના પોતાને અનુરૂપ સમુજન સર્વોત્તમ સિદ્ધાસનમાં વિરાજમાન

સ્થિતં સુલ્પકરં સદ્ગુણચૃન્દાર્ચિતમ્ । કારુણ્યામૃતસાગરં
મુનિચરેઃ સંસેવિતાદ્વિદ્વયં સેરાસ્યં સિતસૂક્ષ્મવાસસમદ્વં
ધ્યાયામિ ધર્મપ્રિયમ્ ॥૫॥ દિશં રક્ષતુ મે પ્રાર્ચીં પુણ્યશ્રવણ-
કીર્તનઃ । યમદૂતાવિતસ્વીયો દિશં મે પાતુ દક્ષિણામ્ ॥૬॥
મક્તાસદ્વાસનોચ્છેત્તા પાતુ પ્રાચેતર્સીં દિશામ્ । સૌમ્યાં દિશ-

સદ્ગુણચૃન્દાર્ચિત-સમ્મત - 'અસ્તિ પ્રહોતિ ચેદ્વેદ સન્તમેન તત્તો વિદુ' આ શ્રુતિમાં કહ્યા મુજબ સમ્મતવાચ્ય ને બ્રહ્મજ્ઞાનિઓ અને મક્તા - પરાનુરાગપૂર્વક નિરતર શ્રવણકીર્તનાદિ પ્રકારોવડે ભગવાન ને જનો છે તેઓનું ને જુદ તેણે પૂજા કરેવા મુલ્યકર-સમસ્ત સમાશ્રિતોના સમ્મત સત્તાપના વિનાશનપૂર્વક અપરિમિત આનંદ આપનારા કારુણ્યામૃત-સાગર-આશ્રિતોના દુ ખને નાશ કરવામા મુખ્ય ઉપયોગી શુભવિરોધ ને દયાશીલ અમૃત છે તેના સાગરરૂપ મુનિચરેઃ-ને પોતાના દિવ્યસ્વરૂપના મનનેકપરાયણ, જુદસ્વધર્મનો લાગ કરી લાગિનીશાને પામેલા સાધુવરો છે તેઓ સંસેવિતાદ્વિદ્વય-બ્રહ્માતિરાયથી નિત્ય સેવાણ છે ચરણકમળયુગળ નેમનુ ધર્મપ્રિય-ધર્મજ એક પ્રિય નેમને છે સેરાસ્ય-આશ્રિતોવિષે વર્તતો ને પરમ પ્રેમ તેને સૂચવનારા મદદાસથી શોભાયમાન મુખારવિંદ નેમનું છે એત સૂક્ષ્મ વસ્ત્રોને ધારી રહેલા એવા વર્ણાન્દ્ર શ્રીહરિનુ હૃદયમા ધ્યાન કરણ (આ પ્રકારે ધ્યાન કરીને કવચનો પાક કરવો) ॥૫॥

(અહીંથી કવચનો આરંભ થાય છે) પુણ્યશ્રવણકીર્તન - નેમના શુભ કર્મ નામોનું શ્રવણ અને કીર્તન પુણ્ય-પાપપ્રક્ષયકારિ અને સકળદુઃખ દાયક છે, એવા ભગવાન શ્રીહરિ પ્રાચી દિશામા મારી રક્ષા કરો-પૂર્વ દિશામા ને ભયરયાન તેમજી રક્ષા કરો યમદૂતાવિતસ્વીય - યમદૂતોયજી સ્વીય જનોનું સરક્ષણ કરનારા, એકવાર નામસ્મરણ પ્રણિપાતાદિમાત્રથી 'આ આત્મીય છે' એમ માનીને અતસમયે સ્વસતિધિ આપીને ભયકર યમદૂતો યજી ને રક્ષા કરેછે તે આ શ્રીહરિ દક્ષિણ દિશામા મારી રક્ષા કરો-દક્ષિણ દિશામા ને આવતો ભય તે ટાળી નાખો ॥૬॥ મક્તાસદ્વાસનોચ્છેત્તા-

મવતુ મે હચ્છારામાગ્રજો મુનિઃ ॥૭॥ ઈશાનીં સહજાનન્દો
વિદિશં પરિરક્તુ । આમેયીં દિશમચ્યાન્મે નૈર્ઋતીં હનુમ-
ત્રિપ્રયઃ ॥૮॥ પ્રણતાર્તિહરઃ પાતુ વાયવીં વિદિશં ચ મે । દિશ-
મૂર્ધ્વામવતુ મે સર્વમદ્ગલદર્શન. ॥૯॥ ધાર્મિકોઽધોદિશં પાતુ
ધર્મિપક્ષ. સુદૃત્સતામ્ । પ્રાતઃ પાતુ હરિર્માતુ કૃષ્ણ આસન્ન-

બક્તોની અસલ એવી જે વાસનાઓ (રાગદ્વેષથી સમુદ્ભવતી હૃદયમ
નિયતો) છે તેનો મૂળભાથી ઉચ્છેદ કરનારા, ભગવાન બક્તોએ અનુસરણ
કરતા તેમના હૃદયમાં સન્નિધિ આપીને વાસનાપાસોને મૂળથી ઉચ્છેદે છે
તે આ ભગવાન વાણી (પદ્મિન) દિશામાં ભયસ્થાનથી મારી રક્ષણ
કરો હચ્છારામાગ્રજો મુનિ - ઈચ્છારામ નામના બ્રાહ્મણ અમૃતપત્રે પ્રાદુ
ર્ભવેલા તે આ મુનિ-પોતાના આનંદમય દિવ્યસ્વરૂપના મનનેકશીત, એવા
ભગવાન શ્રીહરિ ઉત્તર દિશામાં આવતા ભયથી મારી રક્ષા કરો ॥૭॥
સહજાનન્દ - સદૃશ-સ્વાભાવિક અનવધિ આનંદો જેમના છે એવા અને
હીસાગસસાથી પણ સહજાનન્દ એવા શ્રીહરિ હયાત વિદિશામાં મારી
રક્ષા કરો હનુમત્રિપ્રય - હનુમાનજી પ્રિય જેમને છે અને હનુમાનજીને પરમ
પ્રેમવિષય જે છે, તે આ શ્રીહરિ અગ્નિ વિદિશામાં તથા નૈર્ઋતી વિદિશામાં
મારી રક્ષા કરો ॥૮॥ પ્રણતાર્તિહર - પ્રકર્ષથી-અનન્યભાવથી નત-નમન
કરનારા જનોની સમગ્ર પીડાને દરનારા (જલુ તાપને દાળનારા) અથવા
એકવાર 'હું તો તમારો જ છું' એમ ન્દેવાપૂર્વક પ્રણામકરણભાવથી તેની
ઉપર પ્રસન્ન થઈને તેની સકળ પીડાને દરનારા, તે આ ભગવાન વાયુ વિદિ
શામાં ભયસ્થાનથી મારી રક્ષા કરો સર્વમદ્ગલદર્શન - જેમણે દર્શન સર્વ
કોઈના પણ મનજીને કરનાર અને સર્વવિધ મનજીને કરનાર છે એવા તે
ભગવાન શ્રીહરિ ઉર્ધ્વ દિશામાં મારી રક્ષા કરો ॥૯॥ સત્તા સુદૃત્ - જે સતો-
કામક્રોધાદિદોષે ત્વિત અકામ આત્મકામો છે તેમના સુદૃત્-સુદૃઢની પેઠે
દિત્તચિત્ત છે અને ધર્મિપક્ષ - જેઓ ધર્મકરીય છે તેમના પક્ષપાતમાં
કેદેલા અને ધાર્મિક - ધર્મને જ એક પ્રતિષ્ઠાપન કરનારા છે, તે આ ભગવાન

વેડવતુ ॥૧૦॥ નિરીશમત્તણ્ડોડ્ય્યાત્પ્રાહ્લે ધર્મપ્રપોષકઃ ।
 વિપ્રાપરાધસહનો મધ્યાહેડવતુ કેશવઃ ॥૧૧॥ બ્રહ્મનિન્દા-
 શ્રવઃસ્વેદોડપરાહ્લેડવતુ માધવઃ । વિપ્રાત્મા મક્તવશગઃ સાયા-
 હેડવતુ દુષ્ટદા ॥૧૨॥ નિરીયેડવતુ સર્વાત્મા ધર્મસર્ગપ્રપોષકઃ ।

અધોદિશામા માં ભયયધી પાળન કરો હરિઃ-આશ્રિતાના તમામ પાપને
 તથા પીડાને દૂરનારા તે આ શ્રીહરિ ભગવાન્ પ્રાતઃકાળમાં માં રક્ષણ કરો
 કૃત્ત્વઃ-આનંદમય શ્રીહરિ સંગવસમયમા (સુશોદયપછી ॥ ધરીનો કાળ પ્રાતઃ-
 કાળ કહેવાય છે, સ્વારપછીનો છ ધરી કાળ સંગવ કાળ કહેવાય છે) મારી
 રક્ષા કરો ॥૧૦॥ નિરીશમત્તણ્ડઃ-નિરીશ-નિરીશ્વરવાદિઓ ને ‘અસત્ય-
 મપ્રતિષ્ઠ તે જગદાહુરનીશ્વરમ્’ એરીતે ગીતામાં કહેલા છે તેમનો ને ‘અપ-
 રસ્પરસમ્ભૂતં કિમન્યત્કામહેતુકમ્’ આરીતે ગીતામાં કહેલો સોકાપત
 (વાર્ષાક) મત તેનું સધુક્તિ સપ્રમાણ ખંડન કરીને રોશ્વર વાદને પ્રતિપાદન
 કરનારા, તે આ ધર્મપ્રપોષક ભગવાન્ શ્રીહરિ પ્રાહ્લ (દિવસના પ્રથમ
 ભાગમાં) મારી રક્ષા કરો ‘વિપ્રાપરાધસહનઃ-વિપ્રોનો ને અપરાધ પ્રામા-
 દિક કે અપ્રામાદિક તેને સહન કરનારા, ‘આ વિપ્રભતિ છે’ એવા શુભ
 અભિનિવેશને લીધે તેણે કરેલા અપરાધનેપણ સહન કરવાની પ્રકૃતિવાળા.
 મટિળ ‘વિપ્રં કૃતાગસમપિ નૈવ દુહ્યત મામકાઃ । મન્તં યદુ શપન્તં વા
 નમસ્કુરત નિલ્લશઃ ॥’ એમ પોતાની પ્રભુઓને ઉપદેશ કરનારા, તે આ
 દેશવ ભગવાન્ મધ્યાહ્નકાળે મારી રક્ષા કરો ॥૧૧॥ બ્રહ્મનિન્દાશ્રવઃસ્વેદઃ-
 બ્રહ્મશબ્દવાચ્ય વેદો અને તેના ધારક બ્રાહ્મણોની નિંદાના શ્રવણમાત્રથી
 જેમને બહુ ખેદ વાય છે એવા માધવ-લક્ષ્મીપતિ ભગવાન્ અપરાહ્લ કાળમાં
 (દિવસના અંતમાં) મારી રક્ષા કરો વિપ્રાત્મા-વિપ્રોના આત્મા-આત્મવત્
 સત્તાધારક અથવા વિપ્રો છે આત્મા-આત્મવત્ પ્રિય જેમને, અર્થાત્ ને
 વિપ્રપ્રિય અને મક્તવશગઃ-અક્તોને વશ વર્તનારા (અહં મક્તપરાધીનો
 હસ્વતદ્વ ઇવ સ્મૃતઃ’ ‘સાણુમિર્મસ્ટહદ્ય.’ આમાં કલા પ્રમાણે ભક્તાધીન
 પ્રવૃત્તિવાળા) છે તે આ સકળ દુષ્ટનારાક ભગવાન્ શ્રીહરિ સાયંસમયે મારી

भक्तिधर्मकृतानन्दोऽपररात्रे वृषप्रिय. ॥१३॥ कृतदुर्गपुरा-
वासोऽनुसन्ध्य परिरक्षतु । मुकुन्दसेवासन्तुष्टो जले रक्षतु
मा सदा ॥१४॥ भक्तिधर्माराधितो मा स्थलेषु परिरक्षतु ।
सावर्णिगोत्रतिलक. खेऽवतु नैष्ठिकाग्रणी ॥१५॥ महादुर्गे
घने घोरे ह्यग्नौ वा पर्वते द्रुमे । सङ्ग्रामे सङ्कटे घोरे सागरेऽ-

રક્ષા કરો ॥૧૩॥ સર્વાત્મા-‘અન્ત પ્રવિષ્ટ જ્ઞાસ્ટા જનામા સર્વાત્મા’ ‘સ ત્ત
જ્ઞાતમા અન્તર્યામ્યમૃત’ ઇત્યાદિકમા સર્વના અતરાત્માપણે પ્રતિપાદન
કરેલા ધર્મસર્ગપ્રબોધક-ધર્મસર્ગ જ્ઞાન વૈરાગ્ય આદિકને પ્રત્યર્થી પોષણ
કરનારા, એવા શ્રીહરિ નિરીધ (મધ્યરાત્રિએ) માર રક્ષણ કરો ભક્તિધર્મ
કૃતાનન્દ-ભક્તિદેવી અને ધર્મદેવે સપાદન ક્યોં છે આનંદ જેમને, અથવા
તે જાત્રેને વિષે સપાદન ક્યોં છે આનંદ જેમણે એવા તે આ વૃષપ્રિય-વૃષ-
ધર્મ જેમને પ્રિય ॥ એવા શ્રીહરિ અપરરાત્ર (રાત્રિનો ચોથાભાગ)મા મારી
રક્ષા કરો ॥૧૪॥ કૃતદુર્ગપુરાવાસ-દુર્ગપુરમા વિરહાતુર અગ્રયભૂપતી
પ્રાર્થનાથી અગીકાર ક્યોં છે નિયતનિવાસ જેમણે એવા શ્રીનારાયણમુનિ અનુ
સન્ધ્ય (સન્ધ્યાસમીપકાળ)મા મારી પરિરક્ષા કરો મુકુન્દસેવાસન્તુષ્ટ-
મુકુન્દાનંદ નામના વર્ણિવરે કરેલી નિઃપટ નિષ્કામ સેવાથી સન્તુષ્ટ થએલા
એવા ભગવાન્ મારી જળમા નિરતર રક્ષા કરો ॥૧૫॥ ભક્તિધર્મારાધિત-
ભક્તિ અને ધર્મવડે આશ્રિતોએ આરાધન કરેલા અથવા ભક્તિધર્મ માન
પિતાએ અદૃશ્ય રૂપથી અનુદિન આરાધન કરેલા, તે આ ભગવાન્ મારી
રક્ષણમા પરિરક્ષા કરો-સ્થળમા આવતા ભયથી રક્ષા કરો સાવર્ણિગોત્ર
તિલક-પોતાના પ્રાદુર્ભવથી સાવર્ણિગોત્રના તિલકવત્ અવકારભૂત અને
નેષ્ટિકોના અમણી એવા ભગવાન્ આકાશમા આવતા બીનિસ્થાનથી મારી
રક્ષા કરો ॥૧૬॥ મહાદુર્ગ (કોટ મીઠો)મા, ધોરવનમા, પર્વતોમા
વૃક્ષોમા અગ્નિમા, સમાગમમા બીજા ધોર સકટમા અને સાગરમા સબવતા
ભયથી સ્વમૂ-સ્વેચ્છાથી લોકકલ્યાણકારણે મત્સ્યા અનેક રૂપે પ્રાદુર્ભ
વતા, એવા ભગવાન્ શ્રીહરિ માર રક્ષણ કરો ॥૧૬॥

વતુ માં સ્વભૂઃ ॥૧૬॥ હરિકૃષ્ણઃ શિરઃ પાતુ લલાટં ભક્તિ-
નન્દનઃ । ધાર્મિકો મે મુખં પાતુ કર્ણો મે ભક્તવલ્લભઃ ॥૧૭॥
નૈષ્ઠિકેન્દ્રો હનું પાતુ ભ્રૂયુગ્મં મે વૃષાત્મજઃ । ભક્તિધર્માત્મજો
નેત્રે નાસિકાં મે તપોધનઃ ॥૧૮॥ ઓષ્ઠો મે સિદ્ધદર્પણો જિહ્વાં

હરિકૃષ્ણ -સમાશ્રિતોના સમસ્ત દુ ખ દુષ્ટતાને હરનારા દોવાથી હરિ
અને સ્વયં નિરવધિ આનંદસ્વરૂપ દોધને સર્વને આનંદ આપનાર દોવાથી
કૃષ્ણ મળીને હરિકૃષ્ણ (સમગ્ર દુ ખ હરવાપૂર્વક નિરવધિ નિત્ય આનંદ
આપનારા) એવી સાર્યકસક્ષાથી સુપ્રસિદ્ધ એવા ભગવાન્ મારા મસ્તકનું
રક્ષણ કરો ભક્તિનન્દન -ભગ્નિમાતાને બાગીવાનડે આનંદ આપનારા, તે
આ ભગવાન્ મારા લવાનું રક્ષણ કરો ધાર્મિક -ધર્મમાળ એ પ્રીતિવાળા,
એવા ભગવાન્ મારા મુખની રક્ષા કરો ભક્તવલ્લભ -જેમને ભક્તો બહુ
વહાના છે એવા ભગવાન્ મારા કર્ણની રક્ષા કરો ॥૧૭॥ નૈષ્ઠિકેન્દ્ર -નૈષ્ઠિ
મેમા શ્રેષ્ઠ એવા શ્રીહરિ મારી હનું (કપોતપત્રી નીચેનો ભાગ જેને જડબુ
કહે છે)ની રક્ષા કરો વૃષાત્મજ -વૃષ-ધર્મના આત્મજરૂપે પ્રાદુર્ભવેલા, તે
આ ભગવાન્ મારી શ્રુકટિયુગની રક્ષા કરો ભક્તિધર્માત્મજ -ભગ્નિધર્મના
પુત્રરૂપે પ્રકટાયેલા ભગવાન્ મારા નેત્રની રક્ષા કરો તપોધન -તપન ધન
જેમને છે એના ભગવાન્ મારી નાસિકાનું રક્ષણ કરો આ શિષ્ણુશ્રદ્ધ અને
દુષ્ટનિગ્રહ માટે પ્રાદુર્ભવેલા ભગવાનને તેમા તપશ્ચર્યાનું સાધન છે માટે
તપોધન કલા ■ સમસ્ત જગતને સર્જતા ભગવાનને તેમા તપ સકલપ
માનન સાધન છે, આ કારણથી પણ તપોધન કહેવાય તેમા 'સ તપો
ડત્તપ્યત, સ તપસ્તપ્ત્વા હૃદ સર્વમસૃજત' એવી શ્રુતિ છે ॥૧૮॥ સિદ્ધ-
દર્પણ -વનપિચરણપ્રસંગે સીરપુરમા આવતા ત્યાના સિદ્ધવૃક્ષ રાજ્યએ
આશ્રયથી ત્યા રાખતા, ત્યા તે રાજ્યએ પોતાના કોટમા રાખેના સિદ્ધો-શુદ્ધ
સિદ્ધિવિશેષને પામેલા જે સિદ્ધાભાસો હતા તેમના 'અમોજ સાચા દ્વન્દ્વા
લીત સિદ્ધો છીએ' એના ગર્વને પોતાના દિવ્ય અદ્ભુત ઐશ્વર્યના દર્શનથી
હરનારા, (આથી તે તે સ્થળે કરેનો દુષ્ટનિગ્રહ બજાવ્યો) એવા ભગવાન્

પાતુ મહામુનિ. । પાતુ દન્તાગ્રીલકષ્ઠ કપોલૈ પ્રિયદર્શન
 ॥૧૯॥ હરિપ્રસાદહર્ષાન્ધિ કષ્ઠ પાતુ સદા મમ । સ્કન્ધૌ મે
 રક્ષતુ સ્વામી ભુજૌ મે નિર્જિતેન્દ્રિય ॥૨૦॥ કુર્પરૌ મે કરૌ
 પાતુ કરાગ્રાણિ ચ સામગ । રામપ્રતાપાવરજૌ હૃદય પાતુ
 સર્વદા ॥૨૧॥ યોગીન્દ્રદુશ્વરાચાર કુક્ષી પાતુ મહામતિ ।
 ઉર સ્થલ મહાયોગો ધર્મપત્નીસ્તનન્ધય ॥૨૨॥ કન્દર્પદર્પદ

મારા ઓટ્ટનુ રક્ષણ કરો મહામુનિ -આત્મસ્વરૂપના મનનશીલ મુનિઓ
 મધ્યે આ મહાન છે કેમ ? તો આ સર્વના અનરાત્રમશૂત સ્વાત્માના મનન
 શીલ છે, આવા તે ભગવાન મારી છદ્ધાનુ રક્ષણ કરો. નીલકંઠ -જ્ઞાન
 વૈરાગ્ય તપાદિ શુભયોગ કરીને નીલકંઠ-મહાદેવને તુ-ચ હોવાથી નીલકંઠ
 નામથી બ્યવહારાતા તે આ ભગવાન મારા દત્તોનુ રક્ષણ કરો પ્રિયદર્શન -
 જેમનુ દર્શન સર્વકોઈને પરમ પ્રિય છે એવા ભગવાન મારા કપોળની રક્ષા
 કરો ॥૧૯॥ હરિપ્રસાદહર્ષાન્ધિ -હરિપ્રસાદ જેમનુ અપર નામ છે એવા
 ધર્મદેવને અપાર હર્ષ આપનાર હોવાથી હર્ષાન્ધિપણે કહેલા એવા ભગવાન
 મારા કંઠની નિરતર રક્ષા કરો સ્વામી-આ સર્વ ચરાચર જગતના નિરૂપાધિક
 પતિ હોવાથી સ્વામિરાજ્યથી કહેલા તે આ ભગવાન મારા ખજાનુ રક્ષણ
 કરો નિર્જિતેન્દ્રિય -સકળ ઇન્દ્રિયોને છતીને આત્મસન્મુખ રાખનારા તે આ
 શ્રીહરિ મારા ભુજની રક્ષા કરો ॥૨૦॥ સામગ -સામરાખ્યાયિના કુળમાં
 પ્રાદુર્ભવેના માટેજ સામગ એમ ખ્યાત થયેલા તે આ શ્રીહરિ મારા
 કુર્પર, (કુક્ષી) કર અને કરાગ્ર (આગળીયો) ની રક્ષા કરો રામપ્રતા
 પાવરજ રામપ્રતાપના કનિષ્ઠપ્રતાપરુ પ્રાદુર્ભવેલા તે આ ભગવાન મારા
 હૃદયની સર્વદા રક્ષા કરો ॥૨૧॥ યોગીન્દ્રદુશ્વરાચાર યોગીન્દ્રોએ પણ દુશ્વર
 તપાદિ આચરણ જેમનુ એવા મહામતિ ભગવાન મારી કુખી (જે
 કુળ)ની રક્ષા કરો મહાયોગી સર્વ યોગીઓની અપેક્ષાએ જે મહાન
 યોગેશ્વરેશ્વર તે આ ધર્મપત્ની ભક્તિમાતા (અથવા શ્રદ્ધાદિ અપર માતા
 ઓ)ના સ્તનને પાન કરનારા ભગવાન મારા હર સ્થળનુ રક્ષણ કરો ॥૨૨॥

લનો જટરં પાતુ ધર્મજઃ । સ્વામિનારાયણો નામિં ભક્તકલ્પ-
મહીરુહઃ ॥૨૩॥ કૃતોદ્ધવાધ્વસમ્પોષ્ટા પાર્શ્વો મે પાતુ સર્વથા ।
નારાયણમુનિઃ પૃષ્ઠં સત્સક્તિજનવલ્લભઃ ॥૨૪॥ ઘર્ણિરાજઃ કટિં
પાતુ સર્વસાધુગુણાલયઃ । સાધુપ્રિયોઽવતુ ગુહં સપ્થિયની
ભક્તચંદ્રચક્રઃ ॥૨૫॥ ઋતુઃ પ્રહ્લાણ્યદેવો મે જાનુની ધર્મધારકઃ ।

કન્દર્પદંડવલ્લભ.—કામના સમસ્ત જગતના જયથી ઉપજેલા ગર્વને દરનારા,
તે આ ધર્મજના ભગવાન મારા ઉદરની રક્ષા કરો ભક્તકલ્પમહીરુહઃ—
ભક્તોના કલ્પદક્ષની પેઠે અપેક્ષિત અખિત અર્થને આપનારા સ્વામિ-
નારાયણ ભગવાન મારી નામિની રક્ષા કરો (જે આ ચરાચર સમસ્ત
જગતને નિયમમાં કરે છે તેજ આ સર્વના સ્વામી-પતિ કહેવાય, અંદર બહાર
બાહ્યને જે વર્તે છે તેજ નારાયણ કહેવાય, તેમા 'પતિ પતીનાં' 'વિશ્વસ્ય
પતિ.' 'પૃથ મૂળપતિ.' 'પૃથ પૃથ હરિ. સ્વામિશબ્દવાચ્યોઽસ્મિ સર્વથા'
'અત્યંતહિંસ્ર સત્સર્વં વ્યાપ્ય નારાયણ. સ્થિત.' એવી શ્રુતિ સ્મૃતિ છે, તો
આ બંને નામ મળીને એક સાચુંક સ્વામિનારાયણ નામ થયું આ નામનો
આટલો તત્વાર્થ છે) ॥૨૩॥ કૃતોદ્ધવાધ્વસમ્પોષ્ટા—દુઃખ-આસુરબળથી પરા-
ભવ પામેલા ઔદ્ધવ સત્સપ્રદાયની પુષ્ટિ કરનારા, તે આ ભગવાન મારા
પાર્શ્વ-મે પડખાના ભાગની રક્ષા કરો સત્સક્તિજનવલ્લભ—સમગ્ર સત્સક્તિ
જનોને પ્રિયતમ અથવા સત્સન્નિજનો પગ પ્રિય જેમને છે એવા તે આ
નારાયણમુનિ મારા પૃષ્ઠભાગની રક્ષા કરો ॥૨૪॥ સર્વસાધુગુણાલયઃ—
છતેન્દ્રિય આત્મારામ સાધુઓના જે સમ દમ અમાદિ સર્વે ગુણો તેના
આરપદભૂત અથવા સર્વ જે સાધુગુણો-ક'યાણુગુણો તેના આવરણભૂત એવા તે
આ ઘર્ણિરાજ ભગવાન મારી કટિની રક્ષા કરો સાધુપ્રિય—સાધુઓને
પ્રિય અને સાધુઓ પ્રિય જેમને છે એવા ભગવાન મારા ગુહ અગની રક્ષા કરો
ભક્તચંદ્રચક્ર—ભક્તોને અધીન સમસ્ત પ્રવૃત્તિનાગ આ ભગવાન મારા
સપ્થિયની (સાથજનો ઉપલો ભાગ) રક્ષા કરો ॥૨૫॥ પ્રહ્લાણ્યદેવઃ—પ્રહ્લ-
આદિજના હિત તે બ્રહ્મણ્ય કહેવાય, અથવા પ્રહ્લ-દેવના હિત તે બ્રહ્મણ્ય

॥૨૮॥ નરનારાયણો યુદ્ધિ મનો મેઽવતુ કેશવઃ । ઘૃન્દાવને-
ન્દુરાત્માનં પાતુ મે ધર્મેવલ્લભઃ ॥૨૯॥ જિતનિદ્રઃ પ્રમાદાચ્ચ
નિદ્રાયાઃ પાપમૂલતઃ । સર્વથેયોવિનાશિન્યાઃ પાતુ દારિદ્ર્ય-
માવૃતઃ ॥૩૦॥ સચ્છાસ્ત્રાનુગતપ્રજ્ઞો ગર્વાન્નારાયણોઽવતુ ।

કરેલા ભગવાન ભાગ ચિત્તની રક્ષા કરે ॥૨૮॥ નરનારાયણઃ—પૂર્વે ધર્મભૂતિ-
યથી તેમની પ્રાર્થનાથી ‘નર’ ‘નારાયણ’ એવા દ્વિરૂપથી ધર્માશ્રમમાં પ્રાદુ-
ર્ભવીને પછી બદરીકાશ્રમમાં આવી વમેષા, તે આ ભગવાન મારી બુદ્ધિની
રક્ષા કરે. કેશવઃ—‘ક’ હ્રિતિ પ્રજ્ઞાનો નામ દૃશોઽહં સર્વદેહિનામ્ । આયો
તપાદ્વસમ્મૂલો તસ્માત્ કેશવનામવાન્’ ‘પ્રશસ્તનીલકેશાવાત્ કેશવઃ
પરિફોર્ષિતઃ’ આ નિરૂપિતે અનુસારે ભવ્યશ્લાદિકના ઉપાદેક અથવા
પ્રશસ્ત નીલકેશાવાળા, તે આ શ્રીહરિ મારા મનની રક્ષા કરે. ઘૃન્દાવનેન્દુઃ—
ઘૃન્દાવનના ધન્દુ-ચંદ્રવત્ અસંકરભૂત, એવા ધર્મવલ્લભ ભગવાન મારા
આત્માની રક્ષા કરે ॥૨૯॥ જિતનિદ્રઃ—નિદ્રા જેમણે છૂતીડે એવા ભગવાન
પાપમૂળ પ્રમાદયથી અને નિદ્રાયથી મારી રક્ષા કરે તે બન્ને તમનું કાર્ય છે,
કૃત્યનું અકરણ અને અકૃત્યનું જે કરણ તેમા તે બન્ને કારણ છે, માટે તેમનું
પાપમૂલત્વ યુક્ત છે. સચ્છાસ્ત્રાનુગતપ્રજ્ઞઃ—સ્વાભિમત વેદાદિ સમ્પ્રદાયનેજ
અનુસરનારી (સમ્પ્રદાયથી વિરૂદ્ધ નહિ) પ્રજ્ઞા—બુદ્ધિ જેમની છે, એવા
ભગવાન સર્વ શ્રેયને વિનાશ કરનારી દારિદ્ર્યરૂપ માતાઓ (માતૃકાદિ બાળ
મદો કલાએ) યથી મારી રક્ષા કરે દારિદ્ર્યથી પરાભવ પામી ગયેલો જન
બહુધા યજ્ઞ દાંન તપાદિ શ્રેય કર્મોયથી ભ્રષ્ટ થાયછે અને અસાપ્રતિમદાદિ
કને કરેછે, માટે સર્વ શ્રેયનું વિનાશ કરવાપણું દારિદ્ર્યમાં ક્રયું તે યુક્ત છે
નારાયણ—‘નારાયણાય વિશ્વહે’ ‘અન્તર્વંહિશ્ચ તત્સર્વં વ્યાપ્ય નારાયણઃ
સ્થિતઃ’ ‘નારાયણઃ પરંબ્રહ્મ’ ‘एको हवै नारायण आसीत्’ ‘अथ दिव्यो
देव एको नारायणः’ આરીતે પ્રત્યેક શાખામાં પરવરતુનું અન્ય ભવ્યશ્લાદિ
ભૂર્તિઓયથી વ્યાવૃત્તિ કરનાર અસાધારણ નામ હોવાથી નારાયણરાષ્ટ્રથી
નિર્દેશ કરાતા, તે આ ભગવાન શ્રીહરિ ગર્વયથી મારી રક્ષા કરે. યોગેશ્વરઃ—

યોગેશ્વરો યોગશ્રશાત્કર્મચન્ધાન્મુનીશ્વરઃ ॥૩૧॥ નિષ્કામઃ
પાતુ માં કામાત્સર્વશ્રેયોવિઘાતકાત્ । ક્રોધદાવાનલાત્પાતુ
જિતક્રોધો દયાલય ॥૩૨॥ લોભાદિદોષગદિતા માં પાતુ
લોભલુબ્ધકાત્ । રક્ષતુ માં જિતસ્વાદઃ પ્રથલાદ્રસનેન્દ્રિયાત્
॥૩૩॥ નિર્માનોઽયતુ માં માનાત્સર્વસહુણદૂષણાત્ । સ્પૃહાયા

‘પશ્ય મે યોગમૈશ્વર’ ‘યત્ર યોગેશ્વર કૃણ્ણ’ ‘યોગ યોગેશ્વરાત્કૃણ્ણાત્’
‘મહાયોગેશ્વરો હરિ’ ઇત્યાદિકથી યોગેશ્વરપણે નિરૂપણ કરેલા, તે આ ભગ
વાન્ યોગશ્રશયથી મારી રક્ષા કરો મુનીશ્વર—આત્મમનનશીલ મુનિઓના
ઇશ્વર એવા શ્રીહરિ કર્મબન્ધયથી મારી રક્ષા કરો ॥૩૦-૩૧॥ નિષ્કામ—
સર્વદા કામે રહિત એવા ભગવાન્, કામ કે જે આલ્ષયતર પ્રબળ રાત્રુ હોઈને
શ્રેયમાનનો વિનાશક અને અનર્થમાનનો સુપાદક છે તેથી મારી રક્ષા કરો
જિતક્રોધ—ક્રોધ છતીને વર્તતા દુષાલય તે આ ભગવાન્ ક્રોધદાવાન-
ળાત્ સમુદ્ભવેનો ક્રોધ દાવાનળની પેઠે દમ્ય કર્યા વિના રામતો નથી માટે
આ અતિભયાન્ ક્રોધયથી મારી રક્ષા કરો ॥૩૨॥ લોભાદિદોષગદિતા—
લોભાદિ પાતના દોષો—જે વસિષ્ઠાદિ મોટાઓનીપણ દુર્દશા કરનારા લાગ્ય
આવશ્યો છે તેને તેમના તેમના ઇતિહાસોવડે પૃથક્ પૃથક્ નિરૂપણ કરનારા,
એવા તેભગવાન્ લોભલુબ્ધકાત્—જે લોભ છે તે લુબ્ધક (પારથી)ની પેઠે
પરહિસામાન એક દમ્ય કરાવનારો છે, તો તેથી મારી રક્ષા કરો જિતસ્વાદ—
સર્વદા નિસ્વાદ એવા ભગવાન્ પ્રબળ રસના ઇન્દ્રિયથી મારૂ રક્ષણ કરો
ઇન્દ્રિયોમા રસનેન્દ્રિય પ્રબળ છે, ચતુરાદિની પદ્ધતિ કામે કરીને મગી
બધ પછુ આની તો ક્યારેયપણ ટળી નથી, છદ્મા એક વરણ થતી બધ
છે માટેજ ‘જિત સર્વં નિતે રક્ષે’ એમ કહેછે, રસનાપારવરચને રીતે આત્મય
બક્ષણ અપેક્ષાના પ્રવર્તના મવિન મનવાળો થઈ બધ છે ‘માહારગુદ્ધો
સાયશુદ્ધિ સાયશુદ્ધો મુવા સ્મૃતિ’ એવી શ્રુતિ છે ॥૩૩॥ નિર્માન—સર્વદા
અતિમાને રહિત, એવા તે ભગવાન્ સર્વ સદ્ગુણોના દુષણરૂપ માનયથી
મારૂ રક્ષણ કરો જે અવિઘાવિરોધિની વિદ્યા છે તેમજ માનથી દૂષિત થઈ

નિ.સ્પૃહઃ પાતુ સર્વેદુ.લપયોનિધેઃ ॥૩૪॥ નિ.ક્ષેદોઽવતુ માં
એહાદેહદૈદિકસમ્ભવાત્ । નિર્મદો મદસર્પાન્માં પાતુ સન્મા-
ર્ગશ્રંશકાત્ ॥૩૫॥ દમ્ભાત્પાતુ દમ્મહીનઃ સન્મણ્ડલપરાયણઃ ।

જાય છે, વૈરાગ્યપણુ તેના અભિમાનથી દુષિત થાય છે, કે બદના-બીજા જે જે
ગુણો છે તે સર્વપણુ તે તે ગુણના કરેલા અભિમાનથી દુષિત થઈ જાય છે
માટેજ વિદુરજી 'સર્વમેવાભિમાન' - અભિમાન તો સર્વને નાશ કરે છે એમ
કહે છે, તો આવા અતિદુષ્ટ માનવથી ભારી રક્ષા કરો નિ સ્પૃહ - અવાપ્ત
સમસ્તકામ હોવાથી સ્પૃહાએ રહિત એવા ભગવાન સર્વ દુ ખના સાગરભૂત
એવી સ્પૃહાથી ભારી રક્ષા કરો જે આશા છે તે કદાપિ અશોધ્ય અગાધ
સાગર છે, તેમા કોટિચઢાડો અદર નાખે તોપણુ પુરણ એવો નથી, 'તૃણા-
સનિરગાધેય દુષ્પુરા કેન પૂર્વતે' એવી સ્મૃતિ છે, જલ્લાડનુ આધિપત્ય મળે
તોપણુ તેથી બીજા મોટા પદને ઇચ્છે છે, આ સાગર દુ ખમય છે, વિપ્લો
નદિ મળતા પછુ આમળ આમળ હોડી જતી આશા દુ ખરેખે પરિલામ
પામે છે, તો આ દુ ખસાગર આશાથી ભારી રક્ષા કરો ॥૩૪॥ નિ ક્ષેદ -
ભગવાન અને તેમના ભક્તોથી ઇતરવસ્તુમાત્રમા શ્રેડાસન્નિએ રહિત એવા
ભગવાન દેહદૈદિકમા સમવતા શ્રેડથી ભારી રક્ષા કરો મળમય આ દેહ
સજ્જિત પિંડમા તથા તેના અનુમન્થી પત્નીપુત્રાદિસજ્જિત પિંડવિરોધમા જે
શ્રેડ થાય છે તે આ શ્રેડ દુ ખકાદવમા પુરૂષને પાડે છે, તો આનાથી ભાર
રક્ષણુ કરો નિર્મદ - મદે રહિત એવા શ્રીહરિ મદરૂપ સર્પ કે જે સન્માર્ગથી
બ્રહ્મ કરનાર છે તેથી ભારી રક્ષા કરો સર્પજ જેમ એમ મદવાગો જન
સર્વને ઉદ્દેગ કરનારો થાય છે મહોદય જનથી ક્ષય પામીને સર્વકોઈ પુરૂષ
દૂર ખગી જાય છે, વળી મદ પુરૂષને અવતા લાવે છે, તેનાથી આ જન સન્માર્ગ
થી બ્રહ્મ થાય છે અને કુમાર્જમા જાય છે તેથી પ્રસ્ખલિત થતા મહામર્તમા
કયાક પડીને નષ્ટ થઈ જાય છે માટે આ રીતે આ અનર્થકર મદસર્પથી માત્ર
રક્ષણુ કરો ॥૩૫॥ સન્મણ્ડલપરાયણ - સતમંડળો જેમને પરાયણુ-પર-
ઉત્તમ અયન-આશ્રય છે યદ્યપિ સ્વય સતમ જોના પરઅયન-પ્રાપ્તપ્રાપક

નિર્મલસરો મત્સરાન્મા રક્ષતુ વૃષ્ણનન્દન ॥૩૬॥ સ્થિત વ્રજ-
ન્તમાસીનં પિયન્તં જક્ષતં હરિઃ । મક્ષિધર્મકૃતાનન્દઃ શયાનં
પાતુ દુઃખહા ॥૩૭॥ પ્રમત્તમપ્રમત્તં વા પતન્ત સ્ખલિત તથા ।
છિક્ષયન્તં જૃમ્ભમાણં નિદ્રિતં તન્દ્રિસંયુતમ્ ॥૩૮॥ શૃદ્ધાન્તરગતં
દ્વા.સ્થં યે માં યાધિનુમુચતા । તાન્સર્વાન્નાશયત્વાશુ સર્વય-
ન્તાઽદ્ભુતક્રિય. ॥૩૯॥ મકારપદ્મકોચ્છેષ્તા પાતુ દુઃસહતઃ
સદા । કૌણ્ડનાસ્તિકશાકેભ્ય શુષ્કઘ્નાનિભ્ય યથ મામ્

તથાપિ સતોવિધે વર્તતા પ્રીતિપ્રકર્યને લીધે તેમનુ મન એમને અપન-પ્રાપ્ય
જેવુ થાય છે 'જ્ઞાની રક્ષાત્મેવ મે મતમ્' એમ શીવામા પોતેજ કંતુ છે
અથવા સુતમન્થોના પરાયણ-પ્રાપ્યપ્રાપકપણે ઉદ્ભૂત આશ્રયભૂત, તે આ
સન્મડળપરાયણુ દમહીન ભગવાન દમયણી મારી રમણુ કરો જે દલ છે તે
નિધ્યાચારનુ મૂળ છે અને અર્ચની હાનિમાટે તથા અનર્ચની પ્રાપ્તિમાટે યામ
છે નિર્મલસર -મત્સરે રહિત એવા વૃષ્ણનંદન ભગવાન મત્સરયણી મારી રક્ષા
કરો ॥૩૬॥ મક્ષિધર્મકૃતાનન્દ -દિવ્યરૂપથી પોતાની સુતિધિમા રહેલા ભક્તિ
ધર્મેને આનંદ કરનારા અને દુઃખહા-સર્વ દુઃખને હરનારા એવા શ્રીહરિ
સ્થિતિ-ગમન-આસન-પાન-અશન-સથનાદિ ક્રિયાઓમા મારી રક્ષા કરો
॥૩૭॥ સર્વયન્તા-સર્વેના અતરમા પ્રવેશ કરીને નિયમન કરનારા અને
અદ્ભુતક્રિય -અસાધ્યકારિ દિવ્ય ચરિત્રો જેમના છે એવા ભગવાન, પ્રમત્ત
કે અપ્રમત્ત દશામા વર્તતા, માર્ગમા પગ જતા કે ઠેતો ખાતા, ઝિક ખાતા કે
જા ॥૩૮॥ નિદ્રાવરા કે આગસવરા, શૃદ્ધની અવ્યવર રહેલા કે શૃદ્ધદારમા
રહેલા મને જેઓ દુઃખ દેવા હથેલી છે તે સર્વે તામણુ નારા કરો સર્વ
અવસ્થાઓમા મારી રક્ષા કરો એવુ તાત્પર્ય છે ॥૩૯ ૩' ॥ મકારપદ્મકો
ચ્છેષ્તા-કૌણ્ડાગમમા મધ-માસ-મત્સ્ય-મુદ્રા નૈથુન, આ પચમધારશબ્દ
વાચ્ય પ્રસિદ્ધ પાપો છે, તેમા અષ્ટ પ્રવર્તેલા કૌલો (વામમાર્ગીઓ)ને રોપ
પ્રદર્શનથી તેનો ત્યાગ કરાવાપૂર્વક સન્માર્ગમા પ્રવર્તાવનારા, તે આ શ્રીહરિ
દુઃસગયણી તથા કૌણ્ડ-નાસ્તિક-શાખયણી અને શુષ્કઘ્નાનિઓયણી વિશેષત.

॥૪૦॥ અજ્ઞાનાન્જ્ઞાનદઃ પાતુ કૃષ્ણમત્તયપરાધતઃ । સન્મણ્ડ-
લાવાસરુચિઃ પાતુ માં યોગવિત્તમઃ ॥૪૧॥ દેવાપરાધતો માર્ગે
માં પાતુ ધર્મવિત્તમઃ । સદાચારચ્યુતેરવ્યાદ્ધક્તિધર્મનિપે-
વિતઃ ॥૪૨॥ ફલે. કાલમલાત્પાતુ દ્વિજેન્દ્રકુલભૂષણમ્ ।
જનાંપયાદતો મક્તિધર્મારાધિતપત્કજઃ ॥૪૩॥ દેહાભિમાનતો

ભાગી નિરતર રક્ષા કરો ॥૪૦॥ જ્ઞાનદ - આત્મપરમાત્મસ્વરૂપના યથાસ્થિત જ્ઞાનને ઉપદેશનારા, અથવા 'વદામિ બુદ્ધિયોગ ત ચેન મામુપવામ્નિ તે' આમા કલા મુજબના બુદ્ધિયોગને આપનારા, તે આ ભગવાન્ અજ્ઞાનયત્રી મારી રક્ષા કરો સન્મણ્ડલાવાસરુચિ - તીવ્ર વૈરાગ્યબળને લીધે એકત્ર સ્થિતિમા ઉદાસીન છે છતાપણુ સત્સંગમા અતિરૂચિ હોવાથી સાનુઓના મડળોમાજ રહેવાની શ્રિચિવાળા અને યોગવિત્તમ - યોગને બળનારાઓને મુખે એવું એવા તે આ ભગવાન્, કૃષ્ણની નવધા ભક્તિ કરવામા પ્રમાદથી યતા જે અપરાધો (વાહનમા બેસીને કે પાકુકા પહેરીને ભગવન્મદિરમા બેસુ, મદિરમા ઉચ્ચે આસને બેસવું વિગેરે) તેયથી મારી રક્ષા કરો ॥૪૧॥ ધર્મ-વિત્તમ - ધર્મવિદોમા વરિષ્ઠ એવા ભગવાન્ માર્ગમાજ દેવાદવાદિકને જોઈને તેમા રહેલા દેવાદિકને નમસ્કાર દર્શનાદિક નહિ કરવારૂપ અપરાધયત્રી મારી રક્ષા કરો મક્તિધર્મનિપેવિત - દિવ્ય દેહથી સતિષિમા રહેલા ભક્તિ ધર્મે એકપગે ઉભા રહી સુધોપસ્થાન કરવાને સમયે અનિદ્રાશરીર તેમની ભૂપાતરાકાને લીધે વામ દક્ષિણ ભાગમા રટીને હસ્તાવબળ આપવાવડે રોવા કરેલા, તે આ ભગવાન્ સદાચારચ્યુતિયથી મારી રક્ષા કરો ॥૪૨॥ દ્વિજેન્દ્રકુલભૂષણ - દ્વિજેન્દ્ર જે હરિપ્રસાદ વિપ્ર તેમના કુળના ભૂષણુવત્ શોભાતિશય કરનારા, એવા તે ભગવાન્ કળિકાગળજને લીધે સમુદ્ભવતા મળયત્રી મારી રક્ષા કરો મક્તિધર્મારાધિતપત્કજ - ભક્તિધર્મે આરાધ્યા છે ચરણકમલ જેમના, એવા તે શ્રીહરિ મારી જનાપવાદયત્રી રક્ષા કરો ॥૪૩॥ મક્તિધર્મતપ ફલ - ભક્તિધર્મે ભગવત્પ્રાર્થયે કરેલા કૃત્તૃત્વતાદિકના ફળભૂત દર્શન જેમનું છે અથવા જે આ તપ ધર્મે અને ભક્તિના ફળભૂત છે તે આ

રક્ષેદ્ધક્તિધર્મતપ.ફલમ્ । મોહાત્કુતકૈતઃ પાતુ સ્વપ્રતાપક્ષિ-
તાસુરઃ ॥૪૪॥ નિર્દેન્દ્રોદ્દન્દત. પાતુ સુસદુ સ્વાદિસંશકાત્ ।
તૃષ્ણામદ્વાર્ણવાત્પાતુ નિષ્પરિગ્રહ ईश्वर. ॥૪૫॥ પ્રદેભ્ય. પાતુ
વિપ્રેન્દ્રઃ સર્વગ્રહમયદ્ગુરઃ । કેતુભ્યઃ ક્રૂરદષ્ટિભ્યો યોગી
યોગશ્ચસદ્ગત. ॥૪૬॥ શારીરાન્માનસાહુ. પાદાધિવ્યાધિસ
માહવાત્ । ઊર્ધ્વેરેતા હિ મા પાતુ નિષ્કામજનયહ્નમઃ ॥૪૭॥
આશીવિપ્રેભ્યો દંષ્ટ્રિભ્યો ભૂતેભ્યોઽવતુ માં પ્રભુ । સર્વપા-

ભગવાન્ દેહાભિમાનયત્રી માર રક્ષણ કરે સ્વપ્રતાપક્ષિતાસુર-પોતાના
દિવ્ય પ્રતાપથીજ સનકધર્મશન્દરાશ ક્ષય પમાડ્યા ॥ રાત્રિએ પોતાની ઉપર
વારવાર પથ્થર ફેંકનારા મનુષ્યકાર અસુરો નેમળે, એવા ભગવાન્ મોહકથી
અને કુતકૈયથી મારી રક્ષા કરે ॥૪૪॥ નિર્દેન્દ્ર-દેહ આત્મનિષ્ઠ હોવાથી
સુખદુઃખાદિ દ્વન્દ્વ ધર્મોથી નહિ પરાભવ પામતા, તે આ ભગવાન્ સુખ
દુઃખાદિસંશિત દ્વન્દ્વથી મારી રક્ષા કરે નિષ્પરિગ્રહ-પૂર્ણકામહોવાથી પદાર્થ
માત્રના પરિગ્રહે રહિત એવા ઈશ્વર શ્રીહરિ તૃષ્ણામદાણંવયથી મારી રક્ષા
કરે ને તૃષ્ણા ॥ તે અપાઞ્ઞ અપ્રાધ કોઈ પણ ભોટો સમુદ્ર છે, તેનું નિસ્ત
રણ હુધેલ ॥૪૫॥ સર્વગ્રહમયદ્ગુર-સર્વ સૂર્યાદિમંદોને ને ભય કરનારા
છે, ને પ્રશાસકના પ્રશાસનથી ભય પામેલા સૂર્યાદિને પ્રતિદિન નિયમથી
સ્વસ્વકાર્યને સાવધાન થઈ કરે છે ‘મીપાઽસ્માદ્રાત પવતે મીવોદેતિ સૂર્ય’
એવી ધુનિ છે, આવા તે વિપ્રેન્દ્ર શ્રીહરિ સૂર્યાદિ ચિપમમદોયથી મારી રક્ષા
કરે યોગી-અપરિત નયની ધટના કરવારૂ અનિશ્ચિત નિવ્ય મદાપ્રમાત્ર
નેમળો છે, ‘પદ્મ મે યોગમૈષ્વરં’ એમ જીતામા કશું છે યોગજન્યસદ્ગત-
સનકાદિ મદ્રાપોતિજનોએ પાપુ રૂપીને આત્મિમાનત્વામપૂર્વ નમરકા
પ્રેવા, એવા ભગવાન્ ક્રૂરદષ્ટિવાળા કેતુઓયથી મારી રક્ષા કરે ॥૪૬॥
ઊર્ધ્વેરેતા-સ્વય ઉર્ધ્વેરેતા, માટેજ તેવા નિષ્કામી ને નેમળે બદુ વદાતા
છે એવા ભગવાન્ આધિ-માનસદુઃખ અને વ્યાધિ-શારીરદુઃખયથી મારી
રક્ષા કરે ॥૪૭॥ પ્રભુ-સર્વથા સમર્થ એવા ભગવાન્, નેમળી દાટોમા વિપ

પમશમનઃ પાપેભ્યઃ પાતુ માં સદા ॥૪૮॥ અહિંસવૃત્તિહિ-
સ્ત્રેભ્યો વ્યાઘ્રાદિભ્યોઽવતાત્સદા । ડાકિનીભૂતપ્રેતેભ્યો
યક્ષરક્ષોભ્ય એવ મામ્ ॥૪૯॥ આધ્યાત્મિકાધિદૈવાધિભૂતકે-
ભ્યસ્ત્રિતાપતઃ । મારીદુઃસ્વપ્નપીડાભ્યઃ પાતુ માં પુણ્યનન્દનઃ
॥૫૦॥ કુમતેભ્યઃ કુદૃષ્ટિભ્યઃ શાસ્ત્રેભ્યોઽવતુ સર્વતઃ । દુષ્ટરા-
જકુલાદિભ્યો મતદાવદવાનલઃ ॥૫૧॥ સ્ત્રીદ્રવ્યરસસંસક્તયા
મક્તિજ્ઞાનપિડમ્બકાઃ । પાપે પ્રવર્તમાના યે તેભ્યઃ પાપા-
ત્સતાં પ્રિયઃ ॥૫૨॥ મારણોત્સાદનોન્મૂલદ્વેપમોહનકારકાઃ ।
વિશ્વાસઘાતકા દુષ્ટા યે ચ સ્યામિદુહોઽપરે ॥૫૩॥ યે ચા-

છે એવા સપોષકી તથા બીજા દાદયોવાળા ભૂતોયકી મારી રક્ષા કરો સર્વ-
પાપપ્રશમનઃ—સર્વ પાપને પ્રશમાવનારા ભગવાન્ સમસ્ત પાપોયકી મારી
સદા રક્ષા કરો ॥૪૮॥ અહિંસવૃત્તિઃ—જેમની વૃત્તિ અહિંસાપ્રધાન છે, તે આ
શ્રીહરિ હિંસક વ્યાઘ્રાદિકયકી તથા ડાકિની ભૂત પ્રેત યક્ષ અને રાક્ષસયકી
માર નિર્દતર રક્ષા કરો ॥૪૯॥ પુણ્યનન્દનઃ—જેને નંદન—આનંદ કરનાર પુણ્ય
કર્મજ છે, અર્થાત્ જે પુણ્યકૃત્રિય છે. અથવા પુણ્ય-ધર્મેદેવના નંદન—પુત્રરૂપે
પ્રાદુર્ભવેલા, એવા તે ભગવાન્ આધ્યાત્મિક આધિભૌતિક આધિદૈવિક નામના
ત્રણ તાપોયકી તથા મારી (મરકી) દુ.સ્વપ્ન આદિકની પીડાયકી મારી રક્ષા
કરો ॥૫૦॥ મતદાવદવાનલઃ—શ્રુતિભૂતથી નહિ કિંતુ સ્વસ્વભતિભૂતથી
હૃદયેના જે કાણાદ કાપિલાદિક મતો તેરૂપ જે વિકટ વન તેને દાવામિતીપેકે
બાળી દેનારા, એવા તે ભગવાન્ કુમતિ કુદૃષ્ટિ પુરુષોયકી અને તેવાં કુશાસ્રો-
યકી અને દુષ્ટ રાજકુળાદિકયકી મારી સર્વ પ્રકારે રક્ષા કરો ॥૫૧॥ સ્ત્રીયોમા,
કનકાદિદ્રવ્યોમાં અને ભરૂચભોજ્યાદિ રસોમા અતિરાય આસક્તિથી ભક્તિ
જ્ઞાનનો ઉપરથી આડંબર બતાવનારા, અંતરમાં તો પાપાચારોમા પ્રવર્તતા
જેઓ છે તેઓયકી મારી સત્તાં પ્રિયઃ—સંતોને પરમ પ્રિય એવા ભગવાન્ રક્ષા
કરો ॥૫૨॥ જે પરમારણ, ઉચ્ચાટન, ઉન્મૂલન, પરસ્પર દ્વેષસંપાદન અને
મોહનમાં પ્રવીણ હોઇને અભિચારકર્મ કરનારા છે, જે વિશ્વાસઘાતક દુષ્ટો છે,

તતાયિનો દુષ્ટા ચે પાપા ગોપ્યહારિણઃ । તાન્સર્વાન્નાશ-
યત્વાનુ સર્વેશનુભયહરઃ ॥૫૪॥ ક્ષેત્રવિત્તાદિહરણવન્ધના-
દિભયપ્રદાઃ । ઈતયો વિવિધાકારા ચે ચાન્યે દુષ્ટજાતયઃ
॥૫૫॥ ચે ચોરા ઘસુહતારઃ શત્રવો ચે ચ હિંસકાઃ । સાધુ-
ભીતિકરા દુષ્ટાઃ શસ્ત્રપાતાદિદુઃખદાઃ ॥૫૬॥ તે સર્વે સહ્યં
યાન્તુ શ્રીહરેર્નામકીર્તનાત્ ॥૫૭॥ યન્ત્રમન્ત્રકરા દુષ્ટા નૃપા-
માત્યાશ્ચ દુર્હદઃ । ચે ચ કાર્યવિલોભારો ચે રણાઃ પરચ-
ઞ્ચકાઃ ॥૫૮॥ ચે શૂરા દુષ્ટકર્માણ આમિચારરતાસ્તથા । મહા-
ક્લેશકરા મ્લેચ્છા ઘુપલાઃ પાપકારકાઃ ॥૫૯॥ ઊદ્ધાન્વેરતા
નિત્યં ચેઽસ્માન્વાધિતુમુચતાઃ । તે સર્વે સહ્યં યાન્તુ નામસ-
કીર્તનાત્પ્રભોઃ ॥૬૦॥ યાતિકાઃ પૈત્તિકા ઘોરાઃ શ્લેષ્મિકાઃ

જે સ્વામીનો દ્રોહ કરનારા દુષ્ટો છે, જે આતતાયી દુષ્ટો છે અને જે પાપો પ્રચ્છન્ન કરનારા છે તે સર્વેને પણ આ સર્વેશનુભયહર — સર્વે શત્રુઓને ભય કરનારા ભગવાન તત્ક્ષણ નાશ કરે ॥૫૪-૫૪॥ જે ક્ષેત્રવિત્તાદિને દર નારા છે, જે બધાદિ બધને આપનારા છે, જે અનાવૃત્તિ આદિ અને કવિય ઇતિઓ છે, જે ખીન દુષ્ટ ભતિનાગા છે, જે ચોરો ધનાપહારક છે, જે હિંસક શત્રુઓ છે, જે સાધુઓને ભય કરનારા છે અને જે શત્રુઆદિના પ્રહારથી દુઃખ દેનારા દુષ્ટો ॥ તે સર્વે શ્રીહરિના નામસકીર્તનમાત્રથી નાશ પામી જાવ ॥૫૫-૫૭॥ પગપીડામાળ પર્યવસાન પામનારા મનો ચત્રો આદિક કુટુંબ મેને કરનારા જે દુષ્ટો છે, જે દુષ્ટ આશયવાળા રાજમંત્રીઓ છે, જે કોઈના કાર્યનો ભંગ કરનારા છે, જે ખજો પરની કમઈ કરવામા પ્રવીણ છે, જે માર ભાદિ અભિચારપર દોષને દુષ્ટ કર્મ કરનારા કૂચે છે, જે મહાક્રોધશકારક મ્લેચ્છો છે, જે પાપકારક નૃપત્રો છે, જે પારકા ઊદ્રો મોતવાપર છે અને વળી ખીન જે અમોને નિત્ય દુઃખ દેવા લગ્ય છે તે સર્વે પ્રભુ શ્રીહરિના નામસં કીર્તનમાત્રથી ક્ષય પામી જાવ ॥૫૮-૬૦॥ જે વાનપ્રકોપમૂળથી આવનારા જે

સાન્નિપાતિકાઃ । આહિકા દ્યાહિકાશ્ચ વ્યાહિકાશ્ચ મહા-
જ્વરાઃ ॥૬૧॥ ચાતુર્થિકાઃ પાક્ષિકાશ્ચ માસ્યાઃ પાળમાસિકાશ્ચ
યે । સાંવત્સરા દુર્નિવાર્યા જ્વરાઃ પરમદારુણાઃ ॥૬૨॥ માહે-
શ્વરા ચૈષ્ણવાશ્ચ દેહેન્દ્રિયામુરુમ્પનાઃ । તે સર્વે સહ્યં યાન્તુ
સહજાનન્દનામતઃ ॥૬૩॥ સ્વામિકા યે મહોત્પાતા વૃદ્ધવાલ-
ગ્રહાશ્ચ યે । અપસ્મારાશ્ચ કૌષ્માઙ્ઘાઃ પૂતનામાતૃકાદયઃ ॥૬૪॥
દિવાચરા રાત્રિચરા યે ચ સન્ધ્યાસુ દારુણાઃ । તે સર્વે
વિલયં યાન્તુ નારાયણરવાહતાઃ ॥૬૫॥ ઉદ્ગિજાશ્ચાઙ્ઘજાશ્ચેવ
સ્વેદજાશ્ચ જરાયુજાઃ । યેઽસ્માન્વાધિતુમિચ્છન્તિ સન્ધ્યાસુ
ચ દિવા નિશિ ॥૬૬॥ તે સર્વે સ્વામિનાથસ્ય નામગ્રહણમીરવઃ ।

ને પિત્તપ્રકોપમૂળથી પ્રવર્તનારા કે ને શ્લેષ્મ (કફ) પ્રકોપમૂળથી પ્રવર્તનારા
નિવિધ જ્વરો છે, ને ધોરસાન્નિપાતિક-ત્રિદોષજ્વરો છે, ને એક
દિવસ આવનારા બે દિવસે આવનારા ત્રણ દિવસે આવનારા ચાર દિવસે
આવનારા મહાજ્વરો છે, ને પાક્ષિક માસિક ઇમાસિક સાવત્સરિક આદિક
દુર્નિવાર પરમ દારૂણ જ્વરો છે અને ને દેહ ઇન્દ્રિય પ્રાણને યરયર કંપાવ-
નારા શેષ વૈષ્ણવ જ્વરો છે તે સર્વે પણ શ્રીમદુલ્લસંહનામોચ્ચારણમાનથી
ક્ષમને પામો ॥૬૨-૬૩॥ ને સ્વપ્રમા ઉપજતા મહોત્પાતો અનિદ્રશૂંચક છે,
ને વૃદ્ધજાગ્રદો છે, ને અપસ્મારો (વાલનો વ્યાધિ) છે, ને કૌષ્માઙ્ઘ-
રિવગણવિશેષો છે, ને પૂતનામાતૃકાદિ દુષ્ટો છે, ને દિવાચર દુષ્ટો છે, ને
રાત્રિચર દુષ્ટો છે, ને સન્ધ્યાચર મુદારૂણ છે, તે સર્વે નારાયણનામોચ્ચારણ
ધ્વનિથી પરામન પામીને નિલય પામી જવ ॥૬૪-૬૫॥ ને જરાયુજ-પશુ
મનુષ્યાદિક પ્રાણિઓ છે, ને અંડજ-પક્ષીપ્રમુખ પ્રાણિઓ છે, ને સ્વેદજ-
જ્વ માકણ વિગેરે ક્રોધો છે, ને ઉદ્ગિજાજ્વ-તરુણ માદિક છે, આ ચાર
પ્રકારના પ્રાણિઓમા ને પ્રાણિઓ સંયામા દિવસે અને રાત્રિએ અમને
પીડા આપવા ઇચ્છતા હોય તે સર્વે સ્વામિનાથ (સ્વામિઓના નાથ,
અર્થાત્ સ્વામિઓના સ્વામી 'પતિ પતીના' એવી શ્રુતિ છે) શ્રીહરિના

દૂરાદેવ વિનશ્યન્તુ વિનષ્ટગતિપૌરુષાઃ ॥૬૭॥ અનુક્રમપિ
યત્સ્થાનં શરીરેઽન્તર્વહિશ્ચ યત્ । તત્સર્વં પાતુ મે દેવદેવેશો
ભક્તિધર્મજઃ ॥૬૮॥ યજ્ઞાત્સારતરં ચેદં શરીરં કવચાવૃતમ્ ।
ચાઘાશતવિનિર્મુક્તમસ્તુ મે ભયવર્જિતમ્ ॥૬૯॥ ઘધ્વેદં કવચં
દિવ્યમમેધમણિલેશિતુઃ । ધિચરામિ દિવા રાત્રૌ નિર્ભયે-
નાન્તરાત્મના ॥૭૦॥ હત્યેતત્કથિતં ધર્મં ધીહરેઃ પરમાદ્ભુતમ્ ।
સર્વપાપપ્રશમનમાધિવ્યાધિવિનાશનમ્ ॥૭૧॥ સર્વશાન્તિ-
કરં ગોપ્યં સમસ્તભયનાશનમ્ । વિજયાર્થપ્રદં નૃણાં મુક્તિ-
મુક્તિપ્રદાયકમ્ ॥૭૨॥ નૈતત્પ્રલાય દાતવ્યં વૃશ્મિને મિશ્ર-

નામગ્રહણમાત્રથી ભય પામીને વિનષ્ટ થતિવાળા અને વિનષ્ટ પીડિતવાળા
યદને દુરથીજ નાશ પામી જાય ॥૬૬-૬૭॥ જે બીજું જે ન કહેવું પણ ભય-
સ્થાન શરીરની અંદર કે બહાર વર્તવું હોય તે સર્વથી પણ દેવદેવેશઃ-
દેવોના પણ જે દેવો બ્રહ્માદિક છે તેમનાપણુ જે ધરા-‘તં દૈવતાનાં પરમં
ચ દૈવતમ્’ ‘તર્માશ્વરાણાં પરમં મહેશ્વરમ્’ આ શ્રુતિમાં સર્વેશ્વરેશ્વરપણે
નિરપણુ ક્યાંછે તે આ ભક્તિધર્મજઃ-ભક્તિધર્મના પુત્રપણે પ્રાદુર્ભવેલા ભગ-
વાન શ્રીહરિ મારી રક્ષા કરે ॥૬૮॥ આ માટે શરીર યદપિ વિશીર્ણસ્વભાવ-
વાળું છે પણ આ દરિકવચથી આવરિત થતાં વચથી પણ સારતર-અળવ-
તાર યદને, મરિજ વિવિધ સોજેસો પીડાઓથી વિનિર્મુક્ત યદને ભયવર્જિત
થાય ॥૬૯॥ અસ્તિલેશિતા-અખિન્ન ધરોના પણ ઈશ એવા ધર્મનંદન
શ્રીહરિનું દિવ્ય નામસ્મરણરૂપ અભેદ કવચને જાંધીને નિર્ભય ચિત્તથી દિવસે
તથા રાત્રિએ હું વિચરું ॥૭૦॥ નરોના સમગ્ર આધિવ્યાધિને વિનાશ કરનાર,
સમસ્ત પાપને પ્રશમન કરનાર, પરમાદ્ભુત, સર્વશાન્તિકર-સર્વ અનિ-
ષ્ટોની શાંતિને કરનાર અને સર્વ પ્રકારે શાંતિ કરનાર, સમસ્ત જાપને ટાળ-
નાર, વિજયાર્થને આપનાર, ભુક્તિ-સમગ્ર બ્રહ્માપદ્મ ભોગ અને મુક્તિ
આત્યંતિક મોક્ષને આપનાર, મરિજ ઓપ્ય-અપાત્રોથી સાચવવાનું,
આતું આ ઉત્તમ શ્રીહરિકવચ મે કહ્યું ॥૭૧-૭૨॥ દરે અપાત્રોને ન

સેતવે । આસુરીસમ્પદ્યુકાય નાસ્તિકાય ન કહિંચિત્ ॥૭૩॥
 ન લોલુપાયામકાય ન ભક્તદ્રોહકારિણે । ન શુષ્કજ્ઞાનિને
 દેયં ભગવન્નિન્દકાય ચ ॥૭૪॥ શ્રદ્ધાનાય ભક્તાય ચાસ્તિ-
 કાયાનસૂયવે । નિર્મત્સરાય દાતવ્યં હરિતજ્જનપ્રેયસે ॥૭૫॥
 વિલિહ્ય કવચં ચેદં યસ્તુ સન્ધારયેત્પુમાન્ । કળ્થે વા દક્ષિણે
 યાદૌ જયસ્તસ્ય પદેપદે ॥૭૬॥ યઃ પઠેચ્છૃણુયાદ્ભક્તયા શ્રાવયે-
 દ્ભક્તસન્નિધૌ । ન તસ્ય દુર્લભં કિશ્ચિદ્દરિકૃષ્ણપ્રસાદતઃ ॥૭૭॥
 ધર્મસર્ગે દૃઢતરા મતિઃ સ્યાન્મુક્તિદાયિની । જયેદ્ધર્મધંશં
 ચ શ્રેયોવિઘ્નકરં નૃણામ્ ॥૭૮॥ મુક્તિં મુક્તિં તથૈકાન્તભક્તિં

આપણુ આ અર્થને કહેછે—આ કવચ ને ખજ હોય તેને ન આપણુ ને દંભી
 હોય તેને ન આપણુ ને ધર્મભયાદાને વોડનાર હોય તેને ન આપણુ ને
 આસુરી સંપદાએ યુક્ત હોય—ભગવાન્ તથા તેમના ભક્તો વિષે ને વિદ્વેષાદિ
 છે તે આસુરી સંપત્ કહેવાય, તેણે યુક્ત હોય તેને કદાપિ ન આપણુ ને
 નાસ્તિક—પરશોક તથા વેદાદિકમા વિચારે વર્જીત હોય તેને કદાપિ ન આપણુ.
 ને વિષયલોભુપ હોય, ને અભક્ત હોય અને ને ભક્તદ્રોહી હોય તેને ન
 આપણુ શુષ્કજ્ઞાની—ને ભક્તિવિમુખ જ્ઞાનવાદનિરત હોય તેને નજ
 દેવ અને ને ભગવન્નિન્દક હોય તેને નજ આપણુ ॥૭૩-૭૪॥ હવે પાત્રોને
 આપણુ આ અર્થને વિવેચન કરી કહેછે—ને શ્રદ્ધાવાન્ હોય, ને ભક્ત હોય,
 ને આસ્તિક હોય, ને અસૂયારહિત હોય, ને નિર્મત્સર હોય, ને હરિને પ્રિય
 તમ હોય અને હરિ નેને પ્રિયતમ હોય તથા હરિજનનાને ને પ્રિયતમ હોય
 અને હરિજનો નેને પ્રિયતમ હોય તેવા જનોને આ કવચ આપણુ ॥૭૫॥
 ને જનતો આ કવચને લખીને કંઠમા કે જમણા બાહુમા ધારણ કરે તેનો
 પદેપદે જય યાય ॥૭૬॥ ને જન આ હરિકવચને ભક્તિથી સ્વયં સામળે
 કે ભક્તસમામાં ભક્તિથી સમળાને તેને શ્રીહરિકૃષ્ણ ભગવાનના પ્રસાદબળથી
 ડિચિત્પણુ દુર્લભ રહેણ નથી, સર્વ અર્થ સુલભ છે ॥૭૭॥ વળી આ શ્રીહરિ-
 કવચના પ્રભાવથી ધર્મસર્ગ ને શમ દમ ક્ષમાદિક તેમા અતિંદ પ્રીતિ યાય,
 ને પ્રીતિ મુક્તિને આપનારી છે અને અધર્મનો ને વરા કામક્રોધાદિ છે, નરોને

ચાસ્ય પ્રભાવત । દેહાન્તે ચ હરેર્ધામ ગોલોક પ્રાપ્તયાદિ સ
 ॥૭૧॥ ભૂતપ્રેતપિશાચા યે હાકિનીગ્રહરાક્ષસા । યોગિની
 યાતુધાન્યથા કુદ્ધલાગ્રહાદય ॥૮૦॥ રિપુહતામિચારા યે
 રોગાશ્વાન્યેડપ્યુષ્પદ્રવા । તેડ્યુતાવર્તનાદસ્ય નશ્યન્તિ નાથ
 સશય ॥૮૧॥ પશ્ચાન્નૃત્યા પ્રતિદિનમિષ્ટદ સ્યાન્નૃણામિદમ્ ।
 ગૃહિમિસ્ત્યાગિમિર્મત્ત પઠનીય પ્રયત્નત ॥૮૨॥ इति परम
 पवित्र सर्वदा धारणीय कथचवरममेघ सर्वेश्वराखपूगै ।
 जनिमृतिभयहारि ब्रह्मधामप्रदाह सफलजनसमूहै सर्वदा
 कीर्तनीयम् ॥८३॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिशिष्याप्रणय निखानन्द
 मनिविरचित श्रीहरिकवच सपूर्णम् ।

સર્વ શ્રેયમા વિત કરનાર તેને આ સ્વચના પ્રભાવથી છુટે છે ॥૭૮॥ બળી
 આ હરિસ્વચનો ઉપાસક આ કવચના પ્રભાવથી ભુક્તિ-આ લોક ।
 ધર્મધર્મી અવિશ્વ ભોગ તેમજ ભગવાનની સેવામાં સમુપયોગી ધનાદિ ની
 સમૃદ્ધિપ ભુક્તિ તથા એ તિલક ભક્તિ તથા મુક્તિ-બ્રહ્મસાદ્ધ્યાર્થ તથા
 દેહને અંતે ભગવાનના ધામ ઓળોખે પામે ॥૭૯॥ આ સ્વચનો દશદળર
 વારજપ કરવાથી જે ભૂત-પ્રેત પિશાચ દિની-બ્રહ્મરામસ-યોગિની-ચ તુ
 ધાની તુલ્યાનમદ આદિક છે તથા જે શત્રુઓએ કરેલા અનિયારો મારણ
 ઉચ્ચાટનાદિ છે તથા જે અસાધ્ય રોગો છે તથા જે બીજા ઉપદ્રવો છે તે મરે
 ત મ । નારા યાય છે એમાં સશય નથી ॥૮૦-૮૧॥ પ્રતિદિન પાચવાર પાઠ
 કરેતુ આ કવચ નરોને દિલ દૂળ આપનાર યાય છે બક્ષ ગૃહગ્રામે અને
 ત્વ નિઆએ માનો પ્રયત્નથી અવરથ પાડ કરવો ॥૮૨॥ તે આ કર ૧૧૨
 પરમપવિત્ર પવિત્રોત્તુ પ ૫ પરિ । નાનાવિધ રાત્રો અને નર્યાએ સુર મેપદ
 અભેદ જનનગરલ બને દાગનાઈ બ્રહ્મધામ અ રને પમા નાર શ્રેયની
 કામનાવાળા સર્વકાર્દ પાુ જનાએ નિ તર શીર્વન કરવા ઓ-વ અને સ ૧ ।
 ઉક્ત પ્રકારે ધ રા કરવા ચોચ છે ॥૮૩॥

इति श्रीहरि-नय सभासम् ।

દેવાસુરાણામનાઘાર ચોન્મથતાં તુ મન્દરગિરિં મજ્જન્તમ
મ્મોનિઘૌ । પૃષ્ઠે કૂર્મતનુર્દઘાર સહસ્રા કારુણ્યતો યો જગૌ
સદ્મર્માશ્ચ મુનિભ્ય પપ હરતાત્કણં સમગ્ર હરિઃ ॥૨॥ યો
ધારાહતનૂ રસાતલગતાં ક્ષોર્ણી ક્ષણાદુદ્ધઘૌ દૈતેયં ચ જઘાન
સંયતિ હિરણ્યાક્ષં તનુસ્થાધ્વરઃ । ધર્માનાહ ભુવેઽમવાય ચ
નૃણાં યજ્ઞાન્ ચિતત્યાશ્વિલાન્ વલ્પાદૌ પ્રતિવાસર સ હરતા-
ત્કણં સમગ્ર હરિઃ ॥૩॥ દૈત્યાનામધિપં હિરણ્યકશિપું હત્યા
નૃસિંહાકૃતિઃ પ્રહ્લાદં ચ તતોઽભિરક્ષ્ય પરમં ભક્તં નિજ નિર્જ-
રાન્ । ઇન્દ્રાદીન્ સુરસઘસૌર્યમુદિતાશ્ચક્રે ચ ઊગ્રેક્ષણો ભક્તા-
ભીષ્ટફલપ્રદઃ સ હરતાત્કણ સમગ્રં હરિઃ ॥૪॥ યાચિત્યા ત્રિપ

એ એકદમ દિવ્ય કુર્માકૃતિ ધારણ કરીને મુરારુસેની સાદામ્બમટિ પૃથ્થમામ
ઉપર ધારણ થયો હતો અને વળી સ્વસ્વરૂપને સમજનારા નારદાદિ મુનિઓને
અનુકંપા કરીને કુર્મેપુરાણરૂપે ભાગવત ધર્મોનો ઉપદેશ થયો હતો તે આ
ભગવાન શ્રીહરિ મારા સમક્ષ કહને નિવારો ॥૨॥ એ હરિએ પૂર્વે યજ્ઞમય
વાશદવપુત્રને ધારીને, રસાતળને પામેલી આ પૃથ્વીને લઈ જનાર દિગ્વ્યાપક
દૈત્યનો સમામમા સંહાર કરીને ક્ષણભાગ ઉદ્ધાર કર્યો હતો અને વળી
જનોના મોક્ષમાટે કંપના આદિભાગમા ભૂદેવી પ્રત્યે સમક્ષ ધર્મોનો વિસ્તાર
કરવાપૂર્વક ખડુ ધર્મો નારાદપુરાણરૂપે કરાવતા એ જ શ્રીહરિ પ્રતિદિન
મારા સમક્ષ કહને નિવાળુ કરો ॥૩॥ એ ભગવાન હરિએ પૂર્વે લોકવિપ
કાણ વિરમયનીય દિવ્ય નાગસિંહ વધુ ધારીને કૃત્ત જેનરાણા યદને દૈત્યોના
અધિપતિ હિરણ્યકશિપુ કે જે પોતાના પરમમજા પ્રદુલાહનો પરિદ્રોહી હતા
તેને તત્કાળ ખર નખોવડે હૃદયવિદારપૂર્વક છાતીને પોતાના અનન્યમજા
બાળ પ્રદસાદની તેયત્રી સર્વેથા ગૂંચા કરી હતી અને ઇન્દ્રાદિ દેવોને કૃત્રીથી
પોતપોતાનું પદ પાડી આજવાવડે સ્વર્ગલોકનું મુખ ધમાળને પરમ દર્શિત
કર્યો હતા, આગીને બકોના અગ્નિવ અગ્નિષ્ઠ અર્ધને આપનારા જે શ્રીહરિ
માર સમક્ષ કહ નિવાળુ કરો ॥૪॥ એ હરિએ પૂર્વે એયર્થથી ભલ

દક્ષલેન ચ ચલિં ત્રૈલોક્યમિન્દ્રાય યઃ પ્રાદાદ્રામનમૂર્તિરસ્ય
 ચ પુનર્દાવારિકત્વં સ્વયમ્ । ચક્રેઽથ ત્રિદિવસ્યિતોઽપિ ચ
 મનોર્વેંયસ્વતસ્યાચનં સુત્રામાવરજઃ સ મેઽપહરતાત્કટ્ટં સમગ્રં
 હરિઃ ॥૫॥ ક્ષત્રં ઘોરતરં ચ કાપથગતં ત્રિઃસપ્તકૃત્વશ્ચ યો હત્વા
 સાન્વયકાર્તવૈર્યનૃપતિપ્રાણાપહૃદ્ધાર્ગવઃ । રામઃ પર્ણકરો
 ઘરામરકરપ્રસાસમુદ્રક્ષિતિઃ સિદ્ધર્પિસ્તુતસઘશાઃ સ હર-
 તાત્કટ્ટં સમગ્રં હરિઃ ॥૬॥ ધર્માત્મા પિતુરાન્નયા સદયિતા-
 સૌમિત્રિરાસો ચનં યજ્ઞા સેતુમપાંનિધૌ સ્વમહસા લઙ્કેશ્વરં
 સાન્વયમ્ । યોપાહારિણમાશુ યો નિહતવાન્ ધર્મેણ સર્વાઃ

યએલો ઇન્દ્ર કોઈ રાસુ નહિ મળતાં કોઈ શુભ સ્થળે સંતાઈ રહેતાં, તેને તે
 ઐશ્વર્ય પાધું આપવાના સંકલ્પથી સ્વયં વામનમૂર્તિ થઈ, ઇન્દ્રસંબન્ધિ
 ઐશ્વર્યને લઈ લેનારા બળિપાસે જઈને, તેનાયથી ત્રણ પગલાંપરિમિત પૃથ્વી
 છાંયી માગતાં તે દાનશરયથી વરદાન પામીને, તે પછી તરત ત્રણ પગલાં-
 વડે ત્રણ લોકને ભરી લઈને, ફરીથી તે ઇન્દ્રને તે ઐશ્વર્ય આપ્યું હવે અને તે
 પછી પ્રણામ કરતા તે ભક્તરાજ બળિરાજને ભવને સ્વયં ભક્તપરવશતાથી
 તેના દ્વારપાળ કર્મમાં નિલ સન્નિધાનનું વરદાન આપ્યું હવે અને ત્યાર પછી
 સ્વર્ગલોકમાં રહીને ઇન્દ્રના અનુજ (નાનાભાઈ) થઈને વૈવસ્વત મનુનું
 રક્ષણ કર્યું હવે તે આ શ્રીહરિ મારા સમય કદને અપહરો ॥૫॥ જે હરિએ
 પૂર્વે બૃગુકુળમાં જન્મદમિના પુત્રરૂપે પ્રાદુર્ભવીને, હાથમાં પરશી ધારણ કરીને
 મુતસહિત સહસ્રાર્જુન રાજના પ્રાણને અપહરી, તેને નિમિત્તભૂત કરીને
 અધર્મમાં પ્રવર્તેલા, અતિધોર વ્યાપારો જેમના છે, કુમારો ચડી ગએલા
 ક્ષત્રિયોને એકવીસવાર હણીને, અવ્યુપ્રમુખ વિપ્રોના હાથમાં સમુદ્રસુધીની
 સમગ્ર પૃથ્વીનું પ્રદાન કર્યું હવે સિદ્ધોએ તથા મહર્ષિઓએ સ્તુતિ કર્યું છે
 શુભ યરા જેમનું એવા તે ભજવાન્ શ્રીહરિ મારા સમય કદને નિવારો ॥૬॥
 જે મહાસમયે શ્રીહરિએ પૂર્વે રાક્ષસરાજ રાવણે રાવેલા અમરોની પ્રાર્થનાથી
 રઘુકુળમાં અવતરીને, પાવન રામનામથી પ્રખ્યાત થઈ, સ્વયં ધર્માત્મા-

પ્રજા. રામઃ સ્વાવતિ પુત્રવત્સ દરતાત્કણં સમગ્રં હરિ. ॥૭॥
 કંસાદીનસુરાશ્ચિહત્ય નૃપતીન્મારાન્મુચો ભૂરિશો ગોભૂસાધુ-
 ધરામરામઽપ્પાન્ પાતિ સ્વયઃ સર્વતઃ । લોકક્ષેમકરસ્વરૂ-
 પચરિતો વિદ્યોધવિદ્રાવણઃ શ્રીકૃષ્ણઃ સ યદુત્તમોઽપહરતા-
 ત્કણં સમગ્રં હરિઃ ॥૮॥ શ્રીયુદ્ધોઽસુરબુદ્ધિમોદચરિતઃ સદ્ધર્મ-
 સંસ્થાપકઃ પાપપટ્ટાદવિતાત્મમક્તનિકરઃ કારણ્યવારાંનિ-
 ધિઃ । હિંસાહીનમત્તપ્રવર્તનયશા યઃ શુદ્ધબુદ્ધિપ્રદ. સંસારા-

ધર્મભૂતિ હોવાથી પિતા દશરથરાજની વનવાસરૂપ આજ્ઞાને માથે ચડાવીને,
 પોતાવિષે અનન્ય મનપાળી દયિતા સીતા અને મુનિત્રાસુન બ્રાતા લક્ષ્મણ
 છની સાથે મહાન વનમા પ્રવેશ કરી, પોતાના પરમ પ્રતાપથી સમુદ્રમા
 રેતુ બાધીને સીતાહરણુ કરનારા તે સખરોન્કટક રાવણને તત્કાલ સપરિ-
 વાર પ્રહાર કરીને, સર્વ પ્રજાઓનું પોતાના ઓગસ પુત્રની પેઠે ધર્મથી પરિ-
 પાવન કર્યું હતું તે આ શ્રીહરિ માફ સમગ્ર મધ નિવારો ॥૭॥ જે શ્રીહરિએ
 પૂર્વે ભૂમિનો બાર ઉતાડેલા વસુદેવના ભવનમા અવતરીને, ભૂઆરમૂળ અનેક
 કંસાદિ અસુરરાજાઓનો નાશ કરીને ભૂમિનું દિન કર્યું હતું તથા પ્રિયતમ
 ગાયો ગોપાગોની બદુલા રક્ષા કરી હતી તથા અકૂર માવાનાર ગોપીઓ
 આદિક સાધુઓની સ્વાનુભવપ્રધાનવડે રક્ષા કરી હતી તથા પૃથ્વી દેવો
 ભૂદેવો અને ધર્મની સ્વધર્મસ્થાપનાદિવડે રક્ષા કરી હતી આરીતે સકલ
 લોકોના સેવના આરંભભૂત દિવ્ય સ્વરૂપ અને દિવ્ય ચરિત્ર ગોરધનોહાર
 છાદિ જેમનું છે, સમસ્ત વિનયમૂલનો નાશ કરનારા એવા તે યદુત્તમ શ્રીકૃષ્ણ
 ભગવાન મારા સમગ્ર કથને નિવારણુ કરો ॥૮॥ જે હરિ અસુરોની બુદ્ધિમા
 મોહ ઉપજાવા પૃથ્વીઉપર અનન્યસાધારણુ બોવયોગને લીધે શુદ્ધતામથી
 વિખ્યાત યદુ, ઉપદેશાદિરૂપ ચરિત્રથી અસુરોની બુદ્ધિમા મોહ પમારી,
 (‘યમયો નિનીપતિ તમેવાસાશુકર્મ કારયતિ’ આ શ્રુતિમા કહેવા પ્રમા-
 રથી) સત-સારવે પ્રકૃતિનાળા-બોના જે ધર્મો અદિસાદિક તેમનો અસુ-
 રોના અનરમા પ્રવેશ નહિ થવા દેવા પોતાના આશ્રિતામા રૂરીતે સ્થાપન
 કરીને, જેઓ પોતાના પ્રાદુર્ભાવનું ચચાર્ય જ્ઞાનપૂર્વક આશ્રય કરનારા છે
 તેવા ભક્તસમૂહોને પાપ-અપેદિક ઉપધર્મથી રક્ષા કરી, સર્વલોકના કલ્યા

ર્ણવતારકઃ સ હરતાત્કષ્ટં સમગ્રં હરિઃ ॥૧॥ આરુહ્યાશ્વમ-
મર્ત્યદત્તમવનૌ નિસ્ત્રિશપાણિશ્ચરન્ કલ્કી પાપિનરાધિપાંશ્ચ
વહુશો હત્વાઽવસાને કલેઃ । ધર્મ સ્થાપયિતા વિશુદ્ધમશિલં
યઃ સ્વાક્ષસદ્ધાનિલસ્પર્શોચ્છિન્નકુચુદિરેષ હરતાત્કષ્ટ સમગ્રં
હરિઃ ॥૧૦॥ સ્તોત્રસ્ય શ્રવણાદશાકૃતિઘૃતઃ સ્યાન્નાસ્ય પાઠાચ્ચ
ભીસ્તોયાતેનિરયાતિતોઽસુરગણાઘ્યાઘાદિતો દુઃસ્થલાત્ ।
રાજશ્ચક્ર કદધ્વતો રિપુગણાદ્જ્ઞાનતોઽથો કલેર્દેહાન્તે સુગ-
તિર્નૃણાં કરુણયા સ્યાદ્દીનવન્ધોર્હેરે ॥૧૧॥

છુનીજ એક આમણા રાખતા, કૃષ્ણાનિધિ, સર્વપ્રભરે આદિમા નામના મ
હાતરૂપ યજ્ઞને પ્રવર્તાવવાથી સહીતિવાળા છે તે આ શુદ્ધ બુદ્ધિપ્રદ-અતઃ ક
રછુની નિર્ભળતાદ્વારા વિજ્ઞાનનો પ્રકાર મરીને સસારસાગરથી સમુદ્ધાર કર
નારા શ્રીહરિ મારા સમગ્ર કંઠને દરો ॥૬॥ જે ભગવાન્ કૃષ્ણિયુગના અતમા
કરિઝ્ઞપથી પ્રખ્યાત થઈ, દેવોએ આપેલા અશ્વકૃપર વિરાજમાન થઈને
હસ્તમા તીવ્ર તરવાર લઈને સર્વ પૃથ્વીમા ઓમેર વિચરીને, અનેક પાપૈક-
પ્રવર્તક મેચ્છપ્રાય રાજાઓને હણીને, વિશુદ્ધ ધર્મ-વર્ણાશ્રમોચિત અને
નિશ્ચેત્સોપપાત્રી એવા તે ધર્મને સ્થાપન કરશે તે આ પોતાના દિવ્યાગના
સગવાળા પતનસ્પર્શમાત્રથી સમગ્ર પાપ અને તે મૂળ જેમા છે એવી કુસુદ્ધિને
હંગારા શ્રીહરિ મારા સમગ્ર મંદને દરો ॥૧૦॥ હવે આ સ્તોત્રના શ્રવ
ણપઠનનું ફળ કહે છે-મત્સ્યાદિ દશ આકૃતિને ધરનારા ભગવાન્ શ્રીહરિના
આ સ્તોત્રનું શ્રદ્ધાપૂર્વક શ્રવણ પૂન કરવાથી જળસખિની પીડાયથી ભય
ન થાય, અનેક નરક દુઃખોથી ભય ન થાય અમરસમૃદ્ધથી ભીતિ ન થાય,
વ્યાઘ્રવ્યાવાદિ દિસક જલ્પઓથળી ભીતિ ન આવે, દુર્ગમ રયાનમા જ નાયથી
ભય ન આવે, દુષ્ટરાજઓથી ભય ન થાય, કુમાર્જનમનથી ભય ન થાય,
શત્રુગણથી ભય ન થાય, કિં જલુના-સમગ્ર ભયમા મૂળભૂત જે અજ્ઞાન છે
તેનાથી પણ ભય ન જ થાય, તેમજ મૃગિયુગથી ભય ન થાય કારણ કે દેહને
અતે આ સ્તોત્રવડે સમારાધ્ય દીનમન્થુ ભગવાન્ શ્રીહરિ, પ્છુની કૃપાથી આ
સ્તોત્રનું શ્રવણ પઠન કરનારા જનોની સુગતિ-નિ શ્રેયસ થાય છે (આ રીતે
મત્સ્યાદિ દશ અવતાગના અનુક્રમથી દશ પ્રકારના ફળ બાજુવા) ॥૧૧॥

શ્રીહરિર્જયતિ । શ્રીવિશ્વમહાલક્ષ્મ્યં શ્રીહરિપ્રાર્થનાસ્તોત્રમ્ ।

પ્રણિધાય મનોઽતિભાવત સહજાનન્દગુરો પદામ્બુજે ।
હરિદિગ્વિજયાત્સમુદ્ધૃત સુપદ સ્તોત્રમિદ લિપામ્યહમ્ ॥૧॥

ઉદ્ભવે નિજધુર નિધાય ય સ્વસ્ય આસ નિજદિવ્યધા
મતિ । શુદ્ધભાગવતઘર્મપોષક રૂપ્ણ યપ મયિ સુપ્રસીદ-

સદ્ગુરુ શ્રીસહજાનન્દસ્વામીના ચરણકમળમા અતિભાવથી મનને પરી
વીને, શ્રીહરિદિગ્વિજયમાથી ઉદ્ધાર કરેના સુપદર આ સ્તોત્રને હું (નિત્યા
નદ્મુનિ) લખુ છું ॥૧॥ કવિ શ્રીનિત્યાનદ્મુનિ, પોતાની વિદ્યાચાતુરીના
પ્રકાશનમાટે પ્રત્યેક ઉદ્ધાસમા કહેના અર્થોની એકલ દોષમા સકનના કર
વાપૂર્વક 'તેતે સ્થળમા પરીક્ષાપો જેનો મદિમા વર્ણવ્યો છે એવા પર
માત્રમા શ્રીકૃષ્ણમગવાન મારા ઇષ્ટદેવ શ્રીહરિનો અવતાર દોવાથી તેથી
પૃથક્ નથી એવો સાવાર્ય સૂચવવા પૂર્વક અતે પ્રત્યક્ષ શ્રીહરિમા પ્રીતિમા
સિની પ્રાર્થના કરવાપૂર્વક કહે છે કે

તિરોકગુરુ શાસ્ત્રધોનિ જે શ્રીકૃષ્ણમગવાન, પોતાથી શુભે કરીને આપ
પણ ન્યૂન નહિ એવા સુપાત્ર ઉદ્ભવજીને સ્વસ્વતંત્રપણે જ્ઞાન સોકોને મદદ
કરાવી તેમના કંઠ્યાણુ કરવા માટે પોતાની ધુર (આચાર્યપદ) અર્પણ
કરીને પોતાના દિવ્ય અક્ષરધાગમા પમારીને સ્વસ્થ થયા હતા શુદ્ધ

(૧) શ્રીહરિદિગ્વિજયના ૪૯ ઉદ્ધાસ છે, પ્રત્યેક ઉદ્ધાસને અતે સારરૂપ એક
પ્રાધનાત્મક સ્લોક છે ૪૮ માં શ્રીહરિપ્રાર્થના છે અને ૪૯ માં ગ્રન્થનો વિષયાનુ
ક્રમ છે તેથી તે એ ઉદ્ધાસને અતે સ્લોક નથી બાકીના ૪૭ ઉદ્ધાસના ૪૭ સ્લોક
છે ૧૦ માં એક સ્લોક વધારે છે તેથી સ્લોક ૪૮ થાયછે પ્રથમ સ્લોક અને
અંતિમ ૬૯ સ્લોક ઉદ્ધારકર્તા નિત્યાનદ્મુનિએ લખ્યા છે માટે આ સ્તોત્ર ૪૮
સ્લોકાત્મક છે એમ જણવું

તામ્ ॥૧॥ ઉત્પત્ત્યશિવવિષ્ણુલિક્ષિમિમિન્નમાર્યપથમત્ર ર-
ક્ષિતુમ્ । ઉદ્ધવં નૃતનુમાર્પણપતઃ કૃષ્ણ ઇપ ગમયન્ પ્રસી-
દતામ્ ॥૨॥ સ્વોક્તધર્મમશિલં પ્રવર્તયન્નુદ્ધવાધ્વનિ ધરાતલે
નૃપુ । સર્વેસદ્ગુણવિલક્ષણેહિતઃ કૃષ્ણ ઇપ મયિ તુષ્ટિમીય-
તામ્ ॥૩॥ બ્રહ્મતેજસિ સુદિવ્યવિગ્રહો બ્રહ્મરૂપનિજમક્તસ-
ક્તઃ । ધર્મમન્દિરમહાર્હમણ્ડનં પ્રીતિમેતુ મયિ ભક્તિનન્દનઃ
॥૪॥ માનસાનિ નિજદર્શકપુંસાં કર્પયન્ નિજમનોહરમૂર્તા ।

ભાગવત ધર્મના પોષક એવા આ શ્રીહરિનામા કૃષ્ણ મારી (નિલાનં-
દમુનિ) ઉપર સુપ્રસન્ન થાવ ॥૧॥ શિવ વિષ્ણુનાં ચિહ્નોનું આલંબન
કરીને દેવળ વ્યભિચારાચરણાદિક કુમાર્જીમા ગમન કરનારા શૈવ વૈષ્ણ-
વોએ છિન્નલિન્ન કરેલા આર્યમાર્ગને આ લોકમાં રક્ષણ કરવા માટે,
બદરિકાશ્રમમાં સુમુક્તઓને ભગવાનના જ્ઞાનનો ઉપદેશ કરતા, ત્રિશુણાતીત
દિયતિને પામેલા હોવાથી અજન્મા એવા પણ ઉદ્ભવજીને, વૈકુંઠલોકમાંથી
જયવિજય અને ગોલોકમાંથી રાધિકાદિકની પેઠે સ્વેચ્છાથી જ દુર્વાસામુનિના
શાપનો ઉદ્ભવ કરવા દ્વારા અયોધ્યાનગરીમા અજય સુમતિ નામના જનક
જનનીયથી મનુષ્યસરીર પમાડનારા એવા આ શ્રીહરિકૃષ્ણભગવાન મારી
ઉપર અતિશય પ્રસન્ન થાવ ॥૨॥ ધરાતળમા ઉદ્ભવસંપ્રદાયવિષે વર્તતા મનુ-
ષ્યોમા પોતે શ્રીમુખે ગીતા તથા ભાગવતના એકાદશસ્કંધદ્વારા ઉપદેશોનો
સમગ્ર એકાંતિકધર્મ પ્રવર્તાવતા અને જગતમા કહેવાતા સમગ્ર સદ્ગુણો
યથી આશ્ચર્યકારી હોવાથી વિવક્ષણુ દિવ્ય ચરિત્ર જોમનું છે એવા આ ધર્મ
નંદન શ્રીકૃષ્ણ મારેવિષે તુષ્ટિને પામો ॥૩॥ અક્ષરાખ્ય તેજ.પુંજમા મુદર
દિવ્ય વિગ્રહથી પોતાના બદ્ધરૂપ મુક્તોની સાથે વિરાજમાન અને ધર્મ-
દેવના ભવનના મહા અમૂલ્ય આભરણરૂપ એવા ભક્તિનંદન શ્રીહરિ
મારેવિષે પ્રીતિને પામો ॥૪॥ પોતાની આનંદમય મૂર્તિના દર્શન કરનારા
અયોધ્યાવાસી સ્ત્રીપુરુષોના મનને પોતાની મનોહર દિવ્યમૂર્તિમાં ચમકની
પેઠે આકર્ષણ કરનારા, સ્વયં રમણીય હોઈને દષ્ટિમાત્રથી કાળીદત્તાદિ

આસુરોત્પનનવીક્ષણરમ્યઃ પ્રીયતાં મધુરદર્શનકૃષ્ણઃ ॥૫॥
 અદ્વિધ્મીતપરલક્ષણલક્ષ્યઃ સર્વથા પ્રિયતમોઽસિલનૃણામ્ ।
 ચિત્રકૃદ્ચિરવાલચરિત્ઃ પ્રીતિમાન્ ભવતુ મે હરિકૃષ્ણઃ ॥૬॥
 તાતસંસ્કૃતતનુઃ કૃતવિદ્યામ્યાસલીલ ઉચ્ચિશ્રુતકીર્તિઃ ।
 આસુરક્ષયવિધાનપમાનઃ પ્રીયતાં હરિરસૌ પરમાત્મા ॥૭॥
 સ્વેક્ષણેન સુપ્તયન્ જનતાં યશ્ચક્રમેણ શિવદં ચ વિધાતુમ્ ।
 ફાશિકાપુરમગાત્સહ પિત્રા તુષ્ટિમેતુ મયિ ધાર્મિક ણ્યઃ ॥૮॥
 માયિકાકૃતિગુણૈશ્ચ વિહીન દિવ્યદેહમથ દિવ્યગુણાટ્યમ્ ।
 આહ ચં સ નિગમાગમવાક્યં પ્રીતિમેતુ મયિ ધર્મકુમારઃ ॥૯॥
 બ્રહ્મજીવગતસંશયજાલં હેદ્યગ્નિગમહાર્દવિદ્યમ્ । તદ્વિદ્વાં
 સમવદત્પરમાર્થાં તૌપમેતુ મયિ કૃષ્ણ ઉદારઃ ॥ ફાશિકા-

અમુરસમૂહોતુ ઉન્મૂલન કરનારા અને સુદર દર્શન જેમતુ છે એવા કૃષ્ણ
 શ્રીહરિ મારી ઉપર પ્રસન્ન થાવ ॥૫॥ સામુદ્રિક શાસ્ત્રમાં કહેવા રાગધિરાજ
 પરમેશ્વરપણાને સૂચવનારા ચરણકમળમાં રહેલા સ્વસ્તિક ધ્વજાદિક સોગ
 ચિહ્નોથી પૂજાવિતાર પરમેશ્વરપણાની પ્રતીતિ કરવા મોઝ્ય, સર્વ મનુષ્યોને
 મર્વપ્રકારે અતિશય પ્રિય, આશ્ચર્યમારિ સદ્ગુણમનોહર બાવચરિતો જેમના
 છે એવા શ્રીહરિકૃષ્ણ ભગવાન્ ભાગેવિષે પ્રીતિમાન્ થાવ ॥૬॥ પિતા ધર્મેદેવ
 થકી યજ્ઞોપવીત સરનાર પામેલા વિદ્યાલ્યાસરૂપ હીના કરનદરા, દિગન્તમાં
 જેમની સુકીર્તિ અતિનિષ્ણાત પામી છે અને પોતાનું આપમાન કરનારા
 અમુરસમૂહોનો સ્વપ્રતાપથીજ નાશ કરનારા એવા પરમાત્મા આ શ્રીહરિ
 મારી ઉપર પ્રીતિ પામો ॥૭॥ જે શ્રીહરિ સ્વદર્શનદાનથી જનસમાજને
 મુખ આપવા અને પોતાના વિચરણથી કાશીપુર્ણિમે તીર્થરૂપ પવિત્ર કરવાને
 માટે આ પોતાના પિતરની સાથે પધાર્યા હતા તે ધર્મેનદન આ શ્રીહરિ મારે
 વિષે તુષ્ટિને પામો ॥૮॥ વેદશાસ્ત્રોના વચનો, જેને માવિક આકાર અને
 ગુણોએ રદિત અને દિવ્ય આકાર અને ગુણોએ સદિતપામે પ્રતિપાદન કરે છે,

વનચરસ્તપ ઉગ્રં શિક્ષયન્ વિમલમાચરદીશઃ । સંસ્તુતો રવિ-
મદ્દામુનિસદ્ધૈઃ પ્રીત ણ્ય ભવતાદ્ભુવિ ધાર્મિઃ ॥૧૩॥ યોગસિ-
દ્ધિફલદો નિજવીક્ષામાત્રતઃ સકલતૈર્થિકવન્ધઃ । સિદ્ધવ-
હ્નમનુતો હરિરેય પ્રીયતાં સકલદમ્મહરેહઃ ॥૧૪॥ ભૂતભૈરવ-
મયદ્કુરદ્દિર્માનમોચિતપિયૈકનતાદ્ધિઃ । સર્વથાપ્રણતયત્સલ
ણ્ય શ્રીહરિર્મેયિ સદાઽસ્તથતિતુષ્ટઃ ॥૧૫॥ સિદ્ધસદ્ગુનયનામૃ-
તમૂર્તિઃ રૂપ્ણ ણ્ય પુરુષોત્તમપુર્યામ્ । સ્વાપરાધવિહતાસુર-
સદ્વપ્રેક્ષકૈઃ શ્રિત રહાસ્તુ સુતુષ્ટઃ ॥૧૬॥ સત્રધર્મચિદિતાતિ-

રણ કરવાયકા તપસ્વિજનોને તપ કરવાની રીતિ શિખવવા માટે ઉગ્ર નિર્ભળ
તપ કૃષ્ણ હવ અને ઉગ્ર તપથી પ્રસન્ન થયેલા સૂર્યદેવે તથા મદ્દામુનિસમૂ-
હોએ સ્તુતિ કરેલા એવા ધર્મપુત્ર આ શ્રીહરિ મારી ઉપર નિરતિરાય પ્રસન્ન
થાવ ॥૧૩॥ પોતાના દર્શનમાત્રના પ્રદાનથી પોતાના સખન્ધને પામેલા
મૈયાનામની ભગિનીએ સદિત મહાદત્તાનામના પર્વતીય રાજાને શ્રીહરિકૃષ્ણ
રૂપે દર્શન આપી કૃષ્ણાણુરૂપ કૃષ્ણ આપનારા અને ગોપાળચોખીને અજ્ઞાન
યોગની સિદ્ધિનુ કૃષ્ણ (સ્વદર્શનપ્રદાનપૂર્વક સ્વધામપ્રાણુરૂપ) આપનારા,
સમગ્ર તૈર્થવાસીએ વદના કરેલા, સીરપુરના સિદ્ધવક્ષભરાજાએ સ્તુતિ કરે ના,
સમગ્ર ધાર્મિક સિદ્ધોના હૃદયને હરનારી દિવ્ય મેહા જેમની ॥ એવા આ
શ્રીહરિ મારી ઉપર પ્રસન્ન થાવ ॥૧૪॥ સીરપુરમા ભૂત ભૈરવોને ભય કર
નારી દૃષ્ટિ જેમની છે અને મહાસિદ્ધપણુનુ અભિમાન જેનુ મુકાબુ છે એવા
પિળેકે નમસ્કાર કર્યા ॥ ચરણકમળ જેના અને સર્વ પ્રકારે પ્રાણુત જનોમા
વત્સનતાવાળા એવા આ શ્રીહરિ સદા મારી ઉપર અતિ તુષ્ટ રહો ॥૧૫॥
નવત્રપા નામના દિવ્ય પર્વતમા રહેલા સિદ્ધસંધોના નેત્રોને અમૃતવત મૂર્તિ
જેમની છે અને કૃષ્ણ નામ જેમનુ છે અને શ્રીજગન્નાથપુરીમા પોતાનો અપ
રાધ કરવાથી પરસ્પર નાચ પામે ના અસુરસમૂહોને જેનારા જનોએ જેમનો
સમાશ્રય કર્યો છે એવા આ શ્રીહરિ આ લોકમા મારી ઉપર સુતુષ્ટ રહો
॥૧૬॥ માનસપત્તનના સત્રધર્મા રાજાએ જાણ્યો છે અતિરાય દિવ્ય મહિમા

મહત્ત્વઃ સ્વર્ચિતોઽતિગદ્ધનેઽપિ શિવામ્યામ્ । પાવયન્વિચર-
ણેન સુરાધ્રાન્પ્રીયતાં સ મગવાન્મયિ કૃષ્ણ. ॥૧૭॥ લોજલોક-
નયનોત્સરદાતા સાધુમણ્ડલમદ્દાસુરપદેશ્વ । ધ્યેયવિન્ન્યુતમ-
નોગતિવીક્ષો યઃ સતા મયિ સ તુલ્યનુ કૃષ્ણઃ ॥૧૮॥ સ્થાપયન્
ગુરુપરંપરાં ક્ષિતાયુદ્ધવાદુપગતઃ સ્વદીક્ષણમ્ । સ્વપ્રતાપ-
વિદિતો ગુરોર્ગુરુઃ કૃષ્ણ એપ પરિતુલ્યનાં મયિ ॥૧૯॥ સમ્પ્ર-
દાયગુરુતનતોઽલિલૈરર્ચિતઃ સુરમાનયમજૈઃ । સર્વજીવ-
હિતચર્તનો હરિઃ પ્રીતિમેતુ મયિ સર્વસદ્ગુણઃ ॥૨૦॥ સ્વીયધર્મ-
વિહિતાન્નલ્લસ્થિતિઃ સર્વધર્મપરિશિક્ષણપ્રમુ. । મક્તિધર્મ-
પરિપોષણોદયતઃ સ્વામ્યસૌ મયિ સદા પ્રસીદનામ્ ॥૨૧॥

જેમનો અને મહાવનમા પણ શિવપાર્વતી ન પરમાવથી સમ્યક્ પ્રકારે પૂજા કરેલા અને સ્વવિચરણથી સૌરાષ્ટ્ર દેશના લોકોને પાવન કરતા એવા તે મગવાન્ શ્રીહરિકૃષ્ણ મારી ઉપર પ્રીતિને પામો ॥૧૭॥ લોજપુરવાસી લોકોના નેત્રોને પરમાનંદ આપનારા, રામાનંદસ્વામીના મુક્તાનંદાદિ સાધુમંડળને મહાસુખ આપનાર દર્શન જેમનું છે અને તે સાધુઓની ધ્યાનાર્હ મગવન્મૂર્તિ યજ્ઞી ચયિત યજ્ઞેથી મનોગતિને સાક્ષાત્ જોનારા જે કૃષ્ણ છે તે શ્રીહરિ મારી ઉપર અતિશય પ્રસન્ન થાવ ॥૧૮॥ પૃથ્વીઉપર ગુરુપરંપરાને સ્થાપન કરવા માટે ઉદ્ધવાવતાર શ્રીરામાનંદમુનિયજ્ઞી ભાગવતી દીક્ષાને પામેલા અને ગુરુનાપણ ગુરુ એવા આ શ્રીહરિ કૃષ્ણ મારી ઉપર પરિતોષ પામો ॥૧૯॥ ઉદ્ધવસંપ્રદાયના હિતોપદેશ ગુરુ, સર્વ આશ્રિત જનોએ કર્યા છે પ્રણામ જેમને, દેવમનુષ્યોના સમૂહોએ પૂજેલા, સર્વ જીવોના હિતને કરનાર વર્તન જેમનું ॥ અને સર્વસદ્ગુણુસપન્ન એવા શ્રીહરિ મારી ઉપર અતિશય પ્રસન્ન થાવ ॥૨૦॥ પોતાના ભક્તજનોને તેમના તેમના વર્ણાશ્રમધર્મમા અચળ સ્થિતિ કરાવનારા, સર્વના સર્વ પ્રકારના ધર્મોનું પરિશિક્ષણ આપવામા સમર્થ, ભક્તિધર્મના પરિપોષણમા તત્પર એવા આ સ્વામિનારાયણુ મગવાન્ મારી ઉપર સુપ્રસન્ન રહો ॥૨૧॥ ભક્તોને પોતાની સુહૃદ્ય

મત્તદર્શિતસુદિવ્યવિગ્રહો મત્તસસ્તુતયથેક્ષિતાકૃતિ । મત્ત-
 વૃન્દહૃદયામ્બુજે વસન્નેપ મેઽસ્તુ હૃદિ મત્તવાસલ ॥૨૨॥
 નાસ્તિકોત્પથવિચ્છેદનચણ્ડો વૈદિકાધ્વપરિરક્ષણશક્ત ।
 સપ્રમાણસબલાચલવાક્યસ્તુષ્ટિમેતુ દરિદ્રાણ રૂઢાસૌ ॥૨૩॥
 પ્રાણિર્હિસનવિવર્જિતમેવ વૈદિક મતમિતિ પ્રથયન્ ય ।
 અસ્તયીઙ્ગશમર્હિસમજ્ઞત્રીદરિર્મયિ સ તુષ્યતુ મત્તે ॥૨૪॥
 વેદયાદ્યમતમાત્રસમૂલોપાટનોભુવિ સનાતનધર્મમ્ । સ્થાપ-
 યન્સદસિ પષ્ઠિતનૃણા યો વ્યરાજત સ તુષ્યતુ કૃષ્ણ ॥૨૫॥
 સ્વીયસાધુજનતાપમાનનાનપ્રયોગયલ્મેઘજિહ્વન । સ્વેષ્ટદેવ-

મૂર્તિના દર્શન કરાવનારા બન્નોએ જેવા દિવ્યાકારે દર્શન કર્યું છે તેવા
 દિવ્યાકારથી સ્તુતિ કરેલા બક્તસમાજના હૃદયકમળમા સર્વકાળે નિવાસ
 કરી રહેલા બક્તવસળ એવા પ્રલક્ષ્મી શ્રીદરિ મારા હૃદયમા નિરતર
 રહો ॥૨૨॥ ધોરાજીમા આવક, ખોદ, જેનાદિક નાસ્તિકોના કુમાર્ગને
 (સપ્રમાણ સબળ અથળ રવવાક્યોથી) ખ ન કરવામા અતિકોપ પામેના,
 વૈદિકમાર્ગતુ સર્વથા સર્વત રક્ષણ કરવામા સમર્થ અને વાદ કરવામા
 વેદાદિ પ્રમાણે સદ્વિત અને પોતાના ઐશ્વર્યાત્મક બળે સદ્વિત અથળ
 વાક્યો જેમના એવા આ શ્રીદરિકૃપા બગવન્ મારી ઉપર અનિશય પ્રસન્ન
 થાય ॥૨૩॥ બાઉર મામમા સજામા વૈદિક સિદ્ધાન્ત યજ્ઞ યજ્ઞ દિક્ષા પશુ
 સર્વથા પ્રણિઓની દ્વિસાએ રહિત છે જેમ સર્વત્ર પ્રમ્યતિ કરતા જે
 શ્રીદરિએ નિરતર દ્વિસાવર્ણ્ય ધર્મની પ્રસાસ કરી હતી તે શ્રીદરિ બક્ત
 એવો હું તે મારા ઉપર અતિશય પ્રસન્ન થાય ॥૨૪॥ જુનાગઢમા વેદબાહ્ય
 મતમાનું મૂળમાથી ઉત્પાટન કરનારા અને ભૂતકામા સનાતન ધર્મનું પડિત
 પુરુષોની સજામા રવાન કરનારા જે શ્રીદરિ વિશેષપણે સોમતા હતા તે
 શ્રીદરિકૃપા મારી ઉપર પ્રસન્ન થાય ॥૨૫॥ મેઘપુરમા સમગ્ર મતવાદિઓએ
 પોતપોતાના હષ્ટદેવરૂપે દર્શન કરેલા અને પોતાના સાધુજનોનું અપમાન
 કરવાથી નારા પામ્યું છે એજૈશ્વર્ય જેનું એવા મેઘજીવ નામના વણિકે સ્તુતિ

તતયેક્ષિતોઽસિલૈર્વાદિમિર્દરિરુપૈતુ તોપણમ્ ॥૨૬॥ પ્રાકૃત્તે-
 પ્વપિ ચ યોગસાધનૈર્વૈર્જિતેષુ નૃપુ યૌગિકીઃ કલાઃ । ભાવયાં-
 ફિલયભૂય યો હરિસ્તોપમેતુ સ પરં દયાલયઃ ॥૨૭॥ વૈષ્ણ-
 વાયંગદુરાચરણાનિ ત્યાજયન્ સનૃપનિર્મલમક્તિમ્ । યઃ પુષોપ
 નગરીયસભાયાં સોઽસ્તુ મે હૃદિ હરિઃ પરિતુષ્ટઃ ॥૨૮॥ દ્વારિ-
 કેશનિજરૂપદર્શનસ્તીર્થવાસિનિયમપ્રકાશકઃ । સર્વેતશ્ચ શૃપ-
 વૈરિચારણઃ કૃષ્ણ વપ મયિ તુષ્ટિમીયતામ્ ॥૨૯॥ શુષ્કવેદન-
 નિરાકરણોત્કો દિવ્યવિગ્રહગૃહપ્રતિભાષઃ । દર્શયન્નિગમદ્વા-
 ર્દમશેષં પ્રીતિમાન્ મયિ ભવત્વયમીશઃ ॥૩૦॥ વાહનીજન-
 પદસ્યકમક્તાન્નદ્યંશ્ચ નિજસશ્ચરણાદૈઃ । દૃષ્ટકર્મ ચ સપૂર્ત-

કરેલા એવા શ્રીહરિ મારા ઉપર સમધિક સંતોષને પામો ॥૨૬॥ કાળવાણી
 પ્રાપ્તમાં યોગનાં યમ નિયમાદિ સાધનોએ સહિત એવા પ્રાકૃત સ્ત્રી બાળ
 શુદ્ધાદિક મનુષ્યોમાં પણ અષ્ટાંગયોગની કળાઓને જે શ્રીહરિએ પ્રવર્તાવી
 હતી તે દયાનિધિ શ્રીહરિ મારી ઉપર પરિતોષને પામો ॥૨૭॥ વૈષ્ણવાચા-
 ર્યમાં રહેલા દુરાચારને ત્યાગ કરાવી ધર્મે સહિત નિર્ભેજ એવી ભક્તિનું નવા-
 નગરની સભામાં જે શ્રીહરિએ પ્રતિપાદન કર્યું હતું તે શ્રીહરિ મારી ઉપર
 પરિતુષ્ટ રહો ॥૨૮॥ દ્વારિકામાં પધારી દ્વારિકાધીશ નામના સ્વસ્વરૂપનું
 દર્શન કરનારા અને તીર્થવાસીઓને પાળવાના નિયમોનો ઉપદેશ કરનારા
 અને ચારે તરફથી ધર્મવૈરિઓનું નિવારણ કરનારા એવા પ્રત્યક્ષ કૃપ્ણ શ્રીહરિ
 મારી ઉપર અતિશય પ્રસન્ન થાવ ॥૨૯॥ માંડવી સદેરમાં મતવાદિઓની
 સભામાં રસરૂપ ભક્તિએ સહિત હોવાથી શુષ્ક એવા અદ્વૈત જ્ઞાનનું નિરાક-
 રણ કરવામાં તત્પર થએલા અને પરબ્રહ્મ પરમાત્મા નારાયણને સદા દિવ્યા-
 કારપણે પ્રતિપાદન કરનારા અને વેદનો સમગ્ર રહસ્યાર્થ પ્રકાશ કરનારા
 એવા આ પરમેશ્વર શ્રીહરિ મારી ઉપર પ્રીતિમાન્ થાવ ॥૩૦॥ પશ્ચિમ
 દિશામાં રહેલા દેશોના પોતાના ભક્તોને વિચરણાદિકથી આનંદ પમાડતા

મુદારો હ્યાચરત્સ મયિ તુપ્યતુ કૃષ્ણઃ ॥૩૧॥ સ્વામ્યક્ષિતિ-
પમક્ત્યતિરેકાદુર્ગપત્તનકૃતાત્મનિવાસઃ । ધીગવેન્દ્રનૃપ્પૂજિ-
તપાદઃ ધ્રીહરિર્મવતુ મચ્યતિતુષ્ટઃ ॥૩૨॥ વિપ્રતીર્થમહિવર્ણન-
કર્તા પ્રાષ્ટપેયનિયતમતવચ્ચા । મત્કસહ્વપરિગીતચરિત્રઃ
કૃષ્ણ ણ્ય મયિ તુપ્યતુ નિત્યમ્ ॥૩૩॥ સ્વપ્રતાપમરદર્શનદૃષ્ટૈર્વા-
દિવિપ્રનિકરૈઃ શ્રિતપાદઃ । સર્વેસંશયનિરાકૃતિદક્ષઃ પ્રીયતાં
મયિ સદા હરિકૃષ્ણઃ । ૩૪॥ વિષ્ણુયાગહૃતવાઙ્મદૈન્યઃ પ્રીત-

મહાદેવ ને શ્રીહરિએ કારિયાણીમામમાં ઇષ્ટાપૂર્ત કર્મ (તલાવ ખોદાવવાં
વિગેરે પૂર્તકર્મ અને વિષ્ણુયાગાદિ ઇષ્ટકર્મ) કર્યું હતું તે કૃષ્ણ શ્રીહરિ મારી
ઉપર પ્રસન્ન થાવ ॥૩૧॥ ખોતાના ભક્તરાજ અભય રાજની નિસ્વધિકાતિ-
રાય પ્રેમભક્તિથી દુર્ગપત્તનમાં ખોતાનો વિરોધપણે નિવાસ કરનારા અને
રાજકોટ નગરમાં ગવર્નર સાહેબે પૂજ્યા છે પાદકમળ જેમના એવા શ્રીહરિ
મારી ઉપર અતિશય પ્રસન્ન થાવ ॥૩૨॥ મત્સ્યાવપુરમાં મુરસિહ રાજ પ્રતિ
બ્રાહ્મણનો મહિમા અને સિદ્ધપુરમાં તીર્થોનો મહિમા વર્ણન કરનારા અને
વિરાનગરમાં આતુર્માંસમાં વિરોધપણે પાળવાનાં મતોનો ઉપદેશ કરનારા
અને તે તે આમોના ભક્તસંધોએ ગાન કર્યો છે દિવ્ય ચરિત્રો જેમનાં એવા
શ્રીહરિ કૃષ્ણ મારી ઉપર નિત્ય સુપ્રસન્ન થાવ ॥૩૩॥ અમદાવાદમાં ખોતાનો
અતિશય પ્રતાપ-સમાધિ વિગેરે દેખવાથી હર્ષિત થએલા એવા વિવિધ મત-
વાદિ વિપ્રવન્દોએ જેમના ચરણનો આશ્રય કર્યો છે અને મતવાદિઓના સર્વ
સંસારોનું નિરાકરણ કરવામાં પ્રવીણ એવા શ્રીહરિકૃષ્ણ ભગવાન સદા મારી
ઉપર અતિશય પ્રસન્ન થાવ ॥૩૪॥ જેતલપુર અને ડભાણમાં વિષ્ણુયાગ
કરીને બ્રાહ્મણોને બહુ દક્ષિણા આપીને તેમની દીનતાને હરનારા અને વર-
તાલમાં અયોધ્યાનગરથી આવેલા સ્વદર્શનથી પ્રસન્ન થએલા રામપ્રતાપાદિક
બંધુજનોને સ્વાગતાદિક કુશળપ્રશ્નોથી અતિશય આનંદ પમાડનારા અને
વરતાલમાં અનેક દેશોમાંથી આવેલા અસખ્યાત ભક્તજનોએ પોડસોપચા-

તવિપ્રઃ ॥૩૯॥ શ્રીમુજકનગરે નિજમૂર્તિસ્થાપકઃ સ્વસુહૃદિષ્ટ-
વિધાતા । દ્વારિકેશનિજરૂપકૃતૈક્ય. પ્રીતિમેતુ મયિ ધર્મત-
નૂજઃ ॥૪૦॥ ઘૃત્તાલયે સ્થાપયદાત્મમૂર્તિ તત્ક્ષેત્રમાદાત્મ્યમુ-
દારમાદ । સદ્ધર્મયુષ્યૈ ચ લિલેષ શિક્ષાપત્રીં સ મે પ્રીત
દદાસ્તુ કૃષ્ણ. ॥૪૧॥ આત્મીયસાધુવરનિર્જિતયાદિગુન્દ સ-
દ્ધર્મેરક્ષણધૃતાનુયુગાચતારઃ । પાપોઘનાશનયમાર્તિદ્વિભિ-
ધાનઃ પ્રીતોઽસ્તુ મેઽથ મગધાન્ સ્વયમેવ કૃષ્ણ. ॥૪૨॥ ચતુ-
રક્ષસૈન્યચરનાગપનાયુપવિષ્ટ આનતજનોઘનુન. । યદુસત્કૃતો

એવા આ પ્રલક્ષ શ્રીહરિ ભારી ઉપર પ્રીતિને પામો ॥૩૯॥ શ્રીમુજનગરમા
પોતાની-નરનાશયજ્ઞની મૂર્તિ સ્થાપન કરનારા, પોતાના નદરામાદિક સખ
ધિજનોની દ્વારિકાની યાત્રારૂપ ઇચ્છાને પૂર્ણ કરનારા દ્વારિકેશ અને સ્વસ્વ
રૂપનું ઐક્ય કરનારા એવા ધર્મયુગ શ્રીહરિ ભારી ઉપર અતિશય પ્રસન્ન
થાવ ॥૪૦॥ જે શ્રીહરિએ ઘૃતાલયમા પોતાની મૂર્તિની સ્થાપના કરી હતી
અને ઘૃતાલય ક્ષેત્રનું સર્વથી અધિક સહેતુક માદાત્મ્ય કહ્યું હતું અને આચાર્ય
સ્થાપન કરીને સદ્ધર્મની યુષ્ઠિમટિ દેશાતરમા શિક્ષાપત્રી લખી હતી તે કૃષ્ણ
પરમાત્મા શ્રીહરિ ભારી ઉપર આ લોકમાં અતિશય પ્રસન્ન થાવ ॥૪૧॥
પોતાના સાધુવર્ય મુક્તાનદમુનિદ્વારા વટપત્તના મતવાદિગુન્દોને છતનારા,
સદ્ધર્મના રક્ષણમટે યુગોયુગમા અવતાર ધારણ કરનારા (સદ્ધર્મના રક્ષણ
મટે કવિયુગમા પશુ ભગવાનના અવતાર થાયછે એમ મુનિદ્વારા પ્રતિપાદન
કરનારા) પાપપુજને પરાસ્ત કરનાર અને યમરાજની નરકરૂપ પીડાને
હરનાર નામ જેમનું છે (ભગવન્નામોચ્ચારણથી તો પાપપુજનો નાશ,
અતરની શુદ્ધિ અને યમપાસથી મુક્તિ થવારૂપ ફળ કહીને આત્મતિક મોક્ષ
તો પ્રલક્ષ બાવાનના આશ્રયથીજ થવાનું મુનિદ્વારા પ્રતિપાદન કરનારા)
અને સપ્રમાણ પોતાની ભગવત્તાનું પણ મુનિદ્વારા પ્રતિપાદન કરનારા એવા
સ્વય શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન્ આ લોકમાં ભારી ઉપર પરમ પ્રીતિને પામો ॥૪૨॥
શ્રીસયાચરાવ રાજાએ લાવથી સન્મુખ મોકલેલી ગજ, રથ, અશ્વ અને

વટપુરીવતિના હરિરેષ તુષ્ટિમુપયાતુ મદા ॥૪૩॥ વિદુષાં
મદાસદસિ મધ્યસંસ્થિત. પ્રથલશ્રુ તેસ્મૃતિ મેરેવ શાદિ તામ્ ।
મત્તગણ્ડનેડતિનિપુણઃ સુમાયણો મયિ સુપ્રસીદતુ હરિ. સ્વય-
પ્રમઃ ॥૪૪॥ નિજસમ્પ્રદાયગતસંશયજાલચ્છિદુરો યથાગમ-
યચોડનમિમાનઃ । વિજિતાશિઝાતમમનદૂષકયાદિમદિતો
હરિઃ સમયતાન્મયિ તુષ્ટ. ॥૪૫॥ આનન્દિનાને કનિજેશ્વરમજો
ધૌરેયપુર્યો નિજમૂર્તિમાદરાત્ । યોડતિષ્ઠિગદ્ધાઢવચ્ચન્દપોપકઃ
સોડયં હરિઃ પ્રીતિમુપૈતુ નિત્યદા ॥૪૬॥ દીક્ષાયાશ્ચ વિધિ સતાં

પદાતિક્રૂપ ચાર અને યુક્ત એવી સેનાના મધ્યભાગમા આવતા મનેન્દ્રની
ઉપર વિરાજમાન થએલા અને પ્રજામને કરતા જનસમાજે સ્તુતિ કરેલા
અને વટપત્તનના રાજ સયાજીરાવે રાજે ચારથી બહુ સત્કાર કરેલા એવા
પ્રત્યક્ષ શ્રીહરિ સદા મારી ઉપર પ્રસન્ન થાવ ॥૪૩॥ વટપત્તનમા પડિનેની
સમાના મધ્યભાગમા વિરાજમાન યદને પ્રબળ કૃતિસ્મૃતિના પ્રમાણોથી
ઉદ્ભવસપ્રદાયની સ્થાપના કરવાપૂર્વક વાદિઓના મતને (ચારજ સપ્રદાય
છે વિગેરે મતનું) ખડન કરવામા અતિપ્રતીક્ષ અને સ્પષ્ટ આપણુ નેમનું છે
અને પોતાના સાદુછક પ્રભાવવાળા એવા શ્રીહરિ મારી ઉપર સુપ્રસન્ન થાવ
॥૪૪॥ પોતાના ઉદ્ભવ સપ્રદાયવિષયમા લોકોને થએલા સરાપસમૂહોને
(ગુરુ પુરુષ પુરુષનેજ મનોપદેશ કરે અને સ્ત્રીઓને કેમ ઉપદેશ ન કરે ?
લ્યાગીઓના ગુરુ ગૃહસ્થ કેમ હોઈ શકે ? પૂજ્ય દેવતાનું બહુલ કેમ હોઈ
શકે ? વિગેરે) પ્રમાણુ વચનોથી ઉચ્છેદ કરનારા અને શાસ્ત્રપ્રમાણુ કહેલા
વચનોમા નેને હેરા પશુ અતિમાન નથી અને પરાજય પામેલા ને સ્વમત
દૂષક વાદિઓ તેમણે પ્રેમથી પૂજેલા એના શ્રીહરિ મારી ઉપર અતિશય પ્રસન્ન
થાવ ॥૪૫॥ અનેક ગ્રામના પોતાના દશન કરનારા જનસમાજને આનંદ
આપનારા ને શ્રીહરિએ ધોનેરા પુરમા પોતાની મૂર્તિની અ દરથી સ્થાપના
કરી હતી અને વિપ્રચન્દનુ પોષણુ કર્યું હણ તે શ્રીહરિ નિરતર મારા ઉપર અતિ
શય પ્રસન્ન થાવ ॥૪૬॥ ને શ્રીહરિએ દસપુત્રોના પ્રતિ લ્યાગી ગૃહીનો દીક્ષા

અ ગૃહિણા સ્ત્રીણા તથા વર્ણિના ધર્માન્ સર્વેશ આદ્ય પ્રતિ-
 વૃત્તિ સ્વીયા અ જીર્ણોદ્ધયે । દુર્ગે સ્થાપયદાત્મમૂર્તિમપિ તદુર્ગે
 પુરે અ સ્વય સોઽય શ્રીમગવાન્ પ્રસીદતુ સદા શ્રીસ્વામિ-
 નારાયણ ॥૪૭॥

પતત્સ્તોત્ર પઠેથ પ્રતિદિનમઘટ્ટપાવનં પૂજનાન્તે મપત્યા
 ઘાઽઽવર્ણયેતૌ નિજમમિલપિત પ્રાપ્તયાતા હિ સર્વમ્ । માર્તિ
 ધર્માત્મજેઽસ્મિન્ મગવતિ સુદૃઢાં સાધુસદ્ગે રુચિં અ પ્રેયસ્ત્વ
 મક્તમતુંર્મિમલતરયશો મુક્તિમિષ્ટાં લભેતામ્ ॥૧॥ ઇતિ શ્રીસ-
 હજાનન્દસ્વામિશિષ્યાપ્રમણ્ય નિત્યાનન્દમુનિવિરચિત શ્રીહરિદિગ્વિજયાદુષ્ટત
 શ્રીવિશ્વમહાલક્ષ્મી શ્રીહરિપ્રાર્થનાસ્તોત્ર સપૂર્ણમ્ ।

વિધિ તથા વૃત્તોત્સવવિધિ અને ગોપાળાનન્દમુનિના પ્રતિ સાધુઓના ધર્મે,
 શિવરામ વિષ્ણુના પ્રતિ શૃદ્ધસ્થ સ્ત્રીપુરુષોના ધર્મે મુકુદાનન્દવર્ણિના પ્રતિ બ્રહ્મ
 ચારીના ધર્મે અને રાતાનન્દમુનિના પ્રતિ યોગોપદેશ વિગેરે સર્વ ધર્મોનો ઉપદેશ
 કર્યો હતો અને જુનાગઢમાં પોતાની રાધારમણપ્રતિમાની સ્થાપના કરીને
 દુર્ગપુરમાં પોતાની ગોપીનાથ નામની મૂર્તિની સ્થાપના કરી હતી એવા તે
 આ સ્વય ભગવાન્ શ્રીસ્વામિનારાયણ મારી ઉપર સદા પ્રસન્ન થાવ ॥૪૭॥

પાપ હરનાર અને પવિત્ર કરનાર આ વિશ્વમંગલ નામના સ્તોત્રનો
 જે પુરુષ પૂજા કર્યા પછી પ્રતિદિન ભક્તિથી પાઠ કરે અથવા સાંભળે તો તે
 બન્ને પુરુષો નિઃસ્વે સ્વાભિનયિત સર્વે અર્થને પામે, વળી તે બન્ને પુરુષો ધર્મે
 પુત્ર પ્રત્યક્ષ ભગવાન્ શ્રીહરિમાં સુદૃઢ ભક્તિ, સાધુસમાજમમાં અતિશય
 રુચિ, ભક્તમર્તા શ્રીહરિની પ્રસન્નતા, જગતમાં અતિશય નિર્ભય પ્રીતિ અને
 ઈચ્છિત મુક્તિને પામેછે ॥૫॥

इति पञ्चरत्नं समाप्तम् ।

સ્તોત્રસદ્ગ્રહઃ । શ્રીહરિપ્રાર્થના । (ગુર્જાનુવાદસહિત)

સકલભક્તજનાન્ સુરયધ્વં જયતિ નેત્રપથે મમ ધર્મજઃ ।
સુરભિચન્દનપુષ્પસમર્ચિતો નિજજનૈર્ધૃતસૂક્ષ્મસિતાંશુકઃ ॥૧॥

નિજજનોએ સુરભિ ચંદન પુષ્પોવડે પ્રીતિથી પૂજા કરેલા, સૂક્ષ્મ ચેત
વસ્ત્રોને ધારી રહેલા, સડળ ભક્તજનોને સુખ આપતા આ-મારા હૃદયકમ-
ળમા રહેલા ધર્મનંદન શ્રીહરિ મારા નયનમાર્ગમા નિત્ય જય પામે છે
જે પરબ્રહ્મ પરમાત્મા પરાત્પર અક્ષરપરમાકાશમા દિવ્ય પિતાબરધારીને
નિત્યમુક્તોના નેત્રપથમા વિરાજે છે તે આ ભગવાન્ દિવ્ય સૂક્ષ્મ શુકલાં-
બરધારીને આ લોકમા મારા નેત્રપથમા વિરાજે છે વળી જે જનિપથ
(આ લોક)ને હૃદયધીને રહેલા મુક્તોએ સમર્ચેલા છે તે આ ભગવાન્ અહી
નિજ એવા જનો-જન્મધારી મનુષ્યોએ સમર્ચેલા છે, મુક્તો કરતા પણ
એમનીઉપર પરમા પ્રીતિ પરમાત્માને વર્તે છે, કેમકે તેઓ સાધુઓ છે, તેવા
સાધુઓના પરિરક્ષણમાટેજ ભગવાનનો અહીં પ્રવૃત્તિવ છે, માટે આતો
નિજજનો છે, અર્ચનોપકરણ ચંદન પુષ્પાદિ સુગંધ દ્રવ્ય ॥ તેતો પ્રકૃતિથી
સુરભિ છે, પણ આરોપિત શુભવાણુ નથી આ ભગવાન્ તો અકૃત્રિમમા
પ્રીતિવાળા છે, ભાવશુદ્ધિમાત્રની અપેક્ષા રાખે છે, માટેજ સુગન્ધિ ચંદન
પુષ્પોવડે સમ્યક્ અર્ચન કરેલા અર્ચનમા સમ્યક્પણું તો અર્ચન કરાતા
ભગવાનમાં પ્રીતિપ્રકર્ષકનું સંપાદનપણુજ બાલુ સડળ મુક્તજનોને પરમ
સુખ આપવા જે અક્ષર પરમ પદમા જે આનંદમય દિવ્ય સ્વરૂપથી
વિરાજે છે તેજ આ ભગવાન્ અહીં ભક્તજનોને સુખ આપવા તેજ આનં
દમય સ્વરૂપથી અહીં મારા લોચનની આગળ વિરાજે ॥ ૧૧ ॥

૧ આ ૨૧ શ્લોકાત્મક સ્તોત્ર નિસ્તાનકમુનિવિરચિત હરિદિગ્વિજયના ૪૮ ઉક્તિસ
યથી ઉદ્ધારેલું છે

અહમહો! ભગવંસ્તવ સત્પતે! સતતમદ્ગમતોઽસિ વૃહત્પુરે ।
પરમનિર્વૃત્તિમાપિત ઇવ તે નનુ કરોમિ યથામતિ સેવનમ્
॥૨॥ ત્વં સાક્ષાત્પુરુષોત્તમોઽસિ પરમં વ્રહ્માક્ષરાન્માઽક્ષરઃ

(‘અહો’ અર્થે હર્ષમા લેવો) આ અનિરાય હર્ષની વાત છે, કેમ? તો
જે હું અહીં રહીનેજ દમણાં મુખાનદને અનુભવું છું એમ રાખી? તો હે
ભગવન્! સત્પતે! તમારો સતત સમાગમ મળવાથી બ્રહ્મપુર ધામમાજી હું રહો
છું જે અક્ષરાખ્ય બ્રહ્મપુર મુક્તપ્રાપ્ય છે તેમા તમારા નિરંતર સમાગમથી
નિવાસ મને મળી શુક્રોજી છે આનંદમય પરબ્રહ્મ આપનો સતત સમાગમ
મળતા આજ સ્થાન બ્રહ્મપુર છે કેમ? તો મુક્તપ્રાપ્ય પરમાનંદ નિરંતર
મારા લોચનગોચર થએલા આપે મને અહીં પમાઓજી છે વળી આપની
સેવા યથામતિ કરૂ છું આથી અન્ય મુક્તિ કઈ છે? કોઈ પણ નહિ અક્ષર-
ધામમા પરબ્રહ્મનો અનુભવ, તન્નજન્ય નિસ્વધિક આનંદ અને તે મૂળ
જેમા છે એવી પરબ્રહ્મની સેવારૂપ મુક્તિ, એમતો મુક્તિસ્વરૂપનો નિર્ણય છે
તે આપેજ કરૂ છે કે-‘તવ વ્રહ્માત્મના કૃણ્ણસેવા મુક્તિશ્ચ ગમ્યતામ્’
હતિ તે આ સેવા અહીંજ મને મળી, જેથી મારૂ બાંધ અહો છે ॥૨॥

તમે અક્ષર-સ્વરૂપથી અને સ્વભાવથી અવિદ્યુત છો, ‘ચેનાક્ષરં પુરુષં
ષેદ સત્યં’ ‘પુતલ્ય વા બક્ષરસ્ય પ્રજ્ઞાસને ગાર્ગિ સૂયાંચન્દ્રમસૌ વિષ્ટવૌ
તિષ્ઠત.’ એવી શ્રુતિ છે વળી તમો અક્ષરાત્મા-અક્ષરનાથજી આત્મા છો,
તેથી શ્રુતિ છે-‘યસ્યાક્ષરં શરીરં’ હતિ અક્ષરબ્રહ્મ પરબ્રહ્મથી અપર છે,
‘અક્ષરાપરત પરઃ’ એવી શ્રુતિ છે માટેજ તમે પરમબ્રહ્મ છો વળી સાક્ષાત્
પુરૂષોત્તમ-‘દ્વાવિમૌ પુન્યૌ લોકે ક્ષરબ્રાહ્મણ યૃવ ચ । ક્ષર. સર્વાણિ
મૂલ્યાનિ કૂટલ્યોઽક્ષર ડચ્યતે ॥ ડત્તમ પુરુષસ્ત્યન્ય પરમાત્મેત્યુદાહરત્. ।
યોલ્લોકત્રયમાવિષ્ય વિભર્ત્યધ્યય ફૃશ્વર ધ’ આ રીતે જે પુરૂષોત્તમ કહતા
છે તેજ સાક્ષાત્ તમો છો જે આપ પરબ્રહ્મ સાક્ષાત્ પ્રાદુર્ભાવ્યા છો તે
તમેજ સાક્ષાત્ અક્ષરાવય શ્રીકૃષ્ણ-આનંદમય દિગ્મૂર્તિ દોહને દરિ-
કૃષ્ણસંસારી હાવમાં પ્રકાશો છો. પ્રાદુર્ભાવમાત્રથી કે સજ્ઞામાત્રથી તમે

શ્રીકૃષ્ણો હરિકૃષ્ણ આદિપુરુષો ધર્માત્મજ ! શ્રીહરે ! ।

ઇતરવત્ અથતન (આધુનિક હમણાંના) નથી, બને પામસે આપને ઈતર-સમતીય સમઝે પરંતુ તમો તો આદિપુરુષ-સર્વના મૂળભૂત-‘દિવ્યો હમૂતઃ પુરુષઃ સ ચાદ્યામ્યન્તરો દ્વજઃ’ । અપ્રાણો હામના શુદ્ધો હાસરાપરાતઃ પરઃ । દુતસ્યાજ્ઞાયતે પ્રાણો મન સર્વેન્દ્રિયાણિ ચ । સ્વ ચાચુર્જ્યોતિરાપઃ પૃથિવી વિશ્વસ્ય ધારિણી’ ઇત્યાદિકથી સર્વકારણપણે શ્રવણ થતા પરમ પુરુષ હો પાવનોના પાવન અને મગનોનાં મગન એવાં ને ‘ધર્માત્મજ’ । શ્રીહરે’ ઇત્યાદિ તમારાં નામો છે તેને અનુસ્મરણ કરતોયકો તમારીજ એક દાસતા કે ને સર્વ શ્રેયને કરનારી છે તેની હું ‘સ્વામી સ્વમેવાસિ મે’ એ રીતે બાવના કરું છું—હે શ્રી હરે!—આતો, અર્થાર્થિઓ, જ્ઞાસુઓ અને જ્ઞાનિઓ સર્વકોઈએ પણ ને શુભસંપદાનેથીરે આશ્રય કરીએ છીએ તે શ્રી કહી છે, તેમાં આતો અને અર્થાર્થિઓને આશ્રયણમા લપથોમી દયા ઔદાર્ય આદિક શુભસંપત્તિ તથા જ્ઞાનશક્તિ આદિક પાડગુણ સંપત્તિ છે, જ્ઞાસુ જનને માટે પણ તેજ છે, ‘તેજામેવાનુકર્યાર્થમહમજ્ઞાનજ તમઃ । નાશ-યામ્યાત્મમાયસ્યો જ્ઞાનદીપેન ભાસ્વતઃ’ આ વચનથી કહેવી અજ્ઞાનતમ-નિવારણરૂપ ઔદાર્યસંપત્તિ છે જ્ઞાનિઓ માટે તો પ્રધાનપણે આનંદમય-ત્વરૂપ નિરવધિક આનંદસંપત્તિ છે આવી કલ્યાણશુભશ્રીએ યુક્ત એવા હરિ-આશ્રિતોના સકળ કલેશને હરનારા હોવાથી હરિનામથી વિખ્યાત તમે છો હે ધર્માત્મજ ! આવા અનવધિકાતિશય અસંખ્યાત કલ્યાણ શુભગુણના આશ્રય તમો ધર્મપરિરક્ષણાર્થે ધર્મતનયપણે પ્રાદુર્ભવ્યા છો હે નારાયણ !—નર ને આ સર્વે પ્રવાહરૂપે સર્વદા અનુવર્તતાં વસ્તુઓનો સમૂહ તે નાર કહેવાય, તેના અયન-આધાર અને તે અયન-સ્થાન જેમને છે એના તમો નારાયણ છો તેવી શ્રુતિ છે—‘અન્નર્વદ્વિશ્વ તત્સર્વં વ્યાપ્ય નારાયણઃ સ્થિતઃ’ ઇતિ હે વામુદેવ !—જેમા આ સર્વ જગત્ વસે છે અને સર્વત્ર ને આ વસે છે, તે આ વામુદેવ તમે છો હે પરમાનંદ-જેના આનંદો પરમ-નિરતિશય છે, આનંદવશીમાં આનંદનું પારમ્ય શ્રવણ થાય છે, તેવા તમો

હે નારાયણ ! ઘાસુદેવ ! પરમાનન્દ ! પ્રભો ! સત્પતે ! માયા-

આનન્દમય છો હે પ્રભો !-સર્વના પ્રસાસક આપનું પ્રસાસન સર્વત
પ્રકૃષ્ઠ ગાર્ગિશ્ચાક્ષણિકા 'પૂતસ્ય વા બક્ષસ્ય પ્રદાસને ગાર્ગિ સૂર્યાચન્દ્રમસૌ
વિષ્ટૌ તિષ્ઠતઃ' ઈત્યાદિકા પ્રસિદ્ધ છે તથા આનન્દવદ્દીના 'મીપાઽસ્માદ્રાત
પવતે' ઈત્યાદિકા પ્રસિદ્ધ છે આવા પ્રભુ તમો છો હે સત્પતે ! સમ્ય
બદવામ્ય મુમુક્ષુઓ અને મુક્તોના પતિ-પોષક, પોતાના આનન્દમય દિવ્ય
સ્વરૂપના પ્રકારાનથી પરમાનન્દને પમાડનારા છો 'યુષ દેવાનન્દવાતિ'
એવી શ્રુતિ ❁ અથવા પતિ-સ્વામી, (સેવ્ય) અર્થાત્ સતોએ સેવ્ય હોવાથી
સત્પતિ કહ્યા છો હે માયાધીશ ! સર્વકોઈ બ્રહ્માદિ ઉચ્ચરો માયાવશ
વર્તી છે, તમે તો તે માયાના પશુ અધીશ છો, 'માયાં જુ પ્રકૃતિં વિદ્યા-
ન્માયિન તુ મહેશ્વરમ્' એવી શ્રુતિ ❁ હે બૃહત્પુરુષે 'બ્રહ્માખ્યપુરુષા
રહા છો મારે બૃહત્પુરુષે કહ્યા છો 'દિવ્યે મહાપુરે દેવ સ જ્યોમન્વારમા
પ્રતિષ્ઠિત' એવી શ્રુતિ છે આવા તમે શ્રીસ્વામિનારાયણ એવી અન્યથ
આખ્યાયી ખ્યાત થઈ, નરતનુનાટનને પરિબ્રહ્મીને પ્રકાશો છો હે બક્ષત-
મિત્ર-બક્તોને પ્રિય અને બક્તો જેમને પ્રિય છે એવા તમો છો હે બક્ષિત-
નંદન-બક્ષિતદેવીના નંદનરૂપે પ્રાદુર્ભવેલા અથવા અસ્તિજ જે તમારે
નંદન-આહ્વાદક ❁ એવા છો હે વિશ્વો- 'મહાન્ત વિમુક્તામાન' એમા
કહ્યા પ્રમાણે તમો સર્વવ્યાપ્ત છો હે ધર્મરૂપ-ધર્મ કરવાથી તમારે કરીપણ
અર્થ નથી તેમ ન સ્વવાથી કશી હાનિ નથી તથાપિ ધર્મરક્ષણ મારે વિધિ
વશ્ય ઉત્તર જનજ જેમ એમ નિયમથી ધર્મનુજ નિલ અનુજાન કરો છો તે
પોતેજ ગીતામા કહ્યું છે- 'ન મે પાર્થોક્ષિ વર્તેવ્ય ત્રિપુ લોકેષુ કિંચન ।
નાનવાસમવાપ્તવ્ય વર્તે ષુવ ચ કર્મેણિ ॥ યદિ હ્રદઃ ન વર્તેય જાતુ કર્મ-
ણ્યતન્દિત । મમ વર્ત્માનુવર્તેન્તે મનુષ્યા પાપે સર્વથા ॥ ઠાસીદેયુરિમે
લોકા ન કુર્યૌ કર્મે ચેદહમ્' ઇતિ હે ધર્મપ્રિય-ધર્મ જે તમને જ્ઞાનપત્રી
પ્રિય છે. હે પ્રાણેશ ! આપ પ્રાણોના પશુ ઈશ છો તેવી શ્રુતિ છે- 'ય પ્રાણે
તિષ્ઠન્.. પ્રાણમન્તરો યમયતિ' 'સ ડ પ્રાણસ્ય પ્રાણ' ઈત્યાદિ હે અગ-

ધીશ ! વૃહત્પુરુષ ! નૃતનો ! શ્રીસ્વામિનારાયણ ! ॥૩॥
 હે ભક્તપ્રિય ! ભક્તિનન્દન ! વિમો ! ધર્મસ્થ ધર્મપ્રિય !
 પ્રાણેશાગણિતાણ્ડકોટિપરમાધાર ! સ્વતન્ત્રશ્વર ! ! જીવે-
 શાક્ષરકાલસન્નિયમન ! જ્યોતિઃસ્થદિવ્યાકૃતે ! શ્રીરાધા-
 દિકશક્તિસેવિતપદઃ સ્વામી ત્વમેવાસિ મે ॥૪॥ દિવ્યા-
 લક્ષ્મીદિવ્યહેતિવિલસદિત્યાદ્ધરાગાર્ચિતો બ્રહ્માણ્ડોઘમયા-

ધિતાંડકોટિપરમાધાર—અસંખ્યાત અંડકોટિઓના પરમ આધારભૂત
 તમોજી છે માટે ઈશ્વરોના પણ ઈશ્વરસ્વયં સ્વતંત્ર છે (અનન્યાધીન ઈશ્વર છે)
 ‘સમીશ્વરાણા પરમં મહેશ્વરમ્ એવી કૃતિ છે હે જીવેશાક્ષરકાળસ-
 ન્નિયમન (આ સ્થળે જીવરાજ બ્રહ્માણ્ડપરિત્રાણકન્યાયથી બ્રહ્માદિપદ
 ઉપર નહિ રહેલા જે અનીશો છે તેપર લેવો) મનુષ્યાદિ જીવો, બ્રહ્માદિ
 ઈશ્વરો, અક્ષર અને કાળના સન્નિયમન—ઉત્તમ નિયામક તમે છે જે જ્યો-
 તિસ્થદિવ્યાકૃતે—જે તમારી દિવ્ય આકૃતિ અક્ષરબ્રહ્માત્મક જ્યોતિર્મ
 હજના મંદમા વિરાજમાન છે શ્રીરાધાદિક સ્વાસાધારણ દિવ્ય શક્તિઓએ
 સેવ્યા છે ચરણકમળ જેમના એવા આપણ મારા સ્વામી છે (અર્થાત્
 તમારોજ અનન્ય હું દાસ છું) ॥૩-૪॥

તમે અનેક બ્રહ્માડસમૂહની ઉત્પત્તિ સ્થિતિ પ્રવચરૂપ મહાલીલાવાળા
 છો, માટેજ ઈશ્વરોના ઈશ્વર છે તથા અક્ષરધામમાં અપ્રાકૃત સ્વાસાધારણ
 આનંદમય દિવ્યાકારથી સુપત્ર અને તદનુગુણ દિવ્ય અવકાશો તથા દિવ્ય
 આયુધોથી પ્રકાશો છો અને દિવ્ય અમરાગવડે અર્ચવા છો. આ બે વિરોધ
 છુટી લીલાવિભૂતિનો યોગ અને નિત્યવિભૂતિનો યોગ જાણીએ તો
 તમો કલ્યાણમય મહાગુણગુણો કે જે સૃષ્ટિ સ્થિતિ સંહારમા ઉપયોગી
 સર્વજ્ઞત્વ સર્વશક્તિવાદિક છે તથા નિત્યસુક્રોનાજ અનુભવમાં આવતા
 આનંદમય દિવ્યાકૃતિને અનુરૂપ થીજ જે સૌન્દર્ય સૌકર્માર્થ લાવવાદિક છે
 તથા દિવ્ય અનકરણ—દિવ્ય અંતરાગ દિવ્ય આયુધ આદિક દિવ્ય સોમા-
 વિરોધો છે તે સર્વેએ તમો સસેવેલા છો તે તમે આધિક—હેય જે ગુણો

વનાભવમદ્વાલીલસ્ત્વમીશેશ્વર । ત્વ કલ્યાણમધૈર્મદાગુણ
 ગણૈ સસેધ્યસે નિત્યદા સ ત્વ નિર્ગુણ એવ માયિકગુણર્હી
 નત્વતો વર્ણ્યસે । ૫॥ ત્વ વૈ કારણકારણ સ્વજનતાવાત્સલ્ય-
 વારાનિધિર્ભક્તેકાશ્રય । ભક્તજીવનતનો । ભક્તેકસર્વેશ્વ !
 ભો ! । ભક્તેષ્ટાપરિપૂરકોઽસિ સકલૈશ્વર્યામિજુષ્ટ સદા

તેણે રહિત હોવાથી નિર્ગુણપણે શ્રુતિમા નિરૂપા કર્યા છે 'યોઽર્હા નિગુણ
 હ્યુક્ત શાશ્વત્તુ જગદીશ્વર । પ્રાકૃતૈર્હ્યસપુરુષગુણર્હીન સ વચ્યતે ॥'
 એવી સ્મૃતિ છે ॥૫॥

તમેજ કારણકારણ કારણપણે કહેલા પ્રકૃતિ કણ દિકના પણ કારણ
 છે આપના અધિપતીજ તેઓ કારણ યાચ છે અન્યતા નહિ મારેજ
 તમે સર્વથી પર છે તેવા આપનું આશ્રિતો વિશે વા સત્ત્વ નિરવધિ હોવાથી
 સ્વજનતાવાત્સલ્ય વારાનિધિ કલા છે સ્વજનતા-સ્વાશ્રિતજન
 સમૂહમા ને વા સત્ત્વ તેના વારાનિધિ-સમુદ્ર એ હે બક્ષેતેકાશ્રય-
 ભક્તોને આપજ એક આશ્રય છે બીજાઓતો અર્થસિદ્ધિમટે શાસ્ત્રવિદિત
 તેતે ધર્માદિકને સાધનવિશેષપણે આશરે છે બક્ષોતો એક આપનેજ
 સ શાધસાધનપણે આશરે છે બહુનુશ્ચિતતનો-ને તમરી તનુ
 આનંદમયી છે તેજ તે બક્ષોને શ્ચિત છે કેવળ શાધન નહિ કિંતુ શ્ચિત
 પણ તેમને તમેજ છે બીજાઓને તો શ્ચિત અત્ર છે, બક્ષોને તો આનંદ
 મય આપજ અત્ર છે હે બક્ષેતેકસર્વસ્વ-બક્ષોને તમે એકજ સર્વસ્વ-
 ગૃહ ક્ષેત્ર આરામાદિ સર્વસ્વ છે વળી તમે બક્ષેતેષ્ટાપરિપૂરક-બક્ષોની
 નેવી ઈચ્છાઓ પુરવણે કે પતિપણે કે પિતાપણે કે જ્ઞાતાપણે આપના
 સંલેખવિષયવાળી હોય તેમ તેમ પ્રાદુર્ભાવે તેતે ઇચ્છાને પરિપૂરણ
 કરનાર છે 'યે યથા માં પ્રવચ્યતે તાંસ્તથૈવ મતામ્યહમ્' એમ ગીતામા
 શ્રીમુખે કહ્યું છે તથાતથા ભક્તજનોનો મનોરથ ફરણ કરવા પ્રાદુર્ભવતા
 પણ પોતાના અસાધારણ સકળ એકધૈર્ય સપત્રજ પ્રાદુર્ભવો છે હે શરણ્ય !
 (સરણાગતસાદૃક) તેવા તમારા શરણને પામેલો હું તે મારેવિશે સદય

सम्प्राप्ते शरण शरण्य ! मयि सुप्रीतः सदा त्वं भव ॥६॥
 त्वं ह्येवास्यखिलावतारधृदज. स्वातन्त्र्यत. सर्वदा धर्मस्था-
 पनसाधुरक्षणधराभारापनुत्य मुहु. । स त्वं साम्प्रतमत्र
 घाडयकुले स्वैर्भयंजुष्टः स्वय जातोऽसि स्वपदोपपन्नजनता-
 सौख्यातिरेकप्रद ॥७॥ एतस्मिंस्त्ववतार एव भवता यत्तत्र
 वेदीयते सौर्यं भूरि च लालनं स्वयन्मृणां चेप्रीयते याद-
 शम् । नैतादृक् कंचन स्वजन्मनि कृतं तस्मादियं ते कृपा
 शक्या नोपमितुं महापुरुष ! वै केनापि केनाप्यहो ! ॥८॥

તમો સુપ્રીત યાવ આપની પ્રીતિનેજ હુ ઇચ્છુ છું, જીનું કાંઈ પણ નહિ
સદા પ્રીતિરેતુ-પ્રમાદને લીધે તમારા રમરણયજી પ્રત્યુત્તિ થવાના સમયે
પણ પ્રીતિ વર્તો ॥૬॥

તમેજ અજ-અજન્મા છતાપણ ધર્મસ્થાપન સાધુરક્ષણ અને ભૂતાર
દરણ માટે વારંવાર અખિય અવતારોને ધરો છો 'અજાયમાનો વહુધા
વિજાયતે' એવી ક્રુતિ છે સર્વાવતારધારક તમે અવતરણોએ કરીને ઈતર
સંભતીય નથી, તમો સ્વતંત્ર છો, ખીલ સર્વકોઈ પરતત્ર છે, સ્વતંત્રપણે
ઇતરસંભતીય અવધવરચનાના પરિમિદમાનથી પારમૈશ્વર્યની ન્યૂનતા નથી
સર્વ અવતારમા મૂળમૂત તમે હાનમા સરવરીયા વિપ્રકુળને અનૂત કરતા
યકા સાક્ષાત્ તમે હમણાં સ્વાસાધારણ એશ્વર્ય સપનજ પ્રાદુર્ભવ્યા છો તે આ
તમે પોતાના ચરપુશરણને પામેના સમસ્ત જનોને અતિશય સુખ આપતા
યકા વિરજો છો જે આપ પ્રાદુર્ભવ્યા ન હોત તો આ જન આત્મતિક દુખ
નિરત્તિપૂર્વક સુખાતિશયને પામતજ નહિ તો હાવમા સાક્ષાત્ પ્રાદુર્ભવીને
સ્વચરણકમળના શરણને પામેલા સર્વ જનોને તમે પરમ સુખ પમાડો છો ॥ ૭ ॥

આજ સાક્ષાત્ અનંતારમા આપ આ લોકમા જેવું અનવધિ મુખ રવા
 શ્રિતજનોને આપત આપો છો અને જેવું તેમનું લાલન અત્યત કરો છો, તેણે
 મુખ અને લાલન મેળિયાત્ પૂર્વ પ્રાદુર્ભવમા આશ્રિતોને નથીજ આપ્યું માટે
 હે મહાપુરુષ ! આવી આપની નિરૂપાધિ રૂપા કોઈ પણ દેવમનુષ્યાદિકની

કારણ્યં તય સામ્પ્રતં મયતિ યદ્ગ્રંથેષુ તત્કાર્હિચિત્ માતું
 નૈવ હિ શક્યમસ્તિ કરુણ ! પ્રીતો મવાતો મયિ । સ્વીય-
 દ્રાહ્મપુરસ્થદિવ્યચિમ્બૈજુષ્ટોઽપિ સિદ્ધિમજૈરલ્પપ્રાણિસમર્પિતં
 ફલદલાદ્યાદત્સ યપા રૂપા ॥૧॥ ચીરાધાદિકદિવ્યશક્તિ
 નિકરૈર્દિવ્યૈર્મદ્વાપાર્થદૈર્નિત્યં સેવિતપત્કજોઽય ચ મહારાજા-
 ધિરાજાર્ચિતઃ । સેવામલ્પનૃણામપિ ક્ષિતિ તલે પ્રીત્યાઽઽવ-

સાયે કોઈ પણ વિચક્ષણ જને ઉપમા આપી શકાય એવી નથી અહીં ।
 આપની રૂપા અદ્વિતીયાજ છે ॥૮॥

હે હરે ! ભક્તોવિષે આપની જે કશુંકા હામણ પ્રવહે છે તે કદાપિ માપ
 કરી શકાય એમ નથીજ (પૂર્વે શ્લોકમા રૂપાનુ અનુપમપણું કહ્યું છે, આમા
 રૂપાનું અપરિમિતપણું કહે છે) તો હે નિરવધિક્ષણ ! મારી ઉપર મુખસન
 થાવ આપની આ રૂપા પ્રસિદ્ધ છે કદા ? તો અક્ષરધામમા અસાધારણ
 દિવ્યવૈભવો અને અનેક સિદ્ધિઓએ સદા સસેવાતા પણ જે તમો અહીં
 અલ્પ પ્રાણિઓએ સમર્પેના તુમ્હ ક્ષણદ્વાદિકનેપણુ પ્રીતિથી અગીકાર
 કરો છો આજ આપની અમાપ રૂપા છે ભાવગૌરવમાત્રને જોતા તમે
 દાતામા રહેલો, આપવાની વસ્તુમા રહેલો બાલાદિકૃત અપકર્ષ (કનિકતા)
 તેને ગણતાજ નથી તો રૂપાનો આ બધો મુલ્ય છે 'વગ્ન પુષ્પ ફલ તોય
 યો મૈ ભક્ત્યા પ્રયચ્છતિ । તદહ ભક્ત્યુપહૃતમશામિ પ્રવતાત્મન ॥' એમ
 ગીતામા પોતેજ કહ્યું છે ॥૮॥

લક્ષ્મીરાધાપ્રમુખ સ્વાસાધારણ દિવ્ય શક્તિસમૂહોએ તમા દિવ્ય મહા
 પાર્થેએ અક્ષરધામમા નિત્ય સસેવાતા ચરણકમળ જેમના છે એવા છો
 તે આ નિરવધિ સર્વાતિશાયિ આપતુ પરપણું છે અને આ લોકમા ધર્મે
 સસ્થાપનાયે પ્રાદુર્ભવેના તમો મહારાજાધિરાજોએ સપૂજ્યા છે ચરણારવિદ
 જેમના એવા છો એરીતે પરતર તમે આ સૌરીશ્વગુણથી અહીં વિરોધપણે
 વિરાલો છે કેમ ? તો ધનથી વિદ્યાર્થી અને જન્મથી અલ્પ (નીચ) એવા
 પણ મનુષ્યોએ પરમાદરથી કરેલી સેવાને રમારાધાદિકે કરેલી સેવાનેજ જેમ

દદ્રાજસે તરચયેવ હિ શોભન નરસચ્ચે કારુણ્યધારાંનિધૌ
॥૧૦॥ પૂર્વે સ્વાચતરૈરનેકદિતિજગ્રાતાસ્ત્વયા નાશિતાસ્તે-
ભ્યોઽપિ પ્રગ્લાઃ સુરાસુરનરેઃ શક્યા ન જેતું કચિત્ ।
કામાદ્યાન્તરશયસ્ત્વ દદ્ર હિ સ્વાનાં સમુન્મૂલિતાસ્તેનાસ્મિ-
ન્નવતાર એવ ચિત્તતો મૂરિ પ્રતાપોઽસ્તિ તે ॥૧૧॥ કામાર્તસ્ય
યથેષ્યોપિતિ મનઃ સ્તેનસ્ય ચૌર્યે યથા નિત્ય સ્વદ્યસને

એમ અને રાત્રિધરાજકૃત સેવાયથી પણ અધિકજ નેમ એમ માનીને પ્રીતિથી
સ્વીકારો છો, માટે જૂનગમ તમે સૌશીલ્યશુભના આચારથી વિરોધપણે
શોભો છો અક્ષરધામમા કેવળ પરતરપણુ પ્રકારો છો, અહીં ક્ષિતિતળમા
તો પરપણુ અને મુશીવપણુ બન્ને પ્રકારો છે તો શુભવિરોધનો પ્રકાર અહીંજ
સમધિક હોવાથી અમે ધન્ય છીએ તે આ સૌશીલ્ય સર્વ થકી પરતર અને
નરોના સાચા સખા એવા કણ્ણુનિધિ તમારે વિશેષ શોભેછે ॥૧૦॥

પૂર્વે આપે વારાહ નારસિંહાદિ અનેક અવતારો ધારીને દ્વિરવધાક્ષ દ્વિર
વૃષકશિપુ આદિક અનેક દેહો નારા કર્યા છે, તે દેહોની અપેક્ષાએ પણ
પ્રકૃષ્ઠ બગવાળા હોવાથી સુર અસુર નરોએ દ્વાપિ ન છૂટી રાકાય એવા
કામકોધાદિ આશ્ચર્યતર શત્રુઓ અહીં પ્રાદુર્ભાવેના આપેજ આત્મીય જનોના
હૃદયતળથી સમૂળ નારા કરી નાખ્યા આ હેતુથી આપનો મુમહાન્
પ્રતાપ અન્ય અવતારોની અપેક્ષાએ આજ સાક્ષાત્ અવતારમા પ્રમાણ
પામતો જગતમા વિરતૃત વિરાજે છે ॥૧૧॥

હે શ્રીમન્ જ્ઞાનધર્માત્મજ ! માટે મન આપનાજ એક ચરણારવિદમા
નિરતર આસક્ત રહો, આપનુજ એક અનુરમણુ અખડ મને રહો (એમા
દૃષ્ટાંતોને કહે છે) નેમ કામાતુરનુ મન પોતાને પ્રિય વનિતામા અનવરત
આસક્ત રહે છે, નેમ ચોરનુ મન ચોરવાના પદાર્થમા સતત સંકત રહે છે,
નેમ ધૂતાદિવ્યસનિનુ મન વ્યસનોમા વ્યાસક્ત રહે છે, નેમ કોધીનુ મન
પોતાના દ્વેષિવિશે સદાય સમાસન્ન રહે છે, નેમ પતિવ્રતાનુ મન પતિવિશેજ
અનુષક્ત રહે છે, નેમ ચાતકનુ મન મેઘમા પ્રીતિયુક્ત રહે છે અને પતંગનુ

યથા વ્યસનિનઃ ક્રુદ્ધસ્ય ચ દ્વેષિણિ । સાધ્વ્યાઃ સ્વાસિનિ
 ચાતકસ્ય મુદિરે રૂપે પતકસ્ય વા સકં મેઽસ્તુ તથા ત્વદી-
 ચચરણે શ્રીભક્તિધર્માત્મજ ! ॥ ૧૨ ॥ રોગાર્તોઽતિભયઃ ક્ષુધા-
 તુરપુમાન્ શ્લેઘાતુરશ્વાપિ વા યદ્વદૈન્યમુપૈતિ માનરહિતસ્તદ્-
 ન્મદીયં મનઃ । દૈન્યં યાતુ નિરન્તરં ત્વાયિ હરે ! સત્ત્વ ત્વદી-
 ચેષ્વપિ ક્ષિપ્રં માનવિહીનસિત્યમિમતં ત્વત્તોઽસ્તિ મન્નાથ !
 મે ॥ ૧૩ ॥ ત્વદ્રૂપસ્ય સુનિશ્ચયો મનસિ મે સર્વોત્તમઃ સ્યારસદા

અન ભારત્વર દીપરૂપમા સસજા રહે છે તેમ માફ અન આપનેવિષે નિરતર
 આસક્ત રહી (‘યા પ્રીતિરવિષેષાનાં વિષયેષ્વનપાયિની । રવામનુસ-
 રત. સા મે હૃદયાદ્યાપસર્વં ॥’ એની પેઠે બલ્યું) પરમપુરૂષને અન-
 વરત અનુરમરણ કરતો પુરૂષ સદા તદ્ભાવથી ભાવિત થતા પરમ નિઃક્રેય
 સને પામે છે અનવરત અનુરમરણમા બે દ્વાર છે, ઉત્કટ પ્રીતિ અને ઉત્કટ
 દ્વેષ તેમા કામાકાંતને કાતામા, સાધ્વીને સ્વામીમા, ચાતકને મેધમા, વ્યસ
 નિને વ્યસનવિષયમા, ચોરને ચોરીમા અને પતમને રૂપવિષયમા ઉત્કટ પ્રીતિ
 છે અને ક્રોધીને દ્વેષી ઉપર ઉત્કટ દ્વેષ છે તે બન્નેમા સદા તદ્ભાવ ભાવના
 સપાદન કરનારી સામગ્રીતુ સામ્ય હોવાથી એટલામાત્રમા રહાતનું મહણ
 હયું છે માટે ઉદાહરણના વિગ્રહપણાની સંકાનો અવકાશ નથી ॥૧૨॥

દયાપ્રસરણના દ્વારનૂત દીનપણુ (દીનપણુ દાખરે તો તેની ઉપર દયા
 ધાય) પોતાવિષે પ્રાર્થના કરે છે-એ ગર્વિજ દોષ તેની ઉપર દયા પ્રસરતી
 નથી અને ભગવાનની દયા વિના ક્રેયનો લાભ થતો નથી દીનપણુમા પ્રતિદ્વ
 ન્દીભૂત ગર્વ સર્વકોઈને સ્વભાવનિમત છે, તેની નિવૃત્તિ પરમેશ્વરપ્રસાદ
 પ્રાપ્ય છે માટે એ એક અવ્યર્થનાથ છે એમ રોગાતુર, લયાતુર ક્ષુધાતુર
 અને શ્લેઘાતુર જન પોતાના અર્થની સિદ્ધિ કરનારા જનની આત્મ માન-
 રહિત થઈને દીનતાને પામે છે તેમજ હે હરે માફ મન માન મુખીને તમારે
 વિષે નિરતર દીનતાને પામો (મારો ગર્વ નિવૃત્ત થાય) તથા તમારા
 આશિષ સાધુઓવિષેપણુ વલ્કાળ માનવિહીન થઈને દીનપણુને પામો

સ્વત્સૌર્યેન સુરતી ભવેયમનિશં નૈવેતરેણ ક્વચિત્ । ત્વદ્ધિ-
 શાશ્વતયથ સન્વતિતરાં તુચ્છાઃ ॥૧૪॥ ત્વમ્પ્રેકાન્તિક-
 મક્તિરસ્ત્વધિચલા માહાત્મ્યયુગ્ધ ધર્મજે પ્રત્યૂહાન્મદનાઘ-
 ધર્મકુલતસ્તપ્રાવનં મે કુરુ । ધાનાદૌ ચ દૃઢસ્થિતિ વૃષકુલે
 તસ્યા સહાયે પરે યાચે ત્વામિતિ સન્વતં વૃતનતિસ્તદેદિ મે
 શ્રીહરે ! ॥૧૫॥ પ્રેષ્ટાનાં તથ સદ્ગમોઽસ્ત્યનુદિન દ્યૌકાન્તિ-

હે મત્રાય ! મારે આપની સન્નિધિમા આજ એક અભિમત અવધર્મનીય
 છે તેને પરિપૂર્ણ કરો ॥૧૩॥

હે શ્રીહરે ! ધર્મરક્ષણમાટે દિવ્ય તનુને ધારી રહેલા તમારેવિષે આપના
 પારમેશ્વર સ્વરૂપનો નિશ્ચય મારા મનમા સદાય સર્વોત્તમ (નિર્વિકલ્પ)
 સુદૃઢ યાય માનુષરચનાના સામ્યમાત્રથી પામશેને ને ઈતરસામલ્ય બુદ્ધિ
 યાય છે તે મારે કદાપિ ન યાય 'તમે આનંદમય સ્વાસાધારણભૂત દિવ્ય
 રૂપથીજ અર્દા પ્રકટ થયા છો' આવો નિશ્ચય મારે નિરતર અનુવર્તો વળી
 આપનાજ મુખ-આનંદથી હું મુખી-આનંદી થઈ, આપ આનંદમય છો
 આપના દર્શનસેવાદિકવડે ને આનંદ આવે છ એજ મુક્તાનંદ છે એવોજ
 આનંદ મારે નિરતર અનુવર્તો બીજો વિષયશોભનન્ય આનંદ નહિ તમારા
 થકી મિત્ર ને આકૃતિઓ માયાદૃત છે તે મને સર્વદાજ અતિરાય તુચ્છપણેજ
 રહુશે સાધાગ પ્રજ્ઞામ કરીને તમારી પાસે આટલુજ હું નિરતર માગુછુ તો
 તે મને આપો ॥૧૪॥

❧ શ્રીહરે ! ધર્મતનય તમારેવિષે માહાત્મ્યજ્ઞાને સહિત એકાતિકી ભક્તિ
 અવિચળ મારે યાય તે ભક્તિ કરવામા અતરાયભૂત કામ ક્રોધાદિ અધર્મ
 સર્ગયકી મારી રક્ષા કરો અને તે ભક્તિમા પ્રકૃષ્ટ સદાય-સાધનભૂત ને
 જ્ઞાન વૈરાગ્યાદિ ધર્મસર્ગ તેમા દૃઢ સ્થિતિ યાય પ્રજ્ઞામ કરીને તમારી આગળ
 આટલીજ હું સદા યાચના કર છું તેને તમો પરિપૂર્ણ કરો ॥૧૫॥

હે શ્રીહરે ! આપના એકાતિક ભક્તો, મારેજ આપને પ્રિયતમ એવા ને

કાના સતાં શુષ્કજ્વાન્યુપધર્મિકૌલમતિનાં સહો ન મે સ્યાત્-
 ચિત્ । મક્તવ્યે ક્વ ચ દોષલેશ દ્વિતે નૈવાવશિષ્યેત મે યાચે
 ત્વામિતિ સન્તત કૃતનતિસ્તદેહિ મે શ્રીહરે । ॥૧૬॥ દ્રોદ્ધસ્તે
 તથ સેવિનાં ચ મદ્વતાં ન સ્યાદ્વદાઽપિ ક્વચિત્તિષ્ઠેન્નૈવ ચ
 ઘાસનાઽન્યવિપયા ત્વત્સેવનાન્મે દ્વિદિ । કુર્યો દાસ્યમહં
 તવાન્તિકગતો નિત્યં સતાં યાચ્છિતં યાચે ત્વામિતિ સન્તતં
 કૃતનતિસ્તદેહિ મે શ્રીહરે । ॥૧૭॥ દેહે દેહિક આત્મતા ચ
 મમતા ન સ્યાદિદ્ કાપિ મે સા તુ સ્યારવયિ મક્તિધર્મતનયે

સંત-સાધુઓ છે તેમનો સમાગમ મને નિત્ય રહી ને કોઈ આપના બક્ષિ
 રસયથી વિમુખ શુષ્ક જ્વાનિઓ છે અને ને કોઈ ઉપધર્મી-પાપીઓ છે
 અને ને કોઈ કૌળમાર્ગ (વામમાર્ગ)માં રહેલા પાપાચારો છે તેમનો સગ
 મારે કદાપિ નજ થાય અને આ લોકમાં તમારી બક્ષિમાં વિરોધી દોષને
 પણ મારેવિષે અવરોધ કદાપિ નજ રહે નિરોધ દોષ વિનાશ પામો પ્રભુમ
 કરીને નિસ્તર આશુજ મારે પ્રાર્થનીય છે તે મને તમે આપો ॥૧૬॥

હે શ્રીહરે ! આપને વિષે અને આપના સેવક મહાત્માઓ વિષે કદાપિ
 પ્રમાદથી પણ દ્રોહ-અપરાધ મારે મનથી પણ ન થાય તથા તમારી સેવાનો
 ત્યાગ કરીને અન્ય વિષયવાસના લેરાથી પણ મારા હૃદયમાં નજ રહી
 (તમને સેવતા મારી અન્ય વિષયવાસના નિરવરોધ નાશ પામો) અને હું
 સદાય આપના ચરણકમળની પદ્મચર્યાપરાયણ થઈ આપની સન્નિધિમાં
 રહીને સત્પુરુષોએ એક રૂપરૂપ કરવા ચોક્કસ આપનું દાસપણું નિત્ય કરું હું
 મનાય ! પ્રભુમ કરીને આજ હું આપનાયથી માનુ છે તે મને તમે આપો ॥૧૭॥

હું અને મારૂં આ બે અભિમતિ વારંવાર જન્મમરણ મારે થાય છે,
 તેમાં દેહનેવિષે આત્માપણાની મતિ આહમદ્વૈષ અને દૈહિકમાં આત્મીય
 પણાની બુદ્ધિ મમત્વરૂપ થાયછે આવી દેહ દૈહિકમાં અભિમતિ મારે
 કદાપિ નજ થાય આત્મતાબુદ્ધિતો મારે સર્વાવસ્થામાં ધર્મનદન તમારે
 વિરોધજ થાય સર્વાન્તરાત્માને નહિ બાણનારાઓને અન્યત્ર આત્મત્રમ થાય

ત્વદ્ગત્કિનિષ્ઠેષુ ચ । શ્લેહઃ સ્યાદધિકોઽક્ષરે વિલસતિ બ્રહ્મા-
ત્મનો મે ત્વયિ યાચે ત્વામિતિ સન્તતં કૃતનતિસ્તદેહિ મે
શ્રીહરે ! ॥૧૮॥ વિશ્વાસસ્તથ યાચિ મેઽસ્તુ કુદચિત્સ્યાધ્વાસ્તિ-
કત્વં ન મે સહૃદ્માણ્યશ્ચિલાનિ સન્તુ મયિ તાન્યુક્તાનિ યાનિ
ત્વયા । ન સ્યાન્મે ક્વચિદાસુરત્વમય માં તદ્દેતુલોભાદિતો
યાચે ત્વામિતિ સન્તતં કૃતનતિસ્તદેહિ મે શ્રીહરે ! ॥૧૯॥
યત્કાર્યેષુ ચ્ચિર્યથા તથ તથૈવ સ્યાદુચિસ્તેષુ મે કારણ્યં હૃદિ
વર્તતાં મમ વિમો ! સર્વેષુ દેહિવ્યપિ । મક્તામીષ્ટદ ! રક્ષણં
કુરુ સદા મોહાત્પ્રમાદાચ મે યાચે ત્વામિતિ સન્તતં કૃત-

છે જાણનારાઓને તો તેમનેવિષેજ આત્મતાબુદ્ધિ પરિનિષ્ઠિત થાય છે.
માટેજ અહંમહાપણુ વામદેવાદિકની પેઠે તે સર્વાતરાતમામાજ પરિનિષ્ઠિત
થાય છે, તેમજ આત્મીયતાબુદ્ધિ તમારે વિષેજ હૃદ ભક્તિવાળા, માટેજ
તમને અતિપ્રિય એવા એકાતિકો વિષેજ થાય તેમજ પ્રકૃતિવિવક્ષણુ જ્ઞાને-
કાકાર બ્રહ્મસરૂપ સ્વાત્માનું અવસથાન કરનારા મારે અક્ષરધામમાં અખંડ
વિરાજમાન એવા આપનેવિષે શ્લેહ સર્વાધિક થાય હે શ્રીહરે ! સાષ્ટાંગ
પ્રણામ કરીને નિરંતર આટયુજ હું માગું તેને તમો પરિપૂર્ણ કરો ॥૧૮॥

હે શ્રીહરે ! આપની વાણીવિષે મારે વિશ્વાસ મુદ્દ રહ્યો તમારી વાણીની
અપેક્ષાએ અપૌશ્વી (વેદમથી) વાણી વિશેષ નથી, તુલ્યજ છે નાર્સિકય-
બુદ્ધિ મારે કદાપિ ન આવો આપે ઉપદેશેલા જે સાબુલક્ષણો છે તે સર્વે
પણુ મારેવિષે નિરંતર રહ્યો આસુરીવૃત્તિ પ્રમાદથી પણ કદાપિ મારેવિષે
ન આવો આસુરીવૃત્તિને ઉપખવનારા લોભાદિકયકી મારી રક્ષા કરો.
સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરીને નિરંતર આટયુજ તમારી પાસે થાયુ છું તેને
તમે આપો ॥૧૯॥

કર્તવ્ય કાર્યમા જેમ તમારી રૂચિ હોય તેજ કાર્યમાંતેમજ રૂચિ મને થાય,
અર્થાત્ આપની રૂચિવિવધમાંજ મને રૂચિ થાય હે વિમો ! મારા હૃદયમાં
સર્વ કોઈ પ્રાણિઓ ઉપર દયા વર્તો મોહયકી અને પ્રમાદયકી સદાય માત્ર

નતિસ્તદેહિ મે થીહરે ! ॥૨૦॥ નિત્યં ત્વદ્વપુરીક્ષણે મમ દર્શી
 સ્યાતાં ચ સદ્ધીર્તને વાણી તે યદાસાં કથાશ્રુતિપરૌ કર્ણૌ
 મનઃ સ્મૃતૌ । સેવાયાં તવ તે સતાં ચ નિરતૌ હસ્તૌ ત્વદીયસ્ય
 મે યાચે ત્વામિતિ સન્તતં કૃતનતિસ્તદેહિ મે થીહરે ! ॥૨૧॥

इति नित्यानन्दमुनिकृता श्रीहरिप्रार्थना समाप्ता ।

રક્ષણુ કરો તમો ભક્તોને અશીષ્ઠ અર્થ આપનારા છો હે શ્રીહરે । પ્રજ્ઞામ
 કરીને તમારાયકી નિરંતર આટકુજ હું માગુરું તે મને આપો ॥૨૦॥

હે શ્રીહરે । માગી દૃષ્ટિ નિત્ય આપની દિવ્યભૂર્તિના દર્શન કરવામાજ રહો
 મારી વાણી આપની ઉત્તમવર્ણ કીર્તિના સંકીર્તનમા નિરતર રહો મારા કર્ણ
 આપની કથાના શ્રવણપરાયણુ રહો માર મન તમારા સ્મરણુમા સદાય રહો
 તમારો દાસ એવો હું તે મારા હાથ તમારી અને તમારા સાધુઓની સેવામા
 નિરતર તરપર રહો અર્થાત્ મારા જે જ્ઞાનેન્દ્રિયો અને કર્મેન્દ્રિયો છે તે સર્વે
 આપપરાયણુ થઈ રહો સાધ્યાગ પ્રજ્ઞામ કરીને નિરતર આટકુજ તમારી પાસે
 હું યાચુ છું, તે મને તમે આપો ॥૨૧॥

इति श्रीनित्यानन्दमुनिकृता श्रीहरिप्रार्थना समाप्ता ।

શ્રીનારાયણકવચમ્ ।

વિશ્વરૂપ ઉવાચ ।

પૌતાહ્નિપાણિરાચમ્ય સપવિત્ર ઉદયુગ્મ ।

કૃતસ્વાઙ્ગચરન્વાસો મદ્મામ્યાં વાગ્યત શુચિઃ ॥

દૈવભૂતાત્મકર્મમ્યો નારાયણમય સ્વયમ્ ।

નારાયણમયં વર્મ સદ્ગુણાય આગતે ॥૪-૫॥

વિશ્વરૂપ કહે છે—ન્યારે કોઇને આધ્યાત્મિક આધિભૌતિક અને આધિ દૈવિક ક્રિયાઓથી ભય સંભીષમા આવવાનો ધાય ત્યારે તેણે આનાદિકથી શુદ્ધ થઇ, નારાયણકવચ ધારવા નિમિત્તે હાથ પગને ધોઈ, દર્ભની પવિત્રી હાથમા ધારણ કરી, ઉત્તરદિશાતરફ મુખ રાખી બેસી, ત્રણવાર આચમન કરી, શિખાબધન કરી, વાણીને નિયમમા રાખી અષ્ટાક્ષર દ્વાદશાક્ષર અને પટક્ષર મન્ત્રવડે અગન્યાસ અને કરન્યાસ કરી, નારાયણધ્યાનપરાયણ થઇ, નારાયણમય (નારાયણને વિશેષત પ્રતિપાદન કરનાર અથવા નારાયણયુક્ત ઉપદેશકમથી આવેલું) વર્મ (કવચની પેઠે રક્ષક હોવાથી વર્મ કહેલું છે) ધારણ કરણુ, એટલે તેનો જીવ કરવો ॥૪-૫॥

પાદયોર્જાનુનોરૂર્વોરુદરે હૃદયધોરસિ ।

મુષ્ટે શિરઘ્વાનુપૂર્મ્યાંદોઙ્કારાદીનિ વિન્યસેત્ ॥

ૐ નમો નારાયણાયેતિ વિપર્યયમથાપિ વા ॥૬॥

હવે અગન્યાસ અને કરન્યાસને કહે છે—“ૐ નમો નારાયણાય” આ-અષ્ટાક્ષર મન્ત્રના ૐકારાદિ પ્રત્યેક અક્ષરો જેવી રીતે પ્રણવથી સંપુર્ણિત ધાય તેવી રીતે કરીને અક્ષરના અનુક્રમે બે પાદ, બે ગોઠણુ, બે સાયળ, ઉદર, હૃદય, વક્ષ સ્થળ, મુખ અને મસ્તક એમ આઠ અગમા ન્યાસ કરવા અથવા વિપરીતપણે—એટલે મસ્તકને આરંભીને પાદપર્યન્ત ન્યાસ કરવા, એટલે ઉત્પતિન્યાસ અને સહારન્યાસ કરવા

યદપિ આ રથે નમિ, છન્દ દેવતા ત્વા વિનિયોગ કલો નથી તથાપિ
તે એવી રીતે નાણુનો કે-પ્રથમ 'અથ' ઇલાદિ બોલીને 'અથ શ્રીનારાયણ
વર્મમંત્રસ્ય વિશ્વરૂપ ઋષિ'—આ નારાયણુ-મંત્ર મંત્રના રૂપિ વિશ્વરૂપ
છે 'ત્રિષ્ટુબ્ધુભૌ છન્દસી'—ત્રિષ્ટુ અને અનુષ્ટુપ બે છન્દ ॥ 'શ્રીના
રાયણો દેવતા'—શ્રીનારાયણુ દેવતા છે 'મમ શ્રીનારાયણપ્રીતિપૂર્વક સક
લોપદ્રવ્યજ્ઞાનસ્યર્થ નારાયણવર્મજયે વિનિયોગ'—આશ્રમા શ્રીનારાયણની
પ્રીતિ થવાપૂર્વક સમગ્ર ઉપદ્રવ્યની સાતિભટિ નારાયણુકવચના જપમા વિનિ
યોગ છે (આખો સહસ્ત્ર કરીને પછી ન્યાસ કરવા)

આશ્રાક્ષરમંત્રના અક્ષરોને કેવી રીતે પ્રણવથી સપુરિત કરવા તો—ૐ ૐ
ૐ પાદયો । ૐ ન ૐ જાનુનો । ૐ મોં ૐ ડર્વો । ૐ મા
ૐ ઉદરે । ૐ રા ૐ હૃદિ । ૐ ય ૐ ડરસિ । ૐ ણા ૐ મુલે ।
ૐ ય ૐ શિરસિ । આના વિપર્યય પદ્ધતિ—ૐ ૐ ૐ શિરસિ । ૐ ન
ૐ મુલે । ૐ મોં ૐ ડરસિ । ૐ ના ૐ હૃદિ । ૐ રાં ૐ ઉદરે ।
ૐ ય ૐ ડર્વો । ૐ ણા ૐ જાનુનો । ૐ ય ૐ પાદયો ।
આ આશ્રાક્ષર ન્યાસ કલા છે ॥૬॥

કરમ્યાસ તત્ત કુર્વાદ્દશાક્ષરવિધયા ।

મળયાદિ ચકારાન્તમદ્વદ્વદ્વપર્વંસુ ॥૭॥

આશ્રાક્ષરન્યાસ કર્યા પછી 'ૐ નમો મગવતે યામુદેવાય' આ દ્વાદશાક્ષર
મંત્રથી પ્રણવને આરંભીને ચકારપર્યન્ત આગળીઓ અને અગ્રુણના પર્વમા
કરન્યાસ કરવા એટલે પ્રત્યેક અક્ષરને પ્રણવથી સપુરિત કરીને દક્ષિણ
હાથની તર્જની અગ્રુણીને આરંભીને વામ હાથની તર્જની આગળીપર્યન્ત આ ।
બીજોમા અને બાકી રહેલા ચાર અક્ષરને અગ્રુણના આદિ અને પર્વમા ન્યાસ
કરવા તેનો પ્રકાર એવો છે કે—ૐ ૐ ૐ દક્ષિણકરતર્જન્યામ્ । ૐ ન
ૐ દક્ષિણકરમધ્યમાયામ્ । ૐ મોં ૐ દક્ષિણકરનામિકાયામ્ । ૐ મ
ૐ દક્ષિણકરકનિકાયામ્ । ૐ ન ૐ વામકરકનિકાયામ્ । ૐ ય
ૐ વામકરનામિકાયામ્ । ૐ તેં ૐ વામકરમધ્યમાયામ્ । ૐ વાં

ॐ वामकरतर्जन्याम् । ॐ सु ॐ वामकराङ्गुष्ठाद्यपर्यणि । ॐ दे
ॐ वामकराङ्गुष्ठान्तपर्यणि । ॐ वा ॐ दक्षिणकराङ्गुष्ठाद्यपर्यणि । ॐ य
ॐ दक्षिणकराङ्गुष्ठान्तपर्यणि ॥७॥

न्यसेद्द्वय ॐकार विकारमनु मूर्धनि ।

पकार तु भ्रुवोर्मध्ये णकार शिखाया दिशेत् ॥

वेकार नेत्रयोर्युग्याङ्गकार सर्वसन्धिषु ।

मकारमद्यमुद्दिश्य मध्नमूर्तिर्मवेद्द्वय ।

सविसर्गं फडन्तं तु सर्वदिक्षु विनिर्दिशेत् ॥८॥ १॥

त्या २ पञ्जी 'ॐ विष्णवे नमः' आ भनथी अग्न्यास करो तेभा
ॐकारनो हृदयभा न्यास करो चिह्नकारनो मस्तकभा न्यास करो
पकारनो भ्रुवोर्मध्ये न्यास करो प्यकारनो शिखामा न्यास करो
वेकारनो नेत्रोभा न्यास करो नकारनो सर्व संधिओभा न्यास करो
अने मकारनो 'म अस्त्राय फड' अने कहीने सर्व दिशाओभा न्यास
करो अथे दिग्गणधन करु आ प्रभाषे करव थी धुध पुश्य भनमूर्ति थाय
छे, अथे भनमन्त्रेडवाणो थाय छे

आ-भनना अक्षरोने प्रलुवसपुटित ओवी रीते करवा हे—ॐ ॐ ॐ
हृदये । ॐ विं ॐ मूर्धनि । ॐ प ॐ भ्रुवोर्मध्ये । ॐ ण ॐ शिखा
याम् । ॐ वं ॐ नेत्रयो । ॐ न ॐ सर्वसन्धिषु । ॐ म
ॐ अस्त्राय फड इति दिग्गन्धे न्यसेत् ।

'नारायण ! त्रिलोकेश ! सर्वदुःखविमर्दन ! । सघापद्रवशान्त्यर्थं
स्वदीय धर्म धारये'-त्रलु भनथी न्यास ह्यां पञ्जी ओवो सकल करे के-
हे नारायण ! हे त्रिलोकेश ! हे सर्वदुःखविमर्दन ! सर्व उपद्रवनी शांतिभाटे
तमात्र वभे (उपय) हुं धारण करु ॥८-८॥

ॐ विष्णवे नमः इति मध्नः ।

आरमान परम ध्यायेद्येय पदशक्तिभिर्युतम् ।

विधातेजस्तपोमूर्तिमिम मध्नमुदाहरेत् ॥९॥

ત્યાર પછી જેવા વિગદવિશિષ્ટ ભગવાનના ધ્યાનથી પોતાનું મન પ્રસન્ન થાય તેવા અને જ્ઞાન, શક્તિ બળ, ઐશ્વર્ય, વીર્ય અને તેજસ્વ્ય હોય શક્તિ ઓછે સુક્ત એવા પરમાત્માનું પ્રથમ ધ્યાન કરે ત્યાર પછી વિદ્યા (જ્ઞાન) તેજ (પ્રભાવ) અને તપ (સતકર્મ) ના આશ્રયરૂપ એવા પરમમાણુ 'શ્રીનારાયણકવચ' એ નામના મનનું ઉચ્ચારણ કરે સર્વ પ્રકારનું જ્ઞાન, તેજ અને તપ આ મંત્રને આપીને છે ॥૧૦॥

ૐ હરિર્વિદ્યુપ્યાન્મમ સર્વરક્ષાં મ્યમાક્ષિપન્ન પતંગેન્દ્રપટ્ટે ।

દરાદિચમાંસિગદેપુષ્પાપપાતાન્ દધાનોઽષ્ટગુણોઽષ્ટયાદુ ॥૧૧॥

ૐ હરિ ભગવાન મારી સર્વચક્રી રક્ષા કરો (આશ્રિતોની અખિય આર્તિને હરનારા) જે શ્રીહરિ ગરુડના પૃથ પ્રદેશ ઉપર ચરણક્રમગને ધારણ કરનારા, આઠ હાથમા શબ્દ, ચક્ર દાત, તરવાર, ચત્ર, બાણ ધનુષ્ અને પારાને ધારણ કરનારા, અગ્નિમાદિ અષ્ટ સિદ્ધિઓ અથવા અપહુતપાપના નાદિ આઠ ગુણોવાળા અને અષ્ટ બાહુવાળા છે ॥૧૧॥

જલેષુ માં રક્ષતુ મરણમૂર્તિર્માંદ્રોગણેન્મયો વરણસ્ય પારાત્ ।

સ્થલેષુ માયાયદુયામનોઽધ્યાત્મિક્રમ સ્થેઽયતુ વિશ્વરૂપ ॥૧૨॥

મારુદ્યમૂર્તિ ભગવાન દુષ્ટ જગચરોના વિરોધી છે માટે તે વરણના જળજનુરૂપ પાસચક્રી મારી જળમા રક્ષા કરો નિર્જળ પ્રદેશમા માયાથી (પોતાના સકલપથીજ) બહુ વામનરૂપે યથેક્ષા વામનજી ભગવાન માફ રક્ષણ કરો, કેમકે વામનજી માયાથી બહુ બનેલા હોવાથી તેમનામા સ્થળ ઉપરના દુષ્ટોનું શાસ્ત્રોપણ સમવે છે આકારમા ત્રિવિક્રમ વિશ્વરૂપ ભગવાન મારી રક્ષા કરો કેમકે વિશ્વરૂપ ત્રિવિક્રમ ભગવાન આમણા દિકમા વિચરનારા દુષ્ટોના સિક્ષક છે ॥૧૨॥

દુર્ગેન્વટવ્યાનિમુલાદિષુ પ્રમુ પાયાશ્રુતિહોઽસુરવૂથપારિ ।

વિમુચ્ચતો यस્ય મહાટ્ટહાસ વિજો વિનેદુર્ન્યેપતશ્ચ ગર્મા ॥૧૩॥

અસુરસેનાનાયકોના શત્રુ પ્રભુ એવા નૃસિંહ ભગવાન રણવગમા તથા સમામાદિ સકલ સ્થાનોમા મારી રક્ષા કરો કેમકે જે નૃસિંહજીના

ખડખડાટ હાસથી દિશાઓ ગાજી ઉઠી હતી અને અનુરસીઓના ગર્જાં સ્ત્રવી ગયા હતા માટે તે નૃસિંહ ભગવાન્ પોતાના ભક્તોના વિરોધિનો નાશ કરવાના સ્વભાવવાળા છે ॥૧૩॥

રક્ષત્વસૌ માડધ્વનિ ચક્ષુરુપ સ્વદૃષ્ટ્યોઞ્જીતધરો વરાહ ।

રામોઽદિકૂટેપ્રથ વિપ્રવાસે સલદમણોઽધ્યાક્ષરતાપ્રજો મામ્ ॥૧૪॥

પોતાની દાઢવડે પાતાળમાથી પૃથ્વીનો ઉદ્ધાર કરનારા ચક્ષુભૂતિ વરાહ ભૂતિ ભગવાન્ મારી માર્ગમા રક્ષા કરો કેમકે પોતાના મુગમ્મા અભિમુખ આવેના દુષ્ટર્મી હિરણ્યાક્ષનો વરાહ ભગવાને નાશ કર્યો હતો જન્મલક્ષ્મિના પુત્ર પરશુરામ ભગવાન્ પર્વતના શિખરોમા સમમપણે મારી રક્ષા કરો કેમકે પર્વતના શિખરોમા સત્તાઇને રહેલા દુષ્ટર્મી રાજાઓનો તેમણે નાશ કર્યો હતો ભરતના મોટા બાઇ રામચંદ્ર ભગવાન્ તથા લક્ષ્મણજી મારી પ્રવાસમા રક્ષા કરો કેમકે જન્મભરુદિ કલેશને હરનાર નામ જેનું અને દેશાન્તરમા રહેના રાવણુદિ દુષ્ટર્મીઓનો નાશ કરનારા એવા રામચંદ્ર ભગવાનજી પ્રવાસરક્ષામા સમર્થપણુ છે ॥૧૪॥

મામુપધર્માદસ્તિલાપ્રમાદાક્ષારાયણ પાતુ નરશ્ચ હાસાત્ ।

દક્ષશ્વયોગાદય યોગનાય પાયાદુષેશ કપિલ્ કર્મય ધાત્ ॥૧૫॥

અભિચારાદિ ઉપ ધર્મયજ્ઞી અને સમગ્ર પ્રમાદયજી નારાયણુ ભગવાન્ મારી રક્ષા કરો કેમકે જેના તપના અતિશયથી રાકા પામેલા ઇન્દ્રના પ્રેરવાથી કામાદિકે કરેલા અભિચારકર્મરૂપ અપચારમા અપ્રમા પાણુનું વર્તન ભૂતિ પુત્ર એક નારાયણુનેવિવેજ હવ પૂર્વોક્ત સામર્થ્યવાળા નર ભગવાન્ પાણુ ઉન્માટી થતા ગર્વયજ્ઞી મારી રક્ષા કરો યોગના રનામી દક્ષાત્રેય ભગવાન્ અયોગથી (નારાયણુસ્મરણુટિકમા વિકલ્પ કરાવનારો જે યોગવિરોધી વા છે તેનાથી અથવા યોગપ્રશયી) માર રક્ષણુ કરો કેમકે ઓવીરા ગર બતાવવા પૂર્વક યોગવિરોધિઓનો ત્યાગ કરનારા પોતે દક્ષાત્રેય ભગવાન્ હતા ગુણના સ્વામી કપિવદેવ ભગવાન્ કર્મબંધનથી મારી રક્ષા કરો, કેમકે તે પોતેજ જ્ઞાન આપીને કર્મબંધન ટાળવામા પ્રવૃત્ત થતા હતા ॥૧૫॥

સનત્કુમારોઽવત્ કામદેવાદ્યયર્જીર્ણાં માં પથિ દેવહેલનાત્ ।

દેવર્ષિવચઃ પુરુષાર્ચનાન્તરાત્કુર્મો હરિર્માં નિરયાદશેપાત્ ॥૧૬॥

સનત્કુમાર ભગવાન્ કામદેવયક્ષી મારી રક્ષા કરો, કેમકે તે પોતે અસ્પૃ-
શકામ હતા. હયચ્ચૌવ ભગવાન્ માર્ગમાં જતાં દેવમંદિરને જોઈને તેમાં
રહેલા દેવતાં દર્શન નમસ્કાર કર્યા વિના જવારૂપ દેવતાના અનાદરરૂપ
અપરાધયક્ષી મારી રક્ષા કરો, કેમકે તેમણે જ વેદના અપહારાદિવડે બ્રહ્માનો
અનાદર કરનારા મધુકેટભાદિકનો નાશ કર્યો હતો. દેવર્ષિવચં નારદજી
ભગવાનના આરાધનમાં બત્રીસ અપરાધરૂપ જે અંતરાધ છે તેનાયક્ષી રક્ષા
કરો, કેમકે પોતે ભગવાનના અવિચ્છિન્ન આરાધનપરાયણ હતા. કુર્મચરિતાર
ક્રીદારિ ભગવાન્ સમગ્ર નરકયક્ષી મારી રક્ષા કરો, કેમકે નીચે કુખી જતા
મંદરાચળનો ઉદ્ધાર કરનારા અને આશ્રિતોની પીડાને હરનારા જોવા કુર્મ
ભગવાનને નરકથી ઉદ્ધાર કરવો તે કરી ગણતીમાં નથી ॥૧૬॥

ધન્વન્તરિર્ભગવાન્ પાત્વપથ્યાદ્વન્દ્વાઙ્ગવાદપ્રમો નિર્જિતાત્મા ।

યજ્ઞશ્ચ લોકાદયતાજ્ઞનામ્તાદ્લો ગણાક્રોધવશાદહીન્દ્રઃ ॥૧૭॥

ધન્વન્તરી ભગવાન્ શરીરમાં રોગજનક કુપથ્યયક્ષી મારી રક્ષા કરો,
કેમકે જેના નામરમરણમાત્રથી રોગમાત્રની નિવૃત્તિ થઈ નથ છે. જીતાત્મા
મધુકાદેવ ભગવાન્ ક્ષુત્પિપાસા શીતોષ્ણાદિ દ્વન્દ્વથી યવા ભયયક્ષી રક્ષા
કરો, કેમકે પોતે દ્વન્દ્વસહિષ્ણુ છે તો પોતાના આશ્રિતોને તેથી રક્ષા કરવી તે
કરી ગણતીમાં નથી. યજ્ઞશ્ચરિતારી ભગવાન્ લોકાપવાદયક્ષી મારી રક્ષા
કરો, કેમકે “જે અધ્યમેધ કરે છે તે બ્રહ્મહત્યાદિ સર્વ પાપમાંથી મુક્ત થાય છે”
એમ શ્રુતિમાં યજ્ઞથી સર્વ પાપનો નાશ કહ્યો છે, તો પોતે યજ્ઞમૂર્તિ હોવાથી
જનાપવાદની નિવૃત્તિ કરવી તે કરી ગણતીમાં નથી. અલબદ્ધ ભગવાન્
મનુષ્યતરફથી થતા ઉપદ્રવોમાંથી મારી રક્ષા કરો, કેમકે તેમણે રૂકમીઆદિકે
કરેલો ઉપદ્રવ સહન કર્યો ન હતો. ક્રોધવશ નામના સર્પગણયક્ષી શેષ ભગ-
વાન્ મારી રક્ષા કરો, કેમકે ‘નતિર્નું સંમદણુ નતિર્થીજ યાય’ આવો ન્યાય
હોવાથી સર્પસરીર ધારણ કરનારા શેષ ભગવાનને સર્પગણો નિઃશય છે ॥૧૭॥

દ્વૈપાયનો ભગવાન પ્રબોધાહુદ્ધસ્તુ પાપણ્ડગણાધિમાદાન્ ।

કર્તિક કલે કાલમલાત્પાતુ ધર્માવનાયોરુકૃતાવતાર ॥૧૮॥

સાક્ષાત્ વેદવ્યાસ ભગવાન્ અજ્ઞાનયત્રી મારી રક્ષા કરો કેમકે વ્યાસનો અવતાર આત્માપરમાત્માના સ્વરૂપનો જોધ આપીને જનોના અજ્ઞાન ટાળના માટે હતો ખુદ ભગવાન્ મોહજનક પાપકમલયત્રી મારી રક્ષા કરો કેમકે ખુદ ભગવાન્ પાપકી સ્વરૂપ ખતાવવાપૂર્વક તેમાંથી પોતાના જનોનું રક્ષણ કરવામાં સમર્થ હતા ધર્મની રક્ષામાં ઘણીવાર અવતાર ધારણ કરનારા કલિક ભગવાન્ કાળના મળરૂપ કળિનુગયત્રી મારી રક્ષા કરો, કેમકે કાળના મળરૂપ કળિના દોષને દૂરવામાં ક ડી ભગવાન્ સમર્થ ॥૧૮॥

મા કેશવો ગદયા પ્રાતરવ્યાઘ્રોવિન્દ આસન્નવ આત્તવેણુ ।

નારાયણ પ્રાહ્લુ ડદાત્તશક્તિર્મધ્યદિને વિષ્ણુરતીન્દ્રપાણિ ॥૧૯॥

ગદાધારી કેશવ ભગવાન્ મારી પ્રાત કાળમાં રક્ષા કરો હસ્તમાં વેણુને ધારણ કરનારા ગોવિંદ ભગવાન્ સગવ કાળમાં (સૂર્યોદયપછી છ ધડી કાળ પ્રાત કાળ કહેવાય છે, ત્યારપછીનો છ ધડી કાળ સગવકાળ કહેવાય છે) મારી રક્ષા કરો શક્તિ (સામ) ને ધારણ કરનારા નારાયણ ભગવાન્ પૂર્વાહ કાળમાં મારી રક્ષા કરો ચક્રપાણિ વિષ્ણુ ભગવાન્ મધ્યાહ્ન કાળમાં મારી રક્ષા કરો ॥૧૯॥

દેવોઽપરાહ્લે મધુહોમધન્વા સાય ત્રિધામાઽવતુ માધવો મામ્ ।

દ્યોવે હૃષીકેશ ઉતાર્ધરાત્રે નિશીથ ણ્કોઽવતુ પદ્મનાભ ॥૨૦॥

હમ ધનુર્ધારી દેવ મધુસૂદન ભગવાન્ અપરાહ્લ કાળમાં મારી રક્ષા કરો ત્રણ ધામ (પોતાના તેજના અભિવ્યક્તિના સ્થાન) જેમના છે (ગાયો, આગ્નિ બ્રાહ્મણ એ ત્રણ તેજનો ક્યારે પણ સ્પર્શ ન કરવો એમ સ્મૃતિમાં કહ્યું છે) એવા માધવ ભગવાન્ સાયકાળમાં મારી રક્ષા કરો હૃષીકેશ (દિન્દિયોના સ્વામી) એવા ભગવાન્ પ્રદ્યોત કાળમાં મારી રક્ષા કરો પદ્મ નાભ ભગવાન્ એકરાત્ર અર્ધરાત્રપર્યંતના કાળમાં અને નિશીથ (મધ્યરાત્રિ) કાળમાં મારી રક્ષા કરો ॥૨૦॥

શ્રીવત્સધામાડપરાગ્ર ફેશ પ્રત્યૂષ ફેશોડસિધરો જનાર્દન ।

દામોદરોડધ્યાનુસન્ધ્ય પ્રભાતે વિશેષરો ભગવાન્કાલમૂર્તિ ॥૨૧॥

શ્રીવત્સનુ ચિહ્ન જેને છે એવા લક્ષ્મીકાન્ત ભગવાન્ પાછલી રાત્રિમા
મારી રક્ષા કરો તરવાર ધારણ કરનારા જનાર્દન ભગવાન્ અરુણોદયના
આનંદમા મારી રક્ષા કરો હામોદર ભગવાન્ સંધ્યાસમીપકાળમા મારી રક્ષા
કરો કાળમૂર્તિ વિશ્વેશ્વર ભગવાન્ પ્રભાતમા (સૂર્યોદય સમીપ સમયમા)
મારી રક્ષા કરો ॥૨૧॥

ચક્ર યુગાન્તાનલતિગમેમિ ભ્રમસમન્તાદ્ભગવદ્યુક્તમ્ ।

દન્દગ્ધિ દન્દગ્ધરિસન્ધમાશુ કક્ષ યયા વાતસલો દુસાશ ॥૨૨॥

પ્રવય કાળના અગ્નિસમાન તીવ્ર ધારા જેની છે અને ભગવાને પ્રેરેલા
એવા હો સુન્દરીન ચક્ર । ॥ ચારે તરફ ફરીને જેમ વાયુ મિત્ર જેનો છે એવો
અગ્નિ શુભ તુલ્યસમૂહને બાળી નાખે છે તેમજ મારા રાત્રુના સૈન્યને તત્કાળ
અતિશય વારવાર બાળી નાખ ॥૨૨॥

મદેડશનિસ્પર્શનવિસ્ફુલિન્ને નિષ્પિન્નિડ નિર્વિષ્ણવ્રિતપ્રિયાસિ ।

કૃષ્ણાન્દયૈનામકમક્ષરસ્પોભૂતમહાક્ષ્ણય ચૂર્ણચારીન્ ॥૨૩॥

વજ્રના જેવા તીવ્ર સ્પર્શવાળા તથા આશ્વોધી હરેલી હો ગદે । ॥ ભગવા
નને અતિપ્રિય હો છુ પણ ભગવાનનો દાસ હુ મદેડ (મને હુ ખદ)
કૃષ્ણાંદ વૈનાયક ચક્ષુ રાક્ષસ ભૂત અને વૃદ્ધ બાળમૂઢોને વારવાર બાળીને
સુકો ફી નાખ અને રાત્રુઓના ચુરેચુરા કરી નાખ ॥૨૩॥

ત્વ યાતુધાનપ્રમથપ્રેતમાતૃપિશાચવિપ્રમહધોરદટ્ટીન્ ।

દરેન્દ્ર' વિદ્રાવય કૃષ્ણપૂરિતો મીમસ્વનોડરહંદયાનિકમ્પયન્ ॥૨૪॥

હે રાખસાજ પાચળ્ય । ત્વય શ્રીકૃષ્ણભગવાને કુકવાથી મહાભયકર રાખ્દ
કરનારો છુ રાત્રુઓના હૃદયોને કપાવતોયકો રાક્ષસો પ્રમથો પ્રેતગણ માતૃ
કાગળ પિશાચ, બહારાક્ષસ અને ધોરહંદિવાળા બીજા જે કોઈ હોય તે સવને
નસાડી મૂક ॥૨૪॥

ત્વ તિમધારાસિપરારિસૈન્યમીશપ્રયુક્તો મમ છિન્ધિ છિન્ધિ ।

ચક્ષુષિ ચર્મન્ શતચન્દ્ર છાદય દ્વિપામધોનાં હર પાપચક્ષુપામ્ ॥૨૫॥

હે વીક્ષુ ધારવાળી શ્રેષ્ઠ તરવાર ! તુ બગવાનના હસ્તદ્વારા પ્રેરાઈને મારા
સત્ત્વઓના સૈન્યને અતિરાય કાપી નાખ હે ચંદ્રના જેવી સો કુદડીવાળી
દાશ ! ॥ પાપી એવા સત્ત્વઓના નેત્રોને ઢાકી દે અને પાપદષ્ટિવાળાઓની
દષ્ટિને ઢગી લે ॥૨૫॥

યક્ષો મય પ્રદેશ્યોઽભૂતેષુમ્યો નૃશ્ચ પૃથ ચ ।

સરિત્પેમ્યો દદિશ્યો ભૂતેષ્વોઽયેમ્ય પૃથ ચ ॥૨૬॥

સર્વાણ્યેતાનિ ભગવદ્દામરૂપાસ્સકીર્તનાત્ ।

મયાન્તુ સહાય સઘો યેઽમ્યે શ્રેય પ્રતીપન્તા ॥૨૭॥

અમને જે પ્રદોષકી, ધૂમકેતુ આદિક કેતુઓયકી, ચોરાદિક મનુષ્યોયકી,
સર્પાણુ સ્વભાવવાળા ડાહોવાળા સર્પાદિકયકી બીજા ભૂતોયકી અને પાપોયકી
કય થાય છે તે સર્વે તથા જેઓ અમારા શ્રેયમા વિશ્વ કરનારા છે તે
સર્વે ભગવાનના હરિ હૃષ્ણાદિક નામો, િવ્યરૂપો અને સુ'સેનાદિક અશ્વોના
કીર્તનસ્મરણથી દુરંતજ કાય પામો ॥૨૬-૨૭॥

ગરુડો ભગવાન્ સ્તોત્રસ્તોમશ્ચન્દોમય પ્રભુ ।

રક્ષત્વશોવકૃષ્ટેમ્યો વિપ્રવસેન સ્વનામમિ ॥૨૮॥

બૃહદ્રથન્તરાદિક સામવેદના સ્તોત્રથી સ્તુતિ કરાતા વેદમૂર્તિ પ્રભુ ગરુડ
ભગવાન્ સમગ્ર સકલોમાથી મારી રક્ષા કરો વિશ્વકૃસેન ભગવાન્ પોતાના
નામથી સર્વ સ્થળયકી રક્ષણુ કરો ॥૨૮॥

સર્વાપન્થો હરેર્નામરૂપયાનાયુધાન્તિ ન ।

હુન્દ્રીન્દ્રિયમન પ્રાણાન્ પાન્તુ પાર્ષદમૂષ્ણા ॥૨૯॥

ભગવાનના નામ, રૂપ વાહન અને આયુધો સર્વ પ્રકારની આપત્તિઓ
યકી અમારા બુદ્ધિ ઇન્દ્રિય, મન અને પ્રાણને રક્ષા કરો મુખ્ય પાર્ષદો પણ
અમારી રક્ષા કરો ॥૨૯॥

યયા હિ ભગવાનેવ ચસ્તુત સદસચ યત્ ।

સત્યેનાનેન ન સર્વે યાન્તુ નાશમુષદ્રવા ॥૩૦॥

મૂર્તિમૂર્તિ સર્વ જે આ જમતું છે તે વસ્તુત ભગવાન છે, કેમકે સર્વાધાર સર્વાન્તર્યામી પરમેશ્વરનેજ એક અવયવન કરીને રહ્યું છે (સર્વ પ્રકારે અધીનપણે રહ્યું છે) માટે તે યથાર્થજ છે આ સત્ય પ્રમાણથી અમારા સર્વ ઉપદ્રવો નાશ પામો ॥૩૦॥

યથૈકાત્મ્યાનુભવાના વિકલ્પરહિત સ્વયમ્ ।

મૂળયાદુષ્કલિદ્વારયા ધણે લલી સ્વમાયયા ॥૩૧॥

નમશિખાપર્ચન્ત શુદ્ધ ભગવાનની મૂર્તિનાજ એક દર્શન કરવા ઇચ્છતા બક્રોને સ્વય શ્રીહરિ, ભૂપાળના પાત્ર બૂરાણ હોવાથી ભૂપાણજન્ય વિકલ્પે વર્ણત યથાર્થપણે પોતાનું દર્શન આપે છે અને સાલગર ભગવાનની મૂર્તિના દર્શન કરવા ઇચ્છતા બક્રોની ઇચ્છાથી કટક ગુફા વિગેરે બૂરાણો, શખાદિ આયુધો, ચતુર્ભુજવાદિ સિંગ અને સમકૃત્વાદિક નામવાળી શક્તિઓને ધારણ કરે છે ॥૩૧॥

તૈનૈવ સત્યમાનેન સર્વંજો ભગવાન્ હરિ ।

પાતુ સર્વઃ સ્વરૂપેન સદા સર્વંચ સર્વંચ ॥૩૨॥

સર્વજ્ઞ ભગવાન સર્વાન્તર્યામી હરિ પરમેશ્વર છે તે આ-સત્ય પ્રમાણથી બક્રોની ઇચ્છાને અનુસારે ધારણ કરેલી પોતાની મૂર્તિઓવડે સર્વ જાળમા અને સર્વ દેશમા અમાર રક્ષણ કરે ॥૩૨॥

ત્રિદિશુ દિશુર્ધ્વમધ્ય સમન્તાદન્તર્વહ્નિર્મંગવાચ્ચારમિદ્ ।

પ્રહાપયંહોરુઠમય સ્થનેન સ્થતેઽસા પ્રભમમમ્થનેજા ॥૩૩॥

પોતાના તેજથી સુર્યાકિના તેજને આશ્રયિત કરનારા અને પોતાના ખડખડાટ ઢાસના ધ્વનિથી લોકોના બળને નાશ કરનારા એવા વૃષ્ટિદ ભગવાન દિશાઓમા વિદિશાઓમા, ઉચ્ચ, નીચે સરીસરા અન પ્રદેશમા, શરીરના બહારના પ્રદેશમા અને ચોતરફ અમારી રક્ષા કરે ॥૩૩॥

હિ ધીનારામણકવચ સમાપ્તમ્ ।

શ્રીવિષ્ણુગાયત્રી ।

અસ્ય શ્રીવિષ્ણુગાયત્રીમંત્રસ્ય નારદ ઋષિઃ । ગાયત્રી
છન્દઃ । શ્રીવિષ્ણુપરમાત્મા દેવતા । જ્ઞાનં ધીજમ્ ।
ધ્યાનં શક્તિઃ । આહ્વા ફીલકમ્ । શ્રીવિષ્ણુદેવતાપ્રીત્યર્થે
જપે વિનિયોગઃ ।

અર્થ-ગાયત્રીમંત્રના જે ઋષિ હંદ દેવતા આદિક છે તેના સ્મરણ વિના
જપની નિષ્ફળતા કહેલી હોવાથી ઋષ્યાદિકના સ્મરણપૂર્વક તેના ન્યાસાદિ
અંગવિધિને પ્રથમ નિરૂપણ કરે છે- તેમાં આ શ્રીવિષ્ણુગાયત્રીમંત્રના
ઋષિ 'નારદ' કહ્યા છે. આનો હંદ ગાયત્રી નામનો માન્યો છે. આના
દેવતા 'શ્રીવિષ્ણુપરમાત્મા' કહ્યા છે. આ મંત્રનું બીજ જ્ઞાન કહ્યું છે. આની
શક્તિ ધ્યાન માન્યું છે. આનું કીલક આજ્ઞા છે. આનો વિનિયોગ શ્રીવિષ્ણુ-
દેવતા પ્રીત્યર્થ જપમાં માન્યો છે.

અથ ઋષ્યાદિન્યાસઃ ।

(હવે ઉક્ત ઋષ્યાદિક પદકના ન્યાસનો પ્રકાર કહે છે)

ૐ 'નારદઋષયે નમઃ' શિરસિ । ૐ 'ગાયત્રી છન્દસે નમઃ' મુખે । ૐ
'શ્રીવિષ્ણુપરમાત્માદેવતાયે નમઃ' હૃદયે । ૐ 'જ્ઞાનધીજાય નમઃ' નાભૌ ।
ૐ 'ધ્યાનશક્તયે નમઃ' પાદયોઃ । ૐ 'આજ્ઞાફીલકાય નમઃ' સર્વાંગે ।
(આ પ્રમાણે તે તે મંત્રો બોલીને મસ્તક આદિક છ અંગમાં હાથ અડકાડવો)

અથ કરમ્યાસઃ ।

(હવે એના કરન્યાસોને કહે છે)

ૐ 'નારાયણાય' હિત અક્ષુષ્ઠામ્યાં નમઃ । ૐ 'વિઙ્ઘ્ને' હિત તર્જ-
નીમ્યાં નમઃ । ૐ 'વાસુદેવાય' હિત મધ્યમામ્યાં નમઃ । ૐ 'ધીમહિ'
હિત અનામિકામ્યાં નમઃ । ૐ 'તદ્વો વિષ્ણુઃ' હિત કનિક્ષિકામ્યાં નમઃ ।
ૐ 'પ્રચોદયાત્' હિત કરતલકરપૃષ્ઠામ્યાં નમઃ । (આ રીતે વિષ્ણુગાય-
ત્રીનાં 'નારાયણાય' ઇત્યાદિ પદોવડે કરન્યાસો કરવા)

અથ પદ્મન્યાસ ।

(હવે હૃદયાદિ છ અંગમાં ન્યાસનો પ્રકાર કહે છે)

ૐ 'નારાયણાય' इति हृदयाय नम । ૐ 'વિશ્વહે' इति शिरसे नम । ૐ 'वासुदेवाय' इति शिखायै नम । ૐ 'ધીમહિ' इति कवचाय नम । ૐ 'तस्मै विष्णु' इति नेत्राभ्यां नम । ૐ 'प्रचोदयात्' इति अस्त्राय नम । (આ રીતે ઉપના છ અંગપદોનું હૃદયાદિન્યાસ કરવા)

अथ ध्यानम् ।

(ઉક્ત રીતે ન્યાસવિધિ કહીને હવે લક્ષ્મીસ્વરૂપ વિષ્ણુગાયત્રીનું ધ્યાન કરવાનો પ્રકાર કહે છે)

श्रीविष्णुयामपार्श्वस्था सर्वकालमनुवृताम् ।

कोटिशारदपूर्णैन्दुमभैकैकाङ्गमुन्दराम् ॥ ૧ ॥

कौसुमवसना गौरीं नानालङ्कारशोभनाम् ।

शान्ता सदासवदना महापुरुषलक्षणाम् ॥ ૨ ॥

कमल दक्षिणे पाणीं वामेऽमृतपट करे ।

दधतीं देवदेवीभिर्वन्दिता पूजिता मुहु ॥ ૩ ॥

मुक्तिमेकान्तिर्षीं तूर्ण भक्तैर्मयो ददतीं धियम् ।

ध्यायामि हृदये नित्य गायत्रीं वैष्णवीमहम् ॥ ૪ ॥

અર્થ—શ્રીવિષ્ણુભગવાનના વામભાગમાં સદાપ્ર સાન્નિધ્ય કરી રહેલા, સર્વકાલમનુવ્રતા—શ્રીવિષ્ણુના દિવ્યરૂપમાં અવિનાશાવધી નિરતર અનુવર્તતા અથવા તેમના ચિત્તને નિરતર અનુસરનારા (મરજી મુજબજ વર્તનારા) એક સાથેજ ઉચ્ચ પામેલા કોટી શારદ પૂર્ણ ચંદ્રની પ્રેક્ષા જેવી જેમના એક એક અંગની પ્રેક્ષા—કાંતિ છે એવા સર્વ અંગોની સુદેશતાએ સપત્ર, કર્ણ બાજે રંગેલા દિવ્ય વસ્ત્રોને ધારી રહેવા ગૌર અગવર્ણવાળા, નાનાવિધ દિવ્ય અવકારોનું સુશોભિત સર્વ કોષ્ટએ સમાશ્રય કરવામાં સમુચિત પ્રણાત દિવ્ય આકારે સપત્ર, પ્રસન્નતાપ્રદર્શક મ'હાસવરે ગધુર મુખારવિદવાળા, મહાપુરૂષ વિષ્ણુભગવાનના દિવ્ય લક્ષણો જે જ્ઞાન શક્તિ બળ ઐશ્વર્યાદિક

ગુણો તેનાથી સંપન્ન, જમણા હાથમાં લીલાકમળ અને ડાબા હાથમાં અમૃત-
કળશને ધારી રહેલાં, ઇન્દ્રાદિદેવો અને ઇન્દ્રાણી આદિક દેવીઓએ સ્વાભીપ્ત
પ્રાપ્તિમાટે વારંવાર નમસ્કાર કરીને કુંકુમાદિકવટે પૂજ્યાં છે ચરણકમળ
જેમનાં, સર્વ કુળને આપનારાં, ભક્તોને જલદી એકાંતિથી મુક્તિને આપ-
નારાં, આવાં લક્ષ્મીરૂપ વૈષ્ણવીગાયત્રીનું હું હૃદયમાં નિત્ય ધ્યાન કરું છું
ગાયત્રીનું જે અધિષ્ઠાત્રીપણુ તેરૂપ ગુણયોગને લીધે લક્ષ્મીનો ગાયત્રીરાખ્યથી
નિર્દેશ કર્યો છે. (આ રીતે ધ્યાન કરીને ચોવીસ અક્ષરવાળી તે વૈષ્ણવી
ગાયત્રીનો જપ કરવો) ॥૧-૪॥

શ્રીવિષ્ણુગાયત્રીમંત્રઃ ।

ॐ નારાયણાય વિષ્ણુઃ વાસુદેવાય ધીમહિ । તસ્યૌ વિષ્ણુઃ પ્રચોદ-
યાત્ । અર્થ—નારાયણને અમે નામીએ છીએ, વાસુદેવનું ધ્યાન કરીએ છીએ,
તો તે ધ્યાનમાં શ્રીવિષ્ણુભગવાન અમને પ્રેરણા કરો અથવા નારાયણને અમે
નામીએ છીએ, વાસુદેવને અમે ધ્યાન કરીએ છીએ, એટલે અમે કાવિક
વાચિક માનસિક આદિક જે જે ધ્યાનાદિ ક્રિયાઓ કરીએ છીએ તે નારાયણ
વાસુદેવ વિષ્ણુની પ્રસન્નતા માટે જ કરીએ છીએ (અન્ય ઐહિક અર્થ મટિ
નહિ) તેવી બુદ્ધિ યાચ તેને માટે શ્રીવિષ્ણુભગવાન અમને પ્રેરણા કરો.
(એટલી પ્રાર્થના છે)

ઉપર કહેલા વૈષ્ણવી ગાયત્રીમંત્રનો હજારવાર જપ કરવો તે ઉત્તમ પક્ષ
છે, શતવાર જપ કરવો તે મધ્યમપક્ષ છે અને દશવાર જપ કરવો તે અધમ
છે. યથાશક્તિ યથાવકાશ એટલો જપ કર્યો હોય તે ભગવાનને નિવેદન
કરવો તેનો પ્રકાર—એનેન યથાશક્તિવૃત્તેન શ્રીવિષ્ણુગાયત્રીમંત્રજપેન
ભગવાન્ શ્રીલક્ષ્મીનારાયણઃ પ્રીયતામ્ । અર્થ—એ યથાશક્તિ કરેલા આ-
શ્રીવિષ્ણુગાયત્રીમંત્રના આટલા જપે કરીને સર્વાત્મક ભગવાન શ્રીલક્ષ્મી-
નારાયણ મારી ઉપર પ્રસન્ન થાય, એમ ખોલીને મનથી નિવેદન કરવો.

इति श्रीविष्णुगायत्री ।

૧ આ ગાયત્રીમંત્રજપનું વિધાન, સાગિઓનું આદિક કહેવાના પ્રસંગે ભગવાને
સત્સંગિયવનના તૃતીયપ્રકરણના ૨૮ અધ્યાયમાં કર્યું છે

श्रीहरिप्रार्थनाष्टकम् ।

त्वद्रूपे निश्चला मे मतिरतिरसिका स्यात्सदा भक्तिरूपा,
 त्वत्सौख्येनैव सौखी सत्समस्मितरां स्यां न चान्येन जातु ।
 मायाजाता अमित्यास्त्वदितरतनवोऽत्यन्ततुच्छा भवन्तु,
 हे नाथ ! प्रार्थये त्वां मुहुरिति सहजानन्द ! तदेहि मे त्वम् ॥१॥
 भक्तिर्माहात्म्ययुक्ता त्वयि वृषतनये स्याच्च धर्मादियुक्ता,
 प्रत्यूहाप्रक्षण मे कुह मदनमुखाधर्मसर्गांस्तु तस्याम् ।
 ज्ञानादौ तत्सहाये भवतु इतरा च स्थितिर्धर्मवशे,
 हे नाथ ! प्रार्थये त्वां मुहुरिति सहजानन्द ! तदेहि मे त्वम् ॥२॥
 साधूनां ते प्रियाणां भवतु मम सदा सङ्ग एकाग्रितकानां,
 कुण्डाना नास्तिकानां विटकुलमतिमत्सङ्गति कापि न स्यात् ।
 दासत्वे दोषलेशोऽपि भयत इह मे नावशिष्येत कश्चित्,
 हे नाथ ! प्रार्थये त्वां मुहुरिति सहजानन्द ! तदेहि मे त्वम् ॥३॥
 श्रोत्रे सेविनां ते न भयतु मनसापि कश्चिरसज्जनानां,
 तिष्ठेच्चैवान्यनिष्ठा ह्यणुरपि हृदि मे वासना सेवनात्ते ।
 दास्य कुर्यां सदाह तव निकटगतो वाम्बिहत सज्जनानां,
 हे नाथ ! प्रार्थये त्वां मुहुरिति सहजानन्द ! तदेहि मे त्वम् ॥ ४ ॥
 देहेऽहन्ता तदीये कश्चिदपि भ्रमता मे न च स्वास्तुतादौ,
 सा तु स्थान्मे सदैव त्वयि वृषतनये च त्वदीयेषु सत्सु ।
 नित्य प्रह्लादमनो मे त्वयि रतिरधिका स्यात्सदान् दारूपे,
 हे नाथ ! प्रार्थये त्वां मुहुरिति सहजानन्द ! तदेहि मे त्वम् ॥५॥
 विश्वासो वाचि ते स्थान्मम किल कुहविज्ञास्तिकरत्न न मे स्यात्,
 सहस्रमाण्यव्ययानि स्युरपि मयि सदा स्वव्यणीतानि तानि ।
 नो मे स्यादासुररत्न क्वचिदयं जनकात्तस्य कामादितो मा
 हे नाथ ! प्रार्थये त्वां मुहुरिति सहजानन्द ! तदेहि मे त्वम् ॥६॥

नित्यं त्वदर्शने मे नयनयुगमपि स्यात्स्वीयेक्षणे च,
 त्वद्भुक्तस्येऽस्तु जिह्वा प्रभवतु मम वाक् कीर्तिसङ्कीर्तने ते ।
 कर्णौ मे त्वत्कथानां श्रवणपरतरौ त्वज्जनास्यात् सदैव,
 हे नाथ ! प्रार्थये त्वां मुहुरिति सहजानन्द ! तद्देहि मे त्वम् ॥७॥
 त्वत्सङ्कल्पान्विदध्यादनिशमपि मनो मे च तच्छुद्धिहेतुम्,
 मयि स चिन्तनं ते विदधतु घण्टो नासिका त्वत्सुगन्धौ ।
 सेवायां ते सतां ते प्रजतु करयुगं मे त्वदीयस्य नित्यं,
 हे नाथ ! प्रार्थये त्वां मुहुरिति सहजानन्द ! तद्देहि मे त्वम् ॥८॥
 पूजनान्तसमये हरिकृष्णप्रार्थनाष्टकमिदं पठनीयम् ।
 पुनदुत्कृतिना घटनीयं साधुनैतदनिशं रटनीयम् ॥९॥
 इति योगानन्दमुनिवृत्तं प्रार्थनाष्टक समाप्तम् ।

भयसम्भवभीतिभेदं मुखसम्पर्करणानिवेतनम् ।
 प्रतदानतप क्रियाफलं सहजानन्दगुरुं भजे सदा ॥१॥
 करणामयचारुलोचनं शरणायातजनार्तिमोचनम् ।
 पतितोद्धरणाय तत्परं सहजानन्दगुरुं भजे सदा ॥२॥
 निजतत्त्वपथावबोधनं जनतायाः स्वत एव दुर्गमम् ।
 इति चिन्त्य गृहीतविग्रहं सहजानन्दगुरुं भजे सदा ॥३॥
 विधिशम्भुमुखैरनिग्रहं भवपाथोधिपरिभ्रमाकुलम् ।
 अपि धार्य मनो नरप्रभं सहजानन्दगुरुं भजे सदा ॥४॥
 निजपादपयोजकीर्तनं सततं स्याद्भवजीवगोचरम् ।
 इति यः कुरुते ऋत्स्नत्वं सहजानन्दगुरुं भजे सदा ॥५॥
 बहिरीक्षणलोकमानुषं निजदत्ताम्बकदर्शिनां हरिम् ।
 भजनीयपदं जगद्गुरुं सहजानन्दगुरुं भजे सदा ॥६॥

शरणागतपापपर्वत गणयित्वा न तदीयसद्गुणम् ।
 क्षणुमप्यतुल हि मन्यते सहजानन्दगुरुं भजे सदा ॥७॥
 भवचारिधिमोक्षसाधनं गुरुराजप्रकटस्वसद्गुणम् ।
 प्रकटीकृतवान् कृपावशः सहजानन्दगुरुं भजे सदा ॥८॥
 भगवन् ! कृपया स्वया कृतं जनतायामुपकारमीदृशम् ।
 क्षमते प्रतिकर्तुमत्र कं कुरते दीनजनस्ततोऽञ्जलिम् ॥९॥
 इति दीनानामभट्टकृतं श्रीगुरुभजनस्तोत्रम् ।

श्रीवासुदेव विमलाश्रुतधामवासं नारायणं मरकतारणनामधेयम् ।
 इयाम सित द्विभुजमेव चतुर्भुज च त्वां भक्तिधर्मतनय शरण प्रपद्ये ॥१॥
 शिक्षार्थमत्र निजभक्तिमतां नराणामेकान्तधर्ममण्डल परिशीलयन्तम् ।
 अष्टाङ्गयोगकलनाश्च महाप्रतापि त्वां भक्तिधर्मतनय शरणं प्रपद्ये ॥२॥
 आसेन साकमनुलोमत्रिलोमयुक्त्या न्यान्तर्बहिश्च भगवत्पुद्गला निजस्य ।
 पूरे गतागतजलाम्बुधिनोपमेय त्वां भक्तिधर्मतनयं शरण प्रपद्ये ॥३॥
 बाह्यान्तरिन्द्रियगणशसनाधिदैवपुष्ट्युद्भवस्थितिलयानपि जायमानान् ।
 स्थित्वा सत स्वमहसा पृथगीक्षमाणं त्वां भक्तिधर्मतनय शरण प्र० ॥४॥
 मायामयाकृतितमोऽशुभवासनानां कर्तुं निषेधमुदधा भगवत्स्वरूपे ।
 निर्बीजसाक्ष्यसद्योगगयुक्तिभाजं त्वां भक्तिधर्मतनयं शरणं प्रपद्ये ॥५॥
 दिव्याकृतित्वमुमहस्यसुवासनानां सम्यग्विधि प्रथयितुं च पतीरमाया ।
 सालम्बसाङ्गुपथयोगगुप्त्युक्तिभाजं त्वां भक्तिधर्मतनय शरणं प्र० ॥६॥
 कामातंतस्करनटव्यसनिद्विपन्तः स्वस्वार्थसिद्धिमिव चेतसि नित्यमेव ।
 नारायण परमयैव मुदा स्मरन्तं त्वां भक्तिधर्मतनयं शरणं प्रपद्ये ॥७॥
 साध्वीचकोरालभास्तिमिकालकण्ठशोका निजेष्टविषयेषु यथैव लभ्याः ।
 भूतो तथा भगवतोऽत्र मुदातिलभं त्वां भक्तिधर्मतनयं शरणं प्रपद्ये ॥८॥

छेदातुरस्त्वथ भयातुर भामयायी यद्वाक्षुधातुरजनश्च विहाय मानम् ।
 दैन्यं भजेयुरिह सासु तथा चरन्तं त्वां भक्तिधर्मतनयं शरणं प्रपद्ये ॥९॥
 धर्मस्थितैरपगतैर्वृंहता निजैक्यं सेभ्यो हरिः सितमहःस्थितदिव्यमूर्तिः ।
 शब्दाधरागिमिरिति खमतं घटन्तं त्वां भक्तिधर्मतनयं शरणं प्रपद्ये ॥१०॥
 सहन्यनित्यपठनश्रवणादिसक्तं ग्राह्यं ॥ सत्सदसि शासतमत्र दिशाम् ।
 संसारजालपतितारिलजीवबन्धो ! त्वां भक्तिधर्मतनयं शरणं प्रपद्ये ॥११॥
 इति श्रीसारसङ्गिजीवने शतानन्दमुनिविरचितं धार्मिकस्तोत्रम् ।

अथ मनसि शनैः स्थिरत्वमाप्ते भगवति मानुषमूर्तिवासुदेवे ।
 निजहृदि पृथगेकमेकमङ्गं चरणतलादि विचिन्त्यमस्य पुंसा ॥१॥
 निजहृदि इति गोचरे तदीये ह्ययय एकं एकं पृथक् च ।
 चपलमपि मनः स्थिरं विधेयं व्रजति लयं खलु तेन तन्मलौघः ॥२॥
 ध्वजकमलयवाङ्मुक्षोर्ध्वरेखाग्रमुखमुलक्षणलक्षिते च रम्ये ।
 भतिशयमृदुले च यावकामे चरणतले मनसास्य चिन्तनीये ॥३॥
 भरणनखशङ्कराजिकान्त्या हृतनिजचिन्तकहृत्तमोद्भियुग्मम् ।
 क्रमलघुसमकोमलाङ्गुलीभिर्हृतनयपल्लवकाग्नि चास्य चिन्त्यम् ॥४॥
 निजजनमनसः प्रहर्षणार्थं परिष्टतनूपुरशिञ्जितातिरम्यम् ।
 स्वगतनिजजनाक्षिपृत्तिचोर चरणयुगं हृदि चिन्तनीयमस्य ॥५॥
 किसलयमृदुले सुवृत्तजङ्घे क्रमपृथुलेऽथ सुवर्तुलौ च जानू ।
 करिकरसदृश समं च पीनं निजहृदि सक्थियुगं च चिन्त्यमस्य ॥६॥
 मृदुघनसितसूक्ष्मदीर्घवासः परिदधदुत्तमहैमकाञ्चिनदम् ।
 पृथुलकटियुगं च चिन्तनीयं निजहृदये चिरमस्य भक्तभर्तुं ॥७॥
 उदरमपि लसद्वलित्रयान्तर्गतशुभसन्नमनिम्ननाभिकूपम् ।
 हृदयमुखसुगन्धिपुष्पहार समविततं हृदि चिन्त्यमस्य सुदृढम् ॥८॥

फनककटकदृङ्खलोर्मिकाभिलंसदरणाञ्जनिम करद्वय च ।
 इदतरमतिरम्ययाहुयुग्म निजहृदयेऽस्य विचिन्त्यमद्गदाद्वयम् ॥९॥
 विविधमणिविनुदहेमसूत्रप्रथितसुमौक्तिकहारहारिकण्ठ ।
 विगतशशकलङ्क आस्यचन्द्र स्थिरमनसास्य चिर च चिन्तनीय ॥१०॥
 मितहसितविसर्पिदन्तकान्तिप्रथनसमुज्ज्वलगण्डयुग्ममस्य ।
 नवनलिनदलायत विचिन्त्य निजहृदि चञ्चललोचनद्वय च ॥११॥
 श्रवणयुगलमस्य कुण्डलश्रीबहुविधपुष्पमयावतसरम्यम् ।
 सरदलघुविशालभालराजसतिलकुङ्कुमचन्द्रकश्च चिन्त्य ॥१२॥
 असिततिलकलक्ष्म दक्षगण्डे तिलकुसुमोत्तमनासिकाभित्तेऽस्ति ।
 विलसदसितशिन्दुरस्य वामे श्रवणपुटे भवतीति चिन्तनीय ॥१३॥
 विविधकुसुमशोपरालिराजत्पटमुकुट च शिरोऽस्य चिन्तयित्वा ।
 घटनकमलमेव चिन्तकेन स्मृतमधुर चिरकालमस्य चिन्त्यम् ॥१४॥
 इति श्रीवत्सङ्गिजीवने खट्वाङ्गोक्त श्रीहरिध्यानस्तोत्र सपूर्णम् ।

महातेजःपुष्पस्फुरदमलसिंहासनवरे स्थित सर्वांभीश मल
 किरणविद्योतितसमम् । सितच्छत्र पार्श्वस्फुरदमलसचामर
 युग भृश धन्यो लब्ध्वा नयनपथि नारायणमहम् ॥१॥
 हसद्भक्तान्मोह चपलनयनालोकितजन कसन्मुक्ताहार विवि-
 धकुसुमापीडमुकुटम् । प्रचञ्चत्पावार चरणविलसद्भूपुरमिदं
 हरे रूप मित्य मम मनसि सम्यक् स्फुरतु ते ॥२॥
 इदं विश्वासो मे तव चरणपद्माश्रितजनो भवाम्मोहे पार
 मजति सहसा स्वत्कलणया । त्वमेवैक स्वामी सकलजगता
 मित्यपि हरे ! विदित्वा पादौ ते इदतरमहं द्याश्रयमिमौ ॥३॥
 न जाने शास्त्राणां विविधमतसन्निर्णयमहं पुराणव्रतानामपि

य बहुकदपाधितकयाः । न वा देवर्षीणां पृथगिह मनोरञ्ज-
नविधिं परं जाने स्वामिन् ! भ्रमणहरणं तेऽत्र शरणम् ॥४॥
तपो नोभं तप्तं धृतनियमदानानि च मया न चेष्टापूर्तं वा
श्रवणमननाभ्यासदृढता । न स्त्रीणांन्याहुं त्वामिह तदपि यस्त्वं
दृशिगतो न जाने तदेतुं स्वदतितरकारण्यत ध्रुते ॥५॥
भृशं पापघातैर्मदनमदमानादिभिरपि प्रभो ! प्रस्रव्यालं
तव चरणपद्मेक्षणमिदम् । कथंकारं मे स्याद्यदि न पुरकादण्य-
पदर्शी ध्रयेथा नाथ त्वं त्वयि हि तदिदं केवलमहो ! ॥६॥
मलं नो मे घुदेनं च सुदृढवैराग्यविलसन्निजात्मज्ञानस्य प्रसु-
रनियमानामपि हरे ! । विमोक्तं संसाराक्षिरतिशयमेकं हि
विरुदं विलोक्य स्वीयं मां भयजलनिधेरुद्धर निजम् ॥७॥
न जाने धर्माणामतिगहनकतंभ्यसरणिं न शास्त्रं मध्याणां न
च विविधतन्त्रागमविधिम् । न वा भक्तैः कृतं तव चरण-
पद्मार्चनविधिं ततो वन्दे दीनस्तव पदयुगं दण्डवदहम् ॥८॥
इति श्रीसत्सङ्गिजीवने श्रीनानाथकृत नारायणस्तवनाष्टकम् ।

श्रीनीलकण्ठ ! हरिकृष्ण ! हरे ! दयालो ! स्वामिन् !
परात्परवराक्षरधामवासिन् ! । हारिप्रसाद ! पुरुषोत्तम !
धर्मपुत्र ! नारायणं सुखनिधिं प्रणमाम्यहं त्वाम् ॥१॥
यद्वद्रमन्ति परमाणुगणा गवाक्षे भूमलसंन्यसुवनानि
तयोद्भजन्ति । त्वद्दामरोमविवरे निखिलातिहारिन् !
नारायणं सुखनिधिं प्रणमाम्यहं त्वाम् ॥२॥
विभाषपूगदलनस्मरणं शरण्यं पापण्डखण्डनविक्ष-
णमाप्तकामम् । शेषागमश्रुतिशिरोक्षरमुक्तगीतं

नारायणं सुखनिधिं प्रणमाम्यह त्वाम् ॥३॥

संसारनीरनिधिमज्जदसङ्ख्यजीवाभिर्हेत्वदभयया हु-
तमुद्धरन्तम् । अप्रावृत्तान्यतुलनोज्झितपुण्यकीर्तिं

नारायणं सुखनिधिं प्रणमाम्यह त्वाम् ॥४॥

निर्दोषभक्तजनशुष्टमनन्तकोटिग्रहाण्डजन्मपरिपालन-
भङ्गलीलम् । करघाणगरिसकलाचरित स्वतन्त्रं

नारायणं सुखनिधिं प्रणमाम्यह त्वाम् ॥५॥

दिव्याङ्गुतानवधिकातिशयस्वसिद्धशानादिसद्गुणनिधा-
नमनम्यसाम्यम् । एकान्तधर्ममवनौ परिपोष-

यन्त नारायण सुखनिधिं प्रणमाम्यह त्वाम् ॥६॥

वाक्यामृताब्धिपरितर्पितभक्तजात स्वीयान्तरारिदह
मातुलनप्रतापम् । अज्ञानसंश्रुतिमिरग्रजहारिदोष

नारायणं सुखनिधिं प्रणमाम्यह त्वाम् ॥७॥

इन्दीवरासितमणीन्द्रपयोदवर्णकोटिसरस्त्रयविभेदन-
दिव्यरूपम् । सञ्चिन्वित परमहसगणैरजस्र

नारायणं सुखनिधिं प्रणमाम्यह त्वाम् ॥८॥

इति धन्विन्त्यानन्दवर्णिविरचित धीनारायणस्तवनाष्टकं सपूर्णम् ।

॥ कोकिलरुवृत्तम् ॥

विहरति योऽक्षरेऽक्षरपदाक्षरमुत्पति पुरुषविधो विधिं

विधिहरीश्वरमुप्यबुधा । शिरसि वहन्ति ते समुदितं क्लि

येन मुदा हृदि तमज भजे भवहरं हरिकृष्णमहम् ॥१॥

प्रकृतिमया गुणा नच भवन्ति हि यत्र हरौ इति निगमागमा अपि यदन्ति
च निर्गुणकम् । इति सगुणं गुणैरपि युतं परदिव्यशुभैर्हृदि तमजं ॥२॥

शमदमक्रीडालरमृतितपोबलकान्तिभगाश्रुतशुचिसखताख्यपशतान्यकी-
र्तिमुखाः । अपरिमिता गुणा ध्रुवतयात्र यसन्ति सदा हृदि तमजं ॥३॥
प्रकृतिपराक्षरे बृहति धामनि मूर्तिधरेनिगमनिजायुधैश्च निजपापद-
मुल्यगणैः । उरु य तपास्यतेऽपि रमया रमणीयतनुहृदि तमजं ॥४॥
निरिलभगैश्च योऽक्षरपदे दिवि देवगणैरलितिभूतिभिर्विभयभू-
मिरपास्यत प । रतिपतिदपंहारमणरम्यरूपनिधिहृदि तमजं ॥५॥
विजितमनोभया भुवि भजन्ति च यं सततं शमदममाधनैः प्रशमितेन्द्रि-
यवाजिरयाः । प्रकटितमानुपाकृतिमिमे मुनिदेवगणा हृदि तमजं ॥६॥
द्विजवृषसाधुगोमुनिगणानयितुं भुवि यो वृषभयने वृषाद्युतजनिर्जनको
जगताम् । प्रकृतिभुवामपि प्रशमितुं यदधर्मकुलं हृदि तमजं ॥७॥
ऋषिभिरभिष्टुतो नृपगणैर्नतपादतलः श्रुतिशिरसां गणैरुदितसूज्वल-
कीर्तिरसौ । अनिकृतिभिः प्रगीत इति यः कविरोक्विकैहृदि तमजं ॥८॥
॥ इति योगानन्दमुनिविरचितं भजनाष्टकं समाप्तम् ॥

॥ प्रहर्षणीयवृत्तम् ॥

मुक्तानां सदासि सदा विराजमान पूर्गेन्दुप्रवरमुखारूपप्रनेत्रम् ।
मन्दारस्थलरहकुन्दसारहार धर्माङ्गप्रभवमहं हरिं प्रपद्ये ॥१॥
अम्भोजपत्रजलशालुशोर्ध्वरेखागोपादप्रमुखसुलक्ष्मपादपद्मम् ।
सामोदभ्रमरविगुञ्जितावधूलं धर्माङ्गप्रभवमहं हरिं प्रपद्ये ॥२॥
भक्तेभ्यो विहितसधीजसांख्ययोग प्राधारप्रचलितकशुकाभिरामम् ।
श्रीरण्डप्रवरतमालपत्रमीशं धर्माङ्गप्रभवमहं हरिं प्रपद्ये ॥३॥
विद्योतन्मणिमयहेमकुण्डलश्रीकर्णाग्रोत्तमकुसुमावतसरम्यम् ।
श्रीवरसोहासितभुजान्तर सदीपं धर्माङ्गप्रभवमहं हरिं प्रपद्ये ॥४॥
संसारप्रशमनकारणप्रताप विघ्नान्णं सुरचिरमौक्तिर्विं च मालाम् ।
हस्ताग्रे सुललितमालिकां दधान धर्माङ्गप्रभवमहं हरिं प्रपद्ये ॥५॥

शान्तानां विदलितमानमस्तराणां कामादिप्रबलविपक्षमिर्जयानाम् ।
 साधूनामनिशमचेक्षणीयरूप धर्माङ्गप्रभवमहं हरिं प्रपद्ये ॥६॥
 वेदान्तैरुदितसुकीर्तिमासकामं शुश्रूक्षिष्विजितविदूषणैर्मुनीन्द्रैः ।
 ब्रह्माण्डस्थपतिसुरेश्वरैकनाथ धर्माङ्गप्रभवमहं हरिं प्रपद्ये ॥७॥
 रम्याणा विमलसुवर्णमूपणानां श्रीमत्तामधययशोभया दधानम् ।
 धर्मान्तप्रभववनीनमेघनील धर्माङ्गप्रभवमहं हरिं प्रपद्ये ॥८॥
 ॥ इति अचिन्त्यानन्दवर्णिविरचितं धर्मेन्द्रनाथक समाप्तम् ॥

उद्गतावृत्तम् ।

सुखदायिन मुनिगणस्य विमलकमलायतेक्षणम् ।
 क्लान्तदुःखमशरपीर्यबल हरिकृष्णमेव शरणं ब्रजाम्यहम् ॥१॥
 प्रियकारिण घृपकुलस्य हसितमधुराननाम्बुजम् ।
 पूर्णविभवनिजमुक्तपाविं हरिकृष्णमेव शरणं ब्रजाम्यहम् ॥२॥
 विष्टोपपीतमतिरम्यसज्जलजलदासितप्रभम् ।
 सान्द्रविषादवसन सुखद हरिकृष्णमेव शरणं ब्रजाम्यहम् ॥३॥
 स्थलजायतसहमणीयकुटिलतनुनीलमूर्धेजम् ।
 पापशमनयचनाधरित हरिकृष्णमेव शरणं ब्रजाम्यहम् ॥४॥
 सुरभिप्रसूनशुभहारपुरटमयनूपुराङ्गदम् ।
 दिव्यविपुलहृदय रुचिर हरिकृष्णमेव शरणं ब्रजाम्यहम् ॥५॥
 रगृतिसस्य शौचदमदानविनयवयुनादिभिः सदा ।
 शुक्तमगणितगुणैः परमैरुदितकृष्णमेव शरणं ब्रजाम्यहम् ॥६॥
 घृतहेमकुण्डलकिरीटबलयरसानाविराजितम् ।
 दोयनिगमपरिगीतगुणं हरिकृष्णमेव शरणं ब्रजाम्यहम् ॥७॥

सितमलिकाकुसुमकान्तिललितदशनारणाधरम् ।

चन्दनमतिवरमादधत हरिकृष्णमेव शरणं यजाम्यहम् ॥८॥

इति अचि त्यानन्दवर्णिविरचितं शरणाष्टकं संपूर्णम् ॥

मञ्जुभाषिणीवृत्तम् ।

सुरराजराज तव दर्शनं विना भगवद्वपि क्षणलवो युगायते ।

तपतां मनीषियतिनां ❁ दुर्लभं हरिकृष्णं कृष्णं तव देहि दर्शनम् ॥१॥

करुणानिधे कुरु कृपां सत्तापते भवतो विना शमपि सविषायते ।

दहनायते निशि निशाकरोऽपि मे हरिकृष्णं कृष्णं तव देहि दर्शनम् ॥२॥

मम मानसं तव विद्योगपाथकं परितापयत्यपि परं रमापते ।

सुतरामसौ दहति मे सनूलतां हरिकृष्णं कृष्णं तव देहि दर्शनम् ॥३॥

प्रियनाथ नाथ तव धीक्षणं विना कमनीयरूपमपि कुष्टसन्निभम् ।

रमणीयहृन्वयमपि कौटरायते हरिकृष्णं कृष्णं तव देहि दर्शनम् ॥४॥

भयदीयधीक्षणमृते दयानिधे मरणायते जगति जीवनं मम ।

श्वणीयगीतमपि मे शरायते हरिकृष्णं कृष्णं तव देहि दर्शनम् ॥५॥

अमृतादपूर्वमपि चाधिकं हरे चरितं श्वदीयमतिशान्तिदं सदा ।

न तथापि मे भवति क्षांतये भृशं हरिकृष्णं कृष्णं तव देहि दर्शनम् ॥६॥

जगतामधीशं मम दर्शितं पुरा चरितं त्वया त्रिजगतां ❁ पावनम् ।

हृदि मे यदा स्मरति तत्र शान्तये हरिकृष्णं कृष्णं तव देहि दर्शनम् ॥७॥

विधिशम्भुशेषमुनिभिश्च गीयते चरितं शुभं तदपि दर्शनायते ।

तव ते भजन्ति सुतनुं सुमङ्गलं हरिकृष्णं कृष्णं तव देहि दर्शनम् ॥८॥

वियोगिनीवृत्तम् ।

इति कृष्णवियोगिनाऽनिशं भजतां प्रेमजनेन भाषितम् ।

विरहाष्टकमादरादिदं पठतामाशु तनोतु मङ्गलम् ॥९॥

॥ इति योगानन्दमुनिविरचितं श्रीहरिकृष्णविरहाष्टकं समाप्तम् ॥

दशावताराष्टकम् ।

वृत्तविलम्बितम् ।

प्रथमतः शकुलाकृतीरादधे श्रुतिगणोद्धरणाय धरातले ।
 पटुतरासुरसहविनाशने भुवि भजे हरिकृष्णमह हृदि ॥१॥
 सपदि येन नवातिशितैर्नखैरमुराह वित्तिज प्रतिचरकरे ।
 तदुरसोऽतिविधाय विदारण भुवि भजे हरिकृष्णमह हृदि ॥२॥
 भनुलमन्दरभृत्कमठाकृतिसिन्धुमिवाय दधे धरणीतलम् ।
 सगिरि येन लसद्दशनाञ्चले भुवि भजे हरिकृष्णमह हृदि ॥३॥
 त्रिपदमात्रमितक्षितियात्रा छलतया वरवामनरूपिणी ।
 छलमित्थं यलिमेव तनूयन्ता भुवि भजे हरिकृष्णमह हृदि ॥४॥
 पतदारासनराजकुल कुले भुवि भृगोरवतीर्य समूलत ।
 परशुभृद्वपुषा निधनीकृत भुवि भजे हरिकृष्णमह हृदि ॥५॥
 क्षितिसुतापतिदाशरथिर्भवन् पृथुतर प्रविलङ्घय पयोनिधिम् ।
 दशमुग्र विभिदे किल लील्या भुवि भजे हरिकृष्णमह हृदि ॥६॥
 प्रबलकसकुल विभिदे भृश गिरिधरो वसुदेवमुतोऽथ य ।
 जनितमाग्रनागनिदयोदधिभुंवि भजे हरिकृष्णमह हृदि ॥७॥
 भमुरसद्विमोहनकारक सरुणोऽथ कलेखक्षानके ।
 असिलपापि विनाशियताश्च यो भुवि भजे हरिकृष्णमह हृदि ॥८॥
 इति दीनानाथमश्विरचित दशावतारस्तोत्र सपूर्णम् ।

अष्टपदीयम् ॥

जलधरसुन्दर मदनमोहर हृदयतमोहर कृष्ण हरे ।
 वृषकुलभूषण दन्तिविदूषण दिव्यविभूषण दिव्यगते ।
 जयजय जयकर दीनद्वारर जगनि दिवाकर दिव्यपते ॥१॥

निजजनरञ्जन भवभयभञ्जन भुवननिरञ्जन भक्तारते ।
 मुनिजनमण्डन विषयविरण्डन रत्नजनदण्डन दण्डविधे जय० ॥२॥
 असुरनिकन्दन मुरवृषनन्दन चर्चितचन्दन मुक्तमुने ।
 भवजलतारण दोषनिवारण मद्गलकारण मुक्तपते जय० ॥३॥
 सरसिजलोचन जनिमृतिमोचन रविशशिरोचन रागिरते ।
 असुरविमोहन मुरमुखदोहन धारणरोहण शीघ्रगते जय० ॥४॥
 निजहितशासन शापविनाशन हयगरुडासन सादिवृते ।
 दुर्गपुरासन भक्तनिवासन भृजितकुवासन भक्तारते जय० ॥५॥
 रचितनिजावन भक्तिविभावन पङ्क्तिमुपावन पुण्यपते ।
 शं कुरु शङ्कर वैरिभयङ्कर धर्मधुरन्धर योगिगते जय० ॥६॥
 खण्डितचण्डं पण्डितमण्डं जितपाखण्डं दण्डभटम् ।
 फम्पितकालं धूपकुलपालं धरवनमालं पीतपटं जय० ॥७॥
 श्रितमुखकन्दं बोधितमन्दं सहजानन्दं स्वाधि भजे ।
 कुरु तव दासं धरणिवासं त्यक्तकुरासं योगमुनिं जय० ॥८॥
 इति योगानन्दमुनिविरचिताष्टपदी समाप्ता ।

ललितच्छन्दः ॥

अतिमनोहर सर्वसुन्दर तिलकलक्षणं चञ्चलक्षणम् ।
 त्रिभुवनन्दितं स्वामिनाथ ! ते वपुरिहास्तु नो नित्यदर्शने ॥१॥
 मदनमोहनं प्रेमदोहनं नयनगोचरं भक्तसञ्चरम् ।
 सुवि सुदुर्लभं स्वामिनाथ ! ते वपुरिहास्तु नो नित्यदर्शने ॥२॥
 निजजनैः सदा चाञ्छितं हृदा परसुखावहं हृत्तमोपहम् ।
 परममङ्गलं स्वामिनाथ ! ते वपुरिहास्तु नो नित्यदर्शने ॥३॥
 हृदयरोचनं वदमोचनं विगतशोचनं दीर्घलोचनम् ।
 मृदुसिताम्बरं स्वामिनाथ ! ते वपुरिहास्तु नो नित्यदर्शने ॥४॥

मधुरभाषणं पुष्पभूषणं विजितदूषणं शोकशोषणम् ।
 प्रहसदाननं स्वामिनाथ ! ते वपुरिहास्तु नो नित्यदर्शने ॥५॥
 कुसुमशेखरं कोमलान्तरं सदयदर्शनं दुःखकर्शनम् ।
 विधिहरार्चितं स्वामिनाथ ! ते वपुरिहास्तु नो नित्यदर्शने ॥६॥
 परमपावनं लोकभावनं कुटिलकुन्तलं पुष्पकुण्डलम् ।
 भयभयापहं स्वामिनाथ ! ते वपुरिहास्तु नो नित्यदर्शने ॥७॥
 सकलसिद्धिभिः सर्वकदिभिः श्रितपदं सदा योगिभिर्मुदा ।
 तदिदमेव हि स्वामिनाथ ! ते वपुरिहास्तु नो नित्यदर्शने ॥८॥
 तव निवासतो दुर्गपत्तनं जयति भूतले सर्वतोऽधिकम् ।
 भवदुपाश्रया मुक्तिरत्र यद्वसति सर्वदाऽन्यत्र दुर्लभा ॥९॥
 कुपयदुर्धनात् धोरयौषणात् रसनदृशिकाद्योभलुब्धकात् ।
 बहुतरापदो भूरिसंपदो मुहुरिह स्वया रक्षिता वयम् ॥१०॥
 प्रबलसंशयादुष्टसंशयान्मदयिलेशयाकुलसिताशयात् ।
 स्मरसरीसृपान्मानकोणपान्मुनिपते ! धयं रक्षितास्वया ॥११॥
 अशुभभावतः क्रोधदावतो मृतिजनुर्भयात् पापदुर्नयात् ।
 मधुमहाविपात्सर्वधामिपाद्यतिपते धयं रक्षितास्वया ॥१२॥
 विषयवारिधेस्तारिता यथा करुणया धयं भूरिशसया ।
 तवपदाम्बुजासक्तविग्रतः सततमेव नः पातुमर्हति ॥१३॥
 कचन मानसं त्वत्पदाम्बुजाद्भजतु मान्यतो नाथ नः सदा ।
 इति धय मुहुः प्रार्थयामहे निजजनप्रियं त्वामपीश्वरम् ॥१४॥
 इति धीहरिप्रार्थनास्तोत्रं सम्पूर्णम् ।

उपजातिघृतम् ॥

गोविन्द ! नारायण ! वासुदेव ! धीशृङ्ग ! सङ्कर्षण ! पद्मनाभ ! ।
 नरानिन्देश्वर ! लोकनाथ ! हरे ! सुकुन्दाय ! नमो नमो ॥१॥

आनन्दकन्दायुत ! सुन्दराङ्ग ! दयामिधे ! माधव ! मङ्गलात्मन् ! ।
 विष्णो ! हृषीकेश ! परावरेण ! प्रद्युम्न ! पद्मानन ! ते नमोऽस्तु ॥२॥
 विशुद्धमूर्ते ! मधुसूदनान ! दामोदर ! श्रीधर ! सर्ववध ! ।
 ब्रह्मण्यदेवाक्षर ! पूर्णकाम ! प्रभो ! विभो ! नाथ ! नमो नमस्ते ॥३॥
 वैकुण्ठ ! सत्योत्तम ! सख ! भूमन् ! हिरण्यगर्भ ! त्रिकुण्डलेश ! ।
 विश्वोत्तमश्लोक ! विधे ! महर्षे ! प्राणेश ! विश्वेश्वर ! ते नमोऽस्तु ॥४॥
 वृषाकपे ! केशव ! धर्म ! धीर ! शुचिश्चवो ! भूतपते ! परात्मन् ! ।
 पुण्याङ्ग ! यशोवृद्ध ! पुण्यकीर्ते ! सुपीनमस्ते पुरुषोत्तमाय ॥५॥
 अघोक्षज ! श्रीकर ! कञ्जनेत्र ! येदैकविद्वेदकृद्भ्यषात्मन् ! ।
 अव्यक्त ! सश्रित्पर ! सौम्य ! हेतो ! आनन्द ! विद्याधिपते ! नमोऽस्तु ॥६॥
 शेषादिदेव ! प्रियमक्त ! पूज्य ! प्रेष्ठ ! प्रजेशामरवर्य ! सर्व ! ।
 ब्रह्मागुणागम्य ! सदर्शनीय ! प्रमाणहीनाधिपते ! नमोऽस्तु ॥७॥
 स्वामिन् ! महेशामलधाम ! देव ! ज्ञानप्रदागोचर ! सद्गुणास ! ।
 सहस्रमूर्ते ! पुरुषासकाम ! प्रकाशकाकाशवपुर्नमस्ते ॥८॥
 स्वतन्त्र ! मायाधिप ! सर्वशक्ते ! सदा प्रसन्नो भव पाहि चात्मान् ।
 त्वमेव सर्वाश्रयणीय एकस्तस्यै मुहुस्ते भगवन्नमोऽस्तु ॥९॥
 इति सप्तसिद्धिजीवनस्य श्रीहर्षशेखरशतनामावलीस्तोत्र सम्पूर्णम् ॥

वशस्यवृत्तम् ।

अथैकदा दिव्यतपास्तपस्तपस्विनां कौतुककारकर्मक ।
 यथेष्टयोगाय घने वसन् वशी स घणिवेपोऽवतु धर्मनन्दन ॥१॥
 मधीननीलाम्बुददिव्यविग्रहो जितेन्द्रियो योगकलासुकौशल ।
 कृशीकृताङ्गस्त्वस्य तपोधन स घणिवेपोऽवतु धर्मनन्दन ॥२॥

कटीतटे पिङ्गलवर्णपेशलां नवीनमूर्त्तिं दधदेव मेखलाम् ।
 जटां दधानोऽथ शिरोरुहच्छटां स वर्णिषेपोऽवतु धर्मनन्दनः ॥३॥
 सितोपवीतांसततोऽटवीरुचिरतीव कौपीनपटं ददं दधत् ।
 विराजमानो मृगचारुचर्मणा स वर्णिषेपोऽवतु धर्मनन्दनः ॥४॥
 दधच्च कण्ठे तनुतौलसीं ध्वजं सनामपाणौ जपमालिकां तथा ।
 सचन्द्रमध्योर्ध्वतमालपत्रकं स वर्णिषेपोऽवतु धर्मनन्दनः ॥५॥
 तनूवरस्कन्धनिपत्तपुस्तको रतः सदा बालमुकुन्दपूजने ।
 धनेचरे सिद्धगणैस्तु सेवित स वर्णिषेपोऽवतु धर्मनन्दनः ॥६॥
 ससिंहशार्दूलवराहधारणैर्गहामृगैर्घ्यालगणैश्च सङ्कुले ।
 धनेऽपि धीरो विचरन्नभीतिकः स वर्णिषेपोऽवतु धर्मनन्दनः ॥७॥
 सदात्मदर्शी फलकन्दभोजनो धने निवासी यदि दुःखद रसलु ।
 तथापि तत्रापि सुखो महामतिः स वर्णिषेपोऽवतु धर्मनन्दनः ॥८॥
 इति योगानन्दमुनिविरचितं श्रीधर्मनन्दनतपश्चर्यावर्णनाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ श्रोटकपुच्छम् ।

शमधाम तमोदमनं शमनं श्रणमामि भजामि हरिं कमनम् ।
 धमरेतानरेतमहेतनतं भयभञ्जन रञ्जन धोमिमतम् ॥१॥
 धृपचण्डनतण्डविसण्डयलं पदपद्मजभूषितभूमितलम् ।
 सनुराजितसुन्दरगौरपदं त्रितलोकजयस्त्रयकामभटम् ॥२॥
 मुखलम्बितचन्द्रसरोजवनं गुणरूपमुष्मादिमहामयनम् ।
 स्वमहोनलदैत्यपतङ्गदहं कृतधारविधित्रघरिश्रमहम् ॥३॥
 धृपसन्तुलकञ्जिकाशारविं मलयौलविलुप्यनपादपविम् ।
 त्रितपण्डितमण्डितभूरिकर्षिं वृणुमुक्तिमुपासमविश्वगविम् ॥४॥

शरणागतवत्सलभक्तव्रित गुणभूषणसज्जनवृन्दमितम् ।
 स्वनिपक्षसुभक्तगणाकलित कलिकालभयाकुललोकहितम् ॥५॥
 गुणसन्मणिभूषणताग्रवर नवमात्यमनोहरहारधरम् ।
 एतसूषणदूषणनाशकर जनमित्रपवित्रमुनीन्द्रचरम् ॥६॥
 मतिशोधनयोधनदिन्यनिधिं कृतदु खनिवारणमोक्षविधिम् ।
 मुनिशिक्षिमङ्गलयोगविधिं भुवनप्रभवेरितभग्यविधिम् ॥७॥
 जनताश्रुचिताकृतिदक्षतर निजभक्तननार्थितदत्तवरम् ।
 अनुभावदिनेशवरप्रसर तनुकान्तिवितर्जितनीरधरम् ॥८॥
 मितहासविलासविभासमुख चरणाश्रितमानवदत्तसुरम् ।
 कृतजीवहितोत्तमभूरिमख गतकामनिकामविशुद्धसखम् ॥९॥
 गुणजोषण शोषणहीनरतिं घचनामृततर्पितभक्तव्रतिम् ।
 गतिलजितहसगजाधिपतिं परिमोदितनोदितभूरियतिम् ॥१०॥
 करुणावरुणाख्यभील्यजय निजसङ्गिजनोत्तमधर्मनयम् ।
 जनशोधनमोचनतानमय प्रणतप्रणितग्रजपापलयम् ॥११॥
 सच्चिन्त्यमुनिप्रकृत रुधिर हृदि चिन्त्यमिद सुजनै सुचिरम् ।
 शुभद श्रुतिपातकपुञ्जहर स्वधन सुखकारि हरे प्रवरम् ॥१२॥
 इति अचिन्त्यानन्दवर्णिविरचित श्रीहरिवर्णन समाप्तम् ।

स्वागतावृतम् ।

मारमारणरणे रटनीय भक्तियुक्तिमनसा घटनीयम् ।
 मोक्षकाङ्क्षकहृदा मटनीय स्वामिनाथ चरण शरण मे ॥१॥
 जीवजातशरणागतपाल भक्तमानससरोरुहशालम् ।
 पापतापमयमीषणकाल स्वामिनाथ चरण शरण मे ॥२॥

दोषशोषणशुभे हृदि गम्यं सर्वलोकनिलयैरथिनम्बम् ।
 भक्तनिर्मितपदावृत्तिरम्यं स्वामिनाथ चरणं शरणं मे ॥३॥
 ज्ञानिलोकनयनाङ्गणरूपं दुःखमोक्षणमहाक्रतुयूपम् ।
 ईक्षणेन हतकदम्बपदोपं स्वामिनाथ चरणं शरणं मे ॥४॥
 लब्धमानुषभयैः स्मरणीयं सर्वदैव मनसा धरणीयम् ।
 जन्मनाशजभयैः शयणीयं स्वामिनाथ चरणं शरणं मे ॥५॥
 भूतले कुम्भनसामतिदूरं स्वाश्रयेषु सुखवर्णनशूरम् ।
 मोहसन्तमसनाशनशूरं स्वामिनाथ चरणं शरणं मे ॥६॥
 शोणवर्णतलमण्डलंसारं भक्तसङ्घनयनाम्बुजहारम् ।
 भञ्जजीवदयमाकृतिधारं स्वामिनाथ चरणं शरणं मे ॥७॥
 सगरहारमधुपाधिपलीलं तेजितासितनवोरपललीलम् ।
 दीनजीवपरिशीलनशीलं स्वामिनाथ चरणं शरणं मे ॥८॥
 इति धीनानाथमहविरचितं शरणाश्रकृतोद्यं समाप्तम् ।

मालिनीवृत्तम् ।

कुटिलकलिकराळं धीहर्षं भक्तपाळं गतिविजितमराळं
 सजनानां रसालम् । हलिततिलकभाळं प्रोक्तसन्मास्य-
 माळं विनादयसनशीलं चिन्तये धर्मबालम् ॥१॥

प्रशमितनिजतापं दुर्मदानां दुरापं विदलितजनपापं संसृतिष्टेदिज्ञापम् ।
 सुरुतकुलकलापं मुक्तगीतप्रतापं विनादयसनशीलं चिन्तये० ॥२॥
 भुवि नरतनुधारं भूदिभूभारहारं भयजलनिधितारं दुस्तरापन्नवारम् ।
 मुनिविहितविहारं भारदर्पापहारं विनादयसनशीलं चिन्तये० ॥३॥
 यमभटभयहारं सर्वदा निर्विकारं बहुविधमहकारं भक्तनेहप्रारम् ।
 वृत्तकपदिनिहारं शोचमुक्तिप्रकारं विनादयसनशीलं चिन्तये० ॥४॥

परसुखदनिदेशं निर्जिताशेषदेश पदविनतसुरेशं विभ्रतं वर्णियेशम् ।
 विहितसदुपदेशं प्राज्यतेजोक्षरेशं विशदवसनशीलं चिन्तये० ॥५॥
 परिहृतजनदोषं स्वाश्रितस्वान्तमोषं विशदहृदयतोषं धर्मवशैवपोषम् ।
 क्षपितमलिनरोषं दुष्टमार्गाब्धिघ्नोषं विशदवसनशीलं चिन्तये० ॥६॥
 मुखजितशतपत्रं स्वाश्रितैकातपत्रं गरुडतुरगपत्रं कारितानेकसत्रम् ।
 सुदितहृत्कलत्रं भूतिगोधाद्यमग्न विशदवसनशीलं चिन्तये० ॥७॥
 श्रुतिमुनिजनगानं कुम्भिकादभ्यषानं परममुखनिधानं जीवमोक्षकतानम् ।
 कुतनिजसुखदानं सज्जनैः सेव्यमानं विशदवसनशीलं चिन्तये० ॥८॥
 विपुलविलसदक्षं मोक्षमार्गैकदक्षं क्षपितवृषविपक्षं पात्रनं धर्मरक्षम् ।
 निजपदरतपक्षं दिव्यकीर्त्या बलक्षं विशदवसनशीलं चिन्तये० ॥९॥

शिखरिणीवृत्तम् ।

अचिन्त्यानन्देन प्रवरमतिमद् विरचितं
 हरेर्भाभैरेतत्सवनमपिलङ्केशदलनम् ।
 पटेष्टायेऽप्रीत्या य इह शृणुयाद्वा प्रतिदिनं
 प्रजेन्नक्ति सोऽस्या वृषभुवि हरी शान्तिजलधौ ॥१०॥

इति अचिन्त्यानन्दवर्णिविरचितं धर्मनन्दनश्रीहरिवर्णनस्तोत्र समाप्तम् ।

भुजङ्गप्रयातं वृत्तम् ।

परे धाम्नि दिव्येऽक्षरे राजमान वरैरक्षराक्यैरसङ्ख्यैर्हि मुक्तैः ।
 पुरुषेणसङ्क्षुष्टपादारविन्द हरिं स्वामिनारायण नीमि धर्मिम् ॥१॥
 अतर्क्याचलानन्तचित्रातुलश्रीमिधानाद्बिहस्ताद्यशेषप्रतीकम् ।
 सुदिव्याद्भुतानन्दसन्दोहमूर्तिं हरिं स्वामिनारायणं० ॥२॥

परस्मात्परं चाक्षरात्पुं प्रकृत्यो. कृतान्ताक्षरादेर्नियन्तारमाद्यम् ।
 समग्रेश्वराधीश्वरं पूर्णकामं हरिं स्वामिनारायणं० ॥३॥
 अनन्योपमानस्वकैकाग्रतोमासमुद्रोर्मिणा कोटिकन्दर्पदर्पम् ।
 हरन्तं स्वसिद्धाचलागाधबोधं हरिं स्वामिनारायणं० ॥४॥
 अनेकाण्डसर्गावनान्तादिवीक्षं सदासाक्षिणं प्राणिनामारमतञ्जम् ।
 निदानं विचित्रावतारमजानां हरिं स्वामिनारायणं० ॥५॥
 अधर्मान्मयोच्छेदकारिप्रतापं क्षितिस्थापितापत्तिहृद्भर्मसर्गम् ।
 भवान्मोधिनाशान्तकृद्दिव्यलीलं हरिं स्वामिनारायणं० ॥६॥
 ह्युभैर्महाशीर्षमजैर्गायमानं भवप्रसङ्गोपाक्षराद्यैरजसम् ।
 मुदा सर्वदा चिन्त्यमानं मुनीन्द्रैर्हरिं स्वामिनारायणं० ॥७॥
 वयासस्यशौचक्षमाधैर्यशौर्यस्मृतित्यैर्यसाग्याजैवाद्यैरसृष्टैः ।
 गुणैरेव नित्यैरपेतं पवित्रैर्हरिं स्वामिनारायणं० ॥८॥
 इति अचिन्त्यानन्दवर्णिविरचितं धार्मिभ्रीहरिमहिमाष्टकं समाप्तम् ।

मत्तमयूरं वृत्तम् ।

मायातीते ब्रह्मपुराण्ये निजधास्त्रि मुक्तेन्द्राणां मय्यगसिंहासन आस्ते ।
 धीकृष्णोऽयं पूजितपादमलयुगलैः श्रीलक्ष्मीनारायणमीडे तमहंत्वाम् ।
 तस्मात्प्रादुर्भूय सदात्मानुचरेन्द्रैरासीद्भामे ह्युप्यसीद् प्रथितो यः ।
 धीहर्षाद्यैर्नामभिरानन्दमहान्धिः श्रीलक्ष्मीनारायण० ॥२॥
 सर्वस्वामी प्रेमवतीतः कृपयाऽऽसीद्बालक्रीडारजितवन्वादिजनो यः ।
 स्वेक्षामात्रेणाभयदाता निरिलानां धीलक्ष्मीनारायण० ॥३॥
 तीर्थक्षेत्रादौ विचरन्पोषयितुं यः स्वीयं धर्मं हन्तुमधर्मं कृपयेतः ।
 स्वीयप्रीत्यै दुर्गपुरे च स्वयमायाङ्ग्रीलक्ष्मीनारायण० ॥४॥

श्रेयो नृणां यस्तिबह कतुं चिरकाल स्वेषां तुष्ट्यै चोत्तमवृत्तालयधासि ।
 स्वातिप्रेष्टेऽजस्रमुवास स्वयमद्वा धीलक्ष्मीनारायण० ॥५॥
 स्वाद्वाधिर्यत्श्वेतमहस्त्रास्तितवर्णो मकेच्छाविर्भूतघतुर्दोर्घतहेति ।
 रम्याङ्गश्रीयं करुणाङ्गगुणनेत्रः श्रीलक्ष्मीनारायण० ॥६॥
 चञ्चदासा हेमलसच्छीर्षकिरीटो मुक्ताहार कौस्तुभरत्नं कटिसूत्रम् ।
 प्रस्यद्ग चामूषणतोभां विदधद्यः श्रीलक्ष्मीनारायण० ॥७॥
 सर्वाधारः सर्वपरो यो ह्यवतारी सर्वांगमा सर्वेच्छित्तदाताऽलिलहेतु ।
 शश्वत्साक्ष्यजाधितपालाचनकतां श्रीलक्ष्मीनारायण० ॥८॥
 इति श्रीमच्छण्डानन्दवर्णिविरचितं लक्ष्मीनारायणवन्दनाष्टकं संपूर्णम् ।

हरिगीतच्छन्दः ।

सितसान्द्रसद्वसनालिनं वटमाख्यमधुलमालिनं चलितालिनं पृथु-
 मालिनं नवपुष्पभूषणशालिनम् । वृषपालिन धितलालिन जपमालि-
 कापरिचालिनं प्रणमामि धर्मेसुत हरिं शुभकारिसहस्रगुणमालिनम् ॥१॥

मलजालमृरुलिकण्डनं जनमित्रसज्जनमण्डनं स्मरत-
 ण्डनं मदभण्डनं कृतदुष्टमानवदण्डनम् । जितचण्डन
 स्रपकण्डन कृतभूरिदुर्मतस्रण्डनं प्रणमामि० ॥२॥
 वृषवैरिदर्पविदारण भितजातसंस्तिहारिण अयता-
 रिण शुभकारिण मणिहेमभूषणधारिणम् । जनभन्दनं
 मुनिवन्दन परिचर्चितोत्तमचन्दनं प्रणमामि० ॥३॥
 जितदूषण धिततोषण कृतधर्मेवंशविपोषणं क्षत्रोपण
 क्षुतजोषण निजमक्तमानसपोषणम् । जनबोधन
 मतिशोधनं प्रियनम्रशान्ततपोधनं प्रणमामि० ॥४॥

हृतभक्तिमज्जनवासन शतकोटिभास्करभासन जनश-
 सन गरुडासन खनुरक्तमक्तसमासनम् । हृतशोचन
 धनरोचन कृतबद्धजीवविमोचन प्रणमामि० ॥५॥
 शुवनोद्भवादिविधायिन भवहारिसङ्गुणनायिन भनपा-
 यिन सुखदायिन हितकारिसज्जनयायिनम् । जनपावन
 स्वजनावन शुभधर्ममक्तिविभावन प्रणमामि० ॥६॥
 निजभक्तपद्मत्रिकासिन दुरतिक्रमार्तिविनाशिन स्ववि-
 छासिन मतिदाशिन प्रियदर्भहीननिराशिनम् । क्षतखे-
 दन शुभयेदन यमदूतभीतिविभेदन प्रणमामि० ॥७॥
 असुरांशदेशिकगञ्जन भितपृन्दमानसमञ्जन निजर-
 ज्ञन भवभञ्जन गुणनीरराशिनिरञ्जनम् । मुनिमानन
 प्रियकानन नयपद्मचन्द्रवरानन प्रणमामि० ॥८॥
 मृपदेवमुक्तसमाजित धृतिशास्त्रवेदसमाजित सकलानित
 सुजनाजित गुणभाजि वाजिनि रापितम् । धितनोदन
 मुनिमोदन दलितक्षमाखिलतोदन प्रणमामि० ॥९॥
 रुचिरमिदमचिन्त्यानन्दवर्णिप्रणीत स्वदनमतिपुमान
 श्रीहरेर्धर्मसूनो । इह भुवि दृणुयास कीर्तयेत्सपटेद्वा
 स किल परिलभेत स्वेरिसतार्पावशेषान् ॥१०॥

इति अचिन्त्यानन्दवर्णिविरचित धर्मनन्दनगुणवर्णनाटक संपूर्णम् ।

पञ्चचामरवृत्तम् ।

अधर्मैर्तर्गमर्वन सुखप्रद जनार्दनं निजद्विषद्विकन्दन
 पविप्रमार्गमन्दनम् । विलिप्तपादधन्दन भवन्तमार्यव
 न्दन भजामहे स्वभन्दन घय हि धर्मनन्दनम् ॥१॥

अमेष्पुद्भिर्शोधनं स्वसिद्धशुद्धबोधनं कलिप्रवृत्तिरोधनं पद्मानमत्त-
पोधनम् । विभिन्नगाम्ययोधनं पवित्रसद्यशोधनं भजामहे० ॥२॥

क्षराक्षरप्रशसितं सदागमप्रकाशितं मुनीन्द्रचित्तवासितं विमुक्तचि-
रसमासितम् । अनेकसूर्यभासितं स्वभक्तसद्विलासितं भजामहे० ॥३॥

हृदावतारधारिणं स्वभक्तशान्तिकारिणं कुमार्गजालदारिणं भवा-
ग्युराशितारिणम् । सुधर्मिषेयधारिणं विचित्रसारहारिणं भजामहे० ॥४॥

मुनीन्द्रयुन्दरञ्जनं विद्यादिगर्वगञ्जनं सदोपहृद्भिर्मञ्जनं तमोहरं निर-
ञ्जनम् । अकामभक्तसञ्जनं कृतान्तभीतिमञ्जनं भजामहे० ॥५॥

दयासुधाद्रलोचनं विषद्विषमोचनं भवामुदालिरोचनं हतस्व-
कीयशोचनम् । सुधारशीलशालिनं समस्तभक्तपालिनं भजामहे० ॥६॥

अदोषभक्तोषणं सधर्ममत्तिपोषणं प्रियप्रह्मीणरोषणं प्रपन्नपापमो-
पणम् । स्वकीयदोषशोषणं विशुद्धहार्दजोषणं भजामहे० ॥७॥

सुधर्मवशमण्डनं प्रचण्डदुष्टदण्डनं कुवासनाविरुण्डनं नताखिला-
र्तिकण्डनम् । असम्भवावतण्डनं सदम्भमानभण्डनं भजामहे० ॥८॥

इति अचिन्त्यानन्दवर्णिविरचितं श्रीधर्मनन्दनवर्णनाष्टकं समाप्तम् ।

जौपच्छन्दसिकं धृतम् ।

निजधात्रि परेऽक्षरेऽनिदिष्ये मणिसौवर्णचरासनस्थिताय ।

भगवन् ! हरये नमोऽस्तु तुभ्यं सहजानन्द ! पराक्षरात्परस्मै ॥१॥

परिजुष्टपदाम्बुजद्वयाय प्रणयेनागणिताक्षरस्थमुक्तैः ।

रमणीयगुणार्णवाय मूले सहजानन्द !० ॥२॥

सुकृतेन निषेविताय पित्रा परिवारेण सहानिश च भवत्या ।

अनुरागभराद्देवसैव सहजानन्द !० ॥३॥

निगमैरपि सिद्धिशक्तिजातै रुचिरप्राकृतमूर्तिभिश्च सर्वैः ।
 वयुनादिभगैरुपासितो यः सहजानन्द ! ॥ ४ ॥
 त्वमसीश्वर एक एव हेतुर्गुणवाना प्रमवादिषु स्वतन्त्रः ।
 न समो भवताऽस्ति कश्चिदन्यः सहजानन्द ! ॥ ५ ॥
 निगमागमधर्मैर्वर्मरक्षामिह कर्तुं त्वसतां च निग्रहाय ।
 नरनाथपुण्यपुर्दयापयोधे सहजानन्द ! ॥ ६ ॥
 त्वयि न प्रकृतेर्गुणा भवन्ति प्ररैश्वर्ययुतेऽपि मानुष्ये ।
 स्मरणीयपदं सदा जनानां सहजानन्द ! ॥ ७ ॥
 प्रियकृच्च सुहृत्पिता च माता हितकारी गुरुरस्युदारमित्रम् ।
 शरणं त्वमधीश एव नस्त्व सहजानन्द ! ॥ ८ ॥
 इति अचिन्त्यानन्दवर्णिविरचितं नमनाष्टकं समाप्तम् ।

श्रीनारायणमुनिनीराजनस्तोत्रम् ।

जय देव ! २ जय मङ्गलमूर्ते ! २ नारायण !
 पुरुषोत्तम ! २ कृतनिजसुरपूते ॥ ध्रुवपदम् ॥
 प्राकृततमसं पारे महसि प्रथमाने २ श्रीराधासहितस्य
 २ मङ्गपुरेऽमाने । श्वेतद्वीपे उदारेऽयुतरविदधिमुक्ते
 २ मूर्ते धामनि नूने २ निवससि सितमुक्ते जय० ॥ १ ॥
 वैकुण्ठेऽपि रमाया रुचयेऽतिविशाले २ रचिते स्नेन च
 त्रिष्णु २ धंससि । वमकाळे । चातुर्मास्य उदारे मृदुतर-
 जुदोपे २ क्षीराब्ध्यावपि लक्ष्म्या २ सेवितपण्डेये जय० ॥ २ ॥
 त्वं च हिरण्यवर्णो रविमण्डलवर्ती २ मानायज्ञपतिस्त्वं
 २ गवस्त्रयवर्ती । नरनारायणरूपो बदरीवनधामा २
 भुक्तवसि तपसा लोकान् २ अघघघहरनामा जय० ॥ ३ ॥

गोलोकाभिषतिस्त्वं कृष्णः कलिकर्ता २ राधासङ्गविहारी
 २ मुरलीरपकर्ता । वैकुण्ठे महति स्वं हरिरसि सुखदाता
 २ रमया चापि महत्या २ सहितोऽखिलपाता जय० ॥४॥
 योगेश्वर ! सकलात्मा धितजनभयहारी २ स्वमसि प्राण-
 भृतां वै २ निःश्रेयसकारी । तव चरणाभ्युज्जमेकं शरणं नः
 सत्यं २ मोक्षय मायिकबन्धात् २ हृदयं दर्मात्म्यं जय० ॥५॥
 इति श्रीसत्सङ्गजीवनस्थं नीराजनसोत्रम् ।

कर्णाटकरागे एकतालिताले गीयते ।

शुचिरचिकाञ्चनसूत्रमयानि रुचिरवसनानि दधानम् । नीलनलिन-
 मिव रविकररञ्जितमतिशयहर्षनिधानम् ॥ सहजानन्दसुशीलं माधव
 माधव यपुरतिवरमभिदर्शय मां तव नीरदनीलम् ॥ ध्रुव० ॥१॥
 विविधमणीन्द्रमुक्कणं विभूषणकिरणगणैरभिरामम् ।
 सजलसलिलधरपटलमिवेन्द्रशरासनयुतमतिवामम् ॥ सह० ॥२॥
 यस्य विलोक्य घदनमतिपावनमिन्दुरतुलमतिकान्तम् ।
 भ्रमति वियति सततं रभसादिव धिग्रमुपेक्ष्य नितान्तम् ॥ सह० ॥३॥
 पल्लवविम्बवराघरनिपतितमन्दहसितरुचिश्चालम् ।
 तर्जितमौक्तिकयुतविद्रुमरुचिपरितपरममरालम् ॥ सह० ॥४॥
 नलिनपटलपरिलज्जनलोचनगलितदयामृतधारम् ।
 चपलविलोकनलञ्जितरत्नजनशकुलमखिलभयहारम् ॥ सह० ॥५॥
 दीपशिखाशुकचक्षुवितर्जिततापशमनवरनासम् ।
 कुन्दकुसुमशरदिन्दुविनिन्दकहासमुदारविलासम् ॥ सह० ॥६॥
 रुचिकरकेशरतिलकपिशुनवरचन्द्रकमञ्जुलमालम् ।
 कोटिमदनमदहरमतिमासुरकरपादनस्तविषुशालम् ॥ सह० ॥७॥

ललितमृदुलशुभलक्षणलक्षितविपुलहृदयवनमालम् ।

उदरवलिप्रयनाभिजलाशयशालि कलुषकलिकालम् ॥ सह० ॥८॥

कृष्णानन्दरचितमिदमतिशुभगीतमुदितहरिरूपम् ।

मङ्गलमधितनुतामिह पठतां सुखमपि हरिरनुरूपम् ॥ सह० ॥९॥

इति अचिन्त्यानन्दवर्णिविरचिता श्रीसहजानन्दस्वरूपवर्णनाष्टपदी ।

श्रीहरेर्भुक्तिलीलात्मकस्तोत्रम् ।

धूपकुलकमलारवे ! शनकैर्भगवंस्त्वं २ समय इह विहाय तु धूपलप्यम् ।

यमुचिकरमग्न पयेष्टमधिरसमद्भि हरे ! ॥ ध्रुवपदम् ॥

कनकमयदिनकरोज्ज्वलपात्रमृताद्यं २ सरससुखकरोत्तमबहुलाद्यम् ।

साज्यसुरभिसुन्दरकूरमधिरसमद्भि हरे ! ॥१॥

अमुहितकरसधृतं परमाश्रमपूर्णं २ सदधिवटकमुत्तमरससूपम् ।

शाकुलिकमिदं च रसालमधिरसमद्भि हरे ! ॥२॥

मीलितनयधृतसितं कदल मृदुपोलीं २ भवदभिमतफुलितसितपुरिम् ।

शाटकदयितोदनपिष्टमधिरसमद्भि हरे ! ॥३॥

अद्वन्द्वचिदचटनीं वटिकां धृतपाकं २ समजलधिजसंस्कृतबहुशाकम् ।

पिण्डकमुत मौक्तिकगोहमधिरसमद्भि हरे ! ॥४॥

स्थिरकगुडकसुखदा, ससितं दधिमण्डं २ क्षाशिनिभसममिश्रितधृत-

खण्डम् । मोदकमतिचारुपिरञ्जमधिरसमद्भि हरे ! ॥५॥

मरिचलयणजरणादियुतेऽदि रसाद्यं २ दधनि निहितमोदनमयशाद्यम् ।

मा कुह कवलं ह्यपि दूरमधिरसमद्भि हरे ! ॥६॥

करकमलनिकटग ससितं नवनीतं २ विशद्वटपुलपर्यटमय क्षीतम् ।

स्वयमु पिब सितोदनदुग्धमधिरसमद्भि हरे ! ॥७॥

शुचि कुरु करकमलं यदनं मुखपासं २ तदनु सदयमाददस्व निजदा-
सम् । शिष्य इति मे कुरु यासमधिरसमदि हरे ! ॥८॥

इति धरणिगानन्दवर्णिविरचितं श्रीहरिमोजनकालीयप्रार्थनास्तोत्रम् ।

अष्टपदीयम् ।

धर्मपुराणधर ! वैद्यभयङ्कर ! भक्तमनोहर ! भक्तपते ! ।
 बोधसुधाकर ! भक्तिदिवाकर ! योगकलाधर ! योगिगते ! ।
 जयजय मुनिवर ! सजनशङ्कर ! भक्तमहादर ! भक्ताते ! जय० ॥१॥
 जीपद्याकर ! भक्तमोहर ! भक्तसुखाकर ! भुक्तिपते ! ।
 वाक्यसुधाधर ! धर्मसुषमर ! कामकलाहर ! दिव्यगते ! जय० ॥२॥
 सङ्करभञ्जन ! चारुपिलोचन ! बन्धविमोचननामतते ! ।
 नाशितबन्धन ! निर्मदनन्दन ! दुष्कृतखण्डन ! भुक्तपते ! जय० ॥३॥
 धर्मदयन्दन ! नित्यनिरञ्जन ! सज्जनरञ्जन ! साधुपते ! ।
 दम्भविमेदन ! मरसरखेदन ! रोषविनाशन ! शान्तमते ! जय० ॥४॥
 विश्वविभाधन ! सज्जनपाथन ! पापविदाहनपादनते ! ।
 सत्पुरुषावन ! कापुरुषोत्तम ! कंसनिकन्दन ! सत्यकृते ! जय० ॥५॥
 सत्यपपोषण ! कापथरोषण ! लोभविमोषण ! पापहृते ! ।
 सज्जनभूषण ! दुर्जनहूषण ! भक्तविभूषण ! धर्मरते ! जय० ॥६॥
 लोकविलक्षणबोधविचक्षण ! सज्जनरक्षण ! सादिवृते ! ।
 पद्मदलेक्षण ! लक्षितलक्षण ! दिव्यविभूषण ! पुण्यपते ! जय० ॥७॥
 कुरु तव किङ्करमङ्गिरजोभरमानतसङ्करमात्मरतिम् ।
 सेवनतत्परमिष्टमहादरमन्युत ! केशव ! नित्यमुनिम् ॥८॥

इति नित्यानन्दमुनिविरचिताष्टपदी सम्पूर्णा ।

गुर्जररीरागे एकतालीताले गीयते ।

एहि दयालो ! हृदयशयालो ! दर्शय मुमधुरमूर्तिम् ।
 प्रशमय तापं विदलय पापं जनय हृदयसुखपूर्तिम् ॥ ध्रुवपदम् ॥
 सुखकरशीले जलधरनीले हसितमुखे त्वयि याते ।
 ताम्रयति पेतो धीक्षणहेतोः कृतिरियमतिविपमा ते एहि० ॥१॥
 चरणसमीपे शुभमतिदीपे सुखयसि खलु जनजातम् ।
 स्मर तव दासं दूरनिवासं कुरु पुरुविरहविपातं एहि० ॥२॥
 जगदनुष्टुले मङ्गलमूले त्वयि चिरयति इशिदाने ।
 महि मम घ्राणे न च जलपाने रश्मिरणुरपि न निघ्राणे एहि० ॥३॥
 जनमुलकारी भवभयहारी त्वमसि विषयविषयात्ता ।
 मा विपरीतो भव सुप्रीतो रमणचरणदशिदाता एहि० ॥४॥
 यचनयिगीतं चरितमधीतं मम बहुतरमपराधम् ।
 मा कुरु भाषे करुणाहापे शीलमव निजमगाधं एहि० ॥५॥
 पश्यमपूर्णं त्यजसि हि तूर्णं का यत तव परिपाटी ।
 त्वयि सुखपूरे निवसति दूरे प्रपतति कलिललयाटी एहि० ॥६॥
 बोधितमन्दं सहजानन्दं दासितशामनभटभावम् ।
 प्रोज्झ्य भवन्तं भुवि धिलस्तन्तं न गतिरतिततनावं एहि० ॥७॥
 गतसुखलेशे कुमतिनगेशे कुरु करुणां चरणसम्बन्धम् ।
 विरहविहीनं कुरु तव दीनं किमिति करोषि विदग्धं एहि० ॥८॥
 इति दीनानायभट्टविरचिता विरहाष्टपदी समाप्ता ।

रुमरीरागे गीयते ।

भजनीयं केशवरूपमवनीयमे । अजहरिहररत्नं दर्शय ते ॥ भज० ॥
 नूतनजलधरमेचकदेहम् । दितिसुतादितिजनरनमनीयमे ॥ भज० ॥१॥

कुमरीराने गीयते ।

वदनं दर्शय मन्दहसनम् । भक्तिप्रिय ते हरे जनरक्षणम् ॥ वदनं० ॥ १० ॥
 कुङ्कुमलालं अधरप्रवालम् । मदनगर्वोच्चयस्रण्डनम् ॥ वदनं० ॥ ११ ॥
 उनुसितदन्तं वरतरकान्तम् । मधुरहासभीमोहनम् ॥ वदनं० ॥ १२ ॥
 प्रासितकालं ध्रुकुटिकभालम् । शशिरविग्नोमविवासनम् ॥ वदनं० ॥ १३ ॥
 सुन्दरनासं सौरभवासम् । नयनचारुत्तमभूषणम् ॥ वदनं० ॥ १४ ॥
 मोदितमार्दं समुदितसारम् । निगमागमखगनीडनम् ॥ वदनं० ॥ १५ ॥
 कुण्डलभासं केसरश्वासम् । वचनामृतैर्जननन्दनम् ॥ वदनं० ॥ १६ ॥
 चञ्चलनेत्रं कारुण्यक्षेत्रम् । विकचिताङ्गभातिमोषणम् ॥ वदनं० ॥ १७ ॥
 पुण्ड्रितमालं तारितपालम् । जनहितपीयूषवर्षणम् ॥ वदनं० ॥ १८ ॥

इति श्रीसहजानन्दस्वामिशिष्यास्त्रण्डानन्दवर्णिविरचिता
 श्रीहरिप्रार्थनाष्टपदी समाप्ता ।

अष्टपदीयम् ।

तरुणं लोक्य चातिकरुणं कृष्णपत्रि द्वे सखीमं रञ्जनम् ॥ तरुणं० ॥ १ ॥
 आवयमानं कलरवगानं विधुमुखपालानन्दनं ॥ तरुणं० ॥ २ ॥
 यद्यपि नीले गजगतिहिले दधतु केसरचम्पदनं ॥ तरुणं० ॥ ३ ॥
 येतो हरन्तं सखि विहरन्त कुसुमहारगीशमण्डनम् ॥ तरुणं० ॥ ४ ॥
 चञ्चलदण्डं कृतलोकधृष्टं भजितमदनमदगञ्जनं ॥ तरुणं० ॥ ५ ॥
 सुमनोऽनुकूलं मङ्गलमूलं कुपयदेशिकमतस्त्रण्डनं ॥ तरुणं० ॥ ६ ॥
 दृढसितवसनं मुखमितहसनं विधिभवदेवकृतवन्दन तरुण ॥ ७ ॥
 उपचितसेवं कविवासुदेवं तं पाति कलिकालकम्पनम् ॥ तरुणं० ॥ ८ ॥
 इति श्रीबाधुदेवानन्दवर्णिविरचिताऽष्टपदी सम्पूर्णा ।

हुमरीरागे गीयते ।

हर हर गोपीनाथ ! मम कष्टम् ॥ हर० ॥ ध्रुवपदम् ॥
 मुरनरमुनिवर जलधरसुन्दर । मारमहामदमार मम० ॥१॥
 राजीवलोचन पापविमोचन । दुर्गपुरीसुविहार मम० ॥२॥
 हाटकभूषण हतजनदूषण । दिव्यगुणालयसार मम० ॥३॥
 घृपकुलनायक सुरमुखदायक । कुन्दकुसुमशुभहार मम० ॥४॥
 मङ्गलकारण गतिजितवारण । प्रेमवतिसुकुमार मम० ॥५॥
 मानसमोदन दितिसुतरोदन । भूमिनिवारितभार मम० ॥६॥
 विश्वविभाषण दुर्मतिपावन । कालदयानलहार मम० ॥७॥
 सुरकुलरञ्जन नित्यनिरञ्जन । भानुसुतावितनार मम० ॥८॥
 ब्रह्मपुरासन जनहितशासन । निष्कामानन्दनिधान मम० ॥९॥
 इति निष्कामानन्दवर्णिविरचिताऽष्टपदी समाप्ता ।

पिलुरागेण गीयते ।

मानस चिन्तय चारुचरित्र प्रेमवतिवृषपुत्रं पवित्रं मानस० ॥ ध्रुव० ॥
 नूतनमुदिरदयितमङ्गुकाये । चन्द्रविशदवसनानि धरन्तं मानस० ॥१॥
 केसरतिलकललितनिजभाटे । कुङ्कुमचन्द्रकधरमभिरामं मानस० ॥२॥
 विन्दुपरिष्कृतशुभश्रुतियुग्मे । रत्नसुशोभितकुण्डलधार मानस० ॥३॥
 भग्नकमधुपलसितलपनाब्जे । कुन्दमुकुलसमहासं दधानं मानस० ॥४॥
 रेखाविराजितवरकम्बुकण्ठे । पुरुविधपुष्पकनकमणिहार मानस० ॥५॥
 विषधरविग्रहकल्पकरद्वये । पुष्परचितवलयार्द्रदधार मानस० ॥६॥
 हरिमदहरतनुमङ्गुलकट्यां । नङ्गखचितचामीकररसनाद्यं मानस० ॥७॥
 करिकरकदलीकरभसमसविधम् । सुपमसुवृत्तमुकुररूपजातुं मानस० ॥८॥
 नूपुरनादितचरणमुदारम् । निष्कामानन्दनिखिलतापहारं मानस० ॥९॥
 इति निष्कामानन्दवर्णिविरचिताऽष्टपदी समाप्ता ।

डुमरीरगो गीयते ।

भज मानस त्वं श्रीहरिं हरिकृष्णं पुराणम् ॥ भज० ॥ ध्रुवपदम् ॥
 मायापरे निखये निवसन्तम् । मुनिजनमण्डलमण्डितं हरि० ॥१॥
 नवधनमेवकमङ्गं दधानम् । चामरिपुमदमारकं हरि० ॥२॥
 भास्वद्भुतिवसनैर्विलसन्तम् । बहुविधभूषणभूषितं हरि० ॥३॥
 मुवि शकुलंघाकृतिं विदधानम् । स्त्रीयजनानन्ददायकं हरि० ॥४॥
 प्रेमवतीवृषलालं विशोकम् । दुर्गपत्तनसंवासीनं हरि० ॥५॥
 उन्मत्तगङ्गाजले विहरन्तम् । ज्ञानमुधाजनशङ्करं हरि० ॥६॥
 प्रह्लादप्रियं प्रह्लादतथरयेपम् । प्रह्लादतथरनायकं हरि० ॥७॥
 हंसरुचिरगमनं कञ्जनेत्रम् । धर्मवंशावनकारकं हरि० ॥८॥
 निष्कामवर्णिरचितगीतगीतम् । निष्कामनरयज्जशर्मदं हरि० ॥९॥
 इति निष्कामानन्दवर्णिरचिताऽष्टपदी समाप्ता ।

अष्टपदीयम् ।

परवरद हरे केनाथ कान्त रमानाथ सद्यतभयहारम् ।
 भवहर धार्य भजामि त्वां दिव्यगुणाकारम् ॥ ध्रुवपदम् ॥
 धरनवधनसमरूपामरभूषणत पीताम्बरधारम् । शिवरिपुम-
 दहरमोदितसाधो स्थलपङ्कजहारम् ॥ स्थल० २ ॥ रमानाथ ॥१॥
 नरवरसुरवरपूजितपादसरोरुह धरपङ्कजनामम् । नरसख नरक-
 निवारण माधव रजनीशतुल्यामम् ॥ रज० २ ॥ रमानाथ ॥२॥
 अघहर सुसुकर दीनदयावरणालय मुनिमण्डलप्येयम् । मुरहर
 मधुहर कंसविमर्दन श्रुतिसन्ततगेयम् ॥ श्रुति० २ ॥ रमानाथ ॥३॥
 भवमयलयकर विश्वंभर दामोदर धर्मात्मजमीशम् । पदयुगयव-

वरतरसुरचिरप्रक्षालय नारायण दोषवारणम् । दितिसुतपरमवि-
मोहन विष्णो भवनिधितारणम् ॥ भव० २ ॥ रमानाथ ॥५॥
अभयद सद्य सदानन्दाकर पालक सन्धतवनमालम् । विकचित-
निजजनमानससारस धर्मान्वयपालम् ॥ धर्मा० २ ॥ रमानाथ० ॥६॥
जलधरसुमधुरयाणी रणशान्तिकर कलिमलसंहारम् । शशिनिभय-
दनकराम्बुजनच्छक धृतक्षेत्रसारम् ॥ धृत० २ ॥ रमानाथ ॥७॥
बहुतरदिनकरचन्द्रानलकान्तिहर पुरयोधितमन्दम् । मुललितगमन-
विलज्जितवारण निष्कामानन्दम् ॥ निष्कर० २ ॥ रमानाथ ॥८॥

इति निष्कामानन्दवर्णिविरचिताष्टपदी समाप्ता ।

अष्टपदीयम् ।

वरवर करुणासागर वृष्ण सत्तानाथ संपत्तिकरणम् ।

जयजय धार्मिक नमामीह सङ्कष्टहरणम् ॥ ध्रुवपदम् ॥

वरवर नरसख चन्द्रानन देवाधिप दैत्यनाशनम् । घृणसुत
परमदयाकर साधो रगपतिवाहनम् ॥ रग० २ ॥ सत्तानाथ० ॥१॥

वरवर जलधरकायाभयरूपाकर लोकपावनम् । जितरूप तरणि-
फरोज्ज्वलवासो लघुतरधावनम् ॥ लघु० २ ॥ सत्तानाथ० ॥२॥

वरवर दीनदयाकर तप प्रियानित कुसुमोत्तमहारम् । विसलय-
भृदुलमहाबलहस्तमहसि महाकारम् ॥ मह० २ ॥ सत्तानाथ० ॥३॥

वरवर सरसिजलोचन पापविमोचन जनतासुखकारम् । विधिविधि-
महितपद्मम्बुजदेव भवसागरतारम् ॥ भव० २ ॥ सत्तानाथ ॥४॥

वरवर सुचरितपुण्यावनमूमिधृतसुरचिरनरदेहम् । अनलस वरद
तमोहर तेज स्थिरचिमयगेहम् ॥ स्थित० २ ॥ सत्तानाथ ॥५॥

डुमरीरागे गीयते ।

भज मानस त्वं श्रीहरिं हरिकृष्णं पुराणम् ॥ भज० ॥ ध्रुवपदम् ॥
 मायापरे निलये निवसन्तम् । मुनिजनमण्डलमण्डितं हरि० ॥१॥
 नवधनमेचकमङ्गं दधानम् । वामरिपुमदभारकं हरि० ॥२॥
 भास्वद्द्युतिवसनैर्विहसन्तम् । बहुविधभूषणभूषितं हरि० ॥३॥
 सुवि शकुलाद्याकृतिं विदधानम् । स्वीयजनानन्ददायकं हरि० ॥४॥
 प्रेमवतीकृपलालं विशोकम् । दुर्गपत्तनसंवासिनं हरि० ॥५॥
 उन्मत्तमाद्वाजले विहरन्तम् । ज्ञानमुधाजनशङ्करं हरि० ॥६॥
 ब्रह्ममिथं ब्रह्मवत्तधरयेपम् । ब्रह्मवत्तधरनायकं हरि० ॥७॥
 हंसरुचिरगमनं फलनैग्रम् । धर्मवंशावतनकारकं हरि० ॥८॥
 निष्कामवर्णिरचितगीतगीतम् । निष्कामनरमजशर्मदं हरि० ॥९॥
 इति निष्कामानन्दवर्णिविरचिताऽष्टपदी समाप्ता ।

अष्टपदीयम् ।

परवरद हरे वेशव कान्त रमानाथ सञ्जतभयहारम् ।
 भवहर वार्य भजामि त्वां दिव्यगुणाकारम् ॥ ध्रुवपदम् ॥
 वरनवधनसमरूपामरभूपानत पीताम्बरधारम् । शिवरिपुम-
 दहरमोदितसाधो स्थलपङ्कजहारम् ॥ स्थल० २ ॥ रमानाथ ॥१॥
 नरवरसुरवरपूजितपादसरोरुह वरपङ्कजनामम् । नरसख नरक-
 तीवारण माधव रजनीशतुल्यामम् ॥ रज० २ ॥ रमानाथ ॥२॥
 भवहर मुखकर दीनदयावरुणाढ्य मुनिमण्डलध्येयम् । सुरहर
 मधुहर कंसविमर्दन क्षुतिसन्ततोद्यम् ॥ क्षुति० २ ॥ रमानाथ ॥३॥
 भवभयलयकर विषंभर दामोदर धर्मात्मजमीशम् । पद्मगुणयव-
 मुखचिह्नविराजित ब्रह्ममवादीशम् ॥ ब्रह्म० २ ॥ रमानाथ ॥४॥

वरतरसुरचिरयहालय नारायण दोषवारणम् । दितिमुतपरमवि-
मोहन विष्णो भवनिधितारणम् ॥ भव० २ ॥ रमानाथ ॥५॥
अभयद सदय सदानन्दाकर पालक सन्धतवनमालम् । विकचित-
निजजनमानससारस धर्मान्वयपालम् ॥ धर्मा० २ ॥ रमानाथ० ॥६॥
जलधरसुमधुरधाणी रणशान्तिकर कलिमलसंहारम् । शशिनिभय-
दनकराम्बुजनक्तक धृतशेखरसारम् ॥ धृत० २ ॥ रमानाथ ॥७॥
बहुतरदिनकरचन्द्रानलकान्तिहर पुरुषोदितमन्दम् । सुललितगमन-
धिलजितवारण निष्कामानन्दम् ॥ निष्का० २ ॥ रमानाथ ॥८॥

इति निष्कामानन्दवर्णिविरचिताष्टपदी समाप्ता ।

अष्टपदीयम् ।

वरवर करुणासागर कृष्ण सत्तांनाय संपत्तिकरणम् ।

जयजय धार्मिक नमामीह सङ्कष्टहरणम् ॥ ध्रुवपदम् ॥

वरवर नरसख चन्द्रानन देवाधिप दैत्यनाशनम् । वृषसुत
परमदयाकर साधो लग्नपतिवाहनम् ॥ खग० १ ॥ सत्तांनाथ० ॥१॥

वरवर जलधरकायाभयरूपाकर लोकपावनम् । जितरप सरणि-
करोज्ज्वलवासो लघुतरधायनम् ॥ लघु० २ ॥ सत्तांनाथ० ॥२॥

वरवर दीनदयाकर तपःप्रियाजित कुसुमोत्तमहारम् । किसलय-
मृदुलमहाबलहस्तं महसि महाकरम् ॥ मह० २ ॥ सत्तांनाथ० ॥३॥

वरवर सरसिजलोचन पापविमोचन जनतामुपकारम् । विधिविधि-
महितपदाम्बुजदेवं भवसागरतारम् ॥ भव० २ ॥ सत्तांनाथ ॥४॥

वरवर सुचरितपुण्यावनभूमिधृतसुरचिरनरदेहम् । अनलस वरद
तमोहर तेज स्थितरचिमयगेहम् ॥ स्थित० २ ॥ सत्तांनाथ ॥५॥

श्रीनीलकण्ठवर्णिकृत-रामस्तुतिः ।

योऽहल्यां नीलकर्मणैव महतीं प्राप्तं गतिं दुर्विधां
 दीनां गौतमयोपितं निपतितं नि.साधनां कानने ।
 सद्योऽमोचयदात्मपादकमलस्पर्शेन तं पावनं
 रामं जीवहितं भजेऽतिकरुणं निर्हेतुकोपत्रियम् ॥१॥
 यो वा तामसहिंस्रजातिजनितं क्रूरं निपादाधिपं
 शोरारण्यविहारिण पशुसमं घृणां च हीनं धिया ।
 प्रेम्णा सम्परिपस्वजे करुणयाऽनादृत्य जातादि तं रामं ॥२॥
 सीताद्रोहकरं सुरेन्द्रतनयं काकाकृतिं विभ्रतं
 वध्यं चापि क्षरेण सर्पभुवनेष्वभ्रामयत् प्रभुः ।
 भ्रान्त शोकहतं च तं स्वशरणं प्राप्तं मुमोचैव तं रामं ॥३॥
 जाता हीनतमां स्त्रियं च शचरीं कोलीरवन्तीमपि
 ज्ञात्वा स्वेक्षणमिच्छतीं करुणया तस्मै निजं दर्शनम् ।
 योऽवादाऽऽश च तत्फलानि मुदितस्तं जानकीवल्लभं रामं ॥४॥
 तिर्यग्योनिसमुद्भवस्य पललाहारस्य यः पक्षिणो
 गृध्रस्यापि जटायुषो व्रततपोदानैर्विहीनस्य च ।
 चक्रेऽन्त्यां सकला क्रियां सुत इव प्रीत्या स्वतातस्य तं रामं ॥५॥
 सुप्रीव निजयन्धुमीतमगृहं शाखासृगाणां पतिं
 शृणा स्व शरणं गत कथमपि प्रीत्या स्वसख्येऽकरोत् ।
 दृष्ट्वा वालिनमाशु चैनमदधात्स्वीये पदे यश्च तं रामं ॥६॥
 शत्रोरण्यनुज निशाचरमपि प्राप्त स्वपादान्तिक
 वृषाद्वीक्ष्य विभीषणं प्रमुदितस्तत्सम्मुखं चैव यः ।
 हस्ताभ्यां परिरब्धवानिव निज सौमित्रमेवाशु तं रामं ॥७॥
 यत्समृत्त्यापि शुभं भवेच्चहि नृणां तान्कीशमक्षानपि
 प्रीत्या वैदिकमध्ववच्चुचिरान् योऽग्राकरोत्स्वाश्रयात् ।

अन्यांश्चापि बहूनतारयदितो जीवान् मवाग्धोर्हि तं
 रामं जीवहितं भजेऽतिकरुणं निर्हेतुकोपक्रियम् ॥८॥
 इति श्रीशतानन्दमुनिविरचितं सत्सङ्गिजीवनस्थं स्रोत्रं समाप्तम् ।

लक्ष्मीस्तुतिः ।

कान्तस्य पुरयोत्तमः फणिपतिः शारदाऽऽसनं चाहनं
 वेदात्मा विद्गोचरो यवनिका माया जगन्मोहिनी ।
 भ्रमेशादिसुरभ्रजः सङ्घितसबह्मदासीगणः
 श्रीरित्येव च नाम ते भगवति ! प्रभुः कथं त्वां ययम् ॥१॥
 यस्याख्ये महिमानमारुह्य ह्य त्वद्बलमोऽपि प्रभु-
 मांलं भातुमियत्तथा निरवधिं नित्यानुकूलं स्वयम् ।
 तां त्वां दास इति प्रपन्न इति च स्रोत्याग्यहं निर्मयो
 लोकैकेश्वरि ! लोकनाथदयिते ! दान्ते दयां ते विदन् ॥२॥
 ईपावत्करुणानिरीक्षणसुधासन्धुक्षणाद्दृश्यते
 नष्टं प्राप्तदलाभतस्त्रिभुवनं सन्प्रत्यनन्तोदयम् ।
 श्रेयो नक्षरविन्दलोचनमन कान्ताप्रसादास्ते
 संसृत्यक्षरवैष्णवायसु नृणां सम्माम्ब्यते कर्हिधिह ॥३॥
 शान्तानन्तमहाविभूतिपरमं यद्भस्वरूपं हरे-
 मूलं ब्रह्म ततोऽपि तत्प्रियतरं रूपं यदत्यद्भुतम् ।
 यान्यन्यानि यथासुखं विहरतो रूपाणि सर्वाणि ता-
 न्याहुः स्वरूपरूपविभवैर्गाढोपगूढानि ते ॥४॥

श्रीनीलकण्ठवर्णितता-श्रीशङ्करस्तुतिः ।

सदाशिवं शाश्वतमीशितारं प्रशान्तमाशापतिमण्डलेनाम् ।
 प्रह्लादिदेवार्चितादुपार्थं श्रीशङ्करं त्रयमहमानतोऽस्मि ॥१॥

सर्वेश्वरं सर्वगुणाधिवासं देवं महादेवमुदारकीर्तिम् ।
 विद्यातपोयोगकलानिधानं श्रीशङ्करं ॥२॥
 सकालमायायममीतिभङ्गं जगज्जनिनाशहेतुम् ।
 प्रचेतसां देशिकमासकामं श्रीशङ्करं ॥३॥
 महाविपनातसमस्तघोकं मृत्युञ्जयं मर्त्यजनाशुतोपम् ।
 भस्मावशोपीकृतकामदेहं श्रीशङ्करं ॥४॥
 अशेषविद्यागममध्रमूलं वैराग्ययोगोज्झितसर्वभोगम् ।
 मुमुक्षुभिर्मुक्तजनैश्च सेव्यं श्रीशङ्करं ॥५॥
 गङ्गाधरं चान्धकदैत्यनाशं कैलासनाथं सुखितारमदासम् ।
 पापोच्चयोन्मूलननाममध्रं श्रीशङ्करं ॥६॥
 श्रीविश्वनाथं कृतकाशियासं प्रमीतकर्णोदिततारकं च ।
 भवोद्भूतानेकमहाधिजीवं श्रीशङ्करं ॥७॥
 देवादिसङ्कटहरं हराय्यं श्रीपार्वतीप्राणपतिं पुरारिम् ।
 वृषभ्यजं भङ्गलमूर्तिमीशं श्रीशङ्करं त्वामहमानतोऽस्मि ॥८॥
 इति श्रीशतानन्दमुनिवृत्तं सत्सङ्गिजीवनस्थं स्तोत्रं समाप्तम् ।

श्रीनीलकण्ठवर्णिकृता-पार्यतीस्तुतिः ।

मातः! शिवे भङ्गलवृन्ददात्रीं सर्वेश्वरीं चाखिललोकधारीम् ।
 महासतीं शङ्करशक्तिमाद्यामुमामहं त्वां प्रणमामि देवीम् ॥१॥
 सुरेन्द्रमुप्यामरकटदानुर्विनाशयित्रीमसुरघजस्य ।
 सदैव सर्वोभरसौरयदात्रीमुमामहं त्वां प्रणमामि देवीम् ॥२॥
 निगुम्भशुम्भासुरदर्पहर्त्रीं निजाश्रितापक्षिचयापह्वरीम् ।
 श्रीविष्णुकार्योद्यतयोगामायामुमामहं त्वां प्रणमामि देवीम् ॥३॥

सुरारिनाशायमनेकशक्तीरुत्पादयन्तीममरेन्द्रपक्षाम् ।
 महामृधाविष्कृतभूरिहन्तामुमामह त्वा प्रणमामि देवीम् ॥४॥
 सुरापलस्वार्चकसर्ववर्णशीर्षच्छिदाक्रोधकरालवक्राम् ।
 अमीष्टदार्त्रीं व्रजकन्यकानामुमामह त्वा प्रणमामि देवीम् ॥५॥
 वाक्षायणीं रूपधरा युगादौ सतीं ततः श्रीगिरिराजपुत्रीम् ।
 साध्वीप्रतन्त्राणपरामनादिमुमामह त्वां प्रणमामि देवीम् ॥६॥
 नरामैरदुंफरसुप्रमादौ तपश्चरन्ती गिरिशप्रसत्तै ।
 न पत्रमप्याद इति रूपिणीमुमामह त्वा प्रणमामि देवीम् ॥७॥
 प्रसू गणेशस्य सदैव सेवापरायणामम्ब ! महेश्वरस्य ।
 अमङ्गलार्तीं निजसेवकानामुमामह त्वां प्रणमामि देवीम् ॥८॥
 इति श्रीशतानन्दमुनिकृत सत्सङ्गिजीवनस्य स्तोत्र समाप्तम् ।

गणपतिस्तोत्रम् ।

विघ्नेश ! विघ्नचयखण्डननामधेय ! धीशङ्करारमज ! सुराधिपवन्द्यपाद ! ।
 दुर्गामहाप्रतफलासिद्धमङ्गलात्मन् ! विघ्न ममापहर सिद्धिविनायक ! त्वम्
 सत्पद्मरागमणिवर्णशरीरकान्ति धीसिद्धिबुद्धिपरिचर्चितकुङ्कुमश्री ।
 दक्षस्तने वलयितातिमनोज्ञशुण्डो विघ्न ममापहर सिद्धिविनायक ! त्वम् ॥
 पाशाङ्कुशाक्षपरशूश्च दधचतुर्भिर्दोर्भिश्च शोणकुसुमस्रगुमाङ्गजात ।
 सिन्दूरशोभितललाटविभ्रमकाञ्चो विघ्न ममापहर सिद्धिविनायक ! त्वम् ॥
 कार्येषु विघ्नचयभीतविरक्षिमुख्यै सम्पूजितः मुरवरैरपि भोदकायैः ।
 सर्वेषु च प्रथममेव मुरेषु पूज्यो विघ्न ममापहर सिद्धिविनायक ! त्वम् ॥५॥
 शीघ्राद्यनस्खलनचुक्षुरवोर्ध्वकण्ठस्यूलोन्दुरद्रवणहासितदेवसङ्घः ।
 शूर्पश्रुतिश्च पृथुयतुल्यतुङ्गगुन्दो विघ्न ममापहर सिद्धिविनायक ! त्वम् ॥५॥

यज्ञोपवीतपदलभिमत्तनागराजो मासादिपुण्यदृशीकृतऋक्षराज ।
 भक्ताभयप्रद^१ दयालय^१ विघ्नराजो विघ्नममापहर सिद्धिविनायक त्वम् ॥
 सद्रत्नसारवतिराजितसत्किरीट कौसुम्भचारुवसनद्वय कर्णितथी ।
 सर्वत्रमङ्गलकरस्सरणप्रतापो विघ्नममापहर सिद्धिविनायक^१ त्वम् ॥७॥
 देवान्तकाद्यसुरभीतसुरार्तिहर्ता विज्ञानबोधनवरेण तमोपहर्ता ।
 ज्ञानन्दितत्रिभुवनेश^१ कुमारबन्धो^१ विघ्नममापहर सिद्धिविनायक^१ त्वम्
 इति श्रीशतानन्दमुनिविरचित सत्सङ्गिजीवनस्थ श्रीगणपतिस्तोत्रम् ।

हनुमस्तोत्रम् ।

नमस्तु भाञ्जनेयाय वायुपुत्राय धीमते ।
 रामदूताय महते सुग्रीवसचिवाय च ॥१॥
 नमोऽस्तु ते महावीर^१ महाबलपराक्रम^१ ।
 वैरिभीषणरूपाय रावणत्रासदायिने ॥२॥
 नमो हराय ताराय शिखावृक्षायुधाय च ।
 रक्ष सैन्यविमर्दाय नमस्तुभ्य यशस्विने ॥३॥
 नमो हनुमते तुभ्य लङ्कानगरदाहिने ।
 दशग्रीवसुतग्न्याय सीताशोकविनाशिने ॥४॥
 नमोऽस्तु ते महायोगिन्^१ सदा शुद्धाम्तरात्मने ।
 सीतारामातिहृष्टाय नमस्तु चिरजीविने ॥५॥
 नम कपीन्द्र^१ ते नित्य सर्वरोगविनाशिने ।
 भूतप्रेतपिशाचादिभयविद्रावणामिध^१ ॥६॥
 नमस्तुभ्य रामभद्र^१ पुरुषेष्टाय भूयसे ।
 नमोऽतिस्फूर्करूपाय सूक्ष्मरूपधराय च ॥७॥

નમોઽશ્વિલભયપ્તાય નિર્ભયાય મહાત્મને ।
 શાલાર્કઘૃતિદેહાય મુષ્ટિપ્રહરણાય ચ ॥૮॥
 નમો લઙ્કેશ્વરોદ્યાનમજ્જવિત્રાસિતાસપ ! ।
 રામનામાનુરક્તાય લક્ષ્મણપ્રાણદાય તે ॥૯॥
 નમસ્તે વિશ્વવન્ધ્યાય વિજયાય વરીયસે ।
 મક્તસદ્ગટસંહર્ત્રે ધર્મનિષ્ઠાય જિણ્ણવે ॥૧૦॥
 નમો મૈથિકવર્યાય વિજનારભ્યશ્વસિને ।
 મક્તમીષ્ટપ્રદાત્રે ચ પાણ્ડવમિયકારિણે ॥૧૧॥
 નમો ધર્મારિનાશાય વિમલાય ચ ભાસ્વતે ।
 નિત્યં રામાયણકથાશ્રવણોત્સુકચેતસે ॥૧૨॥
 નમો ધાર્મિકસૈભ્યાય પ્રહ્લણ્યાય સુરાચિત્ ! ।
 સુભ્યં શૂદ્રદ્રવ્યપ્રેષ્ટ ! સર્વપાપાપહારિણે ॥ ૧૩॥
 નમો ધારિદ્ર્યદુઃખાત્ ! મારુતે ! વન્ધ્યલ્લણ્ડન ! ।
 સુલદાય શરણાય નમસ્તે ક્ષપિવૃક્ષયે ॥૧૪॥
 નમો ધરદ ! તે નિત્યં રામધ્યાનાઘનાકુલ ! ।
 સુહારાખ્ય ! કુરારાખ્ય ! નમસ્તે દિવ્યરૂપિણે ॥૧૫॥
 નમોઽર્કપુષ્પહારાય સુભ્યં મામભયં કુર ।
 વર્શનં દેહિ સાક્ષાત્તે નમસ્તે સર્વદર્શિણે ॥૧૬॥
 આ સ્તોત્રથી ઉદ્ધત પોદ્ડશાક્ષર મન્ત્ર-

નમો હનુમતે મયમજ્જનાય સુર્યં કુરુ, ફદ્ સ્વાહા ।

જ્યારે કોઈપણ આધ્યાત્મ્યાદિ પીડા આવી પડે ત્યારે શ્રીહનુમાનજીનું
 પ્રથમ યથાવિધિ પૂજન કરી પછી ધ્યાન કરી પછી એકાદશ મનથી
 અર્થાનુસંધાનપૂર્વક ઉપરના સ્તોત્રનો પઠ કરવો પછી સ્તોત્રમાંથી ઉદ્ધત
 પોડવાક્ષર મંત્રનો દશ હવરવાર જપ કરવો અને પછી નીચે લખેલા

स्तोत्रनो ओं क पगे उल्ला रलीने पाठ करवो, ओ प्रभाते ओं क मास करवाथी
गमे ते कष्ट होय तो निवृत्त थायछे अने धृष्टित इणनी प्राप्ति थायछे.

नीतिप्रवीन सबे निगमागम, शास्त्रमें बुद्धि दूँके अपारा,
श्रीरघुनाथके मंत्री अनुपहो, चाहिते रामकुं प्रानसैं प्यारा ।
प्रौढ शरीर सिंदुरसैं सोहत, नैष्टिकके मध्य इंद्र उदारा;
श्रीरघुवीरके दूत महाबल, कष्ट हरो हनुमान हमारा ॥१॥
जानकी कारण श्रीरघुनाथकें, अंतरमें भयो कष्ट अनंता,
दारन ताही सहायक एक हने, मनुजाद महा बलवंता ।
जारि निशाचरनाथकी लंक, महामुनि सिद्ध प्रशंसत संता;
श्रीरघुवीरके दूत महाबल, संकट मोर हरो हनुमंता ॥२॥
रावनके सुत शक्ति चलाइ सो, आइ लगी अतिशो दु खकारी;
कंठमें प्रान रामानुजके हित, लाये संजीवनी ओषधि भारी ।
लाये उठाइ द्रोणाचल बेगसैं, रामके पक्षकी पीरसो टारी,
श्रीरघुवीरके दूत महाबल पीड हरो हनुमान हमारी ॥३॥
श्रीरघुनाथके आगमकी सो, बधाइलें भर्तकु बेग सुनाइ;
रामवियोग महादुःखसागर, डुबगत भर्तसैं मोज हुं पाइ ।
जानकीनाथके अंगीसरोजमें, भृंग ज्युं जास मति लपटाइ;
श्रीरघुनाथके दूत महाबल, संकटमें रहो मोर सहाइ ॥४॥
वायुस्वरूप ज्यो केसरी बानर, माननी ताससो अंजनी नामा,
तासा महातप रूप भयो सुत, वायुकुमार अति अभिरामा ।
बेग रणेश समान वषु दड, यज्ञके अंग अति बलधामा;
श्रीरघुवीरके दूत हरो सब, संकट मोय करो निष्कामा ॥५॥
बहुत प्रकारकी दाकिनी शाकिनी भैरव भूत अतिविकराळा,

कृत्या ॥ वीर पिशाच निशाचर, जाहिकु देखी डरे ततकाळा ।
 ज्याहीको मंत्र जपे सुत वित्तद, थरत ताप रोग विशाळा;
 श्रीरघुवीरके दूत सदा मम, कष्ट हरो हनुमंत कृपाळा ॥६॥
 ज्याहीको नाम सुनीके ततक्षण, भागत हे ब्रह्मराक्षस घोरा;
 ज्याके प्रतापसें प्रेत पिशाच रु, भागत भूत कबंध कठोरा,
 ज्याके प्रताप डरे सब ढाकिनी, जोगनी जादु भणे चहुं दूरा;
 श्रीरघुवीरके दूत महाबळ, हे हनुमंत हरो दुःख मोरा ॥७॥
 आपके भक्त अनन्यहे ताहीके, पांडित कामके पूरन हारा;
 दुर्बल दीन रिपुभयव्याकुळ, ताहीके हो तुम इष्ट उदारा ।
 पांडित मोर सो देहु दयानिधि, बंदत हुं तोय बारही बारा;
 श्रीरघुवीरके दूत महाबळ, कष्ट हरो हनुमंत हमारा ॥८॥
 हाक सुने जयही तुमरी तय, राक्षसकी श्रिय गभंकुं त्यागे;
 जंत्र व मंत्रके जान जादुगर, नाम तुमार सुनी ठरी भागे ।
 चाहिते संकट नाश करो कहे, मुक्तदास प्रभुसो अनुरागे;
 श्रीरघुवीरके दूत महाबळ हे हनुमंत पुहि बर मागे ॥९॥

यह अष्टक जो पढ़े तास सब संकट नासें
 शमदूत हनुमान सदा द्रव्य आगे भासें
 विघन होत सब नाश भगन होय हरि गुन गावे
 पाप पुंज सब दूरत बोहोरी भयमें नही आपे
 धन धान्य पुत्र संपत्ति बंधे कृष्णचरण रति पावहीं
 मुनि मुक्त पड़े सो भक्तने संकट निकट न आवहीं ॥१०॥

इति श्रीसहजानन्दस्वामिशिष्याग्रगण्य-मुक्तानन्दमुनिप्रणीतं
 मारुतिस्तोत्रं समाप्तम् ।

हनुमत्स्तोत्रम् ।

नीतिप्रवीण ! निगमागमशास्त्रबुद्धे ! राजाधिराजरघुनायकमन्त्रिवर्य ! ।
 सिन्दूरचर्चितकलेवर ! नैष्ठिकेन्द्र ! श्रीरामदूत ! हनुमन् ! हर सङ्कटं मे ॥१॥
 सीतानिमित्तजरघूत्तमभूरिकष्टप्रोत्सारणैककसहाय ! हतास्रपौध ! ।
 निर्दग्धयानुपतिहाटकराजधाने ! श्रीरामदूत० ॥२॥
 दुर्वारैरावणविसर्जितशक्तिघातकण्ठासुलक्ष्मसुखादृतजीववह्ने ! ।
 द्रोणाचलानयननन्दितरामपक्ष ! श्रीरामदूत० ॥३॥
 रामागमोक्तितरितारितथम्बयोगदुःखाब्धिमग्नभरतार्पितपारिवर्ह ! ।
 रामाद्विपन्नमधुपीभवदन्तरात्मन् ! श्रीरामदूत० ॥४॥
 दान्वात्मकेसरिमहाकपिरादृतदीपभार्याञ्जनीपुरुतपःफलपुत्रभाव ! ।
 साक्ष्योपमोचितवपुर्बलतीक्ष्णवेग ! श्रीरामदूत० ॥५॥
 नाभाभिचारिकविसृष्टसर्वीरकृत्याविद्रावणारुणसमीक्षणदुःप्रचर्ष्य ! ।
 रोगप्रसप्तवृत्तद्विद्वत्तदमग्नजाप ! श्रीरामदूत० ॥६॥
 यज्ञामधेयपदकधृतिमात्रतोऽपि ये ब्रह्मराक्षसपिशाचगणाश्च भूताः ।
 ते भारिकाश्च सभयं ह्यपयान्ति स त्वं श्रीरामदूत० ॥७॥
 त्वं भक्तमानससमीप्सितपूर्तिशत्रो दीनस्य दुर्मदसपत्नभयार्तिभाजः ।
 इदं ममापि परिपूरय पूर्णकाम ! श्रीरामदूत० ॥८॥
 इति श्रीशतानन्दमुनिविरचितं श्रीहनुमत्स्तोत्रं समाप्तम् ।

उन्मत्तगंगास्तोत्रम् ।

स्रग्धरावृत्तम् ।

या नित्यं भक्तभर्तुर्धृतनरवपुषो वासुदेवस्य साक्षात्
 साकं मुक्तैर्मुनीन्द्रैः प्रमुदितवदनैः कीदृया खानकाले ।

कृत्या रु वीर पिशाच निशाचर, जाहिकु देखी डरे ततकाल ।
 ज्याहीको भत्र जपे सुत वित्तद, अरव ताप रु रोग विशाला,
 श्रीरघुवीरके दूत सदा भम, कह हरो हनुमत कृपाळा ॥६॥
 ज्याहिको नाम सुनीके सतक्षण, भागत हे ग्रहाराक्षस घोरा,
 ज्याके प्रतापसें प्रेत पिशाच रु, भागत भूत कबध कठोरा,
 ज्याके प्रताप डरे सब डाकिनी, जोगनी जादु भने चहु दूरा,
 श्रीरघुवीरके दूत महाबळ, हे हनुमत हरो दु ख मोरा ॥७॥
 आपके भक्त अनन्यहे ताहीके, बांछित कामके पूरा हारा,
 दुर्बल दीन रिषुभयभ्याकुळ, ताहीके हो तुम इष्ट उदारा ।
 बांछित मोर सो वेहु दयानिधि, बदत हु सोय बारही बारा,
 श्रीरघुवीरके दूत महाबळ, कह हरो हनुमत हमारा ॥८॥
 हाक सुने जयही तुमरी सब, राक्षसकी त्रिय गर्भकु लागे,
 जत्र रु भत्रके जान जादुगर, नाम तुमार सुनी डरी भागे ।
 चाहिते सकट नाश करो कहे, मुक्तदास प्रभुमो अनुरागे,
 श्रीरघुवीरके दूत महाबळ हे हनुमत पहि घर मार्गे ॥९॥

पह भटक जो पडे तास सब सकट नासें
 रामदूत हनुमान सदा ब्रग आगे भासें
 विघन होत सब नाश भगन होय हरि गुन गावें
 पाप पुत्र सब टरत बोहोरी भयमें नही आपे
 धन धान्य पुत्र सपति वधे कृष्णचरण रति पावहीं
 मुनि मुक्त कहे सो भक्तके सकट निकट न आवहीं ॥१०॥

इति श्रीसहजानन्दस्वामिशिष्याभगवत्-मुचानन्दमुनिप्रणीत
 गारुडस्तोत्र समाप्तम् ।

हनुमत्स्तोत्रम् ।

नीतिप्रवीण ! निगमागमशास्त्रबुद्धे ! राजाधिराजरघुनायकमन्त्रिवर्य ! ।
 सिन्दूरचर्चितकलेवर ! नैष्ठिकेन्द्र ! श्रीरामदूत ! हनुमन् ! हर सङ्कटं मे ॥१॥
 सीतानिमित्तजरघूत्तमभूरिकष्टप्रोत्सारणैककसहाय ! हतास्रपौघ ! ।
 निर्दग्धयातुपतिहाटक राजधाने ! श्रीरामदूत ० ॥२॥
 दुर्धार्यरावणविसर्जितशक्तिघातकण्डासुलक्ष्मसुखाहुतजीववले ! ।
 द्रोणाचलानयननन्दितरामपक्ष ! श्रीरामदूत ० ॥३॥
 रामागमोक्तितरितारितयन्त्रयोगदुःस्त्राग्निमग्नभरतार्पितपारिवर्ह ! ।
 रामाङ्घ्रिपद्मधुपीभयदन्तरात्मन् ! श्रीरामदूत ० ॥४॥
 दान्तात्मकेसरिमहाकपिरादृतदीपभार्याक्षनीपुरुषः फलपुत्रभाव ! ।
 ताक्ष्योपमोषितवपुर्बलवीर्यप्रेम ! श्रीरामदूत ० ॥५॥
 नामाभिधारिकविसृष्टसवीरकृत्याविद्रावणारुणसमीक्षणदुःप्रधर्ष्य ! ।
 रोगघ्नसस्त्रुतदवित्तदमघ्नजाप ! श्रीरामदूत ० ॥६॥
 यज्ञामधेयपदकधृतिमात्रतोऽपि ये ब्रह्मराक्षसपिशाचगणाश्च भूताः ।
 ते मारिकाश्च सभयं ह्यपयान्ति स त्वं श्रीरामदूत ० ॥७॥
 त्वं भक्तमानससमीप्सितपूर्तिशक्तो दीनस्य दुर्मदसपत्नभयार्तिभाजः ।
 इष्टं ममापि परिपूरय पूर्णकाम ! श्रीरामदूत ० ॥८॥
 इति श्रीशतानन्दमुनिविरचितं श्रीहनुमत्स्तोत्रं समाप्तम् ।

उन्मत्तगंगास्तोत्रम् ।

स्रग्धरावृत्तम् ।

या नित्यं भक्तभर्तुर्देतनरयणुषो वामुदेवस्य साक्षात्
 साकं मुक्तमुनीन्द्रैः प्रशुद्धितवदनैः क्रीडया स्नानकाले ।

स्वपुण्या मानमुद्यहरिचरणसकृत्स्पर्शजात धुनाना
 यन्वा देवैः सदेनैर्भुवि जयतिवरां मुक्तिदोन्मत्तगङ्गा ॥१॥
 धीक्षामाग्नेण पुंक्षामगणितजनिज पातकं नाशयन्ती
 स्नानारसयां वंद्यात्री हसति भुवि च या आनुजां केनजालैः ।
 या चान्धासां नदीनां प्रकटभगवतो ह्यहसहं त्रिनापि
 रयातं लोके महत्त्वं प्रतिबद्धितरां धारिषोपैः विमुचैः ॥२॥
 श्वेत स्वाभाविकं या मुनिगणतिलकैः स्नानघातैश्च पीतं
 धासःप्रक्षालनेन प्रतिमुनियतिनां चारुवापायरागम् ।
 राशीनामङ्गघोतैः पिशुनगुणमदंतिनापूजावशिष्टैः
 शोण कृष्ण च वर्णं स्वपचसि वधनी चित्रवर्णो विभाति ॥३॥
 यस्याः स्नान त्रिकालं पयसि विदधतां सङ्गुणां धोयितां वा
 घग्नेभ्यो नामधोपः प्रकटितनूतनो स्वाभिनारायणस्य ।
 निर्यन्मिधोऽभ्युधोपैः प्रतिदिशमदतां भास्करैः किङ्कराणां
 साक्षर दूरगाणां हरिभिमुत्पन्ना कर्णशुलायते वै ॥४॥
 प्रायश्चित्तैरभाक्ष्यानपि कलुषचयांस्तस्य पुनः मती या
 सारैस्तलेप्रकस्याप्पनुदिनमघकृष्णविश्रान्तिदात्री ।
 दूरस्थैरन्तकाटेऽप्यशुमितमपि चेदंस्तु यस्याश्च पीतं
 स्याद्येते त्वत्प्रदेहा सुरवरचनिवासेज्यतां यागित सघः ॥५॥
 यस्यास्तीरे विद्वद्वाग्निवसत उदके मीनभक्षोरगादीन्
 हानु देहाश्च दृष्ट्वा दिवि सुरवनितास्तत्कृतेऽन्योन्यकोपाः ।
 वेनाकेशिप्रमदं विदधति मम वा एष ते नैव मेऽय
 यामादित्यं वृचन्त्यो हृदिति मृतिमितास्ताश्चयन्ते विमानैः ॥६॥
 यस्यास्तीरे कृतानां प्रवजपतपसां धाददानादिकानां
 पुण्य स्यादक्षय वा अमरपितृवृणा तर्पणाद्भिरित्सि ।

नानायज्ञादिपुण्यं त्विह सकलजनैः स्नानतो लभ्यते वै
 श्रेयस्कामैस्ततो या नृभिरनिशमसौ सेव्यते सर्वकामैः ॥७॥
 दुष्टान्पापान्निगद्धानपि पतितजनान् स्नानमात्रेण सद्यः
 स्वर्गाहान्कुर्यती या सुकविभिरुदिता नूनमुन्मत्तगद्गा ।
 माहात्म्यं ज्ञेय यस्या जगति भगवता स्वात्मसाद्रे कृताया
 वक्तुं केऽपि क्षमस्ते भुजगपतिमुखा घणयन्तोऽपि नित्यम् ॥८॥
 इति शतानन्दमुनिविरचितमुन्मत्तगद्गाष्टकं चरित्रजिवनस्थं समाप्तम् ।

गोमतीस्तोत्रम् ।

शार्दूलविक्रीडितं वृत्तम् ।

श्रीवृत्तालयसन्निधौ कलिमलप्रध्वंसिनी संस्थिता ।
 सद्भक्तैरमितैः प्रसन्नवदनैः स्नानात्सह श्रीहरेः ।
 सर्वेशस्य गृहीतमानवतनोर्नानाविधैर्विभ्रमै-
 र्यन्धेशैरिह गोमती क्षितितले वयंति सर्वोपरि ॥१॥
 सोपानै रचिरायताररचितै रम्यैः क्षिप्यं विभ्रतीं
 फीर्तिर्यामवगाहते वृषजनेर्नारायणस्योद्भवला ।
 हंसीय प्रतिवासर भगवतो धर्मान्वयं रक्षतो यन्धेशः ॥२॥
 यत्र स्नानकृतां भवत्यतुलितं पुण्यं जनानां सदा
 पूर्वेषां घुसदा च यज्जलकृतात्तृप्तिर्मशं तपणात् ।
 यत्तीरे विहितैस्त्रयोमतजपैः सिद्धिर्मेनोवान्विता वन्धेशः ॥३॥
 स्नानादप्युरजन्मजातदुरितघातो ब्रजलस्रतां
 यस्यां भास्वरसूनुकिङ्करमहात्रासावमुक्तिर्ध्रुवम् ।
 शुद्धान्तःकरणमुनीन्द्रनिन्दरीयां सेविता सर्वदा वन्धेशः ॥४॥

आद्यंदादिमनाङ्गिरेपनसैराश्रातकैरागमे
 रम्भाद्यै फलमाजनग्रविटपैर्मन्दारवृन्दैर्युते ।
 या रम्योपवने कदम्बतिलकै सराजते सर्वदा वन्द्येते ॥ ५ ॥
 निर्धौतैरभिषेकतश्च तिलकै काशमीरचन्द्रै सदा
 यणं भास्वरुण चलद्वसलिलैर्या विद्वल विभ्रती ।
 चैलक्षालनतो यतिप्रतिसतां कापायराग मृश वन्द्येते ॥ ६ ॥
 मीपैश्चन्दनपारिजातवकुलैराश्रयै वेतकै
 शालैर्मञ्जुलयजुलै कुरवकै पुष्पागचाम्पेयकै ।
 मृक्षैर्या फलमाख्यभारविनतैस्तीरस्थितै राजिता वन्द्येते ॥ ७ ॥
 आद्यान्त समधिष्ठित गतिधरां माणिषययणां वृक्ष
 बाह्यां चारुविभूषणांबरधर श्रीस्वामिनारायणम् ।
 भक्तैराह्वयतीव या मुललितै श्रानाय पक्षिस्त्वैर्यम्भेते ॥ ८ ॥
 श्रीनारायणमाह्वयन्त इय त घातेरितै पल्लवै
 सेवन्ते तरजन्महेतुदुरितघातक्षयाय हुमा ।
 छायाभिर्निखिलेश्वर भवहर वत्सीरदेशोद्भवा वन्द्येते ॥ ९ ॥
 पीत चेदपि दूरस्थितजनैर्यस्या पय पावन
 देहान्ते शमनानुगमजमयासीदाद्विमुक्तैर्द्वैतम् ।
 हृम्या यज्ञतपोमते मुचिहितै घौरक्षसाप्राप्यते वन्द्येते ॥ १० ॥
 श्रीमद्भक्तिनृपात्मजस्य सहजानन्दस्य सन्तुष्ट्यै
 साधूनां विमलारमनां भगवत्सत्त्वाभितानां हरे ।
 वृष्णानन्दसमाह्वयेन रचित सन्मङ्गल वर्णिना
 गोमत्या सुवन शुभ वितनुनां वा शृण्वतां गायताम् ॥ ११ ॥
 इति अचिन्त्यानन्दवर्णिविरचित गोमतीमाहात्म्यस्तोत्र समाप्तम् ।

सरस्वतीस्तोत्रम् ।

श्रीमध्वदीपालिविरोचमाने स्थाने स्थितां चारुसहासवक्त्राम् ।
 चराचराणामुपकारकर्त्रीं वन्दामहे देवि सरस्वति त्वाम् ॥१॥
 रूपानुरूपावयवैरुपेतां प्रसन्नताभ्यासविशेषलभ्याम् ।
 विश्वेश्वरीं चिम्बकलाधरौघीं वन्दामहे० ॥२॥
 महानुभावैरपि वन्द्यमानां स्वैश्वर्यदां हेमविभूषणाढ्याम् ।
 संराजमानां निजहंसपृष्ठे वन्दामहे० ॥३॥
 यथा प्रवग्धेषु सुबोधवीरैर्निष्किञ्चनानां विदुषां च साक्षात् ।
 विज्ञाय तत्त्वं धनरूपगीतां वन्दामहे० ॥४॥
 तथैव रीत्या बहुशक्तिभाजा नारायणीं वै प्रबदन्ति वाचम् ।
 निवारितानेकजनाशुभावां वन्दामहे० ॥५॥
 धीणां वृद्धानामपि कच्छपीं स्वां महच्च पाणौ प्रसरत्प्रतापम् ।
 मानार्थसंयुक्तसुरम्यशास्त्रं वन्दामहे० ॥६॥
 भनर्घ्यवेयूरविपक्षपाणिं धातुश्च पुत्रीमतुलप्रभावाम् ।
 विशालभाले कृतपत्रलेखा वन्दामहे० ॥७॥
 सुकम्बुकण्ठीं रमणीयवेषा कण्ठप्रदेशार्पितपुष्पमालाम् ।
 सदा किशोरीं कमनीयरूपां वन्दामहे० ॥८॥
 पाणिद्वये कङ्कणमादधानां चन्द्राननां सुन्दरदन्तपङ्क्तिम् ।
 सुरासुरप्रार्थ्यतमाङ्घ्रिपद्मां वन्दामहे० ॥९॥
 समप्रशास्त्रे प्रविभक्तरूपा तारानुकाराम्बरधारिणीं ताम् ।
 प्रपुल्लपद्मायतपत्रनेत्रां वन्दामहे० ॥१०॥
 विष्टस्य हस्ते परिचालयन्तीं स्थलारविन्द कमनीयशोभाम् ।
 सपायदौर्घ्यादिनिवेदिताग्रां वन्दामहे० ॥११॥

श्रीमद्वार्मिषपादपद्ममजतां चित्तान्धकारापहं
 संसारार्णवलङ्घनं च पठतां सापन्नयोन्मूलनम् ।
 त्यागानन्दबुधेन शीघ्ररचितं बुद्धिप्रदं विग्रहं
 धाणीसूत्रकमाशु मङ्गलमिदं सव्यातनोत्तिष्ठदम् ॥१२॥
 इति त्यागानन्दवर्णिविरचितं धरत्नस्यष्टकं सम्पूर्णम् ।

मुक्तानन्दमुनिरुक्तं चटपत्तननरेशोपदेशः ।

निपुणमतिमत्ता गुणाश्च ये स्युः शमदमशीलदयादयो हि तेषाम् ।
 पदमिदमुदितं नरेन्द्र ! शास्त्रे भगवत् एव पदाम्बुजे रतियौ ॥१॥
 यदि हरिचरणाम्बुजे न्यविष्ट इतरसंस्थितिमाप्नुयात् भक्त्या ।
 इतरगुणगणेन किं तदानीं भवजलधिभ्रमहेतुना कलं स्यात् ॥२॥
 भवद्वयशिखिदग्धमानसानां निरवधिदोषमुक्तं विचिन्वतां वै ।
 हरिचरणसरोजमेकमेव भुतिगदिताखिलसौख्यमूलमस्ति ॥३॥
 पदकमलसमीक्षणेन साक्षात्प्रभवति सौख्यमिति ध्रुवं न चित्रम् ।
 अपि भवपरित्यापितोऽन्तरात्मा हरिगुणसंभवणेन क्षान्तिमेति ॥४॥
 अधमरहरणेऽत्र भक्तिमात्रां प्रभवति माम हरेर्हि तन्न चित्रम् ।
 अपि विषयजनैरदीरितं यदुरितचयं विनिहन्ति तत्र एव ॥५॥
 समवति परितोऽन्यदुर्निवार्यास्त्रिजजनमान्तरवासवैरिसद्वात् ।
 क्षणमपि च न विस्मरत्यमुं यज्जगति तत्र प्रभुनाम तस्य सार्धम् ॥६॥
 स्थिरचरतनुधारिणौ स आत्मा च पुरसुधीन्द्रियपाशसंश्रुतानाम् ।
 हृदयसरसिजेऽस्ति दिव्यमूर्तिर्भुवि सदनुग्रहत स लम्पते च ॥७॥
 चरणकमलमेव दीयमेव पुष्पमिह ये विबुधा श्रयन्ति तूर्णम् ।
 पृथुभवजलधिं च एव नूनं सपदि वरन्त्यपरासवदन्ति नृका ॥८॥
 इति सातसङ्गिरीचनस्थं उपदेशाष्टकं समाप्तम् ।

ઉપદેશપञ्ચકम् ।

સકલજનધિમોચનૈકહેતુર્મુવનગુરુઃ કૃપયા યદા મુકુન્દઃ ।

પ્રકટિતકરણાદ્રંરમ્યમૂર્તિર્મિલતિ તદૈવ ભવપ્રવાહમુક્તિઃ ॥૧॥

સર્વ જનોના મોક્ષમાં મુખ્ય ઉપાયભૂત અને સર્વ જગતના ગુરુ એવા મુકુન્દ-મોક્ષદાતા ભગવાન જ્યારે કરુણા કરીને રમણીય દિવ્ય મૂર્તિથી આ લોકમાં પ્રકટ થાય છે ત્યારે જ જન્મમશણના પ્રવાહરૂપ સંસારમાથી મુક્તિ મળે છે. યદ્યપિ મોક્ષમાં ધર્મ જ્ઞાન ભક્તિ આદિક ઉપાયો બતાવ્યા છે પરંતુ તે અચેતન હોવાથી સ્વયં કુળજનક ન થતાં પરમાત્માની પ્રસન્નતાદ્વારા ઉપાય થાય છે તેથી તે મુખ્ય ઉપાય નથી મુખ્ય ઉપાયતો એક સ્વયં ભગવાન જ છે, એમ શ્રુતિસ્મૃતિઓ કહે છે- ‘અમૃતસૈવ સેતુઃ’ ‘નાયમાત્મા પ્રવચનેન લભ્યો ન મેધયા ન યદુના શ્રુતેન । યમેવૈષ યૃણુતે સૈન લભ્યસસૈવ આત્મા વિદુ-ણુતે તન્નૂં સ્વામ્’ ‘દદામિ બુદ્ધિયોગં તં યેન મામુપયાન્તિ તે’ ‘મામેવ યે પ્રવચન્તે માયામેતાં તરન્તિ તે’ ‘સર્વધર્માન્પરિત્યજ્ય મામેકં શરણં યજ । અહં ત્વાં સર્વપાપેભ્યો મોક્ષયિષ્યામિ મા શુચઃ ॥’ ‘સમ્પ્રસાદાત્પરાં શાન્તિં સ્થાનં પ્રાપ્સ્યતિ શાશ્વતં’ ‘મુણ્યોઽયં સર્વસિદ્ધિકૃન્’ ‘સર્વેભ્ય શરણં મુહુત્’ ‘સર્વલોકશરણ્યાય’ ‘બ્રહ્મસિ સર્વેવેતિ...દદાત્યભયમુત્સુકઃ’ ઇત્યાદિ. ‘કાલમાયાપાપકર્મેયમદૂતભયાદહમ્ । શ્રીકૃષ્ણદેવં શરણં પ્રપ-શ્નોઽસિ સ પાતુ મામ્’ આ શરણુમત્ર પણ ઉપરોક્ત અર્થને જ કહે છે.

ગુરુ એટલે તત્ત્વ હિત અને પુરુષાર્થના ઉપદેશ. સર્વને વેદ બીતાદિદ્વારા પ્રથમ ઉપદેશ ભગવાન છે તેથી તેજ નિરુપાધિક નિર્દોષ સમર્થ પ્રથમ ગુરુ છે. બીજાનો એકદેશી સોપાધિક અને સદોષ ગુરુઓ છે. તેથી જ શાસ્ત્રો ભગવાનને મુખ્ય આદિગુરુપણે કહે છે- ‘પિતાસિ લોકસ્ય ચરાચરસ્ય સ્વમસ્ય પૂજ્યશ્ચ ગુરુ-ર્ગૌરીયાન્’ ‘ચરાચરગુરું હરિં’ ‘મમાપ્યશ્ચિલ્લોકાનાં ગુરુર્નારાયણો ગુરુઃ’ ‘તમિમં સર્વસમ્પન્નમાચાર્યં પિતર ગુરું’ ‘ત્રિલોકગુરુણા’ ‘કૃષ્ણં વન્દે જગદ્ગુરું ઇત્યાદિ. બીજાઓ વાસ્તવિક ગુરુઓ નથી એમ બ્રહ્મા કહે છે ‘યન્મા-પયા દુર્જરયા માં મુવન્તિ જગદ્ગુરું’ ઇત્યાદિ.

સ્વસ્વરૂપથી સ્વધામત્રા રહેલા ભગવાન્ દેવમનુષ્યાદિકને અગોચર હોવાથી તેનું ધ્યાન આરાધન શી રીતે કરી શકાય ? અને ધ્યાન આરાધન વિના મોક્ષ પણ મ્યાથી મેળવી શકાય ? જેમ ધ્યેય આરાધ્ય સ્વરૂપના દર્શન વિના ધ્યાન આરાધન બની શકે નહિ તેમ આરાધ્ય સ્વસ્વરૂપ બતાવતું તે પણ અવનાર ધારણ કર્યા વિના બની શકે નહિ, વળી કોઇપણ ધ્યાન આરાધન ન કરે તો પોતાની પણ અકિંચિત્કરતા ગણાય અને પોતામા રહેલા કારણ્યાદિ ગુણોની પણ નિષ્ફળતા ગણાય, ઇત્યાદિક વિચાર કરીને ભગવાન્ ન્યારે અપાર કારણ્ય સોદીક્ષ્ય, વાતસદ્ય, ઔદાર્યાદિક ગુણોની પ્રેરણાથી સ્વેચ્છાએ કરીનેજ પોતાના ગુણ્ય ઐશ્વર્ય વિભૂતિની સાથે આરાધ્ય ધ્યેય સ્વસ્વરૂપ બતાવી આરાધન બતાવાપૂર્વક આરાધન કરાવા મઠે દિવ્ય મનોહર મૂર્તિથી પૃથ્વીકપર પ્રગટ નયનગોચર થાય છે ત્યારેજ તેમના ધ્યાન આરાધનથી મોક્ષપ્રાપ્તિ થાય ॥ તે કહ્યું ॥ કે-‘પરિવ્રાજાય સાધૂના’ ‘યે યયા માં પ્રપચન્તે તાંસથૈવ મજા મ્યદમ્’ ‘ભજોઽપિ સન્નિવ્યયાત્મા’ ‘જગદુપકૃતિમત્ત્વં’ ‘જગત્તામુપકારાય ન સા કર્મનિમિત્તજા’ ‘મૂર્તિ મ પુરુષરૂપયા’ ‘રૂપયાવતીર્ય’ ઇત્યાદિ ॥૧॥

વિષયવિષમહોદધિં સરીતુ મવતિ સરીગુંરપાદપદ્મમેકમ્ ।

નિગમગદિતસાધન વિના ત કૃતમપિ નૈવ સુરતાય દુ રમુનસ્ય ॥૨॥

વિષયવિષરૂપ મહાસાગરને તરવામઠે ગુરુચરણકમળરૂપ એક-પ્રધાન નૌકા છે, એટલે ગુરુના આશ્રયથી તરી શકાય છે, ગુરુચરણકમળરૂપ નૌકાનો આશ્રય કર્યા વિના ખીલ વેલેક્ત સાધનો કંઈ તથાપિ તે સાધનો સુખપ્રાપ્તિ અને દુ ખનિવૃત્તિમઠે યતા નથી

વિષયોને મહોદધિની ઉપમા આપી છે તેથી વિષયોની અગાધતા દુઃખ રતા અને દુ રાગના સૂચવાય છે તે કહ્યું છે કે-‘તૃણાસનિરગાધેય દુષ્પૂરા કેન પૂર્યતે’ ઇતિ વિષયોને વિષની ઉપમા આપી છે તેથી અનર્થોદિક્ય અને અને દુસ્વચ્છતા સૂચવાય છે પ્રસિદ્ધ વિષતો પાનથી અનર્થ કંઈ છે અને આ વિષતો દર્શનમાત્રથી અનર્થ કંઈ છે એવો વિરોધપણુ આ વિષમા છે આ અર્થ શાસ્ત્ર કહે છે-‘વિષયાન્ વિષવત્યજેત’ ‘વિષયેન્દ્રિયસયોગાત્ પરિ-

ળામે વિપમિવ' 'વિપયા વિનિવર્તન્તે રસવર્જ' 'જિહ્વેકતો વહ્નય
સપહ્ય ઇવ રોહપતિં લુઠન્તિ' 'વિદ્વાસમપિ કર્પતિ' 'ઋપિ નારાયણ
મૃતે' 'ન જાતુ કામ કામાનામુપભોગેન શામ્યતિ' ઇત્યાદિ વિપયવિરતિ
વિના પરમાત્માના રતિપાત્ર ન થાય એમ કહેછે 'વિપયતો વિરતિશ્ચ હરી
રતિ' 'પરમાત્મનિ ચો રક્તો વિરક્તોઽપરમાત્મનિ' 'વિપયાવિદ્યચિત્તાનાં
વિષ્ણવાધેશ મુદુષ્કર' ઇત્યાદિ

ગુરુપાદશ્ય નીકાના સમાશ્રયથીજ સર્વાર્થસિદ્ધિ થાયછે એમ શાસ્ત્રો કહેછે-
'ગુરુર્કર્ણધારમ્' 'આચાર્યે પ્લાવિતા તસ્ય જ્ઞાન ધ્રુવ હ્રોચ્યતે' 'નિમ
જ્યોન્મજ્જતા ઘોરે મધાચ્ચૌ પરમાયણમ્ । સન્તો વ્રહ્મચિત્ શાન્તા
નૌદ્દેવાપ્સુ મજ્જતામ્' 'યસ્ય દેવે પરા મક્તિર્યથા દેવે તથા ગુરૌ ।
તસ્યૈતે કથિતા દ્વાર્થા પ્રકાશન્તે મહાત્મન' 'પૂત્રસર્વં ગુરૌ મક્ત્યા પુરુષો
દ્યઞ્જસા જયેત્' 'દેવતાયા ગુરોશ્ચાપિ મન્નસ્યાપિ પ્રકીર્તનાત્ । પૈદિકા
મુખ્નિકી સિદ્ધિર્દિવજ્જ્વાલ ન સશય' 'યસ્યાદેવો જગન્નાથ કૃત્વા મર્ત્યં
મર્યો તનુમ્ । મમ્નાનુદરતે લોકાન્ કારુણ્યાચ્છાસ્ત્રપાણિના ॥' 'ત્રિપુ
ભક્તિ સદા ધ્યાયા સા હિ પ્રથમસાધનમ્' 'ઽપાયોપેયમાધેન તમેવ
શરણ મ્જેત્' 'ગુર્યર્કલઘોપનિવસુચક્ષુપા' ઇત્યાદિ

સર્વ કર્મો ગુરુદારાજ યેરોહેતુ થાયછે માટેજ પ્રથમ ગુરુનો આશ્રય કરવાનો
કહેછે 'સ ગુરમેવાભિગચ્છેત્' 'તસ્યાદ્રુઢ પ્રપચેત્' 'લઘ્યાનુગ્રહ આચા-
ર્યોત્તેન સન્દર્શિતાગમ । મહાપુરુષમગ્ચેત્' 'ગુરોરદ્વિપથે મનશ્ચેક્ષ
લગ્ન તવ કિં તવ કિં તવ કિં તવ કિમ્' ઇત્યાદિ ॥૨૧॥

સુરનરયુતમણ્ડમીશમાવાવૃતમિદમાવરણે સમેતમસિ ।

અતઃ હૃદ નહિ કોઽપિ મોક્ષદાતા પ્રકટહરિં ગુરુમન્તરા સદૈવ ॥૩॥

સુરનરે યુન્ત અને અષ્ટાવરણે યુન્ત એવુ આ બ્રહ્માડ પરમાત્માની માયાથી
આવૃત છે, માટે આ જગતમા પ્રકટહરિરુપ ગુરુ વિના કોઈપણ મોક્ષદાતા નથી

સર્વ જગતની આચારતત્તા શાસ્ત્રમાં કહીકે—‘ન સદસ્તિ પૃથિવ્યાં વા દિવિ
દેવેષુ વા પુનઃ । સર્વં પ્રકૃતિજૈર્મુક્તં યદેભિઃ સ્વાપ્તિભિર્ગુણેઃ ॥’
‘આપ્રજ્ઞાસ્ત્વપર્યન્તા જગદન્તર્ધ્યવસ્થિતાઃ । પ્રાણિનઃ કર્મજનિતસંસાર-
વશવર્તિનઃ ॥ અવિદ્યાન્તર્ગતાઃ સર્વે તે હિ સંસારગોચરા ’ ‘યન્માયયા
ગહનયાઽપદ્મસાત્મકોષા પ્રજ્ઞાદયસ્તનુભૃતત્ત્વમસિ સ્વપન્તે’ ઈત્યાદિ.

પ્રકટ હરિરૂપ ગુરુ વિના કોઈ મોક્ષદાતા નથી પોતે એક ભગવાનજ મોક્ષ
દાતા છે એમ શાસ્ત્રો કહેકે—‘યજન્તિ સ્વગુરં ‘હરિં’ ‘હરિં ગુરં પશુમુજામ-
ચીશ્વર’ ‘સ યૈ પ્રિયતમશ્ચાત્મા યતો ન મયમણ્યવિ । હૃતિ વેદ ॥ વૈ
વિદ્વાન્ યો વિદ્વાન્ સ ગુરુર્હરિઃ.’ ‘ચર વૃણીત્વ મત્રં તે વ્રતે કૈવલ્યમઘ
નઃ । એક પુલ્કશસ્ત્રસ્ય ભગવાન્ વિષ્ણુરણ્યયઃ’ ‘નાન્યત્ર મજ્જગત પ્રધા-
નપુલ્કશસ્ત્રાત્ । આત્મનઃ સર્વભૂતાનાં મયં સીઘ્ર નિયતંતે’ ‘પ્રસન્નો ભગ-
વાન્ દેવામવર્ગગુરુર્હરિઃ.’ ‘ધર્માયંકામમોક્ષાઘ્યં ચ હૃષ્ટેન્દ્રિયમાત્મન ।
એક પુલ્કશસ્ત્ર કારણં પાદલેખનમ્’ ‘સંસારાણંદમપ્રાનાં વિપદાક્રાન્ત-
ચેતસામ્ । વિષ્ણુપોતં વિના નાન્યત્કિન્નિદસ્તિ પરાયણમ્’ ઈત્યાદિ ॥૩॥

જગતિ તમપહાય યો ગુરુ સ્યાદ્ભવતિ તદાશ્રયિણા ભવાન્ન મુક્તિ ।

સ્વપમપિ વતિતો ભવાન્નિધિપૂરે કથમિવ મોક્ષયતિ પ્રપન્નજીવમ્ ॥૪॥

પ્રકટ હરિરૂપ ગુરુનો સ્થાન કરીને જગતમાં જે ગુરુ યથો હોય તો તેનો
આશ્રય કરનારાને ભવમોક્ષ ન થાય, કેમકે પોતે જ ભવાન્નિધિપૂરમાં પડ્યો છે તો
પોતાને શરણે આવેલા જનોને શી રીતે તારી શકે ? નજ તારી શકે તે કહ્યું છે કે
‘ન શિલા સારયેષ્ઠિલામ્’ ‘મિત્રનાવાશ્રિતસ્તદ્ધો યથા પાર ન
ગચ્છતિ । જ્ઞાનહીન ગુરુ પ્રાપ્ય કુતો મોક્ષમવાપ્નુયાત્’ ઈત્યાદિ ॥૪॥

યદિ મનસિ હિત વિધાતુમિચ્છા હરિત્વનસહમમેકમેવ કુર્યા ।

નિગમગદિતલક્ષણા હિ સન્તો મુખિ વિચરન્ત્યતિદુ લિદીનમુખલૈ ॥૫॥

જે મનમાં પ્રધ્યાણુ ભેળવવાની તારે ઈચ્છા હોય તો પ્રથમ કુસંગીનો સંગ
સ્થાન કરવાપૂર્વક એક હરિજનનોજ સમાગમ કરવો શાસ્ત્રોજ લક્ષણવાળા
સતો પૃથ્વી ઉપર અતિદુ ખી દીન જનોની મુઝિમટિ વિચરે, માટે સુખમ ॥

લગવાનમાં લક્ષિતવૃદ્ધિ થવા માટે પ્રથમ સત્સમાગમની આવશ્યકતા કહી છે-‘પ્રાયેણ ભક્તિયોગેન સત્સન્નેન વિનોદ્ય ! । નોપાયો વિચતે સધ્યદ્ પ્રાયણં હિ સત્તામહમ્’ ‘સત્સન્નલબ્ધયા મત્તયા’ ‘નિત્યં સન્તોઽભિ-ગન્તવ્યા.’ ‘વાસુદેવાર્પણં સાક્ષાદુપાસીત મહામુનીન્’ ‘તતો હુ સન્ન-મુત્સૃજ્ય સત્સુ સજ્જેત શુદ્ધિમાન્ । સન્તઃ પૃથગ્ચ દિન્દિમિત મનોવ્યા-સન્નમુક્તિભિઃ ॥’ ‘નૈર્વાં મતિસ્ત્યાવદુરુક્તમાદિ.....મહીયસાં પાદરજો-ભિદેકં નિદિક્ષ્વનાનાં ન દુર્ણાત યાવત્’ ‘ભવાપવર્ગો ભ્રમતો યદા ભવેજ્જનસ્ય તદ્યંચ્યુત સત્સમાગમઃ । સત્સન્નમો યદિં તદૈવ સન્નતૌ પરા-વરેશે ત્વયિ જાયતે મતિઃ ॥’ ‘સ એવ સાધુપુ કૃતો મોક્ષદ્વારમપાદ્યુતમ્’ ‘ત યુતે સાધવઃ સાધ્વિ ! સર્વસદ્ભવિવર્જિતઃ । સન્નલ્લેગ્વથ તે પ્રાધ્યૈઃ સર્વદોષહરા હિ તે’ ‘સતાં પ્રસન્નાન્મમ ધીર્યસંવિદો’ ઇત્યાદિ

સત્સંગનો મહિમા પણ અપાર કહો છે-‘સંસારેઽસ્મિન્ ક્ષણાર્ધોઽપિ સત્સન્નઃ શેવધિર્નૃનામ્’ ‘નદ્યમ્મયાનિ સીયાંનિ’ ‘તુલ્યામ છદેનાપિ ન સ્વર્ગં નાપુનર્ભવમ્ । મગચસન્નિસદ્સ્ય’ ‘ન રોધયતિ માં યોગઃ’ ઇત્યાદિ

સંગ કરવા યોગ્ય સત્પુરુષોના લક્ષણો પણ શાસ્ત્રમાં કહ્યા છે-‘તિતિક્ષવઃ કારણિકાઃ સુહૃદઃ સર્વદેહિનામ્ । અજ્ઞાતશત્રવઃ શાન્તા. સાધવઃ સાધુ-ભૂષણાઃ’ ‘કૃપાલુરકૃતદ્રોહસ્થિતિક્ષુ. સર્વદેહિનામ્’ ઇત્યાદિ.

૬૪ લક્ષણવાળા સતો પૃથ્વીમાં દુઃખી દીન જનોના શ્રેયમાટે સદા વિચરે છે-‘અનુગ્રહાયેહ ચરન્તિ નૂનં મૃતાનિ મવ્યાનિ જનાર્દનસ્ય’ ‘વિષ્ણો-ર્મૃતાનિ લોકાનાં પાવનાય ચરન્તિ હિ’ ‘મગવન્ ! મવતો યાત્રા સ્વસ્ત્યે સર્વદેહિનામ્’ ‘સુપાયૈવ હિ સાધૂનાં ત્વાદશામચ્યુતારમ્નામ્’ ‘સાધવો દીનવસલા.’ ઇત્યાદિ ॥૫॥

इति उपदेशपत्रकं समाप्तम् ।

शार्दूलविक्रीडित वृत्तम् ।

आदौ प्रेमवतीवृषाङ्गजनन सन्धैवतीघाटन
 दुष्कर्मोपशम च साधुशरण सद्गर्मसत्यापनम् ।
 हिंसावर्जितभूरियज्ञकरण मूर्तिप्रतिष्ठापन
 मार्गस्थापनमक्षराक्षयगमन सत्सङ्गिसञ्जीवनम् ॥१॥
 आदौ रामतपोवनाभिगमन हवा मृग काञ्चन
 वैदेहीहरण जटासुमरण सुग्रीवसम्भाषणम् ।
 घालीनिग्रहण समुद्रतरण लङ्कापुरीदाहन
 पञ्चाङ्गापणकुम्भकर्णहनन चैतद्दि रामायणम् ॥२॥
 आदौ देवकजात्यगर्भजनन गोपीगृहे वर्धन
 मायापूतमजीषठापहान गोवधमोक्षारणम् ।
 कसच्छेदनकौरवादिहनन कुन्तीसुतापालन
 भैरवज्ञागमन पुराणकथित श्रीकृष्णलीलामृतम् ॥३॥
 आदौ पाण्डवधातैराष्ट्रजनन लाक्षागृहे दाहन
 द्यूतखीहरण वने विहरण अत्युल्लस्ये वर्तनम् ॥
 लीलागोप्रहण समुद्रतरण सन्धिक्रियाजुम्भण
 पञ्चाङ्गीष्ममुयोधनादिमरण चैतन्महाभारतम् ॥४॥

श्रीमच्छारदपूर्णचन्द्रविलसत्सरोरानन श्रीहरिं
 मुक्ते पीठवरे स्थित परिवृत सद्गङ्गवृन्दैर्यथा ।
 छाराभिर्विधु मर्च्यमानमुरुधा तैश्चन्दनै कौसुमै
 हारै शोभरपङ्क्तिभिश्च हृदये शुक्लाम्बर चिन्तये ॥१॥
 श्रीकृष्णाय तमोहराय हरये धीनीलकण्ठाय ते
 धीनारायणनामधेयपुत्रये धर्मात्मजायामने ।

सद्धर्माचनसम्भवाय हरियुक्कृष्णामिधायानिशं
 पण्णामावलि संयुताय सहजानन्दाय वन्दामहे ॥२॥
 श्रीजुष्टे वटपत्तने नृपपथे मूपस्य हर्म्याङ्गणे
 नागेन्द्रोपरिरूढमीदृतिपदं भूपेन भक्त्या भृशम् ।
 नानारत्नमणीन्द्रमौक्तिकलितं हेमोज्ज्वलं भूपणं
 मूर्धाम्ने दधतं दधामि हृदि तं श्रीस्वामिनारायणम् ॥३॥
 श्रीनारायणमात्तमानुपतनुं भूमौ कृपासागरं
 भक्तैश्चन्दनपुष्पहारनिकरैः सम्पूज्यमानं निजैः ।
 पीठस्थं तुलसीपूज्यं च दधतं दक्षे करे सुन्दर
 स्मेराक्षं स्तितसूक्ष्मवाससमहं श्रीनीलकण्ठं भजे ॥४॥
 श्रीमन्नूतननीरदाभवनये श्रीमाधुरीमूर्तये
 श्वङ्गजुङ्गतरङ्गसङ्घिवृतये चञ्चलद्वाससे ।
 नानाहारमनोहराय हरये यष्ट्या लसत्पाणये
 तस्मै श्रीगुरवेऽभवाय सहजानन्दाय वन्दामहे ॥५॥
 श्रीभारस्वीयपदाब्जचिन्तनविधिं लोके स्वतो दुष्कर
 दृष्ट्वाविष्कृतस्मृतिमखिलानुदारयन्तं श्रितान् ।
 भाषायादकुतर्कविभ्रमहरं श्रीमत्कृपावीक्षणात्
 तं ध्यायामि सदा जगद्गुरुमहं श्रीस्वामिनारायणम् ॥६॥
 श्रीमत्वेतुयवाष्टकोणकमलस्वस्त्यूर्ध्वरेखासृणि-
 भ्राजजम्बुफलाशनिश्रितलसदक्ष्वाङ्गिमलप्रभम् ।
 मास्त्यार्धेन्दुधनुस्त्रिकोणकलशव्योमोल्लसद्गोपद-
 ल्लुष्टदक्षपदं स्मरामि सहजानन्द सदा तं मुदा ॥७॥
 श्रीधामिं पुरुषोत्तमो गुणनिधियो महाधामेश्वरो
 मुक्तैर्लुप्तपदाम्बुजो चरतैश्वर्यैरपेक्षितः प्रभुः ।

भन्तर्याम्यखिलात्मनां भवहर सर्वेश्वराधीश्वर
 स्रष्टायाग्यवतारिण मुनिपतिं श्रीस्वामिनारायणम् ॥८॥
 श्रीमद्भर्मधुरन्धरं सुस्रकर कारुण्यपाथोनिधिं
 सन्नाथ निगमान्तगीतयशस पायोदनीलप्रभम् ।
 धर्मस्वीकृतभूतल स्वमहसा धर्मात्मज स्वामिन
 सद्भास्य पतिमक्षरस्य सहजानन्द हरिं त भजे ॥९॥
 श्रीमद्गुणपुराधिपस्य सद्ने स्वच्छे विशालाङ्गणे
 प्रोत्तुङ्गे मणिरत्नहेमरचिते सिंहासने सस्थित ।
 मुक्ताम दमुकु दमुण्यमुनिभिर्भक्तैर्गृहस्थैरपि
 रेजे सम्परिषेष्टितो हरिरजस्वाराभिरिन्दुर्यथा ॥१०॥
 पातु धर्ममधर्ममुत्खनयितु श्रीभक्तिप्रमादतो
 जात्रायोत्तरकोसलेषु दयया सर्वेश्वरेशाय च ।
 वृत्ति वाक्यसुधारसैर्विदधते नैर्नैर्निजानां मुहु
 स्तस्यै श्रीहरये नमोऽस्तु सहजानन्दाय सद्गणिने ॥११॥
 ज्ञात चन्दनचर्चित निजजने पुष्पसृजालङ्कृत
 प्रातः सूर्यमयूखसेवितमुत्त श्रीचन्द्रशालोपरि ।
 ध्रुवा रोटकमेकपाणितलके भङ्गवत्त्वान्यहस्तेन च
 भुञ्जान प्रविलोक्य सेवकगणान् चन्दे सदा स्वामिनम् ॥१२॥
 कस्तूरीतिलक ललाटपटले वक्ष स्थले कौरुभ
 नासाग्रे वरमौक्तिक करतले वेणु करे कङ्कणम् ।
 सर्वाङ्ग हरिचन्दन सुललित कण्ठे च मुक्तामलिं
 गोपस्त्रीपरिषेष्टितो विजयते गोपालचूडामणि ॥१३॥
 य साक्षाद्भगवान् क्षराक्षरपर कृष्ण स एव स्वयं
 भक्तैः धर्मैः आस गूरिपृथया श्रीस्वामिनारायण ।

मानुष्यं भुवि नाटयन्निजजनाचार्यत्वधर्मे स्थितः
 कृष्णं ग्राह परोक्षवन्नतु ततोऽन्यः सोऽस्ति यत्स स्वयम् ॥१४॥
 नित्यं संरममाणमक्षरपदे ब्रह्मात्ममुक्तव्रजैः
 श्रीराधादिसमार्चिताङ्घ्रिकमलं नैकाण्डनाथानतम् ।
 छन्दःशेषमहेशगीतयज्ञसं योगीन्द्रहृदिचिन्तितं
 ध्यायामीष्टमहं मुदाऽखिलगुरुं श्रीस्वामिनारायणम् ॥१५॥
 यो भूमेरुद्वीद्वयस्त्रयमहसा वात्येष तूलं सुरा-
 मांसप्राशनयोपधर्ममभितः काष्णं घृणं पोषयन् ।
 स्वैश्वर्यं समपप्रथल्लघु नृणां स्वान्तासुरोधाद्वरी
 श्रीस्वामी जयतीश्वरः स सहजानन्दो ममानन्ददः ॥१६॥
 जन्माद्यस्य यतोऽन्वयादितरतश्चार्थेष्वभिज्ञः स्वराद्
 तेने ब्रह्म हृदा य आदिकथये मुह्यन्ति यस्सुरयः ।
 तेजोवारिमृदां यथा विनिमयो यत्र त्रिसर्गो मृषा
 धान्ना स्वेन सदा निरस्तकुहकं सत्यं परं धीमहि ॥१७॥
 यं ब्रह्मा चरुणेन्द्ररुद्रमरुतस्तुन्वन्ति दिग्भ्यः स्ववै-
 वेदैः साङ्गपदक्रमोपनिषदैर्गायन्ति यं सामगाः ।
 ध्यातावस्थिततद्गतेन मनसा पश्यन्ति यं योतिनो
 यस्यान्तं न विदुः सुरासुरगणा देवाय तस्मै नमः ॥१८॥
 महानात्मननिर्गुणं नरवरः स्त्रीणां स्मरो भूतिमान्
 गोपानां स्वजनोऽस्ततां क्षितिभुजां शास्ता स्वपित्रोः शिशुः ।
 मृत्युर्भोजपतेर्विराड्विदुषां तत्त्वं परं योगिनां
 वृष्णीनां परदेवतेति विदितो रङ्गं गतः साम्रजः ॥१९॥
 स्त्रीपुंसैर्जयवल्गुपत्तनबहिर्वादीवटे वेष्टिते
 दोले तूलपटोपवर्हणपटैर्लुष्टे चलन्मूर्तये ।

हस्ते कोमलवर्कटीफलपुगं धृत्वा विलोक्य स्वकान्
 दन्तैश्चर्यणचातुरीं विदधते तस्मै नमः स्वामिने ॥२०॥
 पेदानुदरते जगन्निवहते भूगोलमुद्दिभते
 दैत्यं दारयते यत्निं पटलयते क्षत्रक्षयं कुर्वते ।
 पौलस्त्यं जयते हस्ते कलयते कारण्यमातन्वते
 ग्लेष्टान् मूर्च्छयते दक्षाकृतिष्टे कृष्णाय नमः ॥२१॥
 प्रादुर्भापमुपेयुषः क्षितिजले धर्मं कलौ रक्षितुं
 सर्वस्मात्परतः परस्य सहजानन्दस्य सर्वेशितुः ।
 शिक्षापत्रविलेखनाय विहितारम्भस्य दिव्याद्भुतं
 रूपं मे हृदये चकार सततं श्रेयाःपदं योगिनाम् ॥२२॥
 स्वीये धाम्नि सदाक्षरे परतरे संसेविताङ्घ्रिद्वयो
 भक्तैर्ब्रह्मशरीरिभिर्य उरुधा येदान्तयेषः प्रभुः ।
 नैकाङ्गोऽज्ञमयालनादिकरपुंमयाभियन्ता खराद
 कारुण्याम्बुनिधिर्नमामि तमहं श्रीस्वामिनारायणम् ॥२३॥

मासं कूर्मं वराहं कपिलमथ हरिं वासुदेवं च वैष्णवं
 दत्तात्रेयं च हंसं नरहरिमृषभं धामनं पशुरामम् ।
 यज्ञं रामं कुमारं हयशिरसमयो नारदं राजराजं
 व्यासं कृष्णं च भुक्तं एतत्पुरुषपुत्रं नौमि नारायणं स्वाम् ॥१॥
 धर्मस्त्याज्यो न कैश्चित्स्वनिगमविहितो वासुदेवे च भक्ति-
 दिङ्ग्याकरे विधेया स्तुतयनमहसि ब्रह्मणैक्यं निजस्य ।
 निश्चित्यैवान्यवस्तुन्यपुमपि च रतिं सम्परित्यज्य सन्त-
 स्तन्माहात्म्याय सेव्या इति वदसि विजान् धार्मिको नीलकण्ठः ॥२॥

विज्ञानालोकद्वन्द्वे घनतमममसि स्फीतहिंस्रप्रचारे
 दुर्लक्ष्यक्षेममार्गे प्रसरदुरुकलौ मानवे मण्डलेऽस्मिन् ।
 श्रेयोमार्गं स्वगोभिः सपदि विशदयन् यः शितावाविरासीत्
 यन्नासा भाति सर्वं स जयति भगवान् स्वामिनारायणोऽयम् ॥३॥
 सर्वाविर्भावहेतुः परमरसनिलयो योऽवतीर्येह लोके
 संसारन्यालदंशप्रसरदुरुविषोवप्रवेगापहर्तृ ।
 धर्मात्मज्ञानभक्तिप्रकटपरतरस्वस्वरूपोपदेशं
 प्रादाद्वाक्यामृतं स्वं स जयति भगवान् स्वामिनारायणोऽयम् ॥४॥
 दृष्टाः स्पृष्टा नता वा कृतपरिधरणा भोजिताः पूजिता वा
 सद्यः पुंसामघौघं बहुजनिजनितं प्रप्ति ये वै समूलम् ।
 प्रोक्ताः कृष्णेन ये वा निजहृदयसमा यत्पदे तीर्थजातं
 तेषां मातः ! प्रसङ्गातिकमिह ननु सतां दुर्लभं स्यान्मुमुक्षोः ॥५॥

मुनीशारं सारं शुचिकनकवृद्धं परिदध-
 न्निचोर्लं कीसुग्मं कटितटपटं चारुणरचिम् ।
 बहून् हारान् हेमान् वरबलयकैयूरमुकुटान्
 हसद्वज्रेन्दुमै हशि जयतु नारायणमुनिः ॥१॥
 य ईशोऽपि स्वेच्छापतनृतनुरानन्दनिलयः
 कृपासिन्धुबन्धुर्भवजलनिधौ दुःखितनृणाम् ।
 सकामैर्निष्कामैरपि सुरनरैः सेव्यचरणं
 नमाम्यात्मात्मानं तमहमिह नारायणमुनिम् ॥२॥
 सदानन्दाम्भोधिः क्षितरचिरप्पणैन्दुवदनः
 प्रफुल्लाम्भोजन्मच्छदसदशोमाक्षियुगलः ।
 कृपापारावारः क्षितसकलजीवातिमुखदो
 महाश्रेयोमूर्तिर्जयति स हि नारायणमुनिः ॥३॥

नानापद्यसुकाव्यशीघ्ररचनादक्ष स्वधर्मस्थिरं
 छन्दोभिः स्वकृतैर्हरिं वृषभुव सम्प्रीणयामास य ।
 मैत्रीं तेन गत स्वनर्मवचनै सहसयन्त स्थिर
 ब्रह्मानन्दमुनिं नमामि तमह देशाद्यभिज्ञ मुदा ॥११॥
 प्राप्नो वासमहनिश च सहजानन्दस्य य सन्निधौ
 प्रीत्या त समतोयपद्यतिपतिर्भक्त्यानुवृत्त्या भृशम् ।
 वैराग्योज्झितसर्वलोकविभव चैकान्तधर्मप्रिय
 वन्दे त विदुषां यर शुक्लमुनिं धान्तस्वभाव सदा ॥१२॥

भजस्त सग्रास परमसहजानन्दनिकटे
 स्थितिं तस्सेवाया निपुणमनवद्य मतिमताम् ।
 सता चाद्य वन्दे सद्यहृदय नैष्ठिकवर
 मुकुन्दानन्दान्धय धृतशुभगुणाकल्पमनिशम् ॥१३॥

धर्मोत्तमजश्रीहरिकृष्णभक्तौ जितेन्द्रिय तत्परमस्ततद्भिम् ।
 नारायणानन्दमह नमामि क्षमाधर धर्णिधर सुशीलम् ॥१४॥
 शास्त्रज्ञ ययुनविरक्तिभक्तिसुक्त सद्गन्ध मुकुटमणि बृहद्रतानाम् ।
 वन्देऽह कविवरमत्र वासुदेयानन्दारय विनयदयाक्षमाद्युपेतम् ॥

उदार निर्वैरे निगमगदिताचारनिरत
 जितस्वात्त शत्रु पठिनभिजविद्य सुखकरम् ।

अखण्डानन्दारय वृषजहरिकृष्णस्मृतिपर
 प्रशान्त मुक्तेन्द्र प्रतिदिनमह नमामि सद्यम् ॥१५॥
 वैराग्य भक्तिभूमा भगवति सहजानन्दरूपे परस्मिन्
 मल्लयध्यात्मनिष्ठा भवति निरुपम सर्वमेतद्धि यस्य ।
 यद्वाङ्मिष्यन्दसारा श्रुतिनुतसहजानन्दपादारविन्द
 हन्तैकालम्बभाज स जयति मुनिराद् निपुलानन्दनामा १७

योसाधावात्यतोऽभूत् विषयविषयरोच्छेदिवैराग्यभूमि-
 विज्ञानालोकमानुर्भवति निरपमो यश्च भक्त्येकसिन्धुः ।
 यः साक्षात् स्वामिनारायणचरणसरोजातलब्धात्मसत्तः
 सोऽयं श्रीमान्मुनीन्द्रो दुरितमपहरत्स्वद्भुतानन्दनामा ॥१८॥
 महाध्यानाभ्यासं विदधतमजस्रं भगवतः
 पवित्रं सम्प्राप्तं स्थितिमतिवैकान्तिकवृषे ।
 सदानन्दं सारं परमहरिवाताभ्यसनिनं
 गुणातीतानन्दं मुनिवरमहं नौमि सततम् ॥१९॥
 यः पुत्रो रघुरीरदेदिकमणोधर्मैश्वर्या यः पदं
 यो विज्ञानफलं परामृतरसं भक्तिस्वरूपं भुवि ।
 धर्मकामतपदं व्यधत्त परितः सत्सङ्गसंबन्धकः
 सोऽयं श्रीभगवत्प्रसादगुरुराद् जीवात्सतां श्रेयसे ॥२०॥
 येनाचार्यपदं निर्जं प्रथयता ज्ञानादिभिः स्वैर्गुणै-
 र्भूयानुद्धवसम्प्रदायमहिमा प्रख्यापितो भूतले ।
 विद्याधर्मपथप्रवर्तनरत चेतो यदीयं सदा
 जीयादेप विहारिलालगुरुराढाचार्यचूडामणिः ॥२१॥
 श्रीमद्वर्मसुताक्षिपन्नमिह ये सर्वात्मना संश्रिता-
 स्तज्जोक्ते निजधर्मं पूष सततं संवर्तमाना इदम् ।
 कुर्वाणा नवधा ॥ तस्य विमलां भक्तिं विरक्त्यन्विता-
 मारमज्ञानयुतां नमामि करणांस्तान् सज्जनानन्वहम् ॥२२॥
 हे सन्तो हरिपादपद्मनिरताः सत्सङ्गिनश्चाखिला
 युष्माकं वचनेन देहमनसा ज्ञात्वापराधो भया ।
 भज्नात्वा च कृतो भवेदपि च यः क्षन्तव्य एवाखिलः
 कृत्वासौ करणां भवद्भिरथ तदेतोः करोम्यानतिम् ॥२३॥

अतिक्षान्त्या दान्त्या मृदुलवचनैश्छादितमह-
 श्रिजातर्क्यैश्चर्योद्भित्तनृनाढ्याय गुरवे ।
 घसानाय श्वेताम्बरयुगलमावाधियशसे
 नमस्तस्यै नित्यं हृदि भगवते ध्येयवपुषे ॥४॥
 पर तीर्थस्थान ध्वजयवसरोजाङ्कुशनभो-
 धनूरेखार्धेन्दुप्रभृतिशुभलक्षमाङ्कितमपि ।
 श्रिया जुष्ट तद्याप्रणतजनपापप्रशमन
 पदाब्ज ते स्वामिन् ! वसतु सहजानन्द ! हृदि मे ॥५॥

मुक्तस्मरणम् ।

श्रीमान् रामानुजायौ जयति यतिपतिर्येन बोधायनादि-
 प्राचीनाचार्यदृष्टे पथि सुगमयन् प्रहसन्नाशरणि ।
 श्रीभाष्य तावदर्शिप्रवरमुनिवराह्लादसिन्धौ विधाय
 प्राप्त प्रत्यन्तमार्गे कुमतिवृक्षके प्रास्तुत कण्टकौघ ॥१॥
 श्रीमानुद्धव एव य समभवत् कृष्णैकभक्तो महान्
 विज्ञानैकनिधि पुन क्षितिवले शान श्रतिष्ठापयन् ।
 रामानन्दगुरुः स एव जयति श्रीकृष्णभक्त श्रितो
 दीक्षा तामिह वैष्णवीमुपगतो रामानुजाचार्यत ॥२॥
 श्रीमच्छारदपूर्णचन्द्रवदन पद्मच्छद्मभेक्षणो
 घोटद्वीरवपुर्विशालहृदयश्राजानुयाहुद्वय ।
 कारण्यार्द्रतनु सिताम्बरधरो दोष्णा च पद्म दधद्
 रामानन्दमुनिः करोतु भविक मुष्युद्धव सहृद ॥३॥
 पुत्रीकृत्य न्यघत्त प्रथितगुरुरपदे स्वामिनारायणो य
 यो धर्मज्ञानभक्ती कटिबलमपहसाभितो ध्याततान ।

यो व्याख्यानैर्निबन्धैः स्थिरपदमतनोदौद्धवं सम्प्रदायं
सर्वैकान्तप्रवृत्तिः स जयति रघुवीराङ्गयो देशिकेन्द्रः ॥४॥

यस्यायं चक्षुरासीदपि गतिरभितः सिद्धदेहस्य योगात्
येन प्राप्ता समाधिस्थितिरपि सहजानन्ददिव्यप्रसादात् ।

शिक्षापण्याः सुटीकां भगवदभिमतं तच्चरित्रामृतैक-
व्यासं ग्रन्थं च चक्रे स जयति हि शतानन्दनामा मुनीन्द्रः ॥५॥

य. स्वेष्टदेवभगवत्पुनरुत्तयेता प्रह्लाथिति ह्यधिगतोऽतिविरक्तियुक्तः ।

शान्तं सतां गुरमुदारविशुद्धबोधं तं सुद्यतं मुनिमहं प्रणमाम्यजक्षम् ॥६॥

व्याचरयौ व्याससूत्रं व्यतनुत भगवत्स्वामिनारायणस्य
स्तोत्र छन्दोमयं यो ह्यकुरुत भगवद्वाक्सुधासङ्ग्रहं च ।

आत्मज्ञानादिपूर्णं गुरुरिति भगवान् मन्यते यं मुनीश्वरं
तं मुक्तानन्दमीडे शमदमनिलयं साधुगोष्ठीगरिष्ठम् ॥७॥

प्राभूद्भार्ताप्रवाहोऽमितहरिषशसां पापतापप्रणाशो
दिव्यानां यन्मुखेन्दोरिव तुहिनगिरेः पूर्णगङ्गाप्रवाहः ।

त निर्वेदातिगुच्छीकृतसकलमहालोकभोगं पवित्रं
मुक्तानन्दाभिधानं मुनिमनुदिवसं भौमि सद्वृन्दमुष्यम् ॥८॥

योगाभ्यासं नितान्तं कलितसुनिगमादिश्रुतार्थं कृतार्थं
प्रीत्यै श्रीधर्मसूनुर्विदधतमनिशं स्वामिनारायणस्य ।

गोपालानन्दसङ्गं मुनिवरमनघं रक्षितैकान्तधर्मं
यन्दे नित्यं शरण्यं प्रतिहृतजनताज्ञानसंज्ञान्धकारम् ॥९॥

चक्रे नित्यं कथां यः प्रकटभगवतः सखिधाने मनोज्ञां
यस्यै प्रादात्प्रसन्नो निजष्टवसनादीन्यसौ पूर्णकामः ।

जेता यः पण्डितानां जगति विवदतां देवताचार्यवक्ता
नित्यानन्दं मुनीन्द्रं तमनुदिनमहं भौमि भक्तिप्रधानम् ॥१०॥

नानापद्मसुकाव्यशीघ्ररचनादक्षं स्वधर्मस्थिर
 छन्दोभिः स्वकृतैर्हरेरि वृषभुवं सम्प्रीणयामास यः ।
 मैत्री तेन गतं स्वनर्मवचनैः सहासयन्तं स्थिरं
 ब्रह्मानन्दमुनिं नमामि तमहं देशाद्यभिज्ञं मुदा ॥११॥
 प्राप्तो वासमहर्निशं च सहजानन्दस्य यः सन्निधौ
 प्रीत्या तं समतोपयद्यतिपतिर्भक्त्यानुवृत्त्या भृशम् ।
 वैराग्योद्दिशतसर्वलोकविभवं वैकान्तधर्मप्रियं
 वन्दे तं विदुषां घर शुक्लमुनिं शान्तस्वभावं सदा ॥१२॥
 भजत्वं सम्प्राप्तं परमसहजानन्दनिकटे
 स्थिति तत्सेवायां निपुणमनवद्यं मतिमताम् ।
 सतां चार्थं वन्दे सद्यहृदयं नैष्ठिकवर
 मुकुन्दानन्दाख्यं एतशुभगुणाकल्पमनिशम् ॥१३॥

धर्मारमजश्रीहरिकृष्णभक्तौ जितेन्द्रियं तत्परमसुखमिन्द्रियम् ।
 नारायणानन्दमहं नमामि क्षमाधर वर्णिवर मुशीलम् ॥१४॥
 शास्त्रज्ञं वयुनविरक्तिमक्तियुक्तं सद्बन्धुं मुकुटमणिं वृहद्भवानाम् ।
 वन्देऽहं कविवरमत्र वासुदेवानन्दाख्यं विनयवशाक्षमाद्युपेतम् ॥

उदार निर्वैर निगमगदिताचारनिरतं
 दितस्वाम्नां शत्रुं पठितनिजविद्य सुसकरम् ।
 अखण्डानन्दार्यं वृषजहरिकृष्णस्मृतिपर
 प्रशान्तं मुकेन्द्र प्रतिदिनमहं नमामि सद्यम् ॥१५॥
 वैराग्य भक्तिभूमा भगवति सहजानन्दरूपे परस्मिन्
 ब्रह्मण्यध्यात्मनिष्ठा भवति निरुपम सर्वमेतदि यस्य ।
 यद्वाङ्मन्यन्दसारा श्रुतिनुतसहजानन्दपादारविन्द-
 द्रन्द्वैकालम्बभाज स जयति मुनिराद् निष्कुलानन्दनामा १७

योसावायाह्यतोऽभूत् विषयविषयोच्छेदिवैराग्यभूमि
 विज्ञानालोकभानुर्भवति निरपमो यश्च भक्तयेकसिन्धु ।
 य साक्षात् स्वामिनारायणचरणसरोजातलब्धात्मसत्
 सोऽय श्रीमान्मुनीन्द्रो दुरितमपहरत्वनृत्तानन्दनामा ॥१८॥
 महाध्यानाभ्यास विदधतमजस्र भगवत्
 पवित्र सप्रसाद स्थितिमतिवैकान्तिकवृत्ते ।
 सद्भानन्द सार परमहरिवार्ताभ्यसमिन्
 गुणातीतानन्द मुनिवरमह भौमि सततम् ॥१९॥
 य पुत्रो रघुवीरदेशिकमणेरधर्मधिया य पद
 यो विज्ञानकल परामृतरस भक्तिस्वरूप भुवि ।
 धर्मकान्तपद व्यधत्त परित सत्सङ्गसर्वधक
 सोऽय श्रीभगवत्प्रसादगुरुराद् जीयात्सत्ता ध्येयसे ॥२०॥
 येनाचार्यपद निज प्रथयता ज्ञानादिमि स्त्रैगुणै
 भूयानुद्धवसम्प्रदायमहिमा प्रख्यापितो भूतले ।
 विद्याधर्मपथप्रवतनरत चेतो यदीय सदा
 जीयादेप विहारिलालगुरुराढाचार्यचूडामणि ॥२१॥
 श्रीमद्वर्ममुवाङ्मिह पद्ममिह ये सर्वाऽमना सधिता-
 स्तप्रोक्ते निजधर्म एव सतत सवर्तमाना दृढम् ।
 कुर्वाणा नवधा च तस्य विमला भक्ति विरक्त्यन्विता-
 भास्मज्ञानयुता नभामि करुणास्तान् सज्जनानन्वहम् ॥२२॥
 हे सन्तो हरिपादपद्मनिरता सत्सङ्गिश्चाखिला
 युष्माक चचेनेन देहमनसा ज्ञात्वापराधो मया ।
 भ्रष्टात्वा च कृतो भवेदपि च य क्षन्तव्य एवाखिल
 कृत्वासौ कृष्णा भवन्निरथ तद्धेतो करोम्यानतिम् ॥२३॥

નિત્યવિધિ ।

બ્રાહ્મો મુહૂર્તે શયન વિહાય નિજસ્વરૂપ હૃદિ ચિન્તયિત્વા ।

સ્નાત વિશુદ્ધ પ્રચુરામિરદ્ધિ શ્રીનીલકण્ઠ હૃદિ ચિન્તયામિ ॥૧॥

બ્રાહ્મ મુહૂર્તમા શયન લ્યજ્ઞને, દિવ્યસ્વસ્વરૂપનુ હૃદયમા ધ્યાન કરીને, બહુ બળવડે સ્નાન કરીને વિશુદ્ધ થએલા એવા શ્રીનીલકણ્ઠનુ હું હૃદયમા ધ્યાન કરું ॥૧॥

શ્વેત ચ સૂક્ષ્મ પરિધાય વામ સિત્ત દ્વિતીય ઘસન ઘસિત્વા ।

ચતુષ્કર્મીઠાદ્રુતમુત્તરન્ત શ્રીનીલકण્ઠ હૃદિ ચિન્તયામિ ॥૨॥

સૂક્ષ્મ શ્વેત વસ્ત્ર પહેરીને અને બીજી શ્વેત વસ્ત્ર ઓઢીને બાજેડે ઉપરથી ઝટ હેડે ઉતરવા એવા શ્રી ॥૨॥

આઘ્યપદિધામલનૈજપીઠે વિધાય સર્વૈષ્ટિકર્મ નિત્યમ્ ।

નારાયણ માલિકયા સ્મરન્ત શ્રીનીલકण્ઠ હૃદિ ચિન્તયામિ ॥૩॥

પછી તુરત પોતાના પવિત્ર આસનમા બેસીને નૈષ્ઠિકવર્તિ-એ કરવા યોગ્ય સન્ધ્યાદિ નિત્યક્રમ કરીને આલિકાથી શ્રીનારાયણનુ સ્મરણ કરતા એવા શ્રી ॥૩॥

સુગન્ધિના કેસરચન્દનેન સન્મલિકાચમ્પકપુષ્પહારે ।

સમ્પૂજ્યમાન નિજમ્મદ્ધર્મે શ્રીનીલકण્ઠ હૃદિ ચિન્તયામિ ॥૪॥

પોતાના ઐકાતિક લક્ષ્મીએ મુગ્ધિ કેસરચન્દનવડે અને ઉત્તમ મોગરા ચપાના પુષ્પહારોવડે પૂજા કરેલા એવા શ્રી ॥૪॥

કર્ણે દધાન કુસુમાવતસ શિર પટે કૌસુમશેષરાલિમ્ ।

વળટે ચ નાનાવિધપુષ્પહારાન્ શ્રીનીલકण્ઠ હૃદિ ચિન્તયામિ ॥૫॥

કર્ણમા પુષ્પના ઝુઝો પાપમા પુષ્પના તોચની પમ્પિ અને વડમા નાના પ્રકારના પુષ્પોના હારોને ધારી રહેના એવા શ્રી ॥૫॥

મદ્યૈશ્વ મોગ્યૈ સહ લેહ્યચોપ્યૈદંદ્રા પુરો મોચનમાચન ચ ।

પૂરીમદન્ત સસૂપમક્ક શ્રીનીલકण્ઠ હૃદિ ચિન્તયામિ ॥૬॥

પોતાની આગળ બાંધ્ય, લોખંડ, લેલા અને ચોધ્યથી બરેલુ ભોજનપાત્ર
લેધને તેમાંથી કુંત પુરી ભાત દાળને જમતા એવા શ્રી૦ ॥૬॥

મત્તૈરનેકૈર્મુનિભિર્ગૃહસ્થૈર્વૃતં સમાયા મગ્નૈરિવેન્દુમ્ ।

સહાસવક્રામ્બુજચારુનેત્ર શ્રીનીલકણ્ઠ હૃદિ ચિન્તયામિ ॥૭॥

તારાગણથી વિદાએવા ચન્દ્રમાની પેઠે અનેક મુનિઓ તથા શુદ્ધસ્થ ભક્તોથી
સમાયા વિદાએવા અને મદદાસે યુક્ત મુખકમળ જેમનુ છે અને કમળપત્ર
સરખા સુદર નેત્ર જેમના ❧ એવા શ્રી૦ ॥૭॥

નિ સીમકારણ્યસુધામયેન વિલોકનેનાતિમુદા સ્વમક્તમ્ ।

ષટ્કાક્ષર્લિં દીનમયેક્ષમાણં શ્રીનીલકણ્ઠ હૃદિ ચિન્તયામિ ॥૮॥

પોતાની આગળ હાથ લેડીને ઉભા રહેલા પોતાના ભક્તને આતિ ઉત્સા
હથી નિરવધિ કશ્લામય અમૃતદૃષ્ટિથી ભેતા એવા શ્રી૦ ॥૮॥

इति दीनानाथमद्विविचित श्रीनीलकण्ठचिन्तनाष्टक समाप्तम् ।

પ્રાત. સ્મરામિ હરિકૃષ્ણમુલારવિન્દં ચિમ્વાધર સિન્ધુ-

તસુધાહૃતવિશ્વતાપમ્ । કારણ્યપૂર્ણનયન શુભના-

સિકાલ્ય પુણ્દ્રાલ્પમાલમવતસલસરુપોલમ્ ॥૧॥

પ્રાત કાળમા શ્રીહરિતૃધુ મહારાજના મુખારવિંદુ હું સ્મરણ કરું કેહું
મુખારવિંદુ? તો બિમ્બ (પાકુ ધીવોડુ)ને સમાન રક્ત ઓછવાળુ, મદદાસરૂપ
અમૃતથી સર્વ ભક્તોના ત્રિવિધ તાપને હરનાર, કશ્લાથી બરપુર નેત્રવાળુ,
સુદર નાસિકાવાળુ, બર્વંપુડ્ડી સોભાયમાન લલાટવાળુ અને શુચ્છતોરાથી
સોભાયમાન કપોળવાળુ છે ॥૧॥

પ્રાત. શ્રયે વૃષજનૈર્મુજદણ્ડયુગ્મ સંસારસિન્ધુ-

પતિવાદ્યયણીયમેકમ્ । આજાનુલમ્બિતવરામયદ

મનોહ્ર સસ્યાપક સ્વસુતયોશ્ર નિજાકૃતીનામ્ ॥૨॥

પ્રાત કાળમા ધર્મપુત્ર શ્રીહરિના જે બુલદડનો હું ધ્યાનમા આશ્રય કરું
કેવા બુલદડ તો-સસારસાગરમા પડેના પ્રાણીઓએ અવશ્ય આશ્રય કરવા

યોગ્ય નનુપર્યત લગ્નમાન લક્ષ્મીને વરને અભય આપનારા મનોહર પોતાના પુત્ર (અયોધ્યાપ્રસાદ રઘુવીર)ને પોતાના આચાર્યપદમા સ્થાપન કરનારા અને મદિરોમા પોતાની વફામીનારાયણાદિક મૂર્તિઓને સ્થાપન કરનારા છે ॥૨૧॥

પ્રાતર્નમામિ હરિકૃષ્ણપદારવિન્દે તીર્થીકૃતાવનિ-
સ્ટે હૃદયાવધાર્યે । ઘજ્રાહુરશ્વજયવામ્બરગો
વ્પદોષ્કરિણાદિતે નમ્રવિશુક્તહૃદ્ગતાન્ધે ॥૨૨॥

પ્રાત કાળમા શ્રીહરિદૃષ્ટુ મહારાગના ચરણારવિન્દે હુ નમસ્કાર કરું
તેડુ ચરણારવિન્દે તો—આ અવનિતગને તીર્થરૂપ કરનાર અને વજ્ર, અકુરા
કવજ, ધવ ઓમ ગોપદ લક્ષ્મીરેખા આદિક ચિહ્નોથી નિહિત અને નખરૂપ
ચંદ્રથી લગ્નજનના હૃદયમા રહેલા અસાનરૂપ અધકારને નારા કરનાર
મોટા હૃદયમા ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે ॥૨૩॥

પ્રાત શિરાન્તહરિકૃષ્ણતનુ ધનામા ધ્યાયામિ સજ્જ
નસમાન્તરરાત્માનામ્ । સપ્રાન્તશેષરશિર પદમાદ
ધાતાં શ્રીવસકૌસ્તુભમિતામ્બરભૂષણાદ્યામ્ ॥૨૪॥

પ્રાત કાળમા શ્રીહરિદૃષ્ટુમહારાગની મૂર્તિનુ નખશિખાપથત હુ ધ્યાન
કરું એવી મૂર્તિ તો મેધને સમાન સ્થામ વર્ણાળી સૂત હરિજનોની સમાના
મન્યમાનમા વિરાગમાન પ્રાતભાગમા તોરાએ યુગ્મ શિર પટ (પાથ) ને
ધારણુ કરનારી અને શ્રીવસ કૌસ્તુભમિત ચેત વસ્ત્રો અને આભૂષણોને
ધારણુ કરનારી છે ॥૨૫॥

પ્રમાતસંગ્રહ.

રાગ વિમાસ

આવો ન્યુ ગિરાને કા'ના મોરે નેના આલે,
નિરખી કમગમુખ ઉપજવ અતિ મુખ
હૃદયકે સમૂહ દેખી દુઃખસે ભાગે.

આવો ૦ ટક

આવો ૦ ૧

રૂપકી અનુપમતાઈ દેખી મન લાગ્યો ધાર્ધ,
નેના તો અરુન લાવ કહો કહા નગે આવો ૨
ખોલો તોતરીરી બાની રેનકી નિશાની બની;
અવર અજન કપોલન પીક દાગે આવો ૩
સાચી કહો સ્થામ અનુરાગે કોનહીકે ધામ,
એહી છપી રહો હર પ્રેમાનંદ માગે આવો ૪

નિરખી બદન કર પ્રાન કુરખાન;
આવો જ્યુ બિહારીવાલ સોહે ગજગતિ આવ;
લાલતો નિરાળ દેખી ભઈ ગુલતાન નિરખી ૧
બાકે પેચ પાધનુકે લોહપર આઈ ગુકે;
મોતીકી અનુપ જ્યોતિ સોહતહે કહાન નિરખી ૨
ખોલત મધુરી બાની ચિતનની મનમાની;
હસત હો મદમદ ચતુર સુખન નિરખી ૩
નંદકે આનંદકદ બાવે ભુજ બાનુબધ,
પ્રેમાનંદ વારી અગ કોળી શશિભાન. નિરખી ૪

રાગ મૈરવ.

વાસુદેવ નારાયણ વિંછુ મોહન કૃષ્ણ મુરારી,
રાખ ચક્ર કરકમળ ગદાધર કમળાવર સુખકારી વાસુદેવ ૧
માધવ મુકુદ માન મધુસૂદન અક્ષરપર અવિનાશી,
રાધારમણ રમાપતિ રાવલ હુલીકેશ સુખરાશી. વાસુદેવ ૨
પ્રાણનાથ પુરુષોત્તમ પૂરણ પ્રભુ પૂરણ અપારા,
પુરૂષકદ્વં પાળ પુરાતન પીતાબર જગપ્યારા વાસુદેવ ૩
નરબ્રાતા નરસિંહ નિરજન નાથ નિહર બહુનામી,
તપકળ તપકારક તપવલ્લભ ધરનીધર ચિદ્દામી વાસુદેવ ૪
વામન વિશ્વાધાર વિશ્વભર વરદાયક વ્રતધારી,
વિભુ વરાહ વિમળજશ વિકૃત વ્રજપતિ કુંજવિહારી વાસુદેવ ૫

કમળનયન કેરાવ કરુણાનિધિ કેવળ નાયણ કાળી,	વાસુદેવ૦ ૬
હસ હરિ હયગ્રીવ હિરણ્ય મચ્છકચ્છ વનમાળી	વાસુદેવ૦ ૭
ગોકુલેશ ગોપાળ ગરુડધ્વજ ગુણાતીત ગોવિંદ,	વાસુદેવ૦ ૮
ગોપીજનવલ્લભ નિરિધારી ચતુરબાહુ મજ્જત	વાસુદેવ૦ ૯
ભવતારણ ભૂધર ભુવનેશ બલવત્સળ લયહારી,	વાસુદેવ૦ ૧૦
બદ્રીપતિ બગવીર મહાબળ શ્યામ રામ કસારી,	વાસુદેવ૦ ૧૧
જગદ્ગર્તા જગદીશ જગદ્ગુરુ જગજીવન ચકુરાયા,	વાસુદેવ૦ ૧૨
યજ્ઞ યજ્ઞભૂમિ યોગેશ્વર કલકી ભુક્ષ કલાયા,	વાસુદેવ૦ ૧૩
ઠાકુર્વખાલુ મુખેશ અધોક્ષજ અમ્યુત અમર અનતા,	વાસુદેવ૦ ૧૪
દીનબંધુ નટવર દામોદર કવિહર ત્રિભુવન કતા	વાસુદેવ૦ ૧૫
પ્રાત સમય ધનશ્યામ પિયાળી નામમાળ હડી ગાયે,	વાસુદેવ૦ ૧૬
બલ્લાનદ મનોહર મુતિ અનરમાહે ઠેરાયે	વાસુદેવ૦ ૧૭

રાગ મૈરવ.

જગો લાલ છબીયે મોહન ભોર લાયો મોરે ખારે,	જગો ૦ ૮૬
ગુજત પ્રમર કમળદળ હપર બોલત કોવા કારે	જગો ૦ ૧
મુખ હપરસે દુર કરો પટ દેખો કૌતક દ્વારે,	જગો ૦ ૨
સહસ્રવદન ચતુરાનન ધવમુખ કરત કુલાહલ બારે	જગો ૦ ૩
પ્રેમાનન મળવદન વિનાયક સનકાદિક ઋષિ ચારે,	જગો ૦ ૪
નાયત જગ બળવત નારક ગાવત જશ વિસ્તારે	જગો ૦ ૫
ઓરલી સુર સજ્જન મુનિમડળ મીલી દ્વારે સળ કારે,	જગો ૦ ૬
દેહો દરગ કમળજલવોચન પ્રેમાનદ બલીહારે	જગો ૦ ૭

પદ ૨.

મેયા આજ તુમારે લાલકુ પકયો કરતે ચોરી	મેયા ૦ ૮૬
આયો મદિર ચપળ મનોહર ચિતવતહું ચક્રકોરી	મેયા ૦ ૧
દેખ્યો દધિભાજન રીકેપર રસિક હસ્થો મુખ મોરી,	મેયા ૦ ૨
તાહીન કીયો હપાય છબીને નીતમ નદિકોરી	મેયા ૦ ૩

પીઠ પીઠપર ધર્યો હલુખલ તાપર ચઢ્યો બર બેરી,
ગોરસ મીઠો રૂચિર ખાચ હરિ કિયો ઓર ભરી ઓરી. મેયા૦ ૩
મે જળ આઈ અચાનક પક્યો દહિ રાખ્યો મુખ ધોરી,
પ્રેમાનદકે ડારી નેનમે લખ્યો ડુંગડી ઓરી. મેયા૦ ૪

રાગ સદ.

આવોજ આવોજ અવખેલા મારી આખરકિમાં જતન કરીને તમને રાખુરે.
મુંદર મુખના મરકવડાપર પ્રાણ વારી વારી નાખુરે. આવોજ૦ ૧
જીવન તમને જોવા સાર તો વિન્ધ આંખું છે આખુરે,
શુક સનકાદિક નારદ સરખા મુનિવર મળિયા છે સાખુરે. આવોજ૦ ૨
આરે સમે શોખો છો મારા વાલા શી ઉપમા કહી દાખુરે,
પ્રેમાનદ કહે રાખી નેણામાં ચરલુકમળ રસ આખુરે. આવોજ૦ ૩

રાગ મૈરવ.

અધમકહ્ધારણુ અવિનાશી તારા બરદની બલિહારી રે;
મહી બાંધી છોડો નટિ ગિરિધર અવિચળ દેહ તમારી રે. અધમ૦ ૧
ભરી સખામાં ભૂધરજી તમે યથા છો માડી મારી રે;
બેઠાને હેતે બોલાવો અવગુણિયા વિસારી રે. અધમ૦ ૧
જોવો તેવો પુત્ર તમારો અણસમજી અહંકારી રે;
પેઠ પડ્યો તે અવશ્ય પાળવો વાલમ જીવો વિચારી રે. અધમ૦ ૨
અનળ અહિ ને મદે અન્નાણે તો છોડવે સેવારી રે;
બાળકને જનનીસમ બીજું નહિ જગમાં હિતકારી રે. અધમ૦ ૩
બ્રહ્માનન્દની એજ નિનતિ મન ધારીએ મુરારી રે;
પ્રીત સહિત દર્શપરસાદી જોયે સાંજ સવારી રે. અધમ૦ ૪

પદ ૨.

મનમોહન મુંદરવર મારા અવગુણિયા વિસરાવા રે;
અધમોહારક પતિતજનપાવન ગિરદ તમાર ચઢાવા રે. મન૦ ૧
સદુ દેખતાં રવામળિયા તમે માડી યથા છો માવા રે;
છોડની ચિન્તા રાખાને માં દેસો મુઝાવા રે. મન૦ ૧

બાળક હોય તે જેમ તેમ જોને લીએ કુગણે ખાના રે,
જનની દોષ ન લેએ જાણે આત્મસમજી હોય આવા રે મન૦ ૨
શેરડીએ રમના અથડાતા હોગ રાખે દાવા રે,
સખળ થઈ કોઈ લીએ ચુડીઆ તો માતા જાય મેવાવા રે મન૦ ૩
મનગમવ સર્વે મેળીને એક લમને રીઝાવારે,
બ્રહ્માનન્દ કહે મન કર્મ વચને ગુણ તમારા ગાવા રે મન૦ ૪

રાગ ચિલાવર.

જય શ્રીનારાયણ સર્વકારણ સદા, જય શ્રીઅક્ષરપતિ અતરન્મયી જય૦ ટેક,
જય શ્રીધર્માત્મા પ્રકટ પુરુષોત્તમ, જય શ્રી સદ્બ્રહ્મનંદ મુખદેવતામી જય૦ ૧
ગદત દશશતવદન નિગમ આગમ સદા, જયસિ ત્વ નમત મુર શીશ નામી,
જયમિ ત્વ ભજત મુનિ ભક્ત નિષ્કામ જન જયશ્રી દાતાર દેવ ચવામી જય૦ ૨
કાળ માયા પુરૂષ રત્ન બ્રહ્માડ બહુ પરમપુરૂષ તવ દષ્ટિ પામી,
હોત પાલન પ્રનય તન બૃહદિ ભગ કરી જયશ્રી સર્વેશ્વર અહુ નમામી જય૦ ૩
જય શ્રીકમળાપતિ જય શ્રીનેષ્ટિક જતી જયસિ ત્વ ભજત પુરૂષ અભી,
જય શ્રીપરમેશ્વર તન ચરણ શરણમે, આયો પ્રેમાનંદ ગરૂડામી જય૦ ૪
પદ ૩

જયસિ રમનીય કમનીય દમનીય અરી, જયસિ સદ્બ્રહ્મનંદ અક્ષરવાસી જય૦ ટેક
ત્વમપિ મમ છવન ત્વમપિ મમ સોચન ત્વમપિ મે વાહિત વરદદાસી જય૦ ૧
જયશ્રી મહાત્મ મૃદુલ મધુર મુખવચન વર, જયશ્રી ચિત્રાંજી ચરન્દી મહુરદાસી,
જયશ્રીકમળાનન પદ્મદનનોચન, કરપદ કમળદળતુલ્ય આસી જય૦ ૨
જયશ્રી સૌન્દર્ય ઔદર્ય વરગુણાકર, જયસિ ત્વ સૌસિલ્ય વાતસલ્યરાશી,
જયશ્રી કઠણામુવન જયશ્રી કઠણાનન, જયશ્રી કમ સારમન અરિનાશી જય૦ ૩
ત્વમસિ ભજનીય નમનીય રમનીય દુષ્ણ ત્વમસિ મમ પ્રાણુપતિ મુખપ્રકાશી,
દેહી મમ નાય તવ ચગ્ધરતિ અચળગતિ, પ્રેમાનંદપ્રાણુ કુરંગાનંદશી જય૦ ૪

રાગ મૈરવી.

મેતો ગુન્હેગાર તેરારે, હો સ્વામીન મેરારે, મેતો૦ ટેક
હું ગુનેગાર તેસ હીરતાર, દે રાગ ચરન કેરારે, મેતો૦ ૧

રાગ પ્રમાતી.

મહી માખણ માગેરે માવો, મહી માખણ માગે, ૮૬
 પ્રભાતે હઠીને માવો મહી માખણ માગે
 ઠંધમાથી અવળેયો હઠયા, નેહા નિદ્રાણ,
 જમવા સાર ઝવટે હલા, બધર બુખાણ પ્રભાતે ૥ ૧૧ ॥
 ગોઝિયાની નારી સર્વે આવી છે જોવા,
 મજાણો કહાનુડો દે નહી ગાવડલી દોવા પ્રભાતે ૥ ૧૨ ॥
 માતાજી આ મહી તમાર, નાખીશ હું દોળી,
 બ્રહ્માનંદના નાથે જાલી, મહીડાની ગોળી. પ્રભાતે ૥ ૧૩ ॥

રાગ ભૈરવ.

પ્રાત યયુ મનમોહન પ્યારા, પ્રીતમ શુ રહા ખોડીને,
 વાનવાર કશ્તુ વિનતિ જગજીવન કરે જોડીને પ્રાત ૥ ૧૧ ॥
 ધરત્રથી ગોવાળા આઘ્યા, દર્શન કારણ હોડીને,
 આગણીયે હલી વજ્રઅળા, મહી વલોવા ઊગેને પ્રાત ૥ ૧૨ ॥
 બહુધી દરવાજે ખેડા, શકર નેન ખોડીને,
 મુખડુ જોવા આનુર મનમા, જોરે રાખ્યા ઓડીને પ્રાત ૥ ૧૩ ॥
 ભૈરવ રાગ શુભીજન ગાવે, તાન મનોહર તોડીને,
 બ્રહ્માનંદના નાથ વિહારી હોઠો આજસ મોગેને પ્રાત ૥ ૧૪ ॥

રાગ વીમાલ.

પ્રાત ભયો પ્રાણપ્યારે, ભગો ગીરધારી પ્રાત ૦ ૮૬
 સખા સજ આયે દ્વાર, લેકર પ્રુખદાર,
 દુષ્ટામન મહી ટેરનહે, મહાણી તુમારી પ્રાત ૦ ૧
 સગ લે પૂલકો સાજ, આવની આઈ મદારાજ,
 સખલીકે દામ સોદે, કચનકી ચારી. પ્રાત ૦ ૨
 સગ લે સખી સમાજ, આઈ દે દર્શન કાજ,
 દારપે ખગે વ્રજુમાનકી દુલાગી પ્રાત ૦ ૩
 દરસકો દાન દીજે, નયના મુકુળ કીજે,
 મુખાનંદ વારવાર, ભલે બલિદારી પ્રાત ૦ ૪

રાગ કેદારી પ્રમાતી

ધ્યાન ધર ધ્યાન ધર ધર્મેના પુત્રનુ જ્યેષ્ઠા સર્વ સતાપ નારો, ધ્યાન૦ ૮૬
 કોની રવીચક્રની કાંતિ આપી કરે એવા તારા હરવિધે નામ બાસે ધ્યાન૦ ૧
 શીગપર પુષ્પનો મુગટ સોહામણો, શ્રવણપર પુષ્પના ગુચ્છ શોભે,
 પુષ્પના હારની પંક્તિ શોભે મળે નિરખતા બક્તના મન લોકે ધ્યાન૦ ૨
 પચરંગી પુષ્પના મ્હણુ કરવિધે, બાએ બાનુબધ પુષ્પ દેશ,
 ચરણમા રયામને નેપુર પુષ્પના લીલ ત્રિભંગી શોભે ધણેરા ધ્યાન૦ ૩
 અગોઅગ પુષ્પના આકરણ પહેરીને દાસપર મહેરની દૃષ્ટિ કરતા,
 કહેછે મુન્તાનદ ભજ દેહ ભાવસુ, સુખતણા સિંધુ સર્વે કષ્ટદરતા ધ્યાન૦ ૪

રાગ મૈરવી

મુરતિ તમારી મારા રયામ શોભાધામ છે,	
છળીપર વાર કોટિ મમ મન અલીસમ છે	મુરતિ૦ ૧
પ્રેમીજનના પ્રાણુ હોછ તમે શ્રીહરિ	
ભગો મારા જીવનપ્રાણુ કે જોડ નેણા ભરી	મુરતિ૦ ૨
તલખેછે સૌ મજસાય દર્શન કારણે	
ભગો મારા જગના જીવન કે જોડને ભઈ વારણે	મુરતિ૦ ૩
મનમોહન ચિતચોર દર્શન આપીયે,	
મુક્તાનદ કહે માવ દુ સદ દુ ખ કાપીયે	મુરતિ૦ ૪

પદ ૨

તમે મારા પ્રાણુઆધાર છેવર શ્રીહરિ	
ભગો માગ જગના જીવન જોડ નેણા ભરી	તમે૦ ૧
કોની સમે ભગ્યા મારા રયામ રસીક શિસેમણી,	
તમચક્રી તે મજનાર રસીક આપી ધણી	તમે૦ ૨
રસમા ક્રીધા ચક્રચુર તમને તો શ્રીહરિ,	
મળી કોઈ ચક્ર મુખા અગોષી- મુદરી	તમે૦ ૩
આવળી છુ નિદ્રા માગ નાથ દસેછે સૌ ભામની,	
મુક્તાનદ કહે માવ ભગો તો જુએ કામની	તમે૦ ૪

પદ ૩.

ભગો મારા જગના આધાર રજની વીતી ગઈ,
 દર્શન કારણ કહાન બોધી બેળી થઈ
 મન માન્યુ તમ સાથ રહે કેમ ધાતણે, ભગો ૧
 તણ કુળ લોકની લાજ દર્શન કાચે
 ચાતક સરખી ટેક ધરીને મજસુદી,
 મન કર્મ વચને નાથ સર્વે તમને વરી ભગો ૨
 બેસુ મન માન્યુ મારા શ્યામ તે તો ખ્યારી ગણી,
 મુક્તાનદ કહે માવ પીર શુ અમતણી ભગો ૩
 મુક્તાનદ કહે માવ પીર શુ અમતણી ભગો ૪

પદ ૪.

મજવનિતાની મુણી વાત શ્રીહરિ ભગીઆ,
 ચરણે નમી સર્વે નાર તાપ સર્વે વામીયા મજ ૧
 નિદ્રાથી બચા નેપુ ઉધાગી જ્યે શ્રીહરિ,
 શોકે ભણે શરદસરોજ રત્નરેખા ધરી મજ ૨
 પીતામ્બર તનુધારી રસીક છબી શ્યામની,
 શોકે ભણે રત્નસરોજ સહિત ધનદામની મજ ૩
 કુલ્યા છે વદન સરોજ રસીક રત્ન જેઈને,
 મુક્તાનદ કહે માવ લીલા મન મોડીને મજ ૪

રાગ કેદારો પ્રમાતી.

કીર્તિ રે ધ્યાન શ્રીધર્મેના કુવરનુ સર્વ પહેવા હડી પ્રાગભણે કીર્તિયે ૦ ટક
 નીરખીયે રૂપ નખમીખ મહારાજનુ વાસના અશુભ તત્ત્વન રાણે કીર્તિ ૧
 સત દરિયાક સૌ ઉધ આજસ તણ, ચિત્ત રીતે ચરણ અવીપ્રીત આણી
 નીરખીયે નખમી સીમા સોભાતણી દુર્લભ દેવને એમ ભૂ ની. કીર્તિ ૨
 જમણા તે ચરણના અગુડા ઉપરે, નખમી ચિહ્ન તે જોઈ રહેવુ,
 ચિહ્ન પર રત્ન રેખા અતી સોભની મન તેમા લઈ પ્રોઈ દેવ કીર્તિ ૩
 અગુડા આગળીયુ ઉપર કેસ છે, મુદ્દમ ચિહ્ન છે આગળીના
 અગુડા પાસની આગળીએ તીવ છે, પ્રેમાનંદની જેએવ આગળીના કીર્તિ ૪

ગોઢીસંગ્રહ !

સતસમાગમ કીજે, હો નિરાદિન સત સમાગમ કીજે	ટેક
માન તજ સતનકે મુખસે પ્રેમ સુધારસ પીજે હો	નિશાં ૧
આતર કપટ મેટકે અપના, લે ઉનકુ મન દીજે હો	નિશાં ૨
ભવદુ ખ દોજે બોજે સખ હુધૃત સખ વિધિ કારજ સીજે હો	નિશાં ૩
અધ્યાનદ મહે સતનકી સોબત જન્મ સદ્ગ કરી લીજે હો	નિશાં ૪
હરિ ભજતા મુખ હોય સમજ મન હરિ ભજતા મુખ હોય	ટેક
હરિસમરન ખીન મુઠ અજાની ઉમરદીની ખોય	સમજાં ૧
માતાપિતા જીવતી મુત બધવ સમ ચનત નહિ કોય	સમજાં ૨
મ્યુ અપને શીર લેત ખુરાઈ રહેના હે દીન દોય	સમજાં ૩
અધ્યાનદ કહે હરિ ભજને તિતકી કહત હુ તોય	સમજાં ૪

શ્યામની છાત્રે સખી શ્યામની છાત્રે,	ટેક
જોને કુનમથી છાઈ સખી શ્યામનીં	
કુલોના તોરાની ફોરે જમર કરે ગુનર	
અગોચર હાંસે આપે કુલ ના શાપુઆર	શ્યામનીં ૧
કાનુમ કુલડાના ન જ કુલોના ભુજબલ,	
કુલતાણા ગજરા ફાવેછે મુદર માહિ મુગધ	શ્યામનીં ૨
કુલતાણો તિર મુકુ જોધને મગન ફરે પ્રજનાર,	
કુલતા ની શોઆપર ભયે અધ્યાનદ બલિહાર	શ્યામનીં ૩

પ્રકટ પ્રમાણ હરિને ભજ મન પ્રકટ પ્રમાણ હરિને	ટેક
કામ કોધ મદ લોભ તજને, દઢ હર ટેક ધરીને	ભજાં ૧
ગર્ભવાસનુ સકટ પ્રાણી ભઈશ મા વિસરીને,	
કુમુદિ કડ કપટ પરહરને બરને પાવ ડરીને	ભજાં ૨
માન મિનકત સરને મેલીને બહુ જરૂર મરીને,	
ભઈશ મા જમરાને આપે ઝાંખે બાર બરીને	ભજાં ૩

ભવદુ ખ ટળે માટે સર્વ ક્ષમણા, સતનો સગ કરીને,
બ્રહ્માનંદ કહે આપો અવસર, નહી પામીશ ફરીને

ભગ૦ ૪

ગિરધારીરે સખી ગિરધારી, મારે નિરમે અણુટ નાણુ ગિરધારી ટક
ખરચુ ન ખુટે એને ચોર ન છુટે,

દામની પેઠે એ ગાંઠે બાંધુ ન છુટે ગિર૦ ૧

અનગણુ નાણુ સખી અતે નિરધનીયા બાંધે,
તેની પેઠે નિરમથ નાણુ દુર ન ચાએ ગિર૦ ૨

સપત વિપત સર્વે સુખનુ બાંધુ,
હરિના ચરણની સેવા પ્રણુ બાંધ્ય પરમાણુ ગિર૦ ૩

મુક્તાનંદ કહે મોહનવરને ઉરમા ધારી,
હવે દુ ખ ને દારિદ્ર્યવધી ધઈ રહી છુ ન્યારી ગિર૦ ૪

રાગ ગોઢી.

કુલની બનીરે સોભા કુલની બની,
સખી શામળીયાને અગે સોભા કુલની બની ટક૦

કુલ પાધમા તોરાકેરી સોભા અતીધામી,
કુલતણા બે ગુચ્છ બાંધે હાથ તરણી કુલની૦ ૧

કુલહારની સોભા દેડે ન બાંધે બાણી,
કુલતણી ઉર અવડી ચાદર કુનવાતા પી કુલની૦ ૨

કુલના બાંધુ બાંધ્યા બાંધે રાણી જમણી,
કુલતણા ગજરા બેઈ મોહો રાતનો ધારી કુલની૦ ૩

કુલડાની સુદર હરિને પહેરી સુવણી,
પ્રેમાનંદ કહે કુન મોગડી પહેડી ચરણી કુલની૦ ૪

आरतीसंग्रह.

(मंगळा आरती)

राग भैरव.

आरती उभंगसहित भगणा उताव,

भंगभय भूरीपर तन मन धन वाइ

आरती० १

भंगभय भटपभे राजत होड बाई,

नारायण नरसमेत सतन सुभदई

आरती० २

भंगभय मुनिवर सण भगण गुन गावे,

भंगभय सण सभाज परम्यो नदि नवे

आरती० ३

भंगभय हरश करत सतीसभाज आई,

मुक्तानन्द भंगभय प्रभुपद पदमई

आरती० ४

पद २.

भंगभाके हरश करत मुनिवर सण आवे,

निरभत मुभारविंद परमानंद पावे

भंगभा० १

भक्षिभय शुभ भटपमध्य सिद्धासन शले,

अगक्षित रविवद्रकाति लही निरभी लाले

भंगभा० २

भाजत तडा अति उभंग विविधभाती वाज,

नभत कोमी ब्रह्मा भय त्रिभुवनके राज

भंगभा० ३

अनखिण भुवनेश ईश लक्ष्मिपति कदावे,

मुक्तानंद प्रेम भगन काडो गुन गावे

भंगभा० ४

(हांगार आरती)

राग विलावर.

करत सिंघार आरती ओर, विन्दो ताप सुंराप मिशन राज

निरभत नटवर नंद क्षीरोर

४२१० १

कथन यार कपूरजी जाती आरति उतारे छद्र कर न्हेर,

नायन नम अपराश मुदित मन, देव करत अति दुदबीधोर करत० २

भवमदादिक आवे हरसदित, लयलय सण्ड दोन गद ओर,

मुक्तानंदको नाथ प्रभट प्रभु, सोभावाम भदन भटोर. करत० ३

(રાજભોગ આરતી)

રાગ સારંગ.

રાજભોગથી કીજો આરતી શ્રીરાજભોગથી કીજો,
નિરખી બદન શ્રીપતિનો મુદર જન્મ સુદન કરી લીજો. આરતી ૧

કચન યાર કપુરથી બાની ધૂતશુભ અનગ પ્રભરી,
અમે ધુપજી કરત આરતી બઈ શોભા આતિમારી આરતી ૨

ધનન ધનન ઘટા ધુની ટોનત રાખ ભવરી વાજે,
નોખત બજત મનહુ ધનનર્જત ધ્વની સુની ત્રિભુવન માજે આરતી ૩

સોદે નીરાજન જીત શ્રીપતિમુખ સખવિધિ શોભાધામ,
મુખાનદકે નાચકી છબીપર વારૂ હોમીક કામ આરતી ૪

(મધ્યાહ્નપોટળ વદ)

રાગ નટ.

મુદર સ્યામ મુખજી, પોદે પ્રભુ મુદર સ્યામ મુખજી,
રાજભોગથી આરતી કિની, બયોદે દિવસ મધ્યાહ્ન પોદે ૧

સેવક જનકુ પ્રસાદિ દિની, દિને હું બિરાપાન,
બદોજન સારમ આલાપત કરત મલુર મુરયાન પોદે ૨

કમળા કરત મુખદ પગચાપિ, સોવત શ્રીભગવાન,
મુખાનદકે પ્રભુ મુખસાગર, ગોવિંદ ગુનકે નિધાન પોદે ૩

દીછયે દરશનદાન દયાનિધિ દીછયે દરશનદાન,
મુગ્ધનર મુનિવર તન દર્શદિત, આયેદે પરમ મુખજી દીછયે ૧

ગધર્વ સિદ્ધ ચારણ વિદ્યાધર, કરતહે તવ ગુનગાન,
ગુનિજન ગાન કરત અનિસુદર તોરત લલમ તાન દીછયે ૨

વૈષ્ણવવૃદ્ધ કીયે તુમ કંપર, તન મન ધન કુરબાન,
મુખાનદકે પ્રભુ મનવાહિત, કીછયે શ્રીભગવાન દીછયે ૩

સંધ્યા આરતી ।

જય સદગુરુ સ્વામી જય સદગુરુ સ્વામી,
સદ્ગુરુનદ દયાબો બનનત બહુનામી જય ૧

ચરણ સરોજ તમારા વહુ કર જોગ ૨,
ચરણે ચિત્ત ધર્માર્થી દુખ નાખ્યા તોડી જય ૨

નારાયણ નરબ્રાતા દ્વિજકુળ તનુધારી ર	
પામર પતિત ઉધાર્યા અગણિત નરનારી.	જય ૦ ૩
નિત્ય નિત્ય નૈતમ લીલા મરતા અચિનાશી, ર,	
અડસડ તીરથ ચણે કોટિ ગયા કાશી	જય ૦ ૪
પુરુષોત્તમ પ્રગટનુ જે દર્શન કરશે, ર	
માન કરમથી છુટી મલસહિત તરશે	જય ૦ ૫
આ અવસર કશ્યાનિધિ કશ્યા બહુ કીધી ર,	
મુક્તાનદ કહે મુક્તિ સુગમ કી સી રી	જય ૦ ૬

(શીતલ આરતી) રાગ યિહાગ

શીતળ આગતી કીજે, શ્રીકૃપાકી શીતળ આરતી કીજે,	ટક
ગોલાવામ ગામમુખ નિરખત જનમ મુકળ કરી લીજે	શ્રીકૃ ૦ ૧
અગ્રબાતી ધૃતબાતિ અનુપમ સો પાવકસ પ્રભરી	
અગોઅગ ભુખન મળી ઝનકત ભઈ શોભા અતિભારી	શ્રીકૃ ૦ ૨
મુર નર મુનિ સખ આયે દરશ દિત બોનત જય જય બાની,	
મધુર મધુર બાજન બલવત હોવત ધુની મુખદાની	શ્રીકૃ ૦ ૩
શ્રીધનસ્થામ પીયા છળી નિરખત આનદ હરન સમાવે,	
મુક્તાનદ મહનમોહન પર વાર વાર બન ભવે	શ્રીકૃ ૦ ૪

ધૂન્ય ।

રામ કૃષ્ણ ગોવિન્દ જય જય ગોવિન્દ !
 હરે રામ ગોવિન્દ જય જય ગોવિન્દ ! ॥૧॥
 નારાયણ હરે શ્રીમન્નારાયણ હરે !
 શ્રીમન્નારાયણ હરે, શ્રીમન્નારાયણ હરે ! ॥૨॥
 કૃષ્ણ દેવ હરે જય જય કૃષ્ણ દેવ હરે !
 જય જય કૃષ્ણ દેવ હરે, જય જય કૃષ્ણ દેવ હરે ! ॥૩॥
 વાસુદેવ હરે જય જય વાસુદેવ હરે !
 જય જય વાસુદેવ હરે જય જય વાસુદેવ હરે ! ॥૪॥

વાસુદેવ ગોવિન્દ જય જય વાસુદેવ ગોવિન્દ !

જય જય વાસુદેવ ગોવિન્દ, જય જય વાસુદેવ ગોવિન્દ ! ॥૫॥

રાધે ગોવિન્દ જય રાધે ગોવિન્દ !

વૃન્દાવન ચંદ્ર જય રાધે ગોવિન્દ ! ॥૬॥

માધવ મુકુન્દ જય માધવ મુકુન્દ !

આનન્દકન્દ જય માધવ મુકુન્દ ! ॥૭॥

(સ્વામિનારાયણ ! સ્વામિનારાયણ ! સ્વામિનારાયણ !)

શ્રીરાધિકાકૃષ્ણાષ્ટકમ્ ।

નવીનજીમૂલસમાવર્ણં રત્નોલ્લસત્કુણ્ડલકોમિકર્ણમ્ ।

મહાકિરીટામમયૂરપર્ણં શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહા નમામિ ॥૧॥

જેમની દિવ્ય મળમૂર્તિનો વર્ણ નવીન-પ્રથમજ ઉદય ધારેલા મેઘનોજ જેમ એમ જેનારા જનોના લોચનને શીતળ કરનારો અને મનને આકૃષ્ટાદ આપનારો ક્યામનુદર છે, અદર જડેના દિવ્ય રત્નોવડે ચળકતા કાચનમય મકરાકાર કુટુંબોવડે અલકૃત છે કર્ણયુગળ જેમણે અદર ખોરીલા મોરના પિર્ણોવડે શીલતો અમલાગ જેનો છે એવા મહામુકુટથી (મોરમુગટ) સમ લકૃત મરતક જેમણે છે, શ્રીરાધિકાવડે સમલકૃત છે વામભાગ જેમનો અથવા શ્રી-લક્ષ્મી તથા રાધિકાએ સહિત એવા શ્રીકૃષ્ણને હું નમસ્કાર કરું ॥૧॥

નિધાય પાણિદ્વિતયેન વેણુ નિજાધરે ક્ષેત્રરયાતરેણુમ્ ।

નિનાદયન્ત ચ ગતૌ કરેણુ શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહા નમામિ ॥૨॥

દિવ્ય મુકુટમા ધારેલા તોરાઓના પુષ્પોમાથી પટના રેણુઓ (પુષ્પની છણી ૨૪) વડે મુગ્ધમાન એવા દિવ્ય વેણુ (વાસળી) ને જે કરમળથી પકડીને ખોતાના અંધરોજ ઉપર ધારીને તેને મધુરમધુર સ્વરથી વગડતા, ચલનચાતુરીમા જગતજગ્યાની ઉપમા જેમને ॥ એવા શ્રીરાધિકાકૃષ્ણને હું નમસ્કાર કરું ॥૨॥

વિશુદ્ધહેમોજ્જ્વલપીતલવર્ણં હૃતારિયૂથં ચ વિનાપિ શશ્વમ્ ।

વ્યર્થાકૃતનેકસુરદ્વિદ્વર્ણં શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ॥૩॥

તપાવેલા શુદ્ધ સુવર્ણ જેવા અતિ ઉજ્જ્વળ દિવ્ય પીતાંબરને ધારી રહેલા, શસ્ત્રધારી વિનાજ સંકટપમાત્રથી પૂતનાપ્રમુખ શત્રુસમૂહને સંહરનારા, પોતાના પરિદ્રોહમાં પ્રવર્તેલા શિશુપાળપ્રમુખ આસુરોનું અનેકવિધ અસ્ત્રોનું બળ વ્યર્થ કરનારા એવા શ્રીરાધિકાકૃષ્ણને હું નમસ્કાર કરું છું ॥૩॥

અધર્મેતિપ્યર્થદિતસાધુપાલં સદર્મવૈરામુરસજ્જકાલમ્ ।

પુષ્પાદિમાલં ઘજરાજવાલં શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ॥૪॥

અધર્માંધિક કળિએ (અધર્મવંશના બળવાળા કળિવૈરી) પીડા પમાડેલા સાધુઓનું સરક્ષણ કરવાના સ્વભાવવાળા, એકાતિક ધર્મમાં નિષ્ઠાવાળા સત્ય સત્તા અને ધર્મના જે સદૃશ્ય શત્રુ આસુરસંઘો છે તેમનો સંહાર કરનારા, પુષ્પાદિકની દિવ્ય માળાઓવડે સમલંકૃત, ઘજરાજ નંદણના બાળભાવથી પ્રાદુર્ભાવેલા એવા શ્રીરાધિકાકૃષ્ણને હું નમસ્કાર કરું છું ॥૪॥

ગોપીપ્રિયારમ્ભિતરાસલેલં રાસેશ્વરીરજનકૃતપ્રહેલમ્ ।

હ્રન્ધોહ્લસહુકુમચિહ્નચેલં શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ॥૫॥

પોતાના અનન્યભક્ત ગોપીજનોનો મનોરથ પરિપૂરણ કરવા રાસખેલને રચનારા, રાસેશ્વરી રાધાના ચિત્તને રજન કરનાર સ્વાદિ ભાવને સૂચવનારા વિવાસનિરોધને પ્રકાશ કરનારા અને ખલા ઉપર સોભાયમાન હુંકુમચિહ્નિત સુરતિ સુમનોહર દિવ્ય વસ્ત્રવડે પ્રકાશમાન એવા શ્રીરાધિકાકૃષ્ણને હું નમસ્કાર કરું છું ॥૫॥

ઘૃન્દાવને પ્રીતતયા વસન્તં નિજાશ્રિતાનાપદ ઉદ્ધરન્તમ્ ।

ગોગોપગોપીરમ્ભિનન્દયન્તં શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ॥૬॥

દિવ્ય ઘૃન્દાવનમાં નિવાસ પ્રિય જેમને છે, સ્વાશ્રિત ગોપ ગોપી આદિક સકળ જનોની અનેક આપત્તિને નિવારનારા અને મદ સ્થિતવડે મધુર સુખા રવિદર્શણ, નવીન મેઘ સમાન શ્યામ, ઘણાદિ સકળ સુરોને વિરમય ઉપલબનાર, સકળ મોગિજનોના માનસના આરામદાયક, આનંદમય કોઈપણ અતિ

विवक्षां द्विव्यवधुने सकल प्राप्तिजनोना लोचनगोचर करीने भानुप पक्ष
पक्ष्यादि भेदनो विचार कर्षा विना भायो गोपो गोपीधोने आनन्द उपलवता
येवा श्रीराधिकाकृष्णने हुं नमस्कार करछुं ॥६॥

विश्वद्विपन्मन्मघदर्पहार ससारिजीवाश्रयणीयसारम् ।

सदैव सत्पूरयसौख्यकार श्रीराधिकाकृष्णमह नमामि ॥७॥

सकल भुवनभा विजय भेजवनारा कामदेवना पक्षु गर्वने छरनारा,
असारभा सारव्रातिथी ससरता शुभेये ते ससारनिवृत्तिनी आभासाधी
समाश्रय करवा शोच्य छ अपरिमित आनन्दसार जेमनो अने सत्पूरधोने
सदैव परम सुख करनारा येवा श्रीराधिकाकृष्णने हुं नमस्कार करछुं ॥७॥

आनन्दितारमयजवासितोक नन्दादिसन्दाशितविव्यलोकम् ।

विनाशितस्वाश्रितजीवशोक श्रीराधिकाकृष्णमह नमामि ॥८॥

धोताना अभानुप द्विव्य अदित्राद्विडे नगवासिअनेनी आनमङ्गलीने अहु
आनन्दित करनारा, नदादिगोपोने द्विव्यलोक (अक्षरब्रह्माध्य धाम) ना इरीन
करवनारा अने स्वाश्रित शोचोना आध्यात्मिकादि समग्र लोकने सहरनारा
येवा श्रीराधिकाकृष्णने हुं नमस्कार करछुं ॥८॥

प्रार्थना ।

निर्विकल्प उत्तम भक्ति निश्चय तव घनश्याम ।

माहात्म्यज्ञानयुत भक्ति तव एकांतिक सुखधाम ॥१॥

मोहिमें तव भक्तपनो तामे कोइ प्रकार ।

दोपै न रहे कोइ जातको सुनियो धर्मकुमार ॥२॥

तुमारो तव हरिभक्तको द्रोहै कबु नहि होय ।

एकांतिक तव दासको दीजे समौगम मोय ॥३॥

भाय निरतर दर्श तव तव दासनको दास ।

एहि भागु करी विनय हरि सदा राखियो पौंस ॥४॥

हे कृपालो ! हे भक्तपते ! भक्तवत्सल ! सुनो बात ।
 दयासिन्धो ! स्तवन करी मागुं वस्तु सात ॥५॥
 सहजानन्द महाराजके सब सरसंगी सुजाण ।
 ठाकुं होय दद वतनो शिक्षापत्री प्रमाण ॥६॥
 सो पत्रीमें भक्तिवडे नियम एकादश जोय ।
 ताकी ब्रिक्ति करत हुं सुमियो सब चित्त प्रोय ॥७॥
 हिंसो न करनी जन्तुकी परत्रियासंगको त्याग ।
 मांस न खावत मर्चकुं पीवत नहि बडभाग्य ॥८॥
 विधेवाकुं स्पर्शत नहि करत न आत्मधात ।
 चोरी न करनी काहुंकी कलंक न कोइकुं लगात ॥९॥
 निवत नहि कोय देवकुं यिन खेपतो नहि खात ।
 विमुक्त जीवके बदनसें कैया सुनी नहि जात ॥१०॥
 एही धर्मके नियममें बरतो सब हरिदास ।
 भजो श्रीसहजानन्दपद छोडी ओर सब आश ॥११॥
 रही एकादश नियममें करो श्रीहरिपद प्रीत ।
 प्रेमानन्द कहे धाममें जाओ निःशंक जगजीत ॥१२॥

शाळ ।

जमो याण जवन नई वारी, धोलुं कर बसलु करो त्यारी; जमो० टेक.	
जेसो मेक्या जालेडीया टाणी, कटोरा कुंयननी याणी;	
जणे सर्यां यंशु ओभाणी.	जमो याण० १
करी काडा धडनी पोणी, मेवी धृत साकरभां जोणी;	
काढयो रस केरीनो घोणी.	जमो याण० २
जग्या साटा घेवर कुधवरी, दुधपाक भावपुवा कडी;	
पूरी पोयी यईछे धीमां यरी	जमो याण० ३

અથાણા શાક સુદર બાજી, લાવીયું તરત કરી તાજી,	
દહીં ભાત સાકર છે ઝાઝી	જમો થાળ૦ ૪
ચણુ કરો લાણુ જળજારી એવચી લાવેજ સોપારી,	
પાન ખીટી બનાવી સારી.	જમો થાળ૦ ૫
મુખવાસ મન ગમતા લઈને, પ્રસાદી થાળતણી દઈને	
બૂમાનદ કહે રાજ ચઈને	જમો થાળ૦ ૬

રાગ ફાનરી

બ્યાર કીજીએ નવલ બિહારી	ટૅક
કનક ધારમેં બોજન બહુવિધ પ્રેમસે લાઈ રાધિકા પ્યારી	૧
ખાટેરે ખાદે તીખે અનોખમ મધુર સ્વાદભૂત અતિ સુખારી	
છપન બોગ છતીસફું વિજન વેગસે લાઈ સબલી જગનારી	૨
દુધ ભાત મીસરી મનમોહન રચી કરી પીછયે શ્રીગીરધારી	
અતિ સુગંધ શીનળ મુખદાયક આન લરીહે જમુના જળજારી	૩
આચંમન કરીકે સ્થામ સુદરવર પાન ખીટી પીયા લીજીએ દુમારી	
મુખતાનદ ચણુકો ચેરો સગ સદા પ્રસાદ અધિકારી	૪

રાગ હુમરી.

ભમત પીયા પ્રાન છમાવતી પ્યારીરે	છમત૦ ટૅક
કચનધાર પીરોસી લાઈ વિજન વિવિધ સુવારી	છમા૦ ૧
મોતીચુર જલેખી સુંદર દુધપાક મુખજારી	છમા૦ ૨
માનભોગ મીઠી પુરી કચોરી જરા દધીમહીં ડારી	છમા૦ ૩
પ્રેમાનદકુ પ્યારે શીતપ્રસાદી દેતહે પાસ બેસારી	છમા૦ ૪

રાગ મૈરવ

જમો જમો રે મારા જીવન જુગતે બોજનીયા રસલરીયા રે	
પાક શાક તમ સાઈ પ્રીતમ કોડે કોડે કરીયા રે	જમો૦ ૧
તળીયા ગળીયા નાલ તાતા કનકયાળમા ધરીયા રે	
આરોગો મારા નાથ અલૌકિક પૂત જાજા વેબરીયાંરે	જમો૦ ૨

કદી વડી કરેલાં કાજી, રાઈતણાં દહીયરીયાં રે;
 નેધએ તો ઉપરથી લેલે, મીઠું છરે મરીયાં રે; જમો ૩
 બ્રહ્માનંદનો નાથ શીરાબ્યા, દુધ ભાત સાકરીયાં રે;
 ચણુ ક્યું હરિ તૃપ્ત થઈને, નિરખી લોચન ઠરીયાં રે; જમો ૪

રાગ ચૈરાવલ.

લાલ મનોહર લીજીએ મુખવાસ મોરારી;
 શ્યામ સોદાગી શ્યામળા, જવું મુખપર વારી. લાલ ૧
 નેધએ તો લાવું ભયફળ, તજ મુંદર લાજ;
 આરોગો માસ નાથજી, રસીયા થઈ રાજ. લાલ ૨
 લર્વાંગ સોપારી બેળથી, કાથો ચુનો મેળાવું;
 નાગરવેલીના પાનની, કાજી ખીડી બનાવું. લાલ ૩
 હરિજન દર્શન કારણે, હમા ચહું પાસ;
 માવા મુખ તંબોળની, બ્રહ્માનંદને આસ. લાલ ૪

પૃષ્ઠાદશીપદ.

પદ ૧

કોડે કોડે એકાદશી કીજીએ રે, એવું મત ભવા નવ દીજીએ રે. કોડે ૧
 એવું મત કરે તે ધન્ય માનવી રે, તેલો નાલો કોડીકપાર બહુવી રે. કોડે ૨
 નેજે વચન પ્રમાણે મત આદ્યું રે, તેણે કારજ પોતાનું સરવે ક્યું રે. કોડે ૩
 એનો મહિમા મુનિવર ગાય છે રે, અવિનાશી મળ્યાનો ઉપાધ છે રે. કોડે ૪
 બ્રહ્માનંદ કહે એમાં દરી રહ્યા વસીરે, કીધી ઉદ્ધવ પ્રમાણે એકાદશી રે. કોડે ૫

પદ ૨

હરિજન દોય તે હરિને સજે રે, મત એકાદશી તે કદી ન તજે રે. હરિ ૧
 બાણે માતસમાન પરનારને રે, અણે તુચ્છ સરિખો સંસારને રે. હરિ ૨
 મધ માંસ દરામ જેને નવ જપેરે, છલે રાત દિવસ પ્રયુને જપેરે. હરિ ૩
 માયા છવ ઈશ્વરના બાણે બ્રમને રે, રઈ બ્રહ્મ થઈને પરબ્રહ્મને રે. હરિ ૪
 બ્રહ્માનંદના વદાવાની છગી હર ધરે રે, મતવાસો થઈને જગમાં ફરેરે. હરિ ૫

પદ ૩

ભલે આવી અનુષમ એકાદશી રે, મારે વહાલે મુજ સાચું ભેલું હમી રે ભલે ૦ ૧
 આજ વાધી આનંદ કેરી વેવડી રે, થઈ રસિયા સંગાથે રમ રેવડી રે ભલે ૦ ૨
 લટકાળા કુંવર નંદલાલની રે, ચિત્તડામાં ખુંતી છે છબી ચાલની રે ભલે ૦ ૩
 રંગબીનો રમે રસ રંગમા રે, અતિ આનંદ થયો છે મારા અંગમાં રે ભલે ૦ ૪
 પ્રીતિ લણી રસીલો વચને પળ્યા રે, બ્રહ્માનંદનો વહાલો મુજને મળ્યા રે ભલે ૦ ૫

પદ ૪

ધન્ય ધન્ય એકાદશી આજની રે, રૂડી નિરખી છબી મજરાજની રે ધન્ય ૦ ૧
 કુલડાનાં છોગા તે ચિત્તમાં ધર્યા રે, તે ભેળને મારાં નેણાં કયાં રે ધન્ય ૦ ૨
 બાળી કેસર તિલક રેડુ બાવમા રે, મારી લગની લાગી છે નદવાવમાં રે ધન્ય ૦ ૩
 વાંકી બુકુનીમાં મન મારુ ભમે રે, હવે બીજી દીકું તે મને નવ ગમે રે ધન્ય ૦ ૪
 બ્રહ્માનંદ કહે રૂપાળી એની આખડી રે, ખારી લાલ કમળ કેરી પાંખડી રે ધન્ય ૦ ૫

પદ ૧

ઉત્સવની ખારી કેસવની, આજ એકાદશી ઉત્સવની;	ટક
કોગીક બો કેસ દાન કરે પણ, નાવે તોલે એના લવની	આજ ૦ ૧
મંગળરૂપ સદા મુખમરી, બહાનીનીધિ જન વૈષ્ણવની.	આજ ૦ ૨
વચન પ્રમાણે કરે મત જેનું, ત્રાસ મટે મૃત્યુ ભવની	આજ ૦ ૩
બ્રહ્માનંદ કહે મત કરું, એમ આજ્ઞા સ્વામી ઉદ્ધવની.	આજ ૦ ૪

પદ ૨

હરખ અતિ ભેટયા કૃષ્ણ પતિ, આજ એકાદશી દગ્ધ અતિ	ટક.
મનમોહન મારે મંદિર આવ્યા, અધિક થઈ દુતો પુણ્યવતિ.	આજ ૦ ૧
પ્રીતાબર આશુપણ્ પહેગી, ચાલેતે બહાને દુસગતિ	આજ ૦ ૨
પુરપોત્તમ પૂજણ વર પામી, રહી નહિ પામી હવે એક સતિ	આજ ૦ ૩
બ્રહ્માનંદ કહે હરિવર વરના, ચોદ જુવનમાં દું થઇ રે છડી	આજ ૦ ૪

પદ ૩

માવ મળ્યા તનના તાપ ટળ્યા આજ એકાદશી માવ મળ્યા	ટક
પૂરવ લવની પ્રીત ભણીને, આવીને અમપર અટળ ટળ્યા	આજ ૦ ૧
મુનિવર ધ્યાન ધરી ધરી ચાક્યા, મેઘથીજાલો નવભય મળ્યા	આજ ૦ ૨
મારૂં મદિરિયુ પોતાનું રે જાણી, જુધર સુખદુષ્ણમારી લળ્યા	આજ ૦ ૩
અક્ષાનદ કહે હરિવર પામી આનદ કેરા ઓધ વળ્યા	આજ ૦ ૪

પદ ૪

સુદ્ધ કૃણી હુ તો હરિને મળી આજ એકાદશી સુદ્ધ કૃણી	ટક
ચોપ કરી નટનાગર સાર, સેજ સજ્જ કાનુ કરુમ મળી	આજ ૦ ૧
રસ ભસ હોધ રહી રસિયા સગ જ્યુ મિસરી પથ માહી લળી	આજ ૦ ૨
નિત્ય નિત્ય પ્રેમ રૂંઠર ધરતી, હરિચરણે મનવૃત્તિ હળી	આજ ૦ ૩
અક્ષાનદ કહે હરિવર વરીયા, જન્મ મરણ કેરી સકા ટળી	આજ ૦ ૪

લીલાચિંતામણિ-ગરવી.

પદ ૧

પ્રથમ હરિને રે ચરણે શીશ નમાણ નૌત્તમ લીના રે નારાયણની ગાણ	૧
મોટા મુનિવર રે એકામ કરી મનને, જેને કાળે રે, સેવે ભઈ વનને	૨
આસન સાધી રે, ધ્યાન ધરીને ધારે જેની ચેષ્ટા રે, એહ કરી સમારે	૩
સહજસ્વાભાવિકરે પ્રકૃતિ પુરપોત્તમની સુણુતા સગીરે જ્ઞીક મટાડે જમની	
ગાણ હેતે રે, હરિના ચરિત્ર સલારી પાવન કરજ્યો રે પ્રભુજી જુદ્ધિ મારી	૫
સહજસ્વભાવેરે, બેઠા હોય હરિજન્યારે તુલસીની માળારે, કરલઈ ફેરવે ત્યારે	૬
રમુજ કરતા રે રાજવનેણુ રૂપાળા, કોઈ હરિજનની રે, માગી લેધને માળા	૭
એવડી રાખી રે જગે મણુકા જોડે, ફેરવે તાળી રે, કથક માળા તોડે	૮
વાતો ફેરે રે, રમુજ કરીને હસતા, બેળી કરી રે, માળા કરમા ધસતા	૯
કપારેક મિચીરે, નેતકમળને સ્વામી પ્રેમાનદ કહેરે, ધ્યાન ધરે જાહુનામી	૧૦

૫૯ ૨

સાંભળ સૈયર દે, લીલા નટનાગરની; સુખતાં સુખદું દે, આપે સુખસાગરની ૧
 નેત્રકમળને દે, રાખી ઉવાડાં ક્યારે; ધ્યાન ધરીને દે, બેસે જીવન ખારે. ૨
 ક્યારેક ચમકી દે, ધ્યાન કરતાં ભગે; જોતાં જીવન દે, જન્મમરણદુઃખ ભાગે ૩
 પોતા આગળ દે, સભા ખરાઈ બેસે, સંત હરિજન દે, સાધુ જોઈ રહેછે ૪
 ધ્યાન ધરિને દે, બેઠા હોય હરિ પોતે, સંત હરિજન દે, તૃપ્ત ન થાયે જોતે ૫
 સાધુ કીર્તન દે, આપે વળકી વાળ, તેમને જોઈ દે, મગન થાયે મદારાળ ૬
 તેમની બેળા દે, ચપટી વળકી ગાય, સંત હરિજન દે, નિરખી રાજ યાય. ૭
 ક્યારેક સાધુ દે, આપ વળકી તાળી; બેળા ગાય દે, તાળી હઈ વનમાળી. ૮
 આગળ સાધુ દે, કીર્તન ગાય ન્યારે; પોતા આગળ દે, કયા બંચાયે ત્યારે. ૯
 પોતે વારતા દે, કરતા હોય બહુનામી, ખસતા આવે દે, પ્રેમાનંદના સ્વામી. ૧૦

૫૯ ૩

મનુષ્યક્ષીયા દે, કરતા મંગળકારી; ભક્તસત્તામાં દે, બેઠા ભવભયહારી ૧
 જોને જોતા દે, ભયે જગઆસક્તિ, જ્ઞાન વેરાચ દે, ધર્મસદિત જે ભક્તિ ૨
 તે સંબધી દે, વાર્તા કરતા ભારી, હરિ સમગ્રાવે દે, નિજજનને સુખકારી. ૩
 યોગ ને સામ્ય દે, પંચરાત્ર વેદાંત, એ સાશ્વતી દે, રહસ્ય કહે કરી ખાંત ૪
 ન્યારે હરિજન દે, દેશ દેશના આવે; ઉત્સવ ઉપર દે, પૂલ બહુવિધ લાવે ૫
 ભણી પોતાના દે, સેવક જન અવિનાશ, તેમની પૂલ દે, મદલુ કરે સુખશાશી. ૬
 ભક્ત પોતાના દે, તેને સ્વામ સુખલુ; ધ્યાન કરાવી દે, બેસે નાડી પ્રાણ ૭
 ધ્યાનમાંથી દે, ઉઠાડે નિજજનને, દેહમાં લાવે દે, પ્રાણ હિન્દ્રિય મનને ૮
 સંતસત્તામાં દે, બેઠા હોય અવિનાશી, કોઈ હરિજનને દે, તેઓ હોય પાસ. ૯
 પહેલી આંગણી દે, નેત્રવળી કરી સાન; પ્રેમાનંદ કહે દે, સાદ હરે ભગવાન ૧૦

૫૯ ૪

મોહનજની દે, લીલા અતિસુખકારી, આનંદ આપે દે, મુખતાં ન્યારી ન્યારી ૧
 ક્યારેક વાતો દે, કરે મુનિવર સાથે, ગુચ્છ કુલાનાં દે, થોળે છે બે દાથે ૨
 સીતળ બળી દે, લીંગ દ્વાર ગુલાબી, તેને રાખે દે, આખો ઉપર દાખી. ૩
 ક્યારેક પોતે દે, રાજધામાં દોથે, વાતો કરે દે, કયા બંચાયે વોથે. ૪

સાંભળે કીર્તન રે, પોતે કાંઈક વિચારે; પુછવા આવે રે, જમવાતું કોઈ લ્યારે. ૫
હાર ચઢાવે રે, પૂજા કરવા આવે; તેના ઉપર રે, બહુ ખીજ રીસાવે. ૬
કથા સાંભળતાં રે, હરે હરે કહી ખોલે; મર્મ કયાનોરે, સુણી મગન થઈ ડોલે ૭
બાન કયાને રે, ખીજ ક્રિયા માંહે; ક્યારે અવ્યાનક રે, જમતાં હરે બોલાયે. ૮
યાયે સ્મૃતિ રે, પોતાને ન્યારે તેની; ચોક્કું હસે રે, ભક્ત સામું ભેઈ ખેની. ૯
એમ હરિ નિલ નિલ રે, આનંદરસ વરસાવે; એ લીલાસ રે, ભેઈ પ્રેમાનંદ ગાવે.

૫૬ ૫

સાંભળ સજની રે, દિવ્યસ્વરૂપ મુરારિ; કરે ચરિત્ર રે, મનુષ્યવિમલ ધારી. ૧
થયા મનોહર રે, મોહન મનુષ્યજેવા; રૂપ અનુપમ રે, નિજજનને સુખ દેવા. ૨
ક્યારેક ઢોલિયે રે, ખેસે શ્રીધનસ્થામ; ક્યારેક ખેસે રે, ચાકળે પૂરણકામ. ૩
ક્યારેક ગોદહું રે, ઓછાડે સહિત; પાથરું હોયે રે, તે પર ખેસે પ્રીત. ૪
ક્યારેક ઢોલીયા રે, ઉપર તપ્ત્રીયો બાળી; તેપર ખેસે રે, સ્થામ પસાંડી વાળી ૫
ઘણુંક ખેસે રે, તપ્ત્રીયે ઓડીંગણુ દધને; ક્યારેક ગોઠણુ રે, બાધે ખેસ લધને ૬
ક્યારેક રાજ રે, થાય અતિશે આલી; સંત હરિજનને રે, લેટે બાધમાં ધાલી. ૭
ક્યારેક માયે રે, મેલે લઈ ખે હાય; છાતી માંહે રે, ચરણકમળ દે નાય ૮
ક્યારેક આપે રે, હાર તોરા ગીરધારી; ક્યારેક આપે રે, અંગનાં વસ્ત્ર હટારી. ૯
ક્યારેક આપે રે, પ્રસાદીના થાળ; પ્રેમાનંદ કહે રે, ભક્તવણુ પ્રતિપાળ. ૧૦

૫૬ ૬

એમાં કરે રે, ચરિત્ર પાવનકારી; શુકજી સરખા રે, ગાવે નિલ સંભારી. ૧
ક્યારેક જીભને રે, દાંત તળે દબાવે; ડાખે જમણે રે, પડખે સહજ સ્વભાવે. ૨
છીંક ન્યારે આવે રે, લ્યારે રૂમાલ લધને; છીંક ખાયે રે, મુખપર આડો દધને. ૩
રમુજ આણી રે, હસે અતિ ધનસ્થામ; મુખપર આડો રે, રૂમાલ દઈ સુખધામ. ૪
ક્યારેક વાતો રે, કરતાથકા દેવ; છેડે રૂમાલને રે, વળ દીધાની દેવ. ૫
અતિદમાણુ રે, સ્વભાવ છે સ્વામીનો; પરદુઃખહારી રે, વારી બહુનામીનો. ૬
કોઈને દુઃખીયો રે, દેખી ન ખમાયે; દયા આણી રે, અતિ આકળા થાયે. ૭
અત્ર ધન વસ્ત્ર રે, આપીને દુઃખ ટાળે; કચ્છાદણિ રે, દેખી વાનજ વાળે ૮
ડાખે ખભે રે, ખેસ આડસોડે નાખી; ચાલે જમણા રે, કરમાં રૂમાલ રાખી. ૯
ક્યારેક ડાખો રે, કર કેડ ઉપર મેલી; ચાલે પહાડો રે, પ્રેમાનંદનો હેલી. ૧૦

નિલનિલ નૌત્તમ રે, લીલા કરે હરિરાય, ગાતા સુસુતા રે, હરિજન રાજ થાય ૧
 સદંજ સ્વભાવે રે, ઉતાવળા બહુ ચારે, હેત કરીને રે, બોલાવે બહુ વદાને ૨
 ક્યારેક ધોડલે રે, ચડડણું હોય ત્યારે, ક્યારેક સતને રે, પીરસના પધારે ૩
 ત્યારે ડાબે રે, ખભે ખેસને આણી, ખેસને બાવે રે, કંઠ સધાયે તાણી ૪
 પીરસે લાડુ રે, જણેળી ધનસ્થામ, જણુસ જમ્યાની રે, લેઈલેઈતેના નામ ૫
 ફરે પગનમા રે, વારવાર મહારાજ, સત હરિજનને રે, પીરસવાને કાજ ૬
 અહ્હા ભક્તિ રે, અતિધણી પીરસતા, કોઈના મુખમા રે, આપે લાડુ હસતા ૭
 પાઠશી રાત્રિ રે, ચાર ધડી રહે ત્યારે, દાતણુ કરવા રે, ઉઠે હરિ તે વારે ૮
 નહાવા બેસે રે, નાથ પલાઠી વાળી, કર લઈ કળશ્યો રે, જળ દોળે વનમાળી ૯
 કોરે વસ્ત્રે રે, કરી શરીરને હુવે, પ્રેમાનંદ કહે રે, હરિજન સર્વે જુવે ૧૦

રૂડા લાગે રે, નાહીને ઉભા હોવે, વસ્ત્ર પહેરેણુ રે, સાથળ વચ્ચે નીચોવે ૧
 પગ સાધળને રે, હુહીને રે સારંગપાણી, કોરા ખેસને રે, પહેરે સારીપેઠ તાણી ૨
 ઓઢી ઉપરણી રે, રેશમી કોરની વહારે, આવે જમવા રે, ચાખડીયે ચઢી ચારે ૩
 માથે ઉપરણી રે, ઓઢી બેસે જમવા, કાન ઉધાડા રે, રાખે મુજને ગમવા ૪
 જમતા ડાબા રે, પગની પનાડી વાળી, તેપર ડાબો રે, કર મેલે વનમાળી ૫
 જમણા પગને રે, રાખી ઉભો સ્થામ, તેપર જમણો રે, કર મેલે મુખધામ ૬
 રૂડી રીતે રે, જમે દેવના દેવ, વારે વારે રે, પાણી પીધાની દેવ ૭
 જણુસ સવાડુ રે, જણાયે જમતા જમતા, પાસે હરિજન રે, બેડા હોય મનગમતા ૮
 તેને આપી રે, પછી પોતે જમે, જમતા જીવન રે, હરિજનને મત ગમે ૯
 ફેરવે જમતા રે, પેટ ઉપર હરિ હાથ, ઓઢકાર ખાયે રે, પ્રેમાનંદના નાથ ૧૦

ચણુ કરે રે, મોહન તૃપ્ત થઈને, દાતને ખોતરે રે, સળી રૂપાની લઈને ૧
 મુખવાસ લઈને રે, દોલિયે વિરાજે, પૂજ કરે રે, હરિજન હેતે ઝાઝે ૨
 પાપણુ ઉપર રે, આટો લઈ અનખેલો, ફેટો બાધે રે, છોડુ મેથી ઇલો ૩
 વર્ષા જાતુને રે, સરદ જાતુને બણી, ધેવા નહીના રે, નિરમળ નીર વખાણી ૪

સંત હરિજનને રે, સાથે લઈ ધનશ્યામ; ન્હાવા પધારે રે, થેલે પૂરણકામ. ૫
ખડુ જળકીડારે, દરતા જળમાં ન્હાય; જળમાં તાળી રે, દધને કીર્તન ગાય. ૬
ન્હાધને ખારે રે, નિસરી વસ્ત્ર પહેરી; ઘોડે બેસી રે, ઘેર આવે રંગલહેરી ૭
પાવન જશને રે, હરિજન ગાતા આવે; જીવન જોધને રે, આનંદ કર ન સમાવે. ૮
ગઢપુરવાસી રે, જોધને જગઆધાર; સુદ્ધ કરે ૯ રે, નેહ્યાં વારમવાર. ૯
આવી બિરાળે રે, ઓસરીએ બહુનામી; દોલિયા ઉપરરે, પ્રેમાનંદના સ્વામી. ૧૦

પદ ૧૦

નિજ સેવકને રે, સુખ દેવાને કાજ; પોતે પ્રગટયા રે, પુરષોત્તમ મહારાજ. ૧
કૃપાયામાંહી રે, સભા કરી વિરાળે; પૂરણરાશી રે, ઉડુમણમાં જોમ છાળે. ૨
બ્રહ્મરસ વરસી રે, વૃક્ષ કરે હરિજનને; પોઠે રાત્રે રે, જમી શ્યામ શુદ્ધ અન્નને. ૩
બે આંગળીઓ રે, તિલક ક્યાંની પેરે; ભાલવચ્ચે રે, ઉણી રાખી ફેરે. ૪
સુતા સુતા રે, માળા માગી લધને; જમણે હાથે રે, નિત્ય ફેરવે ચિત્ત દધને. ૫
ભુલ ન પડે રે, કદી એવું નિયમ; ધર્મકુંવરની રે, સહજ પ્રકૃતિ એમ ૬
ભર નિદ્રામાં રે, પોઠયા હોય મુનિરાય; કોઈ અજાણે રે, લગાર અડી નત્ય. ૭
ભારે કંડકી રે, જાગે સુંદર શ્યામ; કોણ છે ? પુછે રે, સેવકને સુખધામ. ૮
એવી લીલા રે, હરિની અનંત અપાર; મેં તો ગાઈ રે, કાંઈકે મતિ અનુસાર ૯
જે કોઈ પ્રીતે રે, શીખે મુણે ગારો; પ્રેમાનંદનો રે, સ્વામી રાજ ધારો. ૧૦

રાગ ગરવી ।

ઓરા આવો શ્યામ સેહી, સુંદર વર જોડે;	બદાલા.
જતન કરીને જીવન મારા, જીવમાંહી પ્રોહ.	બદાલા. ૧
ચિહ્ન અનુપમ અગ્રેઅંગનાં, મુરતે સખાર;	બદાલા
નખશિખ નિરખી નૌતમ મારા, હરમાં હતાર.	બદાલા ૨
અરણ્ય કમળસમ જીગલ ચરણની, સોભા અતિ સારી;	બદાલા.
ચિતવન કરવા આતુર અતિ, મનવૃત્તિ મારી.	બદાલા ૩
પ્રથમ તે ચિતવન કરે, સુંદર સોળે ચિહ્ન;	બદાલા.
ભવેદખા ઓપી રહી, અતિશે નવીન.	બદાલા. ૪

અગોડા આગળી વચ્ચેથી, નિસરીને આવી,	બહાવા
પાનીની જે કોરે જોવા, લંકાને મન લાવી	બહાવા ૫
જુગલ ચરણમા કહુ મનોહર, ચિહ્ન તેના નામ,	બહાવા
શુદ્ધ મને કરી સલામતા, નાશ પામે જામ	બહાવા ૬
અણકોણુ ને ધર્મરેખા, સ્વસ્તિ ભણુ જવ,	બહાવા
વળ અપરા મેતુ ને પદ, જમણે પગે નવ	બહાવા ૭
ત્રિકોણ કળશ ને ગોપદ સુંદર ધનુષ ને મીન,	બહાવા
અર્ધચંદ્ર ને વ્યોમ સાત, છે ડાળે પત્ર ચિહ્ન	બહાવા ૮
જમણા પમના અંગુઠાના નખમાદી ચિહ્ન,	બહાવા
તેતો નિરખે જે મોઈ લખ, પ્રીતિએ પ્રવીણ	બહાવા ૯
એજ અંગુઠાને બારે, તોન એક નોતમ ધાર	બહાવા
પ્રેમાનંદ કહે નિરખુ પ્રીતે પ્રાણુ લઈ વાર	બહાવા ૧૦

રાગ ધોલ ।

હવે મારા વહાવાને નહીરે વિસારૂં રે, આસ લગવાસે તે નિલ સમારૂં રે ૧
 પડયુ મારે સહજનદંડશું પાનુ રે, હવે હું તો કેમ કરી રાખીશ છાનુ રે ૨
 આવ્યુ મારે હરિવર વરવાતુ ઠાણુ રે, એ વર ન મળે ખરચે નાણુ રે ૩
 એ વર ભાગ્ય વિના નવ લાવે રે એ એહ લાગ વિના નવ આવે રે ૪
 દુરીજન મન રે માને તેમ કહેજ્યોરે, સ્વામી મારા હૃદયની ચિતર રહેજ્યોરે
 હવે હું તો પૂરણુ પદ્મીને પામી રે, મળ્યા મને નિધુજાનદના સ્વામી રે ૫

રાગ ઘીહામ ।

પોઠે પ્રભુ સકળ મુનિકેશ્યામ શ્રીનારાયણુ દિવ્ય ભૂરતી સતનકે વિશરામ પોઠે
 અક્ષરપર આનંદધન પ્રભુ કિયો હે ભૂપર કામ
 જેહી મિલત જન તરત માયા લલત અક્ષરધામ ૨
 શારદ રોષ મહેશ મુનિજન જપત જેહી શુણુ નામ,
 ભસ પદરજ શીષ ધરી ધરી હોત જન નિષ્કામ ૩
 પ્રેમકે પર્યકપર પ્રભુ કરત સુખ આરામ
 મુક્તાનંદ નિજચરણુ દિગ ગુન ગાવત આર્દુ ભમ ૪

રાગ ગરવી ।

- રે શ્યામ તમે સાચુ નાણુ, બીજુ સર્વે દુ ખદાયક બહુ રે શ્યામ૦ ટેક.
 રે તમ વિના સુખસપ્ત કાવે, તે તો સર્વે મહા દુઃખ ઉપખવે,
 અંતે એમા કામ કોઈ નાવે રે શ્યામ૦ ૧
- રે મૂરખ લોક મરે બટકી, જુઠા સગ હારે રીર પટકી,
 તેથી મારી મન વૃત્તિ અટકી રે શ્યામ૦ ૨
- છે અખંડ અલૌકિક સુખ તાર, તે જોઈ જોઈ મન મોહુ માર,
 ધરા ધન તમ ઉપર વાર રે શ્યામ૦ ૩
- રે બ્રહ્માથી કીટલગી જોયુ, જુઠુ સુખ જાણીને વગોવ્યુ,
 મુક્તાનંદ મન તમસગ મોહુ રે શ્યામ૦ ૪

ધ્યાનચિન્તામણિ: ।

પદ ૧.

- વહુ સહજનંદ રસરુપ અનુપમ સારનેર લોવ,
 જેને ભાગવા ફટે ફૂદ ફરે ભવ પારનેરે લોવ ૧
- સમર પ્રકટરુપ સુખધામ અનુપમ નામનેરે લોવ,
 જેને ભવ બ્રહ્માદિક દેવ બજે તજ કામનેરે લોવ ૨
- જે હરિ અક્ષરબ્રહ્મ આધાર પાર કોઈ નવ લહેરે લોવ,
 જેને શેષ સદસમુખ ગાય નિગમ મેતિ મહેરે લોવ ૩
- વર્ણવું સુદર રૂપ અનુપ જુગલ ચરણે નમીરે લોવ,
 નખસિખ ટ્રેમસખીના નાચ રહો ઉરમા રમીરે લોવ ૪

પદ ૨

- આવો મારા મોહન મીઠાલા લાવ કે જોઈ તારી મૂરતીરે લોવ,
 જાતન કરી રાખુ રસિયારાજ વિસાદ નહિ ઉશ્ચીરે લોવ ૧
- મન માર મોહુ મોહનવાલ પાધલીની ભાતમારે લોવ,
 આવો ઓશ છોગના ખોસુ છે ન ખાતિના જોઈ ખાતમારે લોવ ૨

વહાવા તારે ઝગડે મુંદર ભાસ તિયકે ઝડાં કચારે લોવ;
 વહાવા તારા વામ કરણમાં તીવ તેણે મનડા દર્શારે લોલ ૩
 વહાલા તારી જુલુટિને જાણે સ્થામ કાળજ મારાં કોરિયારે લોવ,
 નેણે તારે પ્રેમસખીના નાય કે ચિત્ત મારાં ચોરિયારે લોલ ૪

૫૬ ૩

વહાવા મુને વરા કીધી મજરાજ વાલપ તારા વહાલભારે લોવ,
 મન મારે તણદે જોવા કાજ દીવકડી છે જાલમારે લોલ ૧
 વહાલા તારી નાસિકા નમણી નાય અધરખિજ લાવછેરે લોવ;
 છેલા મારા પ્રાણ કરે કુરખાણ, જોયા જેવી ચાવ છેરે લોલ ૨
 વહાવા તારા દત દાડમના ખીજ ચતુરાઈ ચાવતારે લોવ,
 વહાવા મારા પ્રાણ હરો ા નાય મીકુ મીકુ આવતારે લોલ ૩
 વહાવા તારે હસેવે હરાણ ચિત્ત ખીલુ હવે નવ ગમેરે લોવ,
 મન મારે પ્રેમસખીના નાય કે તમ કેડે લમેરે લોલ ૪

૫૬ ૪

રસિયા જોઈ કપાળી કોટ રૂડી રેખાવળીરે લોવ,
 વહાવા મારે મનકું મળવા વ્હાય કે નય ચિતકું ચળીરે લોલ ૧
 વહાલા તારી જમણી જુલને પાસ રૂડા તીન ચાર છે રે લોલ,
 વહાવા તારા કક વચે તીવ જોકે અનુપમ સાર છે રે લોલ. ૨
 વહાવા તારા હરમાં વિલુચુલુ દાર જોઈ નેણાં કરે રે લોલ,
 વહાવા તેતો જોણે પ્રેમી જન જોઈ નિલ ધ્યાન ધરેરે લોલ ૩
 રસિયા જોઈ તમારે રૂપ રસીક જન યેવડારે લોલ,
 આવો વહાવા પ્રેમસખીના નાય મુંદર વર ઉવડારે લોલ ૪

૫૬ ૫

વહાવા તારી જુલ જુગલ જમદીસ જોઈને જાઈ વારણેરે લોલ,
 કરના લટકા કરના લાલ આવોને મારે ખારણેરે લોલ ૧
 વહાલા તારી આમળીયોની રેખા નખમણિ જોઈને રે લોલ,
 વહાના મારા ચિત્તમા રાખુ ચોરી કા નહિ કોઈનેરે લોલ ૨

વહાલા તારા ઉરમાં અનુપમ છાપ લેવાને જીવ આકળોરે લોલ;
વહાલા મારા હૈરે દરખ ન માય બહું જે હમણાં મળોરે લોલ. ૩
વહાલા તારે ઉદર અતિ રસરૂપ શીતળ સદા નાયજીરે લોલ;
આવો ઓરા પ્રેમસખીના પ્રાણ મળું બરી ખાયજીરે લોલ. ૪

૫૬ ૬

વહાલા તારી મૂરતિ અતિ રસરૂપ રસિક જોઈને જીવેરે લોલ;
વહાલા એ રસના ચાખણુદાર છાસ તે નવ પાવેરે લોલ. ૧
વહાલા મારે સુખ સંપત તમે સ્વામ મોહન મન બાવતારે લોલ;
આવો મારે મંદિર જીવન પ્રાણ હસીને બોલાવતારે લોલ. ૨
વહાલા તારું રૂપ અનુપમ ગૌર મૂરતિ મનમાં ગમેરે લોલ;
વહાલા તારું જોખન જોવા કાજ કે ચિત્ત ચરણે નમેરે લોલ. ૩
આવો મારા રસિયા શયનેણ મરમ કરી બોલતારે લોલ;
આવો વહાલા પ્રેમસખીના સેણ મંદિર મારે ડોલતારે લોલ. ૪

૫૬ ૭

વહાલા તારું રૂપ અનુપમ નાય ઉદર શોભા ઘણીરે લોલ;
નિવળી જોઈ સુદર દેશ આવોને ઓરા અમ બહીરે લોલ. ૧
વહાલા તારી નાભિ નોત્તમ રૂપ હંડી અતિ ગોળ છે રે લોલ;
કટિલેક જોઈને જલવસાય કે મન રંગ ચોળ છે રે લોલ. ૨
વહાલા તારી જંઘા જુગલની શોભા મનમાં જોઈ રહુરે લોલ;
વહાલા નિત્ય નિરખું પીંડી ને પાની કોઇને નવ છુડેરે લોલ. ૩
વહાલા તારા ચરણકમળનું ધ્યાન ધર અતિ હેતમાંરે લોલ;
આવો વહાલા પ્રેમસખીના નાય શખું મારા ચિતમાંરે લોલ. ૪

૫૬ ૮

વહાલા તારા જુગલ ચરણ રસરૂપ વખાણું વહાલમાંરે લોલ;
વહાલા અતિ કોમળ અરણ રસાળ ચોરે ચિત્ત ચાલમાંરે લોલ. ૧
વહાલા તારે જમણે અંચુડે તીલ કે નખમાં ચિહ્ન છે રે લોલ;
વહાલા છેડી આંગળાએ તીલ એક જોવાને મન દીન છેરે લોલ. ૨
વહાલા તારા નખની અડણતા જોઈને શશિકળા કીણ છે રે લોલ;
વહાલા રસચોર અકોર જે ભક્ત જોવાને પરવીણ છેરે લોલ. ૩
વહાલા તારી ભૂર્વરેખામાં ચિત્ત રહી કરી વાસનેરે લોલ;
માગે પ્રેમસખી કર જોડ દેને દાન દાસનેરે લોલ. ૪

કીર્તનસંગ્રહ.

રાગ ગરવી

આજ માટે ઓરડેરે આઘ્યા અભિનાયી અવગેજ	
બાઈ મેં બોવાવીયારે, સુદર બોગાવાળો છે	૧
નીરખ્યા નેહા પારે નટપર સુદર શ્રીધનરયામ,	
શોભા સી ઠું રે નીરખી લાગે કોટિક કામ	૨
ગુથી ગુવાબનારે કઠે આરોધ્યા મેં હાર,	
લઈને વારણારે, ચરણે લાગી વારવાર	૩
આપ્યો મેં તો આદરેરે બેસવા ચાકળીયો કરી ખાર	
પૂછયા પ્રીતશું રે બાઈ મેં સર્વે સમાચાર.	૪
કહોને હરી કયા હતારે, કયા મળી આઘ્યા ધર્મકુમાર	
સુદર સોમતા રે અગે સજ્યા છે સલુમાર	૫
પહેરી પ્રીતશું રે મુરખી મુંધણી મુખદેણુ	
નાડી હીરની રે જોતા દુઃખ ન થાય નેહુ	૬
ઉપર ઓઢીયો રે ગુડો રડો જોયા લામ	
સજની તે સમેરે ધન્ય ધન્ય નીરખ્યાર તેના લામ.	૭
મરતક ઉપરે રે, બાપ્યું મોગી અમુલ્ય	
કોટીક રવિ રાથી રે તે તો નાવે તેને દુઃખ	૮
રેશમી કોરનોરે, કરમા રહાયો છે રમાલ	
પ્રેમાનંદ તોરે એ છખી નીરખી થયો નિહાવ	૯

પદ ૨

સજની સામનો રે સોભા વહુંતુ તેની તેહ	
મૂર્તિ સમારતા રે, મુજને ઉપન્યો અતિ શેદ.	૧
પહેર્યા તે સમે રે હરીએ અંશે અવકાર	
જેવા મેં નીરખ્યા રે, તેવા વાહુંતુ કરીને ખાર	૨
બસાસ ક હરના રે, પહેર્યા હોડે સુદર હાર	
તોરા પાઘમા રે તે પર મધુકરે કરે ગુનર	૩

બાલુ બેરખા દે, બાલે કપૂરના શોભીત,	
ઠડા કપૂરના દે, લેતા ચોરે સડના ચીત	૪
સરવે અમમા દે, ઉઠે અતારની બદુ કોર,	
ચોરે ચિત્તને દે, દસતા કમળનયનની કોર	૫
દસતા હેતમારે, સૌને દેતા મુખ આનદ,	
રસરૂપ મૂરતિરે, શ્રીહરિ કેવળ કરણાકદ	૬
અદ્ભુત ઉપમારે, કહેતા રોષ ન પામે પાર,	
ધરીને મૂરતિરે, બહે આચ્યો રસ મૃગાર	૭
વાસપ વેણુમારે, નેણા કરણમા ભરપૂર,	
અમો અમમારે, બળીયે ઉગીયા અગલિત સર	૮
કરતા વાતારીરે, બોલી અમૃત સરખા વેણ,	
પ્રિમાનદના દે, લેતા તૃપ્ત ન થાયે નેણ	૯

૫૬ ૩

બોધ્યા શ્રીહરિરે, સાબગો નરનારી હરિજન,	
મારે એક વારતારે, સૌને સખગાવાનુ છે મન	૧
મારી મૂરતિરે, મારા લોક ભોમ ને મુક્ત,	
સર્વે દિવ્ય જી દે, ત્યા તો ભેયાની છે ભુક્ત	૨
મારે ધામ છે દે, અક્ષર અમૃત જેનુ નામ,	
સર્વે સાત્રથી દે, શક્તિ શુભે કરી અભિરામ	૩
અતિ તેજેમય દે રવિ શશી કોગિક વારણે ભય,	
શીતળ શાવ જી દે, તેજની ઉપમા નવ દેવાય	૪
તેમા હું રહું દે, દ્વિગુણ દિવ્ય સદા સામાર,	
દુર્લભ દેવને રે, મારો કોઈ ન પામે પાર	૫
જીવ ઇશ્વર તણોરે, માયા દાળ પુરૂષ પ્રધાન,	
સૌને વશ કરે દે, સૌનો પ્રેરક હું બગવાન	૬
અગલિત વિશ્વનીરે, ઉત્પત્તિ પાપન પ્રાપ્ત યાય,	
મારી મરણ વિનારે, કોઈથી તરણુ નવ તોડાય	૭

એમ મુને જાણ્યોને, મારા આગ્રિત સૌ નરનારી;
 એ તમ આગમે દે, વાર્તા સત્ય કહી છે મારી. ૮
 હું તો તમ કારણે, આજ્યો ધામધણી ધરી દેદ;
 પ્રેમાનંદનો દે, જ્ઞાતો વખ્યા અમૃતમેદ. ૯

પદ ૪

વળી સૌ સામગ્રો દે, મારી વાર્તા પરમ અનુપ,
 પરમ સિદ્ધાંત દે, સૌને દિવકારી સુખરૂપ. ૧
 સૌ દરિમકતને દે, જાડું હોયે મારે ધામ;
 તો મુને સેવજ્યો દે, તમે શુદ્ધ બાવે યદ્ય નિષ્કામ. ૨
 સૌ દરિમકતને દે, રહેડું હોય મારે પાસ;
 તો તમે મેલજો દે, ત્રિધ્યા પચ વિષયની આશ. ૩
 મુજ વિના જાણ્યોને, ખીન માયિક સૌ આકાર;
 પ્રીતિ તોડજો, જુઠા જાણી કુટુંબ પરિવાર. ૪
 સૌ તમે પાળજો દે, સર્વે દેદ કરી મારા નિમ,
 તમ પદ રીઝો દે, ધર્મ ને ભક્તિ કરશે ક્ષેમ. ૫
 સંત દરિમકતને દે, દોષો શિક્ષાનો લપહેસ;
 લટકાં હાથનાં, કરતાં શોભે નટપરવેશ. ૬
 નિજજન હપદે દે, અમૃત વખ્યા આનંદહંદ,
 જેમ સૌ ઓપધીરે, પ્રીતિ ખોખે પૂરજુલદ. ૭
 શોભે સતમારે, જેમ કાઈ ઉડુમણમે ઉડુરાજ,
 ઇશ્વર ઉદય થવાદે, કળીમાં કરવા જનનાં કાજ. ૮
 એ પદ શીખરો દે, મારો સાંભળશે કરી પ્યાર,
 પ્રેમાનંદનો દે, સ્વામી સેસો તેની સાર. ૯

રાગ ટોહી ।

છાંડી કે શ્રીકૃષ્ણદેવ ઓરણી જો કરું સેવ,
 કાઠી ડારો કર મેરો તિખી તરવારસે
 લાગીકે રસિક કહાન ઓરકો જો ધરૂ ધ્યાન,
 ચિર ડારો છાતિ મેરી કઠીન કુઠારસે.

છાંડી ટક. ૧

છાંડી ૨

મધમાંસભોગી દેવ તાપી ને કરે મેં સેવ,

હોના સદા સિર મેરે વજ્રકે પહારનું

પાપ. ૩

મુક્તાનંદ કહે મોય ઓરકી ને આશ હોય,

વેશ્યાસમ વેશ મેરો જનો અતિ ખવારનું

પાપ. ૪

રાગ ગરવી.

મોહનને ગમવાને ઇચ્છો માનુની, ત્યાગો સર્વ જુડી મનની ટેક ને;

પતિપ્રતાનો ધર્મ અચળ કરી પાળજે, હરિચરણે રહેજે અખળા થઈ ઉકળે મો ૧

વળી એક વાત કહુંધુ અધિક બિવેકની, સાંભળ બેની તારા મુખને ઠાજળે;

હરિજનસંગે રાખો પૂરણ પ્રીતડી, ત્યાગો મદ મત્સર જુડી કુળલાળજે મો ૨

મુખદાયક હ જાણે સુંદર સ્થામને, અતિ દુઃખદાયક મન પોતાનું જાણજે;

મુક્તાનંદનો નાય મગન થઈ સેવજે, સમગ્રી વિચારી જોલો અમૃતવેણુજે મો ૩

પદ ૨

સાંભળ બેની હરિ વિગ્ધાની ગીતડી, મોહનવરને માન સગાથે વેરજે;

સાધન સર્વ માન ખગાડે ખળબિમે, જેમ ભણીયું થય સાકરમાં અદ્વિતરજે સાં ૧

દાસી થઈને રહેજે હ કીનદયાળની, નિચી દેહ મળેતો માને ભાગ્ય જો;

ભવ બ્રહ્માદિકને નિશ્ચે મળતી નથી, પુરુષોત્તમ પાસે બેઠાની જાણ જો સાં ૨

પ્રીત કરે જે પુરુષોત્તમસાથે નિત્ય નવી, દાઝીશ માં દેખી કેનું સનમાન જો;

મુક્તાનંદનો નાય મગન થઈ સેવજે, તો રીઝે રસીયો સુદરવર કંઠાન જો સાં ૩

પદ ૩

કંઠાન કુંવરની રીત્ય સુણી મનમા ધરો, તો તમે રહેશો મગન સદા હરિસંગ જો;

પુરુષોત્તમને નથી કોઈ પર પોતાતણુ, પૂરણકામ ન રાથે કેને રંગ જો કાન ૧

કશ્ચાનિધિમાં કામાદિક વ્યાપે નહિ, ઇર્ષ્યા માનતણુ નહિ અંતર લેશ જો;

કડવાં વેણુ કહે પોતાના દાસને, ઓસડ સમ વ્યાપે ઉત્તમ ઉપદેશ જો કાન ૨

જે જે વચન કહે સુદરવર સ્થામજો, મુખ ઉપજે તેમ કરવો શુદ્ધ વિચાર જો;

મુક્તાનંદનો નાય સદા મુખદાઈ છે, એણું જાણી કરજો પૂરણ પ્યાર જો કાન ૩

પદ ૪

મુખસાગર હરિવર સગે મુખ માણજો, અતિધણી મહેર કરી છે શ્રીમદ્દારાજ જો;

પુરુષોત્તમસાથે પૂરણ સમજણુ થયું, આપણુજીવ્ય નહિ કોઈ જીનુ આજજો મુખ ૧

રનિમળમા રાતતણુ દુ ખ નવ નડે, પારસ પામે ધનદુર્લભતા જાય જો,
તેમ પ્રકટ પુરુષોત્તમને જો એ મળે, તેનો મહિમા ભવબ્રહ્માદિક ગાય જો સુખ ૨
તનઅભિમાન તરે પૂરણ સુખ પામીએ, રામળિયા સમ વાધે સાચી પ્રીત જો,
મુક્તાનદકહે મર્મ ધણો છે વાતમા, જાણી લેજ્યો અતિ ઉત્તમ રસ રીત જો સુખ ૩

રાગ ગરવી.

કરખ પ્રભુ સગાથે દદ પ્રીતગરે, મગી જાણ મેલીને ધનમાન,

અતકાળે સજી નહી મેઘનુ રે

ટક

સર રે સખધી સરવે મળ્યા રે, એ છે જીવી માયા ઠેરી જાળ

અંત ૧

માફ માફ કરી ધન મેળવ્યુ રે, તેમા તાર નથી તનસાર

અંત ૨

સુખ સ્વપના જેણ છે સસારનુરે, તેને જાતા ન લાગે વાર

અંત ૩

મટિ સેવે ઇ સાચા સતનેરે, તારા ટણસો ત્રિવિધીના તાપ

અંત ૪

અતિ મોટા પુરુષને આશરે રે, બળે પૂર્વ જનમના પાપ

અંત ૫

એણ સમજીને ભજ ભગવાનનેરે સુખકારી સદા ધનસ્થાન.

અંત ૬

દેવાનંદનો વા'લો દુ ખ ટાળસેરે, મનવાળિત પૂરણકામ

અંત ૭

પદ ૨

મળ્યો માણસનો દેહ ચિતામણીરે, તારા અગમા છે રોગ અસાધ્ય,

નથી લેતો નારાયણ નામનેરે

ટક

માથે જનમ મરણ મોટુ દુ ખ છે રે, તારા અવરમા હરીને આરાધ્ય

નથી ૧

ધણ સુકે છે મામ સસારનુરે, કરે સમાજ બહુ સનમાન

નથી ૨

હેત કરતો નથી હરીદાસમારે દ્વેષાક્રુ'યા ઇ હણહરામ

નથી ૩

પરનારી સગાથે કરી પ્રીતગરે, વારો એજે ગયો અવતાર

નથી ૪

બહુનામીની બીક નથી રાખતોરે, ખરેખરે મળીરા તેમા ખુવાર

નથી ૫

અતિકંઠ્ય વેળા છે અતકાળનીરે, પછે થાશે તને પસતાવ

નથી ૬

દેવાનંદની શિખામણ માનલેરે, તારા અવરમા કરીને ઉઝાવ

નથી ૭

પદ ૩

તારા મનમા જાણે મરણ નથીરે, એવો નિશ્ચે કયો નિરધાર,

તેમા ભુલી ગયો ભગવાનનેરે

ટક ૦

ધન દોલત નારીને ધણ દીકસરે, ખેતી વાડી ધોળ ને ધરનાર

તેમા ૧

મેડી મદિર જરખા ને માળીયારે, સુખલયક સોનેરી સેજ	તેમા૦ ૨
ગાદી તકીયા ને આતમસૂરીયારે અતિ આડ કરે છે એજ	તેમા૦ ૩
નિચુ કાધ કરીને નમતો નથી રે એવુ સાધુસગાયે અભિમાન	તેમા૦ ૪
મરમાળી મોહનની મૂરતીરે તેની સાથે ન લાગે તાન	તેમા૦ ૫
પાપ અને જનમના આની મહ્યા રે વારી મતિ મહીન થઈ મદ	તેમા૦ ૬
દેવાનંદના વાંલાને વિસરી ગયોરે, તારે પ યો ગમે જમદૂદ	તેમા૦ ૭

પદ ૪

તારે માથે નમાશ વાગે મોતનારે, નથી એક ધડીનો નિરધાર	
તોય જાણ્યા નહી જગદીશનેરે	ટક૦
મોટા મેલીને રાજ મરી ગયારે જોને જતા ન લાગે વાર	તોય૦ ૧
તાડ જોખન ગયુ જખમારણેરે માથે કાળા મગી ગયા કેસ	તોય૦ ૨
અતકાળે લેવાને જમ આવીયારે તેનો જાણી લયારે વેસ	તોય૦ ૩
રોમ કોટિ વીંછીતળી વેદનારે હુ ખ પામ્યો છુ દેવના ચોર	તોય૦ ૪
સગા સ્વારથી મહ્યા સઠ હુટવારે કેનુ જરા ન ચાલે જોર	તોય૦ ૫
જમ કુંડી પડી ને તુડી નાડીયોરે યયુ દેહ તજ્યાનુ તતકાળ	તોય૦ ૬
દેવાનંદ કહે ન જાણ્યા માશ નાથનેરે મહ્યો માણુ સનો દેહ વિશાળ	તોય૦ ૭

રાગ કાફી

જનાહે નર જનાહે ધર છોડી એકીના જનાહે	ટક૦
મેડી મદિર છોડી ચલો એક દિન લોચ બીઠનાહે	ધર૦ ૧
નિજ તન નારી પુનકુ પોખે જરીકે છાર મીનાનાહે	ધર૦ ૨
બ્રહ્માઆદિ ભુવનકે સ્વામી વહ્યાળી રિયર ન રહ્યાનાહે	ધર૦ ૩
દાસ મુકુદ આશ તજ જુડી શ્રીહરિચરન ઠીકાનાહે	ધર૦ ૪

પદ ૨

આવેગે જમ આવેો હરિભજન વિના જમ આવેો	ટક૦
હરિજન દેખકે હાસી કરત વાકે સુખમ આગ જરાવેગે	હરિ૦ ૧
કીર્તન કયારી મુને નહિ તાકે અવનમે સીસા ઠસવેગે	હરિ૦ ૨
કર્મ વિકર્મ કરે જનકે દિવ છનમેસે કોઈ ન જવાવેગે	હરિ૦ ૩
દાસ મુકુદ ચલો શ્રવચરણે એક પવકમે છોડાવેગે	હરિ૦ ૪

પદ ૩

પાવેગે દુઃખ પાવેગે, હરિભજન વિના દુઃખ પાવેગે	ટંક૦
દુર્લભ દેહ ભજન બીન તજકે, માર જમનકી પાવેગે	હરિ૦ ૧
જમકે મનમે મલેર ન આવે, કાટામાંછી ચવાવેગે	હરિ૦ ૨
પરનારીપ્રસંગ કરે વાકુ, લોહરચલ લપટાવેગે	હરિ૦ ૩
દાસ મુકુંદ વાસ હરિચરણે, ઇન મારગમે ન આવેગે.	હરિ૦ ૪

પદ ૪

તારેગે સંત તારેગે, લખજનમે શુદ્ધ સંત તારેગે.	ટંક૦
જન્મ મરણ લય તળી ભાગે, સત સાધુ ઉર ધારેગે	ભવ૦ ૧
જે તરી ગયે સો સતસમાગમ, અળહી સત ઉદ્ધારેગે	ભવ૦ ૨
સંત રાબદ્ધુ જો લોપી ચયેગે, આગે બદ્ધ સમારેગે.	ભવ૦ ૩
દાસ મુકુંદ નામ સતસગલ, પલમે પાર ઉતારેગે.	ભવ૦ ૪

રાગ લાવણી.

જગતમે છવના ધોરા, મ ભયે દેખી તન ગોરા;	
ખડા શીર કાળ સા વેરી, કરેગા ખાખકી ટેરી	૧
કરમકુ સમજકે કરના, સિરે નીજ ભાર ના ભરના;	
કાગદ નીકસતહી જળહી, કઢિન હે બોવના તળહી	૨
નહિ તહા સગા કોહુ અપના, અગ્રિકી કાળમે તપના;	
લેખા જમરાજ જળ કરટી, કીયે કૃત ભોગને પરહી	૩
બ્રહ્માનંદ કહત હે તુમકું, ન દીને દોષ અળ હમકુ,	
પોકરે પીટકે તાલી, નયગા હાય લે ખાલી.	૪

પદ ૨

સમજ જે મૂઠ મતિહીના, મનુષ્ય તન પાય કયા કીના;	
ભગ્યા નહિ કૃષ્ણકું કળટી, આયુષ્ય તેરી વીત ગઈ સખહી	૧
ખાવાપન ખેલમે વીના, હરિકા ભજન નહિ કિતા,	
ભુવાપન પ્રીયાસગ ખોચા, વૃદ્ધાપન નિર્જળા હોચા.	૨

પિતા અરૂ માત સુત નાગી, માયાકી ફાસી હે બારી,
 ઘોડા અરૂ બેન રથ હાથી નહિ કોઈ અપના સાથી ૩
 બ્રહ્માનંદ કહત સલ્લ બાની ચથી ચહુ જલ છદ્યાની,
 તાતે હું નેતરે અધા, જગતકી જળમે બધા ૪

૫૬ ૩

સાધું ભૂરૂં બદે, જ ગાફલ હો રહા બદે,
 ખજાના પાપકા કીના, ધર્મકા રાહ નહિ ચીના ૧
 કેતા દિન કરેગા મોજી, ચકી હે કાળકી ફોજી,
 પકડકે લીયા કે લીના, જાગ્યા હાથ લે રીના ૨
 ધરે રહે ધામ ધન ધરની, ત્રીયા રહે આપકી પરની,
 ધરે રહે ઝોકરા છોરી લે જાવે દાર ગરે દોરી ૩
 બ્રહ્માનંદ કહત હે સાચી, ધામે તીનવાર નહિ કાચી,
 સખનકુ છોડકે જાના, જમનમ માર શીર ખાના ૪

૫૬ ૪

અજ્ઞાની સમજ કયા સૂતા, જમુકા ખાચગા ભૂતા,
 તહા શીર ધુની પસતાવે, ધની વિન કોન છોડાવે ૧
 લીયા નહિ સતકા રાસના, શીખ્યા એક ઉદરકા ભરના,
 રહ્યા પરનારસે રાજી, બહુ સખ હાથસે બાજી ૨
 માયા અતિ પાપસે ભેડી, ચને નહિ સમ એક કોડી,
 આગે તો કઠિન હે રસ્તા જાચગા હાથકુ ધસતા ૩
 બ્રહ્માનંદ કહત હે સાધ, લાગે હરિચરન લે'લાઈ,
 મટે સખ જન્મકા કુદા કરે જો મહેર મજબદા ૪

રાગ ઘોઝ.

માનો મળી છે મોગી વાત, આવી તે ન હારજોરે,
 કરી જલન દિવસ રાત, સુતા બેઠા સમાજજોરે ૧
 સાચો મજ્યો છે સતસમ, અગે અચળ કરી રાજજોરે,
 રખે ચહે બીજનો રમ એવુ ડહાપણુ દૂર નાખજોરે ૨

લઈ બેઠા જે મોઘે લાભ, ભેગી પૂરણ બ્રહ્મનેરે,
નહિતો દુઃખનો કગત ડાબ, માની લેજો એ મર્મનેરે ૩
આજ પામ્યા છે આનંદ વામ્યા દાણુ દુઃખનેરે,
એમ કહે નિધુજાનંદ, રખે મૂંઝતા એવા મુખનેરે ૪

પદ ૨

બહુ મોંઘા છે ધનશ્યામ, નાવે નજરે તમને કોઈનેરે,
અક્ષરવાસી આકો જામ, જેને રહ્યા છે અખડ જોઈનેરે ૧
અતી થઈને દીન આધીન, નિત્ય નમાવે છે શીશનેરે,
લગની લગાડી રહે લીન, જોઈ રહ્યા છે જગદીશનેરે ૨
એવા મુન્તાને મળવા કાજ મોટા ઈચ્છે છે મનમારે,
શિવ બ્રહ્મા ને સુરરાજ, તે તો તનસે છે તનમારે ૩
એવા દેવતાના દર્શન, યાતા નથી થોડી વાતમારે,
નિધુજાનંદ વિચારો મન, આવો હસી બેસો એકાતમારે ૪

પદ ૩

ક્રિયા છવ ક્રિયા જગદીશ જાણો જુગી એ વાત છેરે,
મર આપીયે સો સો શીશ, તોય વણુમજ્યાની વાત છેરે ૧
ક્રિયા ક્રીડી કરી મેળાપ ભેળો યાવા ભારે ભેદ છેરે,
ક્રિયા પૂરણ પુરપોત્તમ આપ, ક્રિયા છવ જેને બહુ કેદ છેરે ૨
અતી અણુમજ્યાનુ એહ, મળવુ માયિક અમાયિકનેરે,
તે તો દયા કરી ધરી દેહ આવે હૃદયવા અનેકનેરે ૩
ત્યારે યાય એનો મેળાપ જ્યારે નરતન ધરે નાયછરે,
નિધુજાનંદ કહે આપ, ત્યારે મળાય એને સાયછરે ૪

પદ ૪

એવા મજ્યા છે મહારાજ, જે કોઈ સર્વના શ્યામ છેરે,
વળી રાજ એ અધિરાજ, એને આધારે સો ધામ છેરે ૧
ધામધામના જે રહેનાર, હાજર રહે છે જોડી હાથનેરે,
દરી આરત્યે સુ જગ્યાર, શીશ નમાવે છે નાથનેરે ૨

શિવ જાણા ને મુદેરા દેવ અદેવ રહે છે જ્ઞાને
 જેની આશામાં અહોનિરા રાગી સૂર્ય રહે છે ફરનારે ૩
 કપે કાગ માયા મનમાય અતિ ધણુ અવરમારે
 કદી નિષ્કુળાનદ ગાય છ પણ દરને તેના દરમારે ૪

૫૬ ૫

એની આમજ ને આપણુ કોણુ ગણુનીમા આવીયેરે
 શીદ રોળીને રહાપણુ સમણુ રવાણુ દસાવીયેરે ૧
 જેણે રમ્યુ છે આ જમનુ જેને જીવી નતનુ,
 જોતા મુકાઈ નય મત એવુ કયું ભાતભાતનુરે ૨
 એને કયુ એવુ એક, યાય નદિ જરૂર ના પીએરે
 વણુકયે એ વિવેક શીદ અજિમાન આણુવીયેરે ૩
 મેરી રહાપણુ ભોજાપણુ રદીએ દાસના દાસ ચઢનેરે
 કહે નિષ્કુળાનદ આપણુ તો જેસીયે લાભ લઈનેરે ૪

૫૬ ૬

જે જે હરિયે કયું હેન એવુ કરે કોણુ આપોરે
 માત તાત સગા સમેત માન્યા સનેહી ભોજાપોરે ૧
 જેને ગર્ભવાસની ત્રાસ ટળે કેમ ટાળી કોહનીરે
 તે પણ ટાળીને અવિનાશ રૂપે ખજાર અન્ન તોયનીરે ૨
 વળી સમે સમે સમાજ નાહો કરે હરિજનનીરે
 ધીજી એવુ કોણુ દયાજ કરે મનાય નહિ મનનેરે ૩
 એમ સમન્યા વિના જન આવે ઉન્મત્તાઈ અગમારે
 કહે નિષ્કુળાનદ વચન પછી મન માને કુસંગમારે ૪

૫૬ ૭

ન્યારે ગણ્યો ખોતામા ગુણુ નવણુ દુષણુ છડ કોઈ કામનોરે
 ત્યારે કહોને વચો કોણુ લેતા આસરો સુદર શ્યામનોરે ૧
 ન્યારે કરે દીનતા ત્યાગ અર્થે લીધો અહુકારનેર
 ત્યારે મળ્યો માયાને લાગ ખરો કરવા પ્રવારનેરે ૨

પછી પ્રભુ પામવા કાજ, જે જે કર્યુ આ જગમાંદે;
તે તો સર્વે ખોયો સાજ, પછો કાઢકો જઈ કગમાંદે.
એવા મુરખની મીરાંત, એને અર્થે નથી આવતીદે;
કહે નિબુળાનંદ વાત, હરિભક્તને મન આવતીદે.

૩

૪

પદ ૮

આવી અરથની જે વાત, કોયે નર ઉતારે અંગમાંદે;
ત્યારે સુખી થોશે સાક્ષાત, પછે સમજી સતસંગમાંદે.
થઈ ગરીબ ને ગરજવાન, સિધ્ધ થઈ રહે સર્વનોદે;
મેલી મમતા ને માન, ત્યાગ કરે તન ગર્વનોદે.
ખોળી ખોટય ન રાખે કોઈ, સહી લક્ષ્મી ભજવવાદે;
એક રહે અંતરમાંહી, તાન પ્રભુને રીઝાવવાદે.
એવા ઉપર શ્રીધનસ્થામ, સદા સર્વદા રાજી રહેછેદે;
સરે નિબુળાનંદ કામ, એમ સર્વે સંત કહેછેદે.

૧

૨

૩

૪

રાગ પરજ.

સંતો સાંભળો સાચી વારતા, નથી લીધો આ ભુખ્યે ભેખરે;
જનુનીનો બધો કહું છું, અવશ્ય હતો હું એકરે.
ગાહું બજાદ ગાય ને ઘોડી, ઢોળાં હવાં દસ બારરે;
પાંચ મળીને પુછતાં મુને, કરતો હું કારભારરે.
અન્ન ધન ધામ ને ધરણી, પરણી હતી ઘેરરે;
છોટાં છોટાં છોકરાં હતાં, હતી માતાજીની મેરરે.
ખાવા પીવાતું જીવ જડયું, વચનો નહિ પારરે;
જોઈયે તેવા જોડા જડવા, તકે તકે તૈયારરે.
એટલું મેલી આહિ આવ્યો છું, હર કરી વિચારરે;
ભુખે મરતાં ભેખ લીએછે, ગણસો નહિ એની હારરે.
જ્ઞાન વૈરાગ્યે ગળે ગાહ્યો, ક્યાંઈ ન ચોટ્યું ચિત્તરે;
નિબુળાનંદ કહે નહિ કહું તો, જોડો માંડે મીતરે.

સંતો ૧

સંતો ૨

સંતો ૩

સંતો ૪

સંતો ૫

સંતો ૬

રાગ ગરબી.

- અરજ કરેછે અબળા તે ઉર ધારોરે બહાલાજ; ૧
વાલપણું વાલમજ માં વિસારો મારા બહાલાજ.
પડવે મારા પ્રાણ લઈને પધાર્યારે બહાલાજ;
મને રડતી મેલી ન રહ્યા કોઈના વાર્યા મારા બહાલાજ. ૨
બીજે ક્યાં જઈ વસીયા રંગના રસીયારે બહાલાજ;
ઉઠે થયા આવીને ગોકુળ રસીયા મારા બહાલાજ. ૩
ત્રીજે તમને જોવાને છપનરે બહાલાજ;
આકુળ બ્યાકુળ યાયછે મારું મન મારા બહાલાજ. ૪
ચોથે તમને ચારે દિશે જોડેરે બહાલાજ;
મેહોની મારી બ્યાકુળ થઈને રોલું મારા બહાલાજ. ૫
પાંચમે પધારો મારે ઘેરરે બહાલાજ;
અબળા ઉપર રાખો કાંઈકે મહેર મારા બહાલાજ. ૬
છઠે આવો છેલ્લો હોમજાં મેલીરે બહાલાજ;
જોવા સાડ તજમે સહુ સાહેલી મારા બહાલાજ. ૭
સાતમે આવો તો સોભા કરીએરે બહાલાજ;
હાર પહેરાવી સુંદર હોમજાં ધરીયે મારા બહાલાજ. ૮
આઠમે આવોને પ્રાણઆધારેરે બહાલાજ;
કાંઈ કશુ રાખો કેસરના અસ્વાર મારા બહાલાજ. ૯
નોમે નવજા નેહ વધારો આવીરે બહાલાજ;
સુખ આપો રામળીયાજ જોવાવી મારા બહાલાજ. ૧૦
દશમે દુઃખીયાં કીધાં સૌ નરનારીરે બહાલાજ;
આ ક્યાંયી આવી પૂતનાસગ હલારી મારા બહાલાજ. ૧૧
એકાદશીનો ઉત્સવ આવ્યો આવડે બહાલાજ;
આવો મુનિમંડળને દર્શન દેવાકાજ મારા બહાલાજ. ૧૨
બારસે બહુ ભાત કર્યા મેં યાજરે બહાલાજ;
તમે જમવા સાડ આવો દીનદયાજ મારા બહાલાજ.

તેરસે તમકાળે દોલીયો ઢાળીરે બહાવાણ;	
વાટડી નેક હું ચોક વાળી મારા બહાવાણ.	૧૩
ચોદસે મને ચિંતા થાય છે ભારીરે બહાવાણ;	
હરિ નવ આબ્યા મને શે વાડે વિસારી મારા બહાવાણ,	૧૪
પુનમે પૂધારો પૂરણચંદરે બહાવાણ;	
વદન વિલોપી સદુ પામે આનંદ મારા બહાવાણ.	૧૫
મનના મનોરથ કરને મારા પુરારે બહાવાણ;	
નિજજનના કારજ કરવામાં છો શુરા મારા બહાવાણ.	૧૬
તિથીયો ગાળને પ્રેમાનંદ એ માગેરે બહાવાણ;	
રહો સહભનંદણ આંખડીની આગે. મારા બહાવાણ.	૧૭

રાગ મરચી.

કહાવે સંદેશો મગનારે, ઉદ્ધવજી સાથે;	
થયા નિરદયી નંદુમારે, ઉદ્ધવ અમ માથે.	
ઉદ્ધવ કહેલે એટલુંરે, જાળે જીવન પાસ;	
દલાસે દુખીયાં થયાં, રલાં કપડીને વિશ્વાસરે.	ઉદ્ધવ ૧
અધતરે ચિંતા થઈ ધણીરે, શીયો કરે ઉપાય;	
વિયોગે વીયખી ફરે, મારા પાપી પ્રાણુ ન ભયરે.	ઉદ્ધવ ૨
વેસાએ વરસે ધણીરે, શ્રીધમ જાતુની ઝાળ;	
નીર વિના જેમ માછલી, તેમ દુ.ખીયાં અમે ગોપાળરે.	ઉદ્ધવ ૩
ઢેઢે ભણું નહિ જીવણરે, ભદવ વિના જરર;	
દાઢ દેવાને મેલજે, તમે વળી બેહો અકરરે.	ઉદ્ધવ ૪
નાચ્યા અપાડે નાચજરે, ગરબો એમ મવાર;	
વિદેરો વીવમી રલા, કોઈ મળારે ઠગારી નારરે.	ઉદ્ધવ ૫
આવણુ વરસે સરવડેરે, જોલે ચાતક મોર;	
કોડીયા કોકે ધણું, મુને ચિરહ સવાવે છે ભેરરે.	ઉદ્ધવ ૬
રેણુ અંધારી હું એકલીરે, ગરજે જાદર માસ;	
વીજલડી ચમકા કરે, નહિ પ્રાણુ રતાની આસરે.	ઉદ્ધવ ૭

આસો લાગી લાલગી, જેમ સુંદર ચંદ્રચક્રે;	
છવન જમના કાંઠે, કેરી મળશે નંદકિશોરે	ઉદ્ધવ ૮
કારતક માસે કઢાવીયું, કપટ વચન બળવીર;	
દિવાળી દુઃખમાં ગઈ, નહિ આગ્યા સ્વામશરીરે	ઉદ્ધવ ૯
માગશર માસે નહિ મળે, મોહન સુંદર સ્વામ;	
પ્રાણસહિત અર્પે સ્વાગશું, ઉદ્ધવજી ગોકુળ આમરે	ઉદ્ધવ ૧૦
પોણે પહેરી ચાલશું, જોગણીયોનો વેધ;	
આવીને જગાડશું, અમે મધુરાંધુરીમાં અણખરે	ઉદ્ધવ ૧૧
માથે મોહન કાશ્યપે, મેલી લોકની લાજ;	
જોગણુ થઈ જગવનિતા, તમે આવો જોવા મળશજરે	ઉદ્ધવ ૧૨
ફાગણુ કુલ્યો કુલડે, કુલ્યા આંખા મોર;	
વિરહિની અતર વેધવા, કુલ્યાં કેમુ નાહર નોરે	ઉદ્ધવ ૧૩
અધિક માસે આવિયા, રામકૃષ્ણની જોડ;	
પ્રાણસનેહી રામજો, ધુર્યા પ્રેમાનંદના કોડરે.	ઉદ્ધવ ૧૪

રાગ ગરવી.

સુણો ચંદ્ર સુભણ, એમ ન થઈરે તમને દીનાનાથજી;	
મારા પ્રાણના આધાર, જેમ રાખો તેમ રીધે વચનને સાધજી. સુ ૬	
અમે તમકારણુ સહા મેણા, નાથ નીરખવા ને સુણવા વેણાં;	
અમે તૃપ્ત નવ કીધાં નેણાં	સુણો ૧
અમે લોકલાજ કુળની લોપી, કહેવાયા ઝીરધરની ચોપી;	
અમે તમકારણુ પહેરી ટોપી	સુણો ૨
પહેલી પ્રીત કરી રીધને આગે, દુધ દેખાડીને માર્યા ડાગે;	
પછે તેને તે કેવું વસમું લાગે	સુણો ૩
કાંઈ દયા આવે તો દર્શન દેજો, નહિતો અખંડ અંતરમાં રહેજો;	
એમ શ્રીદેવના સ્વામીને કહેજો	સુણો ૪

રાગ ગરવી.

પદ ૧

જનમ મુવાયો રે મારો, મળીયા નટવર નદદુલાસો	૧
કરૂણા અતિસો રે કીધી, ભવજળ છુડતા બાહ્ય મહી લીધી	૨
મુજપર અટળક રે ટળીયા, કરૂણા કરી ધરબેકા મળીયા	૩
મન દડ કરીયુ રે મોરારી, હવે હું થઈ રહી જગથી ન્યારી	૪
આનદ ઉરમા રે ભારી શરીરપર જાગે ગીરિવરધારી	૫
નીરબેની નોખત રે વાગી, કહે મુક્તાનદ ભ્રમણા ભાગી	૬

પદ ૨.

ભ્રમણા ભાગી રે હૈયાની, નથી એ કેને વાત કલાની	૧
વીતી હોય તે રે જાણે અણસમજ્યા મન દીધ્યાં આણે	૨
જે રસ મુનિવર રે માણે બહાલે મારે મુગમ કયો આ ટાણે	૩
પ્રેમી જનનો રે મ્યારો, મુજને મળીયો નદદુલાસો	૪
મહારસ મુજને રે આપ્યો, સરાય ભરમ સમૂળો કાપ્યો	૫
હવે હું મહામુખ રે પામી વરીયા મુક્તાનદના સ્વામી.	૬

પદ ૩

મહામુખ મુજને રે આપ્યુ, યોનિસકટ જમદુખ્ય કાપ્યુ	૧
પુણ્ય પુરવને રે મળીયા, મળતા તાપ હુદાના ટળીયા	૨
દર્શન હુલંભ રે પામી હવે મારી સકળ વેદના વામી.	૩
આનદ ઉરમા રે ભારી હવે હું ન રહું કોઈની વારી	૪
હરિસગ હેતે રે બપાણી હવે મુને ન ગમે બીજી વાણી	૫
અખડ એવાતન રે દીધું, કહે મુક્તાનદ કારજ સીધુ	૬

પદ ૪

બાય મહીત રે બહાલે કરૂણા કરી નટવર નટવાલે	૧
હવે નહિ કોઈની રે ઓસીયાળી શરીરપર વીડલવર વનમાળી	૨
ભવમદાના રે સ્વામી મુજને મળીયા અતરભાગી.	૩
ધેર ધેર લોક ન રે કહેછે, મેલ્યુ મુને નદનદનનું દેછે	૪

લાજ ન મનમા રે આણું, અતીશે બાગ્ય લલુ કરી જાણું ૫
કોઈવીધ ન રહી રે ખામી, મળીયા મુક્તાનંદના સ્વામી. ૬

રાગ કાફી ગરવી.

પદ ૧

હરિ હૈયાના હારછો છ, તમે હરિ હૈયાના હાર છો;
સેજતણા શણગાર છોછ તમે૦
મુખથી કું પલ્લુ કહીએ મોહનરે, પ્રાણતણા આધાર છોછ તમે૦ ૧
વાવપણામાં અતીશે બ્હાવારે, નટવર નંદકુમાર છોછ તમે૦ ૨
હુરીજનીયનિ દૂર પણા છોરે, પ્રેમી તે જનના પ્રાર છોછ તમે૦ ૩
મુક્તાનંદ કહે નરનાટક ધરીરે, સારણાગતના સાર છોછ તમે૦ ૪

પદ ૨.

નયણું કરેછ નેધનેરે, મારાં નયણું કરેછ નેધને;
રતીછ મોહનસંગ મોહીનેરે મારાં૦
જે દિનમાં દર્શન નવ ખામુરે, તે દિન વીતે સેધનેરે મારાં૦ ૧
લોકકીયાની લાજ ન રાખુરે, કે' અર વેણે વગોધનેરે મારાં૦ ૨
સ્વામ વિના હુ ચૌદ બુવનમારિ, રંગી ન રાધું કોધનેરે મારાં૦ ૩
મુક્તાનંદ મોહનવર પામીરે, કુળમરભદા ખોધનેરે મારાં૦ ૪

પદ ૩

મોહ્યુ નયણુની સાનમારે, મન મોહ્યુ નયણુની સાનમાં;
વાસલસીના તાનમારે મન૦
કામ ને કાળ મુને કાઈ નવ મુઝેરે, ગિરધરજીના ગાનમારે મન૦ ૧
આંખરહી આણીયાળી નેધનેરે, કુણની છળી કાનમારે મન૦ ૨
મન ગમે તેમ મુખથી બોકુરે, જાણે બેઠી છું રાનમારે મન૦ ૩
મુક્તાનંદ કહે થઈ મતવાલીરે, વાવમજીના વાનમારે. મન૦ ૪

પદ ૪

કાનુડાસંગ મન લાગ્યું, સૈયર માત્ર કાનુડા સગ મન લાગ્યું;
મેહેનું તે બાણુ ઘર વાણુ સૈયર૦

શ્યામ વિના હું ચોદ જીવનમારે, અળગી નવ અનુરાગ	સૈયર૦ ૧
મોહનવર સાથે મન માન્યુરે, ધીલુ તે કાંઈ નવ માગુ	સૈયર૦ ૨
કુલડે સેજ સમારી સુંદરે, વાટડી જોઈ જોઈ જગુ	સૈયર૦ ૩
મુક્તાનદ મોહનવર મળતારે, જન્મ મરણુ હું ખ બાગ્યુ	સૈયર૦ ૪

રાગ શરવી

પદ ૧

બહાવા રમકમ કરતા કહાન, મારે ઘેર આપોરે,	૧
બાશ પુરા કરવા એડ, ઠસીને બોલાવોરે	
મારે તમસગ લાગી પ્રીત, શ્યામ સોદાગીરે,	૨
મેતો તમસગ રમવા કાજ, લાગી લ્યાગીરે	
બહાલા અબળા ઉપર મહેર, કરને મોસારીરે,	૩
હુતો જન્મોજનમની નાથ, ઘસી તમારીરે	
મારા પ્રાણતણા આધાર પ્રિતમ પ્યારારે,	૪
પળ વહો મા નટવર નાથ, મુજથી ન્યાસારે	
આવો હોમા મેનીને શ્યામ, ધડક મ મારારે,	૫
મેતો કુલડે સમારી સેજ, શ્યામ મુધારારે	
બહાલા નયણાતણુ ફળ નાથ મુજને આપોરે,	૬
મુક્તાનદ કહે મદારાજ, હું ખડા કાપોરે	

પદ ૨

હુતો હું ધણી નમણી નાથ તોય તમારીરે,	૧
તમે ગુણસાગર ગોપાળ, દેવ મોસારીરે	
મુને કરી પોતાની કહાન દોષ ન જોવારે	૨
તમે ગુણગાહક ગોપાળ, મુજપર મોલારે	
તમે શ્યામ સુંદર સુખરૂપ, કુજવિદારીરે	૩
મારે મહિર આવો માવ, તમપર વારીરે	
મુને કરી કૃતારથ કહાન શ્યામ સોદાગીરે	૪
મારે ભવની ભાવટ બ્યાજ, સરવે ભાગીરે	

भारे अमृत वध्यां मेढ, यई अनुरागीरे,
 भारी तमसुग त्रिभुवनराय लगनी लागीरे. ५
 भारा उपमत्तले नहि पार, तमसुग भणतारे,
 मुक्तानद कहे भट्टाराण, अतर टणतारे. ६

५६ ३

भार मनगमल करी भाव, सुખहु दीधुरे,
 भार भट्टीरियु भट्टाराज, वैकुण्ठ कीधुरे. १
 हवे रहो रसीया दिनरात, करी मन हेकुरे,
 मुने भणी थिताभलि स्याम, हूँ नहि वेकुरे. २
 मुने सर्वे सैधरमा स्याम, छिधी सगोतीरे,
 भारा हूँदा करी छाम, सर्वे पोतीरे. ३
 षडावा मुज नगलीपर नाय, अठणक ठणीयारे,
 तमे अकाले अनपेस, आवीने भणीयारे. ४
 मुने सुખथी दीधो तपोज हरीने जोगावीरे,
 भारा मननी छिछा आर, सपणी आवीरे. ५
 तमे रसीयाछ रसरीत शुं सुખ आप्पुरे,
 मुक्तानद कहे भट्टाराज, हूँ णहु कापुरे. ६

५६ ४

भारा भट्टीरियाभा भाव, भोलु भाखुरे,
 भने शुं करे ससार धडक भ आखुरे. १
 हुतो तरलुतु-य ससार, सधजो नल्लुरे,
 षडावा अक तमारी जीक, हरमा आखुरे. २
 तमे भूपतल्ला छो भूप भट्टा मुणकारीरे,
 षडावा तन मन धन परिवार तमपर वारीरे. ३
 तोय अधर अमृतथी नाय, हुं न धरावुरे,
 षडावा नित्य नौत्तम शल्लुगार, सछ सुખ आपुरे. ४

તમે રસીયા રગની રેલ, બ્હાવમ વાળીરે,
 હુતો મગન થઈ મસ્તાન, મુખડુ બાળીરે ૫
 મુને આખો અખડ સુદામ, કુજવિહારીરે,
 મુન્નાનદ કહે મહારાજ, બહુ બનિહારીરે ૬

રાગ મહાડ.

પદ ૧.

માણુકીએ અચારે મોહન વનમાળી, શોભે રૂડી કરમા લગામ રૂપાળી માં
 માણીગર સોને કહેછે યાઓ તૈયાર, મુની વરણી પદાતી ને અસવાર,
 મતપુરી જાવા ક્યો નીરધાર માં ૧
 કેસર ઘેરી બોદલી ને કુલમાળ, તાજાજી તીખી વામરીનો ધણો તાલ,
 શોભે ધણા બ્હાલા લાગે છ મરાળ માં ૨
 પ્રેમી ભક્ત વિનતી કરે દોડી દોડી, લોદવમક વૃત્તિ મુસ્તીમા ભેડી,
 નથી જાતી દરબારમાથી ધોડી માં ૩
 આજ્ઞા આપો અમે જઈએ મતપુરી, જાવો પ્રભુ રામનવમી નથી દૂરી,
 સેવક દાસ પ્રેમાનંદ હજુરી માં ૪

પદ ૨

વાલમજી બ્હેલા વળજે ગડપુરે, મતપુરી નથી રસાતર દુરે, વાલ
 માણુકીનો વેગ દેખ્યો મુણ્યો કોઈ, આકાસેથી તારો ખર્ચો જાણ્યું ભેઈ,
 ગરૂડલાજ લોપી માણુકીએ સોઈ વાવં ૧
 મનવેગે ગાફ જઈ રહ્યા રાત, સંજીવાડે સ્વામી ગયા પરભાત
 હા હા કરતા વડતાલમા ગઈ વાત વાવં ૨
 મતપુરી હા ન કીવો ન આનંદ, સામઈયે આવો આજ્ઞા જમવંદ,
 ભને ભડે સ્વામી તમે સહજનંદ વાવં ૩
 વાળ વાગે આજ્ઞા નારાયણસ્વામી, સલામક્યે શોભે હેલી બહુનામી,
 પ્રેમાનંદ કહે અક્ષરધામના ધામી વાવં ૪

પદ ૩

રોલરીયો જમવા ઉઠ્યા રૂમરેલ, માણીગર અગવ લાલો અવગેવ ડોં

જાયા બડાવો સંતને પીરસવા આબ્યા, મોતીચુર યાજ ભરીને મગાબ્યા;
પાયવાર ક્યાં સંતને હરાબ્યા

શે૦ ૧

પોટયા બડાવો બંગલે જઈને સુખકારી, જાયા સાંભે સમા કરી ઓટસારી,
ધન્ય ધન્ય જે આબ્યા અધદારી

શે૦ ૨

ભુગલ કુંડ રંગના કરાવેલ તાવ, ત્યાં તો શોભે ઉર્વી ધણી વિશાળ;
આબ્યા સંત ધણા ધણા સાયકાળ

શે૦ ૩

દર્શન બહુ આપ્યાં તમે સુખધામ, ઘોડે ચડી સંધમા ક્યાં ધનશ્યામ;
પ્રેમાનંદ કહે બંગલે ગયા ભગવાન.

શે૦ ૪

પદ ૪

સવારે ગોમતી ગયા ભગવાન, રહે ત્રણ લોક નાશચલુનામ. સવારે૦
આજ રામનવમી જનનો હીલોલ, સતસંગી સર્વે કરે છે કીલોલ,

ગાન તાન ઉછવ જાંઝ ઝકોળ

સવારે૦ ૧

આબ્યા હેલી મદિરમા મતવાલો, સંતસભા મધ્યે શોભે ધર્મલાલો;
સતસંગી પુલ કરવાને ચાલો

સવારે૦ ૨

પુલ કરી આસ્તી ભક્ત ઉતારે, સંતસભા મૂર્તિને આંતરમાં ધારે;
રડીયાજો લટકા કરીને રીઝાવે

સવારે૦ ૩

દરા દિવસ જામી જમાબ્યા સીધાબ્યા, મતપુરીવાસી ગઢપુરે આબ્યા;
પ્રેમાનંદ કહે મોંઘે મોતીડે વધાબ્યા

સવારે૦ ૪

રાગ ગરવી.

પદ ૧

મારૂં મન મોહનસંગ માન્યુ, છપાસ્યું કેમ કરી રહે છાનું રે

૧

રામજીયે સમાજી લીધી, સૈયરમા સમોતી ઝીધી રે

૨

આજ મારૂં વાચ્ય લગુ હેલી, બધાણી બળવંત સંગ બેલી રે

૩

હવે નદિ હીલુપ્ય મન આણુ, છળીવાસગે સુખ માણુ રે.

૪

બળવંત બાલ મહી મારી, હવે હું જગચી વર્ષ ન્યારી રે.

૫

હવે હુતો પૂરણ સુખ પામી, મળ્યા મુક્તાનંદના સ્વામી રે

૬

પદ ૨.

અખંડ રહો મંદિરિયે મારે, મોહી હુંવો ઊગથીયે તારે રે ૧
 પ્રાપ્તલી પેચાળી સારી, કલંગી તોરાપર વારી રે. ૨
 કાનુમાં કુંડળીયાં સોભે, જ્ઞેષ્ઠ જ્ઞેષ્ઠ મન મારે સોભે રે. ૩
 સોજો છો વનમાળા પહેરી, વાંસડલી વાતા મુખ વેરી રે ૪
 સોજો છો પીતાંબર ધારી, અનુપમ લટકાંપર વારી રે. ૫
 ન મેલું એકે પડી ન્યારા, પ્રગટ મુક્તાનંદના ન્યારા રે. ૬

પદ ૩.

મુંદરવર સેજલડી આપો, દાઝલડી મહની જુઝાવો રે. ૧
 સજી મેતો સેજલડી સારી, કે તમસંગ રમવા મોરારી રે. ૨
 મુજપર મહેર કરો બડાવા, લોભાડો મું નટવર કાલા રે ૩
 અગોઅંગ આર્ણમન લીજે, કે મુજને પોતાની કીજે રે ૪
 લાગી મુને લાલચડી તારી, કેમ કરી વર્હું નટવર ન્યારી રે ૫
 કરો મનજમણં બહુનામી, સદા મુક્તાનંદના સ્વામી રે ૬

પદ ૪

બેડી મુને બદલામી વારી, વિચારો ગુણવંત ગીરધારી રે. ૧
 કહેછે સદુ કાનુદાવાળી, વળડે લોકડીયા ત્રાળી રે ૨
 લાજડી કોઈની નવ લાનું, સદુના શીર ઉપર આનું રે. ૩
 મારે મન તમ સાથે વળગ્યું, અધ ક્ષણ નવ જામે અળગું રે ૪
 દલાસા દઈ દઈને બડાવા, રહો કેમ ન્યારા નંદલાલા રે ૫
 મારે ઘેર રસીમા રહો રંગી, સદા મુક્તાનંદના સંગી રે ૬

પદ ૫

આવો હરિ પૂછું એકાંતે, રમીયા કે સંગે રાતે રે ૧
 કે સાથે મન મીન્યુ બડાવા, કહો સલ બોલી નંદલાલા રે ૨
 ઘેરાણું નિદ્રામાં નેહાં, બોલો છો બીંતા મુખ વેણું રે ૩
 કપોળે કાજળ કહો કપાંથી, જોળાંજી સરળા ધણુ ત્યાથી રે ૪
 દેખામાં દાર ધણુ જુવા, સાગળીયા કે સંગે મુવા રે. ૫
 પૂધુ છું ચરણે શીર નામી, કહો મુક્તાનંદના સ્વામી રે. ૬

પદ ૬

સ્થામળિયા સત્ય કહો અગને, અમે નહિ કહીએ કાંઈ તમને રે.	૧
પીતાંબર ક્યાં પલટયું કાના, નીલાંબર લઈ આવ્યા છાનારે.	૨
વાંસલડી પાલમ ક્યાં બુલ્યા, ફરો છો વેલણુ લઈ કુલ્યારે.	૩
મોજડીયું કહો ક્યાં વિસારી, કુમઝિયાણી ચરણે ધારીરે.	૪
અંગોઅંગ જાઓ વેષ વારી, હસે છે જોઈ જોઈ મજનારીરે.	૫
કલા વિના વાત પડી બારી, છખીપર મુક્તાનંદ વારીરે.	૬

રાગ ગરવી.

પદ ૧.

લટકાળા તારે લટકેરે, લેરખડા હું લોભાણી;	
વાસલડી ઠેરે કટકેરે, ચિતડાને લીધું વાણી.	૧
છોગલીધુ તારું છેવારે, આવી અટકયું અંતરમાં;	
વણુ દીઠે રંગના રેવારે, બેઠી આજાણે ધરમાં.	૨
રાતી આંખડલીની રેખુરે, મનડામાં ખુંતી મારે;	
ઠોઠરીયા હું નવ દેખુંરે, જંપ નથી યાતો ત્યારે.	૩
મરમાણી મૂરતિ તારીરે, બહાલમ મારે ચિત્ત ચડી;	
બ્રહ્માનંદના હાર ઉત્તરીરે, કેમ કરી મેલું એક ધડી	૪

પદ ૨.

૩કુ ભાસતિવક રૂપાણુરે, કોડે કીધુ કેશરનું;	
ભાવે હું સુદર ભાણુરે, કામડનું મેલી ધરનું	૧
વાંછી બ્રહ્મી જોઈ વનમાણીરે, મારું લોભાણું મનડું;	
મોહન નાસા મરમાણીરે, હોયલી વેળાનું ધનકુ.	૨
તારાં લોચનીયાં નંદલાવારે, રંગલીનાં રંગનાં બરીયાં;	
મજજીવન નટવર વહાવારે, ગુણીયસ અવરમાં ગરીયાં	૩
લટકાળા મોહની લાગીરે, ભાવે મુખડું ભાણીને;	
બ્રહ્માનંદના સ્થામ સુહાગીરે, બેઠી જગસાય ટાણીને,	૪

૫૬ ૩

માણીગર મોલીડુ તારૂરે, મુંદર દુલડેથી છાયુ,	૧
મોદન તેમા મન માણરે, ઠીક કરીને ઠેરાયુ	
રૂપાણુ રમનુ બરીયુરે, સોલે કોથું સોનેરી	
છોગ ઠીયુ નીતમ ધરીયુરે, લાડકડા બહાવમ લેરી	૨
કાલુ નવવ કલગી નીરખીરે, ચિત્તામા લાગી ચઢખી,	
મધ મધ દીવાની સરખીરે, લોકવજ્જન સરવે પટખી	૩
બહુ અતરમા રસબસીયુરે, ગરક કસુભે બોળીડુ	
બ્રહ્માનંદના મનમા વસીયુરે, મોદન તાર મોલીડુ	૪

૫૬ ૪

મજજીવન રથામ વિહારીરે, લાવણુમા હુ લેવાણી	
ઝેતો મેલ્યો જગ વિસારીરે, કહાનડ તારી કેવાણી	૧
મુંદરવર રગડો ચડીયોરે, મરમાળા મોદન તારો	
જગ તૃણસરખો ત્રેવડીયોરે, કુણુ માને એનો ડારો	૨
મારે તમથી પ્રીતિ બાધીરે, કોઈની શકા કેમ ધર,	
ચિંતામણી મુંદર લાધીરે, શક મધને રીદ ફર	૩
તમસાથે રગના ળીનારે દીલડુ માન્યુ કો રીયા	
બ્રહ્માનંદના નાથ નવીનારે વહાવમ મેં તમને વરીયા	૪

રાગ ગરવી.

૫૬ ૧

સખી મોકુળ મામના ચોકમારે ખાતિ માગ્યો રસીને ખેવ	
રમે રાસ રખીનો રગમારે	ટેક
ચહુ કોરે સખાની મડળીરે, લલા વચમા છેલો અવમેવ	રમે ૦ ૧
સખી ચાલોને જમ્મએ દેખવારે, વહાલે પહેર્યાં વરસ સોલીત	રમે ૦ ૨
તાળા પાટે રૂપાણી તાનમારે, મુખે આયે મનોહર ગીત	રમે ૦ ૩
સોમા બણી સલ્લુ શ્યામનીરે, લશ્મી મજની નારી ભેવા કાજ	રમે ૦ ૪
લસી હેરે છખીનો હેવમારે બ્રહ્માનંદનો વહાવો મજસજ	રમે ૦ ૫

પદ ૨

સખી નદ મહરને આગણેરે, ગોપી આનદ મગગ ગાય,

છખી જોને સનેહી શ્યામનીરે

ટક

મરમાણે અખાડો માગ્યોરે, કાન્તુ આસોપાવવની ઇચ્છ

છખી ૦ ૧

બ્ધાવે પ્રીત કરીને પેહેરીયોરે, રૂપે સોનેરી સુરવાળ

છખી ૦ ૨

સખી ફરતા લાગે છે કુટીરે, જીણી અમરખીની થાળ

છખી ૦ ૩

બહુમુલ્યી મોલ્યીકુ બાધીયુરે, કાન્તુ ચગકે સોનેરી ડોર

છખી ૦ ૪

રૂડા લટકા કરે છે હાથનારે, બ્રહ્માનંદનો બ્ધાવો ચિત્તચોર

છખી ૦ ૫

પદ ૩

સખી જોને ગોવાળાના સાથમારે બ્ધાનો ફરે અતૈકિક ફેર

કહી શોભા ન ભય પ્યારા કહાનનીરે

છેવો કમકે મહિ પાવ કાવકારે, વાળે ધુધરડીનો ઘેર

કહી ૦ ૧

છાધુ નવવ મોલ્યીકુ કુલ છોગરે, રાત્રે નવવ કલ્પગી છખીદાર

કહી ૦ ૨

રૂડો ભમો પહેચો છે જરકસીરે, શોભે અગોઅગ સણગાર

કહી ૦ ૩

રૂગણીના કહાના કેરી રાસનીરે છખી જોવા આબ્યા સુરવૃદ્ધ

કહી ૦ ૪

સખી નવ ન રમીની છખી ઉપરેરે, વારી ભય છે બ્રહ્માનંદ

કહી ૦ ૫

પદ ૪

સખી આજ મધતી હુતો પાણીએરે લક્ષો છોગાવાળો રમછે ન

મુને બ્ધાનો લાગે કુવર નદનોરે

ટક

સખી જમુનાને આરે જીનતોરે જોઈ ભરવી ભૂલી જળહેલ

મુને ૦ ૧

સખી મત્ર ભણીને નાખી મોહનીરે થઈ યકીત ન ચાલે મારા પાવ

મુને ૦ ૨

સખી શુરે ભણ્યુ મુને શુ કયું રે મરમાણે રમીલે માવ

મુને ૦ ૩

સખી એની અતૈકિક આખડીરે, મારે ચોટી છે ચિત્તડામાય

મુને ૦ ૪

બ્રહ્માનંદના બ્ધાવાની ભૂતિરે ઘડી છેટ મેલી કેમ ભય

મુને ૦ ૫

રાગ ગરવી

પદ ૧

તારી મુખની લાવણ્યતા મીઠીરે મોહન વનમાળી,

એવી ત્રિભુવનમા નવ દીઠીરે, મૂરતિ મરમાળી

ટક

ચટક રંગીના તારા મોતીડાને છેડે, મનકુંડોલે છે કેડે કેડે	મોં ૧
રંગડો ભમ્યો છે ફુલડાનેરે તોરે, બમર ભમે જી ચકું કોરેરે	મોં ૨
બાલ તિલક કેશરે ફેર રાગે, મુખ જોઈ સશિખર લાગેરે.	મોં ૩
બલ્લાનદ કહે સરવસ વાડ, રૂપ જોઈને બહાવા તાડેરે	મોં ૪

૫૬ ૨

તારા લટકા પ્યારા મુને લાગેરે, લહેરી લટકાળા,	
હૂતો રીઝી સહુણા ઘેરે રાગેરે, છેવા છોગાળા	
સુદર નેણુ કમળ ફળ જોવી, બ્રહ્મી ભમર રહ્યા રોવીરે	લ૦ ૧
ગીર કપોળ મુભગ તિન ત્રાણુ, કોમળ નાસા કાણુરે	લ૦ ૨
અધર ઉપર નજી કડુ દબીયુ, દાત દાંડ મેરી કળીયુરે	લ૦ ૩
બલ્લાનદ કહે સામુ જોઈને, મનકુંડ લીધું છે માડ માઈનેરે	લ૦ ૪

૫૬ ૩

બહાવી લાગે છે મુખડાની વાણીરે, પ્રીતમલ પ્યારા,	
મીઠે મરુબડે લીભાણીરે, સુદરવર સારા	
નટવર આડી નજરે નિહાળી, રંગડાની રેણુ વાળીરે.	પ્રીં ૧
મધુર મધુર મુખ હાસ કરીને, લીધા છે પ્રાણુ હરીનેરે	પ્રીં ૨
મનમોહન તારી નૌતમ મૂરતિ, નીમળ ન મેણુ ખાસ ઉરથીરે	પ્રીં ૩
બલ્લાનદ કહે રીલ તારે રાગે, અલોનિસ રહેને મારે આગેરે	પ્રીં ૪

૫૬ ૪

તારા હોમળીયાની છબી બારીરે, કુવર કાનુડા,	
છેલા શુભવતા ચિરિધારીરે, લાગે છો રડા	
પ્રાણુલવન રીર કેસ રૂપાળા, કળ્યા ખીલવીઆળારે	કું ૧
લાલ કસુળી તારા મોલીડાને ચટકે, જોઈને મોહી છું કરે લટકેરે	કું ૨
કુડળની છબી નથીરે કહેવાળી, નીરખી કરે છે મારી છાત્રીરે	કું ૩
બલ્લાનદ કહે રહોને રંગીલા, આખડવીમા અલગેતારે	કું ૪

રાગ ગરવી.

પદ ૧.

રે સંગપણ હરિવરનું સાચું, બીલું સવે કાણુંબંધુર કાચું ટક.
 રે સૌ સાથે પ્રીતિ ટાળી, રે ભાગ્યું મન મિથ્યા લાળી;
 ઠ વરલા જેવા એક વનમાળી રે સગ ૦ ૧
 રે સિંધર નહિ આવરણ મોડી, રે તુચ્છ ભણી આસા તોડી;
 મેં જગના જીવન સાથે જોડી. રે સગ ૦ ૨
 રે ફોગટ ફેરા નવ ફરીએ, રે પરધર પાણી શું બરીએ;
 જો વરીએ તો નટવરને વરીએ રે સગ ૦ ૩
 રે ભૂધર બેઠયા બધ ભાગો, રે સહ સાથે તોઓ ધાગો;
 એ રસીક ફંખીલાથી ફંગ લાગો રે સગ ૦ ૪
 રે એકું ભણીને સગપણ કીધું, રે મહેલું તે શીર ઉપર લીધું;
 બ્રહ્માનંદનું કારજ સીધું. રે સગ ૦ ૫

પદ ૨.

રે લગની તો હરિવરથી લાગો, મેં તન ધનની આસા લ્યાગી ટક.
 રે વાત કહું કુણુ સાહેલી, રે બળીયોજ કીધા બેલી;
 માયુ પહેલું પાસંગમાં મેલી. રે લગ ૦ ૧
 રે ન હર હું લોકતણી લાગે, રે શિર ઉપર ચીરધર ગાગે;
 આ દેહ ધમો નટવર કાગે. રે લગ ૦ ૨
 રે શિરપર જો બીજો ધાકું, રે તો બગડે જીવતર માક;
 હું જીવી બાજ તે કેમ હાર. રે લગ ૦ ૩
 રે હરિ મિના બીજને વરવું, રે જગ તણ ખર ચઢીને ફરવું;
 એ જીવ્યાથી રહું મરવું. રે લગ ૦ ૪
 રે મરજદા જગના મેડી, રે બાધી મેં પ્રેમતણી પેડી;
 બ્રહ્માનંદનો બ્હાલો બેડી રે લગ ૦ ૫

પદ ૩.

રે શિરસાટે નટવરને વરીએ, રે પાછાં તે પગલાં નવ બરીએ. ટક

રે અંતર દહિ કરી ખોળ્યું, રે ડહાપણુ આંખું નવ ડોળ્યું;
 એ હરિ સાથે માયું ધોળ્યું. રે શિર ૧
 રે સમજ્યા વિના નવ નીસરીએ, રે સ્વપ્નમયે જાગને નવ ડરીએ;
 ત્યાં મુખપાણી સખા મરીએ. રે શિર ૨
 રે પ્રથમ ચડે ચરો યદને, વાગે પાછો સ્વપ્નમાં જાગને;
 તે શું જાગે બુંદું મુખ લાગને. રે શિર ૩
 રે પહેલુંજ મનમાં ત્રેવડીએ, રે હોડે હોડે જીવે નવ ચડીએ;
 જો ચડીએ તો કટકા યદને પડીએ. રે શિર ૪
 રે રંગસહિત હરિને રડીએ, કે હાક વાગે પાછા નવ હડીએ;
 બ્રહ્માનંદ કહે ત્યાં મરી મડીએ. રે શિર ૫

પદ ૪.

રે ધરીયા અંતર ગિરિધારી, શું કરી ધોળ્યાં હવે સંસારી. રક.
 રે હું કોઇની ન રહું આંધી, રે બહાવાને થાવા બહાંધી;
 રે શિર કરમાં લઈને ચાલી. રે ધરીયા ૧
 રે જોમ ગજ જન્ય જગદ પ્રસી, રે આન મરે બહુ લાપીરે બપી;
 તે હાથીને નહિ રાકા કરી રે ધરીયા ૨
 રે બળવા મઈ જે સતી સાચી, રે સોમ સોમ પીયા સોમ સચી;
 તે પડમાં જઈ ન વળે પાછી રે ધરીયા ૩
 રે જો પડથી પાછી આવે, રે લાજ તણ મન લલચાવે;
 તે સતી મડીને કેસી કહાવે. રે ધરીયા ૪
 રે બ્રહ્માનંદ એમ વિચારી, રે બીક સરે કાઢી બારી;
 રે મળીયા મોહન મુખકારી. રે ધરીયા ૫

રાગ ગરવી.

પદ ૧.

કહેલો કહાન્યને, કુળજને વસ યદને કેમ જોસી રહ્યા;
 કેમ જીવી ગયા, મહી માંખણુ ખાઈને જોડુજ ગોટા થયા. રક.
 જેદી નાથ તમે હતા નાના, છુપી રહેતા કંસયજી છાના;
 તેદી અમે કર્યાં આજાં વાનાં કહેલો ૧

પ્રીતમ છળી અતરમાં પ્રીતા, કુધ પાતાં આવડલી દોતાં;	
અમે કુલતણી મીટિ લેતાં	કહેલે ૨
અમે ભણ્યું તમે અમારા છો, વળી પાડેરાણના પ્યારા છો;	
તમે સાચા બોલા પલુ સારા છો.	કહેલે ૩
કહે બ્રહ્માનંદ મનડે બાવ્યા, બહુ રૂડી રીતે બોલાવ્યા,	
જઈ કામે કુખળને આવ્યા.	કહેલે ૪

રાગ ગરબી.

પદ ૧.

ઓરા આવો મારા સેરખડા હ્દેરી, કીધો તમ સાડ મેં જગવેરી	ઓરા ૦ ટક.
કાળુ નીતમ જમા જરકસીયા, રોલે પાપડલી રીર સોનેરી	ઓરા ૦ ૧
નંગજડીએવ બાળુ બેરખડા, કર પોચી હેમકડાં પહેરી	ઓરા ૦ ૨
તમે રસીયા ફંગડાના ભરીયા, મુખ મોરવડી વાતા ઘેરી	ઓરા ૦ ૩
બ્રહ્માનંદના છેવા બોખાળા, ચાલો ચાલ મલપતા ગજકેરી	ઓરા ૦ ૪

પદ ૨.

મરમાળા મનમાન્યા માવા, રહોને આંખડલી આમે આવા	મર ૦ ટક.
તારા મનમોહન મીઠાં વેણાં, આવો સ્વામ તમે મુને સંભળાવા	મર ૦ ૧
નિત્ય બ્હાલમ આવો મારે મંદિરિયે, રૂડી ચાલ ચતુરાર્થ રીખાવા	મર ૦ ૨
તમે નાલો તો હું નંદજીને કૃણીએ, બહુ હેલ કરીને આણું બોલાવા.	મર ૦ ૩
બ્રહ્માનંદના બાલ સનેહીડા, રાખું ભેર કરીને નહિ દેહ ભવા	મર ૦ ૪

પદ ૩.

બ્હાણુ લાગે મુને મોહન મુખ તાર, છે ને પૂરણ્યંદ્ર થકી સાર.	બ્હાણું ૦ ટક
તારા મુખડાની મીઠી લાવણ્યતા, લેધ કોટી કોટી કંદ્રપ વાર.	બ્હાણું ૦ ૧
શુભ ગૌર કપોળે તીવ ત્રાણુ, તેમાં લોભાણું મનહું માર	બ્હાણું ૦ ૨
તારા મુખની રોભા મરમાળા, નિત્ય નીરખી અંતરમાં ધાર	બ્હાણું ૦ ૩
બ્રહ્માનંદ કહે વરા કીધી મુજને, છે ને કોટીણું કામણુગાર.	બ્હાણું ૦ ૪

પદ ૪.

તારી મૂરતિ મન માની મારે, હવે રાંકા જગની કાણુ ધારે	તારી ૦ ટક.
---	------------

લટકાળા તમને લાડકડા, મેં તો દીડેલ જુનાને આરે.	તારી૦ ૧
મનમોહન મુંદર મોલીડે, તોરા કુલવણા હુડીઆ વારે.	તારી૦ ૨
શુભ નાસા દીપસમાન બાણી, કાલુ નેણુ કમળ કેરે અનુસારે.	તારી૦ ૩
બ્રહ્માનંદના હાર હાસરીડા, હુંતો જીવું હું ઘેને દેખું ન્યારે.	તારી૦ ૪

રાગ ગરવી.

પદ ૧.

બહાલા મારી શુધ શુધ તે દરીલીધીરે, વારે લટકે વેરામણુ કીધી	બહાલા૦ ટેક.
તારી નવન કલમી ફીડીરે, મનડામાં લાગે અતી મીડીરે;	
જાણે જખર જાદુડાની ચીડી	બહાલા૦ ૧
નેણું મોલીડું આંટ ફરારે, પણ એક નથી વીસરતુંરે;	
માર્ગે દેડું ધીરજ નથી ધરતું.	બહાલા૦ ૨
લાલે આડ કેસર કેરી લાળીરે, રેણું તણુ ઉપડી રૂપાળીરે;	
જાણે મન પકડાની છે જાળી	બહાલા૦ ૩
બંધી બ્રહ્મી ધણી મન લાવીરે, બ્રહ્માનંદને વસી વર આવીરે;	
જાણે રથામ કબાણુ ચડાવી	બહાલા૦ ૪

પદ ૨.

ખ્યાસ તારી ખ્યારી લાગે છે પાંપણીયારે, જોઈ લેખ લીધો મેં જોમણીયાં ખ્યાસ ટેક	
તારાં લોચન બાણુ તીખડીયારે, ધણું જાદુ દયોડીનાં ધડીયારે;	
આવી ઓચીતા મુજખર પડીયાં.	ખ્યાસ૦ ૧
તારી નાસિકા મુંદર નમણીરે, છે જો દીપક કીર લજમણીરે;	
એતો જીવન દોરી જા અમણી	ખ્યાસ૦ ૨
કાને દુડળ નોત્તમ ધરીયારે, લારી નંમ વળી રંમ લરીયારે;	
આવી અંતરમાં લડાં ગરીયાં	ખ્યાસ૦ ૩
દીકું મુખડું ચંદા કેરે ડોળેરે, તિવ દહિણુ ઓર કપોળેરે;	
બ્રહ્માનંદ કહે તેને મુનિ ખોળે.	ખ્યાસ૦ ૪

પદ ૩.

રૂડી તારી મુંગની રેખા હપડનીરે, ચિત્ત ચોરું ચાલ્ય હડપડતી. રૂડી૦ ટેક.

દેડામાં વસી મારે હાંસીરે, એને સમરેછે જોગઅધ્યાસીરે;

નળે પ્રેમતાની માંડી ફાંસી. રૂડી૦ ૧

દેતે દંતબત્રીસી ઢેરીરે, ઠીક થઇને વૃત્તિ ખારી ઢેરીરે;

ઠાનું કળાયું તે દાડમઢેરી. રૂડી૦ ૨

બાવા મોરડી ધીરે સ્વર વાગેરે, પ્રીતે અધરઅમૃત રસ પાગેરે;

ન્યાં નાઓ ત્યાં સાથે તેડી નાને. રૂડી૦ ૩

ન્યારે ચાવોહો પાન સોપારીરે, હોળ આને તંબોળની બારીરે;

તેનો અક્ષાનંદ અધિકારી. રૂડી૦ ૪

પદ ૪

કહાના તારો કહ કહામાં ન આવેરે, એતો કૌરુભ્રમળીને સોભાવે. કા૦ ટેક.

હેયે પહેયોછે હાર હબરીરે, બુજદંડ પ્રચંડ છે ભારીરે,

નાખી કહ જીવે મજનારી. કહાના૦ ૧

ચોભે કમરે રૂટા સુધો સારોરે, ફાની ધ્યાનીનો દિવસ ગુળસેરે;

ચાલ જોઈ લાળે દંડ બીચારો. કહાના૦ ૨

રૂડી લાગેછે પગની આંગળીયુરે, નખ તેજ બચ નહિ કળાયુરે;

નળે ચદ્રતણી મરણીયુ. કહાના૦ ૩

શાળે ચરણ લાખી બિર્ધરેખુંરે, હંતો ધ્યાન વિના એને દેખુંરે;

અક્ષાનંદ કહે જન્મ મન્ય લેખું. કહાના૦ ૪

ચાગ ગરવી.

પદ ૧.

હતી મારા બાવા હતી મારા બાવા, કેમ કહોહો ગાય નહોતીરે;

નંદના ગોવાળીયા તુજને બળાઈ, કેમ કહોહો ગાય નહોતીરે. ટેક.

સોના સીંધડીએ ને રૂપાની ખરીએ, ટીરની મોહોરીયે હતીરે. ૧

આંખે છે આગળી ને મોહડે છે મુંગળી, ટીરા સફેદ ગાય હતીરે. ૨

ચારો રે ચરવી ને પાણીકારે પીની, નિલ દસન હું કરતીરે. ૩

હાથે જ કંકણી ને હુંથણમાં દોહણી, લાડે કોડે ગાય દોતીરે.	૪
સોનાની ગોળી ને રૂપા રવાઘયા, નેત્રાં લેઈ વકોતીરે.	૫
ગોકુળ જોયું વંદાવન જોયું, જમનાં તીરે ગાય દોતીરે.	૬
અઘાનંદનો સ્વામી સામળીયો, ઘેર લાવ્યા ગાય ગોતીરે.	૭

રાગ પરજ.

મેં હું આદિ અનાદિ, આતો સરવે ઉપાધિ;	
સદ્ગુરૂ મીલ્યા અનાદિ, મીઠ ગઈ સરવે ઉપાધિ.	૨૧.
કહાં કાષ્ટ ને કહાં કુડાડા, કહાં હે ઘડનર દારા;	
જખતે મોયે સદ્ગુરૂ મીલ્યા, મીઠ ગયા સરવે ચાળા.	મેં હું ૧
કોણ કુળ ને કોણ કુટુંબી, કોણ માત ને તાત;	
કોણ બાઈ ને કોણ ભગિની, બ્રહ્મ હમારી નત.	મેં હું ૨
નહિ રહ્યા મેં નહિ ગયા મેં, નહિ સુધર્યા નહિ બીગડા;	
દમે હમારા કુળ સંભાર્યા, મત કરના કોઈ ઝગડા.	મેં હું ૩
પાણીમેસે પુરુષ બનાયા, મળમૂત્રકી ક્યારી;	
મીલ્યા રામ ને સર્વો કામ, અખ ન રહી કોડસેં ચારી	મેં હું ૪
આગે તપસી તપસા કરતા, રટી ગઈ કિચિત કામ;	
તે કારણ આ નરતન ધરીયો, સો ન્દનત હે રામા.	મેં હું ૫
જે કારણ આ નરતન ધરીયો, તે સરીયું જ કામ;	
નિષ્કુળાનંદ કે' પ્રગટ મળ્યા મોઝે, ટલ્યું નામ ને કામ.	મેં હું ૬

રાગ કાફી.

પદ ૧.

અમરના સરદાર, હરિ મારા નેખૂતણા શણુમાર;	
નેણુતણા શણુમાર, શુણુવત માણુકીના અસવાર.	અમર ૦ ૮૩.
માથે ધોળી પાધ મનોદર, જોયું શુગટ અનુસાર;	
ધોળાં અંબર તનપર શોભે, રમાવ ધોળો સાર.	અમર ૦ ૧
બાલ વિશાળ તિલક કેસરું, કુમકુમ ચંદ્ર ઉદાર;	
કામતણા મદને દરનારી, જહુગી ધનુષ આકાર.	અમર ૦ ૨

દીપશીખા શુક્યચુવ લારી, નાસા નમણી સાર;	
દંતછળી નેઈ લાઘજળી, અધોમુખ સુરે અનાર	અમર૦ ૩
બીંબ નવાંકુર પરવાગાથી, સાચ અધર અપાર;	
કૃષ્ણાનંદ કહે મુખપર વાર, ચંદ્ર સરોજ દનર.	અમર૦ ૪

૫૬ ર.

પ્રાણતણા આધાર, હરિવર કેસરના અસવાર;	
કેસરના અસવાર, કમરે સોનેરી કટાર.	પ્રાણ૦ ૨૬.
પાપ સોનેરી છોગે જીત, શીર અટપગી આટાદાર,	
નવવ કલગી મણિ મોતીના, તોરા સોભાદાર	પ્રાણ૦ ૧
સુદર જરકસી અબર ધાર્યા, રાજે તેજ અબાર,	
સોનાકેરી લગામ કરમે, ધારી ધર્મકુમાર	પ્રાણ૦ ૨
ધોડાને ધુમરમા ઘેર્યો, નઠવર પરમ ઉદાર,	
બીજ કરમા છડી સોનાની, અજકે છે અતિ સાર	પ્રાણ૦ ૩
હરિની કીર્તિ આન કરે છે, અદુકોરે અસવાર,	
કૃષ્ણાનંદ એ સોભા ઉપર, વારી વારમવાર	પ્રાણ૦ ૪

૫૬ ૩

મુનિતાણા શણગાર, હરિ મારે તમસગ લાગ્યો ખ્યાર,	
તમસગ લાગ્યો ખ્યાર, સમરથ મુક્તિના દાતાર.	મુનિ૦ ૨૬
શીરપર પાપ મુમનનો તોરો, સોભે છે ઉદાર,	
કુવનો સુદર નમ્રો પહેર્યો, તેની ફોર અપાર	મુનિ૦ ૧
કુલના કાળુ બાળુ ગજરા, ખ્યારા ઉપર હાર,	
કુલની સુયણસી નેપુર પદમા, ધાર્યા કરીને ખ્યાર	મુનિ૦ ૨
અગ અગમા રાજે હરિને, કુસુમતાણા શણગાર,	
બાગ કુસુમનો કુલ્યો નાણી, લમર કરે ગુનાર	મુનિ૦ ૩
કુલ કલગી કુલના કાને, કુડળ મકરાકાર,	
કૃષ્ણાનંદ કહે કુલદ્યો, ઉછાળે વારમવાર	મુનિ૦ ૪

૫૬ ૪

કરતા નોતમ ખ્યાવ, હરિવર ભક્તિતણા પ્રતિપાલ,	
ભક્તિતણા પ્રતિપાવ અગે ધરીયા અગર લાવ	કરતા૦ ૮૬
છટા મુગટ સમ છોગુ છાને, લાન પાસનો વાલ,	
લવિત કલમી લજકે ઝળકે, લટકે તોરા લાવ	કરતા૦ ૧
નેઈ ખજન પકજ લાને, અચળ લોચન લાવ,	
કાણુ તિન ત્રાણુ અતિ રાને, મુદર જમણે ગાલ	કરતા૦ ૨
ચાને ચાલ લટકતી ચાખડી, ચટકતી પહેરી લાવ,	
ચાન નેઈને લાખ્યા મનમા કુજરરાજ મરાલ	કરતા૦ ૩
કરવરમા લઇને ફેરવેછે, છડી અનુપમ લાલ	
કૃષ્ણાનદ કહે કરવર રાને, મોતીડાની માવ	કરતા૦ ૪

રાગ લાવળી

સહજનદકે દર્શન કરકે, મગન ભયે સજ ગુર જ્ઞાની,	
અદ્ભુત રૂપ વિચારત મનમે નદિ આવે મુખસે બાની	સહ૦ ૮૬
અનત કોડી જાકે ચરન પડનહે, બ્રહ્મભદોલકે મુખયાની,	
સો હરિકો હમ પ્રગટ બતાવે, વેદ વિના બટકે પ્રાની	સહ૦ ૧
કોમિ વિષ્ણુ બ્રહ્મા કર નેડી રાકર કોટ મુરત આની,	
સારદ શેષ નારદ યુ પ્રણવે નદિ માનત નર અભિમાની	સહ૦ ૨
નિ સ્વાદી નિ રૂપી નિર્લોભી, નિષ્કામી જન નિર્માની,	
પાપો ભક્તિપદારથ ગોઠો તન મન કીનો કુરખાની,	સહ૦ ૩
પરમજ્ઞ પૂરણ પુરુષોત્તમ સ્વામિનારાયણ મુખરાની,	
મુખાનદ રારણે મુખ પાથો, ભજન ભરોસા ઉર આની	સહ૦ ૪

રાગ મરચી.

૫૬ ૧

આજ સખી આનહી એવી, હરિમુખ નેઈને હું ચઈ હુરે ઘેવી.	૧
મ્હારે મુનિના ધ્યાનમા નાવે, તેરે શામળીયોછ મુજને બોલાવે.	૨
ને મુખને બ્રહ્મા ભવ ઈચ્છે, તેરે શામળીયોછ મુજનેરે પ્રીત	૩

ન ગઈ ગંગા ગોદાવરી કાશી, ઘેરે બેઠા મળ્યા ગોવોકવાસી. ૪
તપરે વીરયમાં હું કાંઈ નવ નાણું, રહેને રહેને હુંતો મુખડાં રે માણું. ૫
જેરામ કહે સ્વામી રહેને મળીયા, વાતની વાતમાં બહાલો અઢળક ઢળીયા ૬
૫૬ ૨.

મદેર કરી મારે મંદિર આબ્યા, યાજ બારી મેં ગોતીડે વધાવ્યા. ૧
આનંદ અંગ ન માય મારી બેની, હરિવર બેઠતાં લગ્નરે રોની. ૨
હુરીજન મનરે માને તેમ કહેને, સ્વામીજી મારા હુદીયામાં રહેને. ૩
જેરે લેધએ તે માગને માવા, ત્રિકમ તમને હું નહિ દઉં બવા. ૪
મુખથી તે આજું શુ કહી દાણું, હરિવર મારા હુદીયામા રાણું. ૫
કોણરે પુણ્યે વીઠલજર પામી, ભણે મળ્યા જેરામના સ્વામી. ૬

૫૬ ૩.

પૂર્વેનું પુણ્ય પ્રગટ થયું જ્યારે, સ્વામિનારાયણ મળીયા ત્યારે. ૧
નેણે મોહનવર નીરખ્યા જ્યારે, પૂરણ કામ થયું માફે ત્યારે. ૨
પ્રેમે કરી મંદિર પધરાવ્યા, સ્વામસુદર વર મનડેરે બાવ્યા. ૩
નીરખી નારાયણ મૂરતિ જ્યારે, ત્રિવિધ તાપ ટળ્યા મારા ત્યારે. ૪
કેસર ચંદન કંઈ છે બાલે, હસ્તા મુદર ખાડા પડે છે ગાલે. ૫
કાનમાં કુંડળ મકરાકાર શોભે, જેરામ કહે મન જોઈ જોઈ લોભે. ૬

૫૬ ૪.

શીરપર કેરા શોભે અતિસારા, મોહનવર મારી આંખોના તારા. ૧
ભૂકુડી કુટિલ શોભી રહી સારી, જોઈ જોઈ મોહી સર્વે મજનારી. ૨
હેમાપર હાર પહેયાં વનમાળી, જમર આવે તે મુગધને બાળી. ૩
સ્વન સ્વામ શોભે અતિ સારા, નેણે ઉઝ્યા આકારમાં તારા. ૪
નાભિ નૌતમ ઉડી જી બારી, થઢા બેસે ત્યા આસન વાળી. ૫
જનુ જુગવ શોભે અતિ સારા, જેરામ કહે દેખે દાસ તમારા. ૬

રાગ મરવી.

૫૬ ૧.

ધર્મકુંવર ધનસ્થામજી, મારા પ્રાણવણા આધાર, જોઈને જીવું છું ટેક. ૧
તન મન ધન તમ ઉપરે, લઈ પાડે વાર હબર. જોઈને જીવું છું ૧

સુંદર મૂર્તિ મોહની, મારા મનમાં ખુલી રાજ,
તમ વિના મને મ્હાનજી, બીજું કાંઈ નવ સુંદર કાજ
પાપલુપર આગે દઈ તમે બાધી પાધ અનુપ,
ઠોઠિક કહ્યું વારણે લઈ વાર એવ રૂપ
ભાવ તિવક શીમે ધણુ જાણે શ્રુતી કામ મજાણુ,
કમનનયન કઠાક્ષમા મારા તાણી સ્પેષો પ્રાણુ
મધુર દસવુ ભેધને અને વાધે પ્રેમ અપાર
ત્રિભુવનમાં એવી કોણુ છે, જે વરા નવ થાયે નાર
વામકશલુમાં સ્થામ છે, તિવ નિરખ્યા જેવો નીત
તિવ ભેઈ જમણા ગાનમાં, વાધે પ્રેમાનંદને પ્રીત

પદ ૨

શી કહું શીમા અગની, ભેઈ સોચનીયા લોભાય,
નિરખી નાસા કીરને મારા લવના પાતક જાય
અધર પ્રવાણની લપમા જાણે કુદગીસમ દાન,
ચિત્તુક્તાણી શોભા ધણી કણકઠ જેયાની ખાત
વક્ષ સ્થળ વહાયુ ધણુ મને મળવા વાધે પ્રીત
આનન બાહુ ઉર ધરી આવો મળાયે મોહન મીત
હૃદયમાંથી ત્રિવની પડે ઉડી નાશી નીતમ ભેઈ
સ્થામ કદી સોધામણી હૃદમાંથી રહુ મન મોઈ
જાતુ જુગન જીની ભેધને મારો સફળ થયો અવતાર
પિંડી પાની નિરખતા મારો દૂર થયો સસાર
સોળે ચિહ્ને જુક્ત છે, એ જુગન ચરણની ભેડ
અખડ રહો આવી ઉરમાં, પુરો પ્રેમાનંદના કોટ

પદ ૩

નવવ સનેહિ નાયજી, રૂપાળા રાજવનેણુ
હસતા હસતા હેતમાં, બોલોજો મીઠા વેણુ
આખરહી અમૃતે વરી, કાંઈ કંઈલા કદી નવ જાય,
ચીત ચોરાણુ આપમાં, મરકલડે મન લોભાય

ભેધને જીવ હું
ભેધને જીવ હું ૨
ભેધને જીવ હું
ભેઈને જીવ હું ૩
ભેધને જીવ હું
ભેધને જીવ હું ૪
ભેધને જીવ હું
ભેધને જીવ હું ૫
ભેધને જીવ હું
ભેધને જીવ હું ૬

ચિતહું ચોરે છે ૦ ૮૬
ચિતહું ચોરે છે ૦ ૧
ચિતહું ચોરે છે ૦
ચિતહું ચોરે છે ૦ ૨
ચિતહું ચોરે છે ૦
ચિતહું ચોરે છે ૦ ૩
ચિતહું ચોરે છે ૦
ચિતહું ચોરે છે ૦ ૪
ચિતહું ચોરે છે ૦
ચિતહું ચોરે છે ૦ ૫
ચિતહું ચોરે છે ૦
ચિતહું ચોરે છે ૦ ૬

વહાવા લાગો છો ૦ ૮
વહાવા લાગો છો ૦ ૧
વહાવા લાગો છો ૦
વહાવા લાગો છો ૦ ૨

આતુરતા નથી અગમા, દીસેછે શીવ સ્વભાવ,
પ્રેમતણો પ્રવાહ વહે, નેણામા નરવર નાવ
ભૂધર ભાવિક ભાવના, નથી અરયા અરથી સ્યામ,
પરમારથને કારણે, પધાર્યા પૂરણકામ
દીન ઉપર દયા કરી, તમે દુર્લભ દરશન દેવ,
કલ્પતર છે કહાનજી, બાણે મોગ મુનિવર ભેવ
કશ્યાનિધિ શ્રણ કરીને, છોગાળા રગછેવ,
પ્રેમાનંદ કહે અખડ રહો, આખડવીમા અનખેન

વહાના લાગો છો
વહાના લાગો છો ૩
વહાના લાગો છો
વહાવા લાગો છો ૪
વહાના લાગો છો
વહાવા લાગો છો ૫
વહાલા લાગો છો
વહાવા લાગો છો ૬

૫૬ ૪

ધર્મકુવર શ્રીકૃષ્ણ તમે ભક્તપતિ ભગવાન,
દયાનિધિ તમે દાસને નિત્ય આપાહો એ દાન
નિરવિકાંપ ઉત્તમ અતિ, એરો નિશ્ચે વાય તમારો,
અનખેલા તમ આગળે, હું અરજ કર એ સાર
માહાત્મ્યજ્ઞાને સહિત હરિ, એવી એમનિકી ભક્તિ,
પ્રીત રહે તવ અરણુમા, બીજે રહે સદા વિરક્તિ
તુમા તમાર ભક્તપણુ હરિ એમા કોઈ પ્રમાર,
દોષ ન રહે કોઈ ભતનો, એ આપો ધર્મકુમાર
તમારા કોઈ ભક્તનો, મારે દ્રોહ કારે નવ માય,
સગ એકાતિક ભક્તનો, મને નિત્ય આપો મુનિરાય
દાસ તમારા દાસનો મને રાખો નાય હનુર,
પ્રેમાનંદની પિનતિ, સાવળને સ્યામ જર

એ વર માગુ છું ૮૬
એ વર માગુ છું ૧
એ વર માગુ છું
એ વર માગુ છું ૨
એ વર માગુ છું
એ વર માગુ છું ૩
એ વર માગુ છું
એ વર માગુ છું ૪
એ વર માગુ છું ૫
એ વર માગુ છું ૬

રાગ સમાવ.

આજની ધડીરે, ધન્ય આજની ધડી,
મે નિરખ્યા સહનનંદ, ધન્ય આજની ધડી
મગ કોવ ને લોભ વિયે, રસ ન રાકે નડી,
માવજીની મૂર્તિ મારા, હૃદયમા ખડીરે

૮૬૦

ધન્ય ૦ ૧

જીવની જીલ્લિ બણી ન રાકે, એ ગોગી અગી,	ધન્ય૦ ૨
સદ્ગુણની દષ્ટિ જોવા વસ્તુ એ જડીરે	
ચોરાશી ચટુ ખાણુમા દુતો ચાકચો આયડી,	ધન્ય૦ ૩
અતર હરિશુ એકતા તારે, દુગધા દૂર પગીરે	
જ્ઞાનકુંચી ગુર ગમચો, ગયા તાગા ઉધડી,	ધન્ય૦ ૪
લાડુ સંજ્ઞાનનદ નિદાગતા કરી આખડીરે	

રાગ દમીર કલ્યાણ.

પદ ૧

સુન સુન રાજની રયામકી બનીયા મન માની	સુન૦ ટેક
સુની બતીયા છતીયા ભય રીતળ, શુધ ખૂતી ધન ધામકી	બતી૦ ૧
કામ કાજ મોયે કહુએ ન લાવે રટના લગી એક નામકી.	બતી૦ ૨
ધરી ધરી પન છીન ખીસરત નાહી, મૂરતી આતમસમકી	બતી૦ ૩
પ્રેમાનદ લઇ વારે રયામપર સોખા કોટિક કામકી	બતી૦ ૪

પદ ૨

નીરખી છખી નદવાલકી અંખીયા લવયાની	નીર૦ ટેક
મરકતમની જલદ લખી લાળે, સોખા રયામ તમાલકી	અંખી૦ ૧
ખજન મીન અની મૃગ લાળે, લખી છખી મેન ખીસાવડી	અંખી૦ ૨
રાજહસ અહસ ઐરાવત લાળે, લટક લખી ચાલકી	અંખી૦ ૩
પ્રેમાનદ વારે મનમથ કોટિક મુસકની નીરખી ઓપાલકી	અંખી૦ ૪

પદ ૩

રટ રટરે મન બાવરે એક નામ હરિકો	રટ૦ ટેક
પ્રગટ હરિ રાજત દ્રગગોચર બન્ધોહે અમોનીક દાવરે	એક૦ ૧
પ્રગટ પ્રમાન રૂપ હર ધરી લે પ્રગટ હરિ ગુન બાવરે	એક૦ ૨
ખીતે બત હે અવસર એસો નુ લોહકો તાવરે	એક૦ ૩
પ્રેમાનદ કહે ફીરી પછતઈહો પરીહો દુખ દીવાવરે	એક૦ ૪

પદ ૪

રયામ સુદર મુખદાઈરે, મુન મોહન મેરે,	રયામ૦ ટેક
------------------------------------	-----------

તજ દે આશ અસત જગ કેરી, ચરનકમળ ચિત લાધરે	સુન૦ ૧
શ્રીહરિકૃષ્ણ નારાયણ સ્વામી, લે રસના ગુન ગાધરે	સુન૦ ૨
તજ આજસ પરમાદ મોહ મદ, લજ મન કમ જહુરાધરે	સુન૦ ૩
પ્રેમાનદ કે નાથશુ નેહા, કર લે ગ્રીત લખાધરે	સુન૦ ૪

ચાગ ગરવી.

પદ ૧

પ્રગટ હરિમુજને મળ્યારે લોલ, કાઈ કહામા ના વિવાત મારી યેની પ્રગટ૦ ટેક
આજ દીનજલુ અઢળ ઢળ્યારે લોલ, પોતે પુરુષોત્તમ સાક્ષાત, મારી યેની પ્રગટ૦ ૧
એતો પ્રકૃતિ પુરુષથી પર છેરે લોલ, એતો અક્ષરતણા આધાર, મારી યેની પ્રગટ૦
એતો રાધા રમાના પર છેરે લોલ, એનો નિગમ ન પામે પાર, મારી યેની પ્રગટ૦ ૨
એતો રાત્રિરાજપણે રાજતારે લોલ, એતો ત્રિભુવનપતિ લગવાન, મારી યેની
એતો સુરનર મુનિ શીરછાજતારે લોલ, મનમોહન રૂપનિધાન, મારી યેની પ્રગટ૦ ૩
મહામુક્ત પૂજે જેની પાદુકારે લોલ એવા પરમપુરુષ મહારાજ, મારી યેની પ્રગટ૦
જેને ધરીએ ન મેરે રમાશાધિકારે લોલ એવા દુર્લભ સુલભ થયા આજ, મારી યેની
નરવિમલ ધર્મો કશ્યા કરીરે લોલ, લીધો દ્વિજકુળે અવતાર, મારી યેની પ્રગટ૦
પ્રેમાનદનો સ્વામી આજ શ્રીહરિરે લોલ, મુક્તિ આપી કરે લવપાર, મારી યેની

પદ ૨

પ્રમુ પ્રગટ થયા છે આ સમેરે લોલ, શ્રીકૃષ્ણ કમળજળનેલુ અવિનાશી પ્રગટ૦ ટેક
જેને સુરપતિ નરપતિ સકુ નમેરે લોલ, જિવા ધર્મકુવર મુખદેલુ અવિનાશી પ્રગટ૦ ૧
જે ગોકુળચંદ નદવાડીવોરે લોલ, તેજ ભક્તિધર્મસુત શ્યામ, અવિનાશી પ્રગટ૦
તેણે મુક્તિનો દ્વાર ઉઘાડિયોરે લોલ, નરનારીને દેવા નિજધામ, અવિનાશી પ્રગટ૦ ૨
શુદ્ધ ધર્મ ધરાપર ચાપવારે લોલ, ઉખાડવા અધર્મના મૂળ, અવિનાશી પ્રગટ૦
નિજજનને અખટ સુખ આપવારે લોલ, પાવન કરવા ભક્તિધર્મકુળ, અવિનાશી
આજ મોક્ષ આપવાને આવિયારે લોલ, જલમહોતવાસી હરિરાય, અવિનાશી
મોટા મુક્ત મુનિ સાથે લાવિયારે લોલ, જેના દર્શન કરી પાપજલ્ય, અવિનાશી ૪
મોક્ષપતિ કુવર ભક્તિધર્મનારે લોલ, હરિકૃષ્ણ નારાયણ નામ, અવિનાશી પ્રગટ૦
વહાનો વરત કાપે છે બધ કર્મનારે લોલ, પ્રેમાનદનો સ્વામી ધનશ્યામ, અવિનાશી

૫૬ ૩

જેને લેછએ તે આવો મોક્ષ માગનારે લોલ, આજ ધર્મેવંશીને દ્વાર, નરનારી. જો.
 આવો પ્રગટ પ્રભુને પગે લાગવારે લોલ, વડાલો તરત ઉતારે ભવપાર, નરનારી જો.
 જન્મ મૃત્યુના ભયથી કુટવારે લોલ, શરણે આવો મુમુક્ષુજન, નરનારી જો.
 શીદ જાઓ છો ખીજે સિર કૂટવારે લોલ, હાંતો તરત યાગો પાવન, નરનારી જો.
 ભુંડા શીદ લટકો છો મત પંથમારે લોલ, આવો સત્સંમ મેલીને મોક્ષરૂપ, નરનારી
 આશુ પ્રેમ પ્રતીત સાચા સંતમારે લોલ, ચારો મોક્ષ અતિશે અનુપ, નરનારી. જો.
 જુઓ આંખ ઉઘાડીને વિવેકનારે લોલ, શીદ કરો છો ગોળ ખોળ એકપાડ, નરનારી.
 લીધી લાજ ખીજા શુર જેખનીરે લોલ, કામ કોવે લગાડી છે રાડ, નરનારી જો.
 એવા અજ્ઞાની શૂરના વિશ્વાસથીરે લોલ, જસો નરકે વગાડતાં દોલ, નરનારી
 વડાલો તરત છોડાવે કાળપાશથીરે લોલ, પ્રેમાનંદ કહે આપે છે હરિ કોલ, નરનારી

૫૬ ૪

જાઉં ધર્મેવંશને વારણે રે લોલ, ભવ છુડતારે ઝાલી મારી બાંહ, અલખેલે. ધર્મ
 બાંહ ઝાલી તાણી લીધી બારણેરે લોલ, નહિતો વહીને જતી કયાંની કયાંય, અલખે
 વડાલે ધીર કળામે કશ્શા કરીરે લોલ, લીધો ધર્મેગૃહે અવતાર, અલખેલે ધર્મ
 પોતે અક્ષરપતિ આવ્યા હરિરે લોલ, કરવા અધમતણો ઓધાર, અલખેલે ૨
 વડાલે પ્રગટ પ્રતાપ જણાવીયોરે લોલ, મેટયા લખ્યા વિધાતાના લેખ, અલખેરે
 જીવ જમના તે હાથથી છોડાવીયારે લોલ, મારી કરમની રેખ પર મેખ, અલખેલે ૩
 ચાર વર્ણ ને આશ્રમ ચારનારે લોલ, ચાપ્યા અથળ ધણપર ધર્મ, અલખેલે. ૫૦
 મધ માંસ ચોરી ફેલ જારનારે લોલ, નરનારીનાં મેલાબ્યાં કર્મ, અલખેલે ધર્મ ૪
 કીધાં શુદ્ધ અંતર નરનારીનારે લોલ, ધર્મભક્તિ પધરાવ્યા માંહ, અલખેલે ૫૦
 એવાં દિવ્ય ચરિત્ર ગિરિધારીનારે લોલ, પ્રેમાનંદ જોઈને પારી જય, અલખેલે ૫.

રાગ ઘોલ.

૫૬ ૧

સરવે સખી જીવન જેવાને આવોરે, રોડીયુંમાં આવે લટકતો લાલોરે ૧
 એની સોભા મુખે વર્ણવી ન જાયરે, જેને નિગમ નેતિ નેતિ કરી ગાયરે. ૨
 રોજે ધોડે રાજેશ્વર વિરાજે રે, છળી જોઈ કોટીક કંઈ લાજેરે. ૩

મહા આલે મહામુનિના વૃદ્ધે, તેમાં શોભે તારે વીંટ્યો જેમ ચંદ્રે ૪
શુક સનકાદિક હૃતમ જશ ગાવેરે, નૃસ્ય કરી નારદ વેણુ વખવે રે ૫
નિજશખા ચમર કરે લઈ હાથેરે, આ જો આ-યા શૂમાનદનો નાથરે ૬
પદ ૨

જુઓ છબી સ્યામ સુદરશર કરીરે, લીરની નાડી મુથલુથી સોનેરીરે ૧
જરશી જમો ખુટાદારે, કશીયો કમ્મર સોનેરી છટાર રે ૨
શીરપર પાપ પેચાળી નવરંગીરે, કાને ગુચ્છ ગુલાબી માથે કલગી રે ૩
ગજરા તોરા ગણે ગુલાબના હારે, આવી હપર બ્રમર કરે છે ગુભર રે ૪
પોથી વડાં બાયે બાલુબધરે, નગ જડયા કુડળ મોતીના વૃદ્ધે ૫
ધેમે જુઓ વરણાગીયો વનમાળીરે, શિતળ ઘઈએ ભૂમાનદ કે લાળી રે. ૬

પદ ૩

મૂર્તિ ચચળ જુવો ચટકતી આવરે, નેત્ર છડી કરમા કુમતિયાળી લાવ રે ૧
મદહાસ અપળ નેણા ચિત્ત ચોરે રે, કરના લટકા કરી કાળજડાંને કોરે રે ૨
મીઠા બોને ઘેરે રાગે ગાયરે, અધર ધરી મોરલી મનોહર વાપરે ૩
અગકે લાન વિશાળ શોભાનુ ધામરે, નાસા આણીયાળી બ્રમર અતિ શામ રે ૪
અધર લાલ માઢી મધુરી હાસરે, દવપક્ષિ કરે અતિશે પ્રકાશ રે ૫
જમણે ગાલે દીબકડી રૂપાળીરે, તાપ ટળ્યા ભૂમાનદ કે લાળી રે ૬

પદ ૪

ધેરે ચાવી આવ્યા ગૌતોકવાસીરે, જેને કહે છે અક્ષરાતીત અવિનાશી રે ૧
જુવો જુવો મોહનિદ્રામાથી જાગીરે, વરી જોને યાઓ અખડ સોહાગી રે ૨
જોતા વાટ આવી મારે જાનરે પોતે વર પુરપોતમ લગવાન રે ૩
શુક સનકાદિક ધરે જેનુ ધ્યાનરે, મારા લોચન કરે છે મુખનુ પાન રે ૪
આતો સરવે દેખી અલૌકિક રીતરે, ચોંટયુ માત્ર સુદરશરમા ચિત રે ૫
હથેવાળો હરિસમાથે મેં કીધોરે, શૂમાનદ કે જન્મ સુક્ષ્મ કરી લીધો રે ૬

રાગ ગરવી થાલ.

સખી આનંદની વાત કહું આજરે, મેંતો નેહું કરી નોતયાં મહારાજ રે ૧
પ્રેમે ચોક વચે ચોકી દાળીરે, હઠયા નાંવા મોહન વનમાળી રે ૨

અંગ ચોળી આનંદ શું નવરાવ્યારે, પેઠી પીતાંબર મન ધણું ભાવ્યા રે.	૩
પેઠી પાવલાં પધાર્યાં લટકાળોરે, મારા મંદિરીયામા આવ્યા મરમાળો રે.	૪
પાટિ બેસારીને પુછ્યા મોરારીરે, અતિ આનંદ શું આરતિ ઉતારી રે.	૫
બેઠા જમવા જમનો આધારરે, મેંતો પ્રેમે કરી પીરસ્યો કંસાર રે.	૬
શારો પુગી સુંવાળી સાબુડીરે, ખાસાં ખાજલાં ને ખાંડ ધણી ફડી રે	૭
સારા મેસુળ જલેળી જુગ તાળીરે, ઘાટાં ઘેળર પેડાની ભરી યાળી રે	૮
દુધપાક પુરી પુરણીયોળીરે, ઘણે ધીએ રસ રોટલી ઝળોળી રે.	૯
દહીંયરાં ભાત ભજ્યા ને દાળરે, કેળારોટલી ને પુડલા રસાળ રે.	૧૦
ગળી મોળી બંજ કડી ને કારેવારે, મગ મેથીએ વધારી કથાં ભેળાં રે.	૧૧
તણું મુરણ ધણુ ધી ધાલીરે, વડી વાવાને લાગે છે ધણી વાલી રે	૧૨
તળ્યાં પરવળ વાવોળ ને વૃતાકરે, તળ્યાં તુગીયા કંકોડા કેર રાકરે	૧૩
રાકો તાંદળને ને સુંવાળી ભાજરે, મેથી મોગરી મુળાથી ધણુ રાજરે.	૧૪
જમે જુગતે શુ દીનદયાળરે, પામે અનુપમ અચાણા રસાળરે	૧૫
કેરી કાચરી તળેલા આમ્યાં આફુરે, રાળાં ગરમર ને શેવરાં સ્વાફુરે	૧૬
કાણુ કેરડાં પાપડ પ્રજુ જમેરે, પીયે જળ માસો માસ મુને ગમેરે.	૧૭
જમે મધુરા મધુરા જહુરાયરે, મુંતો વીંજણે દોળું વાયરે	૧૮
જમી આવમન ક્યું અવિનારાદે, ધીતે પાનબીડી કરી મુખવાસરે.	૧૯
મુર મુનિને દુરગમ સ્વાદે, પામ્યા મુક્તાનંદ પ્રસાદે	૨૦

રાગ રેવતા.

સુમર ધનસ્થામ સુખદાઈ, અમુશી દેહ નર પાઈ, સુમર	ટક.
અત કોઈ નાહી દે તેરા, સત્ય હં માની હે મેગ.	સુમર ૧
રંગી દે જુકડી બાજ, જુકડે દોતલે રાજ,	
ખડા દે કાળ શીર બેરી, અચાનક લેવેગા ઘેરી.	સુમર ૨
ખતાસા નીરડા ફુટ્યા, પાત જ્યુ ડાળે તુટ્યા,	
એશી નર જન છંદવાની, સમજ નર નેન અભિમાની	સુમર ૩
જમીપર જવના મોરા, કુલે મત દેખી તન મોચ;	
દોલેગા ખાખડી ટેરી, પ્રેમાનંદ કંઠલદે ટેરી.	સુમર ૪

५६ १

कहुं मेर मेर नर तोये, सावधान क्यु नहौं होये,	कहुं टंक
गहरीया जाधी भमताझी, झीरत राठ शिरापर सणी	कहुं १
मेरो धन मेरो छे धाम, मेरो सुत मेरी छे वाम,	
मेरे पशु मेरे छे ग्राम, मेरे सण आवेो काम	कहुं २
हुतो लखो जावरो प्राणी, पयौं अधकुपभैं लनी,	
आरि नहौं तोरीकु लाग, जीगार्यो सणही तें काज	कहुं ३
धीतेओ अवसर आवेो होवेओ मनही पस्ताने,	
प्रेमानंद कहुत छेत लार्छ, धरेगे प्रस जम आरि	कहुं ४

५६ २

कहुत नर भुतमे मेरी तेरे कहे हो गह तेरी,	कहुत टंक
गये दादा जाप सण छोडी, साथ नहौं लेगये कोडी	कहुत १
अजना देश गज सेना, मुकर सण छोडी यन देना,	
कुटुली जखु सुत नापी, नाही कोछ तेरे अ साथी	कहुत २
वदनदरी सहस्रभुज वारे, मछीपती जाके भतवारे,	
अकनवत वप गुन पुरे कोरे सण काने चुरे	कहुत ३
हीवाने भोली देभ नेना, प्रेमानंद के सभज सेना,	
मरीने नाथशु नेहा, भीरेगा नार्छ नरदेहा	कहुत ४

५६ ३

अपेटा कानका असा, अपेटा जागम जेसा,	अपे टंक
कडाका गाजका जनो सराका जीजुगी मानो	अपे १
अयानक पकरी ले आरि, मनोरथ रहे मनभारि	
नादर क्यु पकरी ले पकरी, जीवारि सुसा ले पकरी	अपे २
भीन न्यु जगने लपकावे, दादुर न्यु साप सपकावे,	
असे हुंम कान सुण नैदो, डेरी तु प्राणी पजतेदो	अपे ३
भानीले जात ॥ मेरी समुल्ले वे जगत सण मेरी,	
समरवे श्याम सुणलार्छ, प्रेमानंद कहुत दित लार्छ	अपे ४

રાગ ગરબી.

૫૬ ૧.

હુંતો ભઠરા ગીરધર જોવારે, મા મુને પારીશ માં;
 મારા ઉરમાં છખીવાળને પ્રોવારે, મેલે મારીશ માં. મા મુને ૦ ટક.
 ભઠરા જોવા હુંતો નંદજીનો લાલો, હારે મારો પરમ સનેહી લાગે બહાણેરે. મા. ૧
 છેલ છખીવો બહાણો કુંજનો વિહારી, હારે જોતો જીવનદોરી છે મારીરે. મા. ૨
 પારીશ માં તને કહુધરે પહેપું, હારે હુંતો માયું ભતાં નહી મેધુરે. મા. ૩
 પ્રેમાનંદના સ્વામીને સાહે, હારે કુરબાણુ કર્યુ જીવવ મારેરે. મા. ૪

૫૬ ૨.

હારે મેતો જોયા ચતુર નંદલાવરે, ઉભા ઓશરીયે;
 હારે ક્યાં તિવક કેસર કેરાં બાવરે, મુંદરવર હારિયે ઉભા ૦ ટક ૦
 જેત પાપ શીર ઉપર શોભે, હારે જોઈ છોમકીયાં ચિત લોભેરે. ઉભા ૦ ૧
 જેત હાર પહેયાં ઉરપર કાનુ, હારે બાંધ્યા જેત કુલાંના બાનુરે. ઉભા ૦ ૨
 જેતાંવર સરવે અંગે મિશાળે, હારે જોઈ મોડિ કામજખી લાગેરે. ઉભા ૦ ૩
 પ્રેમાનંદ કહે પક્ષવટ વાળી, હારે ચડતા ધોડવડે વનમાળીરે. ઉભા ૦ ૪

૫૬ ૩.

વહાલો ધોડલાં ખેવાવે ધનસ્યામરે, બાઈ મારે આંખણીયે;
 મારાં ચિતલાં ચોરે છે મુખધામરે, આંખણીની અણીયે. બાઈ ૦ ટક
 ધોડલાં ફેરે ને બહાવો મુજસામું હેરે, હારે મુને ન્યાય કીધી આણે ફેરેરે. બાઈ ૧.
 ચપળ દુરંગ અતિવેગે ફેરે, હારે જોતો ગરુડનો મર્વ દરેછેરે. બાઈ. ૨
 સુર નર મુનિજન નીરખે છે પ્રીતે, હારે બહે ચિત્ર આલેખ્યાં છે જાતિરે. બાઈ. ૩
 રડો લાગે છે ખભે ફરે છે પટકો, હારે રીડલો પ્રેમાનંદ જોઈ લટકોરે. બાઈ ૪

૫૬ ૪.

હારે સખી ન્હાવા પધાર્યાં મહારાજરે, જીવન જ મુનામે;
 સામે લીધો છે સરવે સમાજરે, મજને વિશામે. જીવન ૦ ટક ૦
 હજવારે હજવા બહાણો દાલે જાગરે, હારે ઉભા નમવાસી પ્રાણુ વારેરે. જીવન. ૧
 હજ વામર શિર ઉપર રાજે, હારે આગે અગણીત વાળ વાગેરે. જીવન. ૨

પદ ૫

અરજ ઉર ધારોરે વહાવા, અવિનાશી અખળાતણી,	અર૦ ૮૬
સાતદિવસ ધનશ્યામ પોકાર, સામળને સમરય ધણી	અર૦ ૧
દરશન આપો દીનાનાથ દયાળુ, હવેતો હરિ યઈ છે ધણી	અર૦ ૨
વિરહની વેદના ટાળો અલખેવડા, નાથ પધારો બણી ઠણી	અર૦ ૩
પ્રેમાનંદ કહે જોઈ જોઈ જીવ, શ્યામ ચતુર ચિતામણી	અર૦ ૪

પદ ૬

શું ધણુ કહીયેરે હવે, ધર્મેકુવર ધનરયામજ,	શું ધણુ ૦ ૮૬૦
અતરભી મુખસાગર રવામી, અધમકંઠારણુ નામજ	શું ધણુ ૦ ૧
નિજજન નણી હરિ દયા ઉર આણી, દરશન આપો મુખધામજ	શું ધણુ ૦ ૨
બહુનામી નિજ બિરદ વિચારો, પાવન પૂરણુકામજ	શું ધણુ ૦ ૩
પ્રેમાનંદ ધનશ્યામ તમારી, રટણા લાગી છે આડોભમજ.	શું ધણુ ૦ ૪

રાગ

પદ ૧

હેલી જોને આ નંદકુમાર, સગુણી શોભતા,	૧
ચાને મદર મગની ચાવ, રસિક ચિત લોભતા	
ધારી લાવ મુરમી પાષ, અનોખી બાધણી,	
હ્રદા પેથ કુકમા ચતુરોર, અધિક શોભા બણી	૨
રડી રાજે છે નકવટ રેખ, મનોદર આવને,	
જોતા કંસર તિવક અનુપ, વધારે ભાવને	૩
ઉમા અગવ કરે અલખેલ, સુખાના સગમે,	
ખેલે બલ્લાનહો નાથ, રાજેશ્વર રમમે	૪

પદ ૨

શોભે નટવરજીને રીસા, કલની વાકી,	
પુખરાજ પિત્રેભ લાલ, મોનીટથી જડી	૧
તોરે કુલવણો નવરમ, મોલીડા ઉપર,	
જોહને કાંઈ કુવરનું રૂપ, મારા નેણા કરે	૨

સખી આંઠાદાર અનુપ, પીયાછની પાઘડી;	
તેતો વિસરે નહિ પળ એક, છવડવામાં જડી.	૩
લગકે ફુંગ કાનુમાંય, મોઢાં મુવનાં;	
બાધ્યાં બ્રહ્માનંદને નાથ કે, બાળુ ફુવનાં.	૪

પદ ૩.

આંખરહી રારદ સરોજ, રસીવા લાવની;	
દેખી મનડું પામે મોહ, તિવક છળી લાવની.	૧
નાસા સુંદર દીપસમાન, અવિક સોલી રહી;	
મુખ નીરખીને રાશીધર, જ્યોત ગગન ઝાખી થઈ.	૨
લીધી લટકાળે નદવાવ કે, હાથ કખાંણુને;	
એની ચઠક રંગીલી ચાવ, હરે મન પ્રાણુને	૩
• કાળુ મોતીડે જડીત કઠાર, કમર કસી લીધો;	
નીરખી બ્રહ્માનંદ કહે જન્મ, સુદ્ધ મારો કીધયો	૪

પદ ૪

સખી કેશર લીનો કહાન, કરે ભેઈ છાતડી;	
રડી આંખરહીમાં રેખ, મનોહર રાતડી	૧
બેની સાંભળતાં ગુલતાન, થઈ એના ગીતમાં;	
રસીયાવર કેરો રંગ, ચઝ્યો મારા ચિતમાં.	૨
સમનવી મુજને સ્થામ, નેણુ કરી સાનમાં;	
મુને મગન કરી મસ્તાન, અમૃત રસ પાનમાં	૩
કાળુ રાગે છે ગૌર કપોળ, સુલગ તીવ ત્રાજવી;	
સોભે બ્રહ્માનંદનો નાથ, રસીવો રાજવી.	૪

રાગ મેવાહી.

પદ ૧

લેડાનો હાર હરિ રે, મારે રમખીનો, લેડાનો હાર હરિ;	
મલ્હિમા પધરાવી મોહનને, ભેટું હું અંક ભરી રે.	મારે ૧
જગના છવનને હું નહિ દેહ બવા, રાખીશ જતન કરી રે.	મારે ૨

રસિક નવલ વર રાજેશ્વરને, નીરખીને નયણ કરી રે. મારે૦ ૩

બ્રહ્માનંદના નાયને સજની, મન ક્રમ વચને વરી રે. મારે૦ ૪

પદ ૨.

વર નંદલાલ વરં રે, સખી અલખેલો, વર નંદલાલ વરં; સખી૦ ૧

મૂરખ લોક દાખી છોને મરતાં, કોઈની સંકા ન ધરં રે. સખી૦ ૨

કહાન કુંવર સગે નેહ કરીને, જમથી તે શીદ કરં રે. સખી૦ ૩

પરણું તો વર પુરુષોત્તમ પરણું, નહિ તો કુવારી મરં રે. સખી૦ ૪

બ્રહ્માનંદના નાયને માથે, તન કુરબાન કરં રે. સખી૦ ૫

પદ ૩.

ધોળા હું ગિરિધરિયા રે, માથે તારે મોહન, ધોળા હું ગિરિધરિયા; માથે૦ ૧

પ્રાણુજીવન મારે મહોલ પધારો, બૂધર રમ ભરીયા રે. માથે૦ ૨

પહેલી પ્રીત કરીને મારા, પ્રાણુ તમે હરીયા રે. માથે૦ ૩

મસ્તકને સારિ મેં તમને, વહાવમજી વરીયા રે. માથે૦ ૪

બ્રહ્માનંદ કે' એક ધડી દૂર, રહો મા રોવરીયા રે. માથે૦ ૫

પદ ૪

લાગેલ રંગ ઝડી રે, મારા રસિયાજીનું, લાગેલ રંગ ઝડી; મારા૦ ૧

મોહનવાલ રંગીવાની મૂરતી, જીવડલામાં જડી રે. મારા૦ ૨

પ્રાણુજીવન પાતળિયાને આગે, દાઢ બેડીને ખડી રે. મારા૦ ૩

મીઠ ઘડી ફણુ દૂર ન મેરું, પ્રેમને પાસ પડી રે. મારા૦ ૪

બ્રહ્માનંદના નાયને લેગી, ધન્ય ધન્ય આજ ધડી રે. મારા૦ ૫

રાગ મરચી.

પદ ૧.

સોભા શી કહુરે રૂડી, વરખન કરતાં નય ચિત્ત જડી, ૧

હરિવર નેવારે રમમાં, મોટી હતો રસિયાજીના અમમા ૨

ઉદર અનુપમદે નીરખી, ઉપમા થીપજ પાનના સરખી, ૩

ત્રિવણી મુદર રે સોબે, બેઈ બેઈ ચિત્તના મારા લોભે, ૪

નાનિ ઉડીરે રૂપાળી, બ્રહ્મા જેસે ત્યા આસન વાળી; ૫

કલિલંક બેઠનેરે મનમા, મૂગપતિ લાજ રવો મદાવનમાં. ૬

હરિએ લપનીતરે ધારી, મુનિના મનને આનંદકારી;
નિરખી આનંદે પામી, આવા રૂડા પ્રેમસખીના સ્વામી.

૪

૫૯ ૨.

હરિને નીરખ્યારે મેલે, બેઠાલાને વણું સુંદર વેલે;
શ્યામ સરીરે રે સોભે, અનનખાલુ ચિતડાં લોભે
મૂરતિ લગીરે વખાણું, સવાચોસક તમુ પરખાણું;
સુંદર સોભેરે સરીરે, પીતપટ પહેચાં છે બળવીરે.
ઘેરે સાહેરે જાને, સાંભળી મેધનગારાં લાને;
હસતા આવેરે પાસે, કેસર સરખો મુખંધ શાસે.

૧

૨

૩

કૌતુહલનારે ભરીયા, ભેગકળાના પરણુ દરિયા;
બ્રહ્મવિદ્યાનારે સ્વામી, આવા રૂડા પ્રેમસખી વર પામી.

૪

૫૯ ૩.

રંગનો ક્ષીનોરે ભેઈ, હરિના જુગવચરણુપર મોહી;
સાયળ રૂડારે કેવા, નીરખી મનમાં રાખ્યા ભેવા.
ગોળ છે ભરારે સ્વરૂપે, ઉપમા કહણીસ્તંભની ઓપે;
શોભિત શોભારે ધામ, પ્રજવનિતાના પૂરણુકામ.
સુંદર સોભેરે ભનું, નીરખી ધન્ય લાગ્ય કરી માનું;
જંધા જુગલનેરે નીરખી, ચંદન ચરચી મનમાં હરખી.
ધુટી અનુપમરે પાની, નીરખી મનમાં રાખું છાની;
એ ૫૯ હરમાં રે ધારી, પુંજ પ્રેમસખી જલિદારી.

૧

૨

૩

૪

૫૯ ૪.

ચરણુ હરિનારે સોભે, ભેઈ ભેઈ મુનિમન મધુકર લોભે;
છખી અલોકિકરે ન્યારી, સોમે ચિન્હતણી જલિદારી.
મત્સ્ય તે મહાસુખરે આપે, ત્રિકોણ ગોપદ દુખડાં કાપે;
કળશ ધનુષનેરે ધારે, બ્યોમ તે તાપ દેયાના કારે.
અર્ધચંદ્ર ઉચ્ચોરે ભારી, સ્વસ્તિ આજકોણુ મંગળકારી;
૮/૯ ને ભંજુરે જિરાળે, વજ્ર ધ્વજ અંકુશ અતિ છાને.

૧

૨

૩

અધુજ સોભારે સાગી, લાગે હૃદયદેખા અતિધારી,
શુક જેવા ભેગીરે વિચારે, નિત્ય હઠી પ્રેમસખી હર ધારે

૫૬ ૫

એ ચરણનારે ભોગી, સિવ સનકાદિક શુક જેવા ભેગી,
મનમા વિચારે પ્રીતે, તેણે કરી કામ્યાદિક રિપુ છતે.

૧

ધ્યાનમા નખમણીરે દેખે, ઝીણી આમળીયુની રેખે,
જેવે ચિન્હ જમણેરે અશુકે, ખીજે નવ રાત્રે ભામે જુઠે

૨

ઝાવિગણ પુજેરે આનદે, ભવબદ્યાદિક નિત્ય હઠી વડે,
રોષ સમારેરે મનમા, પૂજે જોવાળ વૃદાવનમા

૩

કુચ ને કુમકુમરે સમારી, હરપર રાખે જળની નારી,
ઉપનિષદનો રે સાર, પ્રેમસખી કરી રાખે હર હાર

૪

૫૬ ૬

મુંદર રોમેરે રસિયો, બ્દાખો મારા હૃદયકમળમા વસિયો,
રૂપ અલોકિકરે જોઈ, ઉપમા તોલે ન આવે કોઈ

૧

નિત્ય હઠી નારદરે ગાવે, રોષ સહસ્રમુખ પાર ન પાવે,
શ્રીનારાયણરે સ્વામી, હૃતો એ જોઈને આનદ પામી.

૨

નખસિખ સોભારે વખાણી, સુક્ષ્મ કરે છું મારી વાણી,
અગોઅમનેરે ગાજુ, હવે હુંતો પાછી ભવમા નાજુ

૩

હવે હુંતો થઈ છું રે માતી, હરિના શુભસાગરમા ન્દાવી,
બ્દાલે મુને જાણીરે હાથે, રસિયે પ્રેમસખીને નાથે

૪

રાગ પરજા.

૫૬ ૧

નેણામા રાખુરે નેણામાં રાખુરે નાથજને જગત મરીનેરે મારા નેણામા રાખુ દેકે
શિવ સનકાદિક શુક જેવા ભેગી, હારે જેની વાટુ જીવે જી લાખુરે, નાથ૦ ૧
છેલ ઇમીવાજની મુરતી ઉપર, હારે મારા પ્રાણુ વારી વારી નાખુરે, નાથ૦ ૨
નથણે નીરખી હરિને હરમા ઉતાર હારેએના ગુણ તા નિરાશિન ભાખુરે, નાથ૦ ૩
પ્રેમાનદ કહે હરિરસ અમૃત, હારે હુંતો પ્રેમ કરી નિત્ય ચાખુરે, નાથ૦ ૪

પદ ૨.

અળગા ન મેલુંદે અળગા ન મેલુંદે, નાય તમને આખડલીથીરે અળગા ન મેલું. ટેક.
મદનમોહન તારી મુરતી જોધને, હારે મારું મનહું થયું છે બેલું રે, નાય૦ ૧
લોક કુટુંબ પરિવાર તજીને, હારે મેલો તમસંગ બાધ્યું છે બેલું રે, નાય૦ ૨
પ્રાણજીવન તમ પાસે સમ્યાનું, હારે મને વચન હીધું છે બેલું રે, નાય૦ ૩
પ્રેમાનંદ કહે જોઈ જોઈ જીવું, હારે તારું મોલીકું રંગનું બરેલું રે, નાય૦ ૪

પદ ૩.

નહિ દહ જલવારે નહિ દહ જલવારે, નાય તમને આખડલીથીરે નહિ દહ જલવા. ટેક.
જીવતી પેઠે જળવીને રાખીરા, હારે એક લગારે ન દહ દુખાવારે, નાય. ૧
મનગમતાંદે ભોજન રોધી જમાડું, હારે લાલું સાકરે નાખીને દૂધ પાવારે, નાય. ૨
જ્યેત અંબર અતિ ઝીણુંદે લાલું, હારે મારા પ્રાણુ તમને પહેરાવારે, નાય. ૩
જલવાનું રે તમે નામ લીધો તો, હારે પ્રેમાનંદના સમ છે માવા રે, નાય. ૪

પદ ૪.

આવાને આવારે આવાને આવારે, રહેજે મારી આંખડલીમાંદે આવાને આવા ટે.
આવાને આવા મારા નાય ખિરાજે, હારે મારાતનના તાપ જીઆવારે, રહેજે ૧
ડોલરીયાના નિલ હાર પહેરાવું, હારે રડા તોરા લાલું લટકાવારે, રહેજે. ૨
અમૃત વેણે સુકોમળ નેણે, હારે અતિ અમૃત ઝડી વરસાવારે, રહેજે. ૩
પ્રેમાનંદ કહે નાયજી આગે, હારે રહું હાજર નિરાદિન ગાવારે, રહેજે. ૪

રાગ ધોલ.

પદ ૧.

સુખદાયકરે સ્વામી સર્વજનંદ, પ્રગટ પુરૂષોત્તમ શ્રીહરી. ટેક૦
જેનું સ્વામિનારાયણુ નામ છે, જેને જાળને રે ધામે જાવજળપાર. પ્રગટ૦ ૧
જેનાં દર્શન ઈચ્છે મહામુનિ, કણ્ણાનિધિરે પ્રભુ પરમ ઉદાર. પ્રગટ૦ ૨
બદાસે કલિમધ્યે અતિ કણ્ણા કરી, ધાયો દ્વિજકુળરેણુનિધિ અવતાર પ્ર૦ ૩
વહાલે સતયુગસમ ધર્મ સ્વામીયો, યાજ્યા નિજજનના મનથી મદમાર. પ્ર૦ ૪
એનો જે જને પ્રીધો આશરો, તેતો વરી ગયા રે કુળસદિત સંસાર. પ્ર૦ ૫
મુંજાનંદ કે' મહિમા અપાર છે, કરે નિરાદિનરે નેતિ નિગમ પોકાર. પ્ર૦ ૬

પદ ૨

પ્રેમે પ્રગટ્યારે સુરજ સહનનંદ, અધર્મ અધારે ટાળીયુ. ટક૦
 માયારાત્ય મુમુક્ષુની ટળી, થયુ હરિ મળતા પૂરણ પ્રભાત. અધર્મ૦ ૧
 સંસાર સોક હયાં સર્વે જીવના, જોણે માનીરે પ્રેમે બંદાવાની વાત. અધર્મ૦ ૨
 જુઠા સાની ઉલુક જગમા હતા, તે સત્તાણારે પાપપર્વતમાંય. અધર્મ૦ ૩
 કામ ક્રોધ ને લોભ ને ચોર તે, ટરી સામ્યારે રહેવા કામ ન કયાય. અધર્મ૦ ૪
 દેખી સત કમળવન કુલીયા, કુ ખ પામ્યારે પાપી કુમુદ અપાર. અધર્મ૦ ૫
 મુક્તાનંદ કહે મહાસુખ આપીયુ, એને વારણે જલ વારમવાર. અધર્મ૦ ૬

પદ ૩

કરી કંઈણારે સ્વામિ સહનનંદ, પધાર્યા અખંડ સુખ આપવા. ટક૦
 જેના દરશનથી કુખૂત ટળે, જેને સપરોં રે પામે પાતક નારા. પધાર્યાં ૧
 જેનુ સારણ મહે સુખ પામીયે, વેગે નારો રે મોહ માયાના પારા. પધાર્યાં ૨
 જેનો મહિમા અનંત અપાર છે, શુક સારદ રે મુનિ નારદ ગાય. પધાર્યાં ૩
 મતિમદ ન જાણે એ મર્મેને, જેમ ઉલુકને રે રવિ નવ દેખાય. પધાર્યાં ૪
 બ્દાલો નારદ નિમમના વેણુને, સલ કરવા રે મોતે શ્રીખંડીનાથ. પધાર્યાં ૫
 મુક્તાનંદ કે' અધર્મ હયાપીયો, ભક્તિ જ્ઞાન વેશવ્યસ્થાપ્યા મહી હાય. પ૦ ૬

પદ ૪

પોતે પરબ્રહ્મ રે સ્વામી સહનનંદ, બદ્રીપતિ પ્રબળ પ્રતાપ છે. ટક૦
 બ્દાલો ભરતખંડના નરનાગીને, પોતે વખ કરી રે આપે રૂળ સોય બદ્રીપતિ. ૧
 હરિના તપકેરા પુરુષ પ્રતાપથી, ચયા શુદ્ધ મન રે હરિજન સર્વ કોમ. બદ્રી. ૨
 સ્વામિનારાયણ નામ ઓયરે, તેને જન્મમરણ જમનો ભય નય. બદ્રી. ૩
 સર્વે નરકકુંડ ખાવી થયા, બુધ્યા જમમણ રે કર ધસી પસ્તાય. બદ્રી. ૪
 પામ્યા અનંત જીવ હરિધામને, તેની ગણુના રે કહેવા રોષ લખય. બદ્રી. ૫
 મુક્તાનંદ કે' મહિમા અતિ ધણો, તેને એક મુખે રે કવીકે ટલોક ગાય. બદ્રી. ૬

રાગ સોલા.

પદ ૧

મારે મહોત્તે આવો હસીને જોવાનો રે, રતખીના ઉઘા નદજના છોછરાજ. ૧
 માપટથી પેચાણી બાધીછે રૂપાણી રે, લટકાળા મોતીકાવાળા છોછ. ૨

કહાના બીરધારી મૂરતિ તારી રે, મનમાની છેવ શુભાની ૭૭૦ ૩
બ્રહ્માનંદના પ્યારા સોબોહો સારા રે, કેસરીયા રંગના બરીયા. ૭૭૦ ૪

૫૬ ૨.

નંદના સાલા લાગો છો વાલા રે, નવરંગી લહેર તોરંગી ૭૭૧ ૧
નેહુંનો નભરો મુને અતિ પ્યારો રે, અળવીલા છેવ છબીવા. ૭૭૦ ૨
ફુજના બિહારી મૂરતિ તારી રે, હરિ મોરી જીવનધેરી ૭૭૦ ૩
બ્રહ્માનંદ હહેછે મન માડ રહેછે રે, વેણુમા મારા નેણુમા. ૭૭૦ ૪

૫૬ ૩

આપ્યું અણીયાળી માવા મરમાળી રે, કાઈ કીધું મન માડ કીધું ૭૭૧ ૧
મહિર પધારો જનમ સુધારો રે, છોગા મેલી બળવંત બેલી. ૭૭૦ ૨
મુંદર સોહાગી લગની લાગી રે, તમ સંગે જીના રંગે ૭૭૦ ૩
બ્રહ્માનંદ ગાવે મૂરતિ સોહાગે રે, રહો તાબ મજના રાબ ૭૭૦ ૪

૫૬ ૪.

શોભે માથે તોરા આબોને ઓરા રે, ધીરે માતા રંગના રાતા. ૭૭૧ ૧
કોટ પરવાના લાગે છે રૂપાળા રે, નેહુ ગેરી લાવજી લહેરી ૭૭૦ ૨
શ્યામ સદુણા નેહુમા કુણા રે, મજ દાણી હું લોભાણી ૭૭૦ ૩
બ્રહ્માનંદ વાડ તન મન માડ રે, તમ માથે સદા મારે સાથે. ૭૭૦ ૪

રાગ લાવળી.

૫૬ ૧

મારે મહિર પધાર્યા શ્યામ થઈ બહાળી,
મારે હરિવર સાથે હેતમું લગની લાગી. મારે ૧
મારા મનની પુરી હામ કૃતારય કાધી,
લવ છુડતા મારી બાહ્ય અહીને લીધી મારે ૨
મારા મનમા વસીયા માવ તાપ સડ ટાંચ્યા,
મુને મગન કરી મહારાજ દુરમપુર ચાલ્યા. મારે ૩
મુને કરવું ન મુઝે કામ કહો કેમ કરીયે,
બળ મીઝે ન સદબનંદ હામ કયા કરીયે મારે ૪

એ સુખની શી કહુ વાત કહી નથી ભતી,
 એ સુખ સહારતા આજ કાંટે મારી છાતી.
 કહે ચોમાનંદ મુનિરાય સજી લ્યો પ્રીતે,
 નહિ આવે જન્મના દૂત સાચ્છની રીતે.

મારો ૫

મારો ૬

રાગ કાફી.

પદ ૧

સહજનંદ હરિ પ્રગટ થયા સહજનંદ હરિ.
 બાસમુનિએ જે પૂર્વે કહીતી, તે વાત સાચી કડી
 કોરાળ દેશમાં પ્રગટયા પોતે, દ્વિજકુળ દેહ ધરી.
 અધર્મ કેરાં મૂળ ઉખાડી, સદ્ધર્મ સ્થાપ્યો ફરી
 નિષ્કુળાનંદ કહે દુર્ગપુર આગ્યા, નીરખ્યા મેલ્યા બરી

ટકો

પ્રગટ ૧

પ્રગટ ૨

પ્રગટ ૩

પ્રગટ ૪

પદ ૨

સહજનંદ હરિ સજી યોને સહજનંદ હરિ
 દારૂ મારી થોરી અવેરી, એ ચારતો ત્યાજ કરી
 જન્મમરણનું સકટ મોઢું, તે યહી મનમાં ડરી.
 નારાયણનું નામજ લેતા, ભગજીન જીરો વરી
 નિષ્કુળાનંદ કહે નિ શકે યહને, માન્યો વાત ખરી.

ટકો

ભજો ૧

ભજો ૨

ભજો ૩

ભજો ૪

પદ ૩

ભણું જરૂર મરી મેળીને સર્વે ભણુ જરૂર મરી
 શાતદિવસ રજ્યો ધનને કાળે, સમર્થા નહિ ધણીએ હરી.
 મેડી મહિર માવ ખજના, સપત રહેરો ધરી
 સર્ગાસંજીધી સહુ લેઈ રહેરો, કેનું ન ચાલે જરી
 નિષ્કુળાનંદ કહે જોને વિચારી, રહે નહિ દેહ ધરી.

ટકો

મેં ૧

મેં ૨

મેં ૩

મેં ૪

પદ ૪

મનમાં વિચારી જરી જોયું નહિ મનમાં વિચારી જરી.
 સાધુજનની વાત ન માની, પાપીની સોળવ કરી.
 નારાયણનું નામ ન લીધું, મનુષ્ય દેહ ધરી.

ટકો

જોયું ૧

જોયું ૨

જીવાનીમા નેરે જરીયો, ચોરી અવેરી કરી

ભેયુ ૩

નિધુજાનદ કહે માગીને લીધી, માથે ચોરાશી કરી

ભેયુ ૪

રાગ પરજ.

પદ ૧.

અંતકાળે આવીરે મારી શ્રીધનશ્યામ કરો સદાયરે

અંત ૦ ટેક ૦

રોમ કોટી વાંછીની તનમા યાય વેદના, કફળજે કંઠ રધાય છે

અં ૦ ૧

શુદ્ધ ન રહે જ્યારે પોતાના શરીરની, તનડાની નાડી તુગી જાય છે.

અં ૦ ૨

ધરનાં માણસ જ્યારે ધેરી બેસે પાસજે, પુમડું લઈને જળ પામ છે.

અં ૦ ૩

દેવાનંદ કહે દેહ તજવા ટાણે, હૈડું હાવકલોન યાય છે.

અં ૦ ૪

પદ ૨.

કાયાગઢ ધેયોરે કાળે વીઠલવર બ્હેલા વારે આવજો

કાયા ૦ ટેક ૦

નેર ન આવે તમ વિના ખીભ કોઈનું, તનડાના તાપ જુઝાવજો

કા ૦ ૧

કુલ કુંડી યઈ વાણી તોતળી બોવાય ત્યારે, કોગી શુના વિસરાવજો

કા ૦ ૨

પાપ કર્યા તે આટા આવે જ્યારે પીડવા, મોહન તેયજી જુઝાવજો

કા ૦ ૩

દેવાનંદ કહે અધમ ઓધારણુ, તનડાની વાસના વોડાવજો

કા ૦ ૪

પદ ૩

મરવા ટાણે આવો રે માવા દર્શન દો છો હરિલાસને

મર ૦ ટેક ૦

જનઅપરાધ તમે કર નથી ધારતા, આપો છો બ્રહ્મપુર વાસને

મ ૦ ૧

શુના અમારા હોય કોગી કોગી ગીરધર, નટવર કરજો દવે નારાને.

મ ૦ ૨

શ્રીધનશ્યામ તમે કરણાના સાગર, ટાળો છો જનના ભવત્રાસને

મ ૦ ૩

દેવાનંદ કહે હોયતી વેળામા, અમને તમારી એક આશને.

મ ૦ ૪

પદ ૪

કહેજો ઓધા આવોરે બ્હાવો, પ્રાણુ કરે જવા પરીયાણુને

કહે ૦ ટેક ૦

પરમરનેહી તમે રહેજ્યો મારી પાસજે, સહજનંદજી સુખાણુને

કહે ૦ ૧

બોતેર કોહા ખાત્રી યાય મળ ઝગી ઝરી, વાઢીને મેલે જ્યારે વાણુને

કહે ૦ ૨

અમખમ ખાસી કરે હૈયામા આવે હેટકી, પડખામા રણ મારે વ્યાણુને

કહે ૦ ૩

દેવાનંદ કહે બ્હાવા અતે બ્હેલા આવજો, ભખવતસજ દ્રેગ વાણુને

કહે ૦ ૪

રાગ ગરવી.

૫૯ ૧.

નારાયણ નામ લેને હું પ્રાણીરે, બદ્રીનાથ પ્રગટ જગ જાણી. નારાયણ ૦ ટક ૦
નરદેવ હીધો ઇને નાથેરે, હોય ધન તો વાવર વારે હાથેરે;

પદ્મું રહેરો નાવે કોડી સાથે.

નારાયણ ૦ ૧

અનંવારો હીધી રક્ષા તારી રે, હીધો જગરા અગ્નિથી ઉગારી રે;

બેઠો તેને હું કેમ વિસારી.

નારાયણ ૦ ૨

વિના સમજે કહેછે મારું મારું રે, ધનકાજ ભમે મન ભારું રે;

તારે હાથ નથી તન તારું.

નારાયણ ૦ ૩

મિથ્યા સુખમાંડી હું બરમાણોરે, બાંધ્યો હોડવજ્જન ગમે પાણોરે;

જન્ય છે તુખ્યાને પૂર તણાણો.

નારાયણ ૦ ૪

કાપા માયા છે જે તારી કાચીરે, તેને રૂઝે રહેને માં હું ચાચીરે;

અક્ષાન્દ કહે છે વાત સાચી.

નારાયણ ૦ ૫

૫૯ ૨.

બદ્રીપતિ નાથનું લેને સરહુંરે, મટે મહાકુળ જનમ ને મરહું બદ્રીપતિ ૦ ટક ૦
તાકે પરધન ને પરનારી રે, નથી બજતો હું દેવ મુસારી રે,

આગે શી ગતિ ચારો તારી.

બદ્રીપતિ ૦ ૧

રહેછે મન રે માયામાં રાજરે, જુઠાં બોલે ને મમતા જાચીરે;

દેખી કોઇનું રૂઝું મરે દાચી.

બદ્રીપતિ ૦ ૨

નહિ આવે બેળાં સુત દાચરે, મેલી મેલી ને મુંદિર સાચરે;

કરવા જંગવમાંડી ઉતારા.

બદ્રીપતિ ૦ ૩

ફરી બાંધ કમર ટળ ફેલીરે, ચાને તત્પર આજસ મેલીરે;

બહુનામી ચારો તારા બેલી.

બદ્રીપતિ ૦ ૪

ચીત ચડવે માં બહોત લોકાનેરે, કયા પ્રભુની સાંભળવે છ કાને રે;

અક્ષાન્દનું કશું સત્ય માને.

બદ્રીપતિ ૦ ૫

૫૯ ૩.

ઓજે બદ્રીનાથને હું રહેનેરે, નરસહિત નારાયણ કહેને.

ઓજે ૦ ટક ૦

જમહાય જશ્વળ નવો રે, પઠે યાશે છુને ખસતાવો રે;

પ્રાણી અવસર નહિ મળે આવશે.

આગે. ૧

દેવ સખજ સમાચારી તે જોડીરે, ધર્મી રહેશે મંદિર ને મોડીરે;

હાથી નય છે જોને તારી હેઠી.

આજો ૨

દેખી બૂલીરા માં તન ગોરે રે, હું હું ઠાણું કરે હોરે હોરે રે;

નિત્ય કાળ આપરદાને ચોર.

આજે ૩

હીય પાપથકી હું ડરજેરે, ઝાઝો બાર માથે મત લરજેરે;

કર્મ સમજાવિયારીને કરજે.

અંગે ૪

કદ પ્રીતિ હું સંતસમાજે, જેમાં પ્રગટ હરિ નિત્ય રાજે;

અક્ષાન્દ કહે છે તારે કાળે.

અંગે. ૫

4E 4.

प्राणी नरदेह सुंदर भाभीरे, ७४ नर है नारायण स्वामी.

ଅଞ୍ଚଳ ୧୫୦

સાચા સંતને શરણે હું રહેનેરે, દયા આણીને અત્ર જળ દેને રે;

તારો જન્મ સફળ કરી લેને

પ્રાણી ૧

ભવતારણ નગપતિ બેટીરે, મેક લોકની લાજ સમેતરે;

ખાંધ પ્રેમતણી ઢશી ચેદી.

પ્રાણી ૨

લાગ્યું જમનું વાંસે તારે લાગે, લેશે આવીને કાંજ સવારે;

મટિ કરે તારા જીવનું સાર.

ଆଦର୍ଶ ୩

સાથા સંતને સુગે કરીને દે, દૃઢ અતર ધીર ધરીને દે;

સળ પ્રગટ પ્રમાણુ હરિને.

પ્રાણી. ૪

મહેશ્વં અનંત જન્મનું હોવાને રે, હવે છવી બાજુ મત હારે રે;

અહાનંદનું હૃદય હૈયે ધારે.

આણી ૫

राग स्वमाच.

4E 1.

૩૬) લાંગો છે રાજેન્દ્ર મંદિર ખારે આવતારે;

3310 750

૯૨૩સીયો જામો હરિ પહેરી, માથે બાધી પાઘ સોનેરી;

શુદ્ધો રદ્ધો ઓદ્ધો મન લલચ્યાવતાંરે.

2310 2

દેડે હાર ગુલાબી ફોરે, ચિત્ત માત્ર રોષી રાખ્યુ તોરે,
 અગ્નિ કાંતુ બાંતુ મન મારે ભાવતારે ૩૬૦ ૨
 કનક છડી સુંદર કર લઇને, અગ્નિ ગતિ આપો હજવા રટીને,
 ચિત્તકુ ચોરો મીઠું મીઠું ગાવતારે ૩૬૦ ૩
 પ્રેમાનંદના નાથ વિહારી, જઈ તારા વદનકમળપર વારી,
 હેતેશું બોનાવી તાપ સમાવતારે ૩૬૦ ૪

પદ ૨

બહાલી લાગે છે વરણાગી તારી વાકડીરે, બહાલી ૦ ટેક ૦
 લલિત ત્રિભાગી સુદર રોમે, સુરનરમુનિના મનને લોમે,
 ચાલો આન ચટકતા પહેરી આખગરે બહાલી ૦ ૧
 સુદર હસિત વદનગી વાણી સુણતા મગ્ધવનિતા લવચાણી,
 લેઇને મોહી અણીયાણી અચળ આખડીરે બહાલી ૦ ૨
 નવવ મનોહર સુદર છેના, ચોરા આવોને અનભેના,
 મળાયે મોહન બાધી બાલો રાખડીરે બહાલી ૦ ૩
 શ્રીધનસ્થામ છળીના ધામ પ્રેમાનંદ લગે આડો જામ,
 લેયાની લાગી છે નિરાદિન ધાખડીરે બહાલી ૦ ૪

પદ ૩

તારી બાનકની બનિતારી મારા નાથજીરે તારી ૦ ટેક ૦
 સુદર રૂપ કલામા નાથે શેષ સહસ્રમુખ પાર ન પાને
 કોટિક કામ લગઈ જોડે હાથજીરે તારી ૦ ૧
 મોથુ મન મુખને મરકલડે, મીરધરજી ગમીયા છો દવડે,
 ફાલુ ન મેલે સાગરતનયા સાથજીરે તારી ૦ ૨
 રૂપ રીત ગુણ રસના સાગર, તરણુ કિસોર સલ નટનાગર,
 મગ્ધવનિતાના પ્રાણુજીવન મુખપાયજીરે તારી ૦ ૩
 કંજારસમય જોડે હસવ કંજારા કરી જન ઉરમા વસવ,
 પ્રેમાનંદ નિલ ગાવે એ ગુણગાયજીરે તારી ૦ ૪

રી કહું શોભા અગોઅમ તણીરે, નીરખી સાજે કોટિક કામ,
હસતા હસતા હેત વધારતારે, એવા સુખનિધિ શ્રીધનશ્યામ સજા ૩
સદા એતાખર શ્રીજી ધારતારે, અખર જરકસીયા કોઈવાર,
સુચ્છ કલગી તોરા ખોસતારે, અજરા બાબુ સુનાખી હાર સજા ૪
એ છખી નેવા તપષે આખરીરે, મધુરા વચન સામળવા કાન,
એ હરિ મળવાને હૈકુ તપેરે, પ્રેમાનદના જીવનપ્રાણ સજા ૫

પદ ૨.

મનકુ મૂર્તિમા વગગી રણુ રે, ચિતવન કરવા ચિત આતુર, મન ૦ ટેક ૦
તણુ મનોહર મૂર્તિ નાયનીરે, રાજવવોચન જોળનપુર મન ૦ ૧
સોજે ચિહ્નસહિત અતિ શોભતારે, મુદર ચરણકમળની જોડ,
હળવી રહીને હેતે આપતીરે, ક્યારે હવે પુરશે મનના કોડ મન ૦ ૨
પીંડી નાનુ નિત્યે નીરખતીરે, રૂડા સાયળ ચિહ્ન સહિત
શ્યામકરી જોઈ નદવશયનીરે, નિત્ય નિત્ય નીતમ વપને પ્રીત મન ૦ ૩
હડી નાણી કમળ સરીખરીરે, ત્રિવળી નીરખી ઉદરમાય,
છાતી ઉપડતી અતિ ઓપતીરે, હવે ક્યારે બુજી અહીં બાધ બેરાય મન ૦ ૪
સુખની શોભા જોઈ મહારાજનીરે, સાજે પકજ પૂરણુચદ,
નાસા નેા જુહ જોઈ બાલનેરે, નય બલિહારી પ્રેમાનદ. મન ૦ ૫

પદ ૩

સજની તિમખ ન વીસરે નાયજીરે, નિત્ય નવા તણુપણુના ખે ૧, સજા ૦ ટેક ૦
આ ઓસરિયે આવી જોસતારે, આ ઢોલીડે નરવર છેલ સજા ૦ ૧
આ તકિયો તે વાસે મેવતારે, આ માળા ફેરવતા શ્યામ,
ગાતા ગોઠીડાના સાયમા રે, ઘેરે સાદે પૂરણુકામ સજા ૦ ૨
આ મોજડીયુ બહાનો પહેરતારે, આ છડી લેતા કરવરમાય,
આ પાહુડા પહેરી આવતારે, મારે મદિર મુનિના સય. સજા ૦ ૩
આ ક્ષણામા ઘોડી ફેરવતારે, માણુકી મતવાળી મહારાજ,
સતની સભા કરી અહીં જોસતારે, શ્રીહરિ મુરનરમુનિશીરતાજ. સજા ૦ ૪
કીર્તન મુનિવરને ગવરાવતારે, જોળા માતા શ્રીજીચદ,
એવા ધર્મકુવર હરિ ઉપરેરે, તન મન વાસી પ્રેમાનદ. સજા ૦ ૫

પદ ૪.

લટકાં લટકાળા ધનરયામનારે, ખટકે હટાં અંતરમાંય;	લટકાં ૦ ટકો
પ્રીત કરી મુજને જોવાવતારે, તે સંભારી બહુ દુઃખ યાય. -	લટો ૧
આ યાત્ર્યા તે શ્રીમદ્વાસજનીરે, આ બાળેડે બેસતા લાલ;	
આ ઠેકાણે ન્હાતા નટવરજીરે, લુતા અંગ કર લઈ રમાલ.	લટો ૨
આ ઠેકાણે જમવા બેસતારે, જમતાં વિધવિધનાં પકવાન;	
મુંદર શાક કરી ઘૂંતાકનારે, જમીને દેતા પ્રસાદી કહાન.	લટો ૩
આ ખજખજાએ ન્હાતા નાથજીરે, નાહીને હરિજન મુનિ લઈ સાય;	
આવતા માણુકથોકમાં મક્ષપતારે, પુરજન યાતા ભેઈ સનાય.	લટો ૪
ન્હાલો બેસતા જઈ કુલબાગમાંરે, પહેરતા ગજસુ ગુલાબી હાર;	
જેમ જેમ સાંભરે તેમ યામ વેદનારે, પ્રેમાનંદના પ્રાણુઆધાર.	લટો ૫

રાગ મરવી.

પદ ૧.

તારે ચટક ફંગીલો છેડલો, અવબેલા રે;	
કાંઈ નવવ કસુંબી પાપ, ફંગના રેલા રે.	
શીર અજબ કલંગી સોમતી, અં હૃદયમાં સમ્યા લાગ.	રં ૧
મોળીકું છાંયું મોતીયે, અં કુલડાંની મુદર ફોર	રં ૨
ધરે રંગે શુભ શુભાળના, અં ભેઈ જમર ભમે તે ઠોર	રં ૩
તારી પાધડલીના ધિયમાં, અં માડ ચિતકું યય ચકચૂર	રં ૪
બ્રહ્માનંદ કે' તારી મૂરતિ, અં વલુદીકે યેલી તૂર.	રં ૫

પદ ૨.

કેસરનું તિલક સોયામણું, ત્રિધારીરે;	
જળકેઉ મુદર બાલ, ભલે બલિદારીરે.	
રસ રેખડલી વીયસી રહી, ગિં નીરખીને ઘઈ છું નીલાલ.	બો ૧
વારી વેદદ બ્રહ્મી વાકડી, ગિં બાણે કરડી સ્થામ કબાણુ	બો ૨
રૂપાળી ટસરું રાતડી, ગિં લોચનીયા તીખાં બાણુ.	બો ૩
નાસા અણીયાળી નમણી, ગિં ભેઈ લાલે હીપક કીર.	બો ૪
બ્રહ્માનંદ કે' ભેઈ રહેતી નથી, ગિં ઉર દેવત્રિયાને ધીર.	બો ૫

૫૬ ૨.

મારા જન્મ સંઝાથી જ દુઃખરે, ગીરીવર ધારીરે;
તારી ભૂતિ વસી છે મનમાંયરે, ન મેયું ધડી ન્યારીરે. ૧
તમસાથે રંગીલા નાથરે, બાંધી છે બેસીરે;
મારો હેતે આંચો છે તમે હાથરે, મ દેસો મેલીરે. ૨
મારા પ્રીતમ જીવનપ્રાણરે, જીવું છું બેધનેરે;
તમસંગે કરી છે ઝોળખાણરે, લોકલગ્ન ખોધનેરે. ૩
રસીયાજી મારે ઘેર રાતરે, આવીને રહોનેરે;
બ્રહ્મમુનિ કે' દીવડાંની વાતરે, એકાત્ર આવી કહોનેરે. ૪

૫૬ ૩.

આજ ગઇતી કાલિંદીને તીરરે, ભરવાને પાણીરે;
મેતો બેઠા લ્યાં બજમદ્ર વીરરે, મોહન હાંણીરે. ૧
શોભે કુલડાનો તોરો એને શીશરે, કમુખલ કેટોરે;
હલો ડોલરીઓ જગદીશરે, રંગીયો ઓઢી રેટોરે. ૨
કર્ણુ તિલક કેસરકેસ બાવરે, કુલડાની માળારે;
વડાકો ચાલે છે હંસ કેરી ચાલરે, લાગે છે રૂપાળારે. ૩
ખેલે સર્વે ગોવાળાને સાથરે, આનંદી અવબેબોરે;
બેઠા બ્રહ્મમુનિનો નાથરે, રંગડાનો રેલોરે. ૪

૫૬ ૪.

તારી નવવ છળી નહવાવરે, પ્રીતમ આસારે;
હુંતો નીરખીને થઈ છું નિહાલરે, જીવન મારારે. ૧
મુખે બોવો મનોહર વેલૂરે, અતિ સુખકારીરે;
મારી લગની લાગી છે હિનરેલૂરે, દુઃખવિદારીરે. ૨
શોભે સોનેરી શીર પાથરે, કાનમાં મોતીરે;
મારા રસીયા માણીમર માથરે, હું નિત્ય જોતીરે. ૩
મારા દેશમા નાથ હુમેશરે, દર્શન દેનેરે;
બ્રહ્મમુનિ કે' નટવર વેસરે, આંખડીમાં રહેનેરે. ૪

રાગ ગરવી,

૫૬ ૧

મારે આજ પ્રીતમ ઘેર આવશેછરે, મુને હેતે કરીને યોગાવશેછરે આ૦ ૧
 એના સાથીડાને સાથે લાવશેછરે, કરી લટકા વાળી દઈ ગાવશેછરે આ૦ ૨
 હરિ હેતે કરીને સામુ બાજશેછરે, રમડાની તે રેડુ વાગશેછરે આ૦ ૩
 કરી ખ્યાલ અલૌકિક ખેવશેછરે, માથે ફૂલડાના ઘોમના મેંડશેછરે આ૦ ૪
 અક્ષાનંદનો સ્વામી સ્વામીજીછરે, મુખ દેગે આવીને ઉતાવળીછરે આ૦ ૫

૫૬ ૨

નેઈ રહી હુ પ્રીતમજીની વાટગીછરે મેંતો ખાતે દાળી ■ ખાટગીછરે લે૦ ૧
 અગર ચંદને લીંપાવુ ઓર ાછરે જળકુબ બરાણ કોરડાછરે લે૦ ૨
 રડા બોજન કર્યા છે રસ ભર્યાછરે, તાલ તરત તૈયાર દાકી ધર્યાછરે લે૦ ૩
 મેંતો સજ્જ કરાવી શેરીયાછરે, ચોકે ચોકે તે કુવ ા વેગીયાછરે લે૦ ૪
 અક્ષાનંદના સ્વામીને કોલેછરે, મેંતો તોરણ બધાવ્યા રોડલેછરે લે૦ ૫

૫૬ ૩

ધન્ય ધન્ય ધગ છે આજનીછરે, રૂગ ખગર આડી મહારાજનીછરે ધ૦ ૧
 સખી મળી મળી મગજ ગાયછેછરે, અતિ બાનદ ઉભરાણો ભયછેછરે ધ૦ ૨
 મોનીયાળ ભરી રોગે મગીછરે સખી હરિને વધાવા ઘઈ આજનીછરે ધ૦ ૩
 સર્વે ધરનો તે ધધો વિસરીછરે હરિને મગવા આતુર ઘઈ મુગીછરે ધ૦ ૪
 ધરમાથી આવી હબી બારણેછરે અક્ષાનંદના સ્વામીને કારણેછરે ધ૦ ૫

૫૬ ૪

નારે આજ પ્રીતમ ઘેર આડીયાછરે ભી મોનીડે યાજ વધાનીયાછરે આ૦ ૧
 પહેલા નીરે ડને નવરાનીયાછરે પડે પ્રીતમ મહી પનરાનીયાછરે આ૦ ૨
 મેંતો બોજન જમાવ્યા ભાતભાતનાછરે વદાડે આપ્યા તે સુખ એકાતનાછરે ૩
 પહેલુ પરકયું દણ તે વેણે પડ્યાછરે વ્દાને દેતે કરીને મુજને મન્યાછરે ૪
 અક્ષાનંદ કહે આજની ધન્ય ધગીછરે મારો બ્દાનો છપધાર્યાનેજીછરે આ૦ ૫

રાગ ગરવી.

પદ ૧.

સહજનંદ સ્વામીરેકે, બાજ દંડ બાવ કરી;	
આવો અવસર દુર્લભરેકે, વારે વારે નાવે ફરી.	૧
શુંતો સત્ય કરી માનેરેકે, સંતની વાતચડી;	
તજ દેલે શું વેગેરેકે, મન ઠેરી ધાતડડી.	૨
પરધન પરનારીરેકે, તજ સતસંગ કરે;	
હરિવિમુખની સંગતરેકે, વિષ નાણી પરહરે.	૩
મારૂં કશું સત્ય માનેરેકે, નવું છે જરૂર મરી;	
કર પુણ્ય પ્રમારયરેકે, સંપત રહેરો ધરી	૪
એવું સમગ્રી વિચારીરેકે, પાણી પહેલી પાળ કરો;	
વ્હાણો મુજાનંદનોરેકે, ભજ ભવકષ્ટ તરો.	૫

પદ ૨

સ્થામિનારાયણ કહેવારેકે, કેમ હું લાલે છે;	
તારા શિરપર ચેરીરેકે, જમરા ગાળે છે	૧
જમદૂત જોરાવરેકે, લેરો વારા પ્રાણ હરી;	
તારાં સગાં ને સંબંધીરેકે, રહેરો હાથ હાથ કરી.	૨
જેને કાળે કંદેરેકે, કુકર્મ અતિ ભારી,	
તેતો સગે ન આવેરેકે, નવ જોખન નારી	૩
નરો પાપે પીતાનેરેકે, નરકમા જમસગે,	
પીરો લોહી તે વાડરેકે, ચીરી ચીરી સહુ અગે.	૪
એવું સમગ્રી વિચારીરેકે, શ્રીહરિને ભજજે;	
મુજાનંદ સત્ય કહેરેકે, સર્વ કુકર્મ તજજે.	૫

પદ ૩

ધનશ્યામને સેવોરેકે, કુમારિને દૂર કરી;	
એ છે સર્વના સ્વામીરેકે, પ્રગટ પ્રમાણ હરી.	૧

૫૬ ૨

મારે આંચો અવૌકિક દાવરે, કોઈ મુને શું કરશે,

માયાસાદે વર્ષા મેંતો માવરે, કોઈ મુને શું કરશે

૧

હવે બળેછે જગમા બવાયરે, કોં મેંતો ભેટયા છે બધર રાયરે, કોં ૨

આતિ આનંદ થયોછે મારે અગરે, કોં છાંચો રસીયાજીનો રંગરે, કોં ૩

યઈ જગમા અવૌકિક જીતરે, કોં લાગી પૂરુ સહુલા સાથે પ્રીતરે, કોં ૪

મારે વહાણે કીધુ છે મુને માનરે, કોં મુને કીધી સોહાગણી કહાનરે, કોં ૫

હવે થયો સસારિયો હેરરે, કોં બ્રહ્માનંદને વહાણે કીધી મહેરરે, કોં ૬

૫૬ ૩

નેઈ છેલ્લે જીવીવાની થાવરે, મન માફ લોભાણુ

વળી બુરકી નાખીછે નદનાવરે, મન માફ લોભાણુ

૧

સહુ થયી કહેછે સસારરે, મં મેંતો નીરખ્યા છે નદકુમારરે, મં ૨

કોઈ શાને કરોજે મારી છેડરે, મં નહિ મેલું કાનુડાની કેડરે, મં ૩

સર્વે બુકીલ્લ પરાગુ ઠાજરે, મં એક વહાણા કીધાછે મજરાજરે, મં ૪

હવે રટના લાગીછે દિનરાતરે, મં થઈ શિરસાધાની વાતરે, મં ૫

મુને કીધી માનિલી સદ માણરે, મં બ્રહ્માનંદને વહાણે જીવી જાણરે, મં ૬

૫૬ ૪

બારી મઢી જગતની ખીરે, વરી હુતો વનમાળી,

મેંતો સમજી વિચારી કીધુ કીરે, વરી હુતો વનમાળી

૧

તુચ્છ જાણીને બીધુ સર્વે લાગરે, વં મોહી રસિક સહુધાને રાગરે, વં ૨

મુને ચટકી લાગી છે ચિત્તમાથરે, વં ખીજી વહાવા વિના ન સોહાયરે, વં ૩

મુને મઈ ન મુઝે કામરે, વં થયુ હરી વિના સર્વે હરામરે, વં ૪

હવે નિ શક થઈ હુ નચિન્તરે, વં થઈ જગમા અવૌકિક જીતરે, વં ૫

સમજી કીધુ છે તન કુરમાનરે, વં બ્રહ્માનંદના વહાણાથી જાણ્યા પ્રાણુરે, વં ૬

રાગ ગરવી.

૫૬ ૧

આવો આવોને અનનેનદાજરે, મોહન કરોને મહેરરે. આવો ૦ ૮

મેલી ગયા મહા વનમાછરે, પ્રેમદાની શી પેરે	આવો ૧
અમૃત પાછને હોરીયાછરે, છવન પાવો મા હેરે	આવો ૨
સુખ અમને શીદ આપીયુછરે, બહાના મરુ હવ વેરે	આવો ૩
ભૂમાનદ કહે કૃપા કરોછરે, થાયે લીલા લહેરે	આવો ૪

પદ ૨

નાથ નમેરા કેમ થયાછરે, શુભસાગર ધનસ્થામરે	નાથ ૦ ટક
અમને મેલી ગયા વનમાછરે, દોરે કાઢીને જેમ દામરે	નાથ ૦ ૧
તમ વિના અમે તો રલાછરે, છવ વિના જેમ હાડ ચામરે	નાથ ૦ ૨
સુના અમે ન શોભાએછરે, ધન રિનાનુ જેમ ધામરે	નાથ ૦ ૩
અખળા અમે કયા આપીએછરે, ભૂમાનદના કયામરે	નાથ ૦ ૪

પદ ૩

લાધો હરિહર હીરનોછરે, વીંટી વળી મજનારે	લાધો ૦ ટક
મૃતિ મનોહર ભેદનેછરે, પામ્યા સુખ અપારે	લાધો ૦ ૧
મોર મુગઢ માથે ધર્યોછરે, ગળે શુભાળના હારે	લાધો ૦ ૨
કાતિમા જાખા કર્યાછરે, કાનવર કોટિક મારે	લાધો ૦ ૩
ભૂમાનદના નાથ છો છરે, નેણાવણા રાણુગારે	લાધો ૦ ૪

પદ ૪

નાથ ન મેલુ વેગળાછરે, હરિવર આભ્યા છો હાથરે	નાથ ૦ ટક
કંપીનુ ધન કરી રાખ્યુંછરે, સાચી માનો એ આથરે	નાથ ૦ ૧
ઈચ્છો તમો ત્યા આપીએછરે, સ્થામસુદર તમ સાથરે	નાથ ૦ ૨
તાપ દાગો અતરનાછરે, લેટો મને જરી બાથરે	નાથ ૦ ૩
બહાવા ભૂમાનદનાછરે, રાખો અમને સુધાથરે	નાથ ૦ ૪

રાગ કાફી.

પદ ૧

નાના આસ લેવત મનગમના, નેણા બરી બેધારે હરિજમના	નેણા ૦ ટક
ઓઢી હપરૂ રાખી કાન હધાડા સોબાનિધિ ધણુ	નૅ ૦ ૧
વારે વારે જળપાન કરતહે રમુજ કરીને ધણુ ગમતા	ને ૦ ૨

એ છળી નેવા સાથે લગ શ્રદ્ધાદિક, આવસદ્ધિત કેડે લખતા, ને૦ ૩
દેવાનંદ કહે જન્મ મુક્ત કરી, નિત્ય ચરણોમાં જઈ નમતા. ને૦ ૪

પદ ૨.

લાડુ પીરસે પંગતમાં આઈ, સકુણી છળી સહનનંદ મુખદાઈ. સ૦ ટક.
ખંભા ઉપર આરો ખેરા ખાંધીને, બેઈ રહ્યા જન લલચાઈ. સ૦ ૧
ખરડી જખેડી લાડુ મુતરફેણી, બહુ નિધિ પાક બનાઈ. સ૦ ૨
નિજદાસન સંગ દાસ કરી કરી, જોરાવરે શું જમાઈ. સ૦ ૩
દેવાનંદના નાથ દયાળુ, હસી હસી હેત જણાઈ. સ૦ ૪

પદ ૩.

ધનરવામ સુંદર મુખદાઈ, નીમક નહિ મેઝુરે છળી ન્યારી ની૦ ટક.
મર્મ ભરેલ મુખ દાસ મનોહર, વદનકમળ પર વારી ની૦ ૧
આંખડી આશીયાળી જોઈને, જાદુભરેલી અતી ભારી ની૦ ૨
ભાસ વિરાગમાં રેખ મનોહર, પ્રાણુયકી મુને ચ્યારી. ની૦ ૩
દેવાનંદ કહે જતનશુ છવમાં, રાખુ રસીક જીરધારી ની૦ ૪

પદ ૪

રૂડા લાગે ધર્મમુત લહેરી, કુલનકી ટોપીરે શીર પહેરી. કુલ૦ ટક.
મોગરા જાલ શ્યામ અમેલી, અવત મુગધી અતી ભારી. કુલ૦ ૧
હાર હજારી હરિભક્ત પહેરાવે, હેતસદિત છળી હેરી. કુલ૦ ૨
પોંચી કસુબી બાનુબંધ ગજરા, નેપુર ચરણ બંધેરી. કુલ૦ ૩
દેવાનંદ કહે મૂર્તિ મનોહર, આવીને હરવચ્ચે ઠેરી. કુલ૦ ૪

રાગ સોરઠ.

પદ ૧.

હરિગણ ગાતાં, દુર્લભીયાંનો ધડક ન મનમાં ધારીયે;
શીરને સઠિ, શ્વાસકચ્છવાસે મુદત્તર સંભારીયે ટક.
ને સાચું સમરણ આદરે, તેનો મૂરખ માણસ દ્રોહ કરે;
તે લલચો નિજ શીર ભાર ભરે. ટક૦ ૧

જેમ સૂરજ સામી રજ નાખે, તે ઉલગી આવી પડે આખે,
રવિ રોષ રાગ મન નવ રાખે હરિં ૨

એવું સમજીને મન દદ રાખીયે, મુખ કાયરતા નવ બાખીયે,
તન પ્રભુપર વારી નાખીયે હરિં ૩

જે તન મન ધન હરિચરણ ધરે, તેની મુદર સ્થામ સદાય કરે,
તે મુખાનદ તારે ને તરે હરિં ૪

પદ ૨

અભિમાન તજ, શામળીયા સધાથે મન દદ બાધીયે,
તજ લોકલજ્જન, સાધુજન સધાથે પ્રીતિ સાધીયે ટક

જે સાધુજનનો સગ કરે, તેના કામદિક સતાપ હરે,
તેવું મન લઈ મોહનચરણ ધરે અભિં ૧

સડ હરિ બજતા મોઢપ પામે, તેના જન્મમરણના કુ ખ વામે,
ફરી મન ન થડે બીજે બામે અભિં ૨

ધુન આદિ અચળ થયા હરિ સેવી, તેની શીખામણ મનધારી લેવી,
ભક્તિ પણ કરવી તે જેવી અભિં ૩

ફરીજનના સમથી દૂર રહીયે, હરિજનનો અનગણ નવ ગરીરે,
મુખાનદ દાસના દાસ થઇયે અભિં ૪

પદ ૩

તન ધન ભતા, હરિજન હોય તે હરિભક્તિથી નવ ચણે,
જેમ નાર સતી, સર્વે મમતા છોડી પતિસગ્રે બળે ટક

જીવા પ્રદલાદે પણ નવ છોડ્યું નિજ તાતવણું સગપણ ત્રોડ્યું,
દદ કરી મોહનસગ મન લેડ્યું તનં ૧

જીવો હરિશ્વરે હરિ નવ તણ્યા, પરચેર વેચાઈ પ્રભુ બજ્યા,
તારે મોહનના મનમા રણ્યા તનં ૨

જીવો બગીચું મન નવ દારીયું, ગુરવચન હદે નવ ધારીયું,
તન મન ધન પ્રભુપર વારીયું તનં ૩

એવી દહતા ધારે તે મુખીઆ, તે કોઈ માગે ન હોય દુખીયા,
દે મુખાનદ તે મહા મુખીયા તનં ૪

પદ ૪.

હરિજન યદને, હાણ વરધ સુખ દુઃખ મનમાં નવ ધારીયે;
ટાળ્યાં નવ ટળે, ઘટ સાથે ધડીયાં હિમત નવ હારીયે.

જીવો કદરજ મહાદુઃખીયા કહાળ્યા, તે સુખદુઃખ મનમાં નવ લાળ્યા;
ત્યારે મોહનના મનમાં બાળ્યા. હરિ૦ ૧

જીવો વસુદેવ દેવકી બધ રહ્યાં, બહુ કાળે બધન દૂર થયાં;
જેને હરિપુત્ર તોય દુઃખ સહ્યાં. હરિ૦ ૨

જીવો પાંડવ હરિને અતિઆરા, જેથી પણ એક નાથ ન રહે ન્યારા;
તે વન બરકયા લઈ સગ દારા. હરિ૦ ૩

એમ જાણી હરખ શોક તણ્યે, થઈ એકમના હરિને બાળ્યે;
તો મુક્તાનદ હરિને રણ્યે. હરિ૦ ૪

જ્ઞાનવિલાસ.

પદ ૧

‘સખી ગોકુળ ગામના ચોકમાંરે’ એ રાગ ગરખી.

બલિહારી શ્રીગિરિધરજાણીરે, વહાલો તેજેનિધિ સુખકદરે;
સદા સાકાર બિરાજે બ્રહ્મમહોલમાંરે. સદા૦ ટેક.

વહાલો દ્વિજુજ ચતુર્ભુજ શીહરિરે, સદા સેવિત શ્રીનંદસુનદ. સદા૦ ૧

રાખ ચક્ર ગદા પદ્મને ધરેરે, યોગેશ્વર શ્રીજગદીરા;
ચારે તત્વ ચારે આયુધમારે, રથે વિશ્વ તેમાથી ઈરા. સદા૦ ૨

પદ્મમાથી રચી પૃથિવી હરિરે, સખમાથી રચ્યુ જળ રથામ;
ચક્રમાથી રચ્યુ તેજ તત્વનેરે, ગદામાથી વાણ સુખધામ. સદા૦ ૩

એમ વિશ્વ રચીને હરિ અવતરારે, કરવા તે અધમહાદારે;
ત્રેમાનંદનો સ્વામી ધનરથામજરે, ધનજીવન નદકુમાર. સદા૦ ૪

પદ ૨.

સખી છેલ છખીવો કુવર નદનોરે, અવિ સોભેછે આનંદકંદરે;
અલ્પભેલો બિરાજે નદ આંગણેરે.

અવ૦ ટેક.

જેનો મહિમા વખાણે મહામુનિરે, રોષ શારદ નારદ શુક હદ અવ૦ ૧
 વડાવો સોજ કળા જુગ્મ શ્રીહરિરે, નવરસમય નટવર લાલ,
 કોટિ કદંબ જોઈ લાગે રૂપનેરે, નિરખતા વારે ઘણુ વહાલ, અવ૦ ૨
 એની શિતળ સજા નદ આમલુરે, બ્રહ્મરૂપિ ને રાગરૂપિવદ,
 સોમે મુનિ સખામા શ્રીપતિરે, વડાવો તારામધ્યે જેમ ચદ અવ૦ ૩
 કરી લટકા મોહો મજસાથનેરે, કરી વાણ મોહા મુનિરાય,
 જેહ સુદર છબી ધનરયામનીરે, પ્રેમાનંદ વારી વારી જાય અવ૦ ૪

પદ ૩

સખી આજ અતોકિક વાતકીરે, કૃપા મ્હી કીધી ધનસ્થામ,
 સાબળીને કરે મારી છાતકીરે, સામ૦ ટેક
 શુક નારદ ઉદ્ધવ નિજદાસનેરે, પુણ્યા પ્રશ્ન અતિ મુખધામ સામ૦ ૧
 એક શું છે હેતુ કે યાજુરે, જોછો ન યાયે એકુ તે શું કે વાય
 પછી ન થયો ઉત્તર ખીજ મેયથીરે પોતે જો-યા શ્રીવૈકુંઠરાય સામ૦ ૨
 ભય પામ્યો મુમુક્ષુ જન્મમરણથીરે, તેને તથાનો એજ ઉપાય,
 સતસાત્ત સાકાર મારી મૂર્તિરે સાચા સત સાકાર મુને જાય સામ૦ ૩
 એને વિષે જોડાયે જન ખાતકીરે, તેવો સહેજે ધામે ભવધાર,
 પ્રેમાનંદ કે જગે જઈ ધામમારે, દિવ્ય રૂપે મને સાકાર સામ૦ ૪

પદ ૪

ભનસાગર તરવાને ઇન્દ્રતોરે, એવો જે મુમુક્ષુ જન,
 બને મુને તજ સર્વ વાસનારે ભ૦ ૭૦ ટેક
 કરે સાધન કલ્યાણના પ્રીતશુરે, મારી મૂર્તિમા ધરી મન ભ૦ ૭૧ ૧
 મને ભજતા વિધન તેને ઘણારે, છે સમગ્રાણ કહી ગીત
 મારો આકાર હોદ્દન જે કરેરે, એક સાક્ષ સુરે મ્હી પ્રીત ભ૦ ૭૨ ૨
 એવા સાક્ષઅભ્યાસી જનછેરે બ્રહ્મજ્ઞાની તેનો વિશ્વાસ
 એતો નિશ્ચે પાડે કલ્યાણથીરે મેને નરકે કરી નિરાસ ભ૦ ૭૩ ૩
 એજ વિરોધી છે કલ્યાણનારે, એવા જ્ઞાની ને ગ્રય કે વાય
 પ્રેમાનંદનો સ્વામી કે લાગવારે, ધાપરૂપ જાણીને બનાય ભ૦ ૭૪ ૪

પદ ૫

એવા પાપી પાડે મારગ મોક્ષથીરે, મુખે કથી મિથ્યા બ્રહ્મજ્ઞાન,
 સંત સરવે કહુ તે આપ માનજોરે સત૦ ૮૬
 દેખાડે સખર લયો આતમારે, ખોદે આકાર અવતાર તોડી તાન સત૦ ૧
 જન અર્થી હોયે જે કટચાણનારે, કરે જે પાપીમાંહી પરતીત,
 જેવા પોતે નારિતક પાપી હોયેરે, શિખાવે સર્વ તેવી રીત સત૦ ૨
 પછે સંત સાકાર મારી મૂતિરે, તેમા દોષ પરડે નતકાન,
 તજ સેવા ઉપાસના આશરોરે, ઘઈ બેસે તે બ્રહ્મકુદાળ સત૦ ૩
 કેવળ કથે મિથ્યા બ્રહ્મજ્ઞાનનેરે મારી ઉપાસના તજ જન,
 પ્રેમાનંદનો સ્વામી કહે શ્રીહરિરે, ઘઈ પિશાચ ફરે વનોવન સત૦ ૪

પદ ૬

કથનમાત્ર તે બ્રહ્મજ્ઞાને શ્રીરે, જન સિદ્ધિ પામે નહીં કોયે,
 મુમુક્ષુને પાડનાનો પાસ છેરે મુમુ૦ ૮૭
 જેમ તાદુલ વિના કુટે કુસકારે, તેનો શ્રમ તે નિવૃત્તિ લોય મુમુ૦ ૧
 જન ભુખ્યો તખ્યો જ્યેષ્ઠ મામનોરે, પ્રીત કરી ચાટે આકારા,
 નવ નયે ક્ષુધા તૃપ્તા તેહનીરે, એમ વાચ્ય જ્ઞાન પ્રયાસ મુમુ૦ ૨
 એવા બ્રહ્મજ્ઞાનિનો સગ ત્યાગવોરે, મન કમ વચને તે જરૂર,
 પથ મહાપાપના શિતેમણીરે, એના જ્ઞાનીને ત્યાગ તે ફર મુમુ૦ ૩
 દિવ્ય રૂપ સાકાર મારી મૂતિરે, કરે લીલા ધરી અસ્તાર,
 પ્રેમાનંદનો સ્વામી હે શ્રીહરિરે, માત આશરા વિના મળેખ્યાર મુમુ૦ ૪

વચનામૃતમ્ ।

સવત્ ૧૮૭૬ ના માનસર શુની ૪ ચતુર્થીને દિવસ શ્રીજિમહારાજ શ્રીગ
દડા મધ્યે દાદાખાચરના દરબારમા સાનુની જગ્યાએ વિષે સત્રિને સમે પધાર્યા
હતા અને સર્વ શ્વેત વસ્ત્ર ધારણુ કર્યો હતા અને પોતાના મુખારવિંદની
આગળ સાનુ તથા દેશદેગના દરિભક્તની સમા બરાધને બેઠી હતી

પછી શ્રીજિમહારાજે પ્રશ્ન પુછ્યો જે-સર્વ સાધનમા કયુ સાધન કઠણ
છે ? ત્યારે સર્વ બ્રહ્મચારી સાનુ તથા શુદ્ધસ્થ તેમણે પોતાની સમગ્રજી
પ્રમાણે ઉત્તર કર્યો પણ થયો નહિ પછી શ્રીજિમહારાજ બોલ્યા જે સ્વો અમે
ઉત્તર કરીએ જે, ભગવાનના સ્વરૂપમા મનની અખંડ વૃત્તિ રાખવી તેથી કોઈ
સાધન કઠણ નથી અને જે મનુષ્યના મનની વૃત્તિ ભગવાનના સ્વરૂપમા
અખંડ રહેછે તેને તેથી બીજી અધિક પ્રાપ્તિ શાસ્ત્રમા કહી નથી, કાલે
ભગવાનની ભૂતિ છે તેતો ચિંતામણિ તુલ્ય છે જેમ ચિંતામણિ કોઈક
પુરુષના હાથમા હોય તે પુરુષ જે જે પદાર્થને ચિંતવે તે તે પ્રાપ્ત થાય છે,
તેમ ભગવાનની ભૂતિને વિષે જેના મનની અખંડ વૃત્તિ રહેછે તેતો જીવ
ઈશ્વર માયા અને બ્રહ્મ એમના સ્વરૂપને જે લેખને ઈચ્છેતો વલ્કાન દેખેછે
તથા વૈકુઠ ગોવોક બ્રહ્મમહોન એ આદિક જેજે ભગવાનના ધામ તેને પણ
દેખેછે, માટે ભગવાનના સ્વરૂપમા અખંડ વૃત્તિ રાખવી તેથી કોઈ કઠણ
સાધન પણ નથી અને તેથી કોઈ મોટી પ્રાપ્તિ પણ નથી

ત્યારપછી દરિભક્ત શેક ગોવર્ધનજાહએ શ્રીજિમહારાજ પ્રત્યે પ્રશ્ન પુછ્યો
જે-જેને ભગવાનની માયા કહેછે તેનુ રૂપ શું છે ? પછી શ્રીજિમહારાજ
બોલ્યા જે, ભગવાનનો બધા હોય તેને ભગવાનની ભૂતિનુ ધ્યાન કરતા જે
પદાર્થ આડુ આડીને આવરણુ કરે તેને માયા કહીએ

પછી મુખાનદસ્વામીએ પ્રશ્ન પૂછ્યો જે-ભગવાનનો બધા ન્યારે પથ
જૂતના દેદને સુકીને ભગવાનના ધામમા જાયછે ત્યારે તે કેવા દેદને પામે
છે ? ત્યારે શ્રીજિમહારાજ બોલ્યા જે, ધર્મકુળને આશ્રિત એનો જે ભગ
વાનનો ભક્ત છે તે ભગવાનની ઈચ્છાએ કરીને ઘણમય દેદને પામેછે
અને ન્યારે દેદને સુકીને ભગવાનના ધામ પ્રત્યે જાય છે ત્યારે કોઈકતો ગરુડ
ઉપર બેસીને જાયછે અને મોઈકતો રથ ઉપર બેસીને જાયછે અને કોઈકતો

વિમાન હપર બેસીને જાય છે, એવી રીતે ભગવાનના ભક્ત ભગવાનના ધામમાં જાય છે, તેને યોગસમાધિવાળા છે તે પ્રલક્ષ દેખે છે.

પણી હરિભક્ત ઠકર હરજીએ શ્રીજિમહારાજને પુછ્યું જે-કેટલાક તો ધણા દિવસસુધી માર્સંગ કરે છે તોપણ તેને જેવી ખોતાના દેહ અને દેહના સંબંધિને વિષે ગાઢ પ્રીતિ છે તેવી સત્સંગમાં ગાઢ પ્રીતિ નથી થાતી તેનું શુ કારણ છે ? પણી શ્રીજિમહારાજ જોડયા જે, એને ભગવાનનું માહાત્મ્ય સંપૂર્ણ જલ્પામાં આજીવ્ય નથી અને જે સાધુને સંગે કરીને ભગવાનનું માહાત્મ્ય પરિપૂર્ણ જલ્પામાં આવે છે તે સાધુ જ્યારે ખોતાના સ્વભાવ હપર વાત કહે છે ત્યારે તે સ્વભાવને મુકી શકતો નથી અને તે વાતના કરનારા જે સાધુ તેનો અવશુભ હેતુ તે પાપે કરીને સત્સંગમાં ગાઢ પ્રીતિ થાતી નથી, કાંજે અન્ય સ્થળને વિષે જે પાપ કર્યા હોય તે સંતને સંગે કરીને જાય અને સંતને વિષે જે પાપ કહે છે તે પાપ તો એક સંતના અનુગ્રહ વિના બીજાને કોઈ સાધને કરીને ટળતા નથી તે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે જે ‘અવ્યક્ષેત્રે કૃતં પાપં તીર્થક્ષેત્રે ચિન્તયતિ । તીર્થક્ષેત્રે કૃતં પાપં વજ્રલેપો ભવિષ્યતિ ॥’ તે માટે સંતનો અવશુભ જો ન હોય તો એને સત્સંગમાં દૃઢ પ્રીતિ થાય ॥ ઇતિ વચનામૃતમ્ ॥૧૧॥

સવત્ ૧૮૭૬ ના માગર શુદ્ધ ૮ અષ્ટમીને દિવસ શ્રીજિમહારાજ શ્રીગ હડા મંદિરે દાદાખાચરના દરબારમાં વિરાજમાન હતા અને સર્વ શ્વેત વસ્ત્ર ધારણ કર્યા હતા અને ખોતાના મુખારવિંદની આગળ પરમહંસ તથા દેશદેશના હરિભક્તની સભા ભરાઈને બેઠી હતી

પણી શ્રીજિમહારાજ જોડયા જે, સધિકાએ સહિત એવા જે શ્રીકૃષ્ણજી ભગવાન તેનું ધ્યાન કરતુ અને ધ્યાન કરતા મૂર્તિ હોવાનેવિષે ન હેખાય તોપણ ધ્યાન કરતું પણ કાયર થઈને તે ધ્યાનને મુકી દેવું નહિ, એવી રીતના જે આગ્રહવાળા છે તેની હપર ભગવાનની મોગી કૃપા થાય છે અને એની ભક્તિએ કરીને ભગવાન એને વચ્ચે થઈ જાય છે ॥ ઇતિ વચનામૃતમ્ ॥૧૨॥

સવત્ ૧૮૭૬ ના માગર શુદ્ધ ૯ નવમીને દિવસ શ્રીજિમહારાજ શ્રીગ હડા મંદિરે દાદાખાચરના દરબારમાં વિરાજમાન હતા અને સર્વ શ્વેત વસ્ત્ર ધારણ કર્યા હતા અને ખોતાના મુખારવિંદની આગળ મુનિ તથા દેશદેશના હરિભક્તની સભા ભરાઈને બેઠી હતી

પછી શ્રીનિમદ્દારાજ બોલ્યા ને, આ સત્સંગમા જે વિવેકી છે તેતો દિવસે દિવસે પોતાને વિષે અવશુભને દેખેછે અને ભગવાન ને ભગવાનના ભક્તને વિષે શુભને દેખે છે અને ભગવાન ને ત્રાહુ પોતાના હિતને અર્થે કઠણ વચન કહેછે તેને પોતાના હિતકારી માનેછે અને દુષ્ટ નથી લગાડતો, તેતો દિવસે દિવસે સત્સંગનેવિષે મોટચપને પામેછે અને જે અવિવેકી છે તે તો જેમ જેમ સત્સંગ કરે છે અને સત્સંગની વાત સાંભળે છે તેમ તેમ પોતાનેવિષે શુભ પડે છે અને ભગવાન ને સત્સંગનો દોષ દેખાડીને એની આગળ વાત કરેછે, તે વાતને માને કરીને અવળી લેછે અને વાતના કરનારાનો અવશુભ લેછે તેતો દિવસે દિવસે ધટતો નય છે અને સત્સંગમા પ્રતિષ્ઠાહીન ધર્મીનયછે મારે પોતાને વિષે જે શુભનું માન તેનો ત્યાગ કરીને શરણીર થઈને ભગવાન અને ભગવાનના સત્સંગવિષે વિશ્વાસ રાખે તો એનો અવિવેક ટળી નય છે અને સત્સંગમા મોટચપને પામેછે ॥ ઇતિ વચનામૃતમ ॥૩૧

સવત્ ૧૮૭૬ ના પોષ વદિ ૫ પચમીને દિવસે પાછવો પહોર દિવસ હતો ત્યારે શ્રીનિમદ્દારાજ શ્રીગદ્દશમધ્યે દાદાખાચરના દરબારમા શ્રીરામુદેવ નારાયણના મંદિરની જોડે જે ઓરડો તેની ઓસરીએ જમમણે મુખારવિંદે ઢોલિયા ઉપર વિરાજમાન હતા અને ધોળો ખેસ પહેર્યો હતો ને ધોળા આદર ઓઢી હતી ને માથે કમુળી રંગને છેડે રેડો બાધ્યો હતો અને પોતાના મુખા રવિંદની આમળ મુનિ તથા દેશદેશના હસ્તિજાની સખા બરાધને ખેડી હતી

તે સમે મુક્તાનદસ્વામીએ પ્રશ્ન પુછ્યો જે-ભગવાનને પ્રસન્ન કરવાના સાધન અનંત પ્રકારના સાક્ષમા કલા છે પણ તે મધ્યે એક એક સાધન કયું બળવાન છે જે સમગ્ર સાધન કર્યે જેવા ભગવાન પ્રસન્ન થાય તેવા એક સાધને કરીને ભગવાન રાજ થાય, તે એવો એક ઉપાય કહો ? ત્યારે શ્રીનિમદ્દારાજ બોલ્યા ને, એક જ સાધને કરીને ભગવાન રાજ થાય તે કહીએ તે સામગ્રી જે, ભગવાનનો જે દડ આશરો એજ એક સર્વ સાધનમા મોટું સાધન છે તેણે કરીને ભગવાન રાજ થાય છે અને તે આશરો અતિદુઃખજન્ય જેનેવિષે કાઈ પોત રહે નહિ, તે આશરમા ત્રણ બેદ છે એક મૂઢપણે કરીને ભગવાનનો આશ્રય થાયછે તે અતિમૂઢ દોષ તેને

બ્રહ્મા જેવો હોય તે આશ્ચર્યમાં ડોહાવે 'તોયપણુ ડોહે નહિ અને બીજો પ્રકાર એ છે જે, ભગવાનમાં જે પ્રીતિ તેણે કરીને ભગવાનનો દૃઢ આશરો યામ છે તે જેને દૃઢ પ્રીતિ હોય તે પરમેશ્વરને મુકીને બીજા પદાર્થમાં જોરાવરી પ્રીતિ કરે તોયપણુ થતી નથી એવી રીતે દૃઢ પ્રીતિએ કરીને ભગવાનનો દૃઢ આશરો કહેવાયછે અને ત્રિજે પ્રકાર એ છે જે, જેને બુદ્ધિ વિશાળ હોય તે ભગવાનનું સચ્ચાનિર્ગુણપણુ તથા અન્યવ્યતિરેકપણુ તેને સમજતો હોય અને ભગવાનની માયાયજી જે સર્ગ થયો ■ તેને સમજતો હોય અને ભગવાનના જે પૃથ્વીનેવિષે અવતાર યાયછે તેની રીતને સમજતો હોય અને જગતની ઉત્પત્તિકાળે ભગવાન જે પ્રકારે અક્ષરરૂપે વર્તેછે તથા પુરુષપ્રકૃતિરૂપે વર્તે છે તથા વિરાટપુરુષરૂપે વર્તે છે તથા બ્રહ્માદિક પ્રજાપતિ-રૂપે વર્તે છે તથા જીવના કલ્યાણને અર્થે નારદ સનકાદિકરૂપે વર્તે છે એ સર્વ રીતને સમજી બાહે અને પુરુષોત્તમ ભગવાનને સર્વથી પર ને નિર્વિકાર સમજતો હોય, એવી રીતે જેની દષ્ટિ પહોંચતી હોય તેને બુદ્ધિએ કમીને ભગવાનનો દૃઢ આશરો છે તે બીજાનો ટાળ્યો ટળે નહિ ને પોતાનો પણ ટાળ્યો ટળે નહિ અને ભગવાન મનુષ્યદેહને ગ્રહણ કરીને સમર્થપણે અથવા અસમર્થપણે વર્તતા હોય તો તેને દેખીને તેની બુદ્ધિનેવિષે જ્ઞાતિ યામ નહિ.

એમ કહીને પછી શ્રીજિમદારાજ બોલ્યા જે કહોતો તમને એક પ્રશ્ન પુછું ત્યારે મુક્તાનદસ્વામી બોલ્યા જે પુછો મહારાજ, પછી એમ પુછ્યું જે—અમે કહ્યા જે ત્રણ અંગ તેમાં તમારૂં કયું અંગ છે? અને એ ત્રણ અંગ ભગવાનના લક્ષને મિશ્રિત હોય પણ તેમાં જે અંગ પ્રધાન હોય તેનું તે અંગ કહેવાય, તો મૂઠપણુ પ્રીતિ અને સમજણુ એ જે ત્રણ અંગ તેમાં તમારૂં કયું અંગ છે? પછી મુક્તાનદસ્વામી તથા બ્રહ્માનદસ્વામી બોલ્યા જે, અમારે તો સમજણનું અંગ છે અને બીજા સાધુએ પણ જેને જે અંગ હતા તે કહ્યાં ■ ઇતિ વચનામૃતમ્ ॥૩૩॥

સવત્ ૧૮૭૬ ના મહા શુદ્ધિ ૬ છઠ્ઠે દિવસ શ્રીજિમદારાજ શ્રીગદામધ્યે દાદાબાચરના દરબારમાં શ્રીવામુદેવનારાયણના મંદિર આગળ ક્ષિપ્તદાના વૃક્ષની હેઠે ઝોટા માથે દોલિયા ઉપર આગમણે મુખારવિંદે વિરાજમાન

હતા અને માથે ધોળી ખાધ બાધી હતી ને ધોળી ચાદર ઓઢી હતી ને ધોળો ખેરા પહેયો હતો ને જે કાનને હપર પિંગા પુષ્પના ગુચ્છ વિરાજમાન હતા અને પોતાના મુખારવિદ્યની આગળ મુનિ તથા દેશદેશના હરિભક્તની સભા બસાઇને બેઠી હતી

અને તે સભાનેવિષે કોઈક વેદાંતી બ્રાહ્મણો પણ આવીને બેઠા હતા તેને જોઈને શ્રીજિમદારાજ બોલ્યા ને, વેદાદ શાસ્ત્રને ને ને બહેઉ તથા સાબળે છે તે એમ કહેઉ ને, 'વિધિનિવેધતો મિથ્યા છે અને વિધિનિવેધે કરીને પમાય એવા ને સ્વર્ગને નરક તેપણુ મિથ્યા છે અને તેને પામનારો ને શિષ્ય તેપણુ મિથ્યા છે અને ગુરુપણુ મિથ્યા છે અને એક બ્રહ્મજ સત્તર બયો છે તે સત્ય છે' એવી રીતે ને કહેઉ તે શું સમજીને કહેવા હરો ? અને સર્વે વેદા તિના આચાર્ય ને શકરાચાર્ય તેણે તો પોતાના શિષ્યને હડ કમડણુ ધારણુ કરાવ્યા અને એમ કહ્યું ને 'ભગવદ્રીતા ને વિષ્ણુસહસ્રનામનો પાઠ કરવો તથા વિષ્ણુનું પૂજન કરવું અને જેને જાગ્રા ચોમાસા યથા હોય તેનું ચોડા ચોમાસાવાળાએ વદન કરવું અને સારો પવિત્ર બ્રાહ્મણુ હોય તેના ધરનીજ જિજ્ઞાસા કરવી' એવી રીતે ને વિધિનિવેધનું પ્રતિપાદન કર્યું તે શું એને યથાર્થ જ્ઞાન નહિ હોય ? અને ને હમણાના જ્ઞાની યથા તેમણે વિધિનિવેધને ખોટા કરી નાખ્યા તે શું શકરાચાર્ય કરતા એ મોટા યથા ? માટે એતો એમ જણાય છે ને એતો કેવળ મૂર્ખાઈમાથી બોલેઉ અને વિધિનિવેધ શાસ્ત્રમા ખોટા કહાય છે તેતો એમ કહાય છે—એમ મોઈ મોટું વાણુ હોય અને તે વાણુ મહા સમુદ્રનેવિષે એક વર્ષસુધી ચાલ્યું જાય છે તેને આગતો કાઠોપણુ દેખ્યામા આવે નહિ અને પાઠલો કાઠોપણુ દેખ્યામા આવે નહિ અને તે બે કાઠા ઉપર ને મોટા મોટા પર્વત તે પણ દેખ્યામા આવે નહિ તો જાડવા તથા મનુષ્ય તેતો કયાથી દેખ્યામા આવે ? અને જ્યાં દેખે ત્યાં એકતુ જળજ દેખાય પણ જળ વિના બીજે કોઈ આકાર દેખ્યામા આવે નહિ અને ઉંચું જુએ તો મોગી મોગી સમુદ્રની લહેરું ઉઠતી હોય માટે ઉંચું પણ જળજ જણાય ત્યારે તે વાણુને વિષે બેઠા એવા પુરુષ તે એમ કહે ને 'એકતુ જળજ છે બીજું કાંઈ નથી એ દશાતનુ સિદ્ધાંત એ' ને, જેને બ્રહ્મસ્વરૂપને વિષે નિર્વિવેદ્ય સ્થિતિ થઈ હોય તે એમ

ખોલે ને 'એક બ્રહ્મ છે અને તે વિના બીજી કંઈ જ નથી અને માયા એ આદિ તે સર્વે મિથ્યા છે' અને તેના વચન શાસ્ત્રમાં લખાણ હોય તેને સાબળીને પોતાને તો એવી સ્થિતિ ન થઈ હોય તોપણ વિધિનિધે ધને ખોટા કહે છે અને સ્ત્રીની શુશ્રૂષા કરે ને છોકરાની શુશ્રૂષા કરે અને જેટલો સસારનો વ્યવહાર હોય તે સર્વેને નો સાચો જાણીને સાવધાન થઈને કહે છે અને શાસ્ત્રે પ્રતિપાદન કર્યા એવા ને વિધિનિધે તેને ખોટા કહે છે એવા ને આ જગતને વિષે જ્ઞાનના કથનારા છે તેને તો મહા અધમ જાણવા ને નાસ્તિક જાણવા અને શકરાચાર્યે તો જીવના હૃદયમાં નાસ્તિકપણુ આવી જાય તેની બીકે કરીને 'મજ ગોવિન્દં મજ ગોવિન્દં ગોવિન્દં મજ મૂઠમત્તે !' એ આદિક ધણાક વિષ્ણુના સ્તોત્ર કર્યા છે તથા રાવણ તથા ગણપતિ તથા સૂર્ય એ આદિક ને ધણાક દેવતા તેના સ્તોત્ર કર્યા છે, જેને સાબળીને સર્વે દેવતા સહ ભાસે એનો આશય જાણીને શકરાચાર્યે સર્વે દેવતાના સ્તોત્ર ર્યા છે અને આજના ને જ્ઞાની થયા તેનો સર્વેને ખોટા કરી નાખે છે અને વળી એમ કહે છે ને 'જ્ઞાની તો ગમે તેટલું પાપ કરે તોપણ કાઈ અડગ નથી' તે મૂર્ખપણામાંથી કહે છે અને જેટલા લાગી પરમદુસ થયા તે સર્વેને વિષે જટભરત ક્રોધ છે અને જેટલા પુરાણમાત્ર તથા વેદાંતના કથ તે સર્વેને વિષે જટભરતની વાતો લખાણી છે એવા મોટા ને જટભરત તે પૂર્વજન્મમાં જન્મ-ભદ્રે ભગવાનના પુત્ર હતા અને રાજ્યનો ત્યાગ કરીને વનમાં ગયા હતા તેને દયાએ કરીને પણ ને મૃગ સ્વરૂપે પ્રીતિ થઈ તો તેનો દોષ લાગ્યો ને પોતાને મૃગનો જન્મ લેવો પડ્યો અને મૃગના સરખા ચાર પગ ને ટુકી પુઝી ને માથે નાની સિંગટિયો એવો આકાર પોતાને પ્રાપ્ત થયો અને પરમાત્મા ને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેની સ્વરૂપે પ્રજ્ઞની ગોપિયોએ કામગુહિએ કરીને પ્રીતિ કરી તોપણ સર્વે ભગવાનની ગ્રાયાને તરી ગઈયો ને પોતે શુષ્કાતીત થઈને નિર્જીવ એવું ને ભગવાનનું અક્ષરધામ તેને પામિયો, તેનું કારણ એ છે ને શ્રીકૃષ્ણભગવાન પોને સાક્ષાત્ પુઝ્યોત્તમ શુભાતીત દિવ્યમૂર્તિ હતા તો તે સ્વરૂપે ગોપિયોએ જાણે અ જાણે પ્રીતિ કરી તોપણ તે ગોપિયો શુભાતીત થઈયો અને જરાનું દયાએ કરીને મૃગવામાં પ્રીતિ કરી તો પોને મૃગનું થયા, માટે

ગમે તેવા મોટા હોય તેનું પણ કુસંગે કરીને તો બુદ્ધુજ થાય છે અને ગમે તેવો પાપી હવ હોય ને તેને સત્યસ્વરૂપ એવા જે ભગવાન તેનો પ્રસંગ કરે તો પરમ પવિત્ર યદને અભયપદને પામે અને જે શ્રીકૃષ્ણભગવાન પોતે શુભાતીત ન હોત તો એના ભક્ત જે ગોપિયો તે શુભાતીતપણાને ન પામત અને જે શુભાતીત પદને પામિયો તો શ્રીકૃષ્ણભગવાન શુભાતીત કેવલ્ય દિવ્યભૂતિજ અને વેદાતી કહે છે જે 'સર્વત્ર બ્રહ્મ સખર ભયોં છે' ત્યારે જેમ ગોપિયોએ શ્રીકૃષ્ણભગવાનને વિષે પ્રીતિ કરી તેમજ સર્વે સ્ત્રિયો પોતપોતાના ધણીને વિષે પ્રીતિ કરે છે તથા સર્વે પુરુષ પોતાની સ્ત્રિયોને વિષે પ્રીતિ કરે છે તો પણ તેમને ગોપિયોના જેવી પ્રાપ્તિ થતી નથી તેમને તો ધોર નરકની પ્રાપ્તિ થાય છે, માટે જે વિધિનિષેધ છે તે સાચા છે પણ ખોટા નથી અને જે એ વિધિનિષેધને ખોટા કરે છે તેતો નારકી થાય છે, એમ વાર્તા કરીને શ્રીજિમદારાજ જમ સચ્ચિદાનંદ કહીને પોતાને ઉતારે પધાર્યા ॥ ઇતિ વચનામૃતમ્ ॥૪૨॥

સવત્ર ૧૮૭૧ ના મહા શુદ્ધિ ૧૩ તેરસને દિવસે સ્વામી શ્રીસહજનનદજી મહારાજ શ્રીગઢડામધ્યે દાદાખાચરના દરબારમા શ્રીવાસુદેવનારાયણના મહિરની આગળ હાંબડાના વૃક્ષની હેઠે ઓટામધ્યે દોવિયા ઉપર આયમણે મુખાર વિદે સંધ્યાસમે વિરાજમાન હતા અને સર્વ સ્વેન વસ્ત્ર પહેર્યા હતા અને પોતાના મુખારવિદની આગળ મુનિ તથા દેસદેસના હરિભક્તની સભા ભરાઈને બેઠી હતી અને પોતાના મુખારવિદની આગળ એ મરાહો બગીચી હતી અને શ્રીવાસુદેવનારાયણની સંધ્યા આરતી તથા નારાયણધુન્ય થઈ રહી

પછી શ્રીજિમદારાજ જોડ્યા જે, સર્વે સાવધાન થઈને સાબરો એક વાર્તા કરીએ છીએ, ત્યારે સર્વ મુનિ તથા હરિભક્ત જોડ્યા જે દે મહારાજ 'કહો પછી શ્રીજિમદારાજ જો યા જે, જે ભગવાનનો ભક્ત હોય તેને નિત્ય પ્રત્યે ભગવાનની પૂજા કરીને ને સ્તુતિ કરીને ભગવાન પાસે જેમ માગવું જે 'દે મહારાજ ! હે સ્વામિન્ ! દે કૃપાસિંધો 'દે રાસાગતપ્રતિપાળક' કુમુગીયકી મારી રક્ષા કરજ્યો' તે કુસંગી ચાર પ્રકારના છે—એક કુદાપથી બીજી રામિ પથી ત્રીજી જાવેલાની અને ચોથા નારિતક જે ચાર પ્રકારના કુસંગી છે, તેમા જે કુદાપથીનો સમ થાય તો વર્તમાનમાથી ચુકાગને ભ્રષ્ટ કરે અને જે રામિ

પૃથ્વીનો સંગ થાય તો દારૂ માંસ ખવરાવીને સ્વધર્મેયથી ભ્રષ્ટ કરે અને જો
શુદ્ધવેદાંતનો સંગ થાય તો ભગવાનનું ધ્યાન તથા ભગવાનનો જે સદા દિવ્ય
આકાર તથા ભગવાનના અવતારની મૂર્તિઓના જે આકાર તે સર્વેને ખોટા
કરીને ભગવાનની ભક્તિ ઉપાસના તેથી ભ્રષ્ટ કરે અને જો નાસ્તિકનો સંગ
થાય તો કર્મને સાચા કરીને પરમેશ્વર એવા જે શ્રીકૃષ્ણભગવાન તેને ખોટા
કરી દેખાડે અને અનાદિ સત્ સામ્રાજના માર્ગથી ભ્રષ્ટ કરે, મનિ ભગવાનની
પાસે માગવું જે 'એ ચાર પ્રકારના માણસનો કોઈ દિવસ સગ યશો નહિ'
અને વળી એમ પ્રાર્થના કરવી જે 'હે મહારાજ ! કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ,
અહંકાર, ધૃત્યા અને દેહાભિમાન એ આદિક જે અત રાત્રુ તે થકી રક્ષા
કરજ્યો અને નિત્યે તમારા ભક્તનો સમાગમ દેજ્યો' એવી રીતે નિત્યે ભગ
વાનની પ્રાર્થના કરવી અને એ કુસંગથી જે અતઃશત્રુથી નિરતર ડરતા
રહેવું ॥ ઇતિ વચનામૃતમ્ ॥૪૮॥

સવત્ ૧૮૭૬ ના મહા વી ૧૧ એકાદશીને દિવસ સ્વામી શ્રીસદ્ગુ-
નંદજી મહારાજ શ્રીગદ્ગામધ્યે દાદાખાચરના દરબારમાં શ્રીવાસુદેવનારાય
ણના મંદિરની આગળ આયમણે દ્વાર ઓરડાની ઓસરીએ ઢોલિયા ઉપર
ગાદી તકીયા નખાવીને વિરાજમાન હતા ને ધોળો ખેસ પહેર્યો હતો ને
જરીયાન છેડાવાગો કમુખલ રેડો ઓઢયો હતો અને અસમાની રંગનો જરી-
યાની રેશમનો ફેંટો માથે બાંધ્યો હતો ને પોતાના મુખારવિંદની આગળ મુનિ
તથા દેરાદેરાના હરિભક્તની સભા બસાઈને બેઠી હતી

પછી મુજ્જાનંદસ્વામીએ પ્રશ્ન પુછ્યો જે-હે મહારાજ ! શ્રીમદ્ભાગવતના
એકાદશસ્કંધમાં જનકરાજ અને નવ યોગેશ્વરના સવાદે કરીને કહ્યા જે ભાગ
વતધર્મે તેનું જે પોષણ તે કેમ થાય ? અને વળી જીવને મોક્ષનું જે દ્વાર તે
ઉઘાડું કેમ થાય ? પછી શ્રીજિગદ્ગારાજ બોલ્યા જે, સ્વધર્મે, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને
માહાત્મ્યજ્ઞાન તેણે સહિત જે ભગવાનની ભક્તિ તેણે યુક્ત એવા જે ભગવાનના
એકાંતિક સાધુ તેના પ્રસંગથી ભાગવતધર્માનું પોષણ થાય છે અને વળી જીવને
મોક્ષનું જે દ્વાર તેપણુ એવા સાધુના પ્રસંગથી ઉઘાડું થાય છે, તે કપિવદેવ
ભગવાને દેવહૃતી પ્રત્યે કહ્યું છે જે 'પ્રસન્નમંજર પાદમાત્મનઃ કવયો

વિદુઃ । સ પ્ય સાધુવુ કૃતો મોક્ષદ્વારમપાવૃતમ્ ॥' 'જેવો એ જીવને પોતાના સખન્ધીનેવિષે દૃઢ પ્રસંગ છે તેવોને તેવોજ પ્રસંગ ને ભગવાનના એકાતિક સાધુનેવિષે યાયતો એ જીવને મોક્ષનુ દ્વાર ઉઘાડુ યાય છે'

પછી શુક્રમુનિએ પુણ્ય ને 'ગમે તેવો આપકાળ પડે ને પોતાના ધર્મ માથી ન ખસે તે એ લક્ષણે કરીને ઓળખાય? પછી શ્રીજિમહારાજ બો યા ને, જેને પરમેશ્વરના વચનની ખટક રહે અને નાનુ મોટુ વચન હોયી શકે નહિ એવી રીતનો જેનો સ્વભાવ હોય તેને ગમે તેવો આપ કાળ આવે તોય પણ એ ધર્મચક્રી પડેજ નહિ માટે જેને વચનમા દૃઢતા છે તેનોજ ધર્મ દૃઢ રહે અને તેનોજ સત્સખ પણ દૃઢ રહે ॥ ઇતિ વચનામૃતમ્ ॥૫૪॥

સવત્ ૧૮૭૭ ના આસો વદી ૧૪ ચૌદરાને દિવસ સ્વામી શ્રીસદ્ગનનદજી મહારાજ ગામ શ્રીકારિયાણીમંથે વસ્તાખાચરના દરબારમા ઉત્તરાદે દ્વાર ઓરગની ઓસરીએ ઉપરખનમ ઉપર વિરાજમાન હતા અને સર્વ સ્થેત વચ્ચે ધારણ કર્યા હતા અને પોતાના મુખારવિદ્ગી આગળ મુનિ તથા દેરાદેશના હરિભજનની સખા ભરાઈને બેઠી હતી

પછી શ્રીજિમહારાજ બોલ્યા ને, અમે એક પ્રશ્ન પુછીએ છીએ પછી મુનિ બો યા ને તુઝો મહારાજ પછી શ્રીજિમહારાજે પુણ્ય ને ભગવાન જીવના કલ્યાણને અર્થે પૃથ્વી ઉપર અવતાર ધરે છે તે અવતાર ધર્મા વિના પોતાના ધામમા રહ્યા થકા શું કલ્યાણ કરવાને સમર્થ નથી? અને કલ્યાણનો ભગવાન જેમ ધારે તેમ કરે ત્યારે અવતાર ધર્માનુ શું પ્રયોજન ॥? અને જે અવતાર ધરે ત્યારેજ ભગવાનમા કે ચાલુ કરવાની સામર્થ્ય હોય અને અવતાર ધર્મા વિના જીવના કલ્યાણ ન કરી શકતા હોય તો ભગવાનને વિષે પણ એટલુ અસમર્થપણ આવે માટે ભગવાન તો અવતાર ધરીને પણ કલ્યાણ કરે અને અવતાર ન ધરે તોપણ જીવના કલ્યાણ કરવા સમર્થ ॥ માટે એવા જે ભગવાન તેને અવતાર ધર્માનુ શું પ્રયોજન ॥? એ પ્રશ્ન છે પછી મોટા મોટા મત હતા તેમજો જેની જેવી ખુદ્ધિ તેણે તેવો ઉત્તર કર્યો પણ શ્રીજિ મહારાજના પ્રશ્નનુ કોઈથી સમાધાન ન થયુ અને શ્રીજિમહારાજે આરાકા કરી તે સર્વેના ઉત્તર ખોટા થઈ ગયા પછી મુનિ સર્વે દ્વાર જેમને બોલ્યા

જે હે મહારાજ ! એ પ્રશ્નનો ઉત્તર તો તમેજ કરો તો યાય, પછી શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે, ભગવાનને અવતાર ધર્યાનુ એજ પ્રયોગન જે, ભગવાનને વિશે અતિસય શ્રીતિવાળા જે ભક્ત હોય તેની ભક્તિને આવીન યમને તે ભક્તને સુખ દેવાને અર્થે જેવી ભક્તની ઈચ્છા હોય તેવા રૂપનુ ધારણ કરે છે, પછી જેવા જેવા પોતાના ભક્તના મનોરથ હોય તે સર્વ પુરા કરે છે અને તે ભક્ત હોય તે સ્વયંભાવે યુક્ત છે અને દેહધારી જે માટે ભગવાનપણ સ્વયંભાવને ધારણ કરીને દેહધારી જેવા થાય જે અને તે પોતાના ભક્તને લાડ લડાવે છે અને પોતાની સામર્થ્યને છપા ડીને તે ભક્ત સધાથે પુત્રભાવે વર્તે છે અથવા સખાભાવે વર્તે છે અથવા મિત્રભાવે વર્તે છે અથવા સખા સખધીને ભાવે વર્તે છે તેણે કરીને એ ભક્તને ભગવાનની ઝાઝી મર્યાદા રહેતી નથી પછી જેવી એ ભક્તને ઈચ્છા હોય તેની રીતે લાડ લડાવે છે, માટે પોતાના જે પ્રેમી ભક્ત તેના મનોરથ પુરા કરવા એજ ભગવાનને અવતાર ધર્યાનુ પ્રયોગન છે અને તે બેળુ અસખ્ય જીવનુ કલ્યાણપણ કરે જે ને ધર્મનુ સ્થાપનપણ કરે છે, હવે એમા આરાધા થતી હોય તો બોનો, પછી મુનિએ કહ્યું જે હે મહારાજ ! યથાર્થ ઉત્તર થયો ॥ ઇતિ વચનામૃતમ્ ॥ હારીયાણી ॥ પાપા

સવત્ ૧૮૭૮ ના શ્રાવણ શુદ્ધિ ૭ સાતમને દિવસ સ્વામી શ્રીસદ્ગજનદેવ મહારાજ શ્રીગઢડામથે દાદાખાચરના દરબારમા શ્રીવાસુદેવનારાયણના મંદિર આગળ બોટા ઉપર ચાકળો નખાવીને વિરાજમાન હતા અને સર્વ સ્થેત વસ્ત્ર ધારણ કર્યા હતા અને પોતાના મુખારવિદળી આગળ મુનિ તથા દેરાદેરાના હરિભક્તની સખા ભરાઈને બેઠી હતા અને મુનિ તાવ મૃગ લઈને ગાવતા હતા

પછી શ્રીજીમહારાજે નેનકમળની સાને કરીને તે કીર્તન રખાવીને બોલ્યા જે સર્વ સામગ્રી એક વાત કરીએ છીએ જે, જે ભગવાનના ભક્ત હોય તેને એક પતિવ્રતાનો ધર્મ રાખવો અને બીજુ સરનીરણણુ રાખવું, જેમ પતિવ્રતા સ્ત્રી હોય તેને પોતાનો પતિ વૃદ્ધ હોય તથા રોગી હોય તથા નિર્ધન હોય તથા કુરૂપ હોય પણ પતિવ્રતા સ્ત્રીનુ મન કોઈ બીજા પુરુષના રૂડા શુભ દેખીને ડોલેજ નહિ અને જો રાક્ષી સ્ત્રી હોય ને તે જો પતિવ્રતા હોય તો મોટો રાજ

હોય તોપણ તેને દેખીને તે પતિવ્રતાનું મન ચળે નહિ, એવી રીતે ભગવા
વાનના ભક્તને પતિવ્રતાનો ધર્મ ભગવાનને વિષે રાખવો અને પોતાના પતિનું
કોઈ પસાવ બોને તે કેકાએ કાયર થઈને ગળી જવું નહિ અતિરાય શરવીર
થઈને જવાળ દેવો પણ પાળિપનાવની ઝાયામા ભગવાનના ભક્તને દમાઈ
નહિ એવી રીતે શરવીરપણું રાખવું અને લોકમા એમ કહે છે કે 'સાધુનેતો
સમદૃષ્ટિ જોઈએ' પણ એ રાસનો મત નથી કેમકે નારદ સનકાદિક ને મુવ
બ્રહ્માદિક તેમજ ભગવાનનો ને ભગવાનના ભક્તનોજ પક્ષ રાખ્યો ॥ પણ
વિમુખનો પક્ષ કોઈએ રાખ્યો નથી અને જે વિમુખનો પક્ષ રાખતો હશે તે
આ જન્મે અથવા બીજે જન્મે જલો જરૂર વિમુખ થશે મટિ જે ભગવાનના
ભક્ત હોય તેને જરૂર ભગવદીયનો પક્ષ રાખ્યો જોઈએ અને વિમુખનો પક્ષ
ત્યાજ્યો જોઈએ આ અમારી વાર્તાને સર્વે અતિદલ કરીને રાખન્યો ॥ ઇતિ
વચનામૃતમ્ ॥ મધ્યમ ॥ પા ૫

સવત્ ૧૮૭૮ ના આવણ વડી ૫ પચમીને દિવસ સ્વામી શ્રીસદ્બલનદજી
મહારાજ શ્રીગદ્દામધ્યે દાદાખાચરના દરબારમા શ્રીવામુદેવનારાયણના મંદિર
આગળ મિળટાના જૂદા હેઠે દોલિયા ઉપર વિરાજમાન હતા અને સર્વે શ્રેષ્ઠ
વસ્ત્ર ધારણ કર્યા હતા અને પોતાના મુખારવિંદની આગળ મુનિ તથા દેશ
દેશના હરિભક્તની સભા બેસાઈને બેઠી હતી.

પછી શ્રીજિમહારાજ જોયા કે, જેટલા પ્રથમ છે તે સર્વે પ્રયોને સામળાને
કેટલાક જે જીવ છે તે એ પ્રયોને ધર્મ અર્થ ને કામપર જાણે, પછી એમ
જાણીને પોતેપણુ ધર્મ અર્થ ને કામ તેનેજ અર્થે થઈ મતાદિક શુભ કર્મ કરે
પછી તે કર્મનું ફળ દેવલોક અથવા સ્વર્ગલોક અથવા મૃત્યુલોક તેનેવિષે બોગવીને
પછી ત્યાંથી પડે છે ને નરક ચોગથીમા જાય છે મટિ જે જીવ ધર્મ અર્થ ને
કામને વિષે પ્રીતિ રાખીને જે જે સુકૃત કરે છે તે સર્વે સાત્ત્વિકી રાજસી ને
તામસી થાય છે ને તે કર્મનું ફળ સ્વર્ગ મૃત્યુ ને પાતાળ એ ત્રણ લોકમા રહીને
બોગવાય ॥ પણ મુક્તાતીત જે ભગવાનનું ધામ તેને પામે નહિ અને ન્યાર
મોક્ષ ન યાય ત્યારે જન્મ મરણ અને નરકનું દુષ્કાર તે મટ નહિ અને જે
ધર્મ અર્થ ને માત્ર સંજનથી જે ફળની ઈચ્છા તેનો ત્યાગ કરીને તેના તે

શુભ કર્મ જે ભગવાનની પ્રસન્નતાને અર્થે કરે તો એજ શુભ કર્મ છે તે ભક્તિ-
રૂપ યદને દેવળ મોક્ષને અર્થે યાય છે, ત્યાં શ્લોક છે જે 'આમયો યેન
મૃતાનાં જાયતે યશ્ચ સુવ્રત ! । તદેવ હ્યામયં દ્રવ્યં ન પુનાતિ ચિકિરિસ-
તમ્ ॥' એવું નૃણાં ક્રિયાયોગાઃ સર્વે સંસૃતિદેતવઃ । તદ્વાત્મવિનાશાય
ફલ્પન્તે કલ્પિતાઃ પરે ॥' એ શ્લોકનો પૂર્વે વાત કરી એજ ભાવ છે માટે એ
વાર્તા છે તે સુધી અટપટી છે તે જો પુરી સમગ્રાણી ન હોય તો ભગવાનના
ભક્ત હોય તેનો પણ સર્વ અજ્ઞાની જીવના સરખો દેહનો વ્યવહાર જોઈને તે
ભગવાનના ભક્તનો અવગુણ લે તેણે કરીને અવગુણનો લેનારો નારકી યાય
છે અને ભગવાનના ભક્તનીને વિમુખ જીવની ક્રિયામાંતો ધણો ફેર છે કેમકે
વિમુખ જે જે ક્રિયા કરે છે તે પોતાનાં ઇદ્ર્યોને લાઠ લટાવવાને અર્થે કરે છે
ને ભગવાનનો ભક્ત જે જે ક્રિયા કરે છે તેતો કેવળ ભગવાન ને ભગવાનના
ભક્ત તેની સેવાને અર્થે કરે છે માટે હરિજનની જે સર્વ ક્રિયા તેતો ભક્તિ-
રૂપ છે અને જે ભક્તિ છે તેતો નૈષ્કર્મ્ય જે જ્ઞાન તેરૂપ છે માટે હરિજનની
ક્રિયા જ તેતો સર્વ નૈષ્કર્મ્યરૂપ છે, ત્યાં શ્લોક ભગવદ્ગીતાનો છે 'કમર્પ્યકર્મણઃ
વશ્યેદકર્મણિ ચ કર્મ યઃ । સ બુદ્ધિમાન્મનુષ્યેષુ સ યુક્તઃ કૃત્સ્નકર્મકૃત્ ॥'
એ શ્લોકનો અર્થ એ છે જે 'ભગવાનનો ભક્ત હોય તે ભગવાનની પ્રસન્નતાને
અર્થે જે જે કર્મ કરે છે તે કર્મનેવિષે અકર્મ જે જ્ઞાન તેને જે દેખે છે અને
વિમુખ હોય તે નિવૃત્તિમાર્ગ પકડીને અકર્મપણે રહેતો હોય તોપણ તેને કર્મ-
માં જુગ્ધો છે એમ જે દેખે છે તે દેખનારો સર્વ મનુષ્યને વિષે બુદ્ધિમાન છે ને
તે જ્ઞાની છે તથા તે યુક્ત છે કહેતાં મોક્ષને યોગ્ય છે અને 'કૃત્સ્નકર્મકૃત્'
કહેતાં સર્વ કર્મનો કરનારો છે માટે ભગવાનની આજ્ઞાએ કરીને ભગવાનની
પ્રસન્નતાને અર્થે ભગવાનના ભક્ત જે જે કર્મ કરે છે તેનો કોઈ રીતે અવગુણ
જે લે તો તેના હૃદયનેવિષે કુટુંબે સહિત અધર્મ આવીને નિવાસ કરે છે ॥ ઇતિ
વચનામૃતમ્ ॥ મધ્યમ ॥૧૧॥

સંવત ૧૮૭૮ ના આગસ્ટ વડી ૧૪ ચૌદસને દિવસ સ્વામી શ્રીસદ-
ભનંદજી મહારાજ શ્રીગુરુગ્રંથે દાતાઆચરના દરબારનાં પરમહંસને
હતારે દિવસ ઉગ્યા સમે પધાર્યા હતા. પછી ત્યાં આવીને ગાદિ તક્રિયા

ઉપર ઉદામ થઈને બેઠા તે કોઈને બોલાવે પણ નહિ અને કોઈ સામુ
જીવે પણ નહિ અને મસ્તક ઉપર ધોગો ફેરો બાધ્યો હતો તે છુગીને
શિથિલ થઈ ગયો તેને પણ સભારે નહિ એવી રીતે એક ધણીસુધી અતિ
શય ઉદાસ થઈને બેસી રહ્યા અને નેત્રમાથી જળ પડવા લાગ્યા.

પછી શ્રીજિમહારાજ પરમહસ પ્રત્યે બો યા ને, અમે શુશ્રૂષાનીનો મત
જાણુના સારુ તેના શાસ્ત્રનુ શ્રવણ કર્યું તે શ્રવણમાત્રે કરીનેજ અમારા
અતરમા આવ્યો ઉદ્ભવ થઈ આવ્યો કેમકે શુશ્રૂષેદાતશાસ્ત્રને અવલોકી કરીને
જીવની બુદ્ધિમાથી ભગવાનની ઉપાસનાનું ખૂબ થઈ જાય છે અને
હૃદયમા સમભાવ આવી જાય છે એટલે અન્યદેવની પણ ઉપાસના થઈ
જાય છે અને તે શુશ્રૂષેદાતિના વચનને જે સામયે તેની બુદ્ધિ અતિશય
બ્રહ્મ થઈ જાય ■ અને અમેતો કાંઈક પ્રયોજન સારુ શુશ્રૂષેદાતની વાત
સામળી હશે તેલે કરીને પણ હવે અમારે સોંક ધારે યાય છે, એમ
કહીને શ્રીજિમહારાજ સુધા ઉદાસ થઈ ગયા પછી ધણી વાર સુધી દન
ગીર થઈને પછી પોતાને હાથે નેત્રમાથી જળ લોઈને એમ બો યા ને,
ભગવદ્ગ્રીતા ઉપર જે રામાનુજબાપ્ત છે તેની કથા સામળીને અમે આજ
રાત્રિએ સુતા હતા પછી અમને સ્વપ્ન થયું જે અમે ગોનોકમા ગયા ત્યાં ભગ
વાનના અનલ પાર્વદ દીકા તેમા કેટલાકતો ભગવાનની સેવામા રહ્યા ■ તે
તો સ્થિર સરખા જણાયા અને કેટલાકતો પરમેશ્વરના કીર્તન ગાય છે તે
કીર્તન પણ સુન્તાનદસ્વામી ને બ્રહ્માનદસ્વામીના ગાય છે અને તે કીર્તન ગાતા
જાય એને જોતા જાય જેમ કેદે કરીને આ । થયા હોય ને તે જોલે ને ગાય
તેમ કીર્તન ગાય ને જોને પછી અમે પણ એ ગાવતા હતા તે બેગા જઈને
મળ્યા ને કીર્તન ગાવવા લાગ્યા તે ગાતા ગાવતા એવો વિચાર થયો જે આવી
જે પરમેશ્વરની પ્રેમનમિત્ત અને આવી જે પરમેશ્વરની ઉપાસના તેનો ત્યાગ
કરીને જે નિશ્ચા જ્ઞાતી થાય છે અને એમ જાણું છે જે અમેજ ભગવાન
છીએ' તે મહાદુષ્ટ ■ એમ કહીને પછી શ્રીજિમહારાજ બો યા ને, જે
પ્રકારે ધર્મથર્મી તથા ભગવાનની ભક્તિયત્રી કોઈ રીતે પાળે ન પડે અને
પોતાના હૃદયે જે શ્રીકૃપાનારાયણુ તેમાથી કોઈ રીતે બુદ્ધિ ડને નહિ એવો
લાવો એક કામગીરી સંપન્નિને દેસદેસના સત્સમી પ્રત્યે મોં રીએ

ઓસરીયે દોનીયા ઉપર વિરાજમાન હતા અને સર્વે શ્વેત વસ્ત્ર ધારણ કર્યા હતા અને પોતાના મુખારવિંદની આગળ મુનિ તથા દેશદેશના હરિમંત્રાની સભા બસાઇને બેઠી હતી

પછી શ્રીનિમહારાજ બોલ્યા ને, શ્રીકૃષ્ણભગવાનના સ્વરૂપને વિષે ને ભક્તનું ચિત્ત અતિ આસન્ન થયું હોય તેના આવા લક્ષણ હોય ને પોતે માત્ર ચાવીને અતિશય થાકી રહ્યો હોય ને બેઠું થવાની પણ શરીરમા શક્તિ ન રહી હોય તેવા સમામા કાઈક ભગવાનની વાર્તાનો પ્રસન્ન નિસરે તો જાણીએ એકે માઠ પણ ચા/ થી નથી એવો સાવધાન થઇને તે વાર્તાને કરવા સાભળવામા અતિશય તાપર થઈ જાય અથવા ગમે તેવા રોગાદિકે કરીને પીડાને પામ્યો હોય અથવા ગમે તેવું અપમાન થયું હોય ને તેવામા જે એ ભગવાનની વાર્તા સાભળે તો તત્કાળ સર્વ દુઃખથી રહિત થઈ જાય અને વળી ગમે તેવી શત્રુસમૃદ્ધિને પાનિને અવરોધ ગયો એવો જાણાતો હોય અને ને ધડીએ એ ભગવાનની વાર્તા સાભળે તો તે ધડીએ જાણીએ જોને કોઈનો સજજ નથી થયો એવો થકો તે ભગવાનની વાર્તા સાભળવામા સાવધાન થઈ જાય એની જાતના જોને વિષે લક્ષણ હોય તેને એ ભગવાનને વિષે દૃઢ આસક્તિ થઈ જાયવી

પછી મુન્તાનસ્ત્રિવામીએ પ્રુછ્યું ને ' એ ભગવાનને વિષે દૃઢ આસક્તિ શા થકી થાય છે? પછી શ્રીનિમહારાજ બોલ્યા ને, કાતો પૂર્વ જન્મનો એવો અતિ બળીયો સરકાર હોય અથવા ને સતને ભગવાનને વિષે એવી દૃઢ આસક્તિ હોય તેને સેવાએ કરીને શાળ કરે એ જોઈ કરીનેજ ભગવાનને વિષે એવી દૃઢ આસક્તિ થાય છે પણ એ વિના બીજે કયાય નથી ॥ ઇતિ વચનામૃતમ ॥ મધ્યમ ॥ ૨૬ ॥

સવન ૧૮૮૦ ના જ્યેષ્ઠ શુદ્ધિ ૭ સપ્તમીને દિવસ રીજ પહોરને સમયે સ્વામી શ્રીસદ્ગુણદેવ મહારાજ શ્રીમદ્ગામધ્યે દાદાખાચરના દરબારમાથી ધોગએ અસવાર થઇને શ્રીવક્ત્રીવાડીએ પધાર્યા હતા ત્યાં પછીવાર સુધીતો ધોગ ફેરવી પછી તે વાડીમધ્યે વેદી ઉપર વિરાજમાન થયા હતા અને સર્વે શ્વેત વસ્ત્ર પહેર્યા હતા અને અસ્તક ઉપર કાળા છેડાની ધોતની બાધી હતી ને

કંકનેવિષે મોગરાના પુષ્પનો દાર વિરાજમાન હતો ને પાધનેવિષે તોરો વિરાજમાન હતો અને પોતાના મુખારવિંદની આગળ મુનિમંડળ તથા દેરાદેરાના દરિભક્તની સભા ભરાઇને બેઠી હતી.

પછી શ્રીગિરમહારાજે મુનિ પ્રત્યે પ્રશ્ન પુછ્યો જે—એકાદશસ્કંધના બારમા અધ્યાયમાં શ્રીકૃષ્ણભગવાને ઉદ્ધવ પ્રત્યે કહ્યું છે જે ‘આશંગયોગ, સાંખ્ય, તપ, ત્યાગ, તીર્થ, મત, યજ્ઞ અને દાનાદિક એણે કરીને હું તેવો વશ થતો નથી જેવો સત્સંગે કરીને વશ થઉં છું’ એમ ભગવાને કહ્યું છે માટે સર્વ સાધન કરતાં મત્સંગ અધિક થયો તે જેને સર્વ સાધનયત્રી સત્સંગ અધિક જાણાતો હોય તે પુરુષનાં કેવાં લક્ષણ હોય ? પછી જેને જેનું સમગ્રાયું તેનું તેણે કહ્યું પણ યથાર્થ ઉત્તર થયો નહિ. પછી શ્રીગિરમહારાજ બોલ્યા જે, જેને ભગવાનના સત્તેવિષેજ આત્મખુદ્ધિ છે, જેમ કોઈક ચાલ હોય ને તે વાંચ્યો હોય ને પછી તેને ધરતપશ્ચુમા દિકરો આવે પછી તે છોકરો તેને ગાળો દે સુંછો તાણે નોપણુ અભાવ આવે નહિ અને કોઈકના છોકરાને મારે તથા ગામમાં અનીતિ કરી આવે તોપણુ કોઈ રીતે તેનો અવગણુ આવેજ નહિ શામાટે જે એ રાત્રને પોતાના દિકરાનેવિષે આત્મખુદ્ધિ થઈ ગઈ છે, એવી જેને ભગવાનના જાનનેવિષે આત્મખુદ્ધિ થાય છે તેણેજ સર્વ સાધન યત્રી અધિક કકયાણુકારી સત્સંગને જાણ્યો છે, એ વાર્તા બાગવતમાં કહી છે જે ‘યસ્યામહુદ્ધિઃ કુળવે ત્રિધાતુકે સ્વર્ગીઃ કલત્રાદિપુ મૌમ હૃદયધીઃ । યત્તીર્થબુદ્ધિઃ સલિલે ન કર્હિચિચ્ચનેષ્વભિશેષુ સ પુવ ગોપ્તરઃ ॥’ એ શ્લોકનેવિષે એ વાર્તા યથાર્થ કટી છે ॥ ઇતિ વચનામૃતમ્ ॥ મધ્યમ ॥૫૬૫

સંવત ૧૮૮૧ ના પોષ શુદ્ધ ૭ સાતમને દિવસ સ્વામી શ્રીસદ્ગુણનંદજી મહારાજ ‘શ્રીમદ્ગામ’ યે દાદાખાચરના દરબારમા શ્રીવાસુદેવનારાયણના મંદિરની ઓસરીને દોહીયા ઉપર આઠી તપ્પીયા નખાવીને ઉત્તરાદે મુખારવિંદે વિરાજમાન હતા અને સર્વ શ્વેત વસ્ત્ર ધારણુ કર્યા હતાં ને પોતાના મુખારવિંદની આગળ મુનિ તથા દેરાદેરાના દરિભક્તની સભા ભરાઇને બેઠી હતી.

પછી સ્વયંપ્રકાશાનંદસ્વામીએ પ્રશ્ન પુછ્યો જે—હે મહારાજ ! ભગવાનના જે અવતાર છે તે સર્વે સરખાજ છે કે તેમાં અધિક ન્યૂન ભાવ છે ? પછી

શ્રીજિમહારાજ બો યા ને, અમે બ્યાતજના કરેના ને સર્વે મ્મય તે સાતજ્યા
ને પછી પૂર્વાપર વિચારીને જોયુ ત્યારે તેમાથી અમને એમ સમજાયુ છે ને,
મત્સ્ય કન્થ વારાહ વૃસિહાદિક ને ભગવાનના અવતાર છે તે સર્વે અવતા
રના અવતારી તે શ્રીકૃષ્ણભગવાન છે પણ બીજા અવતારની પેટે શ્રીકૃષ્ણભગ
વાન તે અવતાર નથી તેતો અવતારીજ છે એવા ને શ્રીકૃષ્ણભગવાન તે આપણા
ઈષ્ટદેવ છે અને તે શ્રીકૃષ્ણભગવાનના ચરિત્ર શ્રીમદ્ભાગવતપુરાણના દશમ
સ્કન્ધનેવિષે સપૂર્ણ કહ્યા છે માટે આપણા ઉદ્ધવસપ્રદાયનેવિષે અમે દશમસ્કન્ધને
અતિશય પ્રમાણુ કયો છે અને બીજા ને સર્વે અવતાર તેપણુ શ્રીકૃષ્ણભગવા
નનાજ ■ માટે જે અવતાર ને એ અવતારના પ્રતિપાદન કરનારા ને મ્મય તે
સર્વેને આપણે માનવા પણ વિશેષે કરીને તો શ્રીકૃષ્ણભગવાન ને તેના પ્રતિ
પાદન કરનારા ને મ્મય તેનેજ માનવા

પછી પુરુષોત્તમમુદ્દે પ્રશ્ન પુછ્યો ને-ભગવાન જીવના ક' ચાણુને અર્થે આ
જગતને સુજે છે તે વિશ્વ ન રમ્યુ હોય ને માયાના ઉદરમા જીવ હોય તેનુ
ભગવાન કહ્યાણુ કરે તો શું ન થાય ? ને આઠવો વિશ્વ સુજવાનો ભગવાન
દાખડો કરે છે ? એ પ્રશ્ન છે પછી શ્રીજિમહારાજ બો યા ને, ભગવાન
શ્રીકૃષ્ણપુરુષોત્તમ ■ તેતો રાજધિરાજ છે અને અખડમૂર્તિ છે અને પોતાનુ
અક્ષરધામરૂપી ને તખત તેને વિષે સદા વિરાજમાન છે અને તે અક્ષર
ધામને આશ્રિત અનતકોટિ બ્રહ્માડ રહ્યા છે, તે જેમ કોઈક મોટો ચક્રવર્તી
રાજા હોય ને તેને અસખ્ય ગામડા હોય તેમાથી એક જે ગામ ઉજડ
થયા હોય અથવા વસ્થા હોય પણ તેતો તે રાજાની ગણતીમા પણ ન
હોય, તેમ શ્રીકૃષ્ણભગવાન તે અનતકોટિ બ્રહ્માડના પતિ છે તે બ્રહ્મા તેનો
ઠાઈ એક સામટો પ્રવચ થતો નથી અને તેમાથી એકદા બ્રહ્મા નો પ્રવચ
યાય તેતો ભગવાનની ગણતીમા પણ નથી અને તે શ્રીકૃષ્ણભગવાનનો
દેવકીજીવકી ને જન્મ તેતો કચનમાત્ર છે અને જે શ્રીકૃષ્ણતો સદા અજન્મા
છે અને તે શ્રીકૃષ્ણભગવાનનુ ને અક્ષરધામ છે તે બ્યતિરેકપણે તો પ્રકૃતિ
પુરુષપદ્ધતી પર ■ અને અન્વયપણે કરીનેતો સર્વે ઠેકાણે છે, જેમ આકારા
છે તે અન્વયપણે કરીનેતો સર્વત્ર છે અને બ્યતિરેકપણે તો ચાર ભૂતપદ્ધતી

પર છે તેમજ શ્રીકૃષ્ણભગવાનનું અક્ષરધામ છે અને તે ધામનેવિષે ભગવાન આખંડ વિરાજમાન રહે છે અને તે ધામમાં રણાયકા અનંતકોગી જે બ્રહ્માંડ છે તેનેવિષે ન્યા જેને જેમ દર્શન દેવું ધટે ત્યાં તેને તેમ દર્શન દેછે અને જે સાથે જોવવું ધટે તે સાથે જોવે છે અને જેનો સ્પર્શ કરવો ધટે તેનો સ્પર્શ કરે છે, જેમ કોઈક સિદ્ધપુરુષ હોય તે એક ઠેકાણે જોડોધકો દ્વન્વરો આડ દેખે ને હન્વરો ગાડની વાતાને સામળે, તેમ ભગવાન પોતાના અક્ષરધામમાં રણાયકા અનંતકોગી બ્રહ્માંડનેવિષે ન્યા જેમ જણાવું ધટે ત્યાં તેમ જણાય છે અને પોતે તો સદા પોતાના અક્ષરધામમાંજ છે અને એક ઠેકાણે રણાયકા જે અનંત ઠેકાણે જણાય તેતો પોતાની યોગકળા છે, જેમ રાસમંડળને વિષે જેટલી ગોપીયો તેટલાજ પોતે થયા માટે એક ઠેકાણે રણાયકા જે અનંત ઠેકાણે દેખાવું એજ ભગવાનનું યોગકળાએ કરીને વ્યાપકપણુ છે પણ આકાશની પેઠે આરુપ પછે કરીને વ્યાપક નથી અને જે ભગવાનની યોગમાયાએ કરી પથાસ કરોડ યોજન જે પૃથ્વીનું મટળ છે તે પ્રવચકાળનેવિષે પરમાણુરૂપ ઘર્ષન્ય છે અને તે પૃથ્વી પાછી સૃષ્ટિકાળનેવિષે પરમાણુમાંથી પથાસ કરોડ યોજન થાય છે અને થોમાતું આવે છે ત્યારે ગાજવિજ ને મેઘની ધટા ઘર્ષ આવે છે એ આદિક સર્વે આદ્યર્મ તે ભગવાનની યોગમાયાએ કરીને થાય છે એવા જે શ્રી કૃષ્ણભગવાન તે મુમુક્ષુને સર્વ પ્રકારે બળન કરવા ચોમ્ય છે, શામાટે જે બીજા અવતારનેવિષેતો એક દે જે કળાનો પ્રકાશ હોય છે અને શ્રીકૃષ્ણભગવાનને વિષે તો સર્વે કળાઓ છે માટે એ શ્રીકૃષ્ણભગવાનતો રસિકપણુ છે ને ત્યાગીપણુ છે ને જ્ઞાનીપણુ ને રાત્રિધિરાજપણુ છે ને કામરપણુ છે ને શરવીરપણુ છે ને અનિરાય કૃપાળુપણુ છે ને યોગકળાનેવિષે પ્રવીણુ છે ને અતિરાય બળીયાપણુ છે ને અતિરાય છળીયાપણુ છે માટે સર્વે કળાએ સપત્ર તો એક શ્રીકૃષ્ણભગવાનજ છે અને તે શ્રીકૃષ્ણભગવાનનું જે અક્ષરધામ તેને આગ્રિત જે અનંત કોગી બ્રહ્માંડ તેમણુ સદાય રહે છે તેમાંથી જે બ્રહ્માંડની સો વર્ષની આવરદા પુરી થાય તે બ્રહ્માંડનો નાશ થાય તેણુ કરીને કાંઈ સર્વે બ્રહ્માંડનો નાશ થતો નથી માટે પ્રવચકાળમાં શા સારુ કલ્યાણુ કર્યું જોઈએ સર્વે બ્રહ્માંડ વસેજ છે તો ? એવી રીતે એ પ્રશ્નનું સમાધાન છે, એવી રીતે પરોક્ષપણુ

પોતાના પુરુષોત્તમપણાની વાર્તા શ્રીજિમદારાજે કરી તેને સામળીને સર્વે હરિભક્ત એમ જાણતા હતા કે એજ જે શ્રીકૃષ્ણપુરુષોત્તમ તેજ આ ભક્તિ ધર્મના પુત્ર શ્રીજિમદારાજ છે ॥ ઇતિ વચનામૃતમ્ ॥ મધ્યમ ॥૬૪॥

સવત્ ૧૮૮૨ ના મહા શુદિ ૨ બીજાને દિવસ શ્રીજિમદારાજ સાગરને સમી શ્રીવરતાલમંચે શ્રીવદ્ધીનારાયણના મંદિરમાં ઉગમણીકોરની રૂપચોટી ઉપર ગાદી તકિયા નખાવીને વિરાજમાન હતા તે સર્વ ચેત વસ્ત્ર ધારણ કર્યા હતા અને પોતાના સુખારવિંદની આગળ મુનિ તથા દેસદેશના હરિભક્તની સભા ભરાઈને બેઠી હતી

પછી કામેરજીની સંધ્યા આસતી થઈ રહી ત્યારે શ્રીજિમદારાજ બો-યા જે સામળી ભગવાનની વાર્તા કરીએ છીએજે, આ છત્રને જ્યારે ભરતખડનેવિષે મનુષ્ય દેહ આવે છે ત્યારે ભગવાનના અવતાર કા ભગવાનના સાનુ જે જરૂર પૃથ્વી ઉપર વિચરતા હોય તેની જે એ છત્રને ઓળખાણ થાય તો એ છત્ર ભગવાનનો ભક્ત થાયછે, પછી એ ભગવાનનો ભક્ત થયો તેને ભગવાન વિના બીજા કોઈ પદાર્થનેવિષે પ્રીતિ રાખતી ધટ નહિ રાખતી જે ભગવાનના ધામનુ જે સુખ છે તેની આગળ માયિક પચ વિષયનુ સુખ છે તેતો નરક જેવુ છે અને જે નરકના ક્રોડ છે તેતો નરકને વિષે પરમસુખ માને છે પણ જે મનુષ્ય હોય તેતો તે નરકને પરમદુઃખદાયી જાણે છે તેમ જેને ભગવાનની ઓળખાણ થઈ તેતો ભગવાનનો પાર્શ્વ થયો ને તેને ભગવાનનો પાર્શ્વ મળિને વિદ્યાના ક્રોડાની પેઠે માયિક પચ વિષયના સુખને ઇચ્છતુ નહિ અને જે ભગવાનનો ભક્ત હોય તેતો જે જે મનોરથને કરે તે સર્વે સંપ્ત થાયછે માટે ભગવાન વિના બીજા પદાર્થને અણસમગ્રપદ્યે કરીને જે ઈચ્છેછે એજ એને મોટો અવિવેક છે તે સારુ જે ભગવાનનો ભક્ત હોય તેને તો ચોદ લોકના જે બોગસુખ છે તેને કાકવિદ્યા તુલ્ય જણ્યા જોઈએ અને મન કર્મ વચને કરીને ભગવાન ને ભગવાનના ભક્તનેવિષે દટ પ્રીતિ કરી જોઈએ અને એમ સમગ્રજુ જોઈએ જે જે ભગવાનનો ભક્ત હોય ને તેને વેકદાયિત્વ ભગવાન વિના બીજા વાસના રહી ગઈ હોય તો તેપણુ ઇડપદ્ધતિ પામે કા જાણનાકને પામે પણ પ્રાપ્ત છત્રની પેઠે નરક ચોરાસિમાતો જ્વળત નહિ ત્યારે જે યથાર્થ ભગવાનનો ભક્ત હોય તેનો જે મંદિર ને તેનુ જે સુખ તેતો જર્મઆમાજ કેમ આવે ? માટે

ભગવાનનો ભક્ત હોય તેને તો ભગવાનમાંજ દૃઢ પ્રીતિ રાખવી ॥ ઇતિ
વચનામૃતમ્ ॥ વરતાલે ૦ ॥૧૬॥

સંવત્ ૧૮૮૩ ના બાદરવા વદી ૬ છઠ્ઠાને દિવસ રવામી શ્રીસદ્ગુણનેદ્વ
મદારાજ શ્રીગદડામયે દાદાબાચરના દરબારમાં પોતાના ઉતારાને વિષે
ગાદી તકીયા ઉપર વિરાજમાન હતા અને સર્વે શ્રેષ્ઠ વસ્ત્ર ધારણ કર્યા
હતાં અને કુંડનેવિષે ભોગરાના પુષ્પના દાર પડેલાં હતા ને પાંખનેવિષે
ભોગરાના પુષ્પના તોરા વિરાજમાન હતા ને પોતાના મુખારવિદળી આગળ
મુનિ તથા દેરાદેરાના હરિભક્તની સભા બરાબરને બેઠી હતી.

પછી શ્રીજિમદારાજ સર્વે હરિભક્ત પ્રત્યે બોલ્યા કે, અમારા અંતરનો
જે સિદ્ધાંત છે તે કહીએ છીએ જે જેને પોતાનું કલ્યાણ ઈચ્છતું તેને
ભગવાન ને ભગવાનના સાધુ એવી ઉપરાંત બીજું કાંઈ જગતમાં સુખ-
દાથી નથી માટે જેમ પોતાના શરીરનેવિષે જીવને આત્મબુદ્ધિ વર્તે છે
તેવી ભગવાન ને ભગવાનના સંતનેવિષે આત્મબુદ્ધિ રાખી નેહએ અને
ભગવાનના ભક્તનો પક્ષ દૃઢ કરીને રાખ્યો જોઈએ અને તે પક્ષ રાખતાં
યકાં આખરું વધો અથવા ઘટો અથવા માન યાઓ કે અપમાન યાઓ
અથવા દેહ જીવો કે મરો પણ કોઈ રીતે ભગવાન ને ભગવાનના ભક્તનો
પક્ષ મુકવો નહિ ને એમનો અભાવ આવવા દેવો નહિ અને ભગવાનના
ભક્ત જેવા દેહ ને દેહનાં સમાં સંબંધિને વહાલાં રાખવાં નહિ એવી
રીતે જે હરિભક્ત વર્તે તેને અતિભગવાન એવા જે કામ ક્રોધાદિક શત્રુ
તેપણ પરાભવ કરી શકતા નથી. અને જે ભગવાનનું બ્રહ્મપુર ધામ છે
તેનેવિષે ભગવાન સદાય સાકારમૂર્તિ વિરાજમાન છે અને ભગવાનના ભક્ત
પણ એ ભગવાનના ધામમાં મૂર્તિમાન થકા ભગવાનની સેવાને વિષે રહે છે
તે ભગવાનનો જેને પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ દૃઢ આરાધે હોય તેને મનમાં એવી બીક
ન રાખવી જે 'હું રખે મરીને ભૂત પ્રેત થઈ કે રખે ઇન્દ્રલોકનેજ પામું કે
રખે બ્રહ્મલોકનેજ પામું' એવી આશંકા મનમાં રાખવી નહિ કેમજે જે એવો
ભગવાનનો ભક્ત હોય તેતો ભગવાનના ધામનેજ પામે પણ વચ્ચમાં ક્યાંઈ તેને
ભગવાન રહેવા દે નહિ અને એ ભક્તજન હોય તેનેપણ પોતાનું જે મન
તેને પરમેશ્વરના ચરણારવિદનેવિષે દૃઢ કરીને રાખતું જેમ વજની પૃથ્વી હોય

તેમા વજની ખીચી ચોડી લીધ તે કોઈ રીતે જખડે નહિ તેમ ભગવાનના ચરણારવિંદનેવિષે પોતાના મનને દૃઢ રાખી અને એવી રીતે જે ભગવાનના ચરણારવિંદનેવિષે પોતાના મનને રાખે તેને મરીને ભગવાનના ધામમા જવું એમ નથી એતો છતી દેહેજ ભગવાનના ધામને પામી રહ્યો છે, એમ વાર્તા કરીને જ્ય સમિચદાનદ કહીને સર્વ સમાને હકવાની આજ્ઞા કરી ॥ ઇતિ વચનામૃતમ્ ॥ અંત્યઃ ॥૭૭॥

સવત્ ૧૮૮૪ ના આવણ શુદ્ધિ ૬ છઠ્યને દિવસ શ્રીજિમહારાજ શ્રીગદડા મળે દાદાખાચરના દરબારમા હગમણે દ્વારઓરડાનીઓસરીએ વિરાજમાન હતા અને સર્વ ક્ષેત્ર વસ્ત્ર ધારણ કર્યો હતા ને કંઠેવિષે પું પનો હાર પહેર્યો હતો ને પોતાના શુભારવિંદની આગળ મુનિ તથા દેશદેશના હરિમત્તની સમા ભરાઈને બેઠી હતી

પછી શ્રીજિમહારાજ બોલ્યા જે, શ્રીમદ્ભગવતમા જેવું ભરતજીનું આખ્યાન ચમત્કારી છે તેનીતો કોઈ કથા ચમત્કારી નથી, કેમજે ભરતજી તો ઋષભદેવ ભગવાનના પુત્ર હતા ને ભગવાનને અર્થે સમગ્ર પૃથ્વીનું રાજ્ય ત્યાગ કરીને વનમા ગયા હતા અને ત્યાં ભગવાનનું ભજન કરતાયકા મૃગરીના બન્યાને વિષે પોતાને હેત યથુ ત્યારે તે મૃગને આમરે પોતાના મનની વૃત્તિ થઈ ગઈ પછી એવા મોઠા હતા તોપણ તે પાપેકરીને મૃગનો અતરાર આબો માટે અનત પ્રકારના પાપ છે પણ તે સર્વ પાપયજ્ઞ ભગવાનના ભક્તને ભગવાન વિના ખીજે ઠેકાણે જે હેત કરવું તે અતિ મોટું પાપ છે માટે જે સમગ્ર હોય ને તે જો એ ભરતજીની વાત વિચારે તો અનરમા અતિ બીક લાગે જે ‘રખે ભગવાન વિના ખીજે ઠેકાણે હેત થઈ નય’ એવી રીતની અતિશય બીક લાગે અને ભરતજી ન્યારે મૃગના દેહનો ત્યાગ કરીને બ્રાહ્મણને ઘેર અવતર્યા ત્યારે ભગવાન વિના ખીજે ઠેકાણે હેત થઈ નય તેની બીકે કરીને સસારના વ્યવહારમા ચિત્ત દીધુજ નહિ ને જાણીને ગાડાની પેડે વસ્યા અને જે પ્રકારે ભગવાનમા અજડ વૃત્તિ રહે તેમજ રહેતા હવા એટલી વાત કરીને શ્રીજિમહારાજ ઠકોરજીની આસી થઈ ત્યા પધાર્યા ॥ ઇતિ વચનામૃતમ્ ॥ અંત્યઃ ॥૭૭॥

સંક્ષિપ્ત સૂતકનિર્ણયસાર.

જન્મસૂતક—

પુત્રનો કે પુત્રીનો જન્મ થતા પિતાએ વરસદિવસ જ્ઞાન કરવું અન્યથા તેને દસ દિવસનું જન્મસૂતક પ્રાપ્ત થાય, લેથી તે પિતા સમગ્ર સંધ્યા પૂર્વદિ ૧૨મા અનધિકારી થાયછે પરંતુ તે પિતાને પ્રથમ દિવસે છડે દિવસે અને દસમે દિવસે સૂતક નથી તો જ્ઞાન કરી નતકર્તાદિને વે અને તે ભૂમિ સુવર્ણાદિનું દાન કરે આ દિવસે દાન લેનારને પણ દોષ નથી સર્વ વર્ણની સૂતિકા સ્ત્રી દસ દિવસે શુદ્ધ થાય, પરંતુ તેટલામાત્રથી તેણી દેવસખન્ધિ પૂર્ણતિમા કે પિતૃસખન્ધિ આદ્યાદિકમા યોગ્ય થાય નહિ તેમા તો પુત્રનો જન્મ આપનારી માતા દસ દિવસનું સૂતક બીન્યા પછી બીજા એકવીસ દિવસે યોગ્ય થાય અને પુત્રીનો જન્મ આપનારી માતા દસ દિવસ બીન્યા પછી એક માસે યોગ્ય થાય જે સપિંદ (સાત પેઢી સુધીના) સખન્ધિ-૪નો હોય તેમણે દસ દિવસનું અને જે સોદક (આઠથી ચૌદ પેઢી સુધીના) હોય તેમણે તો ત્રણ દિવસનું જન્માશૌચ પાળવું આ જન્માશૌચમા સૂતિકા સ્ત્રીને વર્ણને સૂતકથી પિત્રાદિ જનોના સ્પર્શમા બીજાઓને હોય નથી સૂતિકા સ્ત્રીના સ્પર્શમા તો જ્ઞાન કરવાનું નહિવતું જે દસ દિવસ બીતીત થયા પછી પુત્રાદિ જન્મ નહીં વામા આવે તો પછીથી તેમા સૂતક છે નહિ પિતાનેતો જ્ઞાનમાત્ર છે

મરણસૂતક—

મરણમા પિતાને આદર્ભીને સપિંદે દસ દિવસનું આશૌચ પાળવું, સોદગેએ ત્રણ દિવસનું પાળવું અને સપેત્રિઓએ તો (પતરથી એકવીસ પેઢી સુધીના) જ્ઞાનમાત્ર કરવું જન્મમા પછી દસ દિવસની બહાર બાળક મરણ પામે તો તેના બધુઓએ મરણાશૌચ પાળવું નહિ, દિનું જન્માશૌચ માત્ર પાળવું, તેથી-૪ તેઓની શુદ્ધિ થાય છે નામકરણ પછી તે દતોત્પત્તિ પડેના બાળક મરણ પામે તો સપિંગની જ્ઞાનમાત્રથી શુદ્ધિ થાય દતોત્પત્તિને આદર્ભીને ચૌણસરકાર (ગાથાના કેસ ઉતારવા) પહેલા બાળક મરણ પામતા સપિંદે એક દિવસનું સૂતક કહ્યું છે ચૌણ સરકારને આદર્ભીને હપવીત આપના પહેલા મરણ પામેના બાળકનું સર્વ સપિંદે નહીં દિવસનું સૂતક છે (માતાપિતાને તો દસ દિવસ પછી પુત્ર પુત્રી મરી ભયતો સર્વત્ર

ત્રણ દિવસનું સૂતક સમજવું) વાન્દાન પહેલા કન્યાના મરણમા ત્રણ પેટી સુધીના સપિંડોને એક દિવસ સૂતક છે માનાપિતાને તો ત્રણ દિવસ સૂતક છે વાન્દાન પછી તે વિવાહ પહેલા મરણ પામેલી કન્યાનું પતિના કુળમા અને પિતાના કુળમાપણ સાત પેટી સુધીના સર્વ સબન્ધિઓને ત્રણ દિવસનું સૂતક છે ઉપરીતહીન પુત્રના મરણમા કે કુવારી કન્યાના મરણમા સોદહોને કે સગોત્રોને સૂતક નથી, કિંતુ તેઓપણ જ્ઞાનમાત્રને તો કરે પુત્રને ઉપરીત આપ્યા પછી સપૂર્ણ આશીર્વા સમજવું કન્યાને પરણ્યાના પછી સાસરાના કુળમા સપિંડોને સપૂર્ણ સૂતક જાણવું માતા પિતા જ્ઞાતાને તો ત્રણ દિવસનું અને બીજા કાકા આદિકે એક દિવસનું સૂતક જાણવું પરણાવેલી કન્યાનું પિતાને ઘેર મરણ થાય કે પ્રસવ થાય તો તેના માતા પિતાને તથા સગા બાઇને ત્રણ દિવસનું અને તેના મામાદિ બહુવર્ગનેતો એક દિવસનું સૂતક છે માતા પિતાના મરણમા પરણેલી પુત્રીને દશ દિવસની અદર મરણસમાચાર જાણવામા આવે તો ત્રણ દિવસનું અને જો દશ દિન વીલ્યા પછી જાણવામા આવે તો પક્ષિણી (આવતા અને વર્તતા દિવસે સુક્ર રાત્રિ, અર્થાત્ દોઢ દિવસ) સૂતક જાણવું જ્ઞાતા ભગિનીશુદ્ધ કે ભગિની જ્ઞાતશુદ્ધ મરણ પામે તો પરસ્પર ત્રણ દિવસનું આશીર્વા અને અન્ય રથળે મરે તો પક્ષિણી આશીર્વા જાણવું નહિ ઉપરીત પામેલા જ્ઞાતાના મરણમા ભગિનીને સૂતક નથી, જ્ઞાનમાત્ર છે ઓરમાન જ્ઞાતાભગિનીને સગા જ્ઞાતા ભગિનીની પેઠે સૂતક જાણવું જો ભગિનીઓનેપણ પરસ્પર એમજ જાણવું સાસુસસરાના મરણમા જો જમાઈ પાસે હોય તો ત્રણ દિવસનું અને પાસે નહિ પરતુ એજ ગામમા હોય તો પક્ષિણી અને જો પરગામ હોય તો એક દિવસનું આશીર્વા જાણવું આચાર્ય માતામહ દૌહિત્ર ભગિનીપુત્ર અને યજમાનના મરણમા ત્રણ દિવસનું સૂતક પાળવું મામો ગામી સાસુ સસરો જમાઈ અને બહેન પોતાને ઘેર મરણ પામે તો ત્રણ દિવસનું અને અન્યત્ર મરણમા તો પક્ષિણી સૂતક પાળવું ક્ષેઈ મારી રથાળક સન્નિધિ અને સિધ્ધના મરણમા પક્ષિણી સૂતક જાણવું પોતાના દેરાનો કે ગામનો અધિપતિ દિવસે મર્યો હોય તો તારાદર્શનથી અને રાત્રિએ મર્યો હોય તો સૂર્યદર્શનથી શુદ્ધ થાય છે

પોતાની કોઈના માશીના અને મામાના પુત્રને આત્મબંધુ કહે છે, પિતાની કોઈના માશીના અને મામાના પુત્રને પિતૃબંધુ કહે છે. માતાની કોઈના માશીના અને મામાના પુત્રને માતૃબંધુ કહે છે, આ આત્મબંધુ પિતૃબંધુ અને માતૃબંધુ મળીને બન્ધુત્રય કહેવાય છે, આ બન્ધુત્રયમાંથી કોઈ મરણ પામેતો પસિણી સૂતક પાળવાનું બાજુનું. ઉપર કહેલા બન્ધુત્રયમાં આવતી પરણેલી કન્યાઓ ઝિટલે પોતાની કોઈ વિગેરેની વિવાહિત પુત્રીઓ મરણ પામતાં એક દિવસનું આશૌચ પાળવું. નહિ વિવાહિતના મરણમાંતો જ્ઞાન-માત્ર બાજુનું. દત્તક પુત્ર મરે તો જન્મ આપનાર તથા દત્તક લેનાર માતા-પિતાને ત્રણ દિવસનું સૂતક અને બન્ને તરફના સંપિડોને એક દિવસ સૂતક બાજુનું. બન્ને તરફનાં માતાપિતાના મરણમાં દત્તકને પણ ત્રણ દિવસનું સૂતક બાજુનું. દત્તકનો પુત્ર કે પૌત્ર જન્મે કે મરે તો સંપિડોને જન્મ-આશૌચ કે મરણ-આશૌચ એક દિવસનું બાજુનું.

આશૌચનો અપવાદ—

બ્રહ્મચારીને સંપિડજનનમરણમાં આશૌચ નથી. તેમજ બીજા કોઈનું શબ ઉપાડવાનો કે અગ્નિદાહદિ ઉચ્ચરક્રિયા કરવાનો અધિકાર નથી. જો કદાપિ કરે તો ફરી ઉપવીત આપવું પડે અને કૃષ્ણ પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું પડે. બ્રહ્મચારીને કૃત્ર માતા પિતા આચાર્ય ઉપાધ્યાય અને માતામહત્વું અંત્યકર્મ કરવામાં હોય નથી. તેમાં અસ્પૃશ્યત્વરૂપ દસાહ આશૌચ છે. દસ દિવસ સંધ્યા અગ્નિકાર્ય આદિક કર્મમાં અધિકાર છેજ. માતા પિતા આદિકના આશૌચમાં પણ વર્ણીએ સુતકીનું અત્ર જમવું નહિ. જન્મે તો ફરી ઉપનયન આપવું પડે. જો વર્ણી પિતાપ્રસુજનું ઔર્ધ્વદેહિક કર્મ ન કરેતો તેઓનું મૃતા-શૌચપણ વર્ણુને ન લાગે જેણે છવ્યશ્લાહ કર્યું હોય તેણે કોઈપણ સંબન્ધિયું સૂતક પાળવું નહિ. નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીઓ વિરજન સાધુઓ સંન્યાસીઓ અને વાનપ્રસ્થીને જન્મ-આશૌચ કે મૃતાશૌચ માન્યુંજ નથી. પરંતુ માતાનું કે પિતાનું કે ગુરૂનું મરણ સાંજળીને તેઓએ સવસ્ર જ્ઞાન કરવું. આથી વિરોધ કર્યું ન કરવું. સંન્યાસી કે વાનપ્રસ્થાદિ મરણ પામતાં તેના મોત્રીઓ જ્ઞાનમા-ત્રથી શુદ્ધ થાય છે. જે સંગામમાં મર્યો હોય, જે ગાય વિપ્રમાદે મર્યો હોય, જે

સ્વેચ્છાથી અગ્નિપ્રવેશ કૃપપાનન વિપત્તિદાહિકવડે દુર્ભરણ પામ્યો હોય અને જે પતિત હોય તેના નિમિત્તનુ આશૌચ નથી તથા દુષ્ક્રમણમા અને આત્મી મરકીમા જ્ઞાનમાત્રથી શુદ્ધ થાયછે વિજ્ઞાપાતથી કે રાજ્યથી કે બ્રાહ્મણના હાથથી મરણ પામેલાઓનુ સૂતક નથી જ્ઞાનમાત્ર કરવુ આ સર્વ સૂતક સ્વસ્થ મળમા કહ્યું છે આપત્તિ પામેલા સર્વકોષને સૂતકમાપણુ સૂતક નથી

સ્વયં રાજ, રાજકીય, (રાજ્યએ કાર્યવિશેષમા અધિકાર કરેલા જનો) અનસત્રમા પ્રવર્તેના જનો, પ્રાયશ્ચિત્તરૂપ મતમા પ્રવર્તેલા, દીક્ષિત, જતિજ, સ્વદેશમાથી ભ્રષ્ટ થએલો, વિપત્તિમા પડેલો, અનેક વેદ ભણવામા આસક્ત, વૈદ્ય, રસોઈ વિગેરેના ધધાવાળા, સુતાર ધોળી આદિ શિક્ષિતઓ અને આતુર આ સર્વેપણુ જ્ઞાન કરીને તત્ક્ષણ પોતપોતાના બ્યવહારનિર્ણયાદિ કાર્ય કરવામા શુદ્ધ થાય છે તેમજ આરબેલા મતાદિકમા સમાપ્તિપર્યંત મધ્યે જન્મમરણે મરીને આવણ આશૌચ મતાદિકર્તાને લાણુ નજ થાય મત, દાન વિરોધ, ઉપનયન, યજ્ઞન, શ્રાદ્ધ, શુદ્ધ, પ્રતિષ્ઠા, ઔવકર્મ તીર્થયાત્રા, અર્ધ યાત્રા, જપવિરોધ, વિવાહ ઉત્સવ, હોમ, દીક્ષિતકર્તવ્ય દેવાચર્યન, આ સર્વેનો આરભ કરી દીધા પછી પ્રાપ્ત થણ સૂતક તે મતાદિકની સમાપ્તિપર્યંત લાણુ નજ થાય આના આરભ પહેલા જે સૂતક આવી પડે તો તે પાણુજ જોઈએ ત્યારેતો તે મતાદિક નજ મરણ કેનો કયો આરભ ? તો જતિજનેનુ જે વરણુ તે યજ્ઞમા આરભ કહ્યો છે મતસત્રાદિકમા સ્વકૃષ્ણ-તિથિ વાર નક્ષત્રાદિ નિર્દેશપૂર્વક 'આને હું કરીશ' એવો શ્લોક પ મરવો તે આરભ કહ્યો ૩ વિવાહમા નાદીગ્રાહ આરભ કહ્યો છે શ્રાદ્ધમા પાકક્રિયા-રસોઈ માટે શુભકાંકપર રાધવાના પાનનો આરોપણાદિ કલોગ તે આરભ કહ્યો ૪ એમ બધામા આગળ જાણી લેવો

ભવણ કળ કુલ મૂળ ધૃત તૈવ કુ વ દહી આદિક અને સર્વ પદ્ય-દુકા નમા વેચવા વારતે પ્રસારેત્ર ધાન્યાદિકમા શબાશૌચરોપ છેજ નહિ (આશૌચનાળાનું પણ તે મહણુ કરવુ) દેનાર લેનાર બન્નેને આશૌચની ખબર ન હોય તો આશૌચનો કસો દોષ વાગતો નથી વિવાહ ઉત્સવ અને યજ્ઞમા વચ્ચે મરણાશૌચ આવે તો આશૌચવિનાનાએ અન પીરસનુ અને તે વિગ્રોએ જમવુ તથા તેમા પ્રથમથી સ્કંક પ કરી રાખેલા અન્નમા દોષ નથી

અતિક્રાંત આશૌચનો નિર્ણય—

દશ દિવસની અદર જન્મ કે મરણ પુત્રાદિ સંપિડોને નજીવામા આવે તો નજીવામા આવે ત્યારથી બાકી રહેવા દિવસો સૂતક પાળવું એટલે ત્રણ દિવસ વીતે ગયા પછી નજીવામા આવે તો બાકીના સાત દિવસ સૂતક પાળવું, આવા ક્રમથી સર્વત્ર નજીવું દશ દિવસ વ્યતીત થયા પછી મરણ ને નજીવામા આવે તો ત્રણ માસની સમાપ્તિ સુધીમા ત્રણ દિવસનું સૂતક પાળવું ત્રણ માસપછી પર છ માસની સમાપ્તિપર્યંત નજીવામા આવે તો પશ્ચિમી (દોઢ દિવસ) આશૌચ પાળવું છ માસ થકી પર નવમા માસની સમાપ્તિસુધીમા નજીવામા આવેતો એક અહોરાત્ર સૂતક નજીવું તેથી ઉપર નજીવામા આવે તો જ્ઞાનમાત્ર છે આ એક દેશમા મરણવિષયવાળું છે દેશાતરમા મરવાનું તો જ્ઞાનમાત્ર છે (જેમા મહાનદીઓ કે પર્વતો વ્યવધાન કરનારા હોય અને જેમા દેશબાપા જુદી પાતી હોય તેને દેશાતર કહે છે) આ પણ પિત્રાદિ ક્ષિત્રવિષયવાળું નજીવું—સ્વદેશ હોય કે પરદેશ હોય, સ્વત્સર વ્યતીત થાય કે ન થાય, પરંતુ માતાપિતાના મરણમા પુત્રે નજીવામા આવે તે દિવસને આરંભીને દશ દિવસનું પૂર્ણ આશૌચ પાળવું તેમજ પતિપત્નીને પરસ્પર તથા સપત્નીઓમા પરસ્પર દેશાતરમા પણ વર્ષ વ્યતીત થયા પછી પણ નજીવામા આવે તે દિવસને આરંભીને પૂર્ણ દેશાત્ર સૂતક પાળવાનું છે, જોરમાન માતાનું મરણ વર્ષ વ્યતીત થયા પછી પણ દેશાતરમા નજીવામા આવતા જોરમાન પુત્રને ત્રણ દિવસનું સૂતક છે જોરસ યુત્રનું મરણ વર્ષ વીત્યા પછી દેશાતરમાપણ માતાપિતા સાથે તે દિનથી ત્રણ રાત્ર સૂતક તેમને છે

આશૌચમધ્યે બીજું આશૌચ પડવામાં નિર્ણય—

જે યાત્રુ જન્માશૌચમધ્યે બીજું જન્માશૌચ આવી પડે તથા મરણાશૌચ મધ્યે બીજું મરણાશૌચ આવી પડે તો (આ દશ દિવસ પહેલાં નજીવું) પૂર્વોક્ત આશૌચના બાકી રહેલા દિવસોવડે પછીથી પ્રાપ્ત થએલું પણ નિવૃત્ત થઈ જાય એટલે પૂર્વાશૌચમા આવી પડેના ઉત્તરાશૌચની પણ શુદ્ધિ થઈ જાય છે, માટે બાકી રહેલું ઉત્તરાશૌચ પાળવું નહિ જો જાનતા એક આશૌચને દશમે દિવસે જ બીજું દશ દિવસનું સંજ્ઞવીય આશૌચ આવી પડે તો

દસમ દિવસની રાત્રિમાગ બાકી રહી હોય તો તે દસમ દિવસથી અધિક બીજા
જે દિવસ પાળવાથી તેમણે આશીર્વાચથી આ શુદ્ધ થાય છે અધિક દિવસ
આશીર્વાચ નથી જો દસમદિવસરાત્રિનો ઉત્તરો પહોરમાગ બાકી રહ્યો હોય તો તો
કેવળ અધિક બીજા ત્રણ દિવસ આશીર્વાચ પાળવાથી શુદ્ધ થાય ॥ ચાલુ
મરણાશીર્વાચમાં જન્માશીર્વાચ જો આવી પડે તો તો તે મરણાશીર્વાચથી જન્માશીર્વાચ
ટળી નાય જન્માશીર્વાચમધ્યે પ્રાપ્ત થએડુ મરણાશીર્વાચનો જન્માશીર્વાચથી ટળી
રાકે નહિ એટલે ચાલતા દસ દિવસના જન્માશીર્વાચમા દસ દિવસનું મરણા
શીર્વાચ આવી પડે તો જન્માશીર્વાચના અવરોધથી મરણાશીર્વાચની શુદ્ધિ ન થાય
એરીતે સ્વપ્નાશીર્વાચ-ત્રણ રાત્રિ આશીર્વાચથી અ પ આશીર્વાચના મધ્યે હોધા
શીર્વાચ-દસાહ આશીર્વાચ આવી પડે તો પૂર્વથી સ્વપ્ન આશીર્વાચની સમાપ્તિથી
આ હોધાશીર્વાચની નિવૃત્તિ નજ થાય કિંતુ સ્વપ્ન-દસ દિવસરૂપ પોતાના
કાળથીજ હોધાશીર્વાચ નિવૃત્ત થાય આવા સૂતમાતરની પ્રાપ્તિમાપણ પુત્રાદિકે
નવબ્રાહ્મ તેતે કાળે થયાક્રમે કરજીજ સૂતકાતરથી એને તે કર્મમા અપવિત્ર
પણુને લીધે આવતા અનધિમારની આરાકા કરવી નહિ મરિજ સૂતકાતર
આવી પડવાથી અપવિત્રપણુ આ પુત્રાદિક પિત્રાદિકના અગીયારમે દિવસે
આશ્રિઆહ કરે, આ કર્તાને આહમરણુમળમા તાત્કાલિકી શુદ્ધિ છેજ, આહ
કર્યા પછી તો ફરી તે અશુદ્ધજ છે

આશીર્વાચઅહુણુનો કાળનિર્ણય-

પણ પ્રકારે રાત્રિનો વિભાગ કરતા જો પૂર્વના જે ભાગમા મરણુ કે જન્મ
થયુ હોય તો પૂર્વ દિવસજ મરણુજન્મદિવસપણે લેવો રાત્રિના બીજા ભાગમા
જો મરણુદિ થયુ હોયતો પછીનો દિવસજ મરણુદિદિવસપણે લેવો એમ કેટ
લાક મહર્ષિઓ કહે છે કેટલાંતો અર્ધ રાત્રિ પહેલા જો મરણુ થયુ હોય તો
પૂર્વ દિવસ અને અર્ધરાત્રિ પછી જો મરણુ થયુ હોય તો પર દિવસ મરણુ
દિવસપણે લેવો એમ કહે ॥ વળી બીજા કોઈ તો સૂર્યોદય પહેલા મરણુ
થાય તો પૂર્વદિવસ અને સૂર્યોદય પછી મરણુ થાય તો પરદિવસ મરણુદિવસપણે
ગણવો એમ કહે ॥ એજરીતે જન્મમા તથા જન્મદર્શનમા પણ નિર્ણય
ગણવો આમા દેરાડીતિથી વ્યવસ્થા ગણવી

સંસર્ગાશૌચ-

રાખનો દિનસે રખસી કરે તો તારાદર્શનથી અને શત્રિએ રખસી કરે તો સૂર્યદર્શનથી શુદ્ધ થાય. સૂતકીનું અન્ન જમે કે તેના ધરમાં વરે તો સૂતકી જેટલું પ્રેતસૂતક લાગે. આવા સંસર્ગાશૌચમાં નિત્યકર્મનો અનધિકાર નથી (નિત્યકર્મ કરવું) પણ રખસી કરવો નહિ. સંસર્ગસૂતકવાળાના સ્ત્રીપુત્રાદિકને તથા તેના પદાર્થોને મરણસૂતકનો સંબન્ધ નથી. જોડવસાત્ સમાનવર્ણના ગળને ઉપાડે, તેના ધરનું અન્ન જમે અને મૃતકના ધરમાં વરે તો તેને દશ દિવસનું મૃતારોચ લાગે. બીજું ન કરતાં માત્ર તેના ધરમાંજ વરે તો ત્રણ દિવસ સૂતક જાણવું બીજું ન કરતાં ફક્ત પ્રેતનેજ ઉપાડે તો એક દિવસનું સૂતક જાણવું. મૃત્યુ લઇને સર્વાણું (બાદજી બાદજીનું એવા ક્રમે) મડદું ઉચકે અને બાળે તો મરનારાની ભતિવાળા જેટલું દસાદાદિ સૂતક તેનેપણ લાગે. બાદજી ક્ષત્રિયના રાખને ઉપાડે તથા બાળે તો તેને મરનારાની ભતિનું સૂતક વળે અને જો મૃત્યુ લઇને ઉપાડે બાળે ત્યારેતો બમણું સૂતક લાગે. સોદકના ગળને ઉપાડે તો દશ દિવસનું સૂતક જાણવું અસપિંડ રાખને અમળથી વસ્ત્રાદિકપડે અવૃત્ત કરે તો ઉપવાસ કરે, ઉપવાસ કરવા અસમર્થ તો આનમાત્ર કરે. બાળીને તેમ કરે તો પાદુબ્ધિમત કરે. કોઇ અનાથ બાદજી-રાખને પરમાર્થબુદ્ધિથી ઉપાડે કે બાળે કે ક્રિયા કરે તો તે દ્વિગ્ને અનંત ફળની પ્રાપ્તિ થાય અને તેની જ્ઞાનમાત્રથી શુદ્ધિ થાય વિરોધમાં પ્રાણાયામ તથા અગ્નિરખસી કરે જો ધર્માર્થે અનાથ સમાન વર્ણના રાખના ઉપાડવા આદિકમાંપણ માતૃવાદિ સંબન્ધ હોય તો ત્રણ દિવસનું મૃતારોચ લાગે. સપિંડના પ્રેત પાછળ રમશાનમાં જવામાં અને અનાથ અસપિંડની પાછળ રમશાનમાં જવામાં તથા ક્રિયા કરવામાં હોષ નથી સમાનવર્ણ કે ઉચ્ચ વર્ણના મડદા પાછળ રમશાનમાં જાય તો જ્ઞાન અગ્નિરખસી અને ધૃતમશણ કરી ફરી જ્ઞાન કરી પ્રાણાયામ કરેલો શુદ્ધ થાય. બાદજી ક્ષત્રિયના રાખ પાછળ જાય તો એક દિવસનું, વૈશ્યાના રાખ પાછળ જાય તો દોઢ દિવસનું અને શૂદ્રના રાખ પાછળ જાય તો ત્રણ દિવસનું સૂતક લાગુ થાય. શુદ્ધિમાટે તો પૂર્વની પેઠે આનાદિ કરવું.

આમા ન્યા ન્યા મોદનુ મૃ યુસુતક એશ્વાર અવિક તો બીજાર અલપ કહેવામા આગુ હોય ત્યા ત્યા સ્વચ્છદમરણ પચ્છદમર ! ઉપરથી ઉપનયન સરકારના સદ્ભાવ અસદ્ભાવ ઉપરથી સ્વગ્રામમરણપરગ્રામમરણ ઉપરથી અને અન્નપાત્ર બદ્ધાળના સખન્ધ આદિક ઉપરથી વ્યવસ્થા સમગ્રી લેવી સ્વ પપલ સખન્ધમા સવચ્છ જ્ઞાનતો કરવુ

જે સૂતકમા પિતાને ત્રિશત્ર સૂતક ત્યા સપિંડોને એકરાત્ર અને સગોત્રને જ્ઞાનમાત્ર છે જે સૂતકમા પિતાને એકરાત્ર ત્યા સપિંડોને જ્ઞાનમાત્ર છે વળી ન્યા સપિંડોને દશ દિવસનુ સૂતક ત્યા સોદકોને ત્રિશત્ર નાહુ વ આવો બદ્ધા કમ ના વો

સૂતકમા નિવ્યકર્મ સમગ્ર જ્ઞાન સંધ્યાદિ ન કરવા નૈમિત્તિકતો પ્રારંભેવા પુત્રજન્માનુબધી નતેષ્ટિઆદિક ચયાવિધિ કરવા સંધ્યાતો સવયા ન કરવી કિંતુ દર્ભજ્યો વત્ત માનસી કરી વૈશ્વદેવાદિકતો નજ મરણ શ્રોતકર્મ અગ્નિ હોત્રમા તો ત કાગ ના સૂતકી જ્ઞાનથી શુદ્ધ થાય સ્માર્તકર્મ નતકમાદિકનેતો સૂતકી બીજાસે કરાવે

જે રોગગ્રસ્ત હોવાથી જ્ઞાન કરવા સમય ન હોય તેને બન્ને આશૌચ નિમિત્તે જ્ઞાનતો પ્રસંગ ન્યારે આવે ત્યારે તે આતુરને બીજો મોઢ અનાતુર શુદ્ધ પુરુષ જ્ઞાન કરી કરીને દશવાર જે સ્પર્શ કરેતો તેવા સ્પર્શથી તે આતુર શુદ્ધ થાય રોગપીડિત હોવાથી જ્ઞાન મરવા અસમય એવી રજદવળા નારીને પાચીથે દિવરો શુદ્ધ બીજા નારી જે આજ કમથી જ્ઞાન કરી કરીને દશવાર સ્પર્શ કરેતો તેવા શુદ્ધ થાય પરંતુ આમા અતો વચ્ચેનો ત્યાગ કરાવવો જોઈએ

આ પ્રકારે બન્ને આશૌચનો સાર કહ્યો બીજો અવાત્ત વિસ્તારતો મિતા દશાદિક ચકી નાહુનો સૂતકનિર્ણયમા બદ્ધા દેશાચ્યા થી વ્યવસ્થા નાહુવી.

विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम् ।

यस्य स्मरणमात्रेण जन्मसंसारबन्धनात् । विमुच्यते नमस्तस्मै विष्णवे
 प्रभविष्णवे ॥ १ ॥ श्रुत्वा धर्मान्दोषेण पावनानि च सर्वतः । युधिष्ठिरः
 शान्तनयं पुनरेवाभ्यभाषत ॥ २ ॥ किमेकं दैवतं लोके किं वाप्येकं परा-
 यणम् । स्तुयन्तः कं कमधन्तः प्रामुष्यमानवाः शुभम् ॥ ३ ॥ को धर्मः
 सर्वधर्माणां भवतः परमो मतः । किं जपन् मुच्यते जन्तुर्जन्मसंसार-
 बन्धनात् ॥ ४ ॥ जगत्प्रभुं देवदेवमनन्तं पुरोत्तमम् । स्तुयन्नामसहस्रेण
 पुरयः सततोद्यितः ॥ ५ ॥ तमेव चार्चयन्नित्यं भक्त्या पुरपमम्ययम् ।
 ध्यायन् स्तुयन्नमस्यंश्च यजमानस्तमेव च ॥ ६ ॥ अनादिनिधनं विष्णुं
 सर्वलोकमहेश्वरम् । लोकाध्यक्षं स्तुयन्नित्यं सर्वदुःखातिगो भवेत् ॥ ७ ॥
 ब्रह्मण्यं सर्वधर्मेज्जं लोकानां कीर्तिधनम् । लोकनाथं महद्भूतं सर्वभूत-
 भवोद्भवम् ॥ ८ ॥ एष मे सर्वधर्माणां धर्मोऽधिकतमो मतः । यज्ञक्षया
 पुण्डरीकाक्षं स्तुवैरर्चयन्नरः सदा ॥ ९ ॥ परमं यो महत्तेजः परमं यो मह-
 त्तपः । परमं यो महद्बलं परमं यः परायणम् ॥ १० ॥ पवित्राणां पवित्रं
 यो मङ्गलानां च मङ्गलम् । दैवतं देवतानां च भूतानां योऽव्ययः
 पिता ॥ ११ ॥ यतः सर्वाणि भूतानि भवन्त्यादियुगागमे । दक्षिणं प्रत्यं
 याञ्चित पुनरेव युगक्षये ॥ १२ ॥ तस्य लोकप्रधानस्य जगन्नाथस्य भूपते ! ।
 विष्णोर्नामसहस्रं मे शृणु पापभयापहम् ॥ १३ ॥ यानि नामानि गीणानि
 विख्यातानि महारमनः । ऋषिभिः परिगीतानि तानि वक्ष्यामि भूतये ।
 अस्य श्रीविष्णोर्दिव्यसहस्रनामस्तोत्रमधस्य भगवान् वेदव्यास ऋषिः ।
 श्रीविष्णुः परमात्मा देवता । अनुष्टुप् छन्दः । अमृतांशुर्भवो भानुरिति
 बीजम् । देवकीनन्दनः सष्टेति शक्तिः । त्रिसामा सामयः सामेति हृद-
 यम् । शङ्खचक्रगदकी चक्रीति कीलकम् । शार्ङ्गधन्वा गदाधर इत्यस्त्रम् ।
 रथाङ्गपाणिरक्षोभ्य इति कवचम् । उद्भवः क्षोगणो देव इति परमो

मघ्नः । श्रीमहाविष्णुमीत्यर्थे जपे विनियोगः । अथ न्यासः । विश्वं
विष्णुर्यंपदकार इत्यष्टाभ्यां नमः । अमृतांशूद्भवो भानुरिति तर्जनीभ्यां
नमः । ग्रहण्यो यक्षकृद्भक्षेति मध्यमाभ्यां नमः । सुवर्णचिन्दुरक्षोभ्य
इत्यनामिकाभ्यां नमः । निमेषोऽनिमेषः सन्वीति कनिष्ठिकाभ्यां नमः ।
रषाङ्गपाणिरक्षोभ्य इति करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः । पूर्वं हृदयादिन्यासः ।
अथ ध्यानम् । शान्ताकारं भुजगशयनं पद्मनाभं सुरेशं विश्वाधारं
गगनसरशं मेघवर्णं शुभाद्रम् । लक्ष्मीकान्तं कमलनयनं योगिभिर्ध्यान-
गम्यं वन्दे विष्णुं भयभयहरं सर्वलोकैकनाथम् ॥१॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय । विश्वं विष्णुर्यंपदकारो भूतभव्यभ-
वभुः । भूतकृत्भूतभृन्नाथो भूतारमा भूतभावनः ॥१॥ भूतारमा परमारमा
च मुक्तानां परमा गतिः । अव्ययः पुरुषः साक्षी क्षेत्रज्ञोऽक्षर एव च ॥२॥
योगो योगविदां नेता प्रधानपुरुषेश्वरः । नारसिंहवपुः श्रीमान् केदावः
पुरुषोत्तमः ॥३॥ सर्वः शर्वः शिवः स्थाणुर्भूतादिनिर्धिरन्वयः । सम्भवो
भावनो भर्ता प्रभवः प्रभुरीश्वरः ॥४॥ स्वयम्भूः शम्भुरादित्यः पुष्कराक्षो
महास्वनः । भनादिनिधनो धाता विधाता धातुदत्तमः ॥५॥ अप्रमेयो
हृषीकेशः पद्मनाभोऽमरप्रभुः । विश्वकर्मा मनुस्त्वष्टा स्यविष्टः स्यविरो
ध्रुवः ॥६॥ अग्राह्यः शाश्वतः कृष्णो स्रोहिताक्षः प्रतर्दनः । प्रभूतस्त्रिक-
कुब्धाम पवित्रं महलं परम् ॥७॥ ईशानः प्राणदः प्राणो ज्येष्ठः श्रेष्ठः
प्रजापतिः । हिरण्यगर्भो मूयर्गो माघवो मधुसूदनः ॥८॥ ईश्वरो विक्रमी
धन्वी मेधावी विक्रमः क्रमः । अनुत्तमो दुराध्वयः कृतज्ञः कृतिरात्म-
वान् ॥९॥ सुरेशः शरणं शर्म विश्वरेताः प्रजामघः । अहः संचारो
ध्यालः प्रत्ययः सर्वदर्शनः ॥१०॥ अजः सर्वेश्वरः सिद्धः सिद्धिः सर्वा-
दिरच्युतः । वृषाकपिरमेधात्मा सर्वयोगविनिर्मुक्तः ॥११॥ वसुर्वसुमनाः
सत्यः समारमा संमितः समः । अमोघः पुण्डरीकाक्षो वृषकर्मा वृषा-

कृतिः ॥१२॥ रदो षट्पुनिरा वसुविश्वयोनिः शुचिधवाः । अमृतः शाश्वतः
 स्याणुग्रारोहो महातपाः ॥१३॥ सर्वगः सर्वविज्ञानुर्विज्यसेनो जना-
 र्धनः । वेदो वेदत्रिरूपज्ञो वेदाज्ञो वेदविग् कविः ॥१४॥ लोकाप्यक्षः
 मुराप्यक्षो धर्माप्यक्षः कृताकृतः । चतुरात्मा चतुर्गुह्यतुर्दृष्टतुर्भुजः
 ॥१५॥ भ्राजिष्णुर्भोजनं भोक्ता सहिष्णुर्जगदादिजः । अनघो विजयो
 जेता विश्वयोनिः पुनर्यमुः ॥१६॥ उपेन्द्रो वामनः प्रांशुरमोघः शुचि-
 स्तुजितः । अतीन्द्रः गह्वरः सर्गो एनात्मा नियमो यमः ॥१७॥ वेदो
 वैद्यः सदायोगी वीरहा माधवो मधुः । अतीन्द्रियो मदानायो महो-
 त्साहो महाबलः ॥१८॥ महापुत्रिर्महावीर्यो महाशक्तिर्महाधुतिः ।
 अनिर्देशययुः श्रीमानभेयात्मा महाद्रिष्ट ॥१९॥ महेष्ट्यासो मही-
 भर्ता धीनिपातः सतागतिः । अनिरुद्रः मुरानन्दो गोविन्दो गोविदा-
 पतिः ॥२०॥ मरीचिर्दमनो हंसः सुपर्णो भुजगोत्तमः । हिरण्यनाभः
 सुतपाः पद्मनाभः प्रजापतिः ॥२१॥ अमृत्युः सर्वदृक् सिंहः सम्धाता
 सम्धिमान् स्थिरः । अजो दुर्मर्षणः शाखा विश्रुतात्मा मुरारिहा ॥२२॥
 गुरर्गुरुमो धाम सत्यः सत्यपराक्रमः । निमिषोऽनिमिषः सग्वी पाच-
 स्परितरदारपीः ॥२३॥ अग्रणीर्ग्रामणीः धीमान् न्यायो जेता समीरणः ।
 सहस्रमूर्धा विश्वात्मा सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥२४॥ आवर्तनो निघृतात्मा
 संवृतः सग्नमर्दनः । अहः संवर्तको वह्निरनिलो धरणीधरः ॥२५॥ सुप्र-
 सादः प्रसन्नात्मा विश्वष्टग्विष्वमुग्विषुः । सकृत्वा सकृतः साधुर्जह्नुर्नारा-
 यणो नरः ॥२६॥ असह्योऽप्रमेयामा विशिष्टः शिष्टकृष्णुचिः । सिद्धार्थः
 सिद्धसङ्कल्पः सिद्धिदः सिद्धिसाधनः ॥२७॥ घृपाही घृपभो विष्णुवृष-
 पर्वा घृपोदरः । वर्धनो वर्धमानश्च विविक्तः श्रुतिसागरः ॥२८॥ मुमुजो
 दुर्धरो वाग्मी महेन्द्रो वसुदो वसुः । नैकरूपो बृहद्रूपः शिपिविष्टः प्रका-
 शनः ॥२९॥ ओजस्वोऽपुतिधरः प्रकाशात्मा अतापनः । ऋद्धः स्पष्टः

क्षरो मध्वधन्वांगुमांस्कराद्युतिः ॥३०॥ अमृतांगुलवो भानुः शशविन्दुः
 सुरेश्वरः । औषधं जगतः सेतुः सत्यधर्मपराक्रमः ॥३१॥ भूतभक्ष्यभय-
 नाथः पवनः पावनोऽनलः । कामहा कामहृत् कान्तः कामः कामभद्रः
 प्रभुः ॥३२॥ युगादिकृणुगायत्री नैकमायो महाशनः । अदृश्योऽव्यक्त-
 रूपश्च सहस्रजिदनन्तचित् ॥३३॥ इष्टो विशिष्टः शिष्टेष्टः शिष्यणी नृपो
 गृपः । क्रोधहा क्रोधहृक्तां विश्वबाहुर्महीधरः ॥३४॥ अभ्युनः प्रथितः
 प्राणः प्राणदो वासवानुजः । अपानिधिरधिष्ठानमप्रमत्तः प्रतिष्ठितः ॥३५॥
 स्कन्दः स्कन्दधरो धुर्यो वरदो वायुवाहनः । वामुदेधो घृह्णानुरादि-
 देवः पुरन्दरः ॥३६॥ अशोकस्तारणस्तारः द्यूरः शौरिर्जनेश्वरः । अनुकूलः
 दातावर्तः पद्मी पद्मनिभेक्षणः ॥३७॥ पद्मनाभोऽरविन्दाक्षः पद्मगर्भः
 धारीरभृत् । महाब्रह्मैकं ब्रह्मात्मा महाक्षो गरुडवज्रजः ॥३८॥ असुलः
 शरभो नीमः समयज्ञो हविर्हरिः । सर्वलक्षणलक्षण्यो लक्ष्मीवान्
 समितिञ्जयः ॥३९॥ विश्वो रोहितो मार्गो हेतुर्दामोदरः सहः । मही-
 धरो महाभागो वेगवानमिताशनः ॥४०॥ उद्भवः क्षोभणो देवः
 श्रीगर्भः परमेश्वरः । करणं कारणं वर्ता विकर्ता गहनो गुहः ॥४१॥
 व्ययसायो व्ययस्थानः संस्थानः स्थानदो ध्रुवः । परर्द्धिः परमः स्पष्ट-
 स्तुष्टः शुष्टः शुभेक्षणः ॥४२॥ रामो विरामो विरजो मार्गो नयो नयोऽ-
 नयः । धीरः शक्तिमतां श्रेष्ठो धर्मो धर्मविदुत्तमः ॥४३॥ वैकुण्ठ पुरुषः
 प्राणः प्राणदः प्रणवः पृथुः । हिरण्यगर्भः शत्रुघ्नो व्यासो वायुरधोक्षजः
 ॥४४॥ ऋतुः सुदर्शनः कालः परमेष्ठी परिग्रहः । उग्रः संवत्सरो दक्षो
 विध्रामो विश्वदक्षिणः ॥४५॥ विस्तारः स्थावरः स्थाणुः प्रमाणं वीजम-
 व्ययम् । अर्थोऽनर्थो महाकोशो महाभोगो महाधनः ॥४६॥ अनि-
 र्विण्णः स्पष्टिष्ठोऽभूर्धर्मयूपो महामखः । नक्षत्रनेमिनंक्षत्री क्षमः क्षामः
 समीहनः ॥४७॥ यज्ञ ईज्यो महेज्यश्च ऋतुः सत्यं सत्तांगतिः । सर्वदर्शी

विमुक्तारमा सर्वज्ञो ज्ञानमुत्तमम् ॥४८॥ सुमत्तः सुमुत्तः सुदमः सुघोषः ।
सुरदः सुहृत् । मनोहरो जितघोषो धीरबाहुर्विदारणः ॥४९॥ स्वपनः
स्वयसो व्यापी नैकारमा नैककर्मकृत् । वरसरो वरसलो वरसी रत्नगर्भो
धनेश्वरः ॥५०॥ धर्मगुच्छमंकुशमी सदसत्क्षरमक्षरम् । अविज्ञाता सह-
स्रांशुर्विधाता कृतलक्षणः ॥५१॥ गभस्तिनेमिः सत्त्वस्थः सिंहो मूत-
महेश्वरः । आदिदेवो महादेवो देवेशो देवभृद्गुरः ॥५२॥ उत्तरो गोप-
तिर्गोप्ता ज्ञानगम्यः पुरातनः । शरीरभूतगृहोक्ता कपीन्द्रो भूरिदक्षिणः
॥५३॥ सोमपोऽमृतपः सोमः पुरुत्रिपुरसत्तमः । विनयो जयः सत्य-
सन्धो दाशार्हः सारथी पतिः ॥५४॥ जीवो विनयिता साक्षी मुकुन्दोऽ-
मिषविक्रमः । भग्भोनिधिरनन्तगमा महोदधिशयोऽन्तकः ॥५५॥ भगो
महार्हः स्वाभाव्यो जितामित्रः प्रमोदनः । आनन्दो नन्दनो नन्दः सत्य-
धर्मा त्रिविक्रमः ॥५६॥ महर्षिः कपिलाचार्यः कृतज्ञो जेदिनीपतिः ।
त्रिपदशिदशाध्यक्षो महाशृङ्गः कृमान्तकृन् ॥५७॥ महावराहो गोविन्दः
सुपेणः कनकाङ्गदी । गुह्यो गभीरो गहनो गुप्तश्चक्रगदाधरः ॥५८॥
वेधाः स्वाङ्गोऽजितः कृष्णो ददः सङ्कर्षणोऽप्युतः । वरुणो वारुणो वृक्षः
पुष्कराक्षो महामनाः ॥५९॥ भगवान् भगहा नन्दी धनमाली हृका-
युधः । आदित्यो ज्योतिरादित्यः सहिष्णुर्गनिसत्तमः ॥६०॥ सुधन्वा
खण्डपरशुर्दारुणो द्रुणिप्रदः । दिवस्पृक् सर्वेष्टव्यासो वायस्पतिरयो-
निजः ॥६१॥ त्रिसामा सामगः साम निर्वाणं भेषजं भिषक् । सत्वास-
कृच्छमः शान्तो निष्ठा शान्तिः परायणः ॥६२॥ शुभाङ्गः शान्तिदः
सष्टा कुमुदः कुवलेक्षणः । गोहितो गोपतिर्गोप्ता वृषभक्षो वृषमित्रः
॥६३॥ अनिवर्तो तितृत्तात्मा सङ्क्षेपा क्षेमकृच्छिवः । श्रीवत्सवक्त्राः
श्रीवासः श्रीपतिः श्रीमत्तावरः ॥६४॥ श्रीदः श्रीशः श्रीनिवासः
श्रीनिधिः श्रीविभाजनः । श्रीधरः श्रीकरः श्रेयः श्रीमालोकप्रपाश्रयः

॥६५॥ स्वक्षः स्वहः शतानन्दो नन्दिर्गोतिर्गणेश्वरः । विजितात्मा विधे-
 यारमा सत्कीर्तिश्छिन्नसंशयः ॥६६॥ उदीर्णः सर्वतश्चक्षुरनीशः शाश्वतः
 स्थिरः । भूजयो भूपणो भूतिर्विशोकः शोकनाशनः ॥६७॥ अर्चिष्मा-
 नर्चितः कुम्भो विशुद्धात्मा विशोधनः । अनिरुद्धोऽप्रतिरथः प्रभुज्ञोऽमि-
 तप्रियमः ॥६८॥ कालनेमिनिहा धीरः दूरः शौरिर्जनेश्वरः । त्रिलो-
 कारमा त्रिलोकेशः केशवः केशिहा हरिः ॥६९॥ कामदेवः कामपालः
 कामी कामाः कृतागमः । अनिर्देश्यवपुर्विष्णुर्वीरोऽनन्तो धनञ्जयः
 ॥७०॥ ब्रह्मण्यो ब्रह्मकृद् ब्रह्मा ब्रह्म ब्रह्मविघर्धनः । ब्रह्मविद् ब्राह्मणो
 ब्रह्मी ब्रह्मज्ञो ब्राह्मणप्रियः ॥७१॥ महाक्रमो महाकर्मा महातेजा महो-
 रगः । महाक्रतुर्महायज्वा महायज्ञो महाहविः ॥७२॥ स्रग्व्यः स्रवप्रियः
 स्रोत्रं स्तुतिः स्रोता रणप्रियः । पूर्णः पूरयिता पुण्यः पुण्यफीर्तिरना-
 मयः ॥७३॥ मनोजवस्तीर्थकरो वसुरेता वसुप्रदः । वसुप्रदो वासुदेवो
 वसुर्यसुमना हविः ॥७४॥ सद्रतिः सकृतिः सत्ता सद्भूतिः सापरायणः ।
 दूरसेनो यदुभ्रेष्ठः सज्जियासः सुयामुनः ॥७५॥ भूतावासो वासुदेवः
 सयांसुनिलयोऽनलः । दर्पहा दर्पदो ह्यसौ दुर्धरोऽथापराजितः ॥७६॥
 विश्वमूर्तिर्महामूर्तिर्दीक्षमूर्तिरमूर्तिमान् । अनेकमूर्तिरव्यक्तः शतमूर्तिः
 शताननः ॥७७॥ एको नैकः स्रवः कः किं वत्तत्पदमनुत्तमम् । लोक-
 न्धुल्लोकनाथो माघवो भक्तवत्सलः ॥७८॥ सुवर्णवर्णो हेमाक्षो धराङ्ग-
 श्वन्दनाङ्गदी । वीरहा विषमः शून्यो घृताशोरचलञ्चलः ॥७९॥ असानी
 मानदो मान्यो लोकस्वामी त्रिलोकपृक् । सुमेधा मेघजो धन्यः सत्य-
 मेधा धराधरः ॥८०॥ तेजोवृषो शुतिधरः सर्वशस्त्रभृतां धरः । प्रमहो
 निप्रहो व्यग्रो नैकशङ्को गदाम्रजः ॥८१॥ चतुर्मूर्तिश्चतुर्बाहुश्चतुर्व्यूहश्चतु-
 र्गतिः । चतुरारमा चतुर्भाषश्चतुर्वेदविदेकपाय ॥८२॥ समावर्तो निवृत्तारमा
 दुर्जयो दुरतिक्रमः । दुर्लभो दुर्गमो दुर्गो दुरावासो दुरारिहा ॥८३॥

शुभाङ्गो शेषसाङ्गः सुतन्नुस्तन्नुषधनः । इन्द्रपत्नीं महाकृपां कृतकमां
 कृतागमः ॥८४॥ उद्भवः सुन्दरः सुन्दो रत्ननाभः सुलोचनः । अर्को
 पाजसनः शङ्गी जयन्तः सर्वविजयी ॥८५॥ सुवर्णविन्दुरक्षोभ्यः सर्व-
 पापीश्वरेश्वरः । महाहृदो महागतो महाभूषो महानिधिः ॥८६॥ पुमुदः
 कुन्दरः कुन्दः परम्यः पावनोऽनिलः । अमृतांशोऽमृतवपुः सर्वेशः सर्व-
 तोमुत्तः ॥८७॥ सुलभः सुमतः सिद्धः क्षत्रुविघ्नपुतापनः । न्यग्रोधो-
 दुम्बरोऽध्यापयानूराभनिन्दनः ॥८८॥ सहस्रार्चिः सहस्रिहः सहैशः
 सप्तबाहनः । अमूर्तिरनघोऽपिन्त्यो भयकृद्भयनाशनः ॥८९॥ अशुभ-
 हृशः स्फूर्लो गुणभृद्विगुणो महान् । अष्टतः स्वष्टतः स्वास्यः प्राग्वंशो
 वंशवर्धनः ॥९०॥ भारभृत् कथितो योगी योगीशः सर्वकामदः ।
 आश्रमः धमणः क्षामः सुपर्णो वायुवाहनः ॥९१॥ धनुर्धरो धनुर्वन्दो
 दण्डो दमयिता दमः । अपराजितः सर्वसहो नियन्ता नियमो यमः
 ॥९२॥ सखयान् सार्विकः सत्यः सत्यधर्मपरायणः । अभिप्रायः प्रिया-
 हर्षोऽहं प्रियकृन् प्रीतिवर्धनः ॥९३॥ विहायसगतिर्ग्योतिः सुरचिहुतभु-
 विवभुः । इतिर्विरोचनः सूर्यः सविता रविलोचनः ॥९४॥ अनन्तो हुत-
 भुग्मोक्ता सुपदो नैकदोऽग्रजः । अनिर्विण्णः सदामयीं लोकप्रियान-
 मद्भुतः ॥९५॥ सनातनातनतमः कपिलः कपिरम्ययः । स्वस्तिदः
 स्वमिष्टस्वस्ति स्वस्तिमुक् स्वस्तिदक्षिणः ॥९६॥ अशैव कुण्डली चम्प्री
 विप्रभूजितशासनः । शब्दातिगः शब्दसह शिशिरः शर्वरीकरः ॥९७॥
 अक्रूरः पेशलो दक्षो दक्षिण श्रमिणावरः । विद्वत्तमो यीतमयः पुण्य-
 श्रवणकीर्तनः ॥९८॥ उत्तारणो दुष्कृतिहा पुण्यो दुःस्वप्ननाशनः ।
 यौरहा रक्षणः सन्तो जीवनः पर्यवस्थितः ॥९९॥ अनन्तरूपोऽनन्तधी-
 र्जितमन्युर्भयापहः । चतुरक्षो गभीराभा विदिशो व्यादिशो दिशः
 ॥१००॥ अनादिर्भूम्बोल्बनी सुवीरो रुचिराङ्गद । जननो जनजन्मा-

दिर्भोमो भीमपराक्रमः ॥१०१॥ आधारनिकयो धाता पुष्पहासः प्रजा-
 गरः । ऊर्ध्वगः सत्पथाचारः प्राणदः प्रणवः पणः ॥१०२॥ प्रमाणं
 प्राणनिलयः प्राणभृत् प्राणजीवनः । सर्वं तत्त्वविदेकारमा जन्ममृत्युज-
 रातिगः ॥१०३॥ भूर्भुवःस्वस्तरस्तरः सपिता प्रपितामहः । यज्ञो यज्ञ-
 पतियंजवा यज्ञाङ्गो यज्ञवाहनः ॥१०४॥ यज्ञभृद्यज्ञकृद्यज्ञी यज्ञमुग्ध्यज्ञ-
 साधनः । यज्ञमन्तकृद्यज्ञगुह्यमन्त्रमन्त्राद् एव च ॥१०५॥ आरमयोनिः
 स्वयंजातो धैर्यान्तः सामगायनः । देवकीनन्दनः स्रष्टा क्षितीशः पाप-
 नाशनः ॥१०६॥ शङ्खभृत्सन्दकी घञ्जी शार्ङ्गधन्वा गदाधरः । रथाङ्ग-
 पाणिरक्षोभ्यः सर्वप्रहरणायुधः ॥१०७॥ सर्वप्रहरणायुधं ॐ नम इति ।
 इतीदं कीर्तनीयस्य केशवस्य महारमनः । नास्ती सहस्रं दिव्यानामशो-
 वेण प्रकीर्तितम् ॥१॥ य इदं शृणुयादित्यं यश्चापि परिकीर्तयेत् । नाशुभं
 प्राप्नुयात् किञ्चित्सोऽमुन्नेह च मानवः ॥२॥ वेदान्तगो ब्राह्मणः स्यात्क्ष-
 त्रियो विजयी भवेत् । वैश्यो धनसमृद्धः स्याच्छूद्रः सुखमयामुयात्
 ॥३॥ धर्मार्थी प्राप्नुयाद्धर्ममर्थार्थी चार्थमाप्नुयात् । कामानयामुयात्कामी
 प्रजार्थी प्राप्नुयात्प्रजाम् ॥४॥ भक्तिमान्यः सद्बोधाय शुचिस्तत्रतमा-
 नसः । सहस्रं वासुदेवस्य नास्तीमेतत्प्रकीर्तयेत् ॥५॥ यशः प्राप्नोति
 विपुलं शक्तिप्राधान्यमेव च । अचलां श्रियमाप्नोति श्रेयः प्राप्नोत्य-
 नुत्तमम् ॥६॥ न भयं क्वपिदाप्नोति वीर्यं तेजश्च विन्दति । भवत्यरोगो
 द्युतिमान्वलरूपगुणान्वितः ॥७॥ मुच्येत रोगाद्भोगातं यद्भो मुच्येत
 बन्धनात् । भयान्मुच्येत भीतस्तु मुच्येतापच आपदः ॥८॥ दुर्गाण्य-
 तितरत्याशु पुरुषः पुरुषोत्तमम् । स्तुवन्नामसहस्रेण नित्यं भक्तिसमन्वितः
 ॥९॥ वासुदेवाश्रयो मर्त्यो वासुदेवपरायणः । सर्वपापविशुद्धात्मा याति
 ब्रह्म सनातनम् ॥१०॥ न वासुदेवभक्तानामशुभं विद्यते क्वचिद् ।
 जन्ममृत्युजराव्याधिभयं नैवोपजायते ॥११॥ इमं स्तवमधीयानः श्रद्धा-

मस्मिन्मन्वितः । युज्येतात्मा सुप्रक्षान्तिधी एतिरमृति कीर्तिभिः ॥१२॥
 न प्रोयो न च मासयं न क्षोभो नाशुभा मतिः । भक्तानां कृतपुण्यानां
 प्रमथेरपुरोत्तमे ॥१३॥ द्यौः सचन्द्राकंनक्षत्रा खं दिशो भूर्महो-
 दधिः । वासुदेवस्य धीर्येण विष्टानि महारमनः ॥१४॥ समुरासुर-
 गन्धर्वं सयक्षोरगराक्षसम् । जगद्भरो वर्ततेदं कृष्णस्य सधराचरम्
 ॥१५॥ इन्द्रियाणि मनो बुद्धिः सर्वं तेजो बलं एतिः । वासुदेवारम-
 कान्याहुः क्षेत्रं क्षेत्रज्ञ एव च ॥१६॥ सर्वांगमानामाचारः प्रथमं परि-
 कल्पते । आचारप्रभवो धर्मो धर्मस्य प्रभुरव्युतः ॥१७॥ अप्रयः पितरो
 देवा महामूतानि धातवः । जह्मजह्मं चेदं जगत्सारायणोज्ज्वलम्
 ॥१८॥ योगो ज्ञानं तथा साक्षां विद्याः शिल्पादिकर्म च । वेदाः
 शास्त्राणि विज्ञानमेतत्सर्वं जनार्दनात् ॥१९॥ एको विष्णुर्महद्भूतं पृथ-
 ग्भूतान्वनेकदाः । श्रीन् लोकान् व्याप्य भूतारमा मुक्ते विश्वमुगम्ययः
 ॥२०॥ इमं स्तवं भगवतो विष्णोर्म्यसेन कीर्तितम् । पठेद्य इष्टेष्टपुरयः
 श्रेयः प्राप्तुं सुप्तानि च ॥२१॥ विश्वेश्वरमसं देवं जगतः प्रभवाम्ययम् ।
 भजन्ति ये पुष्कराक्षं न ते यान्ति पराभवम् ॥२२॥ पद्मपद्मविशालाक्ष !
 पद्मनाभ ! सुरोत्तम ! । भक्तानामनुरक्तानां प्राप्ता भव जनार्दन ! ॥२३॥
 यो मां मामसहस्रेण स्तोत्रमिच्छति पाण्डव ! । तेन चैकेन श्लोकेन स्तुत
 एव न संशयः ॥२४॥ नमोऽस्त्वनन्ताय सहस्रमूर्तये सहस्रपादाक्षि-
 शिरोरुपाहवे । सहस्रनाम्ने पुरपाय दाश्वते सहस्रकोटीयुगधारिणे नमः
 ॥२५॥ नमः कमलनाभाय नमस्ते जलशायिने । नमस्ते वैशवानन्त !
 वासुदेव ! नमोऽस्तु ते ॥२६॥ वासनाद्वासुदेवस्य वासितं भुवनत्र-
 यम् । सर्वभूतनिवातोऽसि वासुदेव ! नमोऽस्तु ते ॥२७॥ नमो ब्रह्म-
 ण्यदेवाय गोब्राह्मणहिताय च । जगद्धिताय कृष्णाय गोविन्दाय नमो
 नमः ॥२८॥ आकाशात्पतितं तोयं यथा गच्छति सागरम् । सर्वदेवन-

મસ્કારઃ કેશવં પ્રતિ ગચ્છતિ ॥૨૧॥ ઇપ નિષ્કણ્ડક પન્થા યત્ર સમ્પૂ-
જ્યતે હરિઃ । કુપથં તં વિજ્ઞાનીયાદ્રોવિન્દરહિતાગમમ્ ॥૩૦॥ સર્વવેદેપુ
યત્પુણ્યં સર્વેર્તીર્યેપુ ચત્ફલમ્ । તત્ફલં સમવાપ્નોતિ સ્તુત્વા દેવં જનાર્દ-
નમ્ ॥૩૧॥ યો નરઃ પઠતે નિત્યં ત્રિકાલં કેશવાલયે । દ્વિકાલમેકકાલ
યા દૂરં સર્વં ઇયપોહતિ ॥૩૨॥ દહ્યન્તે રિપવસ્રસ્ય સૌમ્યાઃ સર્વે સદા
ગ્રહાઃ । વિલીયન્તે ચ પાપાનિ સ્ત્રવે હ્રસિન્ પ્રકીર્તિતે । યેન ધ્યાતઃ
શ્રુતો યેન યેનાય પઢ્યતે સ્ત્રવઃ ॥૩૩॥ દત્તાનિ સર્વદાનાનિ સુતા સર્વે
સમર્થિતાઃ । હૃદ્ય લોકે પરે વાપિ ન મયં વિદ્યતે ક્વચિત્ ॥૩૪॥ નામ્નાં
સહસ્રં યોઽપીતે દ્વાદશ્યાં મમ સન્નિધૌ । શનૈર્વહતિ પાપાનિ કલ્પ-
કોટિશતાનિ ચ ॥૩૫॥ અશ્વત્થસન્નિધૌ પાથં ! તુલસીસન્નિધૌ તથા ।
પટેન્નામસદૃશ્વ તુ ગર્વાં કોટિફલ લભેત્ ॥૩૬॥ શિવાલયે પટેન્નિત્ય
તુલસીધનસંસ્થિતઃ । નરો મુક્તિમયાપ્નોતિ ચક્રપાણેર્ધ્રવો યથા ।
ગ્રહહસાદિક ધોર સર્વપાપં વિનશ્યતિ ॥૩૭॥

इति श्रीविष्णोर्दिग्व्यसहस्रनामस्तोत्रं सम्पूर्णं ॥

श्रीरत्नाभिनाशयज्ञो विजयतेतसाम् ।

શ્રીરત્નાભનામે અપારી વર્ષ ૧૮૧૩ ના કાર્તિક શુદ્ધ ૧ થી પ્રખોધિની એકાદશીની
અંદર ગઢઠામા ભક્તિભાગમા હરમાના પ્રજાને બેસાને શુકાવદ્ધુનિપાસે હરિજનો
ઉપર ભૂડીપખડ, યુગપરિમાણ અને પ્રલયવર્ણનપૂર્વક ભરતખડમાં મનુષ્ય જન્મની
ફલેલાના વર્ણના તેનાથી અન્ય લૌકિક અવસ્થાનો આગ્રહ નહિ કરતાં મોક્ષરૂપ કાર્ય
શિદ્ધ કરી લેવાના ઉદ્દેશથી પત્ર લખાવેલો તે વાત હરિલીલાશ્રુતના ૬ કવચમાં
૧૧-૧૨ નિશામમાં વર્ણવે છે આ પત્ર તેજ આતુપૂર્ણવાગો હરો કે અન્યથા હરો
તેનો વિચાર કર્યા વિના ઉપયોગનો ભણી પૃષ્ઠ છપાવ્યો છે.

શ્રીમદ્ભગવાદિ સદ્ગ્રંથોને વિષે લખ્યું છે-ભરતખંડમાં મનુષ્યનો દેહ પામવો તે અતિ દુર્લભ છે, ચિત્તામણિવૃક્ષ છે, જે દેહને ઇદ્રાદિક દેવતા ઇચ્છે તે દેવતાને વિષય ને વૈભવ વિલાસ ને આયુષ્ય તેતો મનુષ્યના યજ્ઞ ધણ અધિક છે પણ ત્યાં મોક્ષનું સાધન નથી યાગ મોક્ષનું સાધન તો ભરતખંડને વિષે મનુષ્ય દેહ પામ્યાયજ્ઞ યાગ છે તે વિના બીજે કોઈ ઠેકાણે ને કોઈ દેહને વિરે યાગ નથી એ હેતુભરે સર્વ દેશથી મૃત્યુલોકમાં ભરતખંડને વિષે મનુષ્યનો દેહ પામવો તે અધિક છે, તેને દુત્ય બીજું કોઈ ચૌદ લોકમાં કથાનક નથી તે ચૌદ લોકના નામ-આ મૃત્યુલોક છે તેથી ૧૦૦ લોક છે તેમાં પ્રથમ બુધલોક છે ૧ તેમાં મહિન દેવ રહે છે તેથી ૧૦૦ બીજે સ્વર્ગ લોક છે ૨ તેમાં ઇદ્રાદિ દેવ રહે છે તેથી ૧૦૦ ત્રીજે મહર્લોક છે ૩ તેમાં અર્ધમાદિ પિત્રિદેવ રહે છે તેથી ૧૦૦ ચોથો જનલોક છે ૪ તેથી ૧૦૦ પાંચમો વપનોક છે ૫ એ બે લોકમાં બુધાદિ જપિ રહે છે તેથી ૧૦૦ છઠો સત્યનોક છે ૬ તેમાં બ્રહ્મા રહે છે એ સત્યનોક સદિત સાત લોક છે તે મૃત્યુલોકથી અધો જે હેઠા સાત લોક છે તેમાં પ્રથમતો અતઃ ૧ બીજે ચિત્ત ૨ ત્રીજે સુતઃ ૩ ૪ ત્રણેને વિષે દેવ રહે છે તેથી દેહો તળાતળ ૧ બીજે મહાતળ ૨ ત્રીજે રસાતળ ૩ એ ત્રણમાં નિશાચર રહે છે ૪ એને હેઠા કલા તેથી દેહો સાતમો પાતાળ છે ૭ તેમાં સર્પ રહે છે એ સાત લોક તે મૃત્યુલોકથી હેઠા છે તે સદિત સર્વ યજ્ઞને ચૌદ લોક યથા તેમાં મૃત્યુલોક છે તે શ્રેષ્ઠ છે તે મૃત્યુલોકના સાત દ્વીપ છે તે ચક્રાકાર છે ને તેને મધ્યે જમ્બુદ્વીપ છે તે એક લક્ષ જોજનનો છે તેને ફરતો ખારા જળનો સમુદ્ર છે તે પણ એક લાખ જોજનનો છે ૧ તેથી બીજે અક્ષ નામે દ્વીપ છે તે બે લાખ જોજનનો છે તેને ફરતો સમુદ્ર તે પણ બે લાખ જોજનનો છે તેનું ઈશુ જે સેરડીના રસ જેવું છે ૨ ને તેથી ત્રીજે સાતમી દ્વીપ છે તે ફરતો છે તે ચાર લાખ જોજનનો છે તેને ફરતો સમુદ્ર છે તે ચાર લાખ જોજનનો છે તેનું જળ તે સુચ જે દારૂ તેના જેવું છે ૩ તેથી ચોથો કુશદ્વીપ છે તે ફરતો છે ને તે આઠ લાખ જોજનનો છે ને તેવગે ફરતો સમુદ્ર છે ને તેનું જળ ધૂત જે ધી તે જેવું છે ૪ ને તેથી પાંચમો કૌશદ્વીપ છે તે સોળ લાખ જોજનનો છે ને તેવડો ફરતો સોળ લાખ જોજનનો સમુદ્ર છે તેનું જળ તે ક્ષીર જે દુધ તે જેવું છે ૫ તેથી છઠો શાકદ્વીપ

છે તે બન્નીશ લાખ જોજનનો છે તેને ફરતો સમુદ્ર છે તે તે જવડે તેનું
 જળ તે દધીમડોદ જે દલી તેના ધોજવા જેવું છે ૬ તેથી સાતમો પુષ્કર દ્વીપ
 છે તે ચોસડ લાખ જોજનનો છે. ને તેને ફરતો સમુદ્ર છે તે પણ ચોસડ લાખ
 જોજનનો છે. તેનું જળ જે સુધા જેવું મિઠું છે ૭ એવી રીતે સાત દ્વીપ છે.
 તેમાં આ જંબુદ્વીપ છે તે શ્રેષ્ઠ છે ને તે જંબુદ્વીપના નવ ખંડ છે તે કેમ છે
 તો—એ દ્વીપ છે તેને માથે સુવર્ણનો મેરુ પર્વત છે તે પર્વતની તળાટિમા ચાર
 પાસે ફરતો એક ઈલાવર્ત નામે ખંડ છે તેમાં સંકર્ણજીની ઉપાસના છે ને ત્યાં
 શિવજી મુખ્ય ભક્ત છે અને વળી તે મેરુથી પશ્ચિમ દિશાએ એક કેતુમાળ
 નામે ખંડ છે ને તેનું સુભગ એવું બીજું પણ નામ છે ને તેમાં પ્રહુમ્મની
 ઉપાસના છે ને ત્યાં લક્ષ્મીજી મુખ્ય ભક્ત છે અને વળી તે મેરુથી ઉત્તર
 દિશાએ ત્રણ ખંડ છે તેમા પ્રથમ રમ્યક નામે ખંડ છે તેમાં મલ્લ્ય ભગવા-
 નની ઉપાસના છે ને ત્યાં સાવર્ણિ મનુ મુખ્ય ભક્ત છે ને તેથી ઉત્તરમાં
 બીજો હિરણ્યમય ખંડ છે ને તેમા કુર્મજીની ઉપાસના છે ને ત્યાં અર્ધમા મુખ્ય
 ભક્ત છે ને તેથી ઉત્તરમા બીજો કુરુ ખંડ છે ને તેમાં વારાહની ઉપાસના
 છે. ને ત્યાં પ્રથવિ મુખ્ય ભક્ત છે એ પાચ ખંડ થયા ને વળી તે મેરુથી
 પૂર્વ દિશામા ભદ્રાચ નામે ખંડ છે ને ત્યાં હયગ્રીવની ઉપાસના છે ને તેમાં
 ભદ્રાચ નામે મુખ્ય ભક્ત છે અને વળી તે મેરુથી દક્ષિણ દિશામા ત્રણ
 ખંડ છે ને તેમા પ્રથમ હરિવર્ધ ખંડ છે તેને વિષે નૃસિંહજીની ઉપાસના
 છે ને પ્રહ્લાદજી મુખ્ય ભક્ત છે ને તેથી દક્ષિણ દિશામાં બીજો કિપુરુષનામે
 ખંડ છે તેમાં રામ લક્ષ્મણજીની ઉપાસના છે ત્યાં હનુમાનજી મુખ્ય ભક્ત
 છે ને તેથી દક્ષિણ દિશામા ભરતખંડ છે ને તેમા નરનારાયણ દેવની ઉપા-
 સના છે ને ત્યાં નારદજી મુખ્ય ભક્ત છે એવી રીતે આ જંબુદ્વીપ તેના
 નવ ખંડ કહ્યા તેમનેવિષે ભરતખંડ છે તે અતિ શ્રેષ્ઠ છે તે રા હેતુ માટે
 તો બીજા આઠ ખંડ છે તેમા ભોજ વિવાસનાં મુખ્ય તો ઘણાં અધિક છે પણ
 મોક્ષનું સાધન ત્યાં યાવું નથી ને મોક્ષનું સાધન તેતો એક ભરતખંડમાંજ
 થાય છે તે હેતુ માટે આ ભરતખંડને તુલ્ય ચોદ લોકને વિષે બીજી કોઈ
 ઠેકાણુ નથી. અને વળી ભરતખંડ છે તેમાં પણ તેર દેસ છે તે અનાય કહેતાં

કહોર ૩ તે કદિએ હૈયે-એક તો બંગાળ ૧ બીજે નેપાળ ૨ ત્રીજે ભૂટ
 ૩ ચોથો કામારૂ ૪ પાંચમો સિંધ ૫ છઠો કાપુથ ૬ સાતમો લાદોર ૭
 આઠમો મુઘતાન ૮ નવમો હિંદાન ૯ દશમો અસનમોવ ૧૦ અગીયારમો
 અરબસ્તાન ૧૧ બારમો સ્વાલ ૧૨ તેરમો પિથપિથામ ૧૩ એ તેર દેશ મલિન
 છે તેમાં જે મનુષ્ય દેહ પામે તેને મોક્ષના દાતા એવા જે સદ્ગુરુ તેનો જોગ
 મળ્યો ને મોક્ષના ધર્મને સમજું તે ધણું કઠણ છે દરે બીજા સાડાબાર દેશ
 છે તે આદ્ય કહેતાં ઉત્તમ છે તેમનાં નામ-જે પ્રથમતો એક પૂર્વ ૧ બીજો મજ
 ૨ ત્રીજો માલવ ૩ ચોથો મારુ ૪ પાંચમો પંજબ ૫ છઠો ગુજરાત ૬ સાતમો
 દક્ષિણ ૭ આઠમો મલબાર ૮ નવમો તિલ્લમ ૯ દશમો દ્રાવીડ ૧૦ અગ્યાદમો
 બારમવાર ૧૧ બારમો સોરઠ ૧૨ અરધો કચ્છ એ સાડાબાર દેશ ઉત્તમ છે.
 તેમાં સદ્ગુરુ ને બ્રહ્મવેત્તા સંત છે તેમનું પ્રગટપણું ધણું રહેછે. ને તે દેશમાં
 મનુષ્ય દેહ પામેછે તેમને ધર્મ બહિર વૈરાગ્ય જ્ઞાન એ સમજાય એમ છે ને
 મોક્ષના મારગને જાણે એમ છે તે કેમ જાણે તો એ જે ઉત્તમ દેશ છે તેનેવિષે
 ભગવાનના અવતાર ધણાક થાયછે એટલા મદિ એ દેશ એક છે. અને ભગવ-
 ન્દનાં સર્વ મનુષ્ય છે તે મોક્ષનો ઉપાય કરે તો મોક્ષ થાય એમ છે ને ન કરે
 તો ન થાય મદિ જે વિવેક છે તેને દિસા હોય રહિત ગણને કુસંગનો ત્યાગ
 કરી સદ્ગુરુ ને બ્રહ્મવેત્તા સંતનો આશ્રય કરીને તેમને સેવવા ને તે સદ્ગુરુ ને
 સંત તેમનાં લક્ષણ સદ્ગુરુનેવિષે લખ્યાછે જે ધર્મ બહિર વૈરાગ્ય જ્ઞાન એ
 આદિક શુભ ગુણે સંપન્ન હોય તેને ઓળખીને તેનો આશ્રય કરવો ને તે કહે
 તેવી રીતે તેના વચનમાં પોતાનાં દેહ ઇન્દ્રિયો ને અંતઃકરણ તે રાખવાં ને
 ભગવાનનું બજન કરવું એજ મોક્ષનું સાધન છે. તે જોણે ભૂતકાળે કીધું ને
 વર્તમાન કાળે કરેછે ને ભવિષ્ય કાળે કરશે તેને અમૂલ્ય મનુષ્યદેહનો લાભ
 થયો એમ જાણવું ને તેને સમજુ ને મોટો જાણવો અને એમ નથી સમજતો
 ને તુલ્ય સંસારના મુખમાં લોભાદ્યને કાળના કોળીયા એવા જે ખોટા મત-
 વાદિ ગુરુ તેનાં વચન માનિને આવો મનુષ્યદેહ અમૂલ્ય છે તેને ખુવે છે.
 ને તેજ બ્રહ્મમાં તો ડાયા કહેવાતા હોય તથા સમજુ કહેવાતા હોય તથા મોટા
 કહેવાતા હોય ને તેની જગતમાં વચ-કીર્તિ ધણી હોય તેવો સર્વ સ્વયં તુલ્ય

છે તેને સાચુ માનીને તેમા મોહ પામ્યા છે ને મોક્ષનો ઉપાય નથી સમજતા તો તેને બ્રહ્મવેત્તા સાધુ ને સદ્બ્રમ્હ છે તે તેમને મૂર્ખ કહેછે આત્મધાતી કહેછે ને તેમને પાઝો ફરીને આવો મોક્ષક્ષેત્રમા મનુષ્યનો દેહ મળવો તેનો વિલખ તો ઘણો છે તે સદ્બ્રમ્હને અનુસારે લખ્યું છે જે આપણા વર્ષ ૧૬૬૬ છસે ને છાસક ને માસ ૮ આઠ ન્યછે તારે બ્રહ્માનો એક લવ થાય છે એવા ૬૦ સાઠ લખનુ ૧ એક નિમિષ તે આપણા વર્ષ ૪૦૦૦૦ ચાળીસ હજાર ન્ય તારે બ્રહ્માનું એક નિમિષ થાય એવા ૬૦ સાઠ નિમિષનુ એક પળ તે આપણા વર્ષ ૨૪૦૦૦૦૦ ચોવિસ લાખ ન્ય તારે બ્રહ્માનુ ૧ એક પાઝ થાય એવા ૬૦ સાઠ પગની ૧ એક ઘડિ તે આપણા વર્ષ ૧૪૪૦૦૦૦૦૦ ચૌદ કરોડ ને ચાળીસ લાખ ન્ય તારે બ્રહ્માની ૧ એક ધાતિ થાયછે એવી ૩૦ ત્રીશ ધાતિનો ૧ એક દિવસ તે આપણા વર્ષ ૪૩૨૦૦૦૦૦૦૦ ચાર અબજ ને બત્રિશ મોરો થાય તારે બ્રહ્માનો ૧ એક દિવસ થાયછે તે ચાર જુગનંદી ૧ એક ચોકડી ૧૭૨૮૦૦૦ સતર લાખ ને અઠાવિશ હજાર સત્તુગ ૧૨૯૬૦૦૦ બાર લાખ ને ૭નુ હજાર ત્રેતાયુગ ૮૬૪૦૦૦ આઠ લાખ ને ચોસક હજાર દ્વાપર ૪૩૨૦૦૦ ચાર લાખ ને બત્રિશ હજાર કળિના ૪૩૨૦૦૦૦ ત્રેતાળીશ લાખ ને વિશ હજાર વર્ષ થાય તારે ૧ એક ચોકડિ થાય એવી બ્રહ્માના એક દિવસમા ૧ એક હજાર ચોકડી જુગની થાયછે તે બ્રહ્માના ૧ એ દિવસમા ૧૪ ચૌદ મનુ ને ૧૪ ચૌદ ઇંદ્ર તે તુ ય સત્ય કરીને નાશ પામેછે એક મનુ ને ૧ એક ઇંદ્ર આપણા વર્ષ ૩૦૮૫૭૧૪૨૮ ત્રિશ કોટિ ને પચાસિ લાખ ને ઈકોતર હજાર ને ચારસે અઠાવિશ ને તે ઉપરાત માસ ૬ છો ને દિવસ ૨૫ પચીશ ઘડિ ૪૨ બેતાળીશ પળ ૫૧ એકાવન નિમિષ ૨૫ પચીશ લવ ૪૨ બેતાળીશ ને ઉપરાત ૧૨ બાર લવનો ચૌદમો ભાગ એટલુ એક એક રહીને ચૌદ ઇંદ્ર થઈ ન્યછે તે બ્રહ્માના લવ નિમિષાદિક સર્વ દિવસમા ઉપજને નાશ થાય છે તેનુ નામ પ્રથમ નિલપ્રલય કહેવાય છે ને બ્રહ્માની એક રાત્રિ થાયછે તારે બ્રહ્મા સૂવેછે તારે સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ એ ત્રિવેદિનો નાશ થાયછે તે જેવડો દિવસ છે તેવડી રાત્રિ છે તે આપણા વર્ષ ૮૬૪૦૦૦૦૦૦૦ આઠ અબજ ને ચોસક કરોડ થાય તારે બ્રહ્માની અહોરાત્રિ થઇને એક દિવસ થાયછે તે દિવસ દિવસ પ્રતિ નાશ થાયછે ને દિવસાતરે પાંચુ કરેછે ને તે

નારા યાચછે તેનું નામ શ્રીને નિમિત્તપ્રવચ કહેવાયછે એ બ્રહ્માના ૧ એક
 દિવસની અવધિ કહી એવા ૩૦ ત્રિશ દિવસનો ૧ એક માસ એવા ૫૫૨
 માસનું ૧ એક વર્ષ એવાં ૧૦૦ મો વર્ષ બ્રહ્મા દેહ રાખેછે તે બ્રહ્મા દેહ મુકે
 તારે એ જોઈ લોકસહિન બ્રહ્માંડનો નારા યાચછે તારે પ્રતિષ્ઠી ઉપાસ્યું કારણ
 તે સર્વ પ્રતિષ્ઠામાં લપ પામેછે એ ત્રીજો પ્રાકૃતપ્રવચ કહેવાયછે એવો આત્મ
 વિક પ્રવચ યાચછે ત્યારે તો અનંતકોટિ બ્રહ્માંડનો નારા યાચછે તે દિવસતો
 પ્રમાણપુરુષનું કારણ એ એ પ્રતિપુરુષ તે પોતાનેરિયે અનંત બ્રહ્માંડને
 પ્રતિબોધ કરીને પોતે અક્ષરપુરુષના તેજમાં લીન યાચછે તેનું નામ ચોથો
 આત્મતિક પ્રવચ કહેવાયછે તે પ્રવચકાણે જેમ પ્રતિબોધ યાચછે તેમ લપ
 સિદ્ધાને અનુક્રમે તેથી અનુવોધજ ઉપજેછે એ તો ચાર પ્રકારના પ્રવચનું
 કહું 'પણ જિને પ્રાકૃતપ્રવચ તે બ્રહ્માની આયુષ અવધિનો કીમો એવા સાદી
 ત્રણ કોટિ પ્રાકૃત પ્રવચ વેળાયછે તારે એ છવ છે તે આલો મનુષ્ય દેહ
 પામ્યો ક્ષોધ તે દેહ વૃથા ખોટા માલિક સુખ ને મતવાદિ મુકને આશરે રહિને
 હારે છે તે છવ યમવાતના ને નરકહુડના કુખ ને લખ્યોરાસી ભતના
 ને દેહ છે તેના કુખ બોમનિને તેમા કરીને પાછો સાદી ત્રણ કોટી
 પ્રાકૃતપ્રવચ બ્રહ્મા એવા યસે તારે કરીને મોક્ષલેખમા આલો મનુષ્યનો
 દેહ પામેછે એટલો કરીને મનુષ્ય દેહ પામવાનો વિલંબ છે મટિ હે બાધ
 સુત્રે તો આજ સમયને મોક્ષના જાવા એ સદ્ગુરુ ને સત તેનો આશય
 કરીને તેની આજ્ઞામા પોતાનો દેહ ને ઇન્દ્રિયો ને અંત કરણને વશાવિને
 પોતાના આત્માનુ શ્રેય કરીને ભગવાતના ધામને પહોંચો ને જો આજ
 એ વાત નહિ સમજો ને આલો મનુષ્યદેહ મોક્ષના સાધનનું ધામ છે તે
 વૃથા હારસો તો કરી પાછો આલો જેમ ગજવાનો વિલંબ તો મોરે લખ્યો
 એટલો છે તે પ્રમાણે બોમનિને તે અવધિ પુરી યારો તે દિવસ જેમ
 મોક્ષ યાગનો યારો તેદિ જો વિચારસો તો યારો ને નહિ વિચારો તો તેદિ
 યજ્ઞ મોક્ષ યાગે નહિ એ સિદ્ધાંત ધાર્યા છે સમગ્ર ક્ષોધ તે વિચારજો ને
 મુરખને માથે તો મુતિરમુતિની આમના નથી તેલો મોઈ એ વાતને સમ
 જો નહિ શ્રીમદ્ગુ.

शुद्धिपत्रम् ।

अशुद्धम् ।	शुद्धम् ।	पृष्ठम् ।	पङ्क्ति ।
रथसिद्धये	रथसिद्धये	६९	७
तृपाहार	तृपाहारः	९५	१९
विजिघत्सः	विजिघत्सः	९६	२३
सर्वे	सर्वे	१२१	१६
सङ्ग	सङ्ग	१२३	७
विलापन	विलापन	१२४	२५
वैष्णुपराय	वैष्णुपराय	१२५	१८
स्वप्नस्ति	स्वप्नस्ति	१२७	७
विगेशधी धधी	विगेशधी	१२७	८
सोऽच्युत	सोऽच्युतः	१२७	१७
नम नम	नमोनम	१३२	१५
विधिमव	विधिमवाक्	१७९	१-८
श्रीहरिप्रार्थनास्तोत्रम्	विश्वमङ्गलम्	२३८	१
"	"	३४०	१
विश्रीष्णुगायत्री	श्रीविष्णुगायत्री	२७५	१
जपेन	जपेन	२७५	२१
अपिषायं	अपिषायं	२७७	१९
प्रेमदोहन	प्रेमदोहन	२८७	१९
नन्दचित्त	नन्दरचित्त	३०८	२०
महाविषीय	महाविषीय	३११	१२
कुयन	कुयन	३५१	२३
कुलीनेरे	कुलीने	३६४	१२
प्रा२	प्रा२	३८७	८
छणीने	छणीने	४१५	१८
कवीके २३०३	कवी के२३०३	४२२	२१
विधन	विधन	४४२	२२
अने	अने	४५९	२०

श्रीधर्मदेवशास्त्री.

၂၈၁၆၂၁၆

द्वयशर्मा (धर्मदेव-हरिप्रसाद.)

